JULTHY

rgang *Udgivet af C. Brunsgaard* 1960

MANUFAKTUR I HELE HUSET

Chr. Söndergaard

Telf. 54 og 56

JUL I THY

1960

TREDIVTE ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

08.05

BIBLIOTEKET FOR THISTED BY OG AMT
23 NOV. 1960

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Thylands-forlaget, Nørreallé 35, Thisted

JUL I THY * 1960

30. ÅRGANG

*

Indhold

Karl Ejnar Thomsen: »Hjem til jul«, digt 3
A. Nielsen: »Julegæsterne fra havet« 4
Bertel Budtz Müller: »Pigen fra Hannæsland« 8
J. C. Jensen: »Stue Wojnsda i Thisted« 14
Ole Bang: »Snaphanerne i Thy« 17
C. Brunsgaard: »Et mærkeligt kaffeselskab« 30
Lindormen ved Hørdum kirke, sagn 32
Fra det gamle album, billeder 33
Frantz Rasmussen: »Gamle Kristoffer« 37
Niels Sloth: »En tragedie på Thyholm«, digt 41
Spøgelset fra Ullerupgaard, sagn 44
Søren Hallar: »Thyland«, digt 45
Peter Fidus: »Wor ejen Serkus« 46
Og årene de rulle, årbog for 1959–60 50

Farvetrykt omslag efter maleri af Asger Riber: Strømgade i Thisted med Kr. Kolds nu nedrevne barndomshjem. Tegninger af Ellen Raadal, Carl Lundblad m. fl.

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy«
bedes tilsendt
udgiveren: C. BRUNSGAARD,
Nørreallé 35, Thisted

EFTERTRYK FORBUDT

Thisted Amtsbogtrykkeri
1960

Hjem til jul

Når dagene kortes, og året det hælder,
og sne og mulm over landet vælder,
når børnene tæller på datolys,
og konen bager klejner og kys,
gør rent og regerer og intet skåner,
da er julens tegn i sol og måner.

Og tankerne går til vort ophav og egn,
som børn vi os føler – måske lidt forlegn –,
i hverdagens tummel, i storbyens mylder,
så ofte vi glemmer, hvad egentlig vi skylder,
Thyland, vort hjem mellem hav og fjord
et skærmende ly hos far og mor.

Men når julens klokker ringer højtiden ind,
da stemmes i andagt vort verdslige sind,
vi glemmer hverdagens møje og slid
og mindes en længst forbigangen tid;
er vejene end fyldt med sjap og med sne,
til jul skal vi hjem, vi vil Thyland se.

Står vi så ved vort mål, hvor udgik vort spor
måske ved en grav eller grånende mor,
eller er der slet ingenting tilbage
af slægt og venner fra barndommens dage,
da kan vi dog i blæsten på hjemlig grund
i minderne fejre en højtidsstund.

K. E. Thomsen

Af A. NIELSEN

Julegæsterne fra havet

Det store strandingsdrama på Vestkysten

DEN GAMLE STRANDFOGED havde lagt op og havde overladt bestillingen til sin søn, men han boede stadig i strandfogedgården, og hver morgen gik han sin tur ved havet for at se efter vraggods. En dag i december kom han hjem fra havet og begyndte at finde gamle støvler og træsko frem fra lofter og kroge, sætte nye halmvisker i dem og stille dem parvis i en lang række i laden.

Sønnekonen spurgte ham, hvad dette skulle betyde.

– Vi får fremmede fra havet, sagde den gamle – det kan være, de kommer i julen!

Han var, hvad man kalder »synsk« og kunne undertiden fornemme strandinger år og dag før de skete. Han mente nu at have set et skib på revlerne, ligesom han også så fremmede søfolk komme over gården ind i stuerne.

Det 22. december kl. 5 om morgenen blev en mand, der boede tæt ud mod havet, vækket ved en infernalsk tuden af en skibssirene. Der lå en tyk regntåge over hav og land, men da manden kom ud, kunne han dog skimte et par røde lanterner på et strandet skib. Han skyndte sig til strandfogedgården, hvor der allerede var tændt lys, med sin alarmerende melding. Folkene sad i den tidlige morgen og plukkede julegæs, men denne syssel blev brat afbrudt, og man fik travlt med at finde sengetøj frem, så en hel række senge kunne stå opredte til de julegæster, der kunne ventes fra havet.

– Nå, bitte mor, sagde den gamle strandfoged, nu kommer de. Mine øjne narrer mig ikke!

Den unge strandfoged sprang på en hest og red ud til strandingsstedet, hvor han, da det begyndte at lysne, kunne se en stor damper, der stod fast på revlen. Dens dampfløjte tudede uafbrudt, og når søerne slog ind over skibet, bragede det i takkelagen, så det hørtes som skarpe smeld langt ind over land.

Raketapparat fra redningsstationen kom hurtigt til stede, og en dobbelt raketline fo'r snart efter hvislende ud over damperen. Men ingen hænder greb linen derude. Ikke et menneske sporedes om bord. Var det mon et dødt skib, der stod på revlen?

Samme dags formiddag drev en kuffert ind på stranden, og i den fandt man papirer med oplysninger om skibet. Det var damperen »Stanley« af Bergen, der kom fra Odessa ved Sortehavet, fuldt lastet med korn til hjemlandet Norge, som det aldrig skulle nå. Besætningen var på 23 mand, men hvor var de henne? Kufferten var det eneste, der kom i land ved strandingsstedet. Da det blev lyst kunne man fra land se, at to af skibets redningsbåde var fjernede, og det blev efterhånden klart, at besætningen i mørket og stormen var gået i bådene – en fortvivlet, uforsigtig handling, som også fik sine skæbnesvangre følger. Gæsterne fra havet kom ind, men dog ikke på Limfjordstangen. Det tog et par dage, inden strandingsgåden blev løst.

Strømmen var nordgående, og gennem redningstelefonen blev der slået alarm til redningsstationerne langs Thylands kyst. Alle steder blev vagtposter sendt op på de højeste klitbakker for at spejde efter de drivende både. Ved Vorupør iagttog man hen på efter-

middagen i et kort nu en båd et godt stykke til søs. Den drev så hurtigt nordpå, at det var håbløst at forsøge en redningsaktion. Man kunne ikke gøre andet end at telefonere til Hanstholm, og her blev redningsbåden omgående kørt til stranden. Men trods skarpt udkig lykkedes det ikke at få øje på nogen båd. Mørket faldt på, og natten igennem gik ivrigt spejdende vagthold langs kysten med lygter, og afbrændte jævnlig signallys. Men intet kunne de observere, ingen svar kom der på lyssignalerne. Intet andet var der at høre end havets buldren i den mørke vinternat.

*

Men de fremmede søfolk var dog derude, og de mødte deres hårde skæbne ud for Han herreds kyst. Deres skib var kommen ud af kurs, og mandskabet havde ingen mening om, på hvilket sted de var strandet. De mente efter strandingen dog, at der næppe kunne være langt til land, og da stillingen på damperen blev mere og mere farlig, blev der holdt skibsråd, og her blev det enstemmigt vedtaget at gå i bådene, der var uskadte og i god stand. Seksten mand gik i den største af redningsbådene og syv i den mindre, og de kom uden uheld bort fra den strandede damper.

Med forsigtighed blev der roet ind over yderste revle, men her tog bådene så meget vand ind og blev tumlet således omkring, at man ikke turde vove at gå ind over den næste revle, hvor bråddet var meget stærkt. Bådene vendte om og kom igen ud i rum sø. De drev rask nordpå, og trods hårdt arbejde var det ikke muligt at komme fri af strømmen. Til at begynde med var alle sikre på, at de nok skulle nå til land, men efterhånden sank modet. Let påklædte var alle folkene, og af proviant havde de kun ganske lidt. Da det viste sig håbløst at trælle ved årerne, blev dette opgivet, og bådene drev videre nordpå med et tov imellem sig. Det var bitterligt koldt, og alle var gennemblødte af søerne. Hele tiden måtte man øse, og rorgængeren måtte uafladeligt være på vagt over for de høje søer, der brød ind over de små fartøjer.

Ved middagstid kom en kolossal sø, der løftede den mindste af bådene højt op og slyngede den kæntret ned i bølgedalen. Et mangestemmigt skrig steg op fra bådene, og tovet mellem dem blev i en fart kappet. Der rådede vild forvirring, men uden at nogen egentlig vidste, hvordan det gik til, blev tre af de syv fra den kæntrede båd bjerget op i den anden. De fire andre var slugt af det frådende hav.

Nitten fortvivlede mennesker drev videre med storm og strøm.

Af og til kunne man skimte land, men at komme ind mod stranden lod sig ikke gøre, og som vejret var, syntes der heller ikke at være noget håb om, at båden skulle blive iagttaget fra land og at redningsforsøg skulle blive iværksat. Mørket faldt på, og høje styrtsøer kom stadig ind over båden. Den var næsten synkefærdig, men dens store vægt bidrog til at den holdt sig på kølen, så den ikke kæntrede.

Sent om aftenen iagttog de skibbrudne flere gange lanterner fra forbisejlende skibe, men deres nødsskrig blev overdøvet af uvejrets rasen, og ingen hørte dem. Tilsidst forstummede skrigene, og kun en jungmand, der var helt vild af kulde og rædsel, vedblev at skrige. Da et svagt lanternelys ude over havet – det sidste man så – blev borte, mistede han helt besindelsen og styrtede sig i havet uden en lyd.

De andre fortsatte det endeløse arbejde med at øse så vidt som de havde kræfter til det. Fire mand var så medtagne, at man havde måttet surre dem fast til tofterne, og efterhånden faldt flere andre udmattede sammen. Tørsten og sulten plagede dem alle. En vældig sø rev to mand med sig og af disse var den ene kaptajnen, der sad ved roret, og som hele tiden havde været udholdende og kæmpet for at holde modet oppe.

Styrmanden tog så roret og surrede sig fast. Vejret stilnede lidt af, og man kunne skimte et fyr, som man søgte at stævne efter. Nyt håb vågnede og med opbydelsen af deres sidste kræfter tog seks mand fat på årerne for at tvinge båden mod land. Det lykkedes at komme ind over både den yderste og den mellemste revle, og styrmanden kommanderede »stop« for at søge orientering i mørket. Vinden var imidlertid drejet, det stormede op fra nordvest, og brændingen mod kysten blev så stærk, at det ville være den visse død at søge ind gennem den.

Der var vagtposter ved stranden, men de havde i det fuldstændige mørke ingen muligheder for at observere båden, der nu for stormen og med opgivet ror drev videre mod nordøst. Styrmanden opgav enhver tanke om redning, flere af de andre var døde, en maskinassistent lod sig stille glide over bord for at få en ende på lidelserne. Dump sløvhed bemægtigede sig alle tilbageværende.

Ud for Bulbjerg ændredes strømretningen, og båden blev ført mod Thorupstrand, hvor den kæntrede i brændingen. Der var da gået 24 timer i uafladelig kamp mod elementerne, og afslutningen blev så tragisk som den næsten kunne blive. Kun een eneste mand, styrmand Niels Knudsen, bjergede livet. Det lykkedes ham at holde sig oppe ved svømning, indtil han kunne mærke fast bund under sig. Bevidstløs sank han sammen på en grusbarre

ved stranden ved siden af den inddrevne båd, og her blev han om morgenen fundet og bragt op til strandfogedgården.

Snart begyndte de druknede nordmænd at drive ind på kysten, og efterhånden som man fandt dem, blev de i vogne kørt til strandfogedgården, her blev tre stuer ryddet for at give plads for de mange lig. Alle juleforberedelserne var lagt til side, og kvinderne vaskede og redte de døde sømænd og klædte dem i de bedste skjorter, der kunne skaffes. En lille spædlemmet skibsdreng blev iført en barnesærk, der havde tilhørt strandfogdens afdøde datter. Alle myrteplanter og gyldenlakker i nabolaget blev plyndret for at de døde kunne få hver en blomst eller en grøn kvist med sig i graven.

Tolv mand var ialt drevet i land og lå i stuerne. Når det nu skulle ske – sagde strandfogdens kone – så var det da godt, at de kom i land og kom herind i varme stuer. Hvis der er flere, må vi ønske, at de kommer herop til deres kammerater.

Tjenestekarlen og gårdens to piger kom ind med lys i stager.

– Skal vi synge en julesalme? spurgte konen.

Og Thorupfolkene sang med ru og bevægede stemmer »Glade jul« for de døde nordmænd.

Så kunne man endelig ud på natten få en bid julemad i strandfogedgården. Den unge styrmand kom under den gode pleje ret snart til kræfter igen, så han kunne rejse hjem til Norge, hvor nu 16 enker og mange børn sørgede over tabet af mænd og fædre.

I Thorup sogn var næsten hele befolkningen med til jordefærden, da de mange ofre for katastrofen blev stedt til hvile i en stor fællesgrav, og gennem årene har man også i sognet værnet om dette minde om en af vestkystens største tragedier.

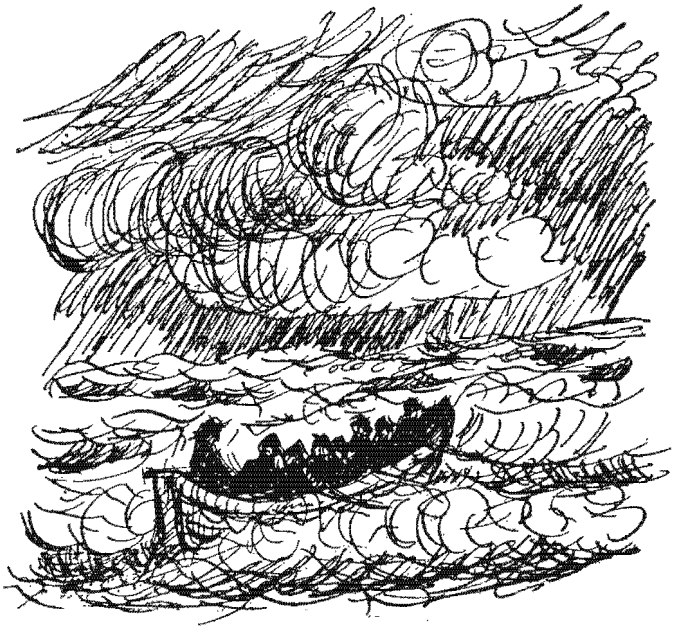

Pigen fra Hannæsland

Novelle
af
Bertel Budtz Müller

NU ER DET vel snart et hundrede år siden Hannæs lå som næsten en ø i Limfjorden. Fjordvigene mod øst og vest er udtørret, og Hannæs er derfor ved vejlerne, som disse halvt eller helt udtørrede vige kaldes, landfast både mod øst, vest og nord. Kun mod syd skyller Limfjordens gråblå krappe søer mod det høje lands skrænter. Feggesund skiller Hannæs fra Feggeklit på Mors. Men den gang – i det, man nu trygt kan kalde gamle dage, før Johan Skjoldborg havde sin »bette tid« i Øsløs, var det kun muligt at nå fast land mod nord, hvor Bulbjergs vældige knude og tangen forbi Lund fjord dannede forbindelsen mellem Thy og Hanherrederne. Her gik – og går for så vidt endnu – den store vej ud i verden: Landevejen til Ålborg, når man drejede til højre og til Thisted og Oddesund, når man drejede til venstre.

I magsvejr var det imidlertid muligt at køre over de lavvandede vige – nu Bygholm og Vesløs vejler – over til det faste land, hvorved der blev sparet den flere mil lange omvej nord ud til fastlandet eller færgefarten over Feggesund til Mors, når Hannæsfolket skulle søge samkvem og handel med omverdenen: til prang og marked, eller når læge og medicin skulle skaffes.

Men der var – som lokalhistorikeren lærer Sodborg i Vesløs på sin sobre og saglige måde udtrykker det – visse forholdsregler at tage, når man ville benytte genvejene over fjordvigens flade vande. Ved udkørselsstedet var rejst en varde, en stage med et bræt eller en tønde. Den hed vejlestagen. På visse holme var der rejst andre varder, som man i forbindelse med landkending efter tårnene på Gøttrup og Kettrup kirker kørte, red eller vadede efter. Og selv om man var nok så nøje inde i mærkerne og pejlingerne, så var disse vadeveje dog særdeles farlige. Der var rette vinkler og skarpe kurver på ruten, blot nogle få skridt til siden, blot det, at hestene blev en smule urolige, så stak man i bløden til halsen og ørene. Ja, der var så dybe og lumske steder i fladvandet, at de kunne sluge hele spand med alt levende – sporløst gik de til bunds, inden der kunne komme hjælp fra land. Navnlig hjemfarten fra Hanherred til Hannæs var vanskelig og farlig, rent bortset fra kuskens eventuelle slukken tørsten over evne i Hanherreds gode gammeløl. Vejen var slynget og landkendingerne vanskelige at følge. Kom man for langt til venstre, stak man lige i det farlige slug, der kaldtes Glombak, og fik da i heldigste tilfælde nogle ubehagelige timer og en dyngvåd trøje. Thi sad man i Glombak, gjaldt det om snarest muligt at få skåret skaglerne over og trukket hestene op. De sad i til næseborene, og kun hjælp – mandsstærkt – med et par ekstra spænd heste kunne bjerge køretøjet op i farbart vand igen.

Mange gange er her gået liv tabt for folk og fæ. Blev hestene urolige, så gik de til bunds. Glombak slugte hele køretøjet i sit våde, sugende gab med de glubske tænder skjult under vigens grå vand, der kun gav smil for smil og blåt for blåt til himlen, der hvælver sig så højt og levende over holmene i Thy som intet andet sted i Danmark.

*

At jeg ikke er født på Hannæsland, ses af, at jeg i mange år kendte det specielle udtryk, at den og den var gået i Glombak, uden at vide, hvorfra det stammede eller hvordan det skulle staves. Men udtrykket brugtes, når det

gik vedkommende rent elendigt, og det betød ganske det samme som sømandssprogets »han gik om bak«.

Den, der går »om bak« her i livet, går det jo ikke så helt godt – åh nej – derfra og til »over bord« er ikke noget langt skridt. Men jeg troede længe, at dette her med »hambak«, som det lød i mine øren, var et thylandsk forvanskningsord af det nautiske udtryk eller symbol.

Nu ved jeg altså, at der ligger en uhyggelig realitet bag denne thylandske vending, og det var netop i fortællingen om den lille, alt for meget elskende hannæspige, jeg for alvor gjorde bekendtskab med, hvad det egentlig ville sige, at hun tilsidst gik i Glombak. Hun passede ikke landkendingen hjem til det trygge Hannæs, og derfor måtte hun gå i Glombak. Ødt og splittet og ulykkelig skreg hun op, da hun stak i elskovens farlige og lumske mudderdyb. Hun for vilse af vej og fandt ikke hjem mere. Og nu kommer altså den rigtige fortælling om Karen Mari til Øsløs marked.

*

På den side af Hannæsland, der vendte ud mod Hanherrederne, lå lidt syd for vejlestagen en markedsplads, hvor Hannæsfolket og handelsfolk fra Hanherrederne og Vendsyssel mødtes til marked. Det kaldtes for Øsløs marked. Til dette marked kom en dag en ung pige, Karen Mari, og hendes kæreste. De havde fæstet sig til hinanden Stefansdag under julebojlerne, thi anden juledag hed den gang Sct. Stefansdag. Fæstet var foregået efter landsens og tidens skik med fæstegilde, besøg i præstegården, hvor »wo fåer« bekræftede fæstet. De unge kom stadseligt frem med forridere til kirke den dag. Brylluppet skulle så stå om efteråret på Mikkelsdag. Sådan var det brug den gang: Pigen, der kyssedes til kæreste i julen, sprang i brudeseng Mikkelsnat, når året atter drejede mod julen. Så havde de unge lært hinanden at kende i det skiftende års tider, i vinterens syssel og springdans, i vårtidens slid og spirende drømme, i sommerens sødme og høbjergning og i jaget for at bjerge sæden i høsten. Det gik med kærligheden som med øllet: maltet i vinteren, lagret i sommeren blev det drukket til høsten.

Karen Maries kæreste sad på et kønt krumsted, der var stort nok til, at der skulle være hjælp til konen, en »»stor tøs« eller en »bette pieg«, som man nu kalder det. Lidt arv havde de begge, og man skulle jo synes, at livet lå lyst og herligt for de to som for nogen. Karen Maries moder udbredte sig også vidt og bredt om den skønne fremtid, der ventede dem. Ingen pige kan såmænd få det bedre på hele jorden, sagde hun – ja, een kunne sandelig godt sige i hele Thy og Hanherred!

Og hele Hannæs, hvor alle kendte hverandre, om ikke for andet så for anseelse, delte ganske moderens syn på den sag. De to unge, der hver for sig havde fået den, de havde kær, så bly i jorden og syntes jo også, at alt var dejligt her i livet. Thi det var – som lærer Sodborg også stadig sobert beretter – ikke altid man tog til ægte efter kærligheden på Hannæs. Ja, det var vel egentlig ret sjældent, at det var den hjertenskære, som Hannæsbøndernes ungdom drog til kirke og præst med. De økonomiske forhold spillede den største rolle, når Hannæsbonden giftede sin datter bort.

Men her havde hjertet altså valgt i rette lag for to lige børn, og så går legen jo bedst. Ak ja, der siges så meget sludder af den slags.

*

Karen Mari blev buden til Øsløs marked af sin fæstemand for at se, om der skulle være god handel til hest eller kreatur. Han ville have en stadsbesætning derhjemme på krumstedet. Fæet skulle svare til folket, og der skulle sandelig en kjønne hest til at synes værdig for den kone, der nu kom til at sidde i agestolen. Men kunne den fås, måtte det være på Øsløs marked, ihvad den så skulle koste. Og så foer de to da til marked med hinanden i fryd og kærlighed.

Den gang var det rigtige markeder, der holdtes. Der var prangere sønden, norden og

østen fra med heste og kreaturer, der var honningkager fra Christiansfeld, store flammende kagehjerter, fede brune kager med mandler og muntre grise med hvid sukkerkrøllehale og rød snude. Der var laks fra Randers, jydepotter fra hedelandene mod syd, fodposer og andet pelsværk fra Lemvig, tør fisk fra Thykysten, saltede ål fra Tambohus og uldkræmmere fra Hammerum med skønne sager i undertøj – en hel tomme tykt. Det kunne holde på varmen – og på lopperne! Der var karussel, og der var Miehe med trompet og kone i trikot og yndig mås som alle piger i den dejlige familie, samt en tam bjørn, der kunne danse. Der var meget andet gøgl, fembenede gris og trebenede lam og en nibenet kok fra Vester Hjermitslev, hvorfra alle dage er kommen remarkable ting. Og endelig var der bissekræmmere fra hele landet med alt muligt i poserne og kisterne, og der var skarnsfolk af alle slags fra alle egne. Sådan var Øsløs marked på den tid. Det var sandelig spas for det unge Hannæsfolk at fare til marked, og især når man havde sin hjertens kæreste med til at vise frem for slægtninge, for venner og bekendte. Thi her mødtes jo alle fra fjern og nær, her spurgtes nyt og fortaltes gammelt – og hun eller han var vel nok værd at vise frem for det ganske Hannæs med omliggende lande.

Karen Mari kom i en fin stund til marked i Øsløs – men der skulle hun aldrig have været. For megen lykke skaber skæbnens misundelse. Denne harske »»sandhed« hører også til det vås, som menneskene ønsker at kalde visdom.

*

Laget var godt, de unge var glade – lykønskningerne var fugtige og talrige, og hvordan det nu kan være gået til, ingen ved det,

for ingen agtede på det i tide: Karen Mari fandt sig pludselig stående bag et telt med armene om halsen på en sortøjet, langlokket, ung, fræk mand. De havde danset sammen, det kunne hun endnu huske, men det var også det hele, hun huskede, for hun sansede kun det. Fæstemanden var glemt, natten var lun, blodet glødede i årerne, den fremmede var skøn og vidunderlig fremmed, hans ord var dårende. Aldrig havde hendes stille bonde af en fæstemand taget de ord i sin mund, aldrig havde hans arme grebet sådan om hende. Aldrig havde han kysset hende sådan – og til slut glemte Karen Mari også sig selv og sank til bunds i det rusende dyb, som den fremmedes lyst havde gravet for hende. Det glødende, heftige nu, der måske kun er det eneste i hvert menneskes liv, og som hverken spørger om tid eller sted, om hvorfor eller hvorhen, brændte hende op, og hun forsvandt. Karen Mari blev ikke mere set på Hannæs eller spurgt noget andet sted fra.

Da hendes alt for gode fæstemand endelig rejste sig fra vennernes kreds i beværtningsteltet og begyndte at lede efter hende, kunne han ikke finde hende. Han spurgte nær og fjern, han fo'r rundt som en gal uden at kunne få andet at vide, end at Karen Mari havde danset med en fremmed kræmmer og vist var gået ud for at handle med ham. Hvis nogle havde set noget andet, sagde de det ikke – ikke den dag. Men snakken gik dog bag hans ryg, at Karen Mari var draget ud forbi vejlestagen og af lande med den fremmede kræmmer.

– Jamen – jamen – stammede han ussel og forvirret, mens angsten slog ud gennem hans rus. Hun må da være her et sted – har I gemt hende? Hå hå – hun gemmer sig for mig – hun har altid en lille spøg for med mig – sig mig, hvor hun står, så jeg kan liste mig til hende, uden at hun opdager det.

Han lo hult med skrækken lysende ud af øjnene. Han anede allerede, at det var forbi – at hun var borte.

Han gik rundt om hjørnerne og råbte: Kuk en gang, ihvor du er – kuk en gang bette Ka' Mari – det er jo Kræjsten, der kalder på dig – kuk en gang – kuk – kuk –

*

Markedsgæsterne tog tidligt hjem det år. Karen Maries forladte fæstemand gik stadig rundt, og nu hviskede han ved hvert telthjørne: Kuk en gang, bette Ka' Mari – kuk en jenle bette gang – ihvor du er!

Man kunne trods uhyggen ved ham ikke rigtig få medlidenhed med ham – den dag. Man trak på skuldrene – væmmedes vel nærmest ved det lallende, forvirrede mandfolk, der fimrede rundt og mjavede efter sin tøs. Han kunne jo have passet på hende! Man tænkte slet ikke på, hvor glad og sikker han var på hende og sin lykke. Han havde klinket for meget – javel – men strålede ikke hans kærestes øjne til ham – sidst han havde set ind i dem, før alt blev tåge og grum forvirring for ham? Det måtte være en spøg, hun havde for med ham, og hele natten gik han nede omkring vejlestagen med sit hæse og jamrende: Kuk en gang – kuk en gang – ihvor du er, mjavede hans stemme som en syg kats ud over den stille vig, hvorunder Glombak lurede.

Og morgenen kom – og dagen gik. Nu var han blevet stum. Han spiste og drak ikke, i tre døgn stod han ved vejlestagen og spejdede over mod Hanherreds grønne holme og brune banker. Så tog han hjem. Og det var måske blot få timer for tidligt, for i den fjerde nat mente folkene i den nærmeste strandgård at have hørt råb om hjælp og kvalte skrig ude fra fjorden. Det var lige før daggry, så det kunne jo også være fugletrækket – det står altid stærkt om Hannæsland.

Var det Karen Mari, der kom hjem og tog fejl af pejlingen? Var det hende, der skreg, da Glombak slog sit sugende gab om hende og hun følte de ubarmhjertige tænder i dybet trække sig ned? Det får aldrig nogen bestemt at vide – ej heller, hvorfor hun kom tilbage,

eller hvordan hun kom over fjorden i det grå daggry. Karen Mari levede sit liv ud i de få, brændende døgn – og blev henne.

Hendes fæstemand blev også henne. Ganske vist gik hans legeme rundt på krumstedet i mange, mange år endnu. Hans øjne så forbi alt virkeligt helt ind i – ja – helt på den anden side dag og time. Han fik aldrig svar på det spørgsmål, han krævede svar på: Hvorfor blev det mig – mig – det gik sådan – hvor er lykken? – og hvor er Karen Mari?

Han blev tilsidst træt af at bede livet kukke en gang igen hyggeligt og trygt til sig, at han måtte få lov atter at føle sig hjemme i jorderig. Ja – han blev også henne – fuldt så vel som Karen Mari.

En gang imellem mumlede han dog for sig selv – der var for resten år imellem – sidste gang var den dag, hans legeme døde: Een skal vogte den, een har kjær, man skal ikke lade sin brud slippe sig af hænde mellem Steffen og Mikkelsdag – og jeg fik måske mit, fordi jeg var alt for glad den gang til Øsløs marked, hvor Karen Mari ville lege med mig og så gik i Glombak – hvorfor ellers – og hvorfor? Og han sank hen i gåderne pány, livsens grumme gåder, vi ej tør råde.

Og det grå, silkeglatte spejl en sommerdag dækker Glombak med, giver kun himlen farve for farve – spørgsmål for spørgsmål – aldrig svar – aldrig anden tone end himlen giver – måske fordi der intet svar er – ingen farve, ingen tone – kun et tomt og nådeløst dyb – lige så tavst og uigennemtrængeligt er det tæppe, livet breder over den bløde Glombak, man synker til bunds i, når man ikke tager ret kending på vandringen over kærlighedens vanskelige og farlige vadesteder.

Se, det er moralen – sirligt og indviklet udtrykt. I denne livets nådesløshed, dette tomhedsrungende dyb, hvori vor stemme svinder hen, hvor meget vi end skriger om svar: Kuk en gang – o liv – ihvor du er! Ja, men dette er måske alligevel den største nåde. Også dette

kan læres af denne gamle historie. Thi tør man blot tænke sig, hvordan samlivet ville have formet sig for de to, hvis hun var kommen tilbage?

Nej – de ville sikkert have sønderslidt hinanden i et langt og pinsomt liv – et helvede var det bleven for dem begge. Derfor var det nådigt af skæbnen, at den lod Karen Mari gå i Glombak, hvis hun gjorde det, og at hendes fæstemand også blev henne – løb vild i sig selv – til en side!

Eller – nej, vi tør ikke mere – thi også vi har vel haft den stund, hvor vi nådeløst står og råber på lykken: Kuk en gang, ihvor du er! Og hvem tør vel med sandhed sige, at han har fået svar?

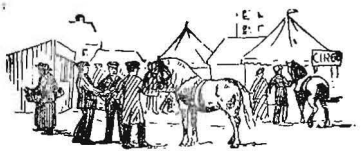

Af
J. C. Jensen

Stue Wojnsda i Thisted

omkring 1895

I Øster aa Wejster, i Sønder aa Naer
æ Wejj di mylrer mæ Føerfolk aa Baer,
te stue Wojnsda ska bodde stue aa smoe,
æ Goerfolk æ kyren, men Smofolk mo go.
Jen trækker en Beed aa en rejlengs Ko,
jen haar po en Boer en Par Sækfuld To,
en Kaael fører mæ sæ en slejrøgged Øg
aa jen haa nue Ljønglimer po si Røg.

Tow Drengg slæber aae mæ nue krodden Lamm,
Pi Hvass vel te Marken aa ha sæ nue Dramm,
han svenged æ Kjepp po æ Lamm aa gjenn,
aa nekked fornywed te dem, han kjendd.
I æ Kjømmænd djer Goer wa dæ swær Røkind,
æ Støldkaael fløw rondt som en Hwerrelwind,
Folk wild ha spænd fræ lisse sor di kam,
æ Hæjst sku ha Hawer aa æ Kusk en Dram,
æ Kuen sku ha Kafe, æ Baer en Krom Godt,
æ Mand en Cigar, kanski osse en »Swot«.

De wa som æ Hajl nok saa lywle gik,
naar æ Kwendfolk kam ind i æ Kjømmandsbutik.
Æ Mand sku jo stræeb aa kom op po æ Towt,
fu dæe kan en sej, osse udden aa browt,
gik ed brølendes tel, aa møj Hajl bløw gjow,
som sien Folk fotrødt, naar di wa falden te Row.
Æ Tysker, ham Zigenbalk, gik mell æ Hæjst,
aa han ku alti find hen te dem bæjst.
Han gik mæ en Taaesk, dæ wa alfuld a Pængg,
fu saaen en Slomp Sedler hans Lommer ku sprængg.
En Par Dusin Hæjst, somtie flie, han kjowt,
fu føst Klasses Dyer næjsten røjjed æ Towt.

Møj Hajl bløw dæ gjow mæ al Slawwer Dyer,
mæ Kall aa mæ Beder, mæ Stued aa Kyer.
Den jen gjow en gue Hajl aa en ajen bløw snødt,
saaen goer ed jo tent, men æ haae no høt,
te dem fremmed haar undt we en Thybo aa snyed,
om osse di æ bejjer te aa praael aa skryed.

Nue Teltt wa reest laangs æ Kjærgodieg,
aa dæ drak di Likjøb hiel udden Lieg.
Nue gik te Poul Kaldahl hen aa spelt Kwot,
aa we Skaarup Worm fek nue ajjer en »Swot«.
Po Stue Torre osse wa reest en Telt
mæ Honningkagger fræ Christiansfeldt
aa Hjater mæ Wers om den elskedes Savn,
Æbler aa Pærer ku kybes we æ Havn.
We Poul Hvibjerre æ Kaael djer Kræfter ku prøww,
Mads Flindt stov aa stjent dem Knyww, dæ wa sløww,
I en Purt Krebbel-Poul stow aa gnej po en Fjol,
aa Flønner-Hans gik aa sold halrødden Oel.

En Par Steer i æ By wa dæ Markensdans,
dem ongg sku jo moer sæ en Kromm, aa hwans
ska jen sejj te æ Pigger en Kjærrest wel ha,
aa æ Kaael mell æ Dans en røe Sodavand ga.
Æ Dansen holdt op, naar æ Klok den wa ti,
men dæfue æ Marken wa slet it fobi,
æ Kjømmænd haj et djer Butikker lot,
æ Lys i æ Wærshues wa heller it slot.
Nue enkelt sku ha dem en Omgaang te,
aa hwans ka en aaen jen wal sej te de –
de wa jo kons Stue Wojnsda jen Gaang om æ Oer,
aa gratis Fonywels jen aller foer.

Kræm Tamsen wa bløwen i æ Kaam nøj røe,
han browted aa all dem, han ku gi Klø,
men ued po æ Awten bløw han mie bleg,
fu naar han kam hjem, ga æ Kuen ham Sleg.
Far Mennæt kam saa aa sej ingen i Sengg,
æ Thistefolk sku føst haa told djer Pængg,
aa nue a æ Markensfolk tøt de wa slem
djer Indkyeb i Thiste aa fo slæbt hjem.

Ja, saaen gik ed tel, den Gaang æ wa Baaer,
men sien saa møj sæ forannered jo haar.
Nu tenker di flest walsajt de æ Løwn,
hwans æ hæe om Stue Wojnsda haa skrøwwen.

Æ Towt = Markedspladsen på Frederikstorv.
Poul Kaldahl og Skaarup Worm = Beværtere.
Poul Hvidbjerg = Markedsrejsende med kraftprøve.
Krebbel-Poul = Omvandrende spillemand.
Flønner-Hans = Fiskehandler.
Mads Flindt = kendt skærsliber.

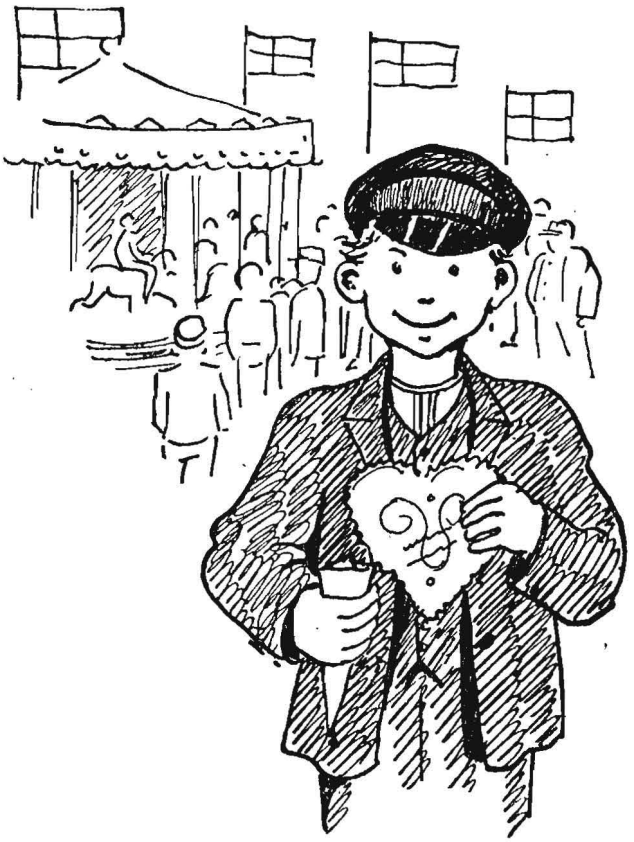

Snaphanerne i Thy

Af Ole Bang

En fortælling fra svenske-krigenes dage

SYD FOR BEDSTED STATION, ikke langt fra, hvor jernbanen nu skærer gennem Rønhede, er der ved siden af en lille høj en hulning, omgivet af nogle småknolde. Der stod for flere menneskealdre siden en hytte, som nutidsmennesker ville antage for et fårehus eller lignende, men hytten havde dog været beboet af mennesker. En eftermiddag en af de første dage i det Herrens år 1644 kom en ældre, kraftigt bygget kvinde ud af hyttens lave dør. Det var husets ejerinde, Sidsel Hvas. Trods begyndende rynker tydede hendes brede underansigt, den kraftige næse og de mørke, livlige øjne på en kraft, der kunne forekomme mere mandig end kvindelig.

Der stod en tørvestak ved siden af huset, og Sidsel trak nogle tørv ud for at bære dem ind, da hun fik øje på en mandsperson, som nærmede sig. Sidsel skyggede med en hånd for solen, mens hun betragtede den kommende, en ung, bredskuldret knøs.

– Goddag, mor, sagde manden.

– Goddag – men hvad er der – du har da vel ikke forladt din tjeneste?

– Jo, og jeg kommer der sikkert ikke mere!

– Åh, men hvad er der da sket, min dreng – hvad skal dette her betyde?

– Det skal betyde, at møllerens kvinde har opsnuset, at Else og jeg holder af hinanden, og så blev jeg jaget på porten – ja, og både du og far blev hånet som taterpak –

Den unge mand var stærkt ophidset, men holdt pludselig inde og ligesom dukkede sig for sin moders harmglødende blik. Han forstod, at hun var såret i sit inderste ved den hånende hentydning til slægtskabet med skøjerne.

Inde i Sidsels lille lune stue sad moder og søn lidt senere over for hinanden. Mens han fortalte om sin kærlighed til datteren i Ørum mølle, sad hun og kartede uld. Pludselig lød et hjejleskrig uden for hytten.

– Jøsses kors, sagde Sidsel og rejste sig – kommer de nu her.

Døren åbnedes, og en pjaltet, mørkladen, lavstammet mand og en kvinde, indhyllet i gamle klædningsstykker, trådte ind med en lige så pjaltet dreng imellem sig.

– God aften, Sidsel, begyndte manden – Sorte Jep kaldtes han – du vredes ej, fordi vi søger læ hos dig. Det er strenge tider, og værre vil de nok blive – en svensk armé er under fremrykning mod vor egn –

– Svenskerne udbrød Sidsel Hvas.

– Ja, og stafetter er allerede omkring hos lensmænd og herremænd i Thy for om muligt at rejse en storm mod fjenden, sagde Jep, idet han velbehageligt skuttede sig og varmede hænderne over ilden.

– Landstorm – pyt! hånede Sidsel. Nej, når de store herrer ikke er drukne, så bereder de sig til at blive det, eller også farter de om på studehandel eller jagt. Land og rige vil gå i fjendevold, før de forlader deres dobbel og drik og vover deres skind i kampen!

– Såmænd, hoho, grinede Jep. Det kommer vel for retsløse folk som mig og mine ud på et, hvem der spiller herre i landet. Vi falder heller ikke med døren ind i huset for svenskernes skyld, men mere for at skaffe min kone, Britta, et lunt skjul i denne strenge vinter. Du vil ikke nægte din halvsøster en krog at være i og en skefuld af din potte?

– Å nej, det vil jeg ej, svarede Sidsel og så venligt på taterkvinden. Sæt dig ved ilden, Britta, mens jeg koger jer en skefuld nadver, det kan I nok trænge til.

Britta var lidt mørkere i huden og betydeligt yngre end Sidsel. De havde samme moder, men Brittas fader var en tater, mens Sidsels fader var en herregårds-foged, der havde forført pigen og derefter jaget hende bort. Britta havde været meget smuk, og trods sporene af mange års omvandrende liv, var der endnu noget bedårende i hendes dybe, mørke øjne.

Sidsel kom ind med en potte, som hun satte over ilden.

– Sært, at Niels bliver så længe borte, sagde hun.

Hendes søn var, da han hørte om svenskernes komme, stille listet ud af stuen. Længe efter at taterne var falden i søvn, sad Sidsel urolig og ventede på sønnen.

– Bare han ikke laver gale streger for den piges skyld, tænkte hun. Den sag skal jeg nok klare, hoho! Det er måske forkert, at jeg ikke har fortalt ham, hvad han dog nu har ret til at vide!

Ved midnatstid kom Niels tilbage. De talte sammen et par timer, og tidligt næste morgen forlod Niels igen hytten.

*

Den svenske armé under anførsel af Lennart Torstensson oversvømmede i løbet af en måned hele Jylland. Her i Thy blev der vel af enkelte herremænd og lensmænd gjort opbud for at rejse et landeværn, men flertallet af de adelige herrer kunne – enten af uvilje mod at ofre noget eller af angst for at stille sig i spidsen for et så farligt foretagende – ikke blive enige. Sagen blev vanskeliggjort ved snevejr, og man kunne ikke vide, fra hvilken kant fjenden ville komme. Færgerne ved overfartsstederne var nok fjernede, men hvis fjenden var besluttet på at komme over Limfjorden – og ikke ville foretage omvejen ad Thyborøn – så kunne man vente, at han enten ved magt eller ved bestikkelse fik både til overfarten.

Den første fjendtlige trop, der kom hertil, mødte da heller ingen modstand, men blev indkvarteret, krævede ind, skaltede og valtede efter forgodtbefindende hos adel og bonde, fattig og rig. Den store Gustav Adolfs ånd rådede vel ikke mere i de svenske hære, men trods soldaternes råhed og ublu fordringer, var thyboerne dog efterhånden ved at tabe sig i modløshedens og selvopgivelsens resignation. Man trøstede sig med, at det dog ikke gik så galt, som da de kejserlige tropper under Wallenstein og Tilly huserede i Jylland. Da hørte mord, brand og voldtægt til dagens orden.

Men de svenske soldaters overmod og råhed gav dog udslag, der fik alvorlige følger. Var

bønderne i Thy i almindelighed ikke så forkuede under herremandsvældet som andre steder, så har thyboerne jo altid haft ord for at være noget tunge og langsomme i vendingen. Men når thyboen blev tirret og endelig fik sig rinket op til at slå et slag, så viste det sig, at der var noget af det gamle vikingeblod i hans årer. Og slog magten ikke til, havde han snuhed og list i baghånden.

*

Ørum mølle var en lille vandmølle, der ejedes af en forhenværende herregårdsskytte, der gik under navnet Mikkel Skytte. Han var en lang, slantende person med ludende hoved, slappe ansigtstræk, en stor af spiritus anløben næse og et par lurende øjne. Hele personen gjorde indtryk af usikkerhed og upålidelighed. Hans hustru, Karen, var en fastbygget, stolt udseende kvinde med et hvast blik, og hendes skarpe stemme bekræftede yderligere, at her var både vilje og en fast karakter.

Deres datter, Else, havde noget af moderens stolte væsen og faste træk, men hun var en smuk og elskelig pige, så det var intet under, at Niels Hvas havde tabt sit hjerte til hende. Hun kunne også godt lide den kraftige, mørkøjede knøs, og hun havde givet ham sin tro, skønt hun vidste, at moderen havde andre planer med hende.

Møller-Karen blev rasende, da hun opdagede kæresteriet, og hun skældte i en syndig tid ud på datteren og manden samt iøvrigt på enhver, der kom i hendes nærhed. Hun befalede Mikkel at jage karlen bort øjeblikkelig, og imens havde hun sendt datteren et ærinde til slottet (Ørum). Da Else om aftenen kom hjem, fik hun at vide, at Niels var jaget af gårde, men da havde forældrene også fået andet at tænke på, nemlig svenskernes komme.

Foruden sin møllernæring havde Mikkel Skytte en slags kro. Han solgte brændevin, tysk øl og dårlig vin til høje priser, og da drikfældigheden var almindelig i de dage, og Mikkel ikke gjorde sig nogen samvittighed af at tage enhver sølle stympers fattige skillinger, samlede han mange penge. Han elskede penge, og nu var han en rig mand. Des mere skrækslagen blev han, da han hørte, at svenskerne var i vente. Nu var hans penge i fare, og hvor skulle han skjule dem?

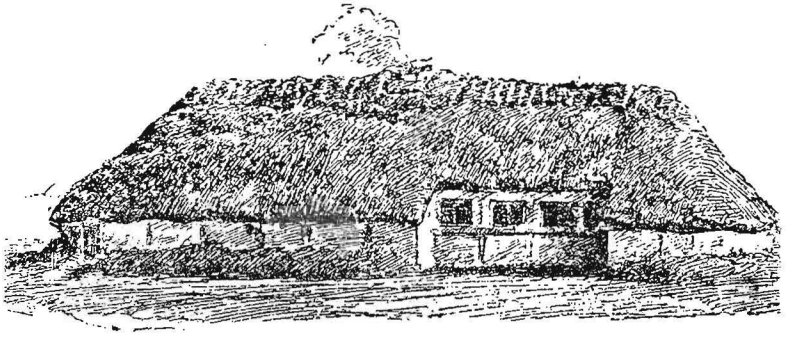

Mens Else sørgende og bitter gik i køkkenet, lød det som om en haglbyge ramte vinduet. Flere gange raslede noget mod ruderne – og så forstod hun, hvad det var. Hun åbnede den lave bagdør på klem og så ud.

– Det er mig, lød Nielses stemme ude fra mørket, mens han lempeligt trak hende udenfor.

– Men Niels, hviskede hun bebrejdende, mens Niels lidenskabeligt kyssede hende. Du må ikke – jeg tør ikke –

– Kæreste Elselil – jeg kunne ikke udholde den fortærende uvished, om du mulig havde ladet dig forsnakke af den skrutryggede foged – åh, så dræber jeg ham –

– Niels, Niels, ti dog stille – jeg har lovet at være dig tro til døden – tror du mig da ikke?

– Jo, tilgiv mig, min elskede, men nu kommer der fjendtlige krigsfolk, og var jeg dog bleven her hos dig. Jeg kan ikke udholde at tænke dig omgivet af rå banditter, for hvem intet er helligt.

– Vi befaler os i Guds hånd, Niels, og vi følger samvittighedens røst, så vil alt nok vende sig til det bedste. Men nu må du gå – der kommer nogen. Hun kyssede ham og skød ham lempeligt fra sig og smuttede ind i køkkenet igen.

*

Fortumlet og beruset af elskovens lykke listede Niels hen til havediget, hvorfra han kunne se Else i køkkenet, mens han selv tildels var skjult af en stor hyldebusk og en tørvestak. Han ventede, til lyset i køkkenet blev slukket, og så listede han sig om til dagligstuens vinduer. Her kunne han se Mikkel Skytte og medbejleren Lars Foged sidde ved bordet. Da Lars Foged rejste sig og gik, skjulte Niels sig ved møllebroen. Her så han Lars Foged dukke op fra åbrinken og skjule sig ved den anden side af broen. Lidt senere kunne han i mørket skimte Mikkel Skytte, der kom slæbende med en tung kasse. Lars Foged sneg sig lydløst bagefter ham. Mikkel satte kassen ved en stor stendynge og gav sig til at bakse med stenene. Lidt efter havde han skjult kassen i stendyngen og havde væltet en mængde sten hen over den. Så gik han atter hjem.

Nå, tænkte Niels, nu mener han skatten velforvaret, og så er vi hele to, der kender skjulestedet! Og lidt efter kom Lars Foged listende hen til stendyngen. Han bjergede kassen op af skjulet og forsvandt med den. Niels vandrede hjem med et myldrende væld af følelser og stemninger.

*

Tidligt næste morgen gav Niels sig på vandring forbi Villerslev til herregården Irup. Her hang på galgebakken en død ulv og svajede i blæsten. Irup havde som de fleste adelige borge været godt befæstet med volde og grave, men da ildvåbnene blev opfundet, havde mange af herremændene hverken råd eller lyst til at anlægge svære mure og fæstningsværker. De fleste slog sig til ro med, at her i det afsides liggende Thy var der vel ikke stor fare for fjendtligt besøg. Om Irup (eller Yrop) var der på den tid endnu volde og grave, men anlæget var forfaldent, og der var endda anlagt en fast vej over voldgraven som hovedindkørsel til gården.

Niels blev modtaget af to store hunde, hvis rungende vovvov kaldte fogden ud, en halvgammel, gråskægget, lidt krumbøjet mand. Niels gik frejdigt hen mod ham.

– Er I nådigherren?

– Nej. Hvad vil du? brummede Anders Foged.

– Jeg vil tale med nådigherren, om han ellers er hjemme!

– Hvad vil du herren – og hvem er du?

– Ja, se det er to spørgsmål, som nådigherren nok skal få svar på.

– Ei hvor kry! Dog kunne det hænde, at du fik lov at sige mig dit ærinde, hvis –

– Hvad er der? lød en hård stemme henne fra hovedtrappen.

Niels vendte sig hurtigt og så en grøn fløjls kaftan om en lille, tyk mand, hvis runde hoved var dækket af en pelshue. Niels gik rask hen mod ham og tog huen af.

– Er I nådigherren?

– Javel, svarede herren med lidt rusten stemme. Hvem er du, og hvad vil du?

– Jeg er Niels Hvas, og jeg vil være eders livsvend!

Herremanden trak øjenbrynene lidt op og så forbløffet på den unge mand.

– Hvad djævlen bilder du dig ind, knægt? Hvordan falder du på sådan frækhed?

– Jo, for mor har læst det i stjernerne!

– I stjernerne! Driver du gæk med mig? Hvem er din moder?

Niels fortalte ham det.

– Nå, hende – ja, jeg har nok hørt, at hun kan mere end sit Fadervor.

– Ja, og hun har også læst i stjernerne, at svenskerne kommer, vedblev Niels.

sin broder. Han var en lidt svag karakter, men ikke så hård mod sine undergivne, som han stillede sig bøs an til. Han var overtroisk som de fleste i hine dage, og deraf havde Sidsel benyttet sig for at skaffe sin søn plads på Irup.

Ove Thott gik urolig frem og tilbage i sit kammer, rådvild og grundende på, hvorledes han skulle forholde sig og komme ud af det med de ventede fjender. I fredens dage havde

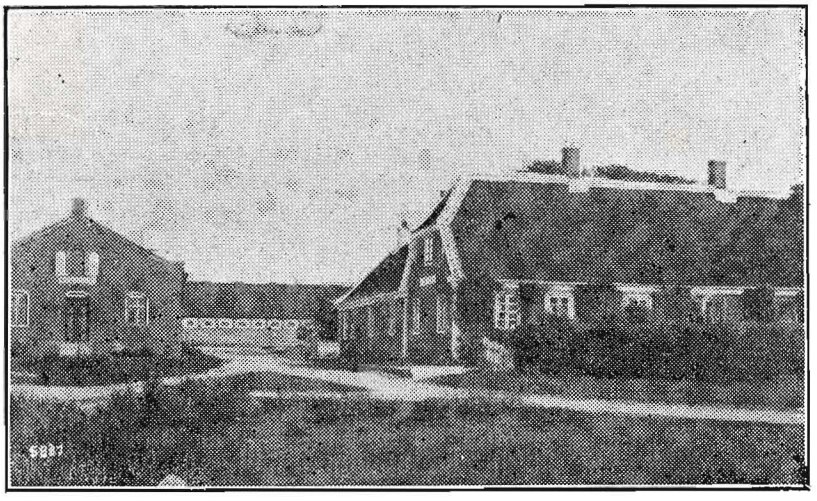

Et billede af vore dages Irup

– Se, se – ikke så ueffent spået. Og hun sagde, at du skulle bare gå til Irup, så fik du plads som kammertjener? Men hvis jeg nu ikke vil have dig?

– Jo, I vil, sagde Niels – for det, mor ser i stjernerne, slår aldrig fejl. Hun sagde også, at jeg skulle alt, hvad herren befalede mig, og aldrig fortælle til andre, hvad jeg så og hørte hos herren.

– Ved Sankt Thøger – ikke så galt et kvindfolk endda! Gå ind i borgestuen, du kan vel trænge til lidt davre!

Den mand, Niels Hvas kom til at tjene hos, hed Ove Thott og bestyrede gården for det været herligt at agere herre på Irup, men nu – han ønskede, at ejeren havde været der, og han selv sat ud af spillet.

Udkiggeren kom ned fra tårnet og meldte, at nu kunne han ikke passe på svenskerne, for det sneede, så han ikke kunne skimte hverken Skyum eller Villerslev. Der hørtes hestetrav i gården, Ove Thotts bryn flakkede op og ned – han troede, det var svenskerne. Men det var kun en enkelt, civil rytter, der kom, det var præsten fra Hassing, hr. Peder Mortensen, en fastbygget mand med et energisk udtryk i sit glatragede ansigt.

– Guds fred, hilste han.

– Guds fred igen, hr. Peder. I kommer, som I var kaldet, men sid dog af og –

– Nej, nej, afbrød præsten, I har vel fået hjobstidende om de ubudne gæster, vi har i vente?

– Ak ja, hr. Peder – hvilke tider – og hvordan vil det gå, når ikke engang kongelig majestæt –

– Kongen gør tilvisse, hvad han kan, udbrød præsten skarpt, men han har ingen væbnede tropper til at møde fjenden. Vi må selv formene de svenske røvere adgang til Thy.

– Ej – tror jeg ikke, I er bleven krigerisk, hr. Peder. Men hvis I havde været med i en batalje mellem hærdede og veldisciplinerede soldater, så ville den tanke ikke stige jer til hovedet, at en flok bønder, bevæbnede med pigkæppe, plejle og økser skulle kunne stå sig mod godtbevæbnede og sejrsvante krigere.

– Når vi gør, hvad vi formår, så får den gode Gud råde for våbenlykken. Jeg mener også, at der på borgene og i mangen hytte findes bedre våben end dem, I nævnede. Mit ærinde til eder, hr. Ove Thott, er, om I vil gøre opbud og væbne eders karle og bønder sså godt I formår for sammen med andre gode mænd at værge Thy for fjendtligt overfald!

Ove Thott så mørkt på præsten og snoede og purrede sit skæg, så det stod i den vildeste forvirring.

– Bliv ved eders bog, præst, og lad dem om væbning og krig, der forstår det. Jeg har været med under den store Gustav Adolph ved Leipzig og Lützen –

– Det være nu, som det vil, hvem af os der har været mest med, afbrød præsten. Jeg kommer ellers fra velbyrdige hr. Kaas til Lyngholm, som alt har skikket bud til andre gode herrer om at rejse alt det mandskab, der kan bevæbnes. I får nu gøre, hvad I mener at kunne forsvare for eders samvittighed, pligt og ære. Gud befalet!

*

Allerede samme aften ankom en del svenske tropper til Thy, og de mødte ingen væbnet modstand. Dagen efter kom en eskadron ryttere under anførsel af oberstløjtnant Johan von Mürbach, men da han havde gennemstøvet Thy og ingen steder mødt modstand, drog han med en del af sine ryttere tilbage syd for fjorden til Bøvling. Men der blev nok tilbage i Thy til at inddrive de ublu udskrivninger af penge og naturalier. I magtesløs harme knyttede mangen herremand og bonde hænderne i lommen over en sådan brandskatning – for ikke at tale om alt det andet, der gik i svang og det, der blev ødelagt af rå, berusede, plyndrelystne soldater.

I Hassing boede en smed, der hed Mads, en dygtig og livsglad ungersvend og stærk som en bjørn var han. Ingen vidste, hvor han var kommen fra. Der ymtedes om, at han en gang i fuldskab havde slået flere mennesker fordærvet og derfor var flygtet, hvorefter han i nogle år havde flakket om i fremmede lande. Han havde boet i Thy et årstid. Mens han en dag hen på vinteren stod ved ambolten og hamrede og sang, kom pludselig en lille forvokset mandsperson stormende ind ad døren. Han var fra Grurup og hed Kresten – man kaldte ham Bettekræn – og han fik nådsensbrød hos sin broder Jeppe Nielsen, der var gift med en søster til Mads Smeds husholderske. Han så helt forstyrret ud.

– Jeppe er død – og Kristine er død – de er myrdet af svenskerne, stødte han ud med ophidset, pibende stemme. Og han fortalte så, hvad der var sket.

Jeppe Nielsens kone, Kristine, var ude i stalden for at malke. Da hun var færdig, kom en på gården indkvarteret svensker og tog om hende, som ville han kysse hende. Men hun rev sig løs og slog ham i hovedet med malkeskamlen. Forbitret greb han hende og slængte hende omkuld i en tom bås, men det lykkedes hende at få en hårnål frem, og lynsnart jog hun den ind i voldsmandens ansigt. En lille dreng havde fra høloftet set dette optrin, og han løb skrigende ind og kaldte på sin husbond. Da Jeppe kom ud i stalden, lå hans kone død med kløvet hoved. Næsten sindsforvirret styrtede Jeppe løs på svenskeren

med en greb, men soldaten trak sin pallask og huggede Jeppe ned på stedet.

Nu kom Bettekræn til smeden for at få våben – al hans tanke og higen drejede sig om hævn. Men hvor forbitret Mads Smed end blev over Bettekræns beretning, var han dog besindig nok til at fraråde en enkelt mand, især da en svækling, at sætte sig op mod de fjendtlige soldater.

Et par dage efter kom sorte Jep stærkt oprørt ind til Sidsel Hvas og fortalte, at hans elskede hustru Britta var bleven voldtaget og dræbt af svenske soldater. Jep var i et forfærdeligt sindsoprør, og lille Kalle, der var med ham, græd ustandseligt.

Rygtet om disse og andre skændselsgerninger satte skræk og forbitrelse i thyboernes sind. Nogle steder vanhelligede soldaterne kirken, røvede alterkarrene o.s.v., og præsten i Hassing, Peder Mortensen, havde de hængt op i hans storetæer i et træ, fordi han havde nægtet at rykke ud med en urimelig stor pengesum, som han slet ikke ejede.

*

I de nærmest følgende dage drev nogle mærkelige personer omkring i Thy. Nogle af dem tiggede, andre solgte kramvarer, spillede eller sang, hvor de fik lov dertil. Sådanne omstrejfende personer var ikke nogen sjældenhed i hine fattige tider, men ved disse folk var der dog noget aparte. Der var således en kraftigt bygget mand med sort fuldskæg og med en grøn skærm over øjnene – han var nemlig blind, og han blev ledet af sin halvgamle kone. Når hun med forsigtighed havde ledet ham ind et sted, begyndte han at synge, og hun stemte i med. Når sangen så var endt, blev der altid noget i vejen med en af dem, enten besvimede de og måtte bæres i seng, eller de blev så tørstige, at de måtte ud til vandspanden i frammerset. På en eller anden listig måde fik de altid lejlighed til at veksle nogle ord i enrum med husets folk. Ligeledes gik en bissekræmmer omkring og solgte bånd, tråd og småpynt, og han blev også hvert sted tørstig eller træt, sulten eller syg. En dag, da denne mand gik ud fra et hus i Bedsted, kom en gammel tiggerske ham i møde. De så et øjeblik på hinanden, og så drejede bissekræmmeren hovedet til side og gik. Den gamle tiggerske blev stående og så efter ham, mens hun hvislede:

– Hihi – ja, du kan halte og humpe, men mig narrer du ikke, bitte Sidsel. Men hvad i alle helgeners navn går der for sig, siden Sidsel Hvas går i mandsdragt?

Den gamle kvinde virrede med hovedet og gik videre, hun var en ilde anset person, kendt for sin sladderagtige og giftige tunge. Hun gik under øgenavnet »Tippe«, fordi hun en gang havde »fundet« en død høne ved en gård. Nogle dage efter dette møde, gik Tippe en aften over Rønhede mod sit hjem i Villerslev. Det var glat føre, og hun var træt af at bære tiggerposen, så hun besluttede sig til at hvile lidt hos Sidsel Hvas. Da hun nærmede sig Sidsels hytte, så hun en person, der rask gik hen mod hytten, og straks efter kom et par andre og gik ind til Sidsel. Tippe tøvede lidt i en lavning og så herfra, at der kom endnu flere mandspersoner og gik ind.

Da Tippe endelig i spændt nysgerrighed kom ind, var Sidsel ene i stuen. Hun var mut og gik urolig omkring, og det var let at se, at sladderkællingen ikke var velkommen. Denne var forundret over, at der ingen andre mennesker var, og som om Sidsel gættede hendes tanker, lukkede hun døren op til hyttens andet lille rum, og Tippe troede næppe sine egne øjne, thi her var heller ikke en levende sjæl. Da Sidsel ikke lod til at ville have nogen snak med Tippe, gik denne igen sin vej. Uden for hytten lyttede hun og spejdede, men der var ikke spor af mennesker at opdage.

– Nej, nej, det går ikke rigtig til hos Sidsel – det har jeg altid sagt! Sikke tider – såvist er alle tings ende nær!

Mikkel Skytte havde fået en ny møllerkarl, og møllen gik næsten både nat og dag – der skulle jo meget brød til både danske og svenske munde. Og beværtningen gav dygtigt med skillinger i Mikkels kasse, selv om han

også nu og da af soldaterne blev tvunget til at give en gratis omgang. En aften kom der usædvanlig mange soldater, og de forlangte, at Mikkel skulle skænke gratis, fordi det var hans fødselsdag, Mikkel protesterede, han var ikke født på denne tid af året.

– Sludder og vrøvl, din gamle ræv – hid med varerne! Soldaterne slog i bordet med pistolkolberne.

Mikkel skubbede sin stribede bomuldshue ned i panden, hans blik svømmede hjælpeløst omkring.

– I tager fejl, mine gode herrer, jeg er ikke født i dag – eller hvad ville jeg sige –

– Nej, fanden tro det, råbte en svær hugaf med et fordrukkent rødblåt fjæs, men vi er nu heller ikke født hverken i dag eller i går, og når vi altså befaler dig at hente os den bedste vin i din kælder, så henter du den, og helst lidt rapt, for ellers skal jeg – djævelen drukne mig i Götaelven – hjælpe dig afsted!

Svenskeren trak med en truende mine sin pallask, Mikkel måtte afsted, og snart var drikkeriet i gang. Imens blev døren ret ubemærket åbnet, og ind gled den blinde mand med den grønne skærm over øjnene sammen med sin mørkøjede kone og en lille pige, der syntes noget ængstelig ved synet af de mange

larmende krigsfolk. Den blinde begyndte at synge en salme, men soldaternes latter og spottende bemærkninger fik ham til at tie. Hans kone sagde, henvendt til Mikkel:

– Er det måske manden i huset? I vil nok være så god at unde os husly i nat. Vi er trætte og forkomne af lang vandring.

– Nej, nej, vrissede mølleren, vi har ingen plads, ikke et sted, hvor I kan være!

Men efter megen tryglen fik de dog lov at sidde og hvile lidt, og snart så det ud, som om de sov. Soldaterne blev mere og mere berusede og larmende. En af dem kom i tanker om møllerdatteren Else og råbte på hende.

– Jeg skal hente hende, sagde den fremmede kone, der pludselig var bleven vågen, og hun gik ud i køkkenet. Omsider kom Else ind. Hun var meget bleg, men gik tilsyneladende rolig hen til det lange bord, soldaterne sad ved.

– Åh – er hun der, den dejlige due, smidskede den nærmestsiddende. Aldrig har jeg haft så smuk en kæreste. Sid ned på mit knæ, mit søde lam og drik af mit bæger – drik kærlighed og livets lyst –

Else rev sig løs. – Jeg tør ikke sidde hos jer, før I lægger skyderne bort. Jeg er ved at dø af skræk, når jeg ser en skyder, siden lille Peder blev vådeskudt!

Hun lod til at ville finde sig i deres kærtegn, og de kunne ikke modstå den smukke piges bøn. Med undtagelse af de to længst borte siddende lagde de pistolerne fra sig, og Else bad sin fader lægge dem hen på skænken. Nu kom den blinde mand og hans kone med ydmyg bedende mine hen til bordet og bad om en tår at drikke. Men i næste nu sprang de tilbage, og hver af dem havde en af svenskernes pallasker i hånden. Den blinde rev skærmen fra øjnene, og ind ad døren stormede en flok bevæbnede mænd med den vanskabte Bettekræn i spidsen. Soldaterne sprang op, men i stedet for at komme frem i stuen tumlede de ned ved siden af bordet, rejste sig og tumlede atter under frygtelige eder og forbandelser om på gulvet, og inden mange minutter var de alle dræbt. Sorte Jep og Bettekræn nægtede i vild hævntørst at give nogen pardon.

Det var Mads Smed, der havde sværtet sit store, blonde skæg, kridtet sit rødmussede ansigt og spillet blind mand, og hans foregivne kone var tateren Jep, og det var Jeps søn Kalle, der var forklædt som en lille pige. Årsagen til, at svenskerne tumlede omkuld ved bordet var, at Kalle ubemærket havde ligget under bordet og bundet reb om soldaternes ben. Efter at have givet ordre om ligenes forvaring og under dødsstraf forbudt mølleren og alle de øvrige at røbe, hvad der var foregået, var Mads Smed, Sorte Jep og lille Kalle ilet ud i natten.

*

Niels Hvas klarede stillingen på Irup meget godt. Skønt han var halvblods tater, kom alle på gården til at synes godt om den raske og frimodige karl, og særlig steg han i Ove Thotts gunst, så han efterhånden gled ind i den stilling, han attrådede som Thotts livsvend. Over for svenskerne spillede Niels enfoldig. Da den første ryttertrup med en oberst i spidsen sprængte ind i gården, sprang Niels ud til oberstens hest med en pandekage i hånden. Hesten skulle dele pandekagen med ham – han tog selv hver anden bid, men hesten forsmåede hans skænk, hvad Niels blev meget fortørnet over. Han skældte hesten ud og drejede den en kindhest, så den forskrækket sprang tilbage. Soldaterne lo, og gårdens karle flirede i skægget. Obersten blev først vred, men lod derefter ligegyldig over det pudsige optrin. Det var under hans værdighed at tage hensyn til et stakkels halvgalt menneske.

Oberst Leitner var en jernhård og modig soldat, der ikke var gået i krig for fædrelandet eller for nogen ædel sag. Han solgte sig til den feltherre, der betalte bedst, og hvor der var udsigt til det største krigsbytte. At røve, plyndre og brandskatte hørte jo til selvfølgelighederne i datidens krige. Obersten havde en oppasser, der havde hans fortrolig-

hed, og som var ham tro som en hund. Denne tjener skulle også udspionere, om nogen forvarede skatte eller pengesummer. Dette havde Niels Hvas opdaget. En eftermiddag sad han og oberstens tjener i borgestuen. Tjeneren sad med et fiffigt smil, mens Niels sludrede op ad vægge og ned ad stolper og ligesom tankeløst kom til at sige, at hans moder havde en ustyrlig masse penge i forvaring for en rig mand. Ikke mange minutter efter havde tjeneren berettet dette for sin herre, og Niels blev kaldt ind til obersten, der spurgte, om hans moder havde penge i forvaring.

– Ja, svarede Niels troskyldigt, men så lod han pludselig, som han kom i tanker om, at han havde sagt noget galt.

– Nej, nej, råbte han og kløede sig i hovedet – det er ikke sandt, jeg er så grusselig til at lyve. Herren vil forlade mig denne løgn!

– Hvis penge er det, din moder gemmer?

– Jeg ved det ikke – jeg så – nej, nej, det er ikke sandt, jeg så ingen ting. Jeg er ikke rask – I kan slet ikke regne med, hvad jeg siger!

– Obersten rejste sig brat og stillede sig truende foran Niels: Hvis du ikke siger sandhed, skal jeg knække din hals. Altså: Har din moder mange penge?

Niels sank i knæ, tilsyneladende skrækslagen: Ja, hun har, eders nåde, men skån mit liv! Hun har en hel kiste fuld, men I vil da ikke røbe det til nogen, for så kunne der jo komme en tyv og stjæle den forskrækkelig store skat!

– Nej, jeg skal ikke fortælle noget, sagde obersten kendeligt formildet. Han skulle ikke have nogen at dele skatten med. Niels sneg sig lidt efter bort fra gården hen mod nogle huse, men vendte snart tilbage. Da det blev aften steg obersten og hans tjener til hest, og obersten befalede Niels at vise dem vej hen til moderens hus. Obersten gik ind i huset og forlangte, at Sidsel skulle vise ham den skat, hun gemte. Sidsel bad og tiggede – hun var ansvarlig for skatten o.s.v., men da obersten trak en pistol, tog hun lyset og bad ham følge med. Inde i sovekammeret åbnede hun en stor kiste og trak dens bund op til den ene ende. Her stod en stige, der førte ned i et mørkt dyb.

– Hvis du bedrager mig, kvinde, skyder jeg dig en kugle gennem hovedet, sagde obersten, der så noget betænkelig ud.

Sidsel var allerede på vej ned ad stigen. Ak, hr. kommandant, sagde hun, vil I lade mig beholde skatten, så går jeg op igen!

– Nej, nej, gå ned og hent kisten op!

– Hvor kan I dog tro, at jeg kan løfte en sådan skat. I må følge efter mig.

– Så gå da, kælling, men pas på dit lys.

Obersten skrævede ned i kisten og gik ned ad stigen. Pludselig forsvandt lyset, stigen blev revet tilbage, og obersten styrtede ned. Han affyrede i det samme sin pistol, men i løbet af et par minutter var han bundet i fire jernhårde hænder. Lidt efter lød et skud uden for hytten. Oberstens tjener havde ophørt at leve. En halv time senere red to mænd bort fra huset i oberstens og hans tjeners uniform og på deres heste.

*

Lidt sydvest for Hvidbjerg vesten å havde der under sandflugten i nærheden af Lyskjær bakker dannet sig en slette, omgivet af høje, stejle klitter. Denne mærkelige slette kaldtes Troldsletten. Hen mod midnat den aften, da det skrækkelige morddrama fandt sted i Ørum mølle, færdedes nogle spøgelsesagtige hvidgrå skikkelser på Troldsletten, mens andre stod på de omliggende bakker og lyttede. Der lød et hjejleskrig fra sydøst, og straks efter spredtes slettens spøgelser til alle sider og forsvandt. Nogle minutter senere hørtes prusten af heste og den masende, asende lyd af tunge trin i det løse sand, og lidt efter kom en rytter med en fodgænger ved siden ind på sletten fra øst. Bagefter kom en flok ryttere i en række bagefter hinanden ind gennem et snævert pas mellem klitterne. Fodgængeren, en bonde fra Villerup, standsede midt på sletten. Forrideren, der stadig var på siden af ham, holdt en pistol frem og råbte:

– Hvad nu? Hvorfor standser du?

– Undskyld herre, men jeg husker ikke bestemt, om det er i vest eller nordvest, vejen går fra denne slette, jeg får se efter.

– Så se efter lidt hurtigt og find den rette vej, om du har dit liv kært, råbte føreren barskt.

ker, i hvert fald ikke til hest. Svenskerne blev alle skudt ned af de skjulte skytter. Nogle var dog flygtet ud gennem den snævring, de var kommen ind igennem, men her stod Bettekræn med sin jernbeslåede knippel, og et slag af den bragte den første rytters hest til at synke i knæ. Rytteren strakte med et pistol-

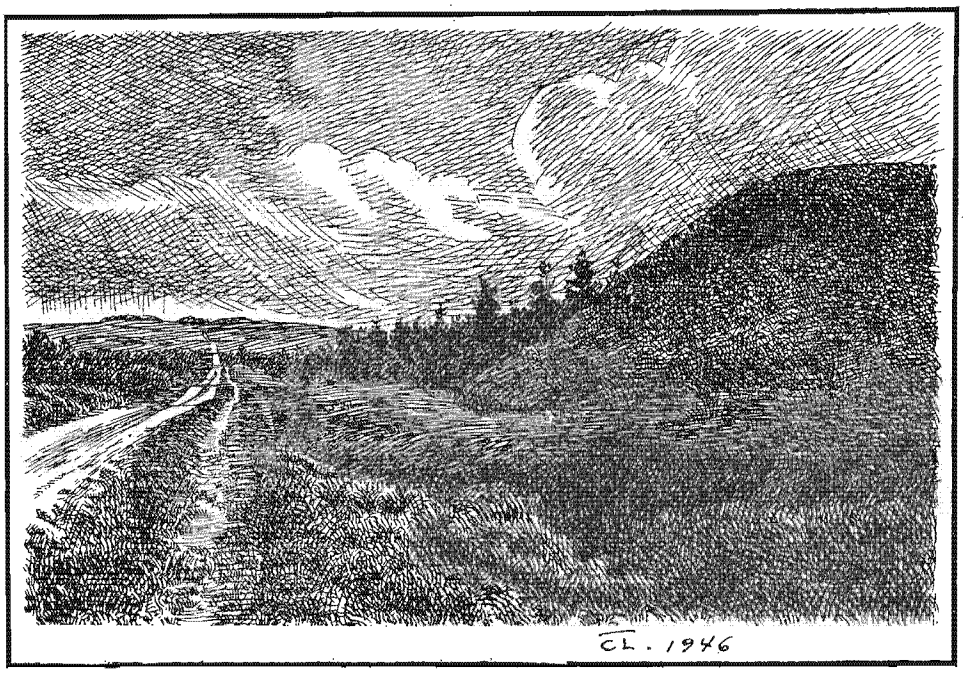

Bonden fjernede sig, og forrideren fulgte efter ham, efter at have befalet de andre ryttere at blive holdende. Men både bonden og forrideren forsvandt mellem klitterne, og pludselig bragede bøsseskud fra alle de omliggende bakker.

– Forræderi, skreg de svenske ryttere, af hvilke flere styrtede til jorden, ramt af de usynlige skytters kugler. I forvirringen sprængte nogle frem med våben i hænderne, mens andre søgte at komme bort. Men det var ikke muligt at komme op ad de stejle, løse sandbak-

skud Bettekræn til jorden, og ud nåede de alle for i galop at ride hjem til deres kvarter med melding om det skete.

Rytteren, der med Villerupbonden som fører havde lokket svenskerne ud i klitterne, var den samme, der om aftenen forlod Sidsel Hvas's hytte i oberst Leitners uniform. Hvem han var, vidste ingen bestemt. Nogle mente, det var hr. Kaas til Lyngholm, mens andre gættede på en anden herremand. Han havde overfor svenskerne angivet, at han ankom fra deres overkommando, og at der straks

skulle rykkes ud til kysten, hvor danske eller norske soldater om natten ville gøre landgang.

*

På den forhen stærkt befæstede gård Tandrup ved Ove sø var foruden en del soldater også en svensk løjtnant Ahlquist indkvarteret. Han var en ung, smuk mand, og han holdt streng disciplin, så ingen af hans soldater vovede at indlade sig på udskejelser. På gården betragtedes han snart mere som ven end som fjende, og især fandt datteren Kirsten behag i den elskværdige løjtnants selskab. En dag, da de sad og talte sammen, var Kirsten tankefuld og alvorlig, og på løjtnantens indtrængende spørgsmål svarede hun, at hun for sine ulykkelige landsmænds skyld måtte ønske alle svenskere bort, om end hun satte stor pris på løjtnanten. Snart gik hun ind i sit kammer uden at ville sige mere.

Gamle Tippe var nogle dage i forvejen kommen til Tandrup for at tigge, og hun blev så irriteret over soldaternes nærgåenhed, at hun udbrød:

– Ja, bi I lidt, I helvedhunde! I vil få jeres hår svedet, før I aner, og der kommer ikke ret mange stumper af jer ud af Thyland!

Svenskerne lo. Sikken forbandet heks, sagde de, og de fleste af dem tænkte ikke nærmere over Tippes ord. En af gårdens piger, der havde hørt Tippes uhyggelige spådom, fortalte det til jomfru Kirsten. De lo begge, men Kirsten anede dog, at der lå noget til grund for den gamle tiggerskes ord. Hun lagde også mærke til andre ting på egnen, og derfor var hun bleven ængstelig og tvivlrådig. Hun turde intet røbe til hverken venner eller fjender, og hun ængstedes meget for løjtnanten, hvem hun holdt meget af.

*

Da thyboerne fra først af syntes at være fredelige og medgørlige, var de svenske tropper forlængst trukket bort fra Nordthy ad Vendsyssel til. Kun en afdeling under en gammel kaptajn lå i Thisted. I Vendsyssel havde bønderne under den gamle Lars Dyrskjøt rejst sig til modstand, men de blev slået ned. Opstanden i Sydthy var bleven planlagt og ledet så hemmeligt, at de fleste af svenskerne ikke havde nogen anelse derom før den nat, da så godt som alle de fjendtlige soldater i de sydligste sogne i Thy blev dræbt. Efter planen skulle de alle have været aflivet og ligene skaffet af vejen, så det rygte kunne udspredes, at oberst Leitner var draget bort med sine tropper. De få, der undslap Troldsletten vidste nu, at der var en hemmelig sammensværgelse mod svenskerne, og der blev taget kraftige forholdsregler. En underofficer og en menig blev sendt afsted til overkommandoen i Bøvling med budskab om, hvad der skete i Thy, men de thylandske snaphaner var vågne. Da de to udsendinge var kommen midt ud på Oddesund, skiltes færgebåden i to dele. Den var savet tværs over, og der var indsat et vandtæt skod midt i båden. Svenskerne sad bagi, og der var bundet et par store sten til bådens bagende, som hurtigt sank. Begge svenskerne omkom i sundet, og overkommandoen fik ikke nogen melding fra Thy.

En aften noget senere kom to svenske ryttere til Tandrup. De opgav at komme fra Bøvling, idet de to thylandske udsendinge var bleven syge og ikke kunne rejse tilbage. De overrakte løjtnanten et brev, som var undertegnet »Leitner, oberst« og det indeholdt befaling til alle svenske soldater om straks at forlade Thy og drage til Nørresundby, hvor der var uroligheder. Løjtnanten kunne ikke ane noget galt – han kendte oberstens håndskrift, men han kunne ikke vide, at det var snaphanerne, der fangede obersten i Sidsels kælder, som – med bistand af jomfru Kirsten fra Tandrup – havde fået ham til at udstede sin befaling. Obersten gjorde omsider dette på den betingelse, at han skulle få sin frihed, når tropperne forlod Thy, og så lovede han på æresord ikke mere at deltage i krigen mod Danmark.

De to ryttere, der havde overbragt befalingen til løjtnant Ahlquist og til den gamle kaptajn i Thisted, var to af snaphanerne, der havde iført sig dræbte svenskeres uniformer.

I Thy åndede man lettet op, da svenskerne var borte, men der rådede dog ængstelse for, hvad der ville ske, når overkommandoen fik klarhed over, hvad der var foregået her på egnen. Men svenskerne fik andet at tænke på – deres felttog faldt ikke heldigt ud, og inden så længe var de drevet helt ud af landet.

Her hjemme skete forskellige ting efter at svenskerne var rejst. I Ørum mølle troede den fordrukne Mikkel, at hans pengeskrin var stjålet af svenskerne, og at han var ruineret. Dette benyttede Lars Foged sig af til at få løfte om møllerdatteren Else som brud mod at han hjalp hendes fader med penge. Men så tog Niels Hvas affære. Hans moder, Sidsel Hvas, havde på Irup en samtale med Ove Thott, som var den mand, der i hendes ungdom havde svigtet hende, og Niels var Ove Thotts søn. Da dette blev klarlagt i Ørum mølle, og da Niels tillige berettede, hvad der var bleven af Mikkels penge, måtte Lars Foged gå til bekendelse og slæbe pengeskrinet tilbage til møllen. Dermed var Lars færdig som bejler til Else, og der var intet til hinder for, at de to unge elskende kunne blive forenet. Else og Niels så med glæde fremtiden i møde, og i Thy tog man fat på at få udslettet sporene efter svenskernes hærgen.

Billeder fra det gamle album

Kære læsere! – »Jul i Thy« bringer i år nogle billeder »fra det gamle album«, og de vil sikkert interessere. Det er hensigten at fortsætte ad denne vej, og jeg beder læsere, der måtte have gamle billeder af interesse for større kredse – foreningsgrupper, arbejdshold, billeder fra byggepladser etc. – eller som har kendskab til, hvor sådanne billeder findes – om at give mig et vink. Jeg vil så tale med billedernes ejere om lån til gengivelse. Jeg håber at høre fra Dem!

Venligst

C. Brunsgaard, Nørreallé 35, Thisted

Fra befrielsesdagene i 1945

Et mærkeligt kaffeselskab

Af C. Brunsgaard

DET FALDER i en bladmands lod mellem år og dag at være til stede ved mange fester og sammenkomster. Tallet på de fælles kaffeborde, man gennem sit liv har bivånet, bliver temmelig stort, hvis man kunne få det talt op, men ganske naturligt kan man ikke gennem længere tid huske noget videre af, hvad der skete ved den enkelte lejlighed. Men visse begivenheder kan præge sig så stærkt i erindringen, at de vanskeligt udslettes.

Jeg har deltaget i et enkelt kaffeselskab, der var så ejendommeligt, at det ikke glemmes. Det var i maj 1945 på Søholt i V. Vandet, og deltagerne var tidligere tyske krigsfanger, der skulle forlade Danmark for at drage en højst usikker skæbne i møde.

Da tyskerne kapitulerede om aftenen den 4. maj 1945, var der her på egnen ret store tyske militærstyrker. Vi havde med ikke så lidt ængstelse set hen til den afslutning på krigen, som længe havde været i sigte. Ville det komme til kamphandlinger mellem allierede og tyske styrker på vore områder? Der kunne også blive tale om oprør eller desperation blandt de tyske soldater i nederlagets time, eller det kunne komme til slagsmål mellem de tyske soldater og de krigsfanger af forskellig nationalitet, der var iført tyske uniformer og sendt herop for at forrette bevogtningstjeneste m. m. Der var adskillige muligheder for begivenheder, som kunne blive meget alvorlige for den stedlige befolkning, men heldigvis fik det hele en for vort land relativt lykkelig afslutning.

Optræk til visse uroligheder var der dog. Tre tyske marineofficerer mødte om formiddagen d. 7. maj op ved Thisted arrest og krævede at få udleveret tre Thistedpiger, der havde arbejdet for tyskerne i Hansted, og som var bleven interneret af modstandsbevægelsen. Pigerne befandt sig dog ikke i arresten, men på realskolen, hvor modstandsbevægelsen havde hovedkvarter, og tyskerne begav sig derned. Deres krav blev meget bestemt afslået, og de truede så med, at de ville komme tilbage med forstærkning for at befri pigerne med våbenmagt. Da situationen syntes at være alvorlig, blev der foretaget afspærringer i gaderne ved Storetorv og Lilletorv, og maskingeværposter blev opstillet bag sandsække på gadehjørnerne, i vinduer og gadedøre. Imens fik man fat i den tyske kommandant i Thisted, hauptmann Hein, som straks tog affære, og en videre udvikling af sagen blev bremset.

Om aftenen d. 5. maj blev beboerne i den østlige del af Thisted opskræmt ved en del skyderi, og folk, der var ude at spadsere, flygtede over hals og hoved for at komme i sikkerhed. Der var dog ikke noget særlig farligt på færde ved denne lejlighed. En del af tyskernes krigsfanger, georgierne, havde i glæden over at krigen var afsluttet, smidt den forhadte Hitleruniform og havde skaffet sig andre klæder, og de ville absolut ikke med i tyskernes march mod grænsen. De kom vandrende ned ad Østerbakken, hvor modstandsbevægelsens vagtposter kontrollerede trafiken.

Georgierne havde skaffet sig danske legitimationskort, men da de overhovedet ikke kunne tale dansk, holdt vagten dem tilbage. De ville så overgive sig til vagten, som dog ikke ville have dem, og der gik bud til det tyske kommandantur på borgerskolen. Straks efter blev vagten dog betænkelig, idet det kunne ventes, at tyskerne ville skyde georgierne som desertører, og så lod man dem løbe. Lidt senere ankom en tysk patrulje, men da var georgierne langt borte.

I Kronborg plantage lidt uden for Thisted samledes efterhånden omkring 150 mand, flest georgiere, men også nogle polakker og ungarere. Det var folk, som på østfronten var taget til fange af tyskerne, og som i fangelejre havde fristet en tilværelse på sultedødens grænse. De var så gået ind på at lade sig iklæde tyske uniformer mod at blive sluppet ud af fangelejrene og få tildelt større levnedsmiddelrationer. Men det var tydeligt nok, at der ikke var noget i retning af venskabelige følelser mellem dem og tyskerne. Det var et helt fremmedartet folkeelement, som her var kommen til Thy, men det var godmodige og skikkelige folk.

De tyske styrker begyndte straks efter 5. maj at pakke deres habengut for til fods at drage syd på mod grænsen, og den tur ville georgierne og de andre ikke med på. De ville i hvert fald ikke være i tyskernes selskab. Der var en overgang fare for, at tyskerne skulle skride til væbnet aktion mod disse »oprørere«, men denne fare blev afværget, og hele styrken blev midlertidig anbragt på og ved Søholt. Overklitfoged Rasmussen havde under et ophold i Polen erhvervet sig nogle sprogkundskaber, således at han kunne tale med russerne.

Men ud af landet skulle de jo, og i den følgende tid blev de i særlige transporter kørt bort. Den 8. maj 1945 var der på Søholt 30–40 mand tilbage, og de skulle den næste dag forlade landet. Der blev i den anledning holdt et lille aften-kaffeselskab i overklitfogdens stuer. Det var et sælsomt selskab af folk med mere eller mindre fremmedartet udseende, der her var samlet omkring et dansk kaffebord. De fleste var georgiere, jævne russiske bønder og arbejdere, der var også hviderussere, polakker og et par kalmukker med udpræget mongolske ansigtstræk. Der var mørklødede, livlige ungarere. Smukke og intelligente folk var der imellem, men alle var i større eller mindre grad præget af krigens og fangenskabets grufulde oplevelser, og ikke mindst var de prægede af tankerne om, hvad der ventede dem uden for Danmarks grænser. De var fra russiske eller russisk besatte lande, og de havde båret Ruslands fjenders uniformer og våben. De kunne være helt sikre på, at der ikke ventede dem noget i retning af hædersbevisninger, når de kom hjem. Der var den største sandsynlighed for, at der ventede dem noget ubehageligt, men hvad? Fængsel? Forvisning til Sibirien? Galger eller militære peletoner? Ingen kunne vide noget, men bekymringerne og usikkerheden var mærkbar.

Trods alt blev der dog en hyggelig aften ud af det. Overklitfoged Rasmussen mobiliserede sit bedste russisk i en lille afskedstale, og en af georgierne takkede i en svartale for den venlighed, man havde mødt heroppe langt fra hjem og familie. Nogle af russerne

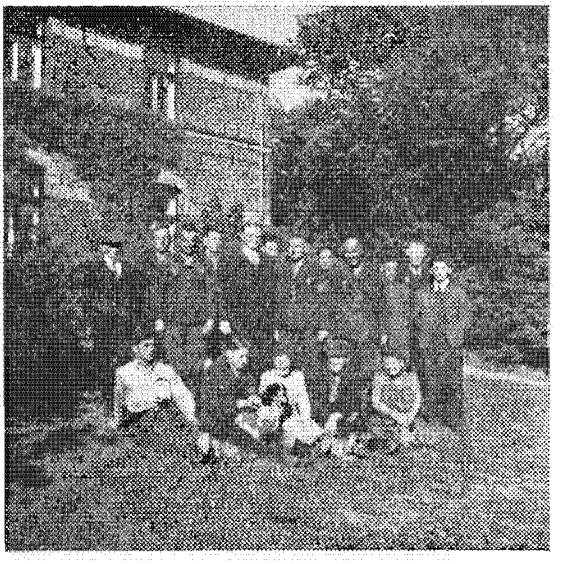

En gruppe russere foran Søholt

dansede solodanse, mens de andre sang til, og ungarerne spillede violin – og hvor kunne de spille. En af dem havde forøvrigt før krigen spillet i Københavns tivoli. Deres vidunderlige musik virkede i den særlige vemodsstemning, der prægede aftenen, meget betagende.

Den skønne forårsaften randt ud, og vi skiltes, mens tankerne gik ad mange veje. Næste dag kørtes de fremmede i rutebiler til Aalborg, og her blev det sidste farvel sagt. Om deres videre skæbne vides intet som helst. De passerede nogle dage senere gennem Tyskland, og herfra sendte de en hilsen til Søholt. Derefter er de formentlig gledet ind bag det store jerntæppe, der ikke tillader ret mange lyde at trænge ud.

Lindormen ved Hørdum kirke

Et thylandsk folkesagn

OMKRING Hørdum kirke har der en gang ligget en lindorm, fortæller et sagn. I førstningen var den ikke ret stor, men bæstet voksede efterhånden til et sådant uhyre, at det nåede syv gange rundt om kirken og kunne endda bide sig selv i halen. Den blev til en frygtelig plage for egnens folk, thi ikke alene kunne der i mange ikke komme et menneske i kirken, men den dræbte også mange mennesker der på egnen, fordi den daglig krævede sine ofre. Hverken ild eller stål bed på den, og det var ret en hård tid at leve i. Så blev der givet det råd, at de skulle lade en tyr opføde ved nymalket mælk til den var syv år gammel. Ikke en smule andet måtte den få, og når den så havde nået den nævnte alder, skulle de føre den til kirkegården og slippe den løs på lindormen, den skulle nok gøre kål på den.

Tyren blev også opfedet på herregården Irup, hvorhen omegnens beboere hver dag måtte bringe deres nymalkede mælk, og det var ikke små slanter, tyren satte til livs. Den blev til en svend, der kunne tage for sig af mælken. Man fik lavet et stort jernbur til tyren, thi den voksede op til at blive en vældig tamp. Da den nu var bleven syv år, fik man med megen besvær og ved mange hestes hjælp buret ført op til kirken, hvor tyren, inden den endnu var sluppet ud af buret, begyndte at brøle, så man kunne forstå, at den straks mærkede lindormen. Da tyren var kommen ud, snøftede og brølede den og skrabede i jorden, så hele egnen rystede derved, og så for den løs på lindormen, der også havde ladet sin stemme høre ved at stille an med en hvæsen, som var gruelig at høre.

Nu begyndte en kamp på liv og død mellem de to uhyrer, og hele omegnen var i høj grad spændte på udfaldet, thi det var klart, at dersom lindormen sejrede, blev den ikke længere ved kirken, men ville gå en blodig vej gennem landet både nær og fjern og lægge det halve land øde. I begyndelsen spyede den både forgift og ild, så det røg højt og i luften, og tyren blev ilde tilredt og gav nogle slemme brøl fra sig. Lindormen fik dog også nogle fæle stød af tyrens horn, og tilsidst så tyren lejlighed til fuldkommen at spidde ormen på sine horn. Dermed var det ude med lindormen, men også tyren havde fået mere, end den kunne tåle. Den døde af den edder, som lindormen spyede ud.

fra det gamle album

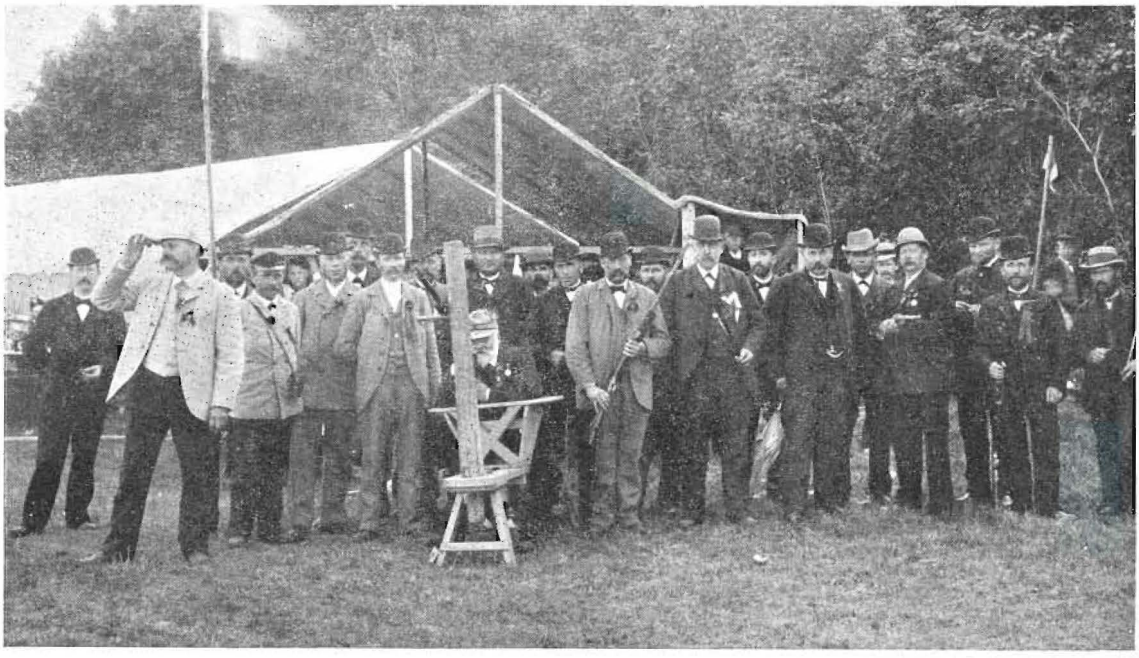

Fra Thisted broderlige skyttelaugs fugleskydning i Vildsund 1900. Fra venstre: Støbegodshandler Carl C. Kjær, politibetjent Jul. Larsen (i hvid jakke), afholdsvært Willumsen, fiskeeksportør Ottesen, brygger C. Bredahl, tømmerhdl. Hedegaard, kunstdrejer Bunck, gartner Carstens (siddende), restauratør Skaarup Worm, savskærer Pedersen, træhandler P. Andersen, smed Simon Andersen (med gevær), snedker J. Mikkelsen, maler Lassen, togfører Terp, købmand Jørgensen, vildthandler P. Smed Christensen, politibetjent Heuser, restauratør Severin Jensen, skomager Redsøe og smed Pedersen.

Personalet på fabriken »Thy« i Thisted 1878 – formere, støberiarbejdere, smede, maskinarbejdere og kontorfolk. Nr. 4 fra venstre i nederste række er bogholder Niels P. Kjær, bedstefader til støbegodshdlr. Aage V. Kjær. Yderst til højre i nederste række sidder ejeren, fabrikant Lustrup.

fra det gamle album

Thisted amtsråd på udflugt til Svinkløv 1918. Siddende fra venstre: Amtsfuldm. Andersen, Kl. Dalgaard, Tødsø, A. Thøgersen, Kløv, kontorchef Toft, København, amtmand Bache, dommer Spleth, Thisted, N. Sloth, Hvidbjerg, amtsrådssekr. Terkildsen, amtsforvalter Schou, Thisted, og herredsfoged Bang, Fjerritslev. – Stående fra venstre: Plantør Pedersen, Svinkløv, Carl Madsen, Klim, N. Gisselbæk, Ørum, Gramstrup-Andersen, Vestervig, amtsvejinsp. Dalsgaard, A. K. Pedersen, Ørding, Kr. Immersen-Mortensen, Klitmøller, Poul Støvlbæk, Karby, amtsfulm. Karner.

Den gamle postpakkevogn i Thisted på en af sine sidste ture i september 1929. Fra 1. oktober 1929 blev postpakkerne bragt ud pr. bil. På bukken postkontrahent P. Carlsen og ved siden af vognen overpostbud Dige.

fra det gamle album

Vagthold fra »Detachement Oddesund« november 1914. Flest thyboer søgte denne vagt. Vagtkommandøren yderst til venstre er korporal Jensen (senere tapetserermester i København). I nederste række ses fra venstre Chr. Lauridsen, Snedsted og Gerhard Jensen, Vildsund. Yderst til højre Thomas Thomsen, Hou. I øverste række fra venstre: C. Brunsgaard, Thisted, installatør Eriksen, Farsø, og yderst til højre Nic. Henriksen, Snedsted.

Fra festlighederne i Thisted ved 400 års købstadjubilæet i 1924. Foran vogntoget går overbetjent Jul. Larsen, i den første vogn sidder politimester Kampmann og borgmester Aaberg, i næste vogn kong Chr. d. 10. og dronning Alexandrine, og bagefter kom en vogn med statsminsiter Th. Stauning og indenrigsminister C. N. Hauge.

fra det gamle album

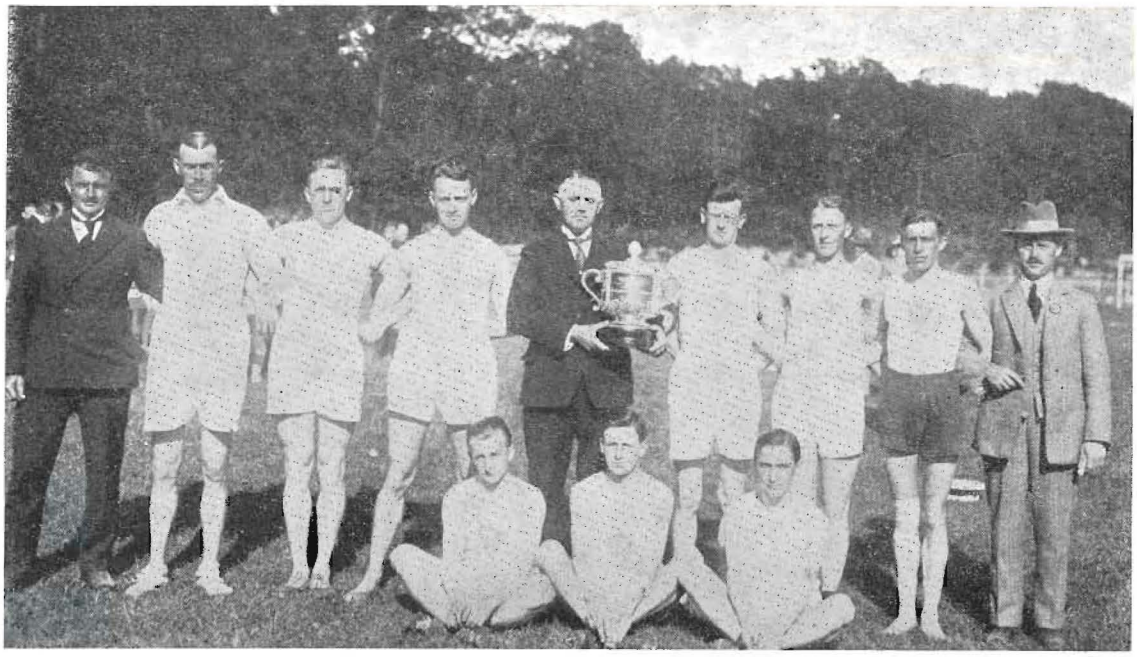

Thisted-atletikholdet, der i 1928 i Aarhus vandt den jyske holdkamp. Fra venstre: Frederik Hansen, Marius Jørgensen, Johs. Brock, Aage Christensen, Fr. Bredahl (med Bülow-pokalen), Ejner Jensen, Ejnar Hansen, Frederik Dybkjær og Ole Madsen. Siddende: Henry E. Pedersen, Thorvald Mortensen og Chr. Brock.

Færgekroen i Vest Vildsund 1905. Den blev i daglig tale kaldt »æ Bakgoer«, mens kroen på østsiden hed »æ Færgoer«. Ejeren var den gang gæstgiver P. Sørensen, tidligere »Jylland« i Thisted. Han købte kroen 1903 af Søren Yde og solgte den 1917 til det selskab, der siden har drevet den som missionshotel.

Af Frantz Rasmussen

Gamle Kristoffer

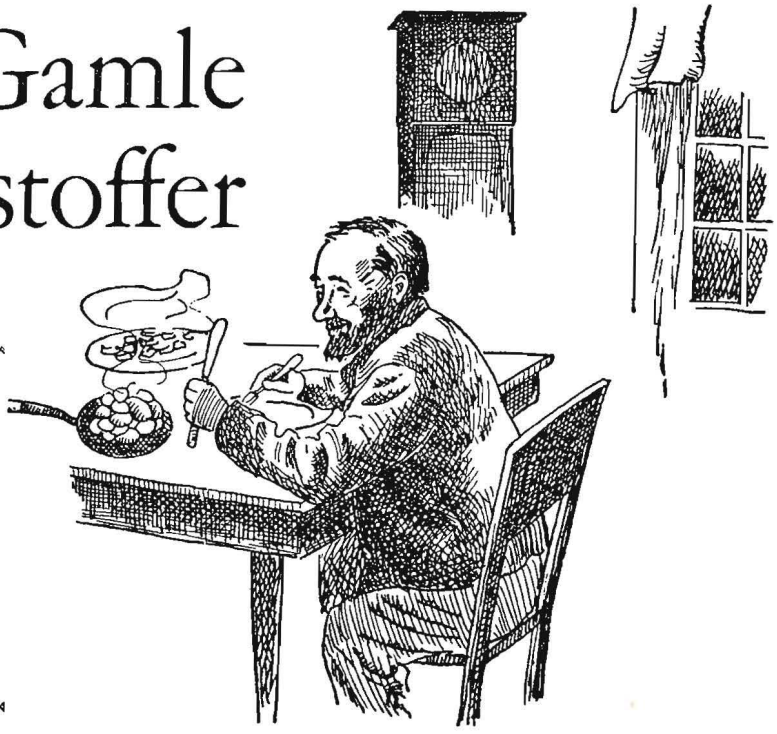

En skæbne på Smerup fattiggård

HAN VAR ET »LEM« på Smerup fattiggård på Thyholm i halvfjerdserne, men han vidste ikke selv, at han var det. Naturligvis vidste han, at hans opholdssted var en fattiggård, men at han var der på samme måde som de andre fattiglemmer, det skulle end ikke kongen have fået ham til at tro. De andre var på gården af nåde og barmhjertighed, fordi de ikke selv kunne bjerge til livets ophold, men Kristoffer havde været mand for, da han meldte sig til optagelse på gården, at give sognerådet anvisning på et så rigeligt vederlag for den smule forplejning og husly, han nu nød i sin høje alderdom, at sognerådet aldrig kunne komme til at lide noget tab ved ham.

Hele denne historie var rigtignok kun en illusion, som Kristoffer levede på, men han levede højt på den i adskillige år, og ingen nænnede at gøre forsøg på at tage den fra ham.

Jeg erindrer tydeligt mit første sammentræf med Kristoffer. Læreren på fattiggården havde fået en anden ansættelse, og jeg havde påtaget mig at holde skole, til en ny lærer blev kaldet. En dag efter endt skoletid, da jeg sad på mit værelse og ventede på, at middagsklokken skulle kalde mig over til fattiggårdsbestyreren, bankede det på døren, og jeg råbte: »Kom ind«! Et par træsko blev skudt af uden for, og et øjeblik efter stod Kristoffer foran mig, lille, gammel og krumbøjet af gigt, som han var. Hans over- og underkrop dannede næsten en ret vinkel med hinanden. Den gamle kasket, der dækkede hans hvide hår, og som sad langt nede i nakken, beholdt han på. To knoklede hænder, som stak frem af et par stribede nattrøjeærmer, støttede han på en lille krykkestok, der som et tredie ben stod plantet foran de hvide uldsokker. Ud fra det furede, gråblege, stubbede gammelmands-

ansigt så et par usædvanlig livlige øjne en stund forskende på mig. Jeg bød »goddag« og spurgte, hvad han ville. Han svarede ikke lige straks, men et smil trak de smalle læber fra hinanden og præsenterede mig de sørgelige rester af hans snart hensmuldrede tyggeredskaber. Så kom det endelig fra ham:

– Kinner Di mæ ett? Kinner Di ett Kristoffer? De er heisen ett manne minnisker hie o æ land, der ett kinner gammel Kristoffer!

Jeg bad ham sætte sig ned, og så begyndte han at fortælle. Jeg fik ikke lejlighed til at indskyde ret mange andre bemærkninger end »nå« og »så«.

– Di mo ett trow, sagde han, te æ er hie o æ goer saaen som di anner. Nej po de law, æ betaaler fue mæ. Æ haa væt embedsmand, ska æ sej wos.

– Så har De det, Kristoffer? Hvilket embede har De beklædt?

– Æ haa wæt jordmormand. Dæfue kinner di mæ oss øwwe hiele Thyholm – ja, de æ wes wærk – aa i Thy mæ, sku æ trow, aa di helser osse hwerjen saa pæn epo mæ, bodde æ apotekers kuen aa dem fræ Hindsels aa æ frøkener fræ æ præjsgoer aa dem fræ Bertels, aa de æ heller it saa sær, fu mi kuen haa taaen imued dem hwerjen. Hun wa jordmor hæe i øwwe tredve oer, ska æ sej wos.

– Det var mange år.

– De war ed. Men saa war ed jo, te hun døed, aa saa wa æ jo opp i æ oer, aa haaed ett nøj aa løw aae. Men saa tow æ æ kjæp i æ haaen aa gik op te æ sowneforstanner, de wa Laust Jensen, de war ed den gaang, aa saa saa æ te ham: Hør Laust, saa æ, no æ mi kuen døe, aa æ er en gammel mand. No kommer I te aa gi mæ nøj pensjon, saa æ.

– Hudden ka do fo pensjon, saae Laust. Jo, de ska æ sejj dæ, saae æ. No haar æ holdt æ jordmorhus we lieg i godt aa wal tredve oer, aa æ haar it forlaanged nøj fuer ed, men no wel æ ha pensjon fu ræjsten a mi lyw, saae æ. Laust han kløed sæ jo lidt baag we æ lue, men han maat jo gi sæ. Ja, de er jo it mie end rimelig, saae han, men hudden haa do no tent dæ den pensjon, bette Kristoffer, saae han, fu pængg ka vi ett saa godt gi dæ.

– De folaanger æ heller ett, Laust, saae æ, – æ wel nywes mæ en skjep byg om æ oer a di stue mænd aa en hal skjep helle en fjerdingkaar a di smoe.

– Ja, de war ett fo møj, saae Laust, de war søndd aa nægt dæ de. Saa de war vi enig om. Men hudden ska vi fo ed kræwed op, saae Laust, fu æ Sownraae haae ingen aa sendd!

– De ska æ nok siel besørre, saae æ, do ska baare skaf mæ telladels fræ æ sownraae te aa goe.

– Den haae do, saae Laust, go do baare ued aa kræw op, aa hvis dæ æ nue, dæ ett wel gi dæ de, do forlaanger, saa sejje do baare, te Laust Jensen haa saae, te di skal, saa røkker di nok ued mæ ed!

Aa saa kræwed æ mi kuer op den oer, aa de gjow æ i manne oer. Dæ war jo nok nue a dem, dæ ett kundd helle wildd betaael, men dem lo æ wær fri. Æ haa aller føer nue minnisker i uløkk, fu de te di nægted mæ mi ret aa skyldighed.

– Får De så det korn endnu, Kristoffer?

– Nej, no ska Di høer. Saa war end jo, te den hæe jægt (gigt) den tow mæ, aa æ ku ett hold ued aa go saa laant omkreng. Saa gik æ op te Laust ijen, aa saa saae æ te ham:

– No trower æ, Laust, te æ wel ind o æ goer!

– Wel do de, Kristoffer, saae han saa, ja, do ska wær walkommen!

– Ja, saae æ, men æ wel it wær saante som di anner, æ wel komm aa goe, som æ wel, aa æ wel ett bestell nøj udden hwans æ siel fender fu godt, aa naar æ dør, saa ska I gye mi begrawels, a de ska wæer en stue begrawels, fu der kommer manne folk aa stue folk. – Aa de gjør dæ osse, afbrød han fortællingen, di kommer bodde fræ Moes aa Thy – aa Di mo da low mæ osse aa komm – Di wel ett fotryed ed!

Jeg gav mit tilsagn, og Kristoffer takkede. Han fik endnu lejlighed til at meddele mig adskilligt, inden klokken kaldte mig til middag. Blandt andet fik jeg at vide, at han ved

forrige århundredes begyndelse havde været med de danske tropper i Frankrig. Han var øjensynlig stolt af at fortælle om sin soldaterfærd, og han nævnede navnene på adskillige franske officerer. Da jeg ved middagsbordet fortalte om Kristoffers visit, gav både bestyreren og hans kone sig til at le, thi ganske på samme måde havde Kristoffer introduceret sig hos dem straks efter at de var kommen til fattiggården. De havde fået både embedsmanden og pensionskornet og den store begravelse.

Forøvrigt forholdt det sig ganske rigtigt med kornopkrævningen. Sognerådsformanden var for løjers skyld gået ind på Kristoffers forslag, og bønderne havde moret sig over den frejdighed og troskyldighed, hvormed Kristoffer blokkede dem, og de havde givet ham, hvad han forlangte. Naturligvis fandt der ikke – som Kristoffer troede – nogen opkrævning sted efter at han var kommen på fattiggården.

Den store begravelse havde beskæftiget ham i flere år. Han mente som de fleste almuesfolk, at det var af stor betydning at komme »ordentlig i jorden«. Efterhånden som han i sin egenskab af »embedsmand« var begyndt at føle sig hævet over sine omgivelser, har han vel syntes, at en almindelig »ordentlig« begravelse ikke længere var nok, og det var vel derfor han begyndte at invitere præster, skolelærere, læger, apotekere, bønder og handelsmænd i flere miles omkreds til at give møde ved hans begravelse. Alle de inviterede lovede naturligvis at komme.

Da Kristoffer var flyttet til fattiggården, gik han i den første tid i en vis ængstelse for, at alle disse mennesker ikke skulle blive ordentigt beværtede, når de kom for at følge ham til graven. Laust Jensen havde rigtignok lovet, at der ikke skulle komme til at mangle noget, og Kristoffer troede på, hvad Laust Jensen sagde, men det kunne jo dog være, at denne af venskab for Kristoffer havde strakt sig videre end han i grunden havde ret til. Kristoffer anså det derfor for rådeligst at få det samlede sogneråd til at sanktionere, hvad han og Laust havde aftalt.

En dag, da rådet holdt møde på fattiggården, anmodede Kristoffer om tilladelse til at forebringe sin sag. Det fik han lov til, og vidt og bredt udviklede han nu, hvorledes han havde tænkt sig, at begravelsen skulle foregå

Der blev hørt på ham med påtagen alvor, og da han var færdig, blev hans forslag enstemmigt vedtaget, så Kristoffer var fuldstændig beroliget. Ved samme lejlighed skal nok et af medlemmerne havde spurgt Kristoffer, om ikke han ville have begravelsen holdt, inden han døde, så han selv kunne få lidt fornøjelse af det, men det ville Kristoffer dog ikke, selv om tilbudet nok har været fristende for ham.

*

Da jeg hørte, at Kristoffer var bleven sengeliggende, gik jeg op på fattiggården for at se til ham. Bestyreren, der fulgte mig over på sygestuen, mente, at det snart måtte være forbi. Den gamle blev så afkræftet, sagde han.

Da vi trådte ind ad døren, så Kristoffer hen på os, og han blev øjensynlig glad ved at se mig. Det gjorde ham godt, at jeg for hans skyld havde ulejliget mig herop. Hans hovedgærde var så højt, at han halvvejs sad op i sengen. Huen havde han på, og de knoklede fingre legede med lagnet.

Jeg spurgte til hans befindende og søgte at skæmte lidt med ham. Han smilede og svarede meget fornuftigt på mine spørgsmål, men så blev han pludselig adspredt, han hørte øjensynlig ikke, hvad der blev sagt, og han begyndte med hænderne at famle nede under dynen. Så fæstnede han sit blik fast på mig, og med et halede han et uringlas frem. I hans øjne læste jeg spørgsmålet: Blywe do ett forbawset?

– Den haae æ sowneraae kost aljenne fu min skyld, sagde han så – og det var, som om øjnene tilføjede: We do saa trow, te æ er her ett po samm maaed som di ajjer?

Næste dag stod omtrent følgende at læse i avisen:

> At gamle Kristoffer Jensen den 24. ds. er afgået ved en blid og rolig død i sin alders 87de år på Smerup fattiggård, bekjendtgøres herved for fraværende slægt og venner. Begravelsen finder sted fra fattiggården fredag den 30. ds. kl. 12.
>
> Hvidbjerg-Lyngs sogneråd, den osv.
>
> Laust Jensen.

*

Da begravelsesdagen kom, gik jeg op til fattiggården i god tid. Der var travlhed på gården, og alle, der kunne komme med i ligfølget, var i kisteklæderne. Rundt i gården stod børnene og så med store øjne på de fremmede vogne, og køkkenpigerne løb ud og ind. I bestyrerens øverstestue var dækket et langt bord, og omkring dette sad et udvalg af Kristoffers mange venner – af slægtninge var der vist ingen tilbage.

Der var sognerådsmedlemmer og folk fra omegnen, og gildesmaden stod ingenlunde tilbage for den, der blev serveret ved selv store begravelser. Der var salt og der var fersk, der var fiskemad og kjødmad, der var snaps og øl og tilsidst en god kop kaffe. Glade ansigter var der over det hele, vi ønskede alle, at Kristoffer selv havde kunnet sidde mellem os som vært. Det ville for ham have været en fest uden lige.

Da vi havde spist og drukket, hvad vi ønskede, gik vi over i loen, hvor kisten var hensat, den var endnu ikke lukket. Den gamle havde ikke forandret sig meget, mager, bleg og indfalden havde han været, så længe vi havde kendt ham. Vi sang en salme, og så hyllede et par af konerne ham til. Låget blev skruet på, og dækket af et par kranse blev kisten båret ud og sat op på en arbejdsvogn. På kuskesædet sad et af de gamle lemmer, Kristoffers gode ven, han skulle have lov at køre sin ven til graven. Toget satte sig i bevægelse, og følget kom dels i vogne og dels til fods. Ned ad den bakkede og sandede vej gik det, forbi de enligt beliggende, haveløse gårde og huse, hvorfra piger og koner så efter os. Ude i øst glimtede fjorden, kirkeklokken i Hvidbjerg begyndte at ringe.

Da kisten var sænket i jorden, trådte præsten frem, og han talte i jævne, hjertelige ord om den gamle mand, som så mange havde kendt og holdt af, hvem det var bleven forundt at leve så længe på jorden, glad og tilfreds, til han nu var sovet hen, stille og rolig som sol i høst går ned. Præsten mindede om, at Kristoffer havde været en af de få tilbageværende af dem, der ved århundredets begyndelse havde båret våben for fædrelandet uden for landets grænser. Så kastede han tre spadefulde jord på kisten og bad fadervor. Vi sang endnu en salme, og følget kastede graven til. De gamle fattiglemmer havde under præstens tale stået så underligt uforstående. De havde sikkert i dette øjeblik, hvis man havde spurgt dem, givet Kristoffer medhold i, at han ikke havde været »o æ goer som di ajjer«.

*

Nu er naturligvis Kristoffers gravtue på Hvidbjerg kirkegård forlængst sløjfet, og der er for længe siden groet græs over minderne om den sære, gamle mand, der for mange år siden endte sine dage på Smerup fattiggård.

Man siger, at illusioner er skabt til at briste. De er drømme, som må vige for virkelighedens lys. Men virkeligheden er tit så farveløs. Illusionen har glans. Lykkelig den, der til det sidste bevarer i det mindste een illusion. Så lykkelig var gamle Kristoffer. Han levede til det sidste på en illusion – kald den intetsigende eller ringe – den var dog i stand til at forgylde hans sidste dages fattige tilværelse.

Af NIELS SLOTH

En tragedie på Thyholm

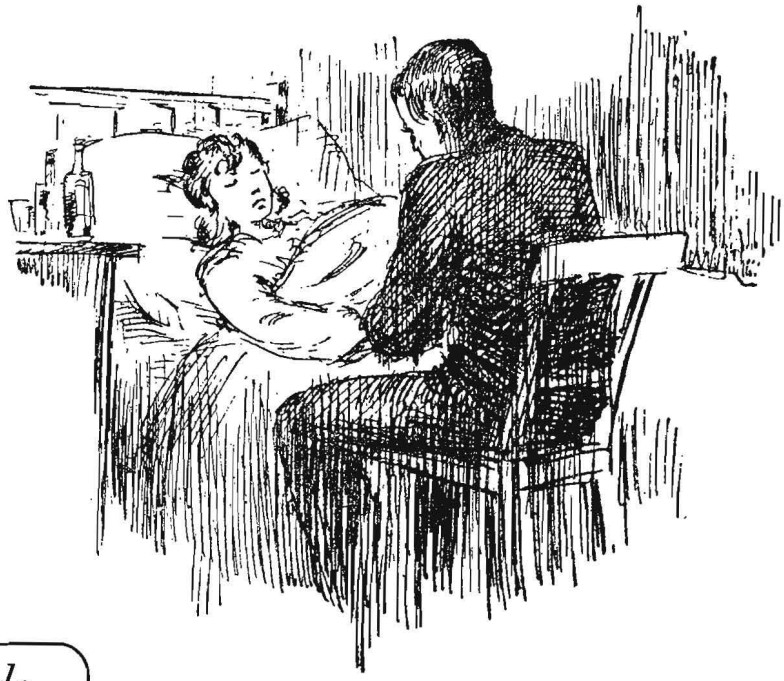

Et 100 års minde

En slægt må vel mindes, i tiderne frem,
om dage og år, hist i barndommens hjem,
og slægter før os – langt tilbage.
Det blev ej opskrevet, jert virke dengang,
jer daglige færden, på trælsomme vang,
i mørke som solrige dage.

Når slægter var samlet i fædrene gård,
så ofte jeg mindes, fra barndommens år,
ja, slægter fra fjern og fra nær.
Da blev der fortalt, fra den henfarne tid,
om fædrenes møje og slægternes strid,
hvor lytted vi spændt, hver især.

I dag er der gået just hundrede år,
tragedien hjemme i slægtstavnens gård,
jeg tankerne søger tilbage.
Derhjemme gik livet sin rolige gang,
der solen da skinned, og lærkerne sang,
de vinterens rest må bortjage.

På slægtsgården hjemme, en far og en mor,
ved datidens forhold, og nøjsomheds bord,
de nutidens luksus ej kendte.
To børn gik derhjemme og nusled omkring,
en pige – en dreng, ved så mange ting,
– en ny verdensborger de vented.

En moder så øm, en hustru så sød,
som husmor hun yded hvad livet det bød,
var elsket af alle i gården.
Beredte sig på, hvad der snart ville ske,
at føde et barn, vel i vånde og ve,
til dette var alt nu i orden.

Da solen sig sænked i Vesterled,
fra gården da kørte en vogn afsted,
for jordemoder at hente.
Og vognen vendte tilbage snart,
og jordemoder fik fut og fart,
hun sagens akter jo kendte.

Og nattens timer afsted sig sneg,
og barselkonen med veer stred,
det var med tankerne bange.
Og jordemoder og ægteviv
til hjælp for mor, og det nye liv,
men timerne bleve så mange.

Ved daggry blev så en dreng da fød,
men sengen var da af blod så rød,
og jordemoder hun blegned.
Hun så på manden og sagde fast:
Vi skal ha' læge, og det i hast,
jeg havde med dette ej regnet.

Til nærmeste læge var fire mil,
med hestevogn i den gamle stil,
og der blev uro derude.
Med seletøj og med hestetramp,
og fjællevogn, med klods og klamp,
og der blev skuet fra rude.

En nabomand, som i fart blev hent,
på kuskesædet fik sagen kendt:
Kør stærkt, det livet vist gælder!
To smukke hopper, en brun, en rød,
urolig tripped, før vognen gled,
forstod her en kørsel, som hælder.

Og kusken kørte så rask afsted,
de stenede veje slog gnister ved,
der fire mil var at køre.
Var lægen hjemme, man vidste ej,
og fire mil på tilbagevej,
kan dette til målet føre?

Og folk de skued, i morgengry,
da vognens fart, kun i næ og ny,
de heste de løb, som for livet.
Og hvid af skum var nu brun og rød,
det var en kørsel på liv og død,
bag hvilken var alvor givet.

Da første vogn var af gårde kørt,
en anden nabo, sin vogn fik ført,
på kuskesædet sig satte.
Med mindre fart, hen ad samme vej,
to fine røde de rubbed sig,
af dyr var de mandens skatte.

Da nabo kørte i hast fra gård,
ved vejen hjemme vor fader står
med gråd og med sløret stemme:
Når først du lægen på vognen får,
så kør så alting i et da står,
jeg skal det dig aldrig glemme!

I barselsstuen var gråd og ve,
et heldigt udfald var ej at se,
den syge sukked i vånde.
Og dødens engel på gærdet sad,
han rede var til at skille ad,
livslyset, fra liv og ånde.

Ja, der blev bedt, og der blev grædt,
man talte dæmpet og gik så let,
for døden sad jo derinde.
Farvel man sagde til kære mor,
og kys til far, søster, lille bror,
kun Gud kan udvej her finde.

De tvende vogne de mødtes da
på halvvejs, som de det mente ja,
den sidste vendte sin skude.
Og lægen skifted fra vogn til vogn,
de satte fart mod jert eget sogn,
den første lod hestene lude.

Det blev en kørsel på liv og død,
dem, som de mødte, stod stiv og rød,
de heste fremad sig kaster.
Hvor vejen fører fra Draget bort,
en rytter med en besked så kort,
kør alt hvad du kan, for det haster.

Så kører manden, fra vid og sans,
de kære heste, de er dog hans,
han skal dem det siden besinde.
Snart suser vognen i gården ind,
det var med bange og frygtsom sind,
hvordan står det dog til derinde.

Og lægen springer af vogn i fart,
i barselsstuen, han står der snart,
der gråd og jammer var inde.
Den unge kone i dødningseng,
ved siden græd der en nyfødt dreng,
der intet håb var at finde.

Og manden triner af vognen ned,
de arme heste er blodig sved,
han skagler løser og binder.
Da stejler hesten, den fjerner rød,
på jorden ligger den, stille død,
og manden sig her først besinder.

Ja, så er der gået de hundred' år,
et indblik i datidens utrygge kår,
med vemod vi tænker tilbage.
På kirkegården, et gitterhegn,
en mindesten, der, med navn og tegn,
forkynder fra henfarne dage.

Spøgelset fra Ullerupgaard

Et gammelt sagn fra Thy

PÅ ULLERUPGAARD skal der for mange år siden have levet en herremand, der nok ikke udmærkede sig ved hverken dyd eller gode sæder, og derfor kunne han heller ikke finde fred i sin grav, men spøgede fælt. Næsten hver nat kunne man være sikker på, at han kom kørende ind til Thisted med fire heste for sin karet. Dette var jo ikke morsomt for de vejfarende, og omsider fik man da opspurgt en præst, der var grum til at mane, og ham fik man overtalt til at vove en dyst med herremanden.

Der blev lejet en vognmand i Thisted til at hente præsten, og denne bad nu vognmanden mage det således, at han kunne møde gengangeren på landevejen, inden de kom til Thisted. Lige før de mødte herremandens vogn, stod præsten ud af sin vogn og gav kusken den besked, at hvad der end skete, og hvad han hørte og så, skulle han forholde sig ganske rolig. Præsten stoppede nu gengangeren, så han pænt måtte holde stille. Lidt efter forsvandt både hestene og kareten, så præsten og gengangeren var ene tilbage. Præsten var ikke tabt bag af en vogn, og han læste så kraftigt over spøgelset, at det begyndte at synke i jorden, men da det var kommen ned med det meste af kroppen, syntes vognmanden, at han ville hjælpe præsten, og at spøgelset også havde godt af at få en lille påmindelse fra ham, fordi det ofte havde generet vognmanden, når denne ved nattetid færdedes på landevejen.

Vognmanden tog derfor en vognkæp, listede sig bagtil og gav spøgelset et ordentligt slag i hovedet, for at det hurtigere kunne synke. Men det gik den modsatte vej, thi spøgelset fo'r op som en fjeder, og straks efter sad det atter i kareten med fire heste for. Præsten tabte alligevel ikke modet, og han fik spøgelset bundet, så det ingen steder kunne køre. Han spurgte vognmanden, om denne ikke kunne forholde sig rolig, og så tog præsten fat igen. Resultatet blev, at spøgelset atter måtte herned. Da præsten var færdig med dette stykke arbejde, løb sveden ned af ham, som det var blod, og så sagde han til vognmanden:

– Det var ellers en drøj tur den, og det var din skyld. Jeg måtte indgå på den betingelse, at du aldrig må komme uden for Thisted by, når solen er nede. Tag dig nu iagt derfor!

Der gik nu nogle år, men så var det en dag, vognmanden kørte sand til byen, at der var en gammel kone, som bad ham hente et læs sand. Vognmanden så på sit ur og mente, at han nok kunne nå hjem til byen, inden solen gik ned. Dette lykkedes ham imidlertid ikke, og siden har ingen set ham.

Thyland

På disse tungtsvungne bakkedrag
faldt Herrens øjne med velbehag.

Hver nøgen og muldsort ås og kam
lå blank som nylig formet af ham.

I græssets hår sled den stride vind
og rifled søernes kolde kind.

Og klodeskyer, søjler af lys
stod som i skabelsens morgengys.

Ud over spejlende vejlers egn
spændte sig regnbuens syndflodstegn.

Mod lyse brinker under hans fod
gik jorden tungt som en drægtig flod.

Da smilte Herren med velbehag
og husked skabelsens sidste dag,

da alt var lys og grøde og gry,
da Herren var ung og jorden ny.

»Jeg gav jer kløver og bøgetræer,
men her er min ånd jer mere nær –

I søgte tryghed i store byer,
men her er det bad, som jer sjæl fornyer –

løft blikket opad, se vidt omkring:
de høje himle, de første ting –

søg i en verden af blod og brand
din barndoms Gud i din barndoms land.«

SØREN HALLAR

Wor ejen Serkus

En par grynt
om,
hwans
vi saante goe
aa lawwer

Tho saa æ dæ jo goen en Oer – æ Ti den renner hen –
aa faer end I wed aa aa sejj, saa er ed Ywl ijen.
Saa sætter I jer we æ Kakel rejtig godt i Ly
aa gier jer te aa løes en bette Graaen i »Ywl i Thy«.

Vi løwwe skjøn aa fredle – tøwwes vi – hæe po æ Ejn,
aa sjælden haae vi nøj Spitakler hæe mæ Præjst aa Dejn,
men jet aa aant dæ skie jo ilywle hæe omkreng,
aa æ ka godt fo Staaen te aa fotæll jer en Par Teng.

En hiel Diel gue Husmandskwonner i Wejstervig aa dæer
di wel saa gjae te Kursus goe, fu dæe æ nøj aa læer,
aa naar di saa tri Staaen haa sledt mæ Kjowler aa mæ Stads,
saa ka di godt træng te aa fo lidt Kaffeslabberads.

Saa sætte di æ Kand te Lork po æ Skuel sin pæen Komfyr,
men de sku di nok it ha gjow, fu dæ bløw stue Postyr.
Æ Sowneraae saae, te den Slaws Konster wild di no it si –
de ku lieg paes, æ Skuel sku lawes te Konditori!

No kom dæ Skrej i Hanstholm Havn, aa de æ nøj, vi lier,
no foe vi nok saat nøj i Swing aa foe nue bejje Tier,
aa sikke da de Plaaner, som vi haae no hæe om Law –
ja, nue wel law Ullihavn po en ø ued i æ Haw!

Wor Fantasi foe Spellerum aa Fløwt jo ettehaaen,
men nue a wos tøws ilywl, ta vi ska gi wos Staaen
aa ta de hiele pø om pø – de mo vi wesnok heller
end vi mo go aa bøgg wos alt fo manne Luftkasteller!

Æ Kletter ska nok fredes laangs æ hiele Wejsterhaw,
dæ blywwe oss wal saat Skik po de en skjønne Daw.
Vi haae hat nok aa tysk Besættels hæe i Krigens Ti,
aa mie a den Slaws Forestelling wil vi nødde si.

Men de æ it saa nem a fo ed trokken ret i Klæjjer,
fu bodde hæe aa dæe ka Folk jo slaa æ End i Wejjer,
aa nue di skjelder ud aa holder da en saante Hus,
te vi ka somtie slet it høer æ Wejsterhaw si Sus.

Vi haae en Baen igjemmel Thy – en gammel aa en gue –
men nue tøws, si Onderskud æ bløwen jawnhen stue –
De æ nok Folk fræ ajje Ejnn, dæ wel en kværked ha –
vi taaer ed rolle, fu æ Baen den løwwe nok endda.

I Thiste haae di saanten gue aa gammel Præjstegoer,
men den æ bløwen umoderne i de manne Oer.
No lawe di en pæn i Stand fu Hunne Tusind Krus –
de tøwwes nue æ møj aa pott i saanten gammel Hus.

I Fjerreslev dæe haae di faaet en Polletikontor,
de haae di osse tured mæ i manne Herrens Oer.
Di wa saa gall – saa snaaer en Graaen sku ordnes i æ By,
saa sku di i djer pænnest Klæjjer aa rejs laant op i Thy.

Men saa haae di jo heller ingen Arrejst aa Snathwol dæer –
di tøwwes osse wes hwerjen, den ka di godt undwæer.
De Skidtfolk, dæ ka wæer te Gaang i Hanherreds fredle Byer,
de kan da wesnok it wær flie end Willy nok ka styer.

Æ Feskere we Tambohus æ it saa nær tefreds,
dæ æ jo en Ballade dæe omtrent som we Suez.
Di wel ha Lov aa sejl igjemmel æ Dæmning Næt aa Daae,
men de haa di slet it behov, tøws Jegind Sowneraae.

Aa saa bløw dæ da saat en Told lieg i æ Dæmnings-Huel –
ja, jen sku næjsten tro, di haaj we Nasser goen i Skuel!
Æ Feskere djer Klawesang den haaj en Masse Wæs,
men da de it saa nær slow tel, saa bløw ed te Proces.

Æ Landsret kam te Tambohus aa soe sæ lidt omkreng,
aa dæ bløw snakked en Pa Daww om saant forskjellig Teng,
de endd da mæe, te de, æ Sowneraae den haaj saae, sku paes –
æ Feskere ska si aa fendd tri Tusind i djer Kaes.

Den kongelig Teater kam somtie te wor Daer,
aa de wa nøj saa swæer skjøn, hvis æ Wejle da wa taer,
men no æ de jo saante skjæwt i vor Endd aa æ Land,
te de Komeddi, vi ska si, de druner ræen i Wand.

Di haae jo Fjernwarm hies aa hæer i flie a wor Byer,
Folk wel jo gjae wær fri fu al de Twæren mæ aa fyer.
I Thiste døwer di nøj mæ ed – de wel it rejtig skrie –
saa wed æ it, om de æ fue, di æ nøj te en Sie.

Æ Byraae snakked jo en Daae, om di sku stell Kavsjon,
de bløw dæ møj Spitakler om, ja, sikken en Ballon,
aa æ Bormæjster wild fobye Niels Skorrup hiel aa stemm,
han tøt, te saanten Blekkenslaaer sku heller hold sæ hjemm.

En Wej nie øwwe Bygholms Wejle ska vi wesnok ha,
saa ka vi nemlig snæer en Trin – ja, it saa foe endda.
En Swit te Olborre – huh – en Staaen, saa æ vi dæe,
saa kan vi spekulier en Stød: Hwa sku vi i Grunden hæe?

Vi foe wal nok nøj Winter aa nøj Sne – naturligvis,
aa de kan osse væer, æ Fywwer blywwe fyldt mæ Is,
men no ka vi da fo nøj Hjælp, ja, osse nøj, dæ batter,
saa snaaer vi renger, komme dæ tri–fie Goliather.

We Feggesuen dæ æ der da en hulendes Staahej
a Folk, dæ æ saa gall fu de di it ka komm den Wej –
di kye i Biler, nue æ smoe aa ajje stue aa taangg,
aa di wil øwwe, men djer Nieser blywwe Kattens laangg!

Æ Præjst i Hundstrup æ jo bløwen Kandidat po Moss,
aa de, han staar aa sejer, ka jo spøres øwwe te wos,
aa saa æ dæ jo nue, dæ tøws, han goe lieg lovlig vidt,
di tøws, han trænger te aa fo hans Ører warmed lidt.

Ja, saante goe æ Ti jo fue wos hæe i gammel Thy,
vi haae wot ejen Serkus po æ Land aa i æ By,
vi turer mæ ed, men to hwans, vi haae ed skjøn ilywl,
aa no wel vi ha Fred aa Ro ,fu no ska vi hold Ywl.

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1959

November

1. Kreditorudvalget for I/S Fanø fårefarm sælger famen, der var anlagt af tidl. kæmner Brinch, Hvidbjerg, til entreprenør Gravers Krogh, Billund, for 185.000 kr.
   Han herredernes udstykningsforening fejrer 50 års jubilæum.
2. Sønderhaa-Hørsted kommune får tilladelse til at påbegynde opførelsen af centralskolen i Sønderhaa.
3. Et fællesudvalg for Thisted og Viborg amter drøfter ved et møde i Sallingsund en af Nykøbing byråd fremsat plan om finansiering af en Sallingsundbro. Udgifterne anslås til ca. 60 mill. kr., og det forudsættes, at der fås tilladelse til at opkræve broafgift.
   Gdr. Niels Kobberø, Villerslev, afgår ved døden som følge af en færdselsulykke i Sundby, 54 år gl.
4. Thisted amts fredningsnævn udarbejder en plan om fredning af ca. 75 ha ved Bulbjerg. Iøvrigt arbejdes der med planer om fredning af klitarealerne langs hele vestkysten.
   Der gives materialebevilling til skolebyggeriet i Koldby, i første omgang 300.000 kr.
8. Overlærer Arne Hjelm Nielsen, Albæk, kaldes til lærer ved Vesløs skole.
9. Folketingets finansudvalg tiltræder en indstilling fra klitdirektoratet og landbrugsministeriet om køb af 207 ha klitarealer i Stenbjerg med det formål at hindre udenlandske opkøb til sommerhusbebyggelse.
10. Ved Lildstrand styrter et sommerhus, tilh. overlærer Brathlund, delvist i havet.
    Skyum-Hørdum sogneråd vælger gdr. N. Østergaard Nielsen, Skyum, til sognerådsformand i stedet for afdøde Jens Kvejborg.
13. A/S Thisted dampmølle anlægger ved retten i Vestervig sag mod arkitekt Gerh. Paaske, Lyngby, med krav om 275.000 kr. i købesum for den tidligere dampmølle, samt 15.000 kr., fordi Paaske ikke har villet vedstå handelen.
17. Vedrørende kæmneraffæren i Hvidbjerg-Lyngs foreligger en revisionsberetning, ifølge hvilken kæmner Brinchs besvigelser andrager lidt over 1,5 mill. kr.
18. Forrentningsprocenten for husmandsbrug i Thisted amt opgøres til 2,4 mod 1,5 året før.
21. Thylands ungdomsskole i Hundborg indvier en tilbygning til skolen, bestående af fire fløje.
    Ministeriet for off. arbejder offentliggør Hanstholmhavneudvalgets betænkning, i hvilken det anføres, at en fiskerihavn ved Hanstholm må anses for at blive rentabel. Udgifterne anslås til ca. 90 mill. kr. og for et noget større projekt – trafikhavn – anslås udgifterne til ca. 107 mill. kr.
22. Hassing-Villerslev husmandsforening fejrer 40 års jubilæum.
27. Planen om en fredning af alle klitarealerne i Stenbjerg møder stærk modstand ved et lodsejermøde.

December

1. Interessentskabet Hjardemaal forsamlingshus vedtager at lade huset nedbryde for at give plads for reguleringen af Bjerre–Østerild vejen. Der betales 20.000 kr. i erstatning.
   Det nye alderdomshjem for Hundstrup og Østerild er så vidt færdigt, at de første 11 beboere er flyttet ind.

6. Vinterens første snestorm indtræffer, og den medfører mange trafikvanskeligheder og en del færdselsulykker. Det kgl. Teater aflyser grundet på trafikvanskelighederne en operaforestilling i Thisted.
7. Thisted amtsråd vedtager budgettet for 1960–61. Der udskrives 4.530.000 kr., en stigning med 288.500 kr.
13. Sydthy regnskabsforening opgør årets forrentningsprocent i landbruget til 4,4 ligesom året før.
14. Et stærkt isslag lammer trafiken på alle veje i amtet.
15. Carnegiefonden uddeler belønninger for heltemod til landbrugsmedhjælper J. Møller Kristensen, Sennels, arbejdsmand Verner Pedersen, Vust, Conny Kirsten Sørensen, Taabbel, landmand Johs. Lykke Jørgensen, Førby, mekanikerlærling Leif Vestergård, Thisted, og urmager Erik Nielsen, Thisted.
18. Kæmner P. Attermann Brinch, Hvidbjerg, erkender ved forundersøgelsesforhør i retten i Vestervig at have begået underslæb til et beløb af ca. 1,5 mill. kr.
19. Lærer Chr. P. Sørensen ansættes som førstelærer ved Nørhaa skole.
20. Falcks redningskorps i Hurup fejrer 25 års jubilæum.
22. Kæmner Brinch idømmes ved retten i Vestervig 4½ års fængsel, og han skal erstatte Hvidbjerg-Lyngs kommune 1.500.369 kr.
24. Skyum kirke tages i brug efter en restaurering. I et hemmeligt rum ved altertavlen har man fundet papirer og aviser fra 1889, indlagt af en københavnsk snedker Chr. Hansen, som den gang istandsatte tavlen.
28. Det var mildt vejr i juledagene og ingen sne.
29. Gdr. Aksel Jensen, Styvel, nedlægger sit hverv som sognerådsformand i Hvidbjerg-Lyngs. Hans efterfølger bliver realskolebestyrre J. P. Jensen. Sognerådet vedtager at lade udarbejde en redegørelse for kæmnerens bedragerier og udsende den til alle skatteydere.
I Thisted begynder opmålingen af ejendomme med henblik på fjernvarmeanlæg.

1960

Januar

2. Landmand Johan Pedersen, Hørsted, afgår ved døden som følge af et styrt med knallert.
4. Dommen over kæmner Brinch, Hvidbjerg, appelleres af statsadvokaten til landsretten.
6. Manufakturhandler Chr. Søndergaard, Thisted, fejrer 40 års forretningsjubilæum.
11. Statens egnsudviklingsråd deltager i Thisted i et møde sammen med et udvalg fra Hanstholmudvalget af 1946 angående den kommende udvikling på Hanstholmen.
En fredningsplan for Sdr. Vorupør møder stærke protester ved et lodsejermøde.
Frøstrup missionshus fejrer 50 års jubilæum.
12. En frostperiode har sat ind, og isvanskeligheder begynder at melde sig.
14. Stærk snefygning sætter ind over det meste af landet og volder store trafikforstyrrelser.
16. Thisted amts sognerådsforening antager kæmner Ingv. Brolev, Tingstrup, som sognerådskonsulent fra 1. april.
18. I Østerild plantage sker et voldsomt sammenstød mellem to lastbiler, og den 26-årige chauffør Frits Nielsen, Vestervig, bliver dræbt.
20. Hos Anton Gadegård, Østergård i Søndbjerg, opstår brand ved en halmpresser i laden, og gårdens udlænger nedbrænder.
En voldsom snestorm forårsager, at alle veje blokeres af snedriver, ligesom toggangen i et par dage generes ret stærkt.
22. Aarup gamle skole indrettes til hvilehjem.
23. På Hvidbjerg kro holder sognerådet møde med kommunens borgere angående kæmneraffæren, og der er propfyldt hus. Der bliver redegjort for bedragerierne, og der stilles en del spørgsmål til sognerådet. Mødet forløber roligt.
26. Rigsadvokaten lader indlede undersøgelse mod de kommunale revisorer i Hvidbjerg-Lyngs.
27. Som sygehusinspektør i Thisted antages fra 1. april den 40-årige bogholder ved Odense amts og bys sygehus Hans Andreasen.
28. I Hvidbjerg Th. holdes et nyt borgermøde, ved hvilket vedtages at rette henvendelse til indenrigsministeriet om at skaffe udvej for, at der kan foretages nyvalg til sognerådet. Der skal indsamles underskrifter på henvendelsen.
Som vært på Thisted afholdshotel i stedet for Flemming Larsen, der har sagt op, antages kok N. H. Mortensen, Tilsted.
29. Andelssvineslagterierne i Hurup og Thisted efterbetaler hver 30 øre pr. kg til andelshaverne.

Februar

1. Direktør E. Sørensen opsiger sin stilling ved Sørensen kulhandel i Thisted for at blive skibsreder. Han har købt den svenske skonnert »»Tullan«.
2. Arbejdsministeriet godkender en udvidelse af Bedsted kirkegård til 61.550 kr.
Lærer Åge Møller Nielsen, Holstebro, ansættes fra 1. marts som førstelærer i Sjørring i stedet for H. Vestergård, der afgår på grund af alder.

Der er stadig isvanskeligheder i Limfjorden, og Aalborg-isbryderen »Goliath« har flere gange været i Thisted.
Regeringens økonomiudvalg indstiller til ministeriet, at havneplanerne ved Hanstholm realiseres.

3. Et nyt isslag forårsager store trafikvanskeligheder og mange færdselsuheld, ligesom der sker mange afbrydelser på telefon- og elektricitetsledninger.
5. Som bestyrer af andelsmejeriet i Sjørring antages den hidtidige bestyrers søn mejerist Evald Christensen.
8. Den nybyggede Limfjordsisbryder »Goliath V« ankommer for første gang til Thisted.
9. Thisted flyveklub påbegynder et arbejde for at vække interesse for taxaflyvning.
10. Sjørring-Thorsted sogneråd overdrager kloakeringsarbejdet i Sjørring stationsby til Ole Jensen og Chr. Kirk, Thisted, for 111.888 kr.
Fire ålestangere fra Thisted kommer i livsfare, da de driver ud i Thisted bredning på en isflage. De bliver reddet ved hjælp af en fiskerbåd og en af Falcks redningskorps gummibåde.
11. Thylands ungdomsskole får materialebevilling til andet afsnit af skolens udvidelse.
Ved et møde i Sjørring nedsættes et udvalg til at forberede oprettelsen af en boligforening.
16. Bagerm. J. Svankjær, Vestervig, sælger sin forretning til bagerm. Rud. Lundbæk Johansen, Bindslev.
Thisted byråd vedtager at modtage et tilbud fra ministeriet for off. arbejder om 85 pct. tilskud til hovedvejens videreførelse fra havnen op over Østerbakken. Udgifterne bliver ca. 1. mill. kr.
18. Regeringen stiller i folketinget forslag om at bygge en kombineret fiskeri- og trafikhavn til ca. 103 mill. kr. ved Hanstholm.
Keramiker Richard Kirkegård, Thisted, afgår ved døden som følge af et styrt med en scooter, 53 år gl.
22. Hotelforpagter Sv. Graversen, Vildsund strand, køber Bendix hotel i Nykøbing for 550.000 kr. til overtagelse 1. april.
24. Et nyt, stærkt snevejr rammer det meste af landet. Det nordlige Jylland slipper billigst.
26. Nordthy husmandskreds fejrer 50 års jubilæum ved en fest på hotel »Aalborg« i Thisted.

Marts

1. Fabrikinspektør Karen Hunderup Jensen, Thisted, udnævnes til fabrikinspektør for Aalborgkredsen.
Redaktør H. Hebsgård udtræder af Thisted byråd, grundet bortrejse, og efterfølges af vand- og gasmester Niels Skårup.
2. Fhv. overbibliotekar N. Grønkjær, Thisted, afgår som formand for turistforeningen og udnævnes til æresmedlem.
4. Vestre landsret forhøjer straffen for kæmner Brinch, Hvidbjerg, til 6 års fængsel, men stadfæster iøvrigt underretsdommen.
7. A/S Thisted kalkværk i Torp sælges til cementvarefabrikant Schledermann Larsen, Thisted.
9. Landvæsensnævnet for Thisted retskreds afsiger kendelse om, at stemmet i »Bækken» ved Thisted alderdomshjem fjernes i løbet af 4 uger.
10. Mælkeproduktionen i Thisted amt satte i 1959 rekord og steg med 6 pct. til over 5 milliarder kg.
11. Alderdomshjemmet i Østerild indvies. Det har plads til 22 beboere og har kostet ca. 625.000 kr.
12. Sjørring-Thorsted sogneråd når efter lange forhandlinger til en afgørelse i skolespørgsmålet. Der skal bygges centralskole i Sjørring, Sperring skole bevares som forskole, mens skolerne i Thorsted og Skårup nedlægges.
14. 300 pionersoldater fra Jydsk ingeniørregiment bygger som øvelse en interimistisk bro over Skibsted fjord fra Thyholm til Boddum.
15. Vådbinder Laur. Clemmensen Trillingsgård antages som auktionsmester ved Jegindø havn, hvor fiskeauktionerne begynder 1. april.
Thisted amtsråd beslutter i anledning af kæmnerbedragerierne i Hvidbjerg-Lyngs, at sognerådsmedlemmerne i tiden 1946–59 in solidum skal betale 50,000 kr. til kommunen.
16. Thisted menighedsråd vedtager at lade den gamle præstegård i Asylgade restaurere for ca. 100.000 kroner.
19. Beboerne i Hørsted skoledistrikt vedtager at henstille til sognerådet, at Hørsted skole bevares som forskole.
21. Den 8-årige Arne Søgård, Hurup, bliver dræbt ved på cykle at kollidere med en lastbil.
Lild husmandsforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i forsamlingshuset.
22. Den 9-årige Bent Gravers Sørensen, Snedsted, der var på cykle, mister livet ved at tørne sammen med en lastbil.
23. Centralskolen i Hillerslev indvies. Den har kostet ca. 750.000 kr.
24. I Boddum vedtager man at søge kloakeringsplanerne gennemført. Udgifterne anslås til 102.000 kroner.
25. Thylands landøkonomiske selskab vælger gdr. Laur. Skaarup, Ginnerup, til formand i stedet for gdr. Sigurd Yde, Dover.
29. Arbejdet med anlæg af Synopalfabriken ved Thisted ventes påbegyndt i foråret.
31. Folketinget vedtager enstemmigt forslaget om bygning af en kombineret fiskeri- og trafikhavn ved Hanstholm.

April

1. Snedsted sogneråd vedtager at udvide De gamles hjem med 16 værelser.
4. En hobbyudstilling, der afholdes af Hurup idrætssamvirke, besøges af ca. 2000 mennesker.
   Centralskolen i Lild indvies. Den har kostet ca. 1 mill. kr.
5. Linieføringen for den nye, såkaldte kystvej fra Nørhå til Klitmøller drøftes ved et møde på Vorupør badehotel mellem repræsentanter for sognerådene og fiskerne. Man enes om at lægge vejen noget længere mod vest end oprindelig tænkt.
6. Statens egnsudviklingsråd aflægger besøg i Thisted for at forhandle om erhvervsmæssige forhold i amtet, bl. a. med henblik på Hanstholm havn.
7. I en beretning fra Thisted amts skoledirektion oplyses, at der for tiden er 64 vakante lærerembeder i amtet.
8. Prokurist Jens Pedersen, Thisted, udnævnes til direktør for A/S Kulkompagniet i Thisted som afløser for dir. Laur. Jensen, der fratræder på grund af alder.
12. Thisted byråd vedtager at lade opføre en ny gymnastiksal ved Vestre skole.
18. Den 69-årige arbejdsmand Johs. Jacobsen, Harring, bliver dræbt i Møgelvang ved om natten at blive påkørt af en knallert.
20. Thisted amts fredningsnævn afsiger kendelse om fredning af ca. 75 ha klitarealer mellem Bulbjerg og Lildstrand. Samtlige sommerhuse i området skal fjernes i løbet af 25 år mod erstatning.
23. En stærk blæst med sandfygning forårsager skader på markerne.
25. Indbrudstyve stjæler i Sperring brugsforening en pengekasse med ca. 1000 kr.
    Den 70-årige mekaniker J. P. Sloth, Vestervig, bliver dræbt ved at styrte med sin knallert.
26. Forstander Svend O. Bach, Thisted, vælges til formand for Thisted erhvervsråd i stedet for den bortrejste redaktør Hebsgård.
    Gerningsmændene til tyveriet i Sperring, to unge mænd i en stjålen bil, fanges i Thorsted efter en dramatisk jagt fra Thisted.
27. Prokurist Anton Snekmose, Thisted, antages som kæmner i Nors-Tved kommune.
28. I Sjørring stiftes en boligforening med købmand Søndergård som formand.
    Udlængerne til Kærgårdsminde i Ø. .Vandet nedbrænder som følge af eksplosion i en motorcykle. Der indebrænder 30–35 kreaturer, ca. 300 svin og ca. 2000 kyllinger..
29. Sygeplejerske frk. Inga Bruun, Randrup, antages som Sudanmissionær.

Maj

2. Civildommer Aage G. Holm, Viborg, forhen Vestervig, bevilges afsked på grund af alder fra 1. september.
   Retten i Thisted afsiger dom i den injuriesag, som den tidligere bestyrerinde på Sundby alderdomshjem, frk. Christensen, havde anlagt mod sognerådsmedlem William Aslak. Sidstnævnte idømtes 20 dagbøder à 15 kr. og skal betale 200 kr. i sagsomkostninger og 200 kr. til dommens offentliggørelse.
3. Fhv. gdr. Peter Thorhauge, Klim, bliver dræbt ved på sin knallert at støde sammen med en bil.
   Ministeriet for offentlige arbejder nedsætter et udvalg til at forberede havnebyggeriet i Hansted. Vandbygningsdirektør Lehnfeldt bliver udvalgets formand.
   Vestervig-Agger sogneråd vedtager at garantere for et lån på 12.000 kr., som Vestervig idrætsforening vil anvende til et nyt stadion.
5. Nationalmusæet lader foretage udgravninger i Langdyssen ved Thisted vandtårn. Der findes bl. a. gravkamre, som menes at være 4–5000 år gamle.
9. Ved en generalforsamling i Hurup private realskole tiltrædes en plan om udvidelse af skolen for 250.000 kr.
11. I Hvidbjerf stationsby nedsættes et udvalg til at undersøge spørgsmålet om et fjernvarmeanlæg.
14. Nordisk østmission holder årsmøde i Thisted.
16. Bestyrelsen for Thisted amts mejeriforening antager mejerist Karl Markussen, Hurup, som mælkedommer fra 1. juni.
17. Tre vælgerforeninger i Thyborøn retter henvendelse til inderigsministeriet om at Thyborøn i politisk henseende må blive løst fra Hurupkredsen og henført til Lemvigkredsen i Ringkøbing amt.
18. Hjardemål husmandsforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i skolens gymnastiksal.
24. En hård storm forårsager mange skader på bygninger og marker.
26. Luftlandingspladsen på Kronborgs marker ved Thisted er godkendt og indvies ved en flyveopvisning.
30. Vestre landsret sættes på Thisted rådhus til behandling af sagen mellem Thisted dampmølle og arkitekt Gerh. Paaske.

Juni

3. Ved et møde i Hou opnås enighed om en ordning, så en af de interessante flintminer fra oldtiden bliver bevaret.
8. Thisted drengegarde, der gennem et par år har været under dannelse på musikdir. Axel Hansens

initiativ, får sine uniformer udleveret og debuterer ved en march gennem byen og en koncert i plantagen.

10. Den 19-årige Arne Hedegård Eriksen, Viborg, der stammer fra Tygstrup, kommer ulykkeligt af dage ved et bilsammenstød på Herning–Viborg landevej.

11. Amtsrådsforeningen for Danmark holder årsmøde i Thisted.
Den 8-årige Erling Bojer, Frøstrup, bliver dræbt ved på cykle at svinge ud foran en bil.

15. Vestre landsret sættes på Tambohus kro for at behandle Jegindøfiskernes sagsanlæg mod sognerådet vedrørende dæmningen.
Søndbjerg-Odby sogneråd nægter med 5 st. mod 2 at anbefale en sommerspiritusbevilling til Brocafeen i Oddesund.

16. Beboerne i Stenbjerg beslutter over for undervisningsministeriet at protestere mod, at skoledirektionen for Thisted amt har besluttet, at der skal bygges centralskole i Nørhå på trods af, at der i sognerådet var flertal for at bygge skolen i Stenbjerg – 3 stemmer mod 2.

18. I Vildsund dyrehave åbnes en stor landsudstilling, der varer til 26. juni.

19. Pastor L. Lautrup, Sennels, der har taget sin afsked på grund af alder, holder afskedsprædiken.
Menighedsrådet har besluttet, at Sennels præstegård skal restaureres for ca. 80.000 kr.
De første entrepricer vedr. Hanstholm havn er udbudt i licitation.
Folketingets finansudvalg bevilger 56.000 kr. til et ophalingsspil ved Slettestrand.

20. Vestre landsret dømmer arkitekt Gerh. Paaske til at vedstå købet af Thisted dampmølle og betale købesummen med renter fra 1958 samt 12.000 kr. i sagsomkostninger.
Landmandsbanken i Thisted flytter ind i sin nyopførte ejendom ved Storetorv.

23. Ved et lodsejermøde i Sønderhå skole tiltrædes en jordfordelingsplan for ca. 1000 ha i Sønderhå-Jestrup.

30. Dyrskuet i Hurup havde mindre godt vejr. Der var ca. 4000 gæster.

Juli

2. Dyrskuet i Fjerritslev generes noget af regn. Der er 3000–4000 besøgende.

4. Hans Bakgårds hjemstavnskoncert i Ydby samler ca. 1500 mennesker.

5. I Hvidbjerg Thyholm oprettes et fjernvarmeselskab med tilslutning af foreløbig 47 ejendomme.

7. Ved Klitmøller foretages sprængninger ved vraget af »Lepanto« for at bøde på havets underminering.

12. Gymnastikfesten i Sjørring generes ret stærkt af regn. Der er dog 3000–4000 mennesker på voldene.
Vestre landsret afsiger dom i sagen vedr. Jegindødæmningen. Sognerådet frifindes og de sagsøgende 15 fiskere skal betale 3500 kr. i sagsomkostninger.

15. Realskoleelever fra 1910 fejrer 50 års jubilæum i Thisted.
Ved fortsatte udgravninger i Langdyssen ved Thisted støder man på en ca. 3000 år gammel hellekiste.

August

3. Under et voldsomt tordenvejr over det sydlige Thy slår lynet ned i Jens Christensens gård i Adbøl, og staldbygningen brænder delvist ned.

4. Morsøkredsens konservative vælgerforening vedtager at opstille pastor Georg Langkjer, Hundstrup, som partiets kandidat ved næste folketingsvalg.

6. På Vildsund strand åbnes et Blå kors-stævne med ca. 60 deltagere fra Norge, Sverige og Danmark.

10. Ministeriet for offentlige arbejder går ind for en bevilling på 199.500 kr. til sikring af kysten ved Klitmøller.
Thyborøn havn skal udvides med en forhavn til 7 mill. kr.

11. Lærer Arnfred Bitsch, Gladsakse, ansættes som skoleinspektør ved Bedsted centralskole.

13. Klim friskole tages atter i brug efter en ombygning og modernisering.

20. Læge Per Munck, Østerild, afstår sin praksis til læge N. B. Frederiksen, Lemvig, og rejser til Ivigtut for at tiltræde en stilling som læge ved kryolitselskabet.

21. Indenlandsk sømandsmission drøfter ved årsmøde en plan om oprettelse af et sømandshjem ved Hanstholm havn.
I Hvidbjerg Thyholm holdes udsendeselsfest for missionær Grethe Jensen, der skal til Tanganyika.
I Nors foretages indvielse af en ny idrætsplads med tale af pastor Gaarn Larsen.
Sydthy andelssvineslagteri antager prokurist Tage Vad, Hurup, som direktør for slagteriet fra 1. januar.

30. Thisted byråd vedtager at bygge et nyt havneanlæg til 1.460.000 kr. ved Synopalfabriken.
Provst Nørsøller-Jensen, Hurup, bevilges afsked fra 31. oktober.

September

1. Hvidbjerg-Lyngs kommune opnår at få 25.000 kr. fra likvidationen af fhv. kæmner Brinchs fårefarm på Fanø.

Vestervig borger- og håndværkerforening fejrer 75 års jubilæum.

5. Husmand N. Chr. Nielsen, Tygstryp, mister livet ved at styrte ned fra en høstvogn på Søndergård i Randrup.

8. Folketingets finansudvalg bevilger 35.000 kr. til en ny redningsbåd til Klitmøller. Tillige godkender finansudvalget en stor landvindingsplan for Kettrup, Gøttrup, Klim og Kollerup til godt 5 mill. kr. Statens tilskud bliver 3,2 mill. kr.

11. Lærer Poulsen, Hørsted, kaldes til lærer ved Sperring skole.

12. Det var i dag en af sommerens varmeste dage. Der måltes i Thisted 22,2 gr. celsius.

21. Husmand Jens Chr. Jensen, Hørdum, udnævnes til æresmedlem af De samv. jydske husmandsforninger.

24. En 7-årig datter af N. Pretzmann, Sdr. Hørdum, kommer ulykkeligt af dage ved at blive overkørt af en lastbil i Koldby.

25. Sygeplejerske Inga Bruun Nielsen, Randrup, indvies i Vestervig kirke til missionær i Sudanmissionen.

26. Andelsbanken køber ejendommen Toldbodgade 8 i Thisted for her at oprette en bankafdeling.

Køb SIMCA

brug Ferguson

KJELD HØY

Aut. Bur.-Wain-forhandler

Thisted . Tlf. 813 - 833

Efter juleindkøbene

Thorstensens Konditori

Telefon 202

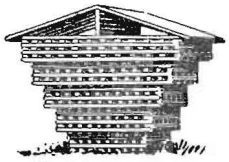

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefoner 57 - 657

Største lager af alle
bygningsartikler
Eneforhandling af
INSULITE

A/S KULKOMPAGNIET

(De forenede Kalkværker)

Telefon 35 og 25 . Thisted

KUL
KOKS
CINDERS
BRIKETTER

SMØREOLIE
BRÆNDSELSOLIE
KALK
MØRTEL

FORLANG

Rønbjerg Is

DEN SKUFFER IKKE

Marius Sørensen
Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det største udvalg
i guld- og sølvvarer til
JULEGAVER

På gensyn i forretningen!

Engelsk
BEKLÆDNINGS-MAGASIN
NYTORV · TLF. 247 · THISTED

Hilsen Austin
SVEND JØRGENSEN . TELF. 970

☆ *Julegaver* ☆
OSCAR LUND
Guldsmed
Vestergade 25 . Thisted . Telefon 540

B. Bjerre Christensen
statsautoriseret elektro-installatør
Brogade 2 – Telefon 248 – 949 – Thisted
Elektroteknisk specialforretning
Elektriske anlæg af enhver art

Tapet- og farvehandel
Nytorv . Telefon 221
ROSENBERG
Leverandør til vare- og landbrugslotteriet

SKÆNK VIN – SKÆNK GLÆDE ... SKÆNK
Helstrups Vine
Wilh. Helstrups vinforretning
v/ S. W. Vøhtz
Grundlagt 1868 Thisted

LYS SKABER HYGGE
Køb julegaven hos *Siwert & Korsfeldt*
Thisted
Stort udvalg i lysekroner, bordlamper,
læselamper, lampetter og skærme
samt elektriske varme- og kogeapparater

Landbosparekassen i Thisted

Alt i rammer - spejle
malerier og reproduktioner
Kvalitetsarbejde i mere end 60 år
Glarmester SVEND ODGÅRD
J. Chr. Johansens eftf.
Storegade 18 . Telefon 345

Vi ønsker Dem
GLÆDELIG JUL
HOTEL »PHØNIX«
Telefon 863 . Thisted

Vi serverer
god mad og kaffe
også i det nye år

Se først
Brugsens fjernsyn
opbygget på helt nye principper
Fordelagtige betalingsvilkår
Thisted Arbejderforening
Telefon 106

KUL
KOKS
BRIKETTER
og
OLIE

Angår det BRÆNDSEL da:

A/S P. O. POULSEN

Sparekassen for Thisted Amt

OPRETTET 30. NOVEMBER 1829

Amtets ældste og største pengeinstitut

Filialer: Frøstrup, Vesløs, Koldby, V. Vildsund, Nors, Hanstholm

*

Ekspeditionstid: 10–12 og 13.30–16, lørdag 10–12.30
Telefoner: 1616 fl. linier

SHELL MED ICA
IGNITION CONTROL ADDITIVE
DANSK PATENT NR 82143

SHELL SMØRING
SHELL
service-station
v/ Emil Lauritsen . Havnen
Tlf. 634 - Thisted

SHELL
X-100
MOTOR OIL

En god julegave
er
VÆRKTØJ
fra

KNUD MORTENSEN

THISTED VÆRKTØJSMAGASIN
Storegade 10
Telefon 400
Thisted

Søger De et ur som gave
– gå da til
ERNST JESPERSENS EFTF.

Urmager og optiker
HANS HANSEN
Vestergade 7 . Thisted . Tlf. 437

Vi har et meget stort
og smukt udvalg
i de
anerkendte mærker

Brødrene
W. HANSEN
ELEKTRO · INSTALLATION

-frisk og fin

Dragsbæk
Margarinefabrik

Juleønsket i år

et KAMERA

Vi har kameraer i alle prislag fra kr. 26,– og opefter
Eller måske et gavekort?
Et års garanti på kameraer – en selvfølge
Fuld godtgørelse ved ombytning indenfor en måned

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

NYD LIVET I NYT TØJ

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

De rigtige møbler – de rigtige priser

SÅVEL TIL JUL SOM RESTEN AF ÅRET

er vi altid til tjeneste med alt i moderne enkelte møbler og hele stuer til fornuftige priser

KOM IND OG SE, HVAD VI HAR!

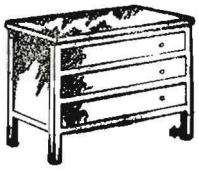

Frøkjær Knudsens
MØBELHANDEL
THISTED · TELEFON 467

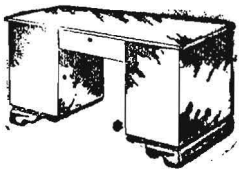

Den Danske Landmandsbank

THISTED AFDELING

*

Kontortid: 10–12 og 13.30–16, lørdag 10–12.30
Telefoner: 88

*

Enhver art bankforretning udføres!

FYLDE – VELSMAG – AROMA

Spangbergs kaffe

– en virkelig nydelse

FORLANG DEN HOS DERES KØBMAND!

Calles konditori

CARL EJNER JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

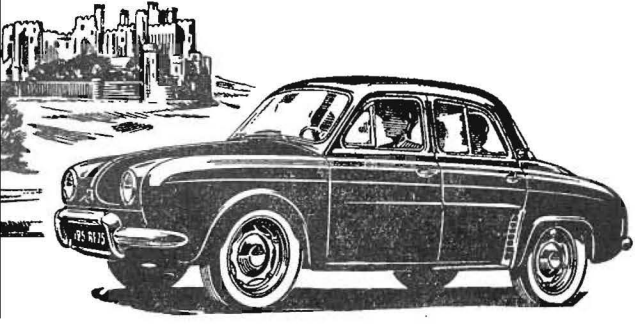

Tænker De på køb af vogn, så køb, hvor De får mest for Deres »bil-kroner«, gå til mig og se stjerneskudet fra RENAULT – *den smarte*

DAUPHINE

og den smidige

4 CV

Dragsbæk automobilhandel

B. P.-tanken . E. Overgaard . Thisted . Telefon 700 . aut. Renault forhandler

Søger De noget særpræget i

Gardiner

– da henvend Dem til os

Vi kan levere disse klippet, syet og hængt op – alt i smagfulde faconer og ideer

MICHAEL ZOLL

Storegade

Kirkegaards

Viktualiehandel

OST

og

PÅLÆG

Frederiksgade 2 . Telefon 539

Klits
VASKERI & KEMISK TØJRENSNING
DRAGSBÆKVEJ 45 · TELEFON 383 *Thisted*

Manchettøjsvask – Våd vask –
Tørre vask – Rulle vask –
Kemisk rensning – Presning –
Farvning

DANSKE VASKERIERS FÆLLESINSTITUT · GODKENDT

IKKE DYRERE men BEDRE

Alt i
fast og flydende
brændsel

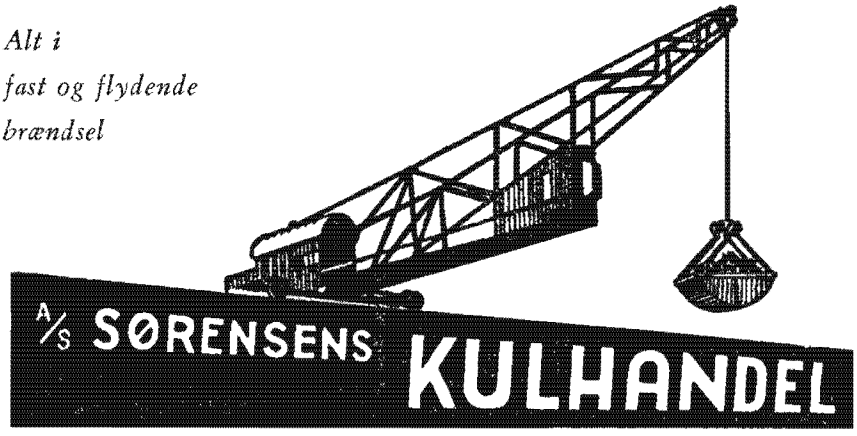

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det, at vi renser, nej, det er måden vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. klasses rensning og presning

DAMPFARVERIET Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

Kvalitet for alle pengene –

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

... samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted

Telefon 140
Thisted

Andels-Svineslagteri

A/S Doverodde Købmandshandel

Alt i

GROVVARER & GØDNING

Statskontrolleret hønse- og svinefoderfabrik

DOVERODDES KONTROLLEREDE SÆDEKORN

Moderne korntørringsanlæg

*

TELEFON 4 og 44 DOVERODDE

Lager i Hurup og Visbyaa

NU skal De ud
at køre i den nye

Som autoriseret BRITMO-forhandler vil det være os en glæde at give Dem alle oplysninger om denne dejlige vogn. På forhånd tak for besøget!

MOTOR-CENTRALEN

v/ N. Visby-Jensen

Autoriseret »BRITMO«-forhandler . Strandgade 3 . Telefon 693

Gør du mig glad, gør du mig god!

– Et musikinstrument bringer på en særlig måde glæde i hjemmet – såvel i hverdagene som til fest. – Derfor skulle De i år til jul gøre alvor af at skænke Deres børn den skønneste af alle gaver – det instrument, de så længe har ønsket sig.

Thisted Musikhus

Alt kan De få hos EJNAR CHRISTENSEN

Thisted Bryghus

Ved køb af bil eller traktor, vælg et af Fords anerkendte mærker

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 *Autoriseret* Ford *Forhandler* **THISTED**

Et centrum for ure og briller

ERIK F. NIELSEN

Storetorv, Thisted. Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds **HERREMAGASIN**

- kvalitet i hele huset . . .

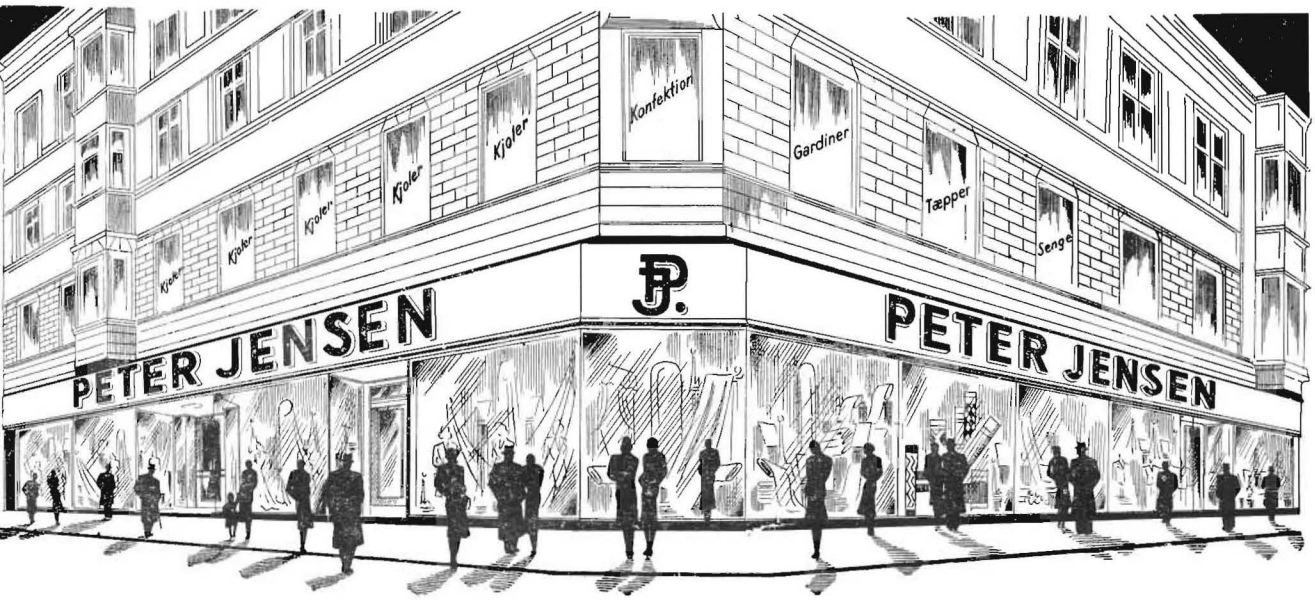

PETER JENSEN
HAR DET HELE!

Texi
i goo

PETER JENSEN'S EFT.
MOGENS LORENTZEN

lok,
46.4
Jul i Thy
1960

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308692

JULITHY

1961

DEN STORE FORI

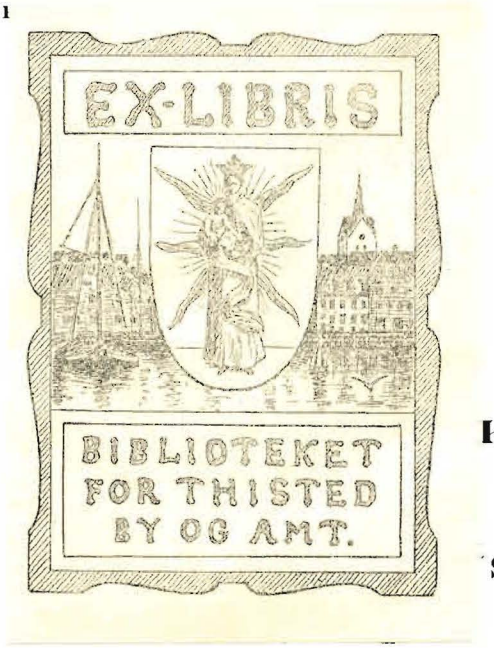

KTUR

SET

GAA HELLERE STRAKS TIL

Chr. Söndergaard

DET BETALER SIG

JUL I THY

1961

31. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

BIBLIOTEKET FOR THISTED BY OG AMT
14 NOV. 1961

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt
København V

JUL I THY

1961

31. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

BIBLIOTEKET FOR THISTED BY OG AMT
14 NOV. 1961

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt
København V

JUL I THY * 1961

31. ÅRGANG

*

Indhold

Chr. Sørensen: Minder ved jul, digt 3
Ole Bang: Knud den hellige i Thy 4
K. E. Thomsen: Æ tysker hans bowser, digt 25
Th. Bredsdorff: J. P. Jacobsens ungdomskærlighed 27
William Waagner: Thyland, digt 28
Søren Nielsen: Trolderi på Myrupgård 29
Fra det gamle album, billeder 33
C. Brunsgaard: I julen spiste vi ikke rugbrød 37
Valdemar Vester: Gywwel, digt 44
Anton Foged: Slægtens gård 45
Bjergfolkene på Irup, sagn 46
Henny Petersen: Martine venstrekind 47
Peter Fidus: Wor ejen Serkus 50
Og årene de rulle, årbog for 1960–61 53

Farvetrykt omslag efter tegning af Carl Lundblad: Dollerup mølle
Tegninger af Ellen Raadal m. fl.

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy«
bedes tilsendt udgiveren:
C. BRUNSGAARD,
Nørreallé 35, Thisted, telefon 1754

EFTERTRYK FORBUDT

Thisted Amtsbogtrykkeri
1961

Minder VED JUL

Atter kimer julens klokker over Thy fra strand til strand,
medens solhvervsdages tunge stemning ligger over land.
Og af malmets dybe toner, af de mange klokkers klemt,
lokkes frem et væld af minder, som man næsten havde glemt.

Ja, mens klokkeklangen toner over stille sogne hen,
ser jeg for mig barndomslandet lyst og levende igen –
landet skønt med dal og høje, bækkens klukken og dens slyng,
vide syn mod horisonten over mark og klit og lyng.

Barndomshjemmet hist på bakken ved et piledige lå,
væggene var lave, hvide, og dets tag af stormslidt strå.
Det så ikke ud af meget, her var ikke noget flot,
men i stuerne var tryghed, ja, hvor var her lunt og godt.

Far og mor, de jævne bønder, røgted trolig dagens dont,
redens unger skærmed de mod, hvad der truede af ondt.
Men forstod jeg deres stræben, deres gode vilje? – ak,
alt for sent jeg vist erkendte, hvad jeg skyldte dem af tak.

Nu er det jo længe siden, jeg i barndomshjemmet gik,
og i livets tjørnehække mange rifter sindet fik,
men når julens klokketoner lukker op for minders gem,
går der mange varme tanker til mit kære barndomshjem.

Jeg går stille gennem lågen ind til kirkegårdens fred,
og jeg finder frem til graven – deres sidste hvilested.
Vemodstårer dugger øjet, og der er ej brug for ord,
mens jeg lægger mine blomster på den vinterkolde jord.

Malmets dybe klange toner over Thylands sogne hen,
og jeg vandrer ud på livets hårde landevej igen.
Fra den grå decemberhimmel daler sneen blidt og tyst,
medens minder fra de svundne dage varmer i mit bryst.

C. SØRENSEN, THISTED

Knud den hellige i Thy

AF OLE BANG

Dramatisk fortælling fra en tid med stærke brydninger mellem asetroen og kristendommen

PÅ SYDSIDEN af den nu udtørrede Sjørring sø, lidt øst for Jannerup, sad en solskinsdag i marts 1080 en gammel, hvidhåret mand. Nu og da lettede han på sin grove krop og rettede et mørkt, truende blik ud over vandet, men så lod han atter hovedet synke og støttede albuerne mod knæene i sørgmodig grublen. Han syntes ikke at lægge mærke til søfuglenes skrig, strandløbernes pylren eller de flyvende skyers skygger. Han mærkede ikke, at hans store blåspættede hund, der sad ved siden af ham, stak sin snude mod ham og spørgende så op på ham. Først, da hunden vendte sig og begyndte at logre, så han sig tilbage.

Ned over brinken bag ham kom en ung, køn pige. Hendes fyldige, mørkebrune hår holdtes sammen af et silkebånd, og hun var klædt i en blå, folderig kjole. Om livet havde hun en rem med et slangeprydet sølvspænde fortil. Hunden sprang glad hen mod hende.

– Å, Grep, gjæve Grep, sagde hun og klappede hunden. Men far, du sidder vel ej for længe her – det er koldt.

– Koldt, sagde den gamle, gå du bare hjem, hvis du fryser. Vi har da ellers vårluft.

– Men vårluften er lumsk, far, sagde pigen stille, mens hendes øjne og tanker dvælede ved borgen ude på den nære Alsø (nu Færgeborg). Det var dog ikke de høje volde med palisader eller de brune og sortmalede træhuse med tårnet, der fængslede hendes tanker. Det var borgens unge foged, Tuko, hendes hjertenskær, som var ved at sætte en båd i søen.

– Her er jo ikke noget nyt, du ser det jo hver dag, far. Men nu skriger ternerne, så får vi mildere vejr. – –

– Jeg ser mere end det, afbrød den gamle. Minderne lyser i store syner for mig. Den mægtige Asathor skal komme tilbage og forjage eders blege Krist og alle hans blodløse skabninger, der hellere vil dø strådød som trælle end ride til Valhal i berømmelig våbendåd. Jeg føler det i mine årer, at det er vårtid!

Den gamle rejste sig – han var slet ikke affældig. Rank og spændstig – en sand kæmpeskikkelse – gik han ved siden af den unge pige i retning af skoven, der strakte sig helt op til »de hundrede bjerge« (Hundborg). Da han opdagede båden, der kom nærmere, sagde han:

– Ja, nu spiller kong Svends venner herrer derude, hvor jeg engang sad som konge. Nu er jeg en ufri træl – forstår du ej, barn, at jeg ikke kan leve dette skyggeliv?

Thyra afbrød ham: Giv dig tilfreds. Let kunne der findes et liv, der var værre end dit. Kong Harald er en mild herre, og du har jo moder og mig.

Pigen, der var hans steddatter, havde hentet ham, fordi hun vidste, at når han sad ved fjorden (søen), vågnede hans gamle vikinge-

natur, så det kunne vare dage, inden han faldt til ro hjemme i den fredelige skov, hvor han fordrev tiden med jagt.

✳

I udkanten af den stærkt forhuggede skov lå småklynger af huse, alle med lavt nedhængende stråtag. Væggene var lave, oftest af tømmer, nogle klinede og enkelte af tørv.

Små blæreruder eller fuger gav lys, og røgen fra de åbne ildsteder søgte ud gennem lyrehullerne i tagene.

Uden for den nærmeste gård stod en kvinde og flåede et får, en ung mand var ved at ordne fiskegarn, et par småbørn byggede huse af pinde, og to drenge skød til måls med bue og pil.

– Ulven har taget to lam og et får og skambidt et andet, sagde Svend, den ene af drengene. Men Tuko foged siger, at her kommer kongelige gæster, og så skal her være stor jagt!

– Kongelige gæster, brummede Isvard, og gik videre med mørk mine. Da han og Thyra lidt efter kom til et sted, hvor der var tæt underskov, hvislede pludselig en pil hen over dem. Isvard trak sin kniv og fulgte efter hunden ind i skovtykningen. Så lød en stemme:

Hil, gamle ven! Hold din køter tilbage, om ikke jeg skal flække dens hoved!

En fremmed mandsperson kom frem mellem træerne. Hans lange, vildt strittende hår og skæg og hans lurvede dragt af ufarvet vadmel og fåreskind gav ham et slaveagtigt udseende, men der var noget i hans frejdige væsen og livlige øjne, der mere tydede på en høvding, og han var bevæbnet med bue, pilekogger, sværd og økse.

– Aage, du her! udbrød den gamle forundret. Var det dig, der skød?

– Ja, jeg ville se, hvor sky og kvindagtig, du er bleven her i din dådløse stakkeldom – om du kunne stå for skud uden at ræddes! Jeg har ellers tænkt at være dig en kær gæst et par dage!

– Ilde vælger du dine ord, og er det end liden ret og frihed, der er levnet mig, skal det dog aldrig spørges, at jeg bød niddinger gæstfrihed, og nidding vil jeg kalde den, der spotter en værgeløs ulykkelig!

Aage smilede: Ret så – nu kender jeg dig igen, gamle stalbroder. Troede du virkelig, at jeg ville håne dig – jeg, der må flygte for lyden af mennesker! Nej, du får aldrig trofastere ven end jeg, og måske vinder du aldrig din frihed og værdighed tilbage, hvis ikke du tager mod min hånd og mine råd.

Isvard brummede mistænksom, men fulgte dog den anden gennem skoven til sin træhytte. Thyra havde ængstelig hørt på samtalen, og da hun kom hjem, fortalte hun sin moder Thora, om gæsten, der var kommet. Thoras ansigt skiftede farve og udtryk, da hun hørte, at den fremmede hed Aage.

Thora var en statelig, mørkladen kvinde mellem 40 og 50 år. Som en bedårende skønhed havde hun været Svend Estridsens frille, men da kongen giftede sig med den svenske kong Amunds datter, var Thora bleven forskudt. Nu nærede hun had til Kong Svend, og hun søgte at indpode hadet i Thyra, hvem kongen var fader til. Isvard nedstammede fra jomsvikingerne og havde som sørøver været med til at indtage Alsø (Færgeborg). Høvdingen her blev dræbt og øens øvrige befolkning gjort til trælle. Med Isvard som høvding hærgede disse vikinger vidt omkring, indtil de kongelige på »Sævarenda« (Sjørring borg) ved list og bestikkelse fik Alsø i deres magt og dræbte alle vikingerne en dag, da deres høvding var ovre på fastlandet.

Isvard blev nu anset for gammel og uskadelig, og han fik lov at leve i fred på betingelse af, at han aldrig bar våben mod nogen eller søgte ufred. Han og Thora forenedes mere ved deres had til de kongelige end just ved kærlighed. En tid havde de levet fredeligt her i skoven, men den fremmedes ankomst ængstede Thyra meget. Hun listede bort til et sted, hvor hun havde aftalt at mødes med Tuko foged. Denne mærkede straks, at hun var forstemt, men han fik dog ikke rede på, hvad der var i vejen. Thyra havde ikke turdet fortælle Tuko om den gæst, der var kommen til hytten. Hun havde en følelse af, at han ikke bragte noget godt med sig,

*

En lille, halvgammel mand gik som træl eller tyende i Isvards hus. Skønt slaveriet nu

var forbudt, var denne mand, Garm kaldtes han, forbleven hos sin tidligere herre, og han fulgte ham i modgangen tro som en hund. Morgenen efter, at det foran omtalte var passeret, sneg den lille mand sig bort fra Isvards hus og forsvandt i skovtykningen. Den følgende morgen forlod også Aage huset.

– Hoho, Svend Ulfsøn, mumlede han. Nu kommer hævnen, så du må vende dig i din grav!

Isvard var bleven meget oplivet ved Aages besøg. Skønt han hjembragte mere vildt fra jagten end sædvanlig, blev også svin og får slagtede. Thyra spurgte forundret, hvad dette skulle betyde. Hun fik til svar, at det skulle hun nok få at vide, når tiden kom, foreløbig måtte hun ikke nævne et ord til nogen. Dette lovede hun, men løftet blev skæbnesvangert for hendes kærlighedsforhold til Tuko. Han mærkede hendes uro, men kunne ikke få nogen forklaring på den, da hun intet turde betro ham. Det endte med, at han brød forbindelsen med hende, fordi hun ikke viste ham tillid. Thyra betroede sig til sin moder, der svarede, at det nok var bedst således. Hun fandt det uværdigt for hendes datter ,»Thyra kongedatter« at ægte Tuko, der havde været med til at fratage Isvard magten og værdigheden.

En dag, da Thyra i sine egne tunge tanker gik i skoven, mødte hun en fremmed, ung mand, smuk og velvoksen, bevæbnet med fint forarbejdede våben og iført en dragt af fint flandersk klæde. Han hilste venligt på Thyra og spurgte, om hun ville vise ham vej ned til søen. Thyra antog ham for at være tjener for de kongelige, der var ankommen til borgen. Hun forholdt sig afvisende og pegede mod nord. Hun ville gå videre, men den unge mand trådte rask hen til hende og sagde:

– Din stolthed som din skønhed huer mig, pige. Vil du svare mig på et spørgsmål af vigtighed: Hører I her ret ofte Kristi ord og evangelium af en kirkens tjener?

– Nej, alt for sjældent, synes jeg. En gang imellem kommer en klerk fra Thøgers gudshus i Vestervig og holder gudstjeneste i gudshuset, som den rige Hake har bygget her vesten for. Somme tider kommer også Anders Munk derovre fra – hun pegede ud over søen – og lærer os om søndagen. Men kun få vil give dem noget til deres rejser og deres gerning.

Den unge mand stødte sin bue mod jorden og sagde med hård stemme:

– Gerrigt og halsstarrigt er dette folk, lavt og råt er deres sind. Deres hu står mere til deres røvede rigdomme end til deres sjæles frelse.

Thyra så sky på hans truende ansigt.

– Rigdomme, sagde hun. Du er ej kendt med vore forhold, kan jeg høre, thi her er megen fattigdom, og kun få har mere end dagligt brød og tag over hovedet.

– Det vidner om dit gode hjerte, pige, at du undskylder dine landsmænd, men hvor tror du, de uhyre skatte er, som folket omkring disse fjorde har hjembragt fra deres røvertogter på fremmede strande?

Det vidste den unge pige ikke, og hun begyndte at gå. Da kom en lille dreng løbende og bad Thyra komme med, da hans moder var bleven meget syg.

– Må jeg følge med? spurgte den unge mand.

– Som du vil, svarede Thyra nølende.

I en alkove i en lav træhytte lå drengens moder, hulkindet og udtæret med store, feberglinsende øjne. En halvvoksen pige sad i stuen og syede. En stram lugt slog de indtrædende i møde. Den unge mand trådte hen til kvinden og talte med hende om sygdommen. Så begyndte han at tale om den store læge, den milde Krist, der ville give alle syge og sorgfulde hvile og forlade alle synder. Tilhørerne blev betaget af hans tale og syntes, han måtte vist være en engel. Før han gik, bad han fadervor og lagde en pung med penge på sengen.

Thyra var bleven stærkt grebet af mandens personlighed og tale. Et par dage senere mødte

hun ham igen, og hendes hjerte tog til at banke i urolig fryd. Hendes moder havde advaret hende mod at have noget med de kongelige at gøre. Hun svarede undvigende på hans spørgsmål og ville gå videre. Så hørte hun pludselig sin moder kalde, og straks efter kom moderen frem mellem træerne.

– Kommer du, Thyra? Du har nok glemt min advarsel.

– Thora! Din advarsel! udbrød manden med heftighed, mens hans ansigt fik et udtryk af vrede og afsky.

– Så denne kvinde er din moder, Thyra. Ja, jeg vidste godt, at hun og hendes mand, denne hedning Isvard, boede her i skoven. Nu ser jeg, at du er min faders datter!

Han trådte hen til Thyra: Søster, kære søster. Følg mig og lad ikke din rene sjæl blive smittet af disse –

Thyra stod forvirret og vidste hverken ud eller ind. Men hendes moder var straks klar over, hvem hun havde for sig. Hun var bleg af forbitrelse, men tvang sig til at svare roligt:

– Ej, ej, Knud Svendsøn, så før og mandebred du er bleven. Men de danske bønder var kloge, da de vragede dig og valgte din broder Harald til konge, thi den duer ej til at herske, som ikke kan herske over sig selv. Ubehersket og lidet sømmelig synes jeg du viser dig mod mig, som dog i moders sted ofte har knappet dine bukser.

Knuds ansigt var rødt af vrede, og hans øjne funklede.

– Du vover at tale således til mig, djævlebesatte kvinde. Du, som har myrdet landets dronning og burde spyttes på af hver ærlig dannekvinde!

– Bevis hellere denne onde beskyldning, svarede Thora, så er det tidligt nok at gøre mig til spytteskive. Men vid det, Knud Svendsøn, at den, som burde være landets dronning lader sig ej ustraffet spytte på, selv af en kongesøn!

Hendes mørke øjne gnistrede, og stolt som en dronning vendte hun sig og gik. Thyra fulgte efter, overvældet og lamslået af de hårde beskyldninger mod hendes moder. Da de var kommen hjem, sagde Thora:

– Du har nu erfaret noget, som jeg ville have forskånet mit barn for at vide. Du ved, at jeg var kong Svends elskede, og da han pludselig sveg mig og giftede sig med svenskekongens datter, blev jeg fortvivlet. Men alt det gode, der var tilbage i mig, samlede jeg om dig, da du blev født. Så var det – det – –

Hun skjulte ansigtet i hænderne, men begyndte igen med sænket stemme:

– Så var det, dronningen døde – hun døde noget pludseligt, og jeg fik skylden. De sagde, jeg havde forgivet hende. Men jeg rakte hende ikke giftbægeret. Hører du, mit barn, jeg gav hende ikke giften!

– Åh, moder, udbrød Thyra, sig, at det ikke er sandt, at du var uskyldig i hendes død!

Ligbleg og i dødelig angst stirrede Thyra på sin moder, men Thora gav ikke det ønskede svar. Hendes stemme lød fremmed, da hun sagde:

– Mit barn – kan du tænke og føle, hvad det er at være elsket af en konge, en rigt begavet monark, yndet og elsket af sit folk, og så blive kastet ned fra denne højde, pludselig og uanet – mit hjerte blev som is, og jeg svor at hævne mig. – Men tro ikke noget ondt om din moder. Jeg har gjort for dig alt, hvad der stod i min magt. Nu vil der ske noget, som du ikke har godt af at vide før bagefter, og da håber jeg, at du skal få en plads i landet, som er dig værdig, som en ætstor mands hustru.

I det samme kom Isvard ind, og samtalen forstummede. Lidt efter kom Garm listende. Han havde ikke været hjemme siden den morgen, da Aage var der, og han havde meget at fortælle, når Thyra ikke var i nærheden. Lidt senere på dagen bad Thora sin datter gå hen til den syge kone med mad, og idet hun fulgte Thyra ud, sagde hun:

– Du ville vide, hvis hustru du skulle være – det er Aage, som var her forleden.

Han er af anset gammel dansk byrd, og han var kongelig foged, men din fader forjog ham for en ubetydelighed. Han har lovet at hjælpe os til ære og anseelse igen mod at du bliver hans hustru, og det har jeg lovet ham.

Thyra gik rådvild og hjerteklemt sit ærinde, og ud på aftenen kom Garm for at ledsage hende hjem gennem skoven. Både Isvard og Thora var borte, da de nåede hjem, og Garm ville ikke sige, hvor de var.

– Men hvad hjælper det, om der kommer mange, når sagen er forrådt, og når herredshøvdingene og de kongelige fogder omringer dem med en hel hær og fanger dem som rotter i en fælde –

Garm sprang op og stod som en tigerkat bøjet over Thyra:

– Det er ej sandt – hvem har sagt det?

– Hvem andre end du, Garm. Du bliver vist for gammel – det var dumt af dig at for-

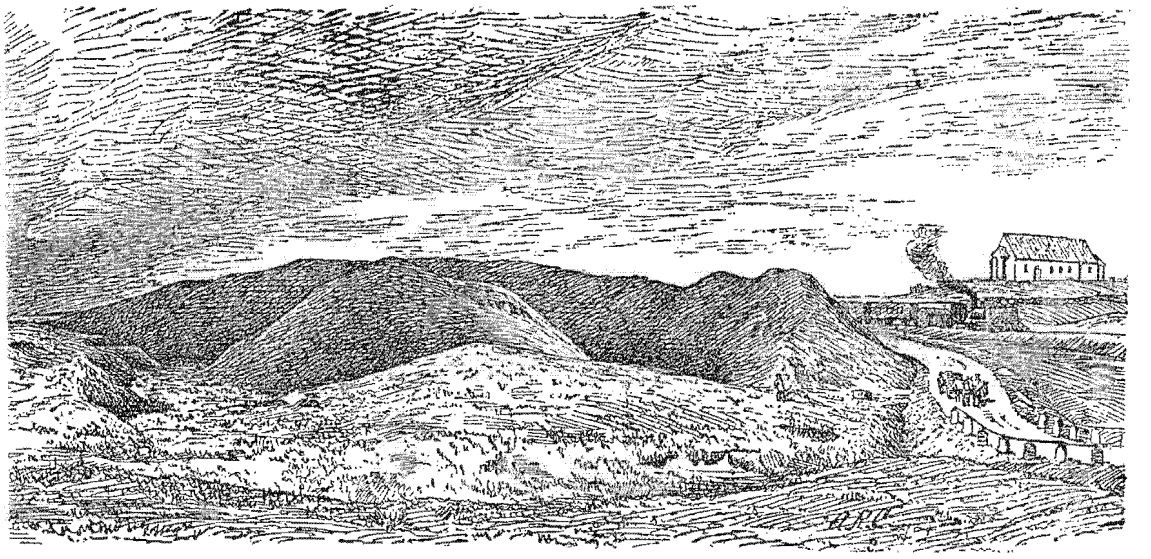

Sjørring volde 1884

– Kun den, der satte segl for min mund, har ret til at bryde det, sagde han. Gå ind i din alkove, barn, jeg våger over dig for ransmænd og udædiske folk. Trolde og vætter skal heller ej komme dig for nær, for jeg har tegnet Asathors hammer på døren.

Thyra vidste, at det kun ved list ville være muligt at få mere ud af Garm. Hun hentede en kande stærkt øl og snakkede lidt med ham. Så bad hun ham fortælle lidt nyt – om f. eks. alle de folk, han i de sidste dage havde talt med, ville møde for at hjælpe Isvard og Aage. Hun så, at det gav et sæt i Garm, og hun skyndte sig at fortsætte:

tælle noget til uvedkommende – men nu er det vel for sent at forsøge at redde mine forældre!

– Det har været denne Thursakvind i Hassing, råbte Garm og fægtede vildt med armene. Hun frittede mig ud – hun er en ren heks! Men du lyver vel ej, Thyra?

– Lyver – det er jo dig selv, der har sladret. Men måske er det ikke så slemt, det kommer an på, hvad du har fortalt, og hvad der skal gå for sig.

– Kvinden spåede mig, og jeg ville så vide, hvad der ville ske ved Sævarenda (Sjørring) på Sct. Jonas dag, men det kunne hun med

alle sine besværgelseskunster ikke sige mig.

– Nå – men når det først skal gå løs i morgen, kan vi vel sove roligt i nat. Godnat, Garm!

Thyra lod som om hun ville søge sit leje, men nu var der ikke tid til at sove. Hun smilede lidt ved tanken om, at hun havde overlistet den gamle, og hun tænkte efter: Jonas dag – det var i morgen den 29. marts, og ved Sævarenda skulle de mødes, måske skulle kongsgården stormes. Hun ventede, til det stærke øl havde bragt Garm til at slumre, og så ilede hun ud i natten.

*

På nordsiden af Sjørring sø, hvor nu »Klostergaard« ligger, boede tre munke, Anders, Jerislaf og Axel. I året 1065 var de på rejse fra Hamborg til Børglum i et større følge, der ledsagede en biskop Magnus. Denne var af Bremerbispen ordineret til bisp over Hjarranda og Tyde sysler (Vendsyssel og Thy). Under en storm strandede selskabet ud for Tvorup, og kun de tre munke reddede livet. Bispens lig drev i land, og de besluttede at føre det til den store kongsgård Sævarenda, som Anders kendte. Om aftenen fik de husly hos en gammel enke, der boede ved søen, og her drømte Anders om en mand i lang hvid klædning, der bød dem stede den døde til hvile her og bygge et paulun for de levende og bodfærdige, som ville forsage verden. De fandt stedet herligt, her var skov og en venlig, fiskerig sø, og de fik opført en træbygning til sig selv og til gudstjenester. Jerislaf var øvet i billedhuggerkunsten, og han tildannede flere kunstfærdigt udhugne sten, som de opstillede på bispens grav. De huggede også sten, der skulle anvendes til en kirke og en klosterbygning.

Den omtalte nat blev de tre brødre vækket ved en stærk banken på deres dør. Anders lukkede op, idet han troede, det drejede sig om vejfarende, der ønskede husly, men han for tilbage ved synet af mange hærklædte mænd.

– Hvor er dine stalbrødre, spurgte en kæmpe, der viste sig at være Isvard. Lad os få dem alle bundet!

Men Axel og Jerislaf havde sneget sig ud gennem en luge og havde søgt frelse i skoven. Huset blev plyndret og stukket i brand.

På det sted, hvor Sjørring kirke senere blev bygget, var en af fortidens vikinger højlagt, og i læ af højen var der en lund, hvor der havde ligget et gudehov (gudshus) med vældige træbilleder af Odin, Thor og Frey, men ved kristendommens indførelse blev både templet og guderne brændt, kun nogle kolossale stensokler stod tilbage. Længe før solopgang kom fra flere sider væbnede mænd og enkelte kvinder til ruinerne af det gamle gudehov. Nogle af dem medførte en bagbunden fange, det var munken Anders. Isvard mønstrede forsamlingen med mørk mine, det var ham en skuffelse, at kun en halv snes mand var mødt på dette hellige sted. Flere havde været på vej, men de var skulket bort, da det gjaldt. Isvard trådte frem foran stensoklerne, knælede ned og sagde med gribende inderlighed:

Hil jer, I Aser! Hil jer, Asynier!
Hyldest vi bringe Midgårds herlige, mægtige Thor!
Herjan i Hlidskjalf! Herjans herlige hjelmsmykte møer!
Lyt til vor klage, lysende aser: Landet, som folket
ejed fra fordum, fremmede røved, røved vor ret!

Mægtige Thor, du Midgårds vogter! Ud vi stævne
til stålgrå lansers vældige uvejr, til vildene våbenleg.
Blodet skal risle af rindende sår
og ravnen mættes med blodig mad.

Fjendens flok vil vi ikke frygte,
for fjendens fylking ikke vi flygte,
pilenes iling på flugt skal dem drive,
ulven skal læskes med lunkent blod.
Mægtige Thor, du Midgårds vogter!

Den gamle viking rejste sig og gik hen til en kone, der havde et barn med sig:

– Anders Munk! Vil du vatne dette barn og indvie det til den høje og mægtige Asathor, så skal du vorde fri?

– Nej, sagde Anders med fast stemme, jeg vil vatne barnet i den sande treenige Guds

navn. Jeg vil indvie det til Kristus, den levende Guds søn. Eders guder er magtesløse, de har end ikke kunnet værge sig selv!

Anders pegede på asken af gudebillederne.

– Vid da, Anders Munk – sagde Isvard – at du skal dø, fordi du har forhånet vore fædres og vore høje guder!

Han gjorde tegn til mændene, og en af dem kløvede med sin økse hovedet på munken, så han uden en lyd styrtede til jorden. Isvard bøjede sig over den dræbte, skar hans bryst op, rev hjertet ud og undersøgte det med spændt opmærksomhed for på gammel hedensk vis at tyde gudernes vilje og råd.

Men hans fanatiske tro på det gamle blindede ham. I de hosstående få venners ansigter kunne han meget lettere have skønnet, hvad fremtiden ville bringe. Disse hårde, stridige naturer havde nødtvungent i det ydre bøjet sig for kristendommen, men de kunne ikke forlige sig med dens fredelige, forsonlige lære – nu var dog disse hårde halse pludselig bleven bøjede ved at være vidne til en frygtelig morddåd. De havde kun på afstand set det ophøjede i den gamle tid, og oplevelsen her fyldte dem med en gru, så de ønskede sig langt bort. Den gamle tid var dødsdømt, men Isvard forstod det ikke. Han kastede munkens hjerte hen, hvor det gamle offersted havde været og sagde højtideligt, idet han gjorde Thor-hammertegnet:

– Skønner jeg ret, er det Asathors vilje, at vi skal sejre eller dø i denne kamp. Hil jer, Aser! Hil jer, Asynier!

Men der lød ingen lurblæsning og intet våbengny som i »de gode gamle dage«. Efter en kort rådslagning forsvandt mændene mellem træerne for enkeltvis at snige sig til stævnet ved Sævarenda.

*

På den høje banke i midten af Sjørring volde stod den gang en sekskantet bygning i to stokværk, opført af svært egetømmer. Mod nord fandtes en kolossal egedør, der ikke kunne åbnes på almindelig vis, men løftedes ved hjælp af en indvendig kontravægt. I nederste stokværk var der et fint udskåret højsæde i sydsiden, bænke rundt om ydersiderne, mange våben på væggene og ildsted på gulvet. Der var nedgang til et skatkammer i kælderen og opgang til øverste stokværk, hvor der var våbenrum og opholdsrum til vagt- og krigsmandskab. Mod sydøst og nordvest var der vindebroer over voldgraven. Voldanlæget med palisadeværkerne var gået i forfald efter at sørøvernes magt var brudt af kongernes stærkere krigsmagt, og nu var der opført bygninger uden for voldene.

Ved solopgang den omtalte morgen var i et lille krat øst for kongsgården samlet ca. 40 mest ældre mænd. Det var for Isvard og Aage en knusende skuffelse, at kun så få var mødt. Men Aage søgte at opildne de mødte, og Isvard gav ordre til angreb.

Nogle af mændene havde hjelme, men alle havde skjold, bue, pilekogger, sværd, kniv, økse og spyd eller lanse. De ventede i krattet til der fra en af udbygningerne væltede en tyk sort røg op. Der slog ild ud, men den forsvandt kort efter, og en dampsky vidnede om, at ilden var bleven slukket. Der var ingen løben af folk til brandstedet som de sammensvorne havde ventet, og da det ventede tegn fra borgen heller ikke blev givet, steg mørke anelser op i dem. Men Isvard var fast bestemt på at følge gudernes vink og sejre eller dø, og efter hans ordre sneg skaren sig om til åen mod syd og kom hen til vindebroen, som var nede. Dette var ordnet af en af de sammensvorne, der havde taget tjeneste på gården. Indgangsdøren var løftet, men da Isvard var kommen inden for, faldt døren i med et vældigt brag. Den gamle viking var pludselig spærret inde i den dunkle hal. Foran sig så han flere mænd, blandt hvilke han kendte Tuko fra Færgeborg og kongesønnerne Knud og Benedikt. Knud trådte frem og sagde:

– Endelig tog vi dig på fersk gerning, gamle blodhund. Læg dine våben!

– Aldrig lægger jeg mine våben for dig, Knud Svendsøn, råbte Isvard. Men I er jo

mange mod én – det er vel efter eders nye guders lære. Mand mod mand var ellers før god dansk sæd og skik!

Rød af vrede sprang Knud frem med draget sværd, men pludselig fik han et vrid i håndledet – måske på grund af hans voldsomme udfald – armen sank lammet ned, og det ville have været ude med ham, hvis ikke bryst. Kampen var endt, den gamle sørøver var død.

Hans udenfor værende venner havde straks tabt modet, da de blev skilt fra deres høvding, og da en skare bevæbnede mænd sprang frem på voldene, overgav de sammensvorne sig og bad om nåde, hvad de også efter en tids fangenskab fik af den milde kong Harald.

Tuko øjeblikkelig var sprunget til og med sit sværd havde afpareret Isvards frygtelige hug. Nu udspandt der sig en voldsom kamp mellem de to. De andre stod parat til at hugge fribytteren ned, men de ville ikke berøve den unge foged æren af alene at fælde den drabelige viking, der var overlegen i kræfter, men underlegen i smidighed. Tuko undgik behændigt den gamles hug og fremstød, og pludselig plantede han lynsnart sin klinge i Isvards

Da Thyra havde forladt Garm, ville hun ved søen tage en båd for at ro over til Færgeborg for at tale med sin halvbroder Knud Svendsøn. Men bådene var borte, dem havde oprørerne skjult af frygt for forræderi. Det lykkedes hende at få en mand til at ride over til borgen med bøn om at få en båd sendt over. Hun gik over en time i urofyldt venten ved søen, men så kom en båd med Knud og nogle huskarle. Thyra berettede stille, hvad

hun vidste, og Knud takkede hende og ville have hende med over til borgen. Det ville hun ikke, men hun bad Knud om, at hendes forældre måtte blive skånet.

– Der beder du om mere end jeg tør love dig, kære søster. Jeg skal skåne dem for din skyld, hvis det er muligt, men vi har ingen tid at spilde.

Knud lod straks udsende ryttere med bud til alle våbenføre mænd om at møde bevæbnede på et nærmere angivet sted i Sperring. De på nordsiden af søen skulle møde ved ladestedet (Ladegård). Han selv og Tuko roede til Sjørring.

Var der få, der ville vove deres skind i Isvards oprør, så var der dog forholdsvis færre, der efterkom prins Knuds bud. Kun en snes mand mødte på hver side af søen. Dette harmede i høj grad Knud, og det var stærkt medvirkende til en øgelse af den bitre stemning, der udvikledes mellem ham og det danske folk.

Oprøret var knust, inden Knud nåede Sjørringborgen. Thora var taget til fange, da hun for at aflede opmærksomheden fra borgen havde sat ild på et hus uden for voldene. Aage hyttede sit skind og var sporløst forsvundet.

Knud ville nu rejse hjem til sit jarledømme på Sjælland, og han red sammen med sin broder Benedikt ud til Isvards hus for at tale med Thyra. Hun var i færd med at malke gederne og var ude af sig selv af sorg. Hun havde i Sjørring set Isvards lig, og det var bleven hende nægtet at tale med den fængslede Thora. Benedikt blev stærkt grebet af medfølelse med hende, og han fik Knud til at bede kongen om en mild dom. Da brødrene tog derfra, mødte de Garm. Han var meget nedtrykt over, at Isvard var død og Thora i fangenskab. Tillige var hunden Grep ved at ville dø, og den gamle syntes, at det var bedst, om han også gik bort.

– Du er vel døbt? spurgte Knud.

– Ja, tre gange!

– Brødrene stirrede forbavsede på mandslingen med det lidt uhyggelige udseende. Hvorfor tre gange?

– Jeg blev opfordret til det, om jeg ville fare vel, og så troede jeg, at det da ej kunne skade mig, og hver gang fik jeg en pæn dåbskjortel af hvidt lærred. Den kunne jeg godt bruge, og så sagde jeg, at jeg ej var døbt tilforn!

Knud gav manden nogle kristelige formaninger, og på hjemvejen talte han med Benedikt om de dårlige udsigter for kristendommen og oplysningen. Endnu efter halvtredie hundrede års forløb stod det småt til med kristeligheden. Der måtte tages kraftigere fat. Næste morgen rejste brødrene. Det var sidste gang Knud var i Thy, inden han blev konge. Knap tre uger efter døde hans broder, kong Harald, og Knud blev kåret til konge. Thora var af kong Harald dømt til landsforvisning. Hendes datter Thyra og gamle Garm fulgte hende i landflygtigheden.

*

Knud Svendsøn, der senere gik over i historien under navnet Knud den hellige, var lige så energisk og viljestærk som broderen, den afdøde kong Harald (Hein) havde været mild og svag. Knud ville have uskikke og selvrådighed udryddet fra roden af, og han sagde det forud på tinge: Have de danske – sagde han – lønnet min broders mildhed ved spottende at kalde ham »Hein« (en blød sten), så skulle de i mig finde en sten, som er hård tilfulde!

Aldrig er vel nogen konge bleven så forskelligt bedømt som Knud. Kirkelige myndigheder og kirkeligt sindede skribenter har hævet ham til skyerne i den grad, at han blev erklæret for helgen, mens han fra anden side er bleven fremstillet som en brutal tyran og røver. I hans regeringstid stødte den gamle og den nye tid for alvor sammen. Kristendommen var indført, det var over halvtredie hundrede år siden Ansgar kom til Danmark for at udbrede

det kristne evangelium, men der gik lange tider, inden den nye lære vandt indpas i folkets brede lag. Kristendommen greb dybt ind i de gamle nordboeres liv og tanker, den forbød arbejde på helligdage, forbød flerkoneri, børneudsættelser, tvekampe, selvhævn og meget mere, som hidtil havde været almindelig skik. Folk skulle ombytte deres gamle krigsguder med en ny gud, som man intet kendte til, og hvis bedrifter syntes meget ubetydelige ved siden af Odin og Thor. De skulle ombytte det prægtige Valhal med en noget bleg himmel, hvis salighed de slet ikke forstod.

En mørk og stormfuld efterårsaften i kong Knuds femte regeringsår (1035) kom en rytter gennem klitterne nord for Vorupør. Manden var næsten skjult i en sort munkekappe, og hesten havde svært ved at ase sig frem i det sandede terræn. Omtrent midt mellem Vorupør og Vangså havde Sjørring sø den gang udløb til havet, og ved nordsiden af åen lå en vandmølle. Rytteren standsede et øjeblik ved åen og så sig om til alle sider, og så drev han hesten over broen til vandmøllen. En stor hund modtog ham med en rasende gøen, og mølleren kom frem i den lave yderdør, en jovialt udseende, halvgammel mand med runde kinder, smilende øjne og studset fuldskæg.

– Guds fred, hilste den fremmede. Guds hellige moder bevare dig og dine, om du vil unde mig og min hest husly for natten i dette onde vejr.

– Hvem er du, og hvad sært ærinde bringer dig ud i den afkrog af verden?

– Ja, det kan du vel undres over, men jeg er broder Nilaus fra Ribe med fortroligt bud og brevskab fra vor kirkeherre til bispen i Børglum.

– Stig så kun af, sagde mølleren, og vær velkommen, siden en så hellig mand vil gæste mit ringe hus. Dette lød lidt ironisk i munkens øren.

Da de kom ind til lyset i stuen, viste det sig, at de to mænd var gamle bekendte. Da den fremmede havde kastet munkedragten, afslørede han sig som den landsforviste Aage, som læseren vil mindes fra hans besøg hos Isvard.

– Hvorfor jeg mistede min stilling som foged? fortalte han under samtalen. Jo, en en dag kom en islænding med en tam bjørn, der kunne lave kunster. Både manden – Avdun hed han – og bjørnen var halvt omkomne af sult. De kom fra Norge, og manden agtede sig til kong Svend Estridsen, hvem han ville forære bjørnen. Han bad om levnedsmidler, og jeg lod ham få dem, men jeg krævede så at få halvpart i bjørnen, hvad jeg ikke syntes var ubilligt. Jeg fulgte ham til kongen, der blev meget glad for bjørnen, men da han hørte om vor handel, blev han gal i hovedet over, at jeg havde forlangt en sådan betaling af en fremmed, der ikke ville unde Danmarks fjende, kong Harald i Norge, den kostbare bjørn, men havde foretaget den lange rejse for at forære bjørnen til Danmarks konge. Kong Svend lod mig dog beholde livet mod at jeg forlod land og rige. Jeg svor, at dette skulle blive hævnet, men jeg nåede det ikke. Nu er Knud Svendsøn konge, og da han tror, det var mig, der var fader til opstanden i Sjørring, er jeg intet sted sikker på mit liv. Men hvad mener folk her på egnen om kong Knud og hans nyeste påfund, Englandstogtet?

– Hvad vi sølle bønder mener har lige så lidt som før noget at betyde. Nu skal jo alle våbenføre mænd ud på togt til foråret, og de skal skaffe sig hærklædning og våben samt føde til 10 uger. For de fleste vil alt, hvad de ejer, gå hertil, og måske mister de desuden livet. Ikke så meget som en usselig træl vil kongen unde os, men hans trælle skal vi vel alle være, om ej –

– Om ej – ? frittede Aage.

– Ja, hvis der ej bliver sat en pind for hans begærlighed og tyranni.

Mølleren så skulende hen til Aage, men denne nikkede opmuntrende. Så spurgte han med sænket stemme:

– Kender du Oluf, kong Knuds broder, som er hertug i Slesvig?

– Nej, men jeg har hørt lidt om ham.

– Han er småmandens ven, sagde Aage, og han står på god fod med de store.

– Hm – brummede mølleren. Denne karakteristik af hertugen huede ham ikke. Men nu kom møllerens kone ind, og samtalen blev afbrudt.

*

Denne stod et øjeblik tvivlrådig, så trak han en kniv frem og jog den til skaftet i den skibbrudnes bryst.

Morderen slæbte liget ned til stranden for at det skulle se ud, som om den ulykkelige var druknet, og så gik han op i klitten. Han anede ikke, at der var et vidne til hans udåd. Op fra vraget sneg sig en 14 års knøs, der også

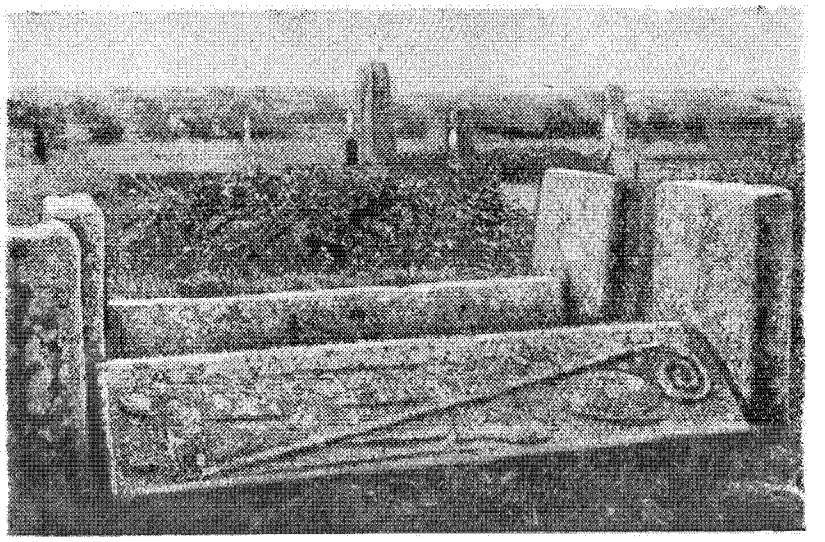

Bispegraven ved Sjørring kirke

Skønt det var sent på året, var der endnu handelsskibe på havet. Datidens små skibe var altid i fare under storm, men de kunne dog stundom ved dygtig manøvrering sættes op på stranden uden at tage skade. Denne stormnat drev et rigt ladet handelsskib ind på kysten mellem Vorupør og Vangså. Skibet kæntrede på revlerne og næsten hele mandskabet druknede. Skibet drev op på stranden efter at en del af ladningen var gået i havet. Lidt efter krøb et menneske fra skibet op i klitbakkerne. I det samme kom en tæt indhyllet mand ned på stranden. Han undersøgte skibet og gik så hen til den skibbrudne mand, der var meget forkommen. Han strakte bønfaldende sine hænder op mod den kommende.

havde reddet livet. Han havde skjult sig, da den fremmede kom, thi som jyde vidste han, hvilken skæbne der kunne møde skibbrudne på denne kyst. Drengen var en søn af den syge enke i Jannerup, som prins Knud og Thyra besøgte. Edvin hed han. Han bad en kort bøn ved sin døde kammerat og løb så bag efter morderen. Denne forsvandt ved vandmøllen, og Edvin, der trængte til ly og hvile, listede sig ind i stalden, hvor han tilbragte resten af natten. Om morgenen vågnede han ved lyden af stemmer, og han skjulte sig hurtigt i en bunke lyng, hvor han havde sovet.

Mølleren og hans kone kom for at fodre og malke, og han hørte konen sige:

– Er du vis på, at der ingen levende var ved vraget?

– Ja, der er ingen.

– Du har da vel ikke – ?

Mølleren gik ud, og da han kom ind igen, sagde konen skarpt:

– Vogt dig!

– Vogt du dig selv og pas dine egne sager – jeg skal nok passe mine!

Konen begyndte at hulke: Udædisk gerning har jeg ej gjort – men du! Men jeg siger dig – for den nye Gud og for kong Knud – –

Mølleren lo hånligt: Jeg frygter ej de usle munkes gud og ejheller kongen, som er langt borte. For resten siger Aage, at Knud har gjort sig forhadt af de store, og at der lægges hemmelig råd op om at få hans broder, hertug Oluf, til dannerkonge.

– Mig huer denne Aage nu ikke, sagde konen. Men du reder helst på skumle steder, og som man reder, kommer man til at ligge. Bedre var det, tykkes mig, at du lagde dig på sinde, hvad Axel Munk prædikede forleden søndag –

– Hold inde med dit munkepræk, svarede manden arrigt. Hvem ved, hvad disse skaldepander føre i deres skjold. Og hvem har haft bud efter dem, ja, måske Knud Svendsøn, han ville vel gerne fylde landet med præster og munke, for at de kunne æde os op og præke os fulde af selvopgivelse og trællesind.

Mølleren gik og huggede døren i efter sig, og da også konen gik, listede Edvin sig ud i klitterne. Han gik mod øst, og i et hus fik han lidt mad, thi han var glubende sulten. Han ville gerne have besøgt barndomshjemmet i Jannerup, men nu gjaldt det at få bud til kong Knud snarest muligt. Hans søster tjente hos en anset mand, der hed Tole, og som boede på Hildursborg (Hillerslev), og da denne var en ungdomsven af kong Knud, besluttede Edvin at gå derhen. Da Tole hørte beretningen om mordet ved havet, harmedes han, og han forsynede Edvin med klæder og fødevarer til rejsen, så han kunne komme frem og underrette kongen om de skændige forbrydelser, der fandt sted heroppe. Tillige lånte Tole ham en hest.

Det blev en lang rejse for Edvin. Da han kom til Viborg, var kongen rejst til Slesvig, og Edvin fortsatte så sydpå til gamle Hedeby, hvor kongens broder Oluf residerede som Hertug. På vejen hen til hertugens borg traf Edvin en bonde, hvem han spurgte om vej. Bonden var snaksom, og i samtalens løb fortalte han noget om en enke, der havde mistet sin datter. Pigen var nok flygtet, fordi hun skulle tvinges til at gifte sig med en fyr, som hun ikke ville have. Moderen og datteren skulle for resten være kommen nordfra, vist fra Vendilshage eller Thysyssel.

Edvin tænkte ikke nærmere over mandens ord, thi nu så han borgen foran sig. Mens han spekulerede på mulighederne for at komme ind, fik han øje på en lille mandsperson, der gik foran ham, og som forekom ham bekendt. Han nåede op på siden af manden og spurgte ham, hvor der var husly at få for natten. Han så da, at manden var Garm, men denne søgte at komme bort og ville ikke kendes ved Edvin.

– Det er dog kun fem år siden, vi var naboer i Jannerup i Thy, udbrød Edvin.

Det gav et sæt i den gamle, og han spærrede øjnene op.

– Er det Edvin? Hvor er du bleven stor. Hvad vil du her? spurgte han, idet han forsigtigt så sig om.

– Jeg vil tale med kongen.

– Å nej, å nej – jeg kan ikke – du ved ikke –

Garm gjorde en afværgende bevægelse med hånden og skyndte sig bort. Edvin kom til at tænke på oprøret i Thy fem år i forvejen, der kostede Isvard livet og drev hans hustru og Garm bort. Thora og Thyra – bondens ord om to fremmede kvinder nordfra faldt ham pludselig ind. Han indhentede Garm og sagde dæmpet til ham:

– Du skal ikke være bange for mig, jeg røber dig ikke. Men du kan være mig til nytte,

og du skal ikke komme til at angre din hjælp.

Garm ledede nu Edvin til et herberg, og mens Edvin spiste, fik han Garm til at fortælle, hvorledes det var gået dem, siden de rejste fra Thy. Rent elendigt havde det været den første tid, men så havde de ved Aages hjælp fået lov af hertugen til at bo her. Men nu var Thyra forsvundet, velsagtens flygtet, fordi hun skulle tvinges til at gifte sig med Aage.

– Denne Aage er en nedrig hund, hviskede Garm. Vidste jeg bare, hvor Thyra er henne, så skulle jeg nok hjælpe og beskytte hende.

Da Edvin dagen efter fik adgang til kongen, blev han forundret over at se, hvor denne havde forandret sig. Hans hår og skæg var bleven gråsprængt, han havde furer i panden og så meget træt ud. Da Edvin havde aflagt sin beretning om strandingen, nikkede kongen venligt til ham, sagde nogle ord til den ved døren stående hirdmand og gik så hen til sin broder, hertug Oluf (den senere kong Oluf Hunger), der sad i værelset. Edvin blev ført ind i et kammer, hvor han skulle vente. Han var ængstelig for, hvad der ville ske, men et par timer senere kom kongen ind til ham og lyttede interesseret til hans videre fortælling om strandingsmordet, om Thyras flugt og om, hvad han havde hørt i møllerens stald.

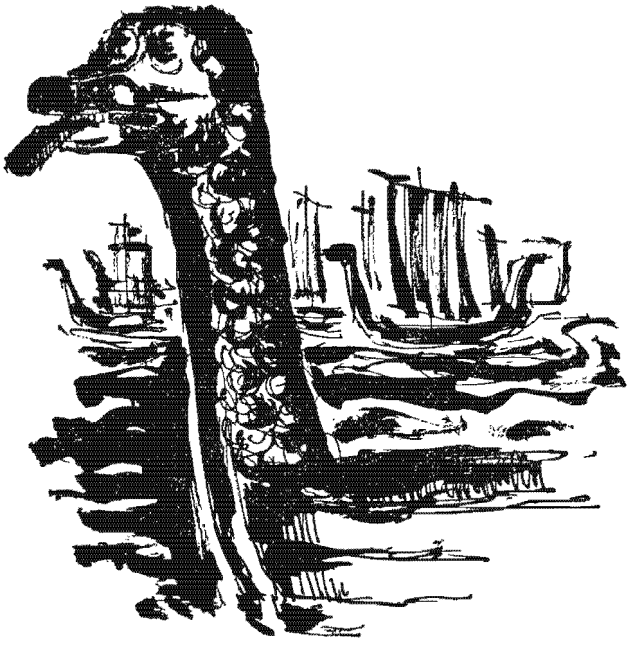

Edvin blev optaget i kongens hird, og Thyra blev eftersøgt af kongens folk. Der blev sendt bud til Tuko på Færgeborg, at han skulle tage møller-morderen i forvaring. Og pludselig rejste kong Knud bort uden at tage afsked med hertug Oluf.

*

Da Aage kom op hin morgen efter stormnatten, og mølleren fortalte ham om strandingen, fulgtes de ad til stranden for at undersøge vraget. De sluttede akkord om, at Aage skulle have halv part i skibet, og da

mølleriet kun gav lidt af sig, enedes de om at drage til søs for at »handle« på andre egne. Mens mølleren skulle sætte skibet i sødygtig stand, ville Aage foretage en rejse. Han iførte sig sin munkedragt og red mod sydøst forbi Førby og hen mod højdedraget, hvor nu gården Faddersbøl ligger. Her standsede han ved en lille hytte, der var halvt indgravet i bakken. Han sparkede hyttens dør op, og en væmmelig, røgfyldt stank slog ham i møde fra det halvmørke rum.

En lille krumrygget kvinde sad og rokkede i en gammel halmstol, mens nogle høns trippede rundt på gulvet og en gris hørtes snøfte i et siderum. Midt på gulvet lå en dynge aske og på et lille bord stod nogle madrester. Store bundter urter hang hist og her.

– Ej se, hvilken højhellig gæst jeg får, sagde kvinden med grov røst. Men uventet er det ej, lille Aage – jeg har set, at du trænger til gamle Gunnas hjælp!

– Jeg har ikke noget at betale dig med i dag, sagde Aage, men hjælper du mig, skal du få det tidobbelt betalt. Altså – det, jeg forlanger af dig er, at den mø, jeg vil have, fatter elskov til mig.

– Hi jah – grinede kvinden – det var nok værd at betale tidobbelt, men det formår knap Vodans mø, endsige jeg, for den, du vil have, er lige så højsindet som du er lavsindet, hun er hvid, og du er sort, og din falske munkekutte gør dig ej hvidere, men forbyder dig endog at gå på frierfødder.

– Hold mund, kælling, og spild ikke min tid. Vil du hjælpe mig – ja, eller nej!

– Nej, siger jeg.

– Da skal jeg fortælle kongen og kirkens mænd, at du driver trolddom, og når du ser det luende bål, der skal fortære dit usle skrog, så tænker jeg, du angrer dit stivsind.

– Ja, fortæl, fortæl – hihi – men før får du strikken om din hals, før der bliver sanket ved til at brænde mig. Du behøver ikke at ulejlige dig med at fortælle kongen noget – han ved mere, end du tror. Men – tilføjede hun hen for sig – hans blik er for højt og hans hånd for tung. Hans grænser er dog afstukne – nej se – der er nogen, der skyder bag på, mange – hu hej – niddinger med pelsbræmmede kåber og frie mænd med trællesind –

Aage følte sig uhyggeligt til mode, han styrtede ud og galoperede bort.

Da mølleren havde rigeligt af vraggods, varede det ikke længe, før skibet var sejlfærdigt. Et par store drenge blev fæstet til hjælp om bord, og så stod skibet til havs med de fire mand.

*

Det var kong Knuds stormagtsdrøm at vinde England tilbage til Danmark. Hans svoger, Olav Kyrre i Norge, lovede ham 60 velbemandede skibe, og hans svigerfader, grev Robert af Flandern, ville sende en større flåde. Over hele Danmark var der udbudt leding, men udrustningen gik ikke så livligt som i den gamle vikingetid. De fleste havde vænnet sig til mere fredelige sysler, og mange fandt det modsigende, at kongen straffede vold og vikingefærd i det små og nu selv ville drive vikingefærd i det store.

I fastetiden 1086 begyndte flåderne at samles i Limfjorden ved Humlum, men hverken kongen eller nogen anden var mødt for at tage overkommandoen. Kongen var i Tyskland for at fredsforhandle med fjendtlige fyrster. Mens tiden gik, svandt det i skibskosten, og lediggangen blev utålelig. Der var megen trætte og slagsmål, og da en aften det rygte bredte sig, at en »dødssejler« var set, blev dette anset for et ondt varsel, og der blev almindelig oprørsk knurren. Mandskabet forlangte at komme hjem. Tuko fra Færgeborg var blandt styrismændene, og han roede over til det skib, hvor Tole fra Hildurs borg var styrismand. De blev enige om, at de ville se at få hertug Oluf til at sende bud til kongen.

Tuko havde en ung mand fra Vorupør, Tulka, til at ro for sig, og da de i den stille frostnat roede tilbage, greb den unge mand

pludselig Tuko i armen og hviskede med rædsel i stemmen:

– Se der – den sorte!

En sejler kom lydløst glidende hen mod hertug Olufs skib, og da Tuko lod sin båd stille følge efter, så han fire mænd stige om bord fra det fremmede skib. Den ene kendte han, det var den vendsysselske stormand Eivind Bæver (Bifra), den anden var en glatraget munk, og yderligere var der to skindklædte mænd. Tuko lod sin båd glide hen til skibets agterstavn og bød Tulka lægge sig ned i den, mens han selv sneg sig om bord i hertugens skib. Han fandt en lille luge, gennem hvilken han kunne høre en del af, hvad der blev talt om derinde. Da han kom tilbage, roede han igen over mod Toles skib. Tulka fortalte ham, at den glatragede munk hed Blakke, Tulka havde sejlet med Blakke og mølleren fra Vorupørkanten, men da Blakke bortførte en pige fra Slesvig, ville Tulka ikke være med længere, men rømte fra skibet.

Tuko hørte forbavset til. Mølleren var altså ikke taget til fange, men var stukket til søs, og Aage, som kaldte sig Blakke, var vel så den, der sammen med Isvard havde lavet oprør i Sjørring. Før dag roede Tuko ind til land, lejede et fiskerfartøj og sejlede østpå i fjorden.

Næste dag holdt styrismændene og høvdingene thing og besluttede at sende bud til kongen. Hertug Oluf indgik efter nogen vægring på at rejse. Han anede ikke, da han kom til Hedeby, at Tuko allerede havde været der over et døgn og havde fortalt kongen, at han hin aften gennem kahytslugen havde hørt Eivind Bæver, Aage og to udsendinge fra kongen af England, Vilhelm Erobreren, lægge planer sammen med hertug Oluf om at hindre englandstogtet.

Da Oluf kom, lod kongen ham gribe, og i lænker førtes han ned til Knuds svigerfader i Flandern, som fik ordre til at holde ham fangen. Hertugens folk flygtede nu op til flå-

den i Limfjorden og berettede, hvad der var sket. Einar Bæver lod holde thing mellem bakkerne, og her forkyndte han, at da kongen var rejst af lande, skulle der enten være kongevalg eller der skulle vælges en ny anfører for englandstogtet.

– Vi vil hjem! råbte folkene. Skam få den, der ikke nu rejser hjem!

Aage og de to englændere, der havde holdt sig skjult, trykkede med smil hinandens hænder, og Aage fik sin belønning for sin hjælp. Nogle dage efter ankom kong Knud, men da var hele hans store, stolte flåde borte. Kun de norske skibe lå der endnu. Knud takkede nordmændene for deres troskab, men nu måtte de rejse hjem, thi, sagde han, nu har jeg og de danske en anden leg for!

*

I Thy var der glæde over, at Bretlandstogtet var opgivet, men der var nogen ængstelse for følgerne af flådens hjemrejse. Man kendte noget til kong Knud, men man ville dog i begyndelsen ikke tro på rygtet om, at kongen havde pålagt bønderne at svare tiende (hvert tiende neg, hvert tiende kreatur o.s.v.) til kirken. Dette var dog rigtigt, og da mange nægtede at betale den urimelige skat, blev de idømt uhyre pengebøder. Bønderne blev forbitrede, og da der kom kongelige skatteopkrævere, som gik frem med den yderste strenghed, og som tillige brugte falske vægte og takserede det udpantede gods langt under værdien, var målet fuldt. Harmens ild luede overalt, og da det spurgtes, at kong Knud med stort følge ville komme på gæsteri, slog forbitrelsen ud i lys lue i Vendsyssel og Thy. To ansete bønder, Thord Buk og Tolder Vams, fik hemmeligt kaldt bønderne sammen. Thord skildrede, hvorledes kongen fo'r frem med hærværk og vold, med landsforvisning og mord. Vi kan kun vente trældom, hvis vi ikke sætter grænser for hans ugerninger, sagde Thord. Jeg vil ikke længere tåle hans overmod, og vil I som jeg, så venter vi ikke med hænderne i skødet på ulykkerne.

Det blev bestemt, at hver mand skulle give Thord alle sine rede penge i forvaring for at ingen skulle trække sig tilbage. Alle bønderne blev hemmeligt opagiterede og oprøret planlagt. Den blodige terning var kastet.

*

Det var en strålende klar dag i juni med let vestenvind over Thylands skove, marker, søer og enge. Alt åndede skønhed og fred, men en opmærksom iagttager ville dog have fundet det mærkeligt, at der på sådan en dag kun var få mennesker at se.

I en lavning i det nordlige Skjoldborg var en karl, en dreng, en pige og en kone i færd med at pløje med et par stude, og de skulle lige til at spænde fra, da en mandsperson med vildt flagrende klæder kom råbende og skrigende ned over bakken.

– Åh, der er landløberen, råbte drengen. »Landløberen« var en halvforstyrret stakkel fra Snedsted, der almindeligvis løb omkring i Thy.

– De kommer, de kommer! råbte han.

– Hvem kommer? spurgte karlen. Der var ingen at se.

– Hui – mange stadsfolk – rider – kører – hui – råbte manden og løb videre, idet han pegede over mod bakkerne i Aas.

Og derovre viste sig nu noget, som thyboerne sjældent havde set magen til: En mængde ryttere i røde, sorte og blå dragter med blanke våben, der blinkede i solskinnet. Forrest red en mand med et banner, og toget sluttedes med en række vogne. Det var kong Knud med følge på vej til Sjørring.

– Krist nåde os vel, mumlede konen – og fri os for det værste! Ad omveje på grund af vandløb, moser og skove, drog kongetoget mod Sjørring. Landløberen nåede toget i udkanten af skoven nordøst for Sjørring, og han løb nu hujende foran toget. Kong Knud sad

på sin hvide hingst med nedtrukne bryn og i dybe tanker. En af hans folk ville jage landløberen bort, men i det samme udstødte denne et højt skrig og pegede ind i krattet. Alle rytterne standsede uvilkårligt, og i det samme hvislede en pil forbi kongens ansigt. Da det var umuligt på dette sted at trænge ind i krattet til hest, sprang nogle af mændene af deres heste og stormede ind i skoven med dragne sværd. Kongen fortsatte sit ridt ned mod kongsgården. Rundt omkring stod bønderne, mest dog kvinder og børn, og betragtede det sjældne syn. De ældre var dybt alvorlige og nogle græd ved tanken om, hvad der var sket og ville ske.

– Det er kongen selv, der løber foran, hørte man en mand råbe. Det var Aage, der efter sit mislykkede attentat mod kongen havde sneget sig bort og gik ind i et bondehus. Han udspredte i forbigående den løgn, at bajadsen, der løb foran toget, var kongen.

– Ih, du milde Krist, udbrød en gammel kone – så er det da sandt, at han er fra forstanden – men du Frelsens Gud – han kunne jo gøre fortræd!

Kongens svende fik ikke fat i Aage, der havde afskudt pilen mod kongen, men de kom tilbage med en bonde, der på mistænkelig vis havde søgt at løbe bort gennem skoven. Manden bedyrede sin uskyldighed, men Edvin fra Jannerup, der var med i kongens følge, genkendte i manden mølleren fra vestkysten, som hin stormnat myrdede den skibbrudne sømand. Kongens ansigt blev blodrødt, da han fik denne meddelelse. Det gav et sæt i mølleren, da han fik at vide, at der havde været et vidne til hans morddåd, men han fattede sig straks og nægtede hårdnakket at kende noget til denne sag. Men da en ung pige på kongens bud kom ind i hallen, blev møllerens ansigt askegråt. Den unge pige var kongens halvsøster Thyra, Isvards steddatter.

– Der står et af de uskyldige ofre for din niddingefærd, din fule sørøver, råbte kongen til mølleren. Nægter du også, at du var med til at røve denne pige fra hendes hjem og føre hende i fangenskab?

Mølleren opgav nu sin benægtelse og faldt på knæ:

– Nåde, råbte han. Det var Aage, der forledte mig. Jeg var fattig, og han betalte godt. Nåde, herre konge!

Men der blev ingen nåde. Kongen dømte mølleren fra livet. Da »landløberen« noget senere så mølleren blive hængt uden for kongsgården, stod hans smule forstand helt stille. Pludselig sprang han med et skingrende skrig afsted sydpå gennem Sperring og råbte, hvad han havde hørt en bondemand sige i Sjørring:

– Kongen begynder at hænge folk – han vil måske hænge os allesammen!

Allevegne hørte man skrækslagne på landløberens råb. Den sidste tids begivenheder og rygter havde opskræmt sindene, og nu løb de sidste vilde rygter bøndernes besindighed helt over ende. Ikke ret mange mænd fik hvile den nat, alle bevæbnede sig, samledes i flokke og drog mod Sjørring. Nu skulle der sættes bom for den gale konges færd.

Kong Knud gik i den skønne aften ned til søen og betragtede solnedgangen. Her i denne egn havde han levet sine skønneste ungdomsdage, men hvor var hans glæde og lyse drømme om stolt kongegerning til folkets lykke bleven af? Ensom og tung i sind satte han sig på en sten uden for voldene, mens hans undersåtter rundt omkring beredte sig på at tage hans liv. Thyra havde også følt trang til at være ene med sine tanker, hun dvælede ved fortiden – Isvard og Thora var nu begge døde, og hun tænkte på sin korte kærlighedslykke. Da hun så kongen, gik hun hen og satte sig hos ham, idet hun tog hans hånd:

– Å, broder – at du også her skulle begynde med at dømme en fra livet! Der ymtes om, at folket her er dig fjendtligt stemt. Du

ved, at denne Aage tragter dig efter livet. Kom med mig herfra!

– Der er vagt deroppe, sagde kongen mørkt og pegede op mod borgen. Han fulgte dog med Thyra, men pludselig standsede han og sagde:

– Å, kære søster, hvor kronen dog bliver tung at bære!

– Men, sagde Thyra – jeg forstår ikke, at det kan være godt, at kongen forarmer de fleste og tager alt, hvad mange ejer. Der ymtes også om, at dine skatteopkrævere ikke går ærligt til værks.

– Hvem siger det? spurgte kongen skarpt og standsede op.

– Jeg siger det – men du skulle selv under-

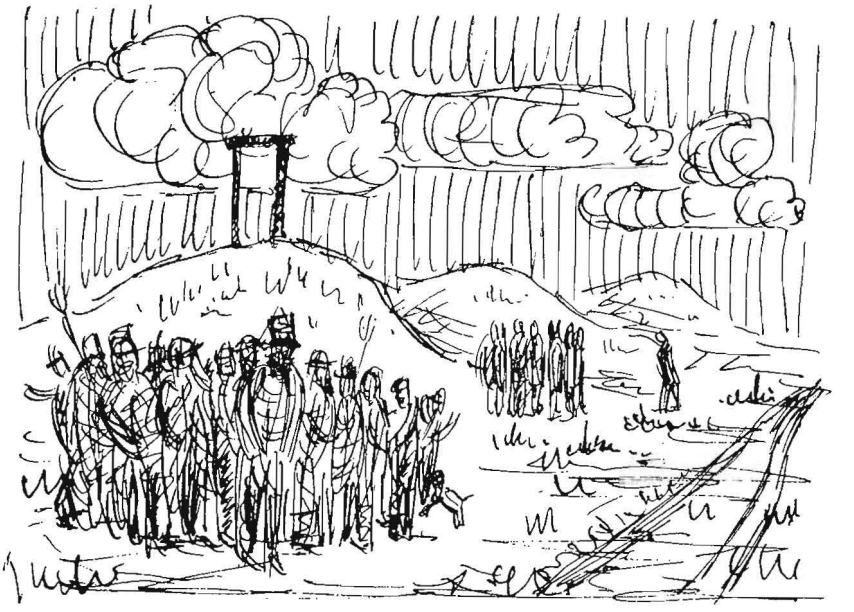

– Jeg ved, du mener det godt, sagde Thyra, men måske har du været for streng. Du skulle eftergive bønderne de store bøder – de er ikke så velhavende, som du tror. Let byrderne for andre, så vil din egen byrde også lettes.

– Det er let nok at sige, søster – sagde Knud tankefuld – men du så under min broder Haralds regering, hvordan selvrådighed og råhed tog magten. Gud tilgive mig, om jeg stundom har forvekslet min egen vilje med Guds, jeg har følt mig nidkær i min pligt, men folket forstår mig ikke og vil stadig ikke skatte eller tiende til Kristi riges udbredelse, hvad dog betyder deres eget velfærd.

søge sagen. De skal have brugt falske vægte og snydt bønderne. I Sydthy fik de da også prygl i stedet for penge.

De var nået hen til den nye kongsgård uden for voldene. Idet Thyra gav Knud hånden til afsked, sagde hun bevæget:

– Jeg er bange for, at du ikke er sikker her –. Rejs herfra i nat!

– Nej, jeg bliver. Den, Gud vil bevare, er uden for fare!

Inden kongen gik til ro, befalede han dog, at vagterne skulle fordobles. Thyra lå længe vågen med ængstelige tanker. Hun forstod, at der bag det menige folk stod mange af landets stormænd, der pustede til hadet mod

kongen – vel fordi han straffede forbrydelser uden persons anseelse.

*

Fra tidlig morgen næste dag var der stor travlhed på kongsgården. Alle egnens herredshøvdinger, fogder, ombudsmænd og kirkens tjenere var indbudt. Kongen deltog i gudstjenesten i den lille trækirke, der var opført, hvor det gamle hedenske tempel havde stået. En klostergård, som munkene havde påbegyndt nord for søen, var bleven ødelagt under oprøret, og munkene var flyttet hen til det sted, hvor broder Anders blev dræbt. Stedet blev indviet til begravelsesplads under navnet Hellig-Anders kirkegård, og hertil flyttedes liget af den druknede biskop Magnus.

Hen mod middag begyndte gæsterne at komme, og dette oplivede kongen. Men da han bemærkede, at flere af egnens høvdinge og stormænd udeblev, blev han tavs og tankefuld. Under gæstemåltidet i den gamle borghal var stemningen trykket. Alle vidste, at der var noget i gære mod kongen, men da de alle var kongens tro mænd, vidste ingen af dem, hvor nær oprøret var. Hen mod måltidets slutning kom en af hirdfolkene med bestyrtet mine og meddelte, at rytterne, der skulle ud for at opkræve skatter – 30 mand til Sydthy og 30 til Nordthy, var bleven standset og drevet tilbage af bevæbnede bønder.

Kongen blev rasende, men Tole fra Hildurs-Borg rådede ham til besindighed. Han ville gerne forsøge at tale bønderne til rette. Han red så ubevæbnet i følge med en huskarl til Thorsted og gik op på Thorshøj, hvor der en gang havde været gudehov for Thor, nu var tilbage kun ruinerne af et tårn. Flere hundrede bevæbnede bønder kom ud af skoven, hvor nu Thorsted kirke ligger, og da de kom nærmere, råbte Tole, hvor de agtede sig hen.

– Vi er på vej for at træffe kongen, råbte anføreren, Thord Buk, og han skal ikke undslippe os!

– Hvorfor sætter I jer op mod kongen? Der er mere grund til at tale vel om ham end til at laste ham. Han vil holde landets gamle love, men til gengæld forlanger han lydighed. Lad nu opstanden fare og søg forlig med kongen. Jeg skal gerne tale eders sag for ham!

Bønderne kendte Tole som en hæderlig og forstandig mand, og hans ord gjorde indtryk på dem, men Thord var ubøjelig og råbte, at de ikke lod sig bedåre af sledsk tale. Da han hørte nogle af bønderne tale om, at Toles ord var fornuftige, slyngede han sit spyd mod Tole og ramte ham, så han faldt død om. Så drog hele skaren til Sjørring, hvor andre bønder var gået til angreb på kongsgården. Kongen besluttede dog at søge en fredelig forhandling med dem, men bønderne stormede frem med Tolder Vams og Blakke (Aage) i spidsen, og det kom til en voldsom kamp. Bønderne trængte ind i borgen, men nu var kongen forsvundet. Han havde stået sammen med sin hofkapellan Gerold, da denne blev ramt i øjet af en pil og styrtede døende om.

– Min Gud, råbte kongen – er da alt tabt?

– Endnu ej, Knud Svendsøn, lød en kvindestemme bag ham. En ældre kvinde slog hjelmen af ham og kastede et tørklæde over hans hoved og en laset kappe om hans skuldre. Så trak hun ham bort gennem røgen fra nogle huse, som oprørerne havde stukket i brand. Enkelte bønder havde dog bemærket kongens flugt, men de var betaget af skræk over den ulykke, de havde været med til at anstifte, og de magtede ikke at lægge hånd på kongen eller røbe ham.

En del kvinder var bleven jaget ud af kvindehuset. Blandt dem var Thyra, der pludselig blev stående og råbte på kongen. En stemme lød: Jeg skal føre dig til ham! Det var Blakke, som nu greb Thyra i armen. Han lagde ikke mærke til en lille mandsling, men pludselig følte han et stik i armen, og der blev kastet sand i hans øjne. Det var Garm, der på

denne måde reddede Thyra og fik hende med ned til søen. Her mødte de til deres store glæde Tuko og Edvin fra Jannerup. Garm førte dem gennem den kvælende røg mod syd, hvor de nåede kongen og den gamle kone. Garm fandt en båd, som han havde skjult mellem sivene, og alle seks roede ud på søen, idet de holdt sig i røgstrimen, så ingen kunne se dem fra land. Kongen sad sammenfalden i båden med blottet hoved.

– Ja, lille Knud, sagde den gamle kone. Jeg var vel den første, der værnede om dig her i verden, og nu redder jeg dig for sidste gang. Du har kanske glemt din gamle barnepige, Gunna, men jeg glemte aldrig dig. Du havde som barn altid vanskeligt ved at rette dig efter andre, du ville til vejrs, og jeg sagde: Vogt dig, lille Knud, for at komme for højt, for så vil du falde!

Kongen trykkede tavs hendes hånd. I det samme gav Thyra et skrig, hun havde set blodet flyde af Tukos ene arm. Han var bleg som et lig og halvt bevidstløs. Men han kunne dog bede Thyra om tilgivelse for sit brud med hende. I en vig nord for Sperring landede de. Edvin skaffede en hest til kongen og en til sig selv. Tuko var for svag af blodtabet til at følge kongen, der ville til Limfjorden for til søs at komme bort. Da Edvin kom med hestene, lagde kongen sine hænder på Tukos og Thyras hoveder:

– Jeg ved, at I tilhører hinanden, sagde han, søg en kirkens mand til at stadfæste eders ægtepagt – men den glæde må jeg have i min tunge sorg at erklære eder for ægtefolk – måske er det min sidste kongegerning – –

Hans stemme blev brudt, og tårerne randt ned ad hans kinder. Så vendte han sig brat om og steg til hest.

Det var kong Knuds sidste besøg i Thy. Da bønderne havde sat oprøret i gang, sluttede Asbjørn Jarl, Eivind Bavn og andre sig til dem, og skønt mange af bønderne, navnlig thyboere, forlod hæren her i Jylland, var der dog nok til at udføre mordet på kong Knud i Sct. Albani kirke i Odense den 10. juli 1086. Den stolte kongsgård og vikingeborg i Sjørring havde ilden jævnet med jorden.

*

Til dette måske noget matte billede fra en fjern fortid kan som sidste penselstrøg føjes: Ved Tvorup kirke, der nu er borte, stod en sten med runeindskrift, der fortalte, at stenen var rejst over Tuko, Javards søn, som havde dræbt den frygtede viking Isvard. Da sandflugten i det 17. århundrede første gang hærgede kirken, blev stenen flyttet, men ingen ved hvorhen.

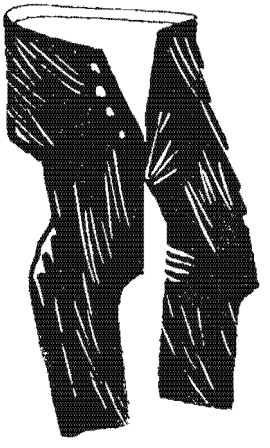

Æ tysker hans bowser

K. E. Thomsen, Aalborg

Der boed fuer nue Oer sien i Thisted By
en Mand, der tjent si Føe we aa sy.
Han var en Skrædder a den gammeldaas Slaws,
der saaet poe Boer mæe Noel aa Saws.
Deswaer er han baade døe aa begraved,
aa opslidt wal de mjest a de Klæjer, han haar lawed,
men da han aldrig haaer gjoer en Kat fortræd,
saa skal han hae Lov te aa hviel i Fred.
– Han var saa gemytlig i hans Walmajtsdaw,
han fyldt godt i æ Vest, der var nøj Maw,
i hans selskab følt Folk sæ tepas aa glaae,
for det var utrolig, hvad han ku finde paa.
Her skal bare fortælles om jen af hans Meriter,
der viser, æ Mand var et uden Konduite.
– Det var i di Daew, æ Tyskere var i æ Land,
der kom en Officer til vor Skræddermand,
en svæere Kaael var et i nue Støvl saa fien,
saa æ Skrædder han tænkt baade: Døe aa Pien,
da han stod i æ Daer aa gjord stram Honnør,
som den Slaws Folk jo altier bør.
Han flied æ Skrædder en svær skrummel Pak
aa bøed mæe Gebærder aa Masser a Snak
ham løes aa knøet op, aa sie po æ Sager,

om han it er kvik, val Fanden ham tager!
– Æ Skrædder han bløw jo nøj forlejn,
men gjord selvfølgelig som han fæk Beskejn,
aa sjælden haed han da siet nøj saa skjøn,
som det, han noe saa for hans Øwensjøn.
– En Par Bowser a de fineste Kamgarnstøw,
i dem wild æ Tysker noe hae forstærked æ Røw,
en Støk klipped ud a nue gammel nue,
der laa i æ Pak ved æ Sied a die gue.
– Se det var jo baade fornuftig aa kloeg,
men den Skrædder var noe en værre Sloeg.
Han greb hans Saws og klipped aa klap,
mens et æ Tysker med æ Øwn han slap,
men det kan jo nem blyw te nøj skidt,
naaer et en Skrædder han passer hans Snit.
Han lod, som han et haed forstaaen en Klap,
i sted for di gammel Bovser, der skuld haa en Lap,
saa haed han no, ved de han var bløwen saa forfipped,
fuldstændig di nye spoliered aa forklipped. –
– – Aah Guj bevaaer wos, hvor æ Tysker brugt Mund,
han himmelt aah goelt, aah raabt »Svinehund«
aa skreg æ Skrædder lieg op i hans Hue.
Ja! I kan lieg tro, æ Stodder var et gue,
han var, de kan æ sej jer uden aa lyw,
saa gal som bare en Tysker kan blyw.
– – Ja! ja! saae æ Skrædder lise rolle aa stell,
saa haaer æ misforstaaed, hvad do wel,
æ kinner saa lidt te den Sprog, do føer,
aa her var jo ingen, som æ kund spøer,
æ troed do wil lign di Folk, do er iblandt,
aa der kan do tro mæ, de er lisse sandt,
her goer mæ æ Røw ud aa æ Bovser di fleest,
de troed æ forresten allered' do weest.
Men er do utilfreds, saa ta aa goe,
æ sier heller die Hæl end die Toe.
Med Eder og Trumfer æ Tysker forsvand,
æ Skrædder han kraaent sæ: Her er det mæ, der er mand!

J. P. Jacobsens *ungdoms* kærlighed

AF TH. BREDSDORFF, ROSKILDE

Da den unge J. P. Jacobsen kom til København som student, boede der på Vesterbrogade en enkefrue, der tidligere havde boet i Thisted. Hun havde en datter, som nu var voksen, og det var denne pige, der var prinsesse i digterens barndomslege i Thisted. Moderen holdt en gang om ugen åbent hus for alle thyboer. Hendes børn var alle voksne, og det var livlige aftener, når de unge landsmænd her stævnede sammen. Der blev læst højt, ofte af den allernyeste litteratur, og bagefter fulgte tit en varm drøftelse af de mange nye tanker, der var sat på dagsordenen.

Det var jo en bevæget tid. Spencers, Mills og Darwins anskuelser brød på overalt, hvor der var vågen ungdom. Den gamle tro og den gamle moral syntes undergravet og lige ved at ramle sammen. Brydningerne mellem gammelt og nyt mærkedes ikke mindst i stuerne på Vesterbrogade. Familien her havde en ikke ringe kristelig udvikling, og dette gjaldt især den unge pige, der var ualmindelig smuk. Hun og hendes barndomsven Jens Peter kom snart til at stå i forgrunden blandt de stridende parter. Hans udvikling havde nu ført ham bort fra kristendommen, og hans naturvidenskabelige livsanskuelse havde mere og mere fundet sit udtryk i Darwins teorier og alt, hvad hermed stod i forbindelse. Den unge pige derimod var en varmhjertet og alvorlig kristen. De var stærkt optagne af hinanden, og de blev – efter alt, hvad man kan skønne – også forlovede, og dette gav kampen mellem dem en alvor og en indre smertefuldhed, der gjorde den til noget helt andet end en almindelig drøftelse. De stred hver for sin overbevisning, samtidig med, at de vel – drevne af deres kærlighed – atter og atter havde prøvet på at opgive hævdelsen af hvert punkt, som kunne kaldes mindre centralt.

Men denne kamp for gennem begrænsninger at nå til et fællesgrundlag måtte være håbløs. Afstanden mellem deres standpunkter er kun altid bleven større, og de har med tiden begge lært, inderligt og afgørende, hvad tro vil sige, at den kan ligge endnu dybere end kærligheden.

Tungt var det for dem begge at føre kampen. Det var jo for livet, personlighedslivet, de stred. Og tilmed var hun svag af helbred, men hun ville dog ikke give tabt. Kærligheden drev hende til ideligt at læse og gen-

nemtænke alt det, der var dem imellem, for at hun overalt kunne tage kampen op. Men hele denne åndelige tilværelseskamp blev hende til sidst for oprivende, og hun knækkede sammen. Hendes ånd formørkedes, og tilsidst var der intet andet råd end sindssygeanstalten.

På Jacobsens fine, kærlige natur gjorde dette et dybt indtryk. Han forvandt det ingensinde og kunne senere slet ikke tåle at høre hendes navn nævne. Ingen, der kender skildringen af Gerda i »Niels Lyhne«, den nænsomme hensynsfuldhed, det alvorlige forsøg på forståelse, hvormed den er udført, kan være i tvivl om, at dette er skrevet med digterens hjerteblod.

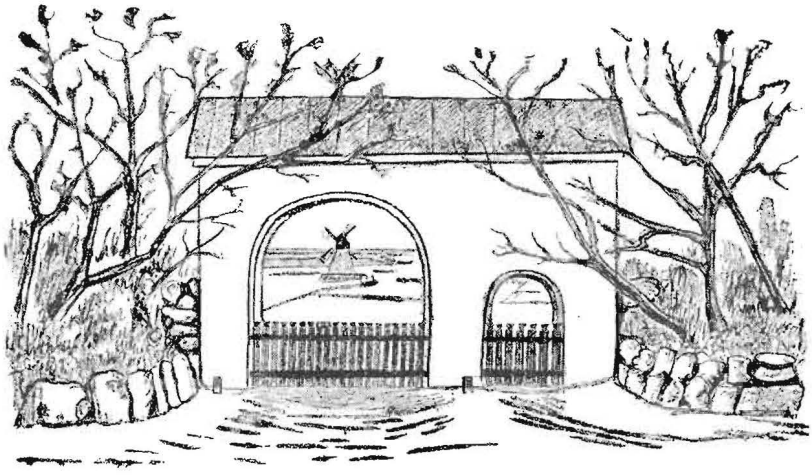

THYLAND

AF WILLIAM WAAGNER

Sprødet blev, Thyland, din signede jord
af storme, af sol og kuld.
Rank imod lyset dit folkefærd gror
som kornet af sand og muld.

En gav du enge, hvor stude går
så fede mod gryende sol.
En gav du bare en sandmarksgård,
og en fik en udmarksbol.

Men eet gav du alle i eje og arv
– som stormand sin bedste søn:
at vogte fremmest på Slægtens tarv
og hente af arbejd sin løn.

Der ligger du yderst mod klit og hav
af hele vort fædreneland,
men ikke det ringeste ved du gav
til bålet, når alt stod i brand.

Og længe før tog og før damper og bil
har du hentet dit arbejdes løn
– for stude til Hamborg – mangfoldige mil
sydover om Thyborøn.

Velsignet dit folk, som i ensomhed gror
– både mand og kvinde og mø –
mellem stormpisket hav og salten fjord
under kornmod – i tørke og tø.

SØREN NIELSEN

Trolderi på Myrupgård

To nordmænd fejrede jul i Myrup, og de blev ikke glemt i hast

Afdøde *Søren Nielsen*, Skjoldborg, efterlod sig en del papirer og optegnelser, bl. a. denne beretning, som han i 1936 skrev med »Jul i Thy« for øje. Hans bidrag blev ikke den gang anvendt, og nu bruges det her. Historierne om nordmændene har Søren Nielsen fået fortalt af en kvinde, der i 1930 var over 70 år gammel, og hvis bedstemoder var en af de omtalte småpiger på Myrupgård.

✳

DET var i de såkaldte sandskuders tid omkring år 1800, da der blev sejlet meget mellem Jylland og Norge med disse ret små skuder. Det var egentlig en mærkelig trafik, der fandt sted fra Thylands vestre og nordre havstrand. Her trodsede de vindskibelige strandboere alle naturens forhindringer. De havde for sig en kyst, der var en skræk for enhver sømand, som blev nødsaget til at komme den nær, og et så voldsomt hav, at selv de stærkeste skibe kunne blive knust. Selv i stille vejr lige før eller efter en stærk storm kan havet være så uroligt, at det kan høres flere mil ind i landet. Men de folk, der selv byggede deres skibe, enten her hjemme eller i Norge, gav dem en sådan struktur, at de endog i hårdt vejr kunne løbe op på stranden uden at tage skade. Skudernes hovedegenskab var elasticitet, og de var derfor ikke sammenføjet med jern, men med trænagler, helst af enebærtræ. Skuderne var ikke – som af mange antaget – fladbundede, de var alle kølbyggede, men kølen var ikke ret stor.

Af sådanne sandskuder var der omkring 1800 hjemmehørende i Klitmøller 7, i Vigsø 4 og i Stenbjerg 1, og de fo'r allesammen på Norge, navnlig Kristianssand og de andre byer i Sørlandet. Fra Klitmøller til nærmeste sted i Norge regnedes med 18 mil (135 km). En skude kunne laste ca. 400 tdr. korn til en værdi af over 10.000 kr. Ladningen bestod dog sjældent alene af korn. 1794 udførtes af disse små skibe 803 tdr. rug, 3866 tdr. byg, 2483 tdr. havre, 1728 tdr. ærter, 31 skippund og 14 lispund flæsk, 58 tdr. saltet kød, 45 skippund smør. Det var slet ikke så små varemængder, der afskibedes fra dette hjørne af Thyland. Hver skude gjorde 3–4 rejser på en sommer. En tid af sommeren og det meste af vinteren var skuderne trukket på land. Skuden blev med vestlig vind sejlet ind over revlerne, og så arbejdede søerne den med siden vendt mod vinden næsten helt op på den tørre strandbred, hvor så 30–40 kystboere uden andre remedier end taljeværk og håndspager slæbte den op mod pakhusene. På lignende måde blev skuderne sat ud igen, og

dette foretagende kostede hver gang en snes daler. Så snart skuden var i søen, skulle den lades, så vidt muligt samme dag for straks at gå under sejl. Godset, der skulle afskibes, blev på vogne kørt ud i vandet, og små både førte det så ud til skuden. Dette kaldtes for »at skibe«, og arbejdet lod sig kun udføre, når havet var roligt og vinden østlig eller sydlig. Kom der så stærk vestlig vind, at skuden ikke kunne ligge for anker, hændte det, at den måtte stikke til søs med kun halv ladning.

Når skuderne kom fra Norge med trælast, vovede man ikke med fuld ladning at løbe op på stranden, men begyndte i nogen afstand fra land at kaste lasten ud i vandet for at lette skuden. Tømmeret drev så mod land, hvor det blev opsamlet. Hvis vejret var gunstigt, blev skuden ladet igen i største hast, hvis ladning da var for hånden, og så gik turen med det samme til Norge igen.

Der blev på den tid losset og ladet mere fra stranden end fra Thisted, som på den tid kun havde nogle enkelte skibe. At dette var til fordel for landboerne i denne kant af landet, er indlysende, og for Norge var tilførselen af landbrugsvarer en livsbetingelse. Men foruden grovvarerne udførtes også mange forarbejdede ting, især lærred, dynevår, hjemmegjort klædestof, og hvad andet egnen nu havde at undvære. Handelsstanden i Thisted og Aalborg var ikke tilfreds med trafiken på stranden og med den megen landprang, som den førte med sig, men for Norge var handelen af stor vigtighed. Den danske regering var derfor skudeejerne venligt stemt og tildelte dem forskellige privilegier.

Skipperne var fritaget for at være eksaminerede, de behøvede ikke at være bosiddende i nogen købstad og behøvede heller ikke at være ejere af ladningen. Kun i nødsfald skulle de udskrives til orlogs. Kong Frederik d. 3. fritog endda et par af skudeejerne for at svare Øresundstold ved gennemsejling, når de forpligtede sig til kun at handle på danske Østersøprovinser.

*

Det var altså omkring år 1800, og det var som følge af en sen høst bleven nødvendigt med en Norgestur noget senere end sædvanlig. Af den grund var to nordmænd bleven her nede for at hjælpe til med at ordne turen, så det kunne gå hurtigt, inden vinteren kom. Men vejret blev ugunstigt, to skuder vendte hjem fra Norge, mens to andre ikke turde vove forsøget og forblev i Norge til hen på foråret tilligemed mandskabet. Nordmændene, som på den måde ikke kom hjem, var et par halvgamle ungkarle, som godt kunne undværes derhjemme, og de var ret velstillede, så der var ingen nød på færde. De var godt kendt med folkene i Myrupgård i Glæde. Manden her var blandt de folk, der som kørende var med til at losse og lade, når sådant gik for sig, og han var en ferm og en flink mand. Konen var ikke ringere, og nordmændene tog ikke i betænkning at sikre sig ophold på gården julen over. Nordmændene var meget flinke, og de blev snart som medlemmer af familien. Gårdens børn var især henrykte for gæsterne, thi disse var fingernemme og kunne lave meget sjovt legetøj, ligesom de var storartede til at fortælle morsomme historier og eventyr, ofte til lige så god underholdning for de voksne som for børnene.

Selve juleaften blev den herligste, børnene havde oplevet. Nordmændene deltog med andægtighed i læsningen af juleevangeliet og i salmesangen. Deres norske bygdemål lød meget kønt, og da man omsider sagde godnat, var alle enige om, at det havde været en dejlig juleaften. De følgende dage var ikke mindre festlige. Nordmændene hjalp gerne til med arbejdet, og ind imellem legede de med børnene – det var som om dette erstattede dem savnet af frænderne derhjemme. Når der i nabolaget var julesammenkomst, var de norske gæster særlig velkomne på grund af deres sjældne evner til at underholde forsamlingerne, og på egnen blev der i mange år efter fortalt historier, som man havde hørt af nordmændene det år, da de holdt jul i Myrup. Mange ting, der var ved at gå i glemme, blev

frisket op, når det blev sagt, at det skete det år, da nordmændene var her.

*

Der passerede dog ved flere lejligheder noget, som ingen rigtig forstod. Det så næsten ud, som om nordmændene kunne hekse lidt. De må have været ret fikse til at lave tryllekunster og øjenforblændelsesnumre. En aften var manden og konen fra Myrupgård på besøg hos en nabo. Da de ud på aftenen vendte hjem, fandt de stuehuset oplyst over det hele, hvad de ikke kunne forstå. Børnene var forlængst puttet i seng, så der kunne kun være nordmændene oppe. De listede sig hen til et vindue og kiggede ind. I dagligstuen sad alle omegnens »underjordiske« – nisser og trolde – tæt pakkede rundt om langbordet, og de var tilsyneladende svært godt fornøjede. Men da manden og konen kom inden for og bød »Guds fred«, var der ikke andre end nordmændene i stuen, og på dem var der intet usædvanligt at mærke. Der var ingen uorden noget sted.

En nat lidt længere hen på vinteren vågnede konen og mente at kunne høre nogen synge, og gårdspladsen var helt oplyst. Hun blev forskrækket og kaldte på sin mand, som heller ikke kunne begribe, hvad der foregik. Da de kiggede ud gennem et vindue, så de gårdspladsen fyldt med små, glade kvinder og mænd, og nordmændene underholdt dem. Konen siger så ganske højt:

– Men Herre Jesus, hvad er da det for noget?

I det samme var gårdspladsen tom, og nordmændene gik ind i deres kammer som om intet var hændt.

En aften var de alle på besøg på gården Djernæs, hvor en svoger og svigerinde til Myrupmanden boede. Her så det betydeligt bedre ud end på Myrupgård, der var velstand at spore overalt. Da de gik hjem, spurgte nordmændene, om ikke Myrupmanden kunne bytte stilling med sin svoger. Dette havde manden jo ikke tænkt på, sligt var der intet at gøre ved. Jo, det ville da være nemt ordnet, sagde en af nordmændene – han kunne bare ønske, så skulle de nok klare resten.

– Nej, Gud fri os endda! sagde konen, og så blev der ikke talt mere om den sag. Der måtte være noget trolderi med i den slags spil, mente både manden og konen.

En aften, mens de legede med børnene, spurgte en af nordmændene den ene af pigerne:

– Kunne du ikke lide at få nogle skillinger?

– Jo, det kunne være meget sjovt, svarede pigen, jeg har da ingen.

– Se der på stolen – der er penge – tag du dem!

Pigen strøg en hel bunke mønter ned i sit forklæde og ville så gå ud i køkkenet for at vise sin moder pengene. Men da hun åbnede sit forklæde for moderen, var der intet. Sikke noget trolderi, sagde moderen.

Hen på vinteren blev det i nogle dage fiskevejr, og der blev fanget en sådan mængde torsk, at det kneb at få dem afsat. Nordmændene spurgte så Myrupmanden, om han ikke ville ud at sælge torsk. Han mente ikke, det kunne nytte noget – hele egnen måtte være så overkørt, at der intet kunne sælges.

– Vil du køre, så skal vi nok sørge for afsætningen, sagde nordmændene.

Så kørte de ud med et helt læs torsk, nordmændene solgte, og handelen gik strygende. Manden fik fortjenesten, men han mente, at den nok skyldtes noget trolderi.

Trods de mærkelige tildragelser, længtes Myrupfolkene dog ikke efter, at de flinke nordmænd skulle rejse – børnene da langt mindre. En aften omkring Kyndelmisse sad manden og tjenestekarlen og snoede »hælsimer« – d. v. s. de tynde reb, med hvilke kreaturernes tøjr blev fastgjort til tøjrpælen. De blev som regel snoet af »tatter«, optrevlet tovværk, et materiale, som ved strandingsauktionerne var let at få fat i. Nordmændene hjalp til, og da tilstedeværende tatter var opbrugt, siger den ene af dem:

– Ville det ikke være sjovt at se disse hælsimer danse på bordet?

– Mine skal nu ikke danse, sagde Myrupmanden.

– Jo, jo, råbte børnene i munden på hverandre.

– Klap så i hænderne, sagde den ene nordmand.

Børnene klappede, og de små reb dansede nok så nydeligt rundt på bordet.

– Gud fri os, sagde konen – og så var det forbi med den dans. Så fortalte nordmændene historier fra Norge, bl. a. denne:

Natten til en juleaftensdag var der falden megen sne, og bymændene måtte ud for at få deres får i hus. De havde fået fårene drevet sammen i en indhegning, og enhver fangede så sine efter de mærker, der var klippet i ulden eller ørene. En af dem kunne ikke huske sine mærker, og de andre mente så, at han heller ikke kunne finde sine egne dyr. Manden stod med et hårtøjr i hånden, og det lod han falde på jorden. Så tog han fat i tøjrets ene ende, og straks rejste tøjret sig og pegede lige i vejret.

Da manden havde stået sådan et stykke tid, spurgte han de andre, hvad de mente var lettest, enten at få tøjret til at rejse sig eller at kende sine får. Om de troede, han ville få en god jul, hvis han tilegnede sig andres får?

Jo, nordmændene kunne fortælle historier, så folkene nok skulle lytte, men noget trolderi var der jo altså ved dem. En dag hen mod foråret, da solen skinnede varmt, var nordmændene og børnene ude i solskinnet, og to af drengene var i færd med at lege ryttere. En af nordmændene spurgte så, om de ikke kunne lide at få en ridetur på et par rigtige heste.

– Jo, jo, råbte drengene i munden på hinanden.

– Hvad står så der? sagde nordmanden. Der stod pludselig to dejlige nordbagger i gården.

– Vi skal da også have sadler og bidsler, råbte drengene. Straks var disse ting der. Drengene blev hjulpet op på hestene og red en tid lystigt rundt i gården. Så drattede den ene af hesten, og lidt efter faldt også den anden af. Så var hestene og det hele væk, og nordmændene lo, drengene løb ind til deres moder og fortalte om rideturen på de pæne heste. Ja, det var altså noget trolderi, mente moderen.

Endelig kom foråret, og skudesejladsen tog sin begyndelse. Skuderne kom fra Norge, så snart man turde vove turen, og ved første lejlighed rejste nordmændene hjem. De har sikkert derhjemme fortalt meget om julens oplevelser i Myrupgård, og rundt om i Glæde, Hjardemål, Vigsø, Bjerre og andre steder levede deres minde og deres historier længe.

Nu er sandskudernes tid forlængst forbi, men når Hanstholm havn er færdig, får Thy nok igen skibsforbindelser til Norge, men på en mere tryg måde end den gang. Livet vil pulsere med ikke mindre iver end da de små skuder blev losset og ladet ved den åbne kyst, men det vil foregå under uendeligt mere stabile forhold. Så vil nordmænd og thyboer få lejligheder nok til at knytte nye bekendtskaber og til at holde jul hos hinanden.

* * *

fra det gamle album

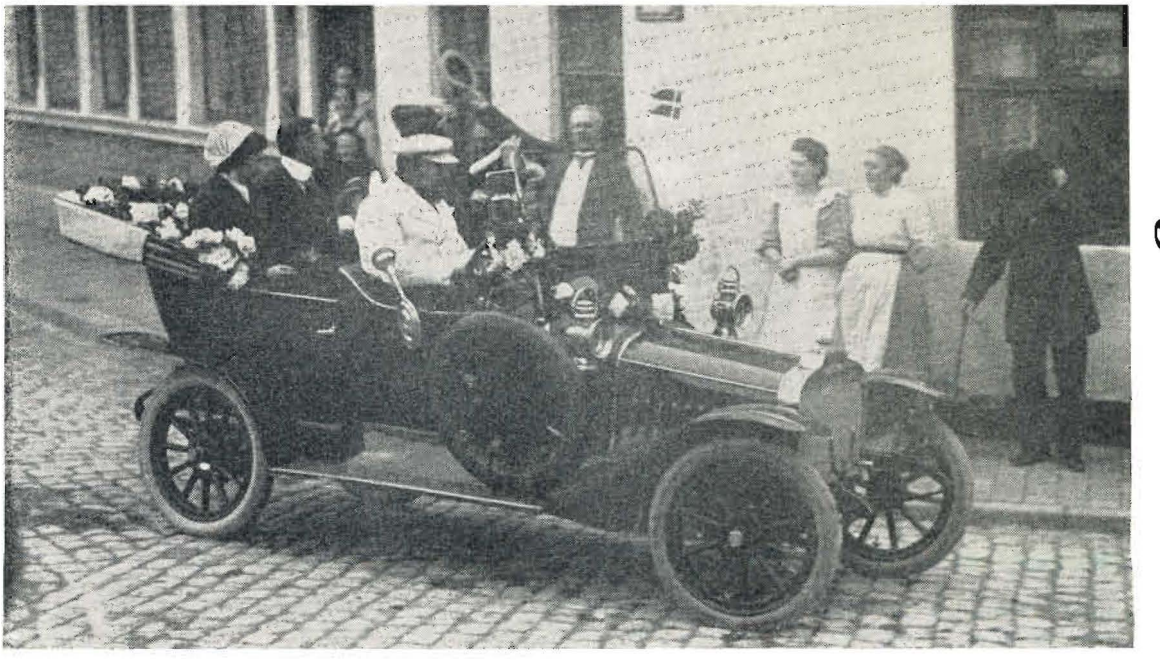

Kong Christian d. 10. og dronning Alexandrine på besøg i Thisted under deres første Limfjordstogt med »Dannebrog« i juli 1913. Billedet er taget ved hotel »Aalborg«, da kongeparret var på vej til Bulbjerg. Chaufføren er amtsvejinspektør Dalsgaard, der lige havde fået en flot ny »Neckarsulm« med gaslygter og gummiboldtudehorn.

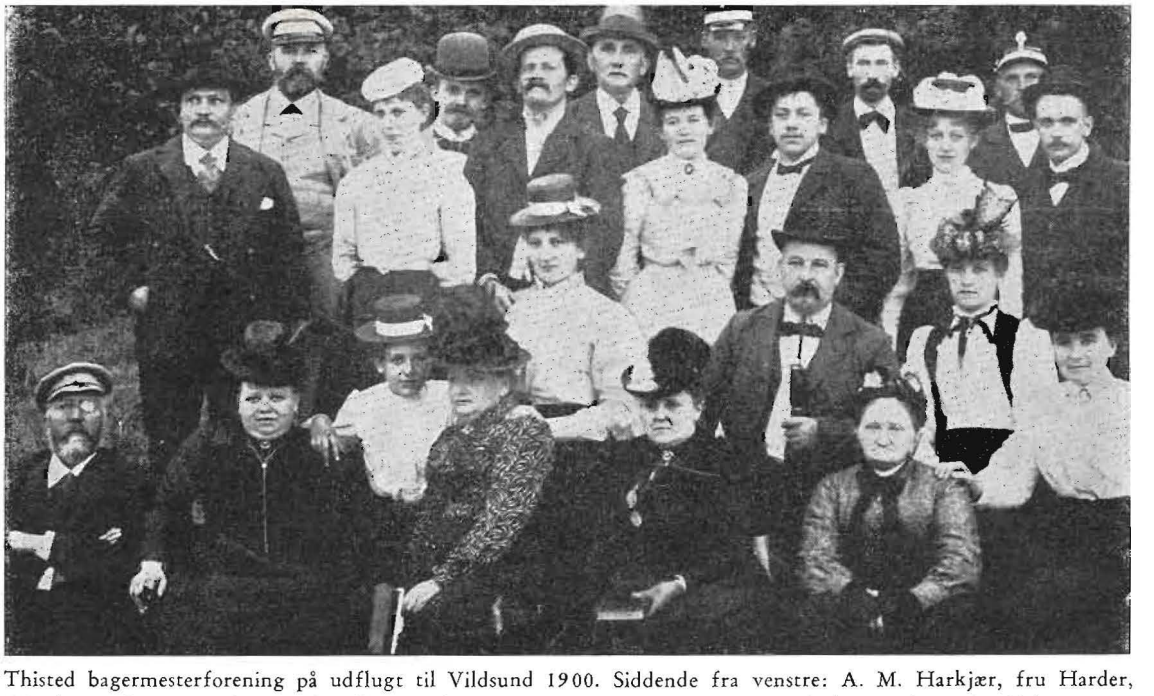

Thisted bagermesterforening på udflugt til Vildsund 1900. Siddende fra venstre: A. M. Harkjær, fru Harder, frk. Stigaard, fru Harkjær, frk. Ellen Harkjær, fru Lundbeck, M. Harder, enkefru Poulsen, fru Pehrsson, en bagerjomfru. Stående fra venstre: A. C. Dragsbeck, O. Lundbeck, frk. Margrethe Harkjær, G. Lundbeck, Ludv. Poulsen, J. H. Andersen, fru Odde, kusk Jens Knudsen, C. P. Odde, Sv. Pehrsson, frk. Augusta Nielsen (senere fru Adolf Nielsen), kusk Ant. Nielsen, Stigaard, Aarhus.

fra det gamle album

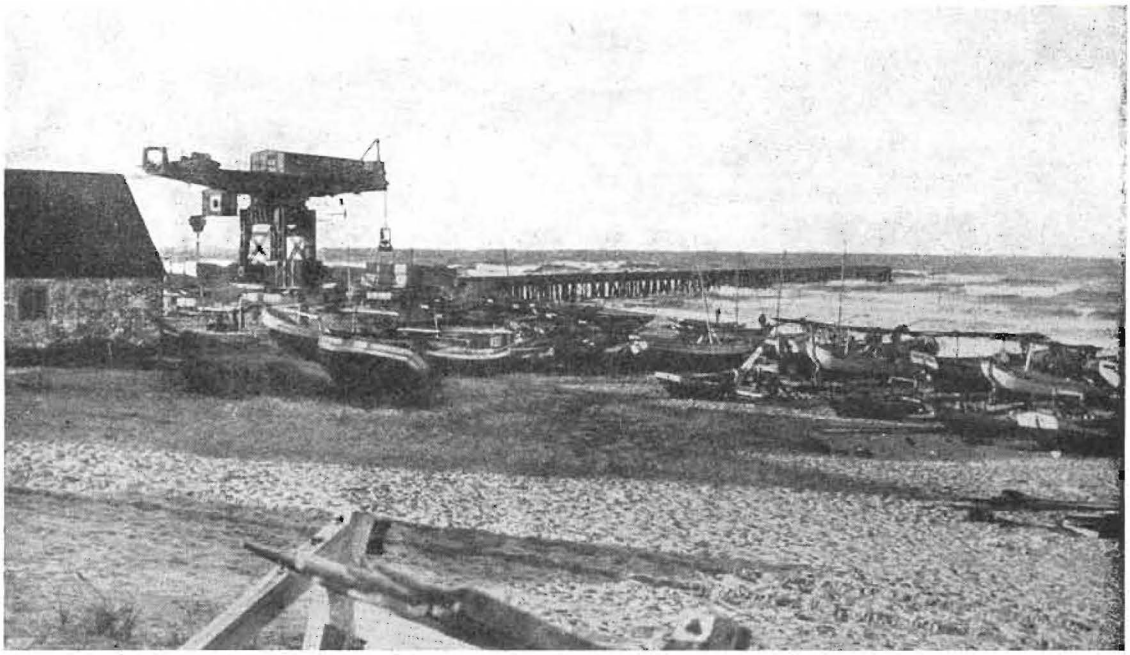

En stor Titan-kran – den gang et af teknikens nyeste vidundere og en af verdens største kraner – anvendtes ved bygningen af Vorupør og Hansted læmoler i årene 1904–13. Den kunne løfte betonblokke på 50 tons. Men tiden løb fra den, og den blev stående ved landingspladsen i Hansted, indtil den i 1930 blev solgt som gammelt jern.

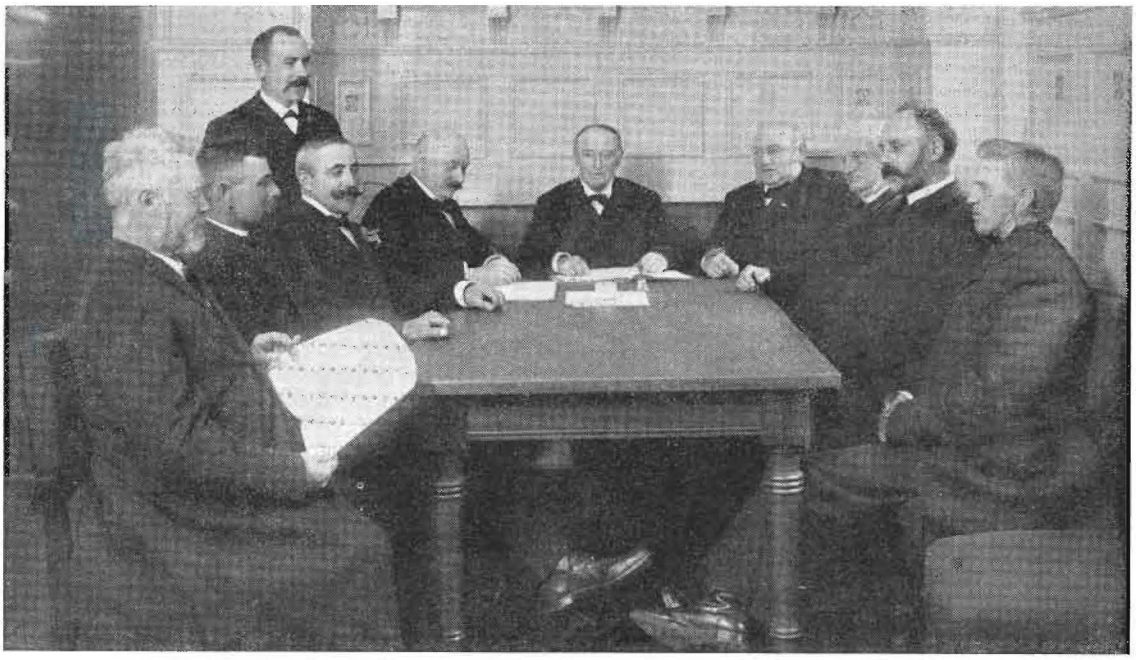

Bestyrelsen for Thisted Bank (nu Landmandsbanken) 1907. – Fra venstre: Bankdirektør C. F. Bendixen. Gdr. N. Chr. Hornstrup, Kallerup. Fiskeeksportør P. Taabbel, Thisted. Bankbogholder L. P. Hvilsted (stående). Branddirektør A. Dolleris, Thisted. Propr. Nyby, Øland (formand). Konsul W. Helstrup, Thisted. Propr. Overgård, Hindsels. Direktør A. Tøfting Hove, Thisted, og kreaturhdl. Chr. Larsen, Tingstrup.

fra det gamle album

I 1898 afholdtes på Frederikstorv i Thisted en stor udstilling, omfattende industri, håndværk og landbrug. Resultatet blev et stort underskud, hvilket bl. a. skyldtes dårligt vejr og storm, der nær havde væltet de imponerende udstillingsbygninger. På billedet ses fra højre malermester H. P. Østerbye og ved siden af ham tømrermester, senere brandinspektør Eske Kristensen.

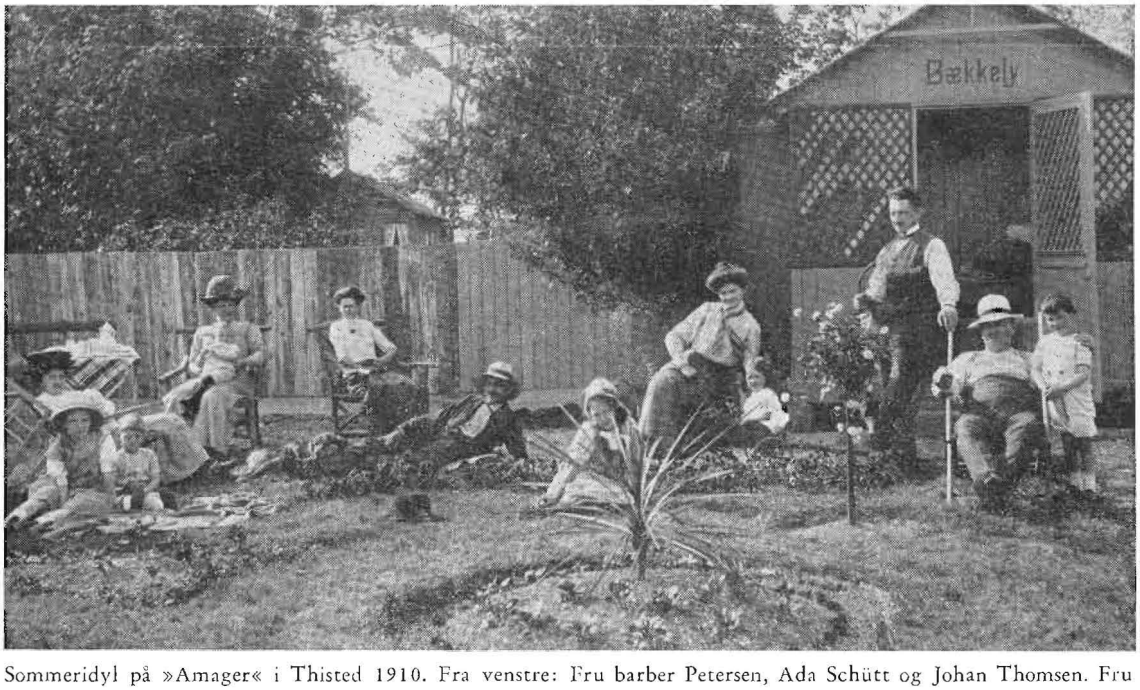

Sommeridyl på »Amager« i Thisted 1910. Fra venstre: Fru barber Petersen, Ada Schütt og Johan Thomsen. Fru Johan Thomsen med sønnen Jens Christian på skødet. En husassistent. Ekviperingshandler Johan Thomsen (liggende). Hilda Petersen (nu fru Dinsen, Brond). Fru Schnoor og Esther Thomsen. Barbermester S. M. Petersen. Barbermester Schnoor med sønnen Heinrich (nu bager i København.

fra det gamle album

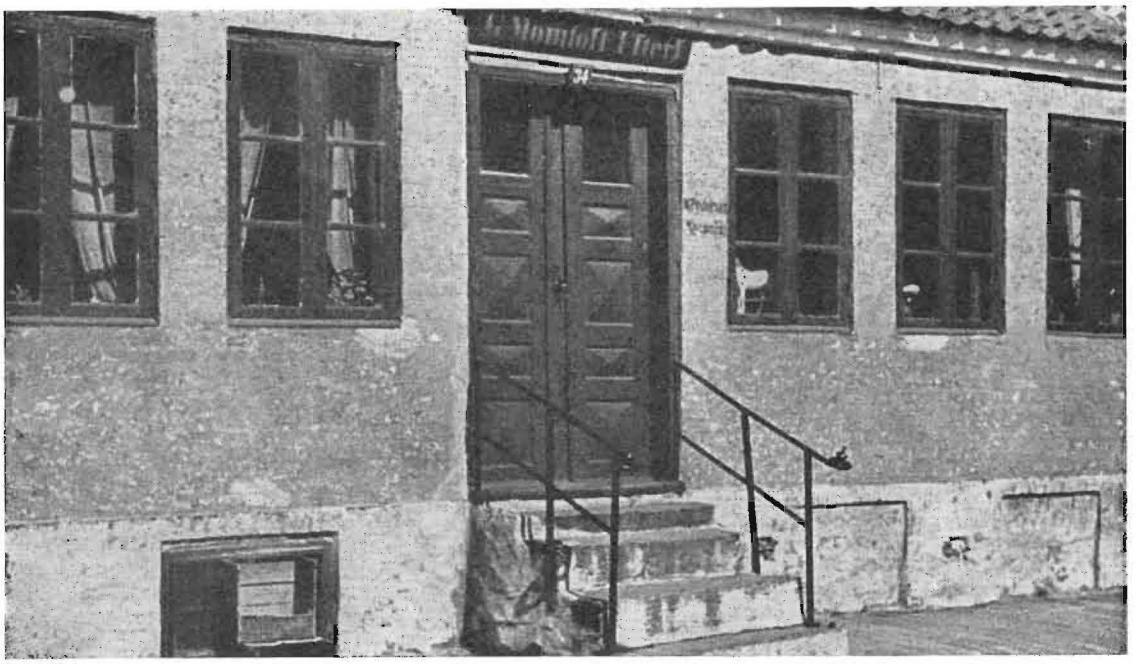

Frk. Nicoline Pedersen (Momtofts) høkerforretning Nørregade 34 i Thisted med den hvide hest i vinduet. Da frk. Momtoft i 1944 dode, blev den pudsige butik nedlagt, og hesten, som alle ældre Thistedboer husker, flyttede op på musæet.

Personalet på Rosvang 1919. Øverste række fra venstre: Ernfred Dinsen, Brond. Chr. Vestergaard, Sønderhå. Chr. Sørensen, Sjørring. Jens Poulsen, Doverodde. Chr. Thomsen, Sperring (død). Martinus Saugbjerg (død). Poul Poulsen (død). Ingvard Pedersen. Nidolf Christensen, Sjørring. Niels Overgaard, Aarup. Ingv. Andersen, Vilhelmsmindes mark. Anden række fra venstre: Propr. Støvring. Fru Støvring. Agnes Andersen. Ottomine Poulsen, Hundborg. Katrine Andersen, Thisted. Stinne Balsen (død). Lars Frost, Vang. Chr. Hansen, Snejstrup. Anders Guld Madsen, Sjørring (nu Sjælland). Carl Christensen (død). Chr. Møller Jensen (død). Peder Frost, Klitmøller. Peter Christiansen, Sundby. Peder Konge Pedersen, Klitmøller. Chr. Odder Pedersen, Vangså. Søren Frost (død). Skomager Chr. Sørensen, Sperring (død). Søren Sørensen, Vorupør (død). Ejler Jensen. I højre side: Forvalter E. Johansen (nu Gisselbæk i Hørdum) med datteren Eva.

EN SKILDRING FRA SKJOLDBORG I TIDEN OMKRING ÅRHUNDREDSKIFTET

C. BRUNSGAARD

I julen spiste vi ikke RUGBRØD

PÅ EN MARK i Skjoldborg står en vandpumpe. Den står der tilsyneladende noget umotiveret, og forbipasserende har muligvis undret sig over, at der var en brønd her på den åbne mark, thi der findes ingen bygninger i nærheden. Jeg har nogle gange stået ved pumpen, og jeg undres ikke. Jeg ved, hvad denne brønd kan fortælle, og jeg falder hen i lidt vemodige tanker. Pumpen og brønden er ligesom et bindeled mellem mig og en verden, der forlængst er gået under – barndommens verden. Pumpen er det eneste og sidste minde om, at der på denne plet gennem lange tider lå et hus, et hjem med arbejdsplads, liv og virke og en stor børneflok. Det er altsammen borte, og der er vel i Skjoldborg kun få mennesker, der husker noget om det.

Her boede smed Chr. Saarup og hans familie. Smeden hed egentlig Pedersen, men ingen kendte ham under døbenavnet. Hans slægt er formentlig kommen fra Saarup og har taget bynavnet med sig. På den beskedne gravsten på Skjoldborg kirkegård står kun navnet Saarup. Huset var et typisk gammelt thylandsk bondehus, lavt på murene med kvist mod syd og »udskud« mod nord, stuehuset gulkalket, det øvrige hvidt, og taget var naturligvis af strå. I nogle alens afstand fra husets vestlige ende lå smedien, en lille omtrent kvadratisk bygning, også med stråtag. Det var for resten underligt, at der aldrig gik ild i stråtagene, når gnisterne fra smedens esse røg op af skorstenen, men det gjorde der altså ikke. Pumpen har smeden for resten ikke efterladt sig, han havde ikke sådan noget nymodens værk, men klarede sig hæderligt med en brønd med træramme omkring og med en bom til ophejsning af vandspanden.

Indvendig så der ud som det almindeligvis gjorde i datidens gamle huse på landet. Der var en forgang (entré) med gulv af piksten, en stue med stampet lergulv, bestrøet med fint hvidt sand. Her stod et bord, og langs den ene væg var en fast bænk. Så stod der en dragkiste i stuen og ud over et par træstole var der vist ikke mere bohave. Det var »den pæne stue«, der kun yderst sjældent benyttedes som opholdsrum. I kvisten var sovekamret, der også tjente som familiens daglige opholdsstue. Således var forholdet allevegne i de mindre hjem, man benyttede kun den ene stue dag såvel som nat. Smedens sovekammer havde dog i den tid, jeg kan huske, trægulv. Køkkenet var af den gammeldags slags med åben skorsten, i hvilken der ofte hang pølser og skinker til røgning. Så var der et lille bryggers, en stald med plads til en ko og en gris, og i husets vestende fandtes laden. Der hørte lidt jord til huset.

Om hjemmet var fattigt? Ja, alt er jo relativt. Nutidens mennesker, der har tilvænnet sig en helt anden levefod end den, der var almindelig for 60–70 år siden, ville synes, at det hele tog sig fattigt ud. Overflod var der heller ikke, smeden havde 9 børn, og han kunne i sin lille smedie vel tjene en krones

penge eller måske to om dagen, men man var vant til nøjsomhed, og der var i huset altid dagligt brød til alle munde. Jeg mindes netop dette hjem, fordi det lå ret nær ved mit barndomshjem. Jeg havde som barn min daglige gang hos smedens, thi her var altid nogen at lege med, og undertiden fik jeg lov at trække blæsebælgen for smeden, mens jeg betragtede hans spændende arbejde med at forme det glødende jern til hestesko, harvetænder og andre ting. Jeg var hos smedens næsten lige så meget af tiden, som jeg var hjemme. Jeg erindrer ikke noget om egentlig fattigdom, men jeg har levende indtryk af, at her altid var gæstfrihed, tilfredshed og godt humør.

Smeden var en lille tæt og kraftig mand, en rigtig grovsmed af den gamle type, som ikke mere findes. En virksom slider var han. Fra tidlig morgen til sen aften kunne vi høre hammerens sang på ambolten, og der skulle på søgnedage alvorlige ting til for at få ham til at lægge skødskindet til side. Men en gang imellem måtte han til Thisted for at gøre indkøb af jern m. m. Så kunne vi i den meget tidlige morgen se smeden komme strygende ned forbi vore vinduer med kurs mod landevejen. Han gik på sine ben de 9 km til byen og samme strækning tilbage, og han var altid hjemme igen ved middagstid. Han havde næppe ofret en kop kaffe på sig selv under turen, og når middagsmaden var spist, stod smeden igen ved ambolten.

Smed Chr. Saarup og hans hustru Johanne Marie, født Nielsen

De ni børn fløj efterhånden ud af reden. Den ældste søn drog til Amerika, og i de følgende år fulgte fem søskende efter. Smedens børn var alle dygtige og solide ligesom forældrene, og de kom hurtigt i vej og fik det godt. En af sønnerne, der rejste derover som nyudlært smedesvend uden penge, blev en velstående fabrikant af patenterede skruenøgler. Men det var jo tungt for de gamle at sige farvel. Jeg fandt det uhyre spændende, når der hos smedens blev pakket kufferter og truffet andre forberedelser til den store rejse, og jeg kunne ikke forstå, at smeden var mere fåmælt end sædvanlig og at hans kone undertiden græd. Men da jeg en gang fortalte dette til min moder, svarede hun: Ja, min dreng, du forstår det ikke, men når vi siger farvel til vore børn på den måde, så skal vi regne med,

at vi aldrig ser dem mere! Smeden og hans kone fik dog et af Amerika-børnene at se igen. En søn, der var bleven lokomotivfører i USA, var en tur hjemme i 1910. De andre fem så de aldrig mere, men der var stor glæde i hjemmet hver gang der kom brev fra dem.

*

Jeg går op på den nærliggende gravhøj Korshøj, hvorfra man har en vid udsigt – og her får jeg et lille chok. Den statelige, forhen smukke høj har nu et sørgeligt udseende, mishandlet og tilsvinet ved kreaturers færden. Nationalmusæets fredningsmærke er væltet og ligger neden for højen i pløre og kreaturekskrementer. Slig vandalisme mod et af vore smukke fortidsminder virker meget pinligt. Men jeg får dog fra højen et syn ud over barndomslandet. Smedens brønd har vakt så mange minder til live, og det er som om jeg ser en svunden slægt stige op af gravene og atter befolke egnen. I en sådan stille stunds eftertanke ser man dybden af det svælg, der skiller den gang fra nu. Det er som to vidt forskellige verdener.

Selve landskabet har ikke forandret sig meget. Der er dog mere beplantning, flere og større haver ved ejendommene, men til gengæld er adskillige af de gamle, hyggelige jorddiger med pilehegn forsvundet. Vejene er omtrent uændrede i linieføringen, men de ser jo lidt anderledes ud. Omkring århundredskiftet havde vi naturligvis kun grusveje, og selv amtslandevejene var så dårlige, at tungt belæssede vogne om vinteren kunne køre fast. Bivejene var rent elendige. De blev ikke vedligeholdt af kommunen – hver gårdmand havde sit bestemte vejstykke at holde ved lige med grus, og denne forpligtelse blev ikke taget alt for højtideligt. Blev der kørt materialer på vejene, så var det ofte agersten og murbrokker, som de vejfarende helst ville søge uden om.

Min barndoms bæk er heldigvis uberørt. Den slynger sig ovre fra Kallerupkanten ned gennem engdraget ved »Vejbak« for gennem Tagkjær at nå ud mod Vildsund. Jeg synes bare, den er bleven så lille. I min drengetid stod der ørreder under dens brinker – det gør der vist ikke mere. Men takket være bækkens ubetydelighed har endnu ingen fundet på at møde op med gravemaskiner og anden moderne mekanik for at få den lavet om efter en lineal. Vi børn elskede at krybe ind i stenkisten under landevejen i Vejbak for der at høre, hvor det buldrede, når hestevognene kørte oven over os. Jeg fatter i dag ikke rigtigt, at vi kunne komme ind i det lille hul.

Med huse og gårde er der alle vegne sket forandringer. Mange ejendomme er bygget om, adskillige er helt forsvundet, mens nye hjem har rejst sig forskellige steder. Borte er de usle rønner, som gamle, fattige mennesker den gang boede i. Lidt mod nordøst boede »Æ Mikkelborre« og hans kone Kåren. De havde haft en høkerforretning i København, og manden hed egentlig Pedersen. Hvorfra Mikkelborgnavnet stammede, ved jeg ikke. Deres hytte var ganske lille og strå-tækt. Den rummede en enkelt lille stue med lergulv, lidt fattigt bohave og en alkoveseng, og så var der et lille køkken, et sodet hul med åben skorsten. Lidt længere mod vest, hvor en vej fører til Kallerup, boede Peder Madsen – Pi Masen – i et gammelt lavt hus. Han ernærede sig som »raltkræmer«, han gik rundt med en sæk på nakken for at opkøbe gamle klude, ben og andre affaldsprodukter. Når han kom ind i et hus, spidsede han på en ejendommelig måde munden og sagde: Daw, puh, håe I nøj Staes! Endnu længere mod vest, midt nede på den store Hindholm bakke, boede Kræn Jawsen og hans kone i en bitte, gammel »hyssel«. De var oppe i årene, og han tjente lidt ved at handle med fisk fra en trillebør. Så var der Kræn Knattrups ældgamle hus sydvest for Korshøj ,og der var adskilligt flere lignende, som tidens tand forlængst har gjort det af med, og som nutiden heller ikke ville have anerkendt som egnede til beboelse.

Gårdenes vindmøller er ofret på elektricitetens alter, men den gamle Skjoldborg mølle

holder endnu stand. Den kan ses vidt omkring som et vartegn for sognet – kirketårn er der stadig ikke noget af – og møllen har endda bevaret de gode, gamle vinger med sejl. Måtte det lykkes at redde den fra undergang, når en dag dens time kommer. Den gamle skole tæt op mod kirkegårdsdiget forsvandt for nogle år siden, og en fin, moderne skole med tilbygget sognegård er rejst på »degnejorden«. Da jeg begyndte min skolegang i 1899 hos gamle lærer Bjørndahl, hørte der endnu landbrug til førstelærerembedet. En af skoledrengene tjente en lille skilling ved at hjælpe læreren med kreaturernes pasning. Skolen havde en gammeldags hejsebrønd lige op mod kirkegården, og ved siden af lå en halv snes lokummer til ungerne. »Affaldsprodukterne« gik ned i en stor beholder, som en af egnens gårdmænd tømte et par gange om året. Sikken en duft, der på sådanne dage stod om skolen og dens omgivelser!

Lidt syd for skolen, tæt op mod dammen – Buendamm – lå forøvrigt også en gammel smedie. Her boede smed Petrus Andersen i mange år. Også han fik sig en stor børneflok, det blev vistnok til et dusin, allesammen piger. Både smeden og hans smedie er forlængst borte – pigerne også, men så vidt jeg ved, stak ingen af dem af til Amerika!

*

Oppe ved landevejen ligger to gårde tæt op ad hinanden, den ene hedder Grøngård. Jeg tjente som dreng i dem begge, og det kunne der næsten blive en historie ud af. Gårdenes ejere var ret nært beslægtede, men de var desuagtet absolut ikke på hat med hinanden. Der var om ikke just blod, så dog i høj grad kold luft mellem de to gårde, der kun var adskilt ved et havedige. Anledningen hertil er gået mig af minde, hvis jeg i det hele taget har kendt den. Men for en sølle tjenestedreng kunne et sådant spændt forhold mellem to naboejendomme få sine konsekvenser. Det var jo i de dage, da kreaturerne havde for vane at bisse i varmt vejr. Oksebremsen var fredet, kan man næsten sige, den ynglede uantastet, og dens larver trivedes storartet i huden på kreaturernes rygge. Om sommeren sværmede bremserne rundt om dyrene og gjorde dem kulrede. Det var ikke almindeligt med fenner, dyrene stod tøjrede på markerne, og i bissevejr kunne det være vi knægte helt umuligt at holde styr på dem. Når så et kreatur fra den ene af gårdene havde revet sig løs og var kommen over på nabogårdens domæne, blev det »taget i hus«, og så skulle der betales løsepenge for at få det hjem igen. Det var vist 25 øre for en kalv og 50 øre for et voksent kreatur eller en hest. I sommerens løb kunne det godt blive til en del tagen-i-hus, og hver gang måtte den arme tjenestedreng med bange og nedbøjet sind hen til husbond for at bede om penge til flygtningenes hjemløsning. Jeg husker en sommer, da det var særlig galt med bisseri, at jeg tilsidst ikke turde vove mig hen til husbond, som jo hver gang var noget knotten, og så betalte jeg af mine egne yderst fattige midler løsepengene. På en eller anden måde fik gårdmanden dog dette at vide, og da han ellers var en helt flink og fornuftig mand, lod han mig vide, at en sådan opofrelse fra min side ønskede han dog ikke.

Nordligst i Møgelvang, lidt øst for landevejen, lå fattiggården. Gården ligger der stadig, men fattiglængen, en stor tilbygning af røde mursten, forsvandt omkring 1915. Jeg husker enkelte af fattiglemmerne, bl. a. en enke, der havde to piger, som var mine skolekammerater. Mange fattiggårde var uhyggelige anstalter, men så vidt jeg erindrer, rådede der forholdsvis gode tilstande på gården i Møgelvang.

*

Mens jeg står på højen, ser jeg flere gange store, fine rutebiler fare hen ad landevejen, og dette får mig til at fundere over den revolution, trafikmidlerne er undergået. Hvis man for 50 år siden ikke selv var kørende, var der kun to muligheder for at komme til eller fra

Thisted. Man kunne gå vejen ind, og det gjorde mange. Man kunne også tage med »æ post«. Hver søgnedags formiddag kom et par kørende fragtmænd i åbne vogne, og hver af dem kunne have et par passagerer hos sig i agestolen. Onsdag og lørdag kom de dog i lukkede vogne – æ dawwuen – en trækasse, der kunne tage en halv snes mennesker, sat på hjul. Det tog et par timer at skumple sig ind til byen, og sæderne var hårde. På helligdage var der overhovedet ingen trafikforbindelser.

Jeg kan ikke lade være at misunde nutidens unge på landet deres lette adgang til realskole, gymnasium og teknisk skole. Hvis jeg og mine jævnaldrende havde haft de samme betingelser, ville livet have formet sig anderledes for adskillige af os. I min barndom anede jeg ikke, hvad realeksamen eller præliminæreksamen var for noget, og at komme til at læse videre var for børn fra småkårshjem på landet noget næsten utænkeligt. En eneste af mine bekendte fra den gang tog præliminæreksamen, men dette foretagende var for vi andre omgivet af en del mystik. Familien var ikke videre meddelsom, og vi blev ikke klog på, hvad meningen egentlig var. Den unge mand blev senere læge. Men skønt hans forældre kun boede 9–10 km fra Thisted, var det ham ikke muligt i skoletiden at bo hjeme. Han måtte indlogeres i byen, og hver lørdag aften kom han spadserende ad landevejen hjem for søndag aften at vandre tilbage til Thisted.

Den gamle skole i Skjoldborg

Motorkøretøjer kendte vi ikke før omkring 1904. Det var i cyklernes glansperiode. At få en ny cykle var en større begivenhed end det i dag er at få en bil. Hvis cyklen så havde luftringe og frihjul, så betragtedes den næsten som et vidunder. De første primitive biler og motorcykler vakte vældig opsigt. Vi drenge pilede i fuld fart hen mod landevejen, når et stort spektakel forkyndte, at et motorkøretøj var i ankomst. Farten var ikke overvældende, en snes km i timen, så vi kunne som regel nå at tage køretøjerne i øjesyn. Vi holdt tal på,

hvor mange vi så, og en sommer var jeg en stolt topscorer, der havde set 7 biler. I landbruget var tekniken nået til slåmaskiner og dobbeltplove. Den første selvbinder kom til Skjoldborg omtrent samtidig med at de første biler viste sig, og hele sognets befolkning stimlede sammen for at se binderen arbejde i kornmarkerne.

*

Mit barndomshjem østen for smedens var et husmandssted med gamle bygninger, meget ordinært som sådanne huse var den gang. Vi havde dog »fjælgulv« i stuerne og komfur i køkkenet. I det kombinerede sove- og opholdsrum stod en gammel bilæggerovn, og andre steder fyrede vi kun, hvis der kom gæster ved vintertid. Bilæggerovnene, der blev fodret fra køkkenet, var ikke særlig effektive, og da brændselet udelukkende var tørv fra Gjærsbøl mose, som ikke var overdrevent hidsige til at varme, så blev der ikke overophedet i stuen. Men folk passede i de dage på den smule varme, de havde, og vinduerne blev ikke lukket op i utide. I de ældste huse kunne vist slet ingen vinduer åbnes. Der kunne godt blive »hørm« i en stue, hvor flere mennesker opholdt sig dagen igennem, hvor der blev spist og røget tobak, og hvor hele familien sov om natten, men de fine fornemmelser havde ikke rigtig vundet terræn!

Fraset en såkaldt kanape, en slags sofa, der var hård som træ at sidde på, havde vi kun træstole og en træbænk. Der fandtes af polstrede møbler kun en gammel lænestol, som min bedstefader bragte med sig, da vi fik ham i huset, og som han havde førsteret til. Magelighed var et ukendt begreb, og det kunne heller ikke nytte for husmandsfolk at have indbo, der krævede ret megen renholdelse, for konen havde nok at lave. Foruden at passe hjemmet og børnene skulle hun tage sig af køer, grise og høns og desuden hjælpe til i mark og lade, når sådant var fornødent. Der blev ikke mange hvilestunder, og det var almindeligt, at husmandsfolk var slidt op, når de nåede omkring de 50 år.

Og julen derhjemme – ja, det var jo en hyggelig og dejlig tid. Folk havde stunder til at holde lidt fri, og helligdagene varede til efter Helligtrekonger. Men det hele formede sig ret beskedent – julegaver var et helt ukendt fænomen, og juletræer var ikke almindelige i hjemmene. Jeg var 11–12 år inden vi fik et juletræ. Det, der først og fremmest for vi børn prægede juletiden var, at i den tid skulle vi ikke spise rugbrød. Den øvrige tid af året udgjorde rugbrødet næsten det meste af kosten, men i julen kom der kun sigtebrød og hvedeboller på bordet, og det kaldte feststemningen frem. Iøvrigt levede vi i julen en kende bedre end til hverdag. Vi havde altid selv får og gris at slagte, så der var gode saltkar at gå til vinter med. Der bagtes naturligvis pebernødder til jul, og med dem havde børnene deres store fornøjelser. Vi »pikkede mus«. En dynge nødder blev bredt ud på bordet, og mens en af deltagerne vendte sig om og holdt sig for øjnene, udpegede de andre en »mus« i dyngen. Nu gjaldt det for vedkommende at tage de flest mulige nødder til sig uden at røre musen. Og vi legede »nødder i hændd«. Man tog en håndfuld nødder og sagde til modparten: Nødder i hændd! Den anden skulle så sige: Alle mien! Gæt, hvor mange, sagde den første, og den anden gættede på et tal. Gættede han rigtigt, fik han overdraget den hele håndfuld, gættede han forkert, måtte han af med så mange nødder som differencen udgjorde.

På den måde blev nødderne benyttet mange gange, før de tilsidst blev spist. Og da hygiejnen godt kunne lade en del tilbage at ønske – vi børn havde i hvert fald absolut ingen tilbøjeligheder til at ødsle med vand og sæbe – så kunne nødderne godt efterhånden blive lidt malpropre. Det blev der dog ikke taget nogen notits af, og de smagte lige godt.

Ja, hygiejnen – den stod almindeligvis ikke videre højt. I mit hjem var vi dog nået til, at hver havde sin tallerken, når vi spiste, men

der var endnu mange steder, hvor noget sådant blev foragtet som »finhed og skidt«, og hvor man stadig langede til samme fad.

Jeg nævnede før rugbrødet, og det var et kapitel for sig. Ikke alene fik vi næsten kun rugmellemmader, men vi skulle spise rugbrød til alle middagsbordets retter. Ve den arme synder, som skulkede fra denne pligt. Det blev endda sagt, at der var dem, der spiste brød til øllebrød, men så fanatiske var dog de færreste. Rugbrødet til maden var dog vist ikke nogen dårlig skik. Vi er en hel del af den generation, der har holdt fast ved skikken, og som nok kan takke det daglige grovfoder for, at vi praktisk talt ikke ved, hvad det er at have uorden i en mave!

Brødet var i det hele taget helligt på en måde, som nutiden ikke kender. At lade et stykke brød falde på jorden eller at smide med det var ren helligbrøde. Selv om der ikke var fattigdom til huse, så sad der i de gamle bønder endnu mindelser fra en tid, da brødet var en daglig Guds gave, det var selve livet. De gamle slægter vidste, hvad det betød ikke at have brød. Misvækst og anden ulykke kunne berøve dem det daglige brød, og så var de ilde farne. Derfor betragtede de brødet som noget helligt.

Der var dog i min barndom ikke mange her på egnen, der selv bagte rugbrød. Min broder og jeg havde en lille trækkevogn, og på den hentede vi rugbrød hos bageren i Sundby, to 12 punds brød ad gangen. Sådanne 24 pund brød kunne vel vare en 14 dages tid. Det sidste blev jo lidt tørt – selv om brød af dansk korn aldrig bliver tørt i den grad som det af udenlandsk korn bagte brød – og muldent kunne det også tit blive. Sigtebrødet bagte man næsten alle steder selv for en måneds tid ad gangen. Også det kunne blive grønt af mug, men det så man stort på. Vi børn fik ofte at vide, at man blev stærk af at spise muldent brød, og da vi som alle børn jo gerne ville være store og stærke i en fart, så åd vi brødet, så den grønne mug pulsede omkring os.

En ting undrer man sig nu over: Der var aldrig friske grøntsager på bordet. Tomater kendtes f. eks. slet ikke, og vitaminerne var ikke opfundet. Derfor grasserede den engelske syge også blandt børnene, selv om en hel del af os ubevidst holdt os skadesløse ved at spise rå gulerødder og kålraber. Vi havde en nabokone – Anders Villadsens kone – der virkede som klog kone vedrørende engelsk syge. Der kom fra mange kanter folk til hende med deres børn. Hendes kure kendte jeg ikke, men hun har formentlig haft kendskab til vitaminholdige urter eller andre stoffer, der kunne hjælpe for den slemme sygdom.

*

Man havde som barn ikke opfattelsen af, at man levede i en fattig tid, og tiderne omkring århundredskiftet var heller ikke fattige i en grad som tidligere. I sidste halvdel af forrige århundrede skete jo store fremskridt. Men alligevel var det noget småt i hvert fald med kontante midler, og vi børn havde praktisk talt aldrig lommepenge. Der kunne en gang imellem falde en femøre af, men det skete ikke ofte. I lugesæsonen kunne vi tjene 50 øre om dagen ved at kravle på vore knæ i roemarkerne fra kl. 6 morgen til 8 aften, og så var vi for en tid velstående med en halv snes kroner i sparebøssen. Fattigdom var der ikke i mit hjem, men der rådede sparsommelighed, og der blev ikke ruttet med penge til mindre nyttige ting. Vi børn havde ærlig talt heller ikke meget at bruge penge til. Der fandtes hverken biografer, pølseboder, iskiosker eller andre fristende slikbutiker. Lidt bolsjer i ny og næ, en »femøres kage« (wienerbrød eller jødekage) betegnede højdepunktet af vore udskejelser. Men vi var vant til at være glade for de små ting. Når man ser, hvad børn og unge mennesker i dag har på lommerne, kan man ikke undgå at komme til at fundere over, hvordan denne slægt ville blive stillet, hvis tiderne skulle blive dårligere og midlerne små.

Det var en fredelig og rolig tid uden verdenskrige og ballade. Nu havde vi jo heller

ingen radio til flere gange daglig at tude os ørene fulde om krige og ulykker. Nyhederne ude fra den store verden var meget sparsomme, de kom til os i stærkt afdæmpet form gennem den daglige avis – og den var bitte. Fire små sider, af hvilke de to var optaget af annoncer. Som regel var der to eller flere husstande om hver avis (de var jo dyre, 2 kr. i kvartalet!) Inden avisen fik fat på nyhederne, var disse ofte flere dage gamle, og inden den sidste abonnent i kredsen stiftede bekendtskab med sensationerne, var disse jo langt fra at være friske. De angreb ikke nerverne.

– – –

Jo, barndomstiden i Thy var en god tid, som man med glæde mindes. Men ønske disse »gode gamle dage« tilbage – det gør man alligevel ikke!

GYWWEL

AF VALDEMAR VESTER

Æ haar en Graaen Jower hæe wejster i Stywwel,
de æ guel om æ Sommer aa groe we Ywwel,
de mejst, æ avler, æ Ljøng aa Gywwel.

Æ tøwwes saa tit, naar æ goer baag æ Harr,
te guel de æ sørren en lywle Farr,
de æ Suel, dæ skjenner, aa Pængg, en ka arr.

Æ kinner et nøj saa guel som Gywwel.
De æ Gnister, dæ æ fløwn fræ æ Suel si Hywwel,
de æ lieg saa de brinner fræ Moes aa te Stywwel.

Aa all de Pængg, dæ æ hæe i Stywwel,
di ka et en Gaang skjenn saa møj som æ Gywwel –
men dæfue æ Pængg jo gue nok ilywwel.

Æ Saaen ka flyw aa æ Kuer ka blyw øe,
æ Pængg di ka blyw så smoe aa saa røe,
men æ Gywwel ka alti fo si Guld te aa gløe.

Æ haar tint saa tit, nær æ soe o æ Gywwel,
te hur møj dæ trøkked, saa var ed ilywwel,
som en mærked æ Warm fræ æ Suel si Hywwel.

AF ANTON FOGED, TINGSTRUP

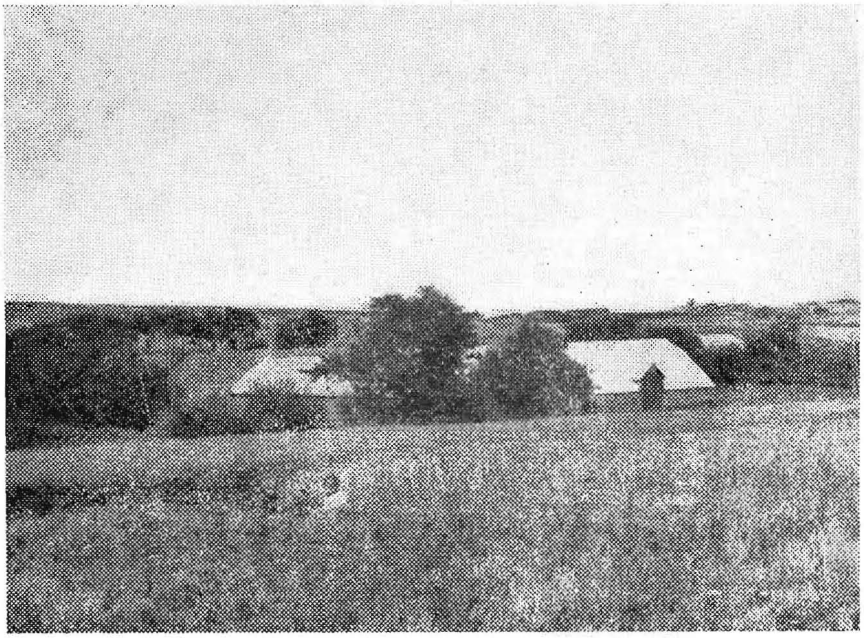

Slægtens GÅRD

Du gamle gård, hvor slægtens rod
i hundrede år fandt sin muld –
jeg så en dag fra din bakketop,
at marken af ukrudt var fuld.

Det første jeg husker fra lille dreng,
var dit stuehus så rød,
og at jeg kyssed min bedstemor,
da hun lå i sin seng og var død.

Og så blev du dyrket i mange år
af to brødre af slægtens æt.
De forstod at værne den arvede jord,
men nu er de begge to væk.

Så blev du handlet omkring, gamle gård,
du kom ud på et sideskud.
men også han vidste at vogte den jord,
som her var ham givet af Gud.

Han drev din jord og pløjed din muld
som forhen slægtens gamle æt,
men da han nærmedes støvets år,
ja, så blev også han træt.

Mens tiden iler, er slægtens gang
som den rislende bæk i din eng –
og alle de minder, der nu stiger frem,
dem husker jeg, fra jeg var dreng.

På dine skrænter, du gamle høj,
vi leged som børn i fred,
det var Alfred, Anders, Jesper og jeg,
ja, Niels og Oskar var med.

Vi vaded tit i din dejlige eng
til himlen i vest blev rød,
når der for åen var sat stem,
og vand over bredden flød.

Der løb vi ved tidlig sommertid,
og det var skam aldrig omsonst,
thi når viben lægger de sidste æg,
står engkabbelejen i blomst.

Vi kørte i slæde ned ad din toft,
mens solen i sneen blinked,
og når vi så hen på sommeren kom,
fandt vi svaler i Hejrhøjs brinker.

Men så kom der krig og ufredsår,
og fjender hærged vort land,
og du blev solgt igen, gamle gård,
til en for slægten helt fremmed mand.

Og nu er der handlet og stykket ud
af din gamle, frugtbare jord.
Man vidste vel ej, du af slægten før
var behandlet som en gammel mor.

Det er væk, alt det skønne nu, gamle gård,
som vi så fra din bakketop,
selv dit østerhus det er ikke mer,
det var dog en del af din krop.

Det er godt, du ej ser det, min gamle far,
dine fædres mishandlede gård –
du kunne vel ikke tænke dig nu,
at der atter kommer en vår.

Men hvis en slægt igen vil slå rod
i det, som tilbage nu står,
jeg håber, den værne vil om din fred
i de næste hundrede år.

Bjergfolkene på Irup

Et gammelt thylandsk sagn

I EN HØJ på Irup mark boede i gamle dage nogle bjergfolk. Det var sådan i de dage, at folkene på gården Irup fik en så dårlig kost, at det var dem næsten umuligt at spise den, og mange gange blev der klaget til herskabet. Klagerne vakte megen forundring, thi man vidste, at maden var god, når den blev båret ind på bordet. Hvorledes den så på et øjeblik kunne blive så ussel, var en ren gåde. Men tilfældigvis fik man omsider gåden opklaret.

En dag, da en stor »skødesløs« knægt vogtede gårdens fåreflok og lå på den omtalte høj, hørte han, at der blev ringet til middag hjemme på Irup. I det samme klokken lød, hørte han, at der inde i højen blev råbt af flere stemmer: Hvor er min hat? Hvor er min hat? Drengen råbte så: Der er bare en gammel ralt hat af min faders, lad mig få den! Han havde knap nok fået det sagt, før der lå en hat ved siden af ham. Han satte hatten på sit hoved, og så kunne han se, at bjergfolkene strømmede ud af højen og ned til gården. Drengen kilede bag efter dem for at se, hvad ærinde de havde der. Han fandt bjergfolkene siddende rundt om middagsbordet, mens de huggede i sig af den gode mad. Så snart de var færdige, vendte de bagen til fadene.

Da gårdens folk straks efter kom for at spise, fortalte drengen, hvad han havde set. Næste dag tog avlskarlen hatten på, og nu kunne han også se, hvad bjergfolkene lavede. Så tog han sin skarpe lommekniv og gav en af bjergmændene en ordentlig flænge i bagdelen. Siden den dag fik de fred for bjergfolkene, og maden var nu god nok.

MARTINE VENSTRE-KIND

EN THYBOKVINDE, DER IKKE VAR HELT ALMINDELIG

Af Henny Pedersen Ydby

KØN VAR MARTINE IKKE – nej, der manglede en hel del. Hun var usædvanlig høj og sværlemmet, et knoklet kvindfolk. Hun var en type helt for sig selv, af den slags, der i de svundne dage var sjælden, og som i vore dage ikke kendes. Hun blev i daglig tale kaldt »Martine venstre-kind«, fordi hun altid gik med en drabelig skrå, nydeligt sat på plads i venstre side af hovedet, hvor der af den grund var en stor bule. Hun var en ejendommelig fremtoning, men når hun smilede, mens de grå øjne tindrede i det gamle, rynkede ansigt, kunne intet menneske, hvor stramt det ellers var i masken, stå for hende. Hun var et storartet menneske, og alle kunne lide hende trods hendes særheder. At hun langt fra var proper, kom jo ingen ved. Hun skøttede sig selv og blandede sig aldrig i andres sager, og derfor tålte hun heller ikke, at nogen befattede sig med hendes private anliggender. Og ve den, der kom ind på spørgsmålet om hendes penge – for penge havde hun – nogle mente, at hun havde mange – så havde hun både næb og klør. Det erfarede den blegfede møllersvend Anton, da han i sin tid gik på frierfødder hos hende. Da han en gang i ubetænksomhed kom til at snakke om hendes bankbog, tog Martine ham lige så stille under armen og bar ham over på den anden side af åen, der snoede sig forbi hendes hus. Her satte hun ham temmelig ublidt fra sig, idet hun bemærkede:

– Blyw do no heller po dæ hæe sie a æ oe, bette wen!

– Anton skyndte sig bort, og siden har ingen set ham på egnen.

Når slige ting forefaldt, og når i det hele taget noget gik Martine imod, så tog hun brændevinsflasken, der stod i bænkekrogen ved siden af en støvet grammofon, og skænkede sig en dram. Det kunne også hænde, at hun lod flasken klukke lidt for mange gange, så humøret tilsidst kom ret højt op. Så bar hun grammofonen uden for huset og lod den skråle, så det drønede. Men hun havde boet så længe i sognet, at folk kendte hendes måde at være på, og selv om grammofonmusikken undertiden kunne være stærk nok for naboerne, tog ingen det dog højtideligt. De vidste særdeles godt, at spektaklet bare betød, at gamle Martine var bleven lidt »våd om fødderne«.

En dag skete der noget, som i ganske særlig grad irriterede Martine. Posten kom med et brev, og det var fra nogle slægtninge. De skrev:

– Da vi synes, det er uforsvarligt, at du fortsat bor alene, har vi aftalt med sognerådsformanden, at han i overmorgen klokken 3 skal hente dig for at køre dig til alderdomshjemmet oppe i byen. Du skal bare gøre dig klar til at følge med og tage de nødvendigste ting med dig. Resten skal du ikke bekymre dig om, det skal vi nok tage os af!

– Nå så det tror I, mumlede Martine og lirkede ved skråen, da hun havde læst brevet. Nej, det skulle hverken familien eller den tykvommede sognerådsformand få held til i første omgang. Endnu var hun da heldigvis ved sine fulde fem, og hun skulle nok selv bestemme, når hun skulle flyttes.

Flasken klukkede et par gange, og grammofonen brægede, så naboerne var ved at føle sig generet derved. Et helt døgn at høre på det skratteri var lige godt for meget. De talte nu og da sammen om, at nu var det vist alligevel ved at slå kvarterslag for Martine – men hun var jo også gammel!

Men en halv time før sognerådsformand Iversen skulle indfinde sig, blev både flasken og grammofonen sat på plads, og lidt før klokken tre skød Martine sivskoene af og satte dem ud i bryggerset for at de ikke skulle røbe noget – de knirkede altid så væmmeligt – og kort efter lå hun sammenkrøben inde under sin seng. Det voldte hende noget besvær at få det store skrog kantet ind i den knebne plads, men det gik. Nu ventede hun bare på, at klokken skulle falde i slag og manden ankomme.

Præcis klokken tre kørte sognerådsformandens vogn op foran Martines hus, men ingen svarede, da han bankede på døren.

– Det var da mærkeligt, at hun ikke var hjemme – mon hun ikke skulle have modtaget skrivelsen fra familien? Eller lå hun måske i sin seng og var død?

Han var ikke meget for at gå alene ind i huset, for – – det var lidt uhyggeligt. Men han repræsenterede jo offentligheden, og han havde sine pligter – og han var da et mandfolk. Han rettede sig, gav kasketten et skub og gik ind. Hans blik søgte først sengen, men det rødternede sengetæppe var på sin plads og syntes at fortælle, at der ikke var noget i vejen med Martine. Iversens mod steg et par grader. Han åbnede døren til køkkenet og kaldte:

– Martine! Martine!

Ikke en lyd hørtes. Så fortsatte han til bryggerset, hvor han igen kaldte på Martine. Men han fik det dårligt nok sagt, før han opdagede noget, der gjorde ham rædselsslagen – sivskoene. Her stod han, Iversen, den store mand i sognet, og han havde kun et eneste ønske – at han var vel ude af huset igen. Og han lovede sig selv, at hvis han kom over denne uhyggelige oplevelse, det var at se Martines sivsko stå under stigen, der førte op til loftet, og loftslemmen åben, så skulle han aldrig mere blande sig i andres sager, før de selv bad ham om assistance, og før det var nødvendigt. I Martines tilfælde syntes det ikke at være påkrævet.

Baglæns trak han sig ud af huset, og først da yderdøren var falden i med et brag, der rystede den gamle, lerklinede rønne, turde han vende sig, og med et udtryk i øjnene som en forskræmt vædders, fremstammede han:

– Ma–Martine ha–har taget sig af dage – – så det har hun – det var synd for hende, og jeg er vel ikke uden skyld i det!

Benene rystede under ham, men han måtte jo tage sig sammen, for der skulle da gøres noget. Martine skulle tages ned, og hun skulle begraves, og nu var han vel nærmest til at tage sig af det. Han kørte hen til naboen, spillemanden Kræn Ole, for at indvie ham i sagen og for at bede ham følge med til Martines hus.

Kræn Spillemand hørte med en skælm i øjet på sognerådsformanden, der var bleg som en hvidkalket væg og slatten som en sæk, der bliver tømt for sit indhold. Sognerådsformanden var en af kommunens største gårdejere, og han var langt fra populær. Det morede spillemanden at give ham en lille opsang.

– Jeg tør vædde meget på, at Martine er spillevende, sagde han, og jeg tør godt gå alene ind til hende. Kør du bare hjem og pas dine egne sager – og forhør dig lidt nærmere, når du næste gang får besked om, at nu skal den eller den ud af lemmen! Skal jeg hilse Martine fra dig?

Iversen forsvandt uden et ord, og Kræn Ole begav sig hen til Martines hus.

– Er du levende, Martine? råbte han ind i stuen.

– Ja, endnu da, lød det under sengen, men hvis jeg ikke snart bliver hjulpet herfra, er det sket med mig. Gudskelov at du kom, Kræn Ole. Tror du ikke, at det gamle skrin til seng er fyldt med søm, og mit tøj hænger

fast i dem, så jeg ikke kan røre mig af stedet. Skynd dig og fjern sengetøjet!

I en fart væltede Kræn Ole dyner og puder ud af sengen, så fjer og støv stod i en tæt tåge om ham, og lidt efter rullede Martines store krop ud på gulvet. Ud over at hendes tøj havde fået nogle rifter, og hun selv var godt overtrukket med spindelvæv, fejlede hun ikke noget. Og efter at Kræn Ole havde fortalt hende om sognerådsformandens vældige mod, gik han hjem, fornøjet over, at Martine havde drejet sin familie den knap og tilmed sat skræk i livet på den ellers noget overlegne gårdmand Iversen.

Da Martine atter var blevet alene, trak hun tobaksskuffen ud, og med de store, stærke fingre klemte hun de sorte strimler sammen til en hård knude, som hun krængede ind i munden, hvorefter hun med tungen transporterede den videre over i venstre kind. Så rakte hun over efter flasken og tog sig et par gode hybenkradsere. Nu kom humøret tilbage – Martines store mund fortrak sig i et skadefro smil, så en tyk stribe tobakssovs listede sig ud og fortsatte ned over hendes hage. Og mens hun bar grammofonen uden for, gentog hun:

Så han er bange for et par sivsko – benglen – så det er han!

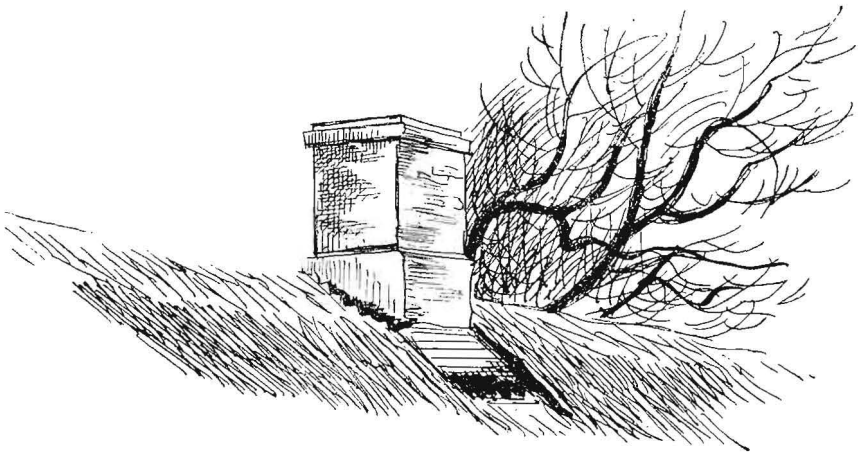

Wor ejen Serkus

En par grynt om, hwans vi saante goe aa lawwer

Aa sikke da en Werden, vi Staakler løwwe i –
i sønder aa i naer æ dæ en værre Bulteri,
aa østerpoe aa wejsterpoe de staar it beje tel,
nej, dæ æ en Ballade te huha – æ trowr I wel!

Di slaasser aa de skjændes saant de runger imud Sky,
men heldigvis æ dæ da nok saa fredle hæe i Thy.
Vi ka wal somtie taa en Løwt – tho hvem ka wal it de?
men de goe snaaer øwwe ijen, saa æ vi færre mæ de!

Vi haae jo hat nøj Strejkewæsen aa saante hen a Wej,
aa oll æ Bønder, stue aa smoe, wa osse kommen mæj.
En Daae da saat di Loes fu bodde Smør aa Flæsk aa Æg –
di tøt, te æ Regjering gik aa tow dem i æ Skjæg.

Men de gik da i Laww ijen, de waae slet it saa længg,
no foe di ud epo æ Land wal nok saa manne Pængg.
En ajn gaang ka di kaskisæ osse fo nue flie,
hvis di foe Kyer aa Gries aa Høns te aa legg æ Arbed nie.

Den Wej te Hanste laangs æ Haw den kommer wal en Gaang,
men vi ka sejj da udden aa lyww: Æ Wej den æ nøj laang!
De goe kaskisæ nok mæ den nøj lig aj Hanstholm Havn –
de taae jo osse en Par Daw, fa den blywwe te nøj Gavn.

I Thiste haae di tured no saa længg jen snaae ka howw,
di wild saa Hulens gjae ha nøj Fjernwarm i æ Stoww,
di slaast i laange Tier, men kam oller aa æ Ste –
men hwans to hwans – saa gik di da aa holdt æ Warm we de!

I Heltborre haae di hat nøj Døww, de mangelt en Lærerind,
di søjt aa ledt i manne Oer, men dæ wa ingen aa find.
Omsier fæk di Hold i jen, saa heldig ka ed goe,
aa hinne goe di osse no hwerjen aa passer poe.

Wor Indbrudstyww æ fingernemm, aa di ka lest omkring
aa nejl wor Pængg aa Sager udden vi mærker nue Ting.
I Morup Møll di gjow en Kup, men de kun ingen si,
fae dæ kam Melding te dem om ed fræ æ Polleti.

Hvis Skibste Fywr bløw pumped læns aa tae fu all si Wand,
saa ku hæe blyw en jawnhen stue Støk dejlig Aggerland
– de tøt da manne – hær ku avles Rued aa Kuer aa Græs,
hæe ku blyw Føe te Hæjst aa Høwder, Gries aa Fuer aa Gjæs.

Men po den stue Velsignels ingen af wor Fesker trowr,
naar dæ æ Snak om Skibste Fywr, saa slaae di i æ Bowr.
»Hwans hjælper de aa fo lidt flie Pund Kydmad po æ Desk,
naar de saa blywwe saaente te vi foe slet ingen Fesk?«

Saa skjændes vi en Stød om de, fu vi haae manne Sind,
aa de ka wæer dæ blywwe ingen Bowser aa æ Skind.
No er æ Bønder da begynd aa snak om aa slaa bak –
læ æ Fywr behold si Brakvand, aa læ æ Plaan legg brak!

En Muldvarp æ en kisom Fyr, den haae en gremme Ry,
men heldigvis haa den te Dato holdt sæ væk fræ Thy.
En Mand i Istrup trowed, te han haj faat nue aa æ Slaww,
men de war blot en Wandrott, dæ wa kommen ud aa graww.

Vi haae jo it saa manne Krower, hur dæ ka foes en Dram –
de tøwwes nue æ swæer godt, nue tøwwes de æ en Skam –
I Søndbjerg-Odby haaer ed wæt saa tae, men no de saante vender,
te dæ æ Sperituskrower i æ Kommunes begge Ender.

Men dæfue ska I no it trow, di drekker silde aa tille
aa trækker rundt mæ »Hundd« aa »Bjørnn« i hiel den stue dille.
Æ Krower trækker ingen Pængg aa æ Kommunes Folk djer Lomm,
fu de aa nøj saa nem mæ de – di mo dæ slet it komm'.

Po Thyborøn æ dæ en By mæ Folk i stue Tal,
aa di wel it wær Thybower mie, di haae saa wos Faawal.
Djer Stemmer goe no te Lemvig – de æ en Taab fu wos,
men vi foe wal æ Jegindbower lirked løs fræ Moss.

Nøj Warmbad haae æ Folk i Thiste ønsked sæ saa længg,
aa i en Pulli haad di sammelt en hiel kjøn Klat Pængg,
men pludselig en skjønne Daae da soe di te djer Skræk
te dæ haad wæt nøj Mus i æ Kaes – de hiele de war wæk.

Æ Byraae stow aa mangelt Pængg – di wild bøgg te en Skuel –
saa skrej æ Pulli lisse stell, aa den gik i æ Huel,
aa Folk ka it blyw wasked, men to hwans, di ka wal læer,
te saant aa go aa plask i Wand, de ka jen da læ væer.

No ska vi wes te aa hold op – æ Ti den render hen,
men om en Oer saa tenker æ, vi snakkes we ijen.
Saa manne Serkus æ goen nie, æ Blæst bløw dem fo styw,
wor ejen Serkus hæe i Thy den holder nok æ Lyw.

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1960

Oktober

4. Vestervig-Agger sogneråd tilslutter sig planen om anlæg af et nyt stadion i Vestervig til ca. 100.000 kroner.
8. Thisted amts gymnastikforening vedtager at gå i kompagni med Carl Nør, Vildsund, om opførelse af en idrætshal ved Vildsund dyrehave.
11. Overfredningsnævnet går ind for fredning af klitarealet mellem Bulbjerg og Lildstrand, ca. 75 ha. Thisted byråd tiltræder planen om ansættelse af en turist- og erhvervschef i Thisted og vil dække ca. to trediedele af udgifterne, der anslås til 42.500 kr. årlig. Ordningen gælder for 3 år.
14. Et fællesudvalg for Indre mission samt KFUM og KFUK i Thy vedtager at købe Søndbjerg skole og indrette den til ungdomsskole.
17. Staten køber 37 tdr. land klit ved Stenbjerg for ca. 3000 kr.
Undervisningsministeriet går ind for, at der bygges centralskole i Hundborg til 900.000 kr. og i Villerslev til 610.000 kr.
19. Menighedsrådene for Skyum og Hørdum vedtager en plan om opførelse af en præstebolig i Koldby.
23. Ved et møde i jordfordelingskommissionen opnås enighed om fremme af jordfordelingen i Odby, omfattende 27 ejendomme og ialt 430 ha jord.
Den nye centralskole i Vandet indvies. Den har kostet 997.716 kr.
25. Overdyrlæge Carl H. Clasen, Haslev, udnævnes til kredsdyrlæge for Thisted amt fra 1. december.
28. DFDS's rutebåd anløber Thisted for sidste gang, idet sejladsen på Vestlimfjorden indstilles.
29. Den 17-årige fisker Oluf Vestergaard Pedersen fra Tygstrup mister livet ved at drukne i Thyborøn havn.
30. Et stort uddybningsfartøj fra Kiel ankommer til Thisted for at foretage uddybning til den ny havn ved Synopalfabriken.
Antallet af folketingsvælgere i Thisted amt opgøres til ca. 52.000.
31. Den 52-årige fru Karen Dorte Larsen, Lyngs, kommer ulykkeligt af dage ved at blive kørt over af en roevogn.

November

1. Hørdum søndagsskole fejrer 70 års jubilæum.
2. Fuldmægtig i finansministeriet cand. jur. G. Linvald, Gentofte, ansættes som meddirektør i Sparekassen for Thisted amt fra 1. december.
4. Den 16-årige Birthe Skovsted, V. Thorup, mister livet ved med sin cykel at styrte i en vandfyldt grøft.
5. Hotel »Broen«, Oddesund, får gennem overbevillingsnævnet meddelt gæstgiveribevilling med ret til udskænkning af stærke drikke.
7. Bedsted nye centralskole indvies. Den har kostet ca. 1.500.000 kr.
8. Ifølge opgørelse i Sydthy regnskabsforening var landbrugets forrentningsprocent 2,7 mod 2,8 året før.
9. Hans Christensens manufakturforretning i Hørdum fejrer 60 års jubilæum.
12. KFUM og KFUK i Vestervig fejrer 50 års jubilæum.
Amtsvejen Thisted-Vildsund genåbnes efter en gennemgribende regulering og udvidelse.
15. Folketingsvalget gav i Thisted amt følgende resultat:
Thistedkredsen: S. 5197 st. R. 437. K. 3037. V. 5894. Retsf. 700. Soc. Folk. 217. Uafh. 456.
Hurupkredsen: S. 3676. R. 318. K. 3079. V. 5627.

Retsf. 624. Soc. Folk. 125. Komm. 43. Uafh. 548. Morsøkredsen: S. 4973. R. 744. K. 1573. V. 5572. Retsf. 304. Soc. Folk. 410. Komm. 56. Uafh. 492. Valgt i amtet blev Hans R. Knudsen, Nykøbing (S), Kr. Damsgaard (V), J. P. Dalsgaard, Roslev (V), alle på kredsmandater, samt Hans Carl Toft, Uglev (K) på tillægsmandat.

17. Hans P. Thomsen, Kallerup, vælges til formand for Nordthy husmandskreds.

18. Folketingsmand Hans R. Knudsen, Nykøbing, udnævnes til indenrigsminister i Kampmanns nye regering.

20. Kolonihaveforbundets Thistedkreds fejrer 40 års jubilæum.

21. Vestre landsret dømmer Thisted amtsråd til at betale ialt 68.273 kr. til fru Valborg Krogh, Koldby, og hendes børn i anledning af, at hendes mand, vognmand Arne Krogh, den 26. oktober 1958 mistede livet som følge af uheld under blodafgivning på Koldby sygehus.

24. I Fjerritslev åbnes et kommunalt bibliotek, efter at kommunen har overtaget Fjerritslev folkebogsamling.
Vestervig brugsforening fejrer 40 års jubilæum.

26. En skinnebus på Thisted–Fjerritslevbanen afspores ved påkørsel af to heste ved Vust. Den ene hest dræbtes, men ingen mennesker kom til skade.

28. I Hundborg er udarbejdet en plan for kloakering med biologisk rensning. Udgifterne anslås til 379.000 kr.
Civilingeniør Torben Sørensen, Polyteknisk læreanstalt, fremsætter en plan om bygning af dæmninger over Limfjorden ved Sallingsund og Jegindø. Hvis planen gennemføres, skulle man kunne undgå at bygge dæmning med sluser ved Thyborøn.
For Bedsted stationsby foreligger projekt for et kloakanlæg med rensningsanlæg til 495.500 kr.

29. V. Vandet brugsforening vedtager at gennemføre en deling i A- og B-afdelinger.

December

1. Anlægsudvalget vedr. Hanstholm havn udbyder bygningen af ydermoler og tværmoler i entreprise. Thisted idrætsklub vælger amtsbogholder Martin Pedersen til formand i stedet for direktør Jens Pedersen, der ikke ønskede genvalg.

2. Nordthy regnskabssektion har udregnet forrentningsprocenten i landbruget til 4,1 mod 4,8 året før.

4. Vandstanden i Limfjorden stiger som følge af sydvestlig kuling til 1,5 meter over normalen, og der er store oversvømmelser på lavere liggende arealer. Sindrup vejle oversvømmes, idet vandet gennembryder digerne.

5. Jens Chr. Sunesens gård i Hjardemål nedbrænder delvist. Nogle svin samt 400 høns indebrænder.

6. Under et tordenvejr slår lynet ned i Hanstholm brugsforening og anretter en del materiel skade.
Ved Sallingsund færgeleje kører arkitekt Jørgen Bang og hustru, Nykøbing, i vandet med deres bil, men de redder livet.

7. Mejeribestyrer P. Søndergaard Pedersen, Villerslev, får overrakt Danish dairies vandrepokal for fint smør.

8. Propr. J. Gerstrøm, Momtoft, vælges til formand for fællesledelsen af kvægavlen i Nordthy.

10. Vinteren begynder så småt at sætte ind. Sidste nat måltes i Thisted 2,6 graders frost.

11. Knud Balles landejendom i Gammelby nedbrænder som følge af kortslutning. Hele besætningen indebrænder, men familien, der lå og sov, reddes.

12. Thisted amts fredningsnævn afsiger kendelse om fredning af 677 ha klitareal ved Stenbjerg og Vorupør. I erstatninger udbetales 60.000 kr.
Forrentningsprocenten for husmandsbrugene i Thisted amt opgøres til 2,0 og 3,9 året før.
Vinterens første snevejr forårsager meget glat føre og adskillige færdselsuheld.

13. Rær-Hansted-Vigsø kommune køber 16 tdr. bygsdl. af gdr. Ole Kirk, Hansted, for 107.500 kr. Grunden skal anvendes til opførelse af skolebygning, idrætsanlæg og alderdomshjem.

16. Kolonnechef Kjeldskov forlader CF-lejren i Dragsbæk for at blive brigadechef i København. Hans efterfølger bliver chefen for fynske sektion K. V. Birkenfeldt.

19. Pastor J. H. Hindsholm bliver indsat i embedet som sognepræst i Sennels.

20. Sydthy regnskabsforening opgør forrentningsprocenten i landbruget til 4,5 mod 4,4 året før.

21. Limfjordsfiskernes centralforening fremsætter protest mod planerne om dæmninger ved Jegindø, Sallingsund og flere steder.
Vestervig-Agger sogneråd vedtager projekt for et nyt alderdomshjem til ca. 1 mill. kr. i Vestervig.

25. Juleaftensdag var præget af regnvejr. Julevejret var iøvrigt mildt og fugtigt.

26. Den 23-årige landbrugsmedhjælper Gerhard Madsen, Gøttrup holme, bliver dræbt i Fjerritslev under slagsmål med en ung københavner.

27. Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger sælger sit kompleks ved Havnegade i Thisted til Andelsbanken for ca. 400.000 kr.

31. Natten til årets sidste dag faldt lidt sne, men vejret var fortsat mildt.

1961

Januar

3. Konsulent Harry Kristensen, Thisted, fejrer 25 års jubilæum som husdyrbrugskonsulent i Thy.
4. Forhandlingerne om et nyt fælles kraftværk for Nordjylland bryder sammen.
5. Jegindø kommune planlægger opførelsen af en ny skole til ca. 600.000 kr.
6. Pastor Anker Thuun-Hansen, Hvidbjerg v. å, kaldes til sognepræst i Vamdrup.
9. Ejendomsskyldvurderingerne i Hassing-Refs herreder viser en stigning med godt 42 mill. kr. eller 26,5 pct. til ialt ca. 200 mill. kr.
10. De tre firmaer Odense ægforretning, Kai Johansens ægforretning og Thisted ægeksport sluttes sammen og får til huse i ægpakkeriet på Kronborgvej med forretningsfører Alfred Bredahl som leder. Den nye centralskole i Sønderhå indvies. Den har kostet ca. 750.000 kr.
16. På asfaltfabriken »Phønix« i Øst Vildsund sker en eksplosion i en 1000 liters asfaltbeholder, og det blev til en storre brand, men ingen mennesker kom til skade.
18. Andelsbanken i Thisted åbnes.
    Kystvejen Klitmøller–Hansted vil efter beslutning i landbrugsministeriet blive ført langs udkanten af vildtreservatet.
19. Vejret har hidtil været meget mildt, men nu sætter en lettere frost ind.
23. Frosten har forårsaget isdannelser i Limfjorden.
    Thisted andelssvineslagteri efterbetaler 30 øre pr. kg.
    I Søndbjerg-Odby opnås enighed om opførelse af en 7-klasset centralskole.
25. Thisted offentlige markedshal havde i 1960 en omsætning af 3,8 mill. kr. og var tilført godt 86.000 dyr.
    Thisted varmeforsyning slutter kontrakt med firmaet D.E.C., Odense, om udførelse af fjernvarmeprojektet i Thisted.
27. Issituationen i Limfjorden forværres, og isbryderen »Goliath« er sejlet vestpå for at assistere forskellige skibe. Det frøs sidste nat 9,4 grader i Thisted.
29. En kuling fra sydvest rydder op i Limfjordens is. Næssundfærgen må give op for isskruninger, men kommer snart i fart igen.
    Pastor J. Bækgaard, Nors, kaldes til sognepræst i Tørring-Heldum ved Lemvig.
30. Pastor Th. Graversen, Skagen, kaldes til sognepræst for Skjoldborg-Kallerup.

Februar

1. Brugsforeningsuddeler J. Jensen, fejrer 40 års jubilæum i Skjoldborg brugsforening.
2. Tøvejr og vestenvind spreder isen i fjorden.
    Vestervig-Agger kommune køber »Apotekergården« for 85.000 kr. På grunden skal bl. a. opføres det nye alderdomshjem.
    Pastor A. C. D. Berthelsen, Søndbjerg, beskikkes til provst for Hassing-Refs herreder.
4. Thyboforeningen i Aarhus fejrer 25 års jubilæum.
7. En voldsom storm anretter betydelige skader. Således vælter den skolebygninger, der var under opførelse i Stagstrup, Tingstrup og Østerild.
8. Overfredningsnævnet stadfæster kendelsen om naturfredning af Sletådalen ved Slettestrand.
11. To unge mænd fra Gettrup, den 32-årige barber Arne Jensen og den 18-årige fisker Jørgen Andersen, drukner i Nissum bredning ud for Helligsø under arbejdet med at røgte fiskegarn.
12. Socialdemokratiet i Hurupkredsen vælger arbejdsmand Gunnar Sinding Jensen til kredsformand i stedet for Tage Sloth, der forlader egnen.
17. Hunstrup husmandsforening fejrer 40 års jubilæum.
19. Ved amtsmesterskaberne i skak blev Jørn Sloth, Hurup, nr. 1 med 5½ points, Tage Sørensen, Skovsted, nr. 2 med 4, og Bent Sørensen, Skovsted, nr. 3 med 4 points.
    Thisted amtskreds af Danmarks fjerkræavlerforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest på hotel »Phønix« i Thisted.
25. Ved Hanstholm havn udstykkes de første 20 grunde til boligbyggeri.
26. Marineforeningen for Thisted og omegn vælger savværksejer Schytte Larsen, Thisted, som formand.
    Vinteren er ganske usædvanlig mild. De første vårblomster har vist sig.

Marts

2. Der afgives 22 tilbud på bygning af Hanstholmhavnens inder- og yderhavn samt uddybning. Det højeste tilbud er på 103.5 mill. kr. og det laveste på 53 mill. kr.
    Bestyrelsen for Thisted andelssvineslagteri vælger gdr. Lars Poulsen, Nors, til formand i stedet for Aksel Andersen, Sennels.
    Det nye erhvervsråd i Thisted vælger direktør Knud Homann til formand.
6. Bestyrelsen for Hurup realskole vedtager udvidelser for 650.000 kr.
8. Til amtmand i Thisted fra 1. april udnævnes kontorchef i indenrigsministeriet Florian Martensen-Larsen.

Hvidbjerg fjernvarmeselskab vedtager at påbegynde varmeanlægget. Der er foreløbig tilsluttet 71 forbrugere.

10. Til sognepræst i Hurup kaldes pastor Børge Rasmussen, Ærø.
Jordfordelingssagen i Taabel afsluttes. Den omfatter 58 ejendomme med ialt 150 ha.

11. Overassistent Niels Brunsgaard, Thisted, udnævnes til skatterådsmedlem i stedet for baneform. William Møller, Hunstrup.
Vejret har længe været forårsagtigt, og markarbejdet er i fuld gang.

14. Thisted andelsboligforening køber 33.400 kvdrm. grund ved Thylandsvej til opførelse af 6 blokke med ialt 156 lejligheder.

15. Thisted byråd vedtager at udleje 8000 kvadratmeter jord ved alderdomshjemmet til anlæg af 27 kolonihaver.
Jordfordelingssagen i Svankjær afsluttes. Den omfatter 6 ejendomme og var foranlediget af, at den nye kystvej føres øst om byen.

20. Skatteligningen i landkommunerne viser en indkomststigning af 5–10 pct.

21. Thisted byråd vedtager at købe »Højtoftegård«, 40 tdr. bygsdl.

26. En voldsom storm med vindstyrke op til 10–11 anretter betydelige skader på egnen.
Kettrup–Gøttrup sognerråd vælger den hidtidige sognerådsformand Robert Nilausen, Gøttrup, til kæmner, og som ny sognerådsformand vælges murermester And. Lindström, Korsholm.

28. Nordthy husmandskreds og Thisted amts indkøbsforening rykker ind i nye kontorer på Stationsvej i Thisted.
Hurup sygekasse vælger portør P. Pedersen til formand i stedet for boghdl. H. Hansen, der efter 25 års virke ikke ønsker genvalg.
Vang-Tvorup husmandsforening fejrer 40 års jubilæum.

April

1. Konsulent N. C. Stensgaard, Hassing, fejrer 40 års jubilæum som planteavls- og regnskabskonsulent i Sydthy.
Brdr. Jensen fejrer 40 års jubilæum på bilruten Thisted–Nykøbing.

4. Thisted håndværkerforening vælger malermester N. Hyllested til formand i stedet for installatør Bjerre Christensen, der ikke ønsker genvalg.
Det hidtil fine forårsvejr svigtede i påskedagene, der kom med blæst, kulde og sne.

5. Den nye amtmand, F. Martensen-Larsen, overtager sit embede.

7. I Thisted åbnes et erhvervs- og turistkontor i det tidligere dampskibskontor ved havnen.
Amtsskolekonsulent Mejlgaard oplyser, at der i 1960 blev nedlagt 13 ældre skoler i Thisted amt.

11. Thisted byråd drøfter påny spørgsmålet om kommunegaranti for et fjernvarmeanlæg, men sagen udsættes endnu engang.
Sparekassedirektør Ravn Klausen udtræder – grundet sygdom – af Thisted byråd og efterfølges af overlærer E. Stensgaard Gade.

13. Handelsministeriet har besluttet, at en ny teknisk centralskole for lærlinge i murer- og tømrerfagene skal placeres i Thisted.
Foreningen »Norden« i Thisted vælger amtmand Martensen-Larsen til formand.

14. I Vorupør planlægges et kloakerings- og rensningsanlæg til ca. 400.000 kr.
Hedeselskabet beslutter, at skovriderkontoret for Thisted amt skal flyttes fra Hurup til Legind på Mors.

15. Førstelærer Poul Jeppesen, Rom, antages som forstander for Søndbjerg efterskole.

18. Foråret er tidligt på færde, og bøgen er nogle steder sprunget ud.

21. Sognepræst S. Andersen, Kettrup-Gøttrup, er efter ansøgning bevilget afsked fra 3. maj. Han venter at blive gymnasielærer i Aarhus.

25. Pastor Imm. Olesen, Hurup, kaldes til sognepræst for Nors-Tved.
Thisted byråd vedtager med 9 st. mod 4 at kautionere for et lån på 1,8 mill. kr. til fjernvarmeanlæg i byen.

27. Den gamle stationsbyskole i Bedsted, der er solgt til diakon Ingemann Larsen, Hjerm, indrettes til hvile- og sygehjem og åbner 1. maj.
Johan Skjoldborgs barndomshjem i Øsløs indvies til mindehus. Socialminister Jul. Bomholt holder indvielsestalen.

29. Efterværnskonsulent Flemming Hansen, Herlev, udnævnes til børneværnskonsulent for Thisted og Hjørring amter med bopæl i Fjerritslev.

Maj

1. Uddeler Jens Jensen, Lyngs, fejrer 40 års jubilæum i brugsforeningen.
Kirkebestyrelsen i Thisted går enstemmigt ind for, at kirkens gamle altertavle fra ca. år 1500 restaureres og indsættes på sin tidligere plads over alteret.

2. Thisted amts elforsyning vedtager at udtræde af den nordjyske elektricitetssammenslutning Nefo.

3. Folketingets finansudvalg bevilger 80.000 kr. til udvidelse af amtskontorerne i Thisted ved køb af den resterende del af den tidligere tobaksfabrik i Skovgade.

4. Pastor V. Merrild Johansen, Vejen-Læborg, kaldes til sognepræst for Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg.

5. Alle landbrugsorganisationer i Thisted amt vedtager at gå ind for leverancestop fra 8. maj som et led i landbrugets protestaktion mod regeringen.
9. Søndbjerg-Odby sogneråd vedtager at udbygge Odby skole i stedet for at bygge en ny centralskole.
Arbejdet med at bygge ydermoler og tværmole ved Hanstholm havn overdrages ingeniørfirmaerne Wrigth, Thomsen & Kier, Topsøe Jensen & Schrøder samt E. Pihl & søn. Beløbet andrager 63,9 mill. kr.
10. Den 18-årige fru Inga M. Andersen, Hundborg, kommer ulykkeligt af dage i Sperring. Hun var passager på en motorcykle, der væltede ved at en kalv sprang ind på den.
13. Børnehjælpskomiteen i Skive køber præstegården i V. Vandet til lejrskole for 77.000 kr.
17. I Hvidbjerg påbegyndes fjernvarmeanlæget, efter at sognerådet har vedtaget at kautionere for et lån på 500.000 kr.
19. A/S Stagstrup forsamlingshus vedtager at søge forsamlingshuset solgt og at anmode sognerådet om at få en sognegård opført i tilslutning til den nye centralskole.
22. Pastor Merrild Johansen indsættes i embedet i Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg.
23. Pinsedag havde fint solskinsvejr. Anden pinsedag var lidt køligere.
24. Den nye kirkegård i Bedsted indvies. Den har kostet 73.800 kr.
30. Hirtshalskutteren HG 141 kommer i brand ud for Lildstrand. Mandskabet redder sig i en jolle til land.
29. I Svinkløv plantage opstår en farlig brand, men det lykkes at begrænse skaden til ca. en tønde land.
Thisted amts garderforening vælger propr. H. Eriksen, Skibstedgård i Ydby, til formand.
30. Ved folkeafstemningen om 21 års valgret afgives i Thisted amt 8726 nejstemmer og 5421 jastemmer.
Skotøjshandler N. Chr. Grube Overgaard ansættes som kirkebetjent ved Thisted kirke fra 1. juni.
31. Røde kors for Thisted og omegn vælger overbetjent Nygaard til formand.
Ved natligt indbrud i Morup Mølle brugsforening stjæles ca. 1100 kr.

Juni

1. Af tipsmidlerne bevilges Fjerritslev boldklub 1000 kr. til inventar og Thisted amts gymnastikforening 5000 kr. til idrætshallen i Vildsund.
2. De første nye kartofler og jordbær kommer frem på gartnerauktionen i Thisted.
Thisted amtsråd udtaler over for ministeriet, at man ikke har interesse i opretholdelse af koncessionen på Jegindøfærgeriet.
3. Sydthy biavlerforening fejrer 75 års jubilæum ved en fest på Hurup missionshotel.
6. Thisted byråd vedtager at bygge ny gymnastiksal m. m. ved Vestre skole til ca. 500.000 kr. Et forslag om tilknytning af offentlig badeanstalt til ca. 150.000 kr. forkastes med 7 st. mod 6.
7. Pastor Knud Holt, Hjortdal, kaldes til sognepræst for Mosbjerg-Bindslev i Vendsyssel.
13. Hanstholm brugsforening indvier nye, moderne lokaler.
Skoleinspektør Riis Olesen, Vestervig, afløser læge Toft som formand for Historisk samfund for Thy og V. Han herred.
16. Havnebygningsarbejdet i Hansted er foran sin påbegyndelse, og der foretages afspærring af arbejdspladsen, der omfatter vestmolen og den hidtidige badestrand.
18. Centralforeningen af blikkenslager-, rør- og sanitetsmestre i Jylland holder generalforsamling i Thisted med ca. 150 deltagere.
17. KFUK-spejderne i Thisted invier spejderhuset »Grønærten« i Faddersbøl.
19. Vildsundudstillingen, der har varet 10 dage, besøgtes af 59.000 gæster.
Refsbøl mølle ved Hurup overgår til Hurup håndværker- og borgerforening, der vil istandsætte møllen og bevare den som vartegn for stationsbyen.
20. Dansk kvindesamfund i Thisted vælger fru Nehl Antonsen til formand.
22. Den 20-årige landbrugsmedhjælper Frits Pedersen, Klim, mister livet ved at en traktor vælter over ham.
23. Sct. Hansaften-vejret var blæsende og koldt.
24. Den 74-årige husmand Kr. Nicolajsen og hans hustru, Gøttrup holme, får overrakt Hedeselskabets sølvbæger for flittigt opdyrkningsarbejde.
27. En på denne årstid usædvanlig hård blæst med vindstyrke op til 8 går over egnen.
28. Der holdes rejsegilde på Synopalfabriken ved Thisted.
Pastor E. Hermansen fejrer 25 års jubilæum som sognepræst for Hvidbjerg-Lyngs, og beboerne holder en fest på kroen for ham.
30. Landstretten stadfæster dommen i injuriesagen fra Sundby alderdomshjem.
Dyrskuet i Hurup begunstiges af fint vejr. Der var ca. 3000 besøgende.

Juli

1. Arbejdsmand Svend Skalshøjs hus i Oddesund nedbrændte delvist.

Thisted musikforening modtager 1000 kr. fra kulturfonden.
Dyrskuet i Fjerritslev havde fint vejr og ca. 4000 besøgende.

2. Der holdes Limfjords-regatta i Thisted.

4. Den 52-årige tømrer Theodor Sunesen, Nors, afgår ved døden som følge af en ulykke ved nedstyrtning fra et tag i Vorring.

6. Fjernvarmeanlæget i Thisted påbegyndes, efter at mange forhindringer omsider er overvundet og repræsentanter i de sidste dage pr. taxaflyver var i København for at få den sidste formalitet ordnet.

8. Kongeskibet »Dannebrog« ankommer til Thisted kl. 18.30 i silende regn med kongeparret, tronfølgeren og prinsesse Benedikte om bord.
Rigsadvokaten beslutter, at der som en udløber af kæmnersagen i Hvidbjerg-Lyngs skal rejses tiltale mod tre kommunale revisorer og mod amtsrevisoren i Thisted for pligtforsømmelse.

9. Kongeskibet afsejler kl. 14.45 fra Thisted mod Nykøbing. Kongefamilien havde været ude på en biltur, bl. a. til Hansted.
Årets gymnastikfest holdes for første gang i Vildsundhallen.

10. Det kgl. teaters tourné opfører »Hagbart og Signe« på Thisted friluftteater. Forestillingen var trods køligt vejr godt besøgt, og den overværedes af kongen og tronfølgeren.

13. Der fanges en usædvanlig stor mængde sild ved Aggertangen. I Thyborøn havn losses i et enkelt døgn ca. 1500 tons sild.
I serien »Det nye Danmark« har radioen en udsendelse fra Thisted.

18. I Frøstrup holdes afskedsfest for førstelærer C. Brix, der flytter til Hvidbjerg Mors.

20. Vildsund marked var tilført 200–300 heste, hovedsagelig af norsk fjordrace.

22. Thisted landsogns kommune køber gården »Island« i Torp for 115.000 kr. for at udstykke jorderne i byggegrunde.

25. Den store afvanding ved Sløjekanalen i Han herred påbegyndes. Planen omfatter flere tusinde tdr. land i Kollerup, Gøttrup og Klim.

28. Lærer Gustav Nordentoft, Harring, kaldes til førstelærer ved Stagstrup centralskole.

30. I Ydby indvies det nyopførte idrætshus på sportspladsen.

31. Fjernsynet har en udsendelse fra Thisted amt i serien »Danmark rundt«.
Juli måned har været usædvanlig regnfuld. I Fjerritslev måltes 205 mm nedbør, i Thisted 140 og i Vestervig 127. Normalen er 60 mm.

August

1. Repræsentanter for landboforeningen i Sydthy går imod planen om udtørringen af Skibsted fjord.

4. Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger lukker sin afdeling i Thisted fra 10. august.

7. Den nye landevej fra Bjerre over Hjardemål til Østerild er nu færdig.

11. Overbetjent Karl G. Bjerregård, Thisted, udnævnes til politiassistent i Skagen fra 1. september.
Den nye centralskole i Koldby tages i brug. Den overtager realskoleafdelingen fra Hørdum skole.

18. Fyrmester Born, Hansted, bevilges afsked fra udgangen af september.
Som bestyrerinde på De gamles hjem i Nors antages fru Dagny Nielsen, Snedsted.

20. En 2-årig datter af arbejdsmand Verner Yde, Vorupør, mister livet ved at blive kørt ned af en bil.
Landpostbudenes centralforening holder delegeretmøde i Thisted med ca. 50 delegerede.

22. Førstelærer S. Vase, Hørdum, udnævnes til skoleinspektør ved Koldby centralskole fra 1. septbr.

25. Husmandskreditforeningen, Aalborg, holder repræsentantskabsmøde i Thisted med ca. 40 deltagere. I morgen holdes generalforsamling med 5–600 deltagere.

28. Galgehøjene i Hassing fredes, men der bliver foreløbig ikke offentlig adgang til dem.

29. Skoleinspektør Jørgen Krogh, Ikast (fra Hørdum) bevilges afsked med pension fra 30. september.

30. Den 58-årige husbestyrerinde Ane Kirstine Larsen, Sjørring, bliver dræbt i Skinnerup, hvor hun på knallert kører mod en Lastbil.

September

3. Kettrup kirke tages i brug efter en omfattende istandsættelse.
H.O.K.I.-afdelingen i Thisted fejrer 25 års jubilæum.
Mens vejret i juli og august var regnfuldt og koldt, blev det mod september meget smukt, og første septembersøndag blev en af årets største udflugtsdage.

5. Udbygningerne til Koldbygård nedbrænder, men alle dyrene reddes.

6. Chauffør Henning Hermansens 8-årige datter Anni, Thorup, afgår ved døden, efter at hun på cykle var tørnet sammen med en bil.

7. Sekretær i Det danske missionsselskab Bent Hoffmann Sørensen kaldes til sognepræst for Kollerup-Hjortdal.

Fjernvarmeanlæget i Hvidbjerg stationsby tages i brug.

10. Den 35-årige arbejdsmand Ernfred Gade Nielsen, Villerslev, mister livet ved at blive påkørt af en bil i Legind på Mors.

13. Hurup afholdsforening fejrer 75 års jubilæum.

14. Der holdes rejsegilde på fjernvarmecentralen i Thisted.

15. Vust friskole genindvies efter en udvidelse og modernisering, der har kostet 122.000 kr.

17. Pastor Emil Lange Ibsen ordineres som præst ved Thisted baptistkirke.

19. Rektor G. Rosholm, Thisted, udnævnes til rektor ved Odense katedralskole fra 1. oktober.

21. Fyrmester L. Kiær, Hirtsholmene, udnævnes til fyrmester i Hansted fra 1. oktober.

23. Thorup-Klim husmandsforening fylder 65 år.

24. Et hårdt tordenvejr går over Jylland, men der sker ingen skader her på egnen.

25. Under vejarbejder nord for Vestervig kirke støder man på stensætninger, og det viser sig, at her har været en boplads i jernalderen.

27. Stationsforstander M. J. Knudsen, Skive nord, udnævnes til stationsforstander i Sjørring fra 1. januar.

29. Som bestyrere af De gamles hjem i Hurup antages diakon Søltoft Christensen og hustru, Aarhus.

30. Den nye centralskole i Koldby indvies. Den har kostet 1.066.000 kr.

Billeder
FRA DET GAMLE ALBUM

Der har vist sig meget stor interesse for billederne »fra det gamle album«, som i fjor fandtes i »Jul i Thy«, og jeg har haft den glæde at modtage flere af den slags billeder. Nogle af dem bringes i nærværende udgave, og det er tanken at fortsætte i de kommende år. Jeg vil derfor være taknemmelig for at få lejlighed til at se billeder, der kunne egne sig til gengivelse og for i givet fald at måtte låne dem.

C. Brunsgaard

kør SIMCA

brug Ferguson

KJELD HØY

Aut. Bur.-Wain-forhandler

Thisted . Tlf. 813 - 833

Efter juleindkøbene

Thorstensens Konditori

Telefon 202

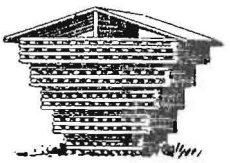

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefoner 57 - 657

Største lager af alle
bygningsartikler
Eneforhandling af
INSULITE

A/S KULKOMPAGNIET

(De forenede Kalkværker)

Telefon 35 og 25 . Thisted

KUL
KOKS
CINDERS
BRIKETTER

SMØREOLIE
BRÆNDSELSOLIE
KALK
MØRTEL

FORLANG

Rønbjerg Is

DEN SKUFFER IKKE

Marius Sørensen
Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det storste udvalg
i guld- og sølvvarer til
JULEGAVER

På gensyn i forretningen!

Engelsk
BEKLÆDNINGS-MAGASIN
NYTORV · TLF. 247 · THISTED

Hilsen Austin
Svend Jørgensen, telf. 970

Julegaver
Oscar Lund
Guldsmed
Vestergade 25 . Thisted . Telefon 540

B. Bjerre Christensen
statsautoriseret elektro-installatør
Brogade 2 . Telefon 248 - 949 . Thisted
Elektroteknisk specialforretning
Elektriske anlæg af enhver art

Rosenbergs
farvehandel
v/ Richard Mønster
Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

SKÆNK VIN – SKÆNK GLÆDE . . . SKÆNK
Helstrups Vine
Wilh. Helstrups vinforretning
v/ S. W. Vøhtz
Grundlagt 1868 Thisted

Lys skaber hygge - køb julegaven hos
Siwert & Korsfelt
Thisted
Stort udvalg i lysekroner, bordlamper,
læselamper, lampetter og skærme
samt elektriske varme- og kogeapparater

Landbosparekassen
i Thisted

Alt i rammer – spejle
malerier og reproduktioner
Kvalitetsarbejde i mere end 65 år
Glarmester SVEND ODGÅRD
J. Chr. Johansens eftf.
Storegade 18 . Telefon 345

Vi ønsker Dem
GLÆDELIG JUL

Vi serverer
god mad og kaffe
også i det nye år

Hotel »PHØNIX«
Telefon 863 . Thisted

Se først
Brugsens fjernsyn
opbygget på helt nye principper
Fordelagtige betalingsvilkår
Thisted Arbejderforening
Telefon 106

Angår det brændsel da:

A/S P. O. POULSEN

Telefon 950

KUL
KOKS
BRIKETTER
og
OLIE

Sparekassen for Thisted Amt

OPRETTET 30. NOVEMBER 1829

Amtets ældste og største pengeinstitut

Filialer: Frøstrup, Vesløs, Koldby, V. Vildsund, Nors, Hanstholm

*

Ekspeditionstid: 10–12 og 13.30–16, lørdag 9.30–12.00
Telefoner: 1616 fl. linier

— tal med os om opsparing med skattefordele

SHELL MED ICA
IGNITION CONTROL ADDITIVE
DANSK PATENT NR 82143

SHELL SMØRING

SHELL
service-station
v/ Emil Lauritsen . Havnen
Tlf. 634 . Thisted

SHELL
X-100
MOTOR OIL

En god julegave
er
VÆRKTØJ
fra

KNUD MORTENSEN

THISTED VÆRKTØJSMAGASIN
Storegade 10
Telefon 400
Thisted

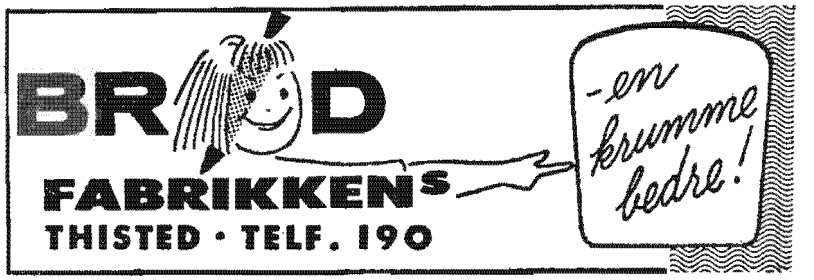

Søger De et ur som gave
– gå da til ERNST JESPERSENS EFTF.
Urmager og optiker
HANS HANSEN
Vestergade 7 . Thisted . Telefon 437

Vi har et meget stort og smukt udvalg i de anerkendte mærker

Brødrene
W. HANSEN
ELEKTRO - INSTALLATION
Vestergade 84 . Thisted . Tlf. 375

-frisk og fin

Dragsbæk
Magarinefabrik

Juleønsket i år

et kamera

Vi har kameraer i alle prislag fra kr. 26,00 og opefter
Eller måske et gavekort?
Et års garanti på kameraer – en selvfølge
Fuld godtgørelse ved ombytning indenfor en måned

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

Nyd livet i nyt tøj

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

De rigtige møbler – de rigtige priser

Såvel til jul som resten af året

er vi altid til tjeneste med alt i moderne enkelte møbler og hele stuer til fornuftige priser

KOM IND OG SE, HVAD VI HAR

Frøkjær Knudsens
MØBELHANDEL
THISTED · TELEFON 467

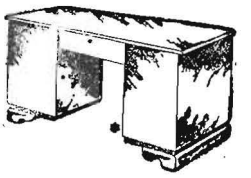

Den Danske Landmandsbank
Aktieselskab

Thisted
Afdeling

Telefon 88

Kontortid:
10–12 og 13.30–16
Lørdag 9.30–12

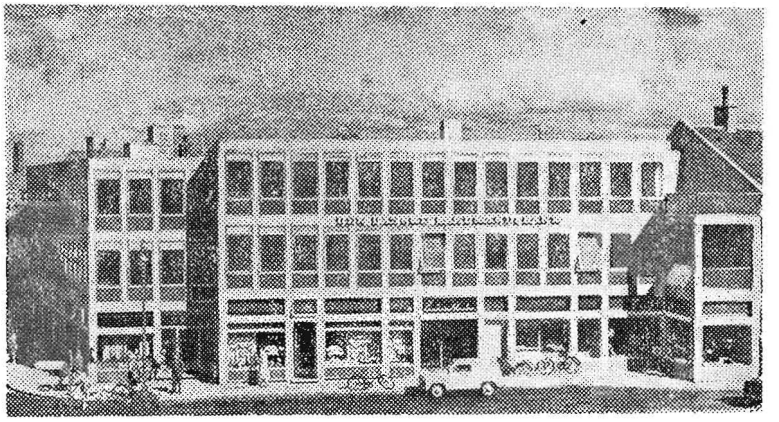

– den gode bankforbindelse

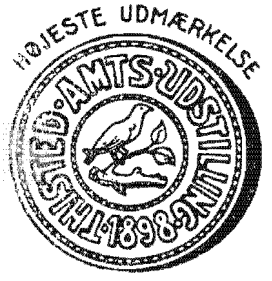

FYLDE – VELSMAG – AROMA

Spangbergs kaffe

– en virkelig nydelse

FORLANG DEN HOS DERES KØBMAND!

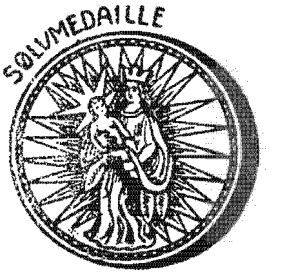

Calles konditori

CARL EJNER JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

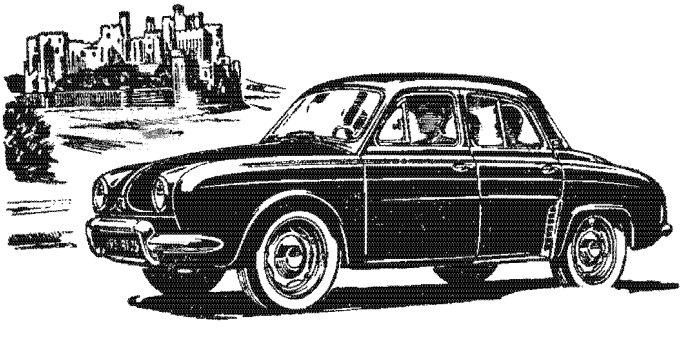

Tænker De på køb af vogn, så køb, hvor De får mest for Deres »bilkroner«. Kom til os og se stjerneskudet fra RENAULT – *en smart*

Dauphine

som foruden de mange andre fordele nu også har

alle 3 gear syncroniserede

Brandt & Baadsgaard

aut. Renualt-forhandlere . BP-service . Thisted . Tlf. 700

Søger De noget særpræget i

Gardiner

– da henvend Dem til os

Vi kan levere disse klippet, syet og hængt op – alt i smagfulde faconer og ideer

MICHAEL ZOLL

Storegade

Har De prøvet
vore fine **oste?**
– ellers bør De gøre et forsøg

Kirkegårds **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

Kulør på tilværelsen...

Tapet og farver

fra

JENSEN & LANGBALLE

Brændselsolie

Fast brændsel

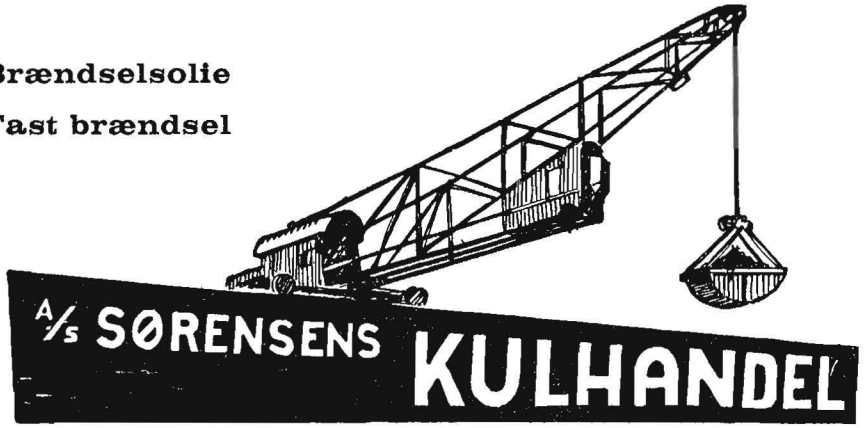

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det,
at vi renser,
nej, det er måden,
vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. kl.s rensning og presning

Kvalitet for alle pengene –

DAMPFARVERIET

Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

... samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 140 . Thisted

A/S Doverodde Købmandshandel

Alt i

GROVVARER & GØDNING

Statskontrolleret hønse- og svinefoderfabrik

DOVERODDES KONTROLLEREDE SÆDEKORN

Moderne korntørringsanlæg

*

Telefon 4 og 44 Doverodde

Lager i Hurup, Visbyaa, Ydby og Floulev

Sang og musik højner juleglæden

– Et musikinstrument bringer på en særlig måde glæde i hjemmet – såvel i hverdagene som til fest. – Derfor skulle De i år til jul gøre alvor af at skænke Deres børn den skønneste af alle gaver – det instrument, de så længe har ønsket sig.

THISTED MUSIKHUS Alt kan De få hos EJNAR CHRISTENSEN

Thisted Bryghus

Ved køb af bil eller traktor, vælg et af Fords anerkendte mærker

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 *Autoriseret* Ford *Forhandler* **THISTED**

Et centrum
for ure
og briller

ERIK NIELSEN

Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får man i

Knuds **HERREMAGASIN**

- kvalitet i hele huset . . .

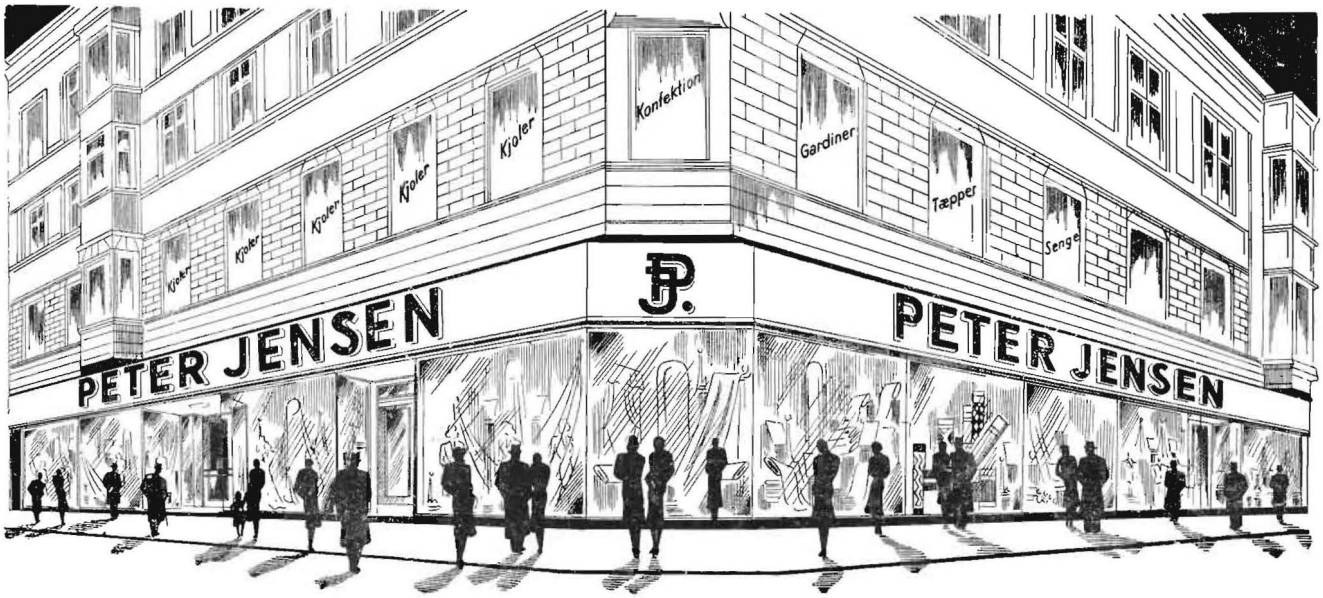

PETER JENSEN
HAR DET HELE!

Textil t

i gode

Peter Jensen
v/MOGENS LORENTZEN
Thisted, telefon 113 og 62

lok.
46.4
Jul i Thy
1961

Gaa med hvad De vil naar blot det er rent

TRIKOHL

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308706

JULI THY

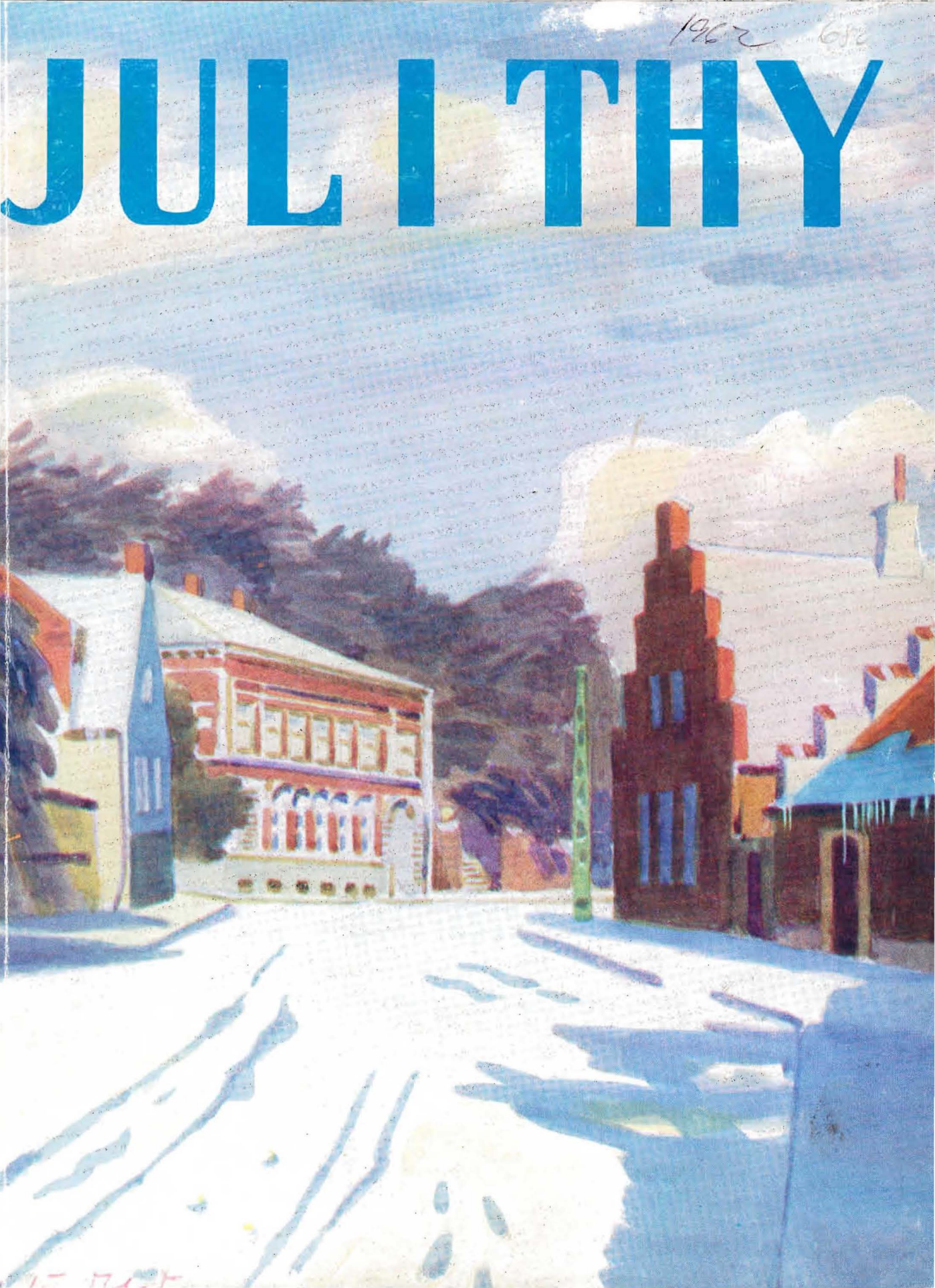

DEN STORE FORRETNING MED DE SMÅ PRISER

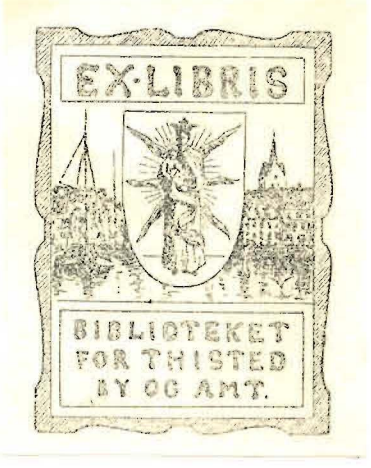

Alle kender

stedet . . .

*

MANUFAKTUR

I

HELE HUSET

GÅ HELLERE STRAKS TIL

Chr. Söndergaard

DET BETALER SIG

JUL I THY

1962

32. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

08.05

BIBLIOTEKET FOR THISTED BY OG AMT
01 DEC. 1962

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsantalt, København V

JUL I THY * 1962

32. ÅRGANG

*

Indhold

C. Sørensen: Velkommen jul, digt 3
Henry E. Pedersen: Drama på Ullerupgaard 4
Jan Pender Schmidt: Vestervig kirke, digt 9
Ole Bang: Mads Pokkers julegilde 10
C. Brunsgaard: Cecilie på Knudsbjerg 16
Bette Kræn Wolsens kjerktur 21
Anton Vestergaard: Med lånte fjer 22
Fra det gamle album, billeder 33
Johs. Hald: Lidt smosnak om Niels Juel 41
Erik Stokkebye: Jyllands stærke skulder 46
Et stykke England ved Bygholm vejle 48
Carl Nielsen: Spøgeri på Sdr. Nordentoft 53
Peter Fidus: Wor ejen Serkus 54
Og årene de rulle, årbog for 1961–62 58

Farvetrykt omslag efter tegning af Carl Lundblad: Parti fra Jernbanegade i Thisted

Tegninger af

Ellen Raadal, Gudrun Wienberg-Jensen, Carl Lundblad m. fl.

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy«
bedes tilsendt udgiveren:
C. BRUNSGAARD,
Nørreallé 35, Thisted, telefon 1754

EFTERTRYK UDEN AFTALE FORBUDT

Thisted Amtsbogtrykkeri

1962

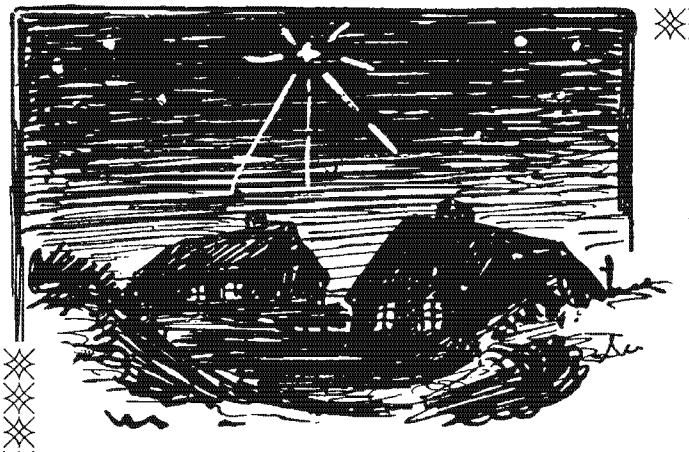

VELKOMMEN JUL

En stemning daler nu som alfespind,
af synligt og usynligt sammentvundet.
Hvad vi fik kært – nærværende og svundet,
kunstfærdigt i dens væv er rinket ind.
Som lænken, hvormed Fenrisulv blev bundet
den tæmmer vilddyrsdriften i vort sind.
Selv uhåndgribelig den holder nede
det hårde, det splidagtige, det vrede.

Vi voksne – ak, hvor blinde tit vi gå,
hvor hårdt vi tager, og hvor tungt vi træder.
Det lønner os at agte på de små,
at tage varsomt, træde let på tå,
som børn at leve med i barnets glæder
og trøste, hvor et lille hjerte græder.
Thi barnets verden, hvori småt blev stort
og stort blev småt, har julen helliggjort.

Så vær velkommen da, du gamle jul
med minderne fra livets uskyldsdage,
med kerter, klokkeklang og højtidssul –
kald os det tabte Paradis tilbage.
Lad kendte syner frem for øjet drage
med en erindringshimmel gyldengul.
Væk hjertets bedste følelser til live,
lad ved din arne atter børn vi blive.

C. SØRENSEN
THISTED

Drama på Ullerupgaard

Herremanden Niels Arenfeld ville ombringe sin hustru med gift

Af Henry E. Pedersen, København

GAMMEL ULLERUPGÅRD ligger ved amtslandevejen 7 km øst for Thisted, en hyggelig og venlig gård at se til. Den er nu en jævnt stor proprietærgård, men en gang har Ullerupgård været den største hovedgård i Thy med en mængde bøndergods under sig. Gårdens navn er oprundet af landsbyen Ulstorp, som for mange århundreder siden lå omkring det samme sted, og som blev nedlagt for at jorderne kunne samles under herregården. I historien nævnes gården første gang i 1354 som Ulsdorph. Gennem tiderne har forskellige herremandsslægter ejet Ullerupgård, og i gamle papirer kan findes adskilligt interessant og dramatisk stof fra livet på den gamle gård. Ved juletid for godt 300 år siden udspilledes her en højdramatisk kriminel affære, som flere gange omtales i kong Chr. den fjerdes korrespondancer, og om hvis enkeltheder der kan læses i akter og domme fra den store retssag, der stod på gennem lang tid. Sagen drejede sig om Ullerupgårds ejer, herremanden Niels Arenfeld, der ved to giftmordsforsøg havde villet ombringe sin hustru, Karen Dyre, med hvem han samlevede i et yderst dårligt forhold.

✳

Den første skriftlige underretning om den uhyggelige affære gives i et brev, som Chr. den fjerde under et ophold i Kolding 1640 en halv snes dage før juleaften skrev til Corfitz Ulfeldt, og hvori kongen beretter, at han er blevet stillet over for en underlig sag, »som vil tage en skidden ende, hvem det går ud over«. Og det forstår man vel, når det videre oplyses, at kongen er blevet opsøgt af Karen Hansdatter Dyre til Ullerupgård i Thy, der fremkom med den beskyldning, at hendes mand, Niels Hansen Arenfeld, havde gjort forsøg på at ombringe hende med gift, da hun for nylig lå i barselseng.

Niels Arenfeld skulle have overtalt en kvinde til at give hustruen gift, men denne kvinde besindede sig og fortalte i stedet Karen Dyre om planen og viste hende giften, der stadig skulle være til stede som bevisgrundlag. Karen Dyre havde derefter talt med en præst om sagen og var nu kommen til Kolding for at forelægge sin sag for kongen.

Tiden vil vise – skriver Chr. den fjerde – hvor vidt hun kan komme med denne sag, men bliver »sligt bevist Niels over, da vil det gå hannem ilde, thi det er et ugudeligt stykke af en kristen at gøre mod sin hustru, som han har børn med.« Kongen slutter dette afsnit af brevet med en tilføjelse om, at »samme frue har ellers et godt rygte på sig, så vidt jeg kan spørge – tiden skal vise det.«

Der blev nu handlet hurtigt. Endnu inden

ovennævnte brev var afsendt, havde kongen taget det første skridt til sagens opklaring, idet han den 12. december havde givet rigsmarsken Jørgen Urne befaling til at lade Niels Arenfeld anholde og føre til Koldinghus. Men da to af Arenfelds svogre gik i kaution for ham, blev han atter sat på fri fod. Imidlertid havde Karen Dyres fader, Hans Dyre til Knivholt i Vendsyssel, indgivet anklage mod svigersønnen, og der blev i den følgende tid afholdt forhør og ført en del vidner i den uhyggelige sag.

*

Anslaget mod hustruen var klimaks på et spændt forhold, der havde udviklet sig ægtefællerne imellem. Som hund og kat har de levet, rent bortset fra, at de stadig – som det hedder – delte bord og seng. Det gik endda så vidt, at Niels Arenfeld pryglede sin hustru. Af vidneførslen fik man iøvrigt følgende fremstilling af hele dramaet:

Karen Dyre var som nævnt datter af herremanden Hans Dyre på Knivholt, og mens Niels Arenfeld i vinteren 1639 opholdt sig på svigerfaderens gård, foretog han det første skridt til at bringe sin plan til udførelse. Selv om ægteskabet langt fra var den rene idyl, bar det dog frugt, og Niels Arenfeld var netop taget på denne rejse til Vendsyssel for at hente sin svigermoder og en af dennes tjenestepiger, Maren Ibsdatter, med til Ullerupgård, hvor Karen Dyre ventede sin nedkomst.

Torsdagen efter Sct. Kjelds dag fik Niels Arenfeld på Knivholt lejlighed til at tale med Maren Ibsdatter, og han forsøgte da – tilsyneladende med held – at overtale hende til at give hustruen gift. Da de næste morgen begav sig på hjemrejsen til Thy, skal Arenfeld have givet Maren Ibsdatter »en buddike med noget hvidt pulver udi«, og han skal have forklaret hende, at hun skulle give Karen Dyre »tre knivs-oddefulde« heraf i hendes melgrød »på det at hun ej skulle dø for hastig, men ligge en dag eller fire og pines«, og senere skulle Maren Ibsdatter give Hans Dyre fra Knivholt resten af det hvide pulver.

*

Anslaget mislykkedes dog fuldstændig, idet Maren Ibsdatter betroede sig til Karen Dyre og dennes moder, og de to kvinder plejede nu råd om, hvorledes de skulle forholde sig. Buddiken med det hvide pulver blev stukket til side – de to kvinder var klar over dens betydning for sagens videre udvikling.

Medens nu Karen Dyre ligger i barselseng, beslutter Niels Arenfeld sig til at gøre et nyt forsøg på at ombringe hende. På trediedagen efter kyndelmisse 1639 sidder han i sin stue, da en spindedreng på gården, Morten Knudsen, kommer derind for at hente en stob øl, som Karen Dyre har sendt ham efter. Her ser Niels Arenfeld en ny lejlighed, og han giver drengen en flaske med besked om at komme indholdet deraf i øllet. Ydermere fik drengen pålæg om, »at han skulle skolpe flasken op og ned, førend han slog det derudi«, og såfremt han med tilfredstillende resultat udførte, hvad der var ham pålagt, ville Niels Arenfeld »giøre ham til en agtendes dreng med tiden, så han skulle takke hannem alle hans livsens dage«.

Spindedrengen tog ølstoben og flasken og gik til kammeret, hvor hans husfrue og dennes moder opholdt sig. Han overrakte kvinderne den kriminelle flaske og berettede, hvad Arenfeld havde givet ham ordre til. At bestyrtelsen denne gang ikke var mindre end ved det første mordforsøg, er indlysende, og efter at de to kvinder var kommen til det resultat, at der nu måtte handles hurtigt, da man i modsat fald ikke vidste, hvad Arenfeld kunne finde på at gøre ved drengen, besluttede de at sørge for at få både drengen og flasken bort fra gården. Morten fik befaling til at tage flasken, sætte sig på en hest og ride ad Østerild til og søge at indhente fogden fra Knivholdt, der netop kort forinden havde forladt Ullerupgård og var på vej hjem til Vendsyssel.

Med ham skulle drengen drage til Knivholt, sætte Hans Dyre ind i sagen og derefter indtil videre blive på gården.

*

Morten spindedreng red fra Ullerupgård og indhentede snart fogden, med hvem han så drog videre. Efter hvad der kom frem ved de senere afholdte forhør, udviklede sagen sig derefter ret hurtigt. Skolemesteren på Ullerupgård berettede ved afhøringen, at kort efter at drengen Morten var redet af gårde »hørte han det røgtedes på gården iblandt folkene«, hvor det forlød, at drengen »var bortløben af frygt for hug og slag«. Skolemesteren fik dog ret hurtigt en anden forklaring på sagen, thi kort efter blev han kaldt ind til fru Karen Dyre, der indviede ham i hele affæren og bad ham tage en hest for at indhente drengen. Kvinderne frygtede nemlig for, at Niels Arenfeld ville sende stafetter ud efter drengen, der jo medbragte den famøse flaske.

Denne frygt viste sig at være begrundet. Arenfeld var i færd med at sende to karle øst-

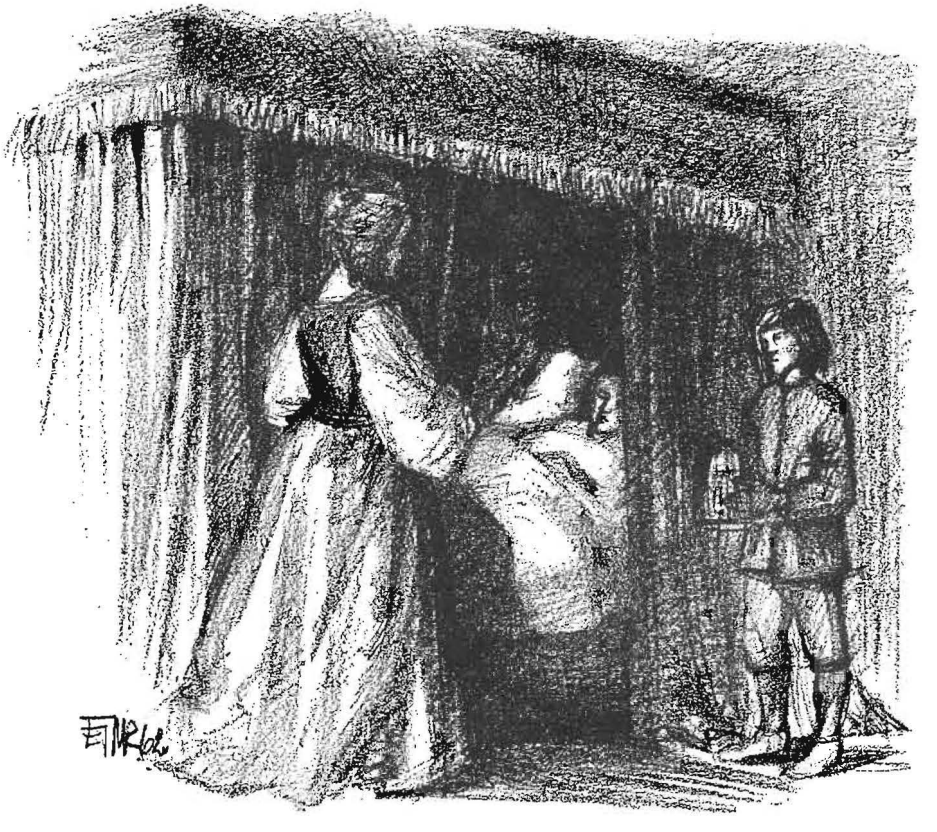

på for at lede efter drengen, der sammen med fogden var nået ud på Østerild hede, da de blev indhentet af skolemesteren, der gjorde dem opmærksom på, at de kunne vente at blive forfulgt af nogle af Niels Arenfelds karle. Efter at have afleveret denne besked, vendte skolemesteren sin hest og red tilbage til Ullerupgård, men fogden og drengen fortsatte mod Bjerget bakke. Men efterhånden

som de kom frem, fik fogden betænkeligheder med hensyn til drengens sikkerhed, og da de nåede til Vust, tingede han drengen i hemmelig pleje hos en mand ved navn Jens Poulsen, og her forblev Morten, indtil fruen til Knivholt passerede forbi på hjemturen. Hun tog da drengen med sig. Morten og hans flaske var jo ubetalelige vidner i sagen mod Niels Arenfeld, der nu var ved at tage fast form.

*

Efter at fru Karen Dyre var kommen oven senge, sendte hun bud efter sin sognepræst, hr. Oluf Adtsersen i Sennels, over for hvem hun i Maren Ibsdatters påhør berettede om det skete og fremviste det hvide pulver i buddiken. Det var tydeligt, at præsten var ilde berørt, men da han ikke ønskede at blive indblandet i affæren – han var vel ængstelig for at lægge sig ud med herremanden, som i de dage havde kaldsret til præsteembederne – søgte han at slå det hen. På lignende måde gik det fru Karen, da hun hemmeligt sendte bud efter præsten i Hillerslev, Kjeld Kristensen. Måske var han informeret i forvejen, givet er det i hvert fald, at han ikke var særlig interesseret i at høre på fru Karens forklaring.

Mens Hans Dyre på Knivholt havde haft travlt med at få sagen lagt til rette til proces, lå Niels Arenfeld heller ikke på den lade side. Han aftvang således sin hustru en skrivelse, der skulle afværge »hinder og skade« for ham, han fik de to præster til at afgive erklæringer om, at de intet kendte til sagen ud over almindelig kvindesladder, og da det kom ham for øre, at Maren Ibsdatter ikke kunne give møde på landstinget, sendte han et par betroede folk – Peder Taarsen fra Sennels og Jens Kristensen fra Hillerslev – til Vendsyssel for at udspionere Maren Ibsdatter. De to svende vendte tilbage og svor på Aal birketing, at Maren Ibsdatter aldeles intet fejlede, thi mens de var på gården »da mødte hun dennem ret vest for Knivholtgården en stund før solen gik ned, og da gik hun smuk frisk alene« og herved skulle det så bevises, at Maren Ibsdatters vidnesbyrd var falsk.

Alle disse vidnesbyrd bilagt med erklæringer fra befalingsmanden på Aalborg slot og fra Aalborgbispen blev fremlagt i landstinget i Viborg, og da sagsøgerne ikke var mødt, omstødte dommerne den stævning, som Karen Dyre havde udtaget mod sin mand.

*

Så er det, fru Karen drager til Kolding og forelægger sagen for kongen. Denne tager straks sagen i sin hånd, og i oktober 1641 blev parterne med vidner indstævnet for rigets ret, hvor hele affæren blev oprullet. Her var alle sagens hovedpersoner til stede: Morten spindedreng med den famøse flaske, Maren Ibsdatter med buddiken og hvem der ellers kunne vidne i fru Karens favør.

Fra modparten havde pastor Kjeld Kristensen sendt et skriftligt indlæg, hvori han forklarede, at han under ophold på Ullerupgård havde hørt brudstykker af en samtale mellem fru Karen og Maren Ibsdatter, hvori omtaltes et hvidt pulver, »men om det var skadeligt eller tjenligt, ved jeg ej«. Pastor Oluf Adtsersen fra Sennels svor »ved hans højeste eed med oprakte fingre, at så sandt Gud skulle hjælpe hannem« kendte han intet til affæren, og han havde ikke set noget hvidt pulver.

Niels Arenfeld førte selv sin sag, og han påberåbte sig bl. a. præsternes vidnesbyrd og bedyrede sin uskyld, idet han fremhævede, at så meget »kan enhver vel betænke, at hvo som et sådant skielmsstykke vilde begaae, fortroede det ikke til en squaller-quinde eller en nøgen spindedreng«. Hele affæren var efter hans påstand opfundet »for mig fattige mand på ære og liv ombringe, om det dennem ellers kunde gelinge«.

Men her hjalp intet for Niels Arenfeld. Retten fandt beviserne så stærke, at den bestemte, at såfremt han ikke kunne møde på det første Viborg snapsting efter nytår og der

med 12 adelige riddere sværge sig fri, skulle han være hjemfalden til straf.

*

Ved Viborg snapsting den 26. januar 1642 mødte så Niels Arenfeld frem med sine 12 riddere og svor den fordrede ed – og dermed skulle så sagen være ude af verden. Men allerede i et brev, som Chr. den fjerde en halv snes dage senere skrev til Chr. Thomsen Sehested, gav kongen udtryk for sin misbilligelse af den måde, på hvilken landsdommeren Just Høg havde optrådt ved at lade Niels Arenfeld »med en hob Hundtzfotter, skrattinger og skielmer« sværge den fordrede ed. Kongen drog i tvivl, at de alle var virkelige riddersmænd, og et par stykker fik befaling til at lade deres afstamning undersøge, og to af lovsmændene var kort efter blevet forvist fra landet af andre årsager. Alt i alt var det således en ret tvivlsom samling riddere, Niels Arenfeld ved denne lejlighed havde fået trommet sammen.

Det viste sig da også senere, at Niels Arenfeld og med ham de 12 »riddersmænd« havde svoret falsk, og der blev nu afsagt dom, hvorefter de alle inden 6 uger efter 10. november 1642 skulle forlade kongens riger og lande.

I det hele har man det indtryk, at det var en sag, hvis udfald i højeste grad havde Chr. den fjerdes interesse. Kongen giver således i et brev udtryk for sin overbevisning om Niels Arenfelds skyld, og efter hans mening ville den bedste udgang af sagen være »om han mister hovedet for den uhørte og mere end barbariske gerning, han haver gjort mod sin søn ved at få hannem til at sværge falsk på snapstinget i Viborg . . . men beholder han livet og mister æren, da straffes de uskyldige og ikke ham selv.«

Af lande måtte Niels Arenfeld og hans lovmænd drage – dog ikke for stedse. Ved kong Frederik den tredies kroning fik de alle tilladelse til at vende tilbage til Danmark. Niels Arenfeld var nu uden midler, da Karen Dyre sad som ejer af Ullerupgård, og man ser nu det ejendommelige, at Frederik den tredie i 1649 gennem flere adelsmænd søger at påvirke Karen Dyre til at give Niels Arenfeld en årlig understøttelse, så han kunne friste en tålelig tilværelse. Året efter udfoldede kongen endda bestræbelser for at få et forlig mellem de adskilte ægtefæller i stand.

Hvorvidt kongen havde held med sig i disse bestræbelser, foreligger der intet om. At samlivet skulle være optaget, turde være meget tvivlsomt. Karen Dyre sad på Ullerupgård til 1661, da hun overlod gården til datteren Anna og dennes mand Claus Pors. Hun døde 1679, 76 år gammel og ligger begravet i Aasted kirke i Vendsyssel.

Henry E. Pedersen.

VESTERVIG KIRKE

Rejst 1117 — 1160

JAN PENDER SCHMIDT

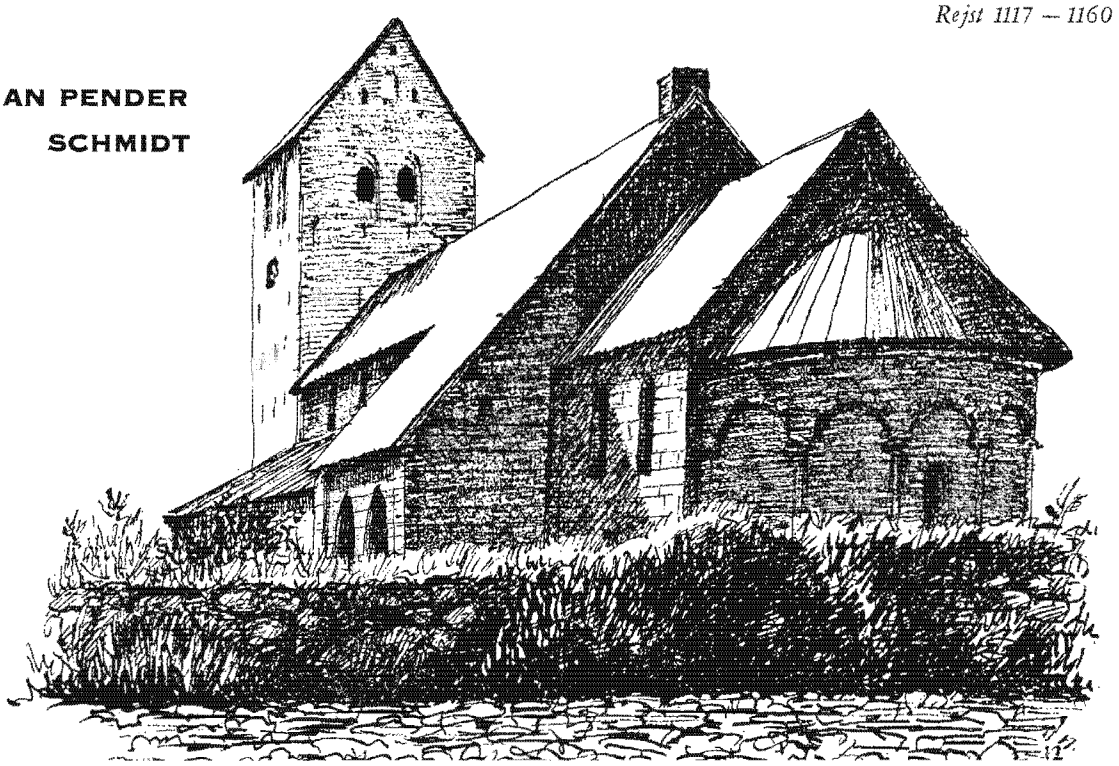

De har rejst mig her på bakken
midt imellem jord og sky,
for at jeg skal vogte slægtens
færden i det stride Thy.
Jeg har stået her i sekler
som en vogter uden svig.
– Jeg er den gamle, hvide kirke,
der står vagt ved Vestervig!

Jeg fik kampesten som mure,
jeg fik klokketårn som front
imod vestenvindens rasen;
jeg fik kalk og døbefont.
Jeg fik glugger, der stod åbne,
når der lured død og krig.
– Jeg er den gamle, hvide kirke,
der stod vagt ved Vestervig!

Jeg har ændret mig med tiden
i min synlige gestalt.
Men mit indre er det samme;
og det indre siger alt.
De har søgt mig helt fra havet,
når det kræved gråd og lig.
– Jeg er den gamle, hvide kirke,
der holdt vagt ved Vestervig!

De har rejst mig her på bakken
midt imellem mark og boel
med et våbenhus og alter
og med thybos andagtsstol.
Jeg er Thylands samlingsmærke;
jeg er ydmyg, stolt og rig.
– Jeg er den gamle, hvide kirke,
der står vagt ved Vestervig!

En sørgmunter historie fra det lidt ældre Thy

Mads Pokkers *julegilde*

af OLE BANG

I DET SYDLIGE THY boede for mange år siden en mand – han var bleven degn, og han var bleven forkølet – begge dele kan jo hænde et menneske. Og da nu degnen var bleg og mager, hittede folk på at sige, at han havde da nok tuberkler – det var da vist uforsvarligt, at børnene skulle gå i skole til en sådan syg mand. Dette kom den stedlige præst for øre, og så kom det videre. Enden blev, at degnen fik lægeattest for, at han havde tuberkulose. Han søgte og fik sin afsked med fuld pension, og det var han slet ikke så ked af.

Men da han nu var en mand i sin bedste alder og havde lyst til at tage fat på en nyttig gerning, så købte han for sine sammensparede penge nogle hedelodder et stykke uden for landsbyen. Han havde lyst til landbruget og ville nu bringe dette hedeareal i kultur. Han byggede sig et stort hus med plads til kreaturer og avl, og med stuer, der kunne rumme alle de mennesker, der forventelig ville komme for at bese hans epokegørende landbrugsbedrift.

Det var altsammen meget godt og prisværdigt, bare den gode degn ikke havde glemt en eneste lille ting: Arbejdet, sliddet, der skal til for at forvandle nøgen hede til rentabel agerjord. Folk i byen sagde om ham: »Han går da pokker i vold!« Dette pokkernavn lod folkevittigheden stedet beholde. Et par år holdt han den gående, men så havde han tabt lysten – og forbrugt sine penge. Så rejste han bort til en datter på en anden egn. Men denne degn kommer egentlig slet ikke historien ved – han er kun fremstillet for at forklare, hvorfor det store hus stod derude på den vilde hede, og hvorfor man kaldte stedet »Pokker i vold«.

*

Der var flere efter degnen, som forsøgte sig på ejendommen, men da det var folk, der manglede den nødvendige driftskapital af arbejdslyst og penge, – måske savnede de også fornødent kendskab til opdyrkning af hedejord – så kørte de alle træt i løbet af kort tid. Huset forfaldt, lyng og katteskæg rykkede atter ind over de opgivne agre og skjulte snart de møjsommeligt opbrudte furer.

Så kom Mads Spillemand og hans kone til »Pokker i vold«. Mads var en lille bred mand med små poliske øjne i et grovt ansigt, der foruden de kortklippede skægstubbe havde utallige gemmesteder for støv og snavs. Han arbejdede for gårdmændene hver dag, men ved julegilder og andre festlige lejligheder spillede han violin eller klarinet. Han kone kendte kun lidt til almindelig husgerning. Hun var et stort, stærkt kvindemenneske med et rødt indianeransigt og sluskede træk. Hun havde været god nok til groft arbejde, men hun kunne ikke selv hitte på noget af den slags i »Pokker i vold«.

Mads og hans kone var begge meget lidt oplyste, og de var bleven noget »forbrøslede« i livets hopsa. Husets ejere vidste godt, at de

to hverken ville forbedre ejendommen eller istandsætte huset, men de mente dog, at det var bedre, at huset var beboet, end at det stod tomt. Det måtte jo også tages i betragtning, at man samtidig skaffede den fattige spillemandsfamilie tag over hovedet – det gjaldt jo om at holde den uden for kommunens forsørgelse så længe som muligt.

Det gik så nogenlunde med Madses fortjeneste, ikke mindst med spilleindtægterne ved julegilder, legestuer og anden dans. Og Mads fik ved slige lejligheder meget godt at spise og rigeligt at drikke.

*

En stor idé var nu og da dukket frem i Mads Pokkers fattige hjerne: Han ville selv gøre et julegilde. Han talte med konen om det, men hun rådede altid fra. Idéen spirede dog stadig, Mads lagde planer, og en jul tog han den store beslutning, nu skulle planen realiseres.

Planen var, at hele omegnens ungdom skulle indbydes til »Pokker i vold« ud til Mads Spillemands – her var jo god plads – og de skulle have både kaffe og brød, brændevin og øl, dans og alskens løjer. Til gengæld ville de unge nok give gode spillemandspenge, og – Mads havde desuden en anden hemmelig bagtanke – de unge ville nok betale deres fortæring. De havde jo penge nok og var slet ikke nøjeregnende.

Tredie juledag stak Mads fiolen og klarinetten i skindposen og drog ud i verden for at »spille julen ind«. Hvert sted i landsbyen blæste han en skingrende klarinetfanfare uden for døren, og når han kom ind, hilste han »Glædelig jul«, og så spillede han på fiolen en polka og en vals. Men først efter at han var blevet beværtet med øl, dram og kage – ofte tillige 10 eller 25 øre – først da kom han frem med indbydelsen: Om de unge ville gøre ham og hans kone den ære og fornøjelse at komme ud til dem femte juledags aften, og han opregnede alle de herligheder og fornøjelser, der ventede dem.

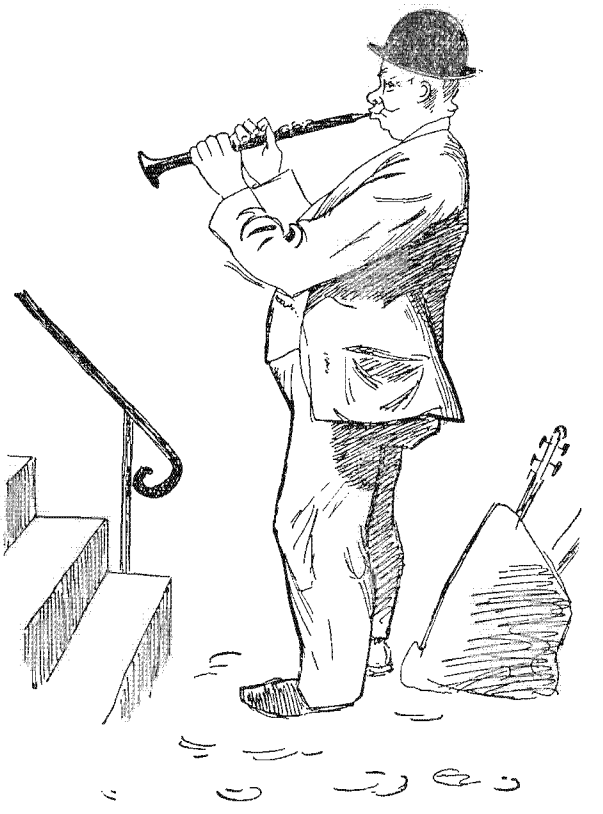

– Jo tak – din kone har altså bagt og brygget i den store stil, sagde en og anden med et lidt ironisk smil.

– Tjah – hun wild da ha wæt we å brøgg, men æ raj hind fræ ed! svarede Mads.

– Hvorfor da det?

– Jo, for hun håd hverken Målt helle Hummel!

De unge vidste godt, at alt det, de skulle nyde derude i Pokkerhuset, var sammentiggede varer med undtagelse af kaffen og spiritusen. Det var da heller ikke for de materielle nydelsers skyld, at den største del af egnens unge stævnede ud til spillemandshuset i henhold til indbydelsen. Det var dansen og løjerne, der drog dem, og det hele var jo lidt uden for det almindelige.

*

Så snart gæsterne var kommen ind i Pokkerhusets store, støvede dagligstue, blev de

budt hjertelig velkommen af Mads. Hans kone kom slentrende ind med øl i et snavset krus og med forskellige kager på en lige så lidt proper tallerken. Pigerne smilede genkendende til kagerne, og de satte deres sammenknebne munde mod ølkruset og lod som om de drak.

Men dans blev der og løjer – man var så herligt fri herude. Og Mads spillede og grinede, drak gæsterne til og fortalte historier, især julehistorier, for de er jo altid ens, skønt de ser forskellige ud – det er med dem som med marcipanen, der kan forestille både dyr og planter, frugter, rullepølse og meget andet, men det smager altsammen ens, så rørende sødt. Jo, den slags historier om en enke, der sidder ene og forladt, eller en ung pige, der er ude i det fremmede, og som sidder ene og længes, måske svigtet af kæresten – og juleaften kommer så enkens søn eller pigens kæreste dumpende ned fra himlen. Også om andre sorger og forviklinger, der på uventet måde endte i fryd og glæde juleaften, kunne Mads digte og fortælle så mange det skulle være.

Men når folk blev kede af marcipanen, kunne den utrættelige Mads også servere andre ting – sagn og sære historier, men altid med variationer – han fortalte ikke en historie to gange på samme måde.

– Læ wos fo den om æ Kongg po Øland, sagde en af de unge under en pause.

Jo, Mads var straks rede.

– Ja, si de wa den gång, dæ bowed en kongg på Øland i Harring, dæ hied Hvirvil. Han håd wæt en døgtig kongg, men no wa han bløwen gammel å skrawle. Han håd hat tow gue wenner, Bugge aa Fanning, men di wa bløwen slåen ihjel øwer po Sjælland we nøj, dæ hied Bisserup. Æ kongg bløw siel stemped, men han kam da hjem te Thy mæ dæ hæe tow døe kammeråter, å han fæk dem begrawed i tow hyww imell Hørdum å Irup.

Nå, så er ed, te dæ kommer jen å sejer, te æ kongg i Kårby po Moes wa po wej øwwer fue å indta Thy, dem føst a hans folk wa alleree we å go øwwer Welsuen.

– Så sier ed pinnede skidt ued, såe den gammel kongg, fu æ æ skrawle å ka it slåes. Å så ga den gammel kongg sæ te å roel. Men så sejer hans kuen, æ dronning:

– Send buj etter bette Jerrik å hans sønner!

Bette Jerrik bowed i Heltborre, å bodde ham siel å hans drengg wa så grøttendes stærk, te hwer a dem ku hold en tyr i si håel. Dæ gik så buj etter dem, å di lowed, te di sku nok gye djer flid fue aa rejj land å rige. Di ordred så all æ goermænd te å kyer oll dem størst stien po æ marker å i æ kalgoerdiger nie te æ suen. Siel tow di hwer en årmful stien mæ sæ. Da di kam nie te Welsuen, wa æ Kårby-kongg aa dem willest a hans folk alleree kommen øwer po æ Thylands-sie, å de håd bodde ywser å sabler å sånte nøj wærk å slåes mæ.

– Wel i øwwegi jer? robt æ Mossingbo-kongg. Han håd en stue hue å en grusselig kjæeb å gi åe.

– Hwans æ do for en kåel? spuer bette Jerrik. Æ kinne dæ it, men æ wel råe jer te å komm ued a wor land i en jawhast, fu helsen ska æ nok si å fo jer fløtt!

– Håh, din stump, robt æ kongg fræ Kårby, å bodde ham å hans kåel slow en stue skranni op. Men han fæk it grent færre, fu en stien, som bette Jerrik håd kywlt, den tow æ kongg hans hue mæ sæ i æ fywr. Trowærdig folk sejer, te æ hue ligger dæe å grenner den dåe i dåe.

Noddeda – dæ hæe Mossingbo-kåel bløw jo gall, å di trak djer wåben å wild øwerfald bette Jerrik å hans sønner, å de wa we å si nøj skidt ued. Men Jerrik tow æ stjat å en wuen, å den svang han øwer hans hue, å han graest oll dem, dæ wa så nær, te han ku now dem. Hans sønner dænged ræjsten å æ fjender tel mæ stien, så di kam oller te å si hverken Moesland heller suel å måen mier. Mæ rejsten å æ stien bombardiered di så dem mossingbower, dæ stow øwwe po den ajn sie å æ wand, å di bløw møj forskrækked å rendd djer wej. Sien den ti hå di wæt nok så tålle po Moes. Men da bette Jerrik å hans sønner kam tebåeg te æ

kong po Øland mæ den beskejn, så bløw dæ jo glee, som I nok ka tenk.

– Do æ såmmen manne mæ en knop, såe æ kongg te bette Jerrik, æ dronning kyst ham, å æ sønner ku ha fåt prinsesser te kwonner, hvissommensti dæ håd wæt sånte nue po Øland, men de wa dæ no it.

– Do ska wær general, såe æ kong te bette Jerrik.

– De wel æ it wær, svåer Jerrik.

– Så ska do wær minister!

– Heller it, svåer Jerrik. Dem, dæ kommer te æer å berømmels, di duer sjælden te nøj mier!

– Hm, hm, såe æ kong – jamen så wel æ gye dæ rig å bøgg en stads hus te dæ!

– Æ wel helst wær fri, såe Jerrik, fu når folk kommer te å bo flot å løw godt, så goer djer lys fu de mjest ued. Di folk håer ed bæjst, dæ håe di mindst fornødenheder!

Så wend Jerrik sæ å gik hjem mæ hans sønner, å sien håe æ it høt nøj te dem, sluttede Mads Pokker sin fortælling.

Ud på natten fik de unge kaffe med tilbehør. De skulle ikke genere sig, sagde Mads, men bare tage til sig af retterne efter behag. Og den pokkers Mads lod også falde en spøgende bemærkning om, at hvis nogen af dem absolut ville betale for fortæringen, så var Mads og hans kone jo fattige folk.

De unge så til hinanden, og nogle af karlene hviskede sammen. Da de var færdige med kaffen, gav to af karlene Mads 50 øre hver. De andre sagde, at de nok skulle betale for fortæringen, når de betalte spillemandspenge. Alt tegnede således til at ville gå efter Madses hemmelige beregninger. Fiolen hvinede og skreg vildere end før, og de unge dansede og sang, mens støvet lagde sig i tykke lag over dem og ind i lungernes fine luftveje.

Men pludselig standsede legen – en karl kom ind i forstuen, lukkede døren efter sig og hviskede, at politiet var der efter Mads, fordi han holdt bal og tog betaling for fortæringen. Mads måtte hellere skynde sig at komme væk, så skulle karlene nok se at få sagen ordnet.

Madses tanker kom helt i vildrede, og da døren atter åbnedes, og en høj mand med stort overskæg og guldtresse om kasketten trådte ind, flygtede Mads vildt forskrækket hen mod køkkendøren for at komme den vej ud. Men uheldigvis var han ikke ene om at ville gennem døren i dette øjeblik – hans kone var på vej ind med kaffekanden, da Mads kom farende ud. Konen blev væltet bagover, og Mads faldt oven på hende, mens kaffen, violinen og buen flød hen ad køkkengulvet.

En skraldende latter hilste dette drama. Mads sparkede og spjættede for at komme fri af konen, og nu var han vred.

– Din skrummel, hvæsede han og forsvandt ud gennem bryggersdøren. Konen fik sig endelig stablet på benene igen. Hun var grædefærdig, og da hun så den fremmede mand med guldbånd om kasketten, blev hun helt målløs og sjokkede uden at tænke nærmere over det bag efter Mads ud i bryggerset.

Der stod hun så i mørket og lyttede til støjen og latteren inde i stuen. Hun kaldte forsigtigt på Mads. Hun havde ikke hørt karlenes snak om politiet og kunne derfor ikke begribe, hvorfor Mads pludselig var løbet sin vej, eller hvad det var for en fremmed person, der var kommen. Hun var så skamfuld over det passerede, at hun undså sig for at gå ind igen. Hun kaldte atter og atter på Mads, men fik intet svar. Hun åbnede stalddøren og kaldte igen – stadig intet svar.

Nu måtte hun ind til gæsterne for at få at vide, hvorfor Mads var løbet bort, og hvad det betød. Men der var blevet så underligt stille derinde. Hun åbnede stuedøren og var nær gået bagover af forbavselse – lyset var slukket, og stuen var tom. Ikke et lys og ikke en lyd i huset. Hun fandt tændstikker og fik tændt lys, men hun befandt sig helt alene, alle de unge var borte. Hun tog sig til hovedet – hun begreb ikke, hvad denne mærkelige af-

slutning på deres julegilde skulle betyde.

Med et lys i hånden gik hun ud i bryggers, stald og lo, rundt i alle husets rum og kaldte på Mads, men forgæves. Deres lille magre eneste ko drynede over den natlige forstyrrelse, men ellers hørtes ikke en lyd. Hun gik rundt om huset og kaldte, men stadig forgæves.

*

Nu var hun bleven så sær angst, og hun satte afsted hen over heden til de nærmeste naboer, som hun fik banket op. Der fik hun fiskede rustne tøndebånd, kasserede karklude og andet affald op af vandet. Pludselig stod der et menneske hos dem på brinken og sagde med den hilsen, som man i tidligere tid brugte:

– Gud hjælp jer! Hwans wel i fesk i den hæe huel?

Lygten blev vendt mod skikkelsen, der tegnede sig vældig stor mod den sorte nattehimmel, og Madses kone skreg:

– Åh, Herre Jøsses – det æ Mads! Vi trowed, te do wa druwnt!

at vide, at de unge havde villet hævne sig på Mads, fordi han havde budt dem hjem til julegilde og så ville have betaling for den smule, de fortærede. Derfor havde de med et maskeansigt og noget guldstads fra et juletræ udstafferet en af selskabet som politibetjent og forskrækket Mads.

Åh ja – nu forstod hun det. Men hvor var Mads?

– Åh, Herre Jøsses – udbrød hun pludselig – æ mergelgraw!

Det kan nok være, der blev bestyrtelse. Frygten for, at Mads i mørket – noget beruset som han var – var løbet i den dybe mergelgrav, syntes ikke helt urimelig. Naboægteparret kom hurtigt i klæderne, og med tændt lygte og en brandhage fulgte de Madses kone til mergelgraven. Her stod de så en tid og

Nu kom forklaringen. Mads havde været noget omtåget af drikkevarerne, og i øjeblikkelig forfjamskelse var han løbet sin vej fra den formentlige politimand. Han havde boret sig ind i en dynge sammentigget halm i laden, og her var han falden i søvn. Nu var han vågnet ved, at noget bed ham i ansigtet, formentlig en rotte.

Mads og hans kone gik hjem og kom i seng. De sov til hen på eftermiddagen.

Så blev det nytårsaften – en sølle helligaften for de to mennesker i Pokkerhuset. De havde ingenting til føden, og deres sølle julegilde havde hverken givet spillemandspenge eller anden mønt, men kun ærgrelse og skam. Mads sad med hånden under kinden.

– Do hower wal, sagde konen, te do ska spell te Kræn Wolsens i måer awten?

– Æ kan it – æ slow æ fjolskruer i støkker, da æ fald øwer dæ i æ kykken, svarede Mads med et opgivende suk.

Grædende fandt hun salmebogen frem, satte sig hos Mads og begyndte ligesom tidligere nytårsaftener at synge:

Til ende året haster,
har jeg anvendt det vel?

Så svigtede stemmen hende, og Mads kunne mod sædvane heller ikke synge. De sad hos hinanden og så i bogen. Pludselig brød konen ud i en ubehersket hulken:

– Åh, Mads, vi goer po æ sown! jamrede hun.

Det var som om et piskeslag havde ramt Mads. Han rejste hovedet med et sæt.

– Æ sown – æ fattegoer!

Tanken skød sig med påtrængende klarhed og kraft ind på ham som noget rædselsfuldt, der ville sprænge ham. Han rejste sig, og med blegt ansigt gik han grundende frem og tilbage på gulvet, forfærdet over den mulighed at skulle på fattigvæsenet.

Så hørte de pludselig, at der var nogen ved døren (ligesom i de rigtige marcipan-fortællinger!). To unge karle kom ind, hilste »Glædeligt nytår« og lagde så to tikronesedler hen til Mads. Det var de unge karles sammenlagte spillemandspenge, og så ville de bede ham tilgive, at de havde spillet lidt komedie med ham – det var grimt gjort, det forstod de bagefter, men – han skulle ikke have budt dem hjem til julegilde og bagefter forlangt betaling for det, de fik.

Mads og hans kone blev jo glade for pengene og for de unges venlighed, men – Madses tanker og forestillingsevne var bleven vakt og skræmt, og angsten vækkede hans vilje og energi. Han sov ikke meget den nat.

Nytårsmorgen rejste han sig tidligt, gik undersøgende rundt om huset og derefter en tur hen over heden. Op ad dagen gik han hen til en af egnens husmænd, der havde opdyrket en hedelod og havde fået præmie for veldrevet brug. Da Mads kom hjem, så han ud som om han var bleven 10 år yngre. Hans øjne strålede, og han pustede ordentlig af energi og virkelyst.

– Nej, sagde han, så læng æ hå kræfter i behold, ska æ sown blyw fri fue wos. Do wel da hjælp mæ? Han strøg sin kone over kinden.

– Ja, sagde hun, men æ forstår it –

Nej, hun forstod det ikke fra først af, og ingen på egnen forstod det – så dygtig Mads pludselig var bleven. Han arbejdede ude og inde tidligt og sent – og der blev aldrig sat nye skruer i fiolen.

*

Mads Spillemand og hans kone kom ikke på fattigvæsenet – sognet fik snarere hjælp fra dem. Huset med tilliggende jorder fik de købt, jorden blev opdyrket, og lyngen gik pokker i vold. Omkranset af træplantninger voksede markafgrøder og havesager som på de bedste indmarksjorder.

Mads og hans kone blev krumbøjede af alder og slid, men de var tilfredse med deres lod.

– De æ bejer å blyw slidt op end å rust op, sagde Mads.

Ole Bang.

CECILIE PÅ KNUDSBJERG

Af C. Brunsgaard, Thisted

En Morsø-kvindes bitre kamp for det daglige brød

KNUDSBJERG i Sennels er i vore dage et idyllisk sted. Her er skovbevokset og lunt ved stranden, og fra skrænterne har man den mest pragtfulde udsigt over fjorden i vid udstrækning, over Hovsør, Hannæs, Feggesund, Skarrehage og Sejerslev bakker, og i baggrunden mod øst toner Himmerlands kyst frem. Thisted FDF har en meget benyttet sommerhytte på Knudsbjerg, og iøvrigt finder i sommertiden slet ikke så få hen til dette sted. Her er ikke nogen god badestrand, men her er naturskønt, og her er fredeligt. Stedet er ikke overrendt af mennesker.

Jorderne her på Sennels hede er ikke af særlig god bonitet, men plantager og læbælter luner godt om det pæne, velholdte husmandssted, der ligger på Knudsbjerg, og hvis marker bærer gode afgrøder.

Her har naturligvis i tidligere tider set anderledes ud. Her færdedes for flere årtusinder siden stenaldertidens thyboer, hvad talrige fund af flinteredskaber vidner om. Sandsynligvis har stenalderfolket haft en boplads her ved fjorden. For blot 100 år siden tog landskabet sig også helt anderledes ud. Da var Knudsbjerg og Sennels hede nøgen og bar, kun bevokset med lyng. Sennels plantage blev først anlagt i 1888. Den dækker 44 tdr. land og var den første af Hedeselskabets plantninger her på egnen. Knudsbjerg-plantningen anlagdes 1906. Megen anden træplantning er vokset frem i Sennels og har givet egnen en langt blidere karakter, end den forhen havde.

Det første hus på Knudsbjerg – altså fraset stenalderfolkets hytter – blev rejst for ca. 100 år siden, en jordhytte på en gold lyngslette, hvor vindene havde frit spillerum. Et ægtepar – og navnlig da konen – førte her gennem mange år den bitreste kamp for det daglige brød. Jeg skal her berette, hvad jeg for mange år siden fik fortalt af en gammel Sennelsbo, der kunne huske det første par folk, som slog sig ned på Knudsbjerg.

*

Cecilie var en ung pige i Vester Assels på Mors. Hun stammede fra et fattigt husmandshjem, og hun havde pladser på et par gårde på hjemegnen. Hun lærte en ung thybo at kende, en sømand Jørgen Odde, der undertiden kom til Thissinghus med en fragtskude. Det blev til ægteskab, og det unge par boede en del år i V. Assels og klarede sig så nogenlunde. Jørgen Odde tjente til et nødtørftigt udkomme ved at sejle i fragtfart med sin skude, for det meste på Limfjordens kystbyer.

Men en stormvejrsnat strandede han, og skuden led en så hård medfart, at det tog mange måneder at få den gjort sejldygtig igen. Det kostede meget arbejde og mange penge, og da der nu ingen indtægter var, kom der fattigdom og nød til huse. Omsider kom

dog skuden atter på vandet, Jørgen Odde kom i fart og tjente igen så meget, at der blev råd til at leve på en menneskeværdig måde.

Det unge ægtepar begyndte at se med forhåbninger på tilværelsen. Men så slog lynet atter en gang ned i det lille hjem: Jørgen blev indkaldt til krigstjeneste i søværnet. Det var i treårskrigens dage, 1848–50, og han skulle uopholdelig give møde i København. Han måtte parere ordre, og så kom skuden til at ligge uvirksom, udsat for ødelæggelse af sol og vejr.

Nu begyndte Cecilies trængsler for alvor. Hun var dygtig og arbejdsom, og hendes væv gik flittigt, men der var kommen nogle børn i hjemmet, og det var hende, trods den bedste vilje, ikke muligt at skaffe det fornødne til føde og klæder. Nøden blev så hård, at hun ikke så anden udvej end at søge fattighjælp, at gå den tunge gang til sogneforstanderskabet – det var før kommunalbestyrelsernes tid.

Hun fortalte senere, at det var det sværeste, hun i sit ellers ikke solbeskinnede liv havde været ude for. Hun kunne vedblive at føle den smerte, der greb hende, da hun stod i stuen, hvor sogneforstanderskabet holdt møde, og skulle frembære sit ønske om nogle skæpper korn til brød. Hun kunne for smerte og sindsbevægelse ikke få et ord frem, og hun tænkte på at liste sig ud af døren igen og beholde sin nød for sig selv. Men så mindedes hun børnene og det tomme hus, og hun blev stående. En del andre fattigfolk, der var kommen i lignende ærinder, fik deres sager behandlet, og der faldt fra forstanderskabet strenge ord til nogle af dem. Endelig, da hun var ene tilbage, blev der spurgt:

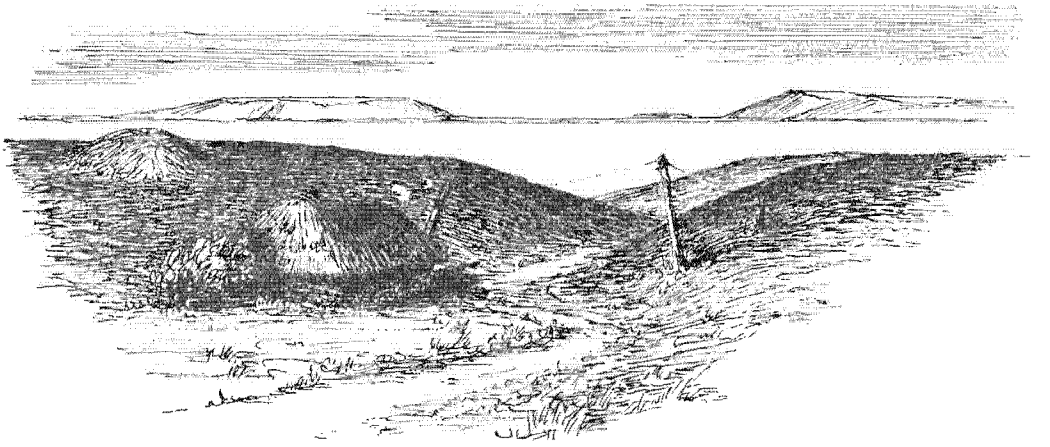

– Vil denne unge kone også bede om almisse?

Cecilie stod tavs og kunne ikke få et ord frem. Så gik præsten – der var født formand i sogneforstanderskabet – hen til hende og sagde:

– Har du det for småt?

Cecilies svar var en hulkende gråd. Præsten sagde:

– Gå du kun hjem, du skal nok få lidt korn!

Hun fik så nogle skæpper korn, som hun hurtigst muligt fik malet og bagt i brød. Hendes mand kunne som menig soldat intet bidrage til husholdningen, og i de dage var der ikke noget, der hed hjælp til soldaterhustruer. Jørgen gjorde tjeneste på fregatten »Belone« ud for Elben. Cecilie måtte gentagne gange gå til sogneforstanderskabet, men præ-

sten havde fattet medfølelse med hende, og det blev aldrig så svært som første gang.

*

Da endelig krigen sluttede, og Jørgen skulle afmønstres, var han dagen før hjemsendelsen så uheldig at få sin ene hånd læderet ved en ankerkætting. Det var ret slemt, men Jørgen var bange for at blive sendt på lazaret i stedet for at komme hjem, så han skjulte skaden for militærlægen. Det skulle han selvfølgelig aldrig have gjort, men han længtes jo efter familien og vidste, hvor dårligt det stod til derhjemme. Han kom hjem, og her var ikke nogen egentlig lægehjælp at få – der fandtes intet sygehus og kun få læger, som var langt borte, så han blev gående med den dårlige hånd, der voldte ham megen smerte. Den blev ved at genere ham resten af livet.

I hjemmet blev de økonomiske forhold ikke bedre, fordi Jørgen var kommen hjem – tværtimod. Han kunne foreløbig ikke tjene noget, der var altså en mund mere at mætte, men ikke flere til at skaffe indtægter. Børnene var dog efterhånden bleven så store, at Cecilie fik bedre tid til væven og strikkepindene. Omsider fik Jørgen dog igen en skude at føre, og senere blev han ejer af den. Ægteparret flyttede til Thy, hvor de for få penge overtog en uopdyrket og ubeboet hedelod på Sennels odde, Knudsbjerg.

Det var et voveligt foretagende for et par helt ubemidlede mennesker, men de fik lov at bo hos en broder til Jørgen, indtil de fik lavet sig et hus af hedetørv. I denne jordhytte flyttede de så ind med den smule fattigt bohave, som de ejede. Jørgen sejlede ud for at finde fragt, og Cecilie sad med børnene i jordhytten. Hun fik sin væv anbragt i huset og kom til at væve alentøj for nogle af egnens beboere. Hun gav selv sine børn skoleundervisning i de første år, og en gårdmand i nærheden lod sit eneste barn få den første undervisning hos hende. Det gav også en lille smule fortjeneste.

Var familiens bolig tarvelig og fattig, så var den daglige kost det også. Jørgen tjente nok en del penge med sin skude, men der var afdrag at betale, skuden skulle holdes vedlige, huset skulle udbedres o. s. v., det var meget sparsomt med midler til føde og klæder. I så henseende var det som om »nissen« var flyttet med til Thy. I Sennels havde de også et sogneforstanderskab, og dette opdagede snart, at familien i jordhytten på Knudsbjerg ikke var noget godt aktiv for sognet, den skulle helst fordrives didhen, hvor den var kommen fra. Dette blev der gjort alvorlige forsøg på – sådan var socialforsorgen jo på den tid. Men det lykkedes aldrig at få familien jaget bort, Cecilie tog kampen op, og hun førte den igennem.

*

Cecilie kunne græde som et barn, når hun senere i livet kom til at fortælle om den bitre kamp, hun måtte udkæmpe for at værne sin fattige rede. Hun stod der alene blandt en for hende fremmed befolkning, omgivet af en børneflok i yderst fattige kår. Der skulle både mod og energi til at tage kampen op, men Cecilie følte det, som var det selve livet, det gjaldt, og derfor vovede hun sig ud i den nådeløse, ulige og tilsyneladende håbløse kamp.

Nu skal man dog ikke opfatte forholdet således, at sogneforstanderskabet og de andre, der var rede til at skubbe til en hældende vogn, egentlig var onde mennesker. Det var de ikke, deres hårdhed var udslag af den i datiden almindelig anerkendte og praktiserede sognepatriotisme. Den dikterede deres stilling over for de fattige, der ikke var hjemmehørende i sognet, ikke var »sognepligtige«. Hvert sogn havde nok at gøre med sine egne fattige, og man søgte at værge sig mod fremmede, der kunne falde sognet til byrde. Sogneforstanderskaberne – og senere sognerådene – kunne være noget hårdhændede i deres metoder til at holde sig tilflyttere fra livet og få dem læsset over på andre sogne.

Men Cecilie holdt stillingen, selv om den bitre nød var en hyppig gæst i hjemmet, og

under sin uforfærdede kamp vandt hun manges medfølelse. Når huset var tømt for fødemidler, og Jørgen ikke var i stand til at komme hjem med penge, fandt hun efterhånden vejen til nogle hjem, hvor man med god vilje fyldte hendes krukke og hendes forklæde. Når hun så kom hen over heden med sin byrde, løb børnene hende langvejs i møde, og der var stor glæde over, at den værste nød for en tid var afværget.

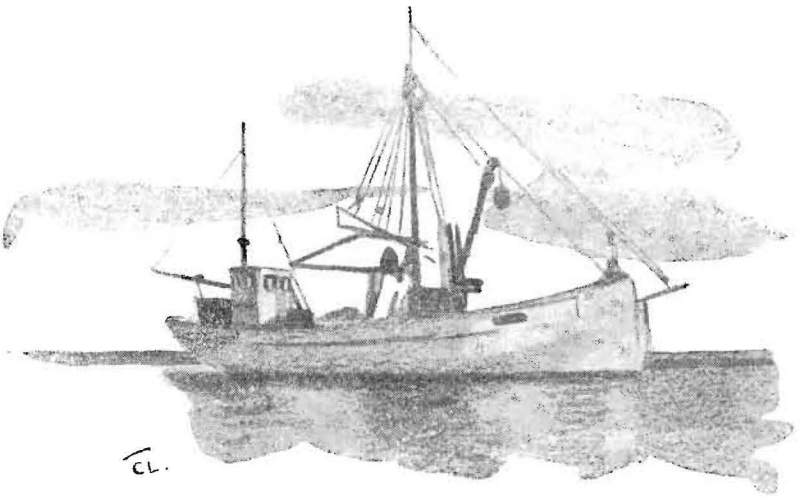

*

En efterårsnat ankrede Jørgen op ud for hjemmet og gik i land for at se til familien. Han turde dog ikke vente ret længe, idet det var ved at trække op til uvejr, og han gik derfor om bord igen. Ved midnatstid brød en orkanagtig storm løs, og skibe i hundredvis strandede denne nat. På Jørgens lille fartøj brast kættinger og trosser som sytråde, og skuden drev i mørket ud på den voldsomt oprørte fjord. Cecilie tilbragte natten i skrækkelig angst. Hun var nede ved stranden for at se efter skuden, og da hun blev klar over, at den var borte, troede hun, at den var forlist i det forfærdelige vejr. Om bord var foruden hendes mand også en søn. Men hendes fortvivlelse vendtes til glæde, da Jørgen og drengen hen på morgenstunden kom velbeholdne hjem. Jørgen havde trods storm og mørke fået herredømme over den drivende skude. Han kendte farvandet nøje, og han fik skuden ført ind i »Røndyb«, hvor han satte den på grund i den bløde bund.

Årene randt, og kårene i det lille hjem på Knudsbjerg blev en kende bedre. En del af hedejorden blev brudt op, og der kom en ko på stald. Der var dog ikke penge at købe en ko for, men de fik på kredit en kviekalv, som de fødte op. Der kom mur af brændte sten i husets sydside, og der blev anlagt en have med træer, blomster og bier.

Børnene blev voksne og artede sig godt i livet. Den ældste datter blev gift med en brav håndværker, men hun døde ung efter at have sat en lille pige i verden. Da Cecilie fik dette at vide, lå hun syg, men hun rejste sig straks af sin seng og sagde til Jørgen:

– Du får hente barnet, så skal jeg være det i moders sted så godt jeg kan!

Barnet blev hentet, og skønt Cecilie nu var ved at blive gammel og naturligvis var præget af den hårde kamp for tilværelsen, så tog hun

sig kærligt af barnet, der voksede op til at blive en slank og smuk pige, mens Cecilie gled ind i alderdommen. Da hendes kræfter ebbede ud, sagde den unge pige til sin gamle bedstemoder:

– Du plejede mig, da jeg var lille og hjælpeløs, nu gør jeg gengæld, og jeg skal nok hjælpe og passe dig i den tid, vi må beholde dig.

Pigen holdt ærligt sit ord. Hun forblev i hjemmet til hun var 32 år gl. Da rejste hun til Amerika, og Cecilie kom i huset hos en datter, der var gift med den afdøde søsters mand. Her blev Cecilie plejet på det bedste, indtil hun i 1912 døde, 95 år gammel. Man forstår, at der var tømmer i denne kvinde, der kunne bære en så barsk skæbne og endda blive meget gammel.

Der blev da også forundt Cecilie nogen glæde i livet. Børnene var flinke og dygtige, og de var gode mod deres forældre. Den største glæde i Jørgens og Cecilies liv blev beredt dem ved deres guldbryllup. Det blev en uforglemmelig fest for de to gamle. Da havde de boet så længe i Sennels, at de forlængst var anerkendt og respekteret af befolkningen. Sognets beboere skillingede sammen og skaffede en sum til veje til udbedring af huset på Knudsbjerg. Der kom nyt tag, nye vinduer og døre, og der blev lagt bræddegulv i stuerne. Hidtil havde der været stampet lergulv. Hilsener og gaver strømmede ind fra alle kanter, det var et helt eventyr for Cecilie og Jørgen. De levede endnu nogle år og havde begyndt at glæde sig til diamantbrylluppet. Men et årstid før denne fest kunne have været holdt, døde Jørgen.

✳

Cecilie og Jørgen blev begge stedt til hvile på Sennels kirkegård. Nu er der vel forlængst groet græs over deres grave, og i sognet er der måske ingen mere, som har kendt dem eller ved noget om den dåd, som Cecilie udførte i sin livskamp. Men på Knudsbjerg, hvor der nu er kønt og venligt, hvisker den endnu tilbageværende lyng i vestenvinden om to mennesker, der under de hårdeste vilkår førte deres kamp til sejr. De nåede aldrig at »komme ovenpå«, men de klarede sig gennem alle vanskeligheder.

C. Brunsgaard.

Bette Kræn Wolsens Kjerktuer

Variation af en gammel Havboremse

BETTE KRÆN WOLSEN aa saa hans Faaer
di gik te Kjerk en Sønda Maaer.
I wilden Sky sang den groe Lærk,
da di nowed op te Jannerup Kjerk.

Bette Kræn Wolsen haad oller wæt dæ faer
aa wa lidt hjatklemt, da di kam inden æ Daer.
En grow Masse Folk, aa sikken en »Løwwen«,
bette Kræn Wolsen fæk Wond i hans Øwen.

Han sod ajjer æ Præken saa stell som en Mus
aa turd knap nok aww lidt o hans Lus,
aa di wa no helsen en slemme Plaww
fu bette Kræn Wolsen i di Daww.

Da han saa kam hjem ijen te hans Muer,
spur hun ham ued, om æ Præken wa gue.
– Ja, de ka do evig folaed dæ poe,
de wa den bæjst, æ haa høt i Oer!

Han fotold om en Mand, dæ gik fræ Jerriks i Taabbel,
aa bløw øwerfalden aa en hiel Røwerkobbel.
Di tow hans Klæjjer aa lod ham legg hal døe
en bette Graaen wejsten te Førby Sø.

Saa kam dæ en Præjst, dæ ett wild ham si,
saa kam dæ en Lemvigbo aa gik osse forbi,
men saa kam en barmhjertig Amerikaner, jen a dem gue,
han sprang a hans Tyr aa løwt æ Mand op we hans Hue.

Han ga ham nøj Brændwin te aa kvekk sæ op
aa smurt ham i Petroljum øwwe hiele hans Krop,
løwt ham saa op po den stue Tyr
aa stak sønderpo etter æ Kanalfyr.

De wa mørk Awten, da di kam te Harboøer,
hur han wild, te di sku kurier ham æ Klør.
Dæe ga ham dem en grow Masse Pængg,
aa saae, di ku fo flie, hvis de sku waae fo længg.

Da æ Præjst haad fotold de, laa han wos swær po Sindd,
wos olsammen, bodde Mænd aa Kwindd,
te wild vi ha, de sku go wos allerbæjst,
saa sku vi wær akkuraat lissedan imud wor Næjst.

Munter soldaterhistorie fra sikringsstyrkens dage

MED LÅNTE FJER

af Anton Vestergaard, Nors

DET VAR under den første verdenskrig, jeg lå inde ved sikringsstyrken ved 10. bataillon, som i nogle måneder var indkvarteret på landet i egnen mellem Viborg og Randers. Jeg havde fået kvarter på en herregård sammen med bl. a. en løjtnant og dennes oppasser, hvis navn var Rasmus. Han blev sjældent kaldt ved nummer ligesom vi andre – hvorfor det var således, ved jeg ikke. Det var muligvis, fordi samme Rasmus var ikke så lidt af en lurendrejer, der kunne begå sig allevegne, begavet og fuld af skarnsstreger sådan i al uskyldighed. Han var også godt udstyret med musikalske evner, han kunne lokke både glade og vemodige toner ud af sin harmonika, og han kunne synge næsten som en nattergal.

Mangen en sommeraften lyttede hele gårdens befolkning af civile og militære til hans musik og sang. Især foldede Rasmus sig ud, når godsforpagterens to døtre, som var studenter, var blandt tilhørerne. Det hændte også, når herskabet havde selskab, at en af studinerne kom og bad Rasmus komme ind for at underholde gæsterne. Gårdens kønne husassistent var heller ikke Rasmus ligegyldig. Hun kunne smile til ham, som var han det eneste mandfolk i denne syndige verden.

Om Rasmus var thybo? Ja, se det røber jeg ikke her, thi han lever endnu et eller andet sted i bedste velgående. Det kan sådan set også være lige meget – Rasmus var god nok. Han var af den slags, der syntes at kunne klare alle skær, og hvis der var noget, han ikke led af, så var det mindreværdskomplekser.

En dag meddelte løjtnanten, at han rejste bort med seks dages orlov, og Rasmus fik forskellige instrukser, bl. a. skulle han sørge for, at løjtnantens tjenesteuniform blev renset og presset. Det var Rasmus også mand for at kunne ordne, han foretog renselsesprocessen, og husassistenten Magna foretog med kyndig hånd presningen, så uniformen næsten blev som ny.

Få kilometer fra herregården lå en kro, der absolut ikke var tørlagt – til stor glæde for mange af soldaterne, som var gode kunder. Der var bare den hage ved det, at soldaterne ikke måtte opholde sig på kroen efter kl. 20. Ordren herom var udstedt af bataillonschefen på grund af forefaldne slagsmål med knust service. Overtrædelse af forbudet mod aftenbesøg på kroen ville blive takseret til »solformørkelse« i ti døgn. Solformørkelse var i militærsproget en betegnelse for mørk arrest. Rasmus vidste af erfaring, at soldaterne ikke overholdt den befalede »lukketid«, men da der aldrig af de overordnede blev foretaget nogen inspektion, gik det ud over disciplinen. Krobesøget blev ofte fortsat til langt ud på aftenen.

Så var det, at Rasmus fik lyst til at lave kunster. Han ville vise kammeraterne, at lov er lov, og lov skal holdes, også inden for militæret. Han ville selv tage sagen i sin hånd og gøre en ende på den skammelige ringeagt for bataillonschefens ordre. Han iførte sig en aften løjtnantens uniform, der passede ham, som var den syet til ham. Selv huen var en ren

pryd for Rasmuses hovede. Jeg måtte indrømme, da Rasmus præsenterede sig for mig, at man sjældent kom ud for så flot en løjtnant. Jeg troede heller ikke, der var fare for, at soldaterne skulle genkende ham.

*

Det var lidt over »lukketid« for militæret, da Rasmus ankom til kroen. Han gik ikke direkte ind, men spankulerede uden for, så han kunne observeres fra vinduerne, og dette havde den tilsigtede virkning. Der blev uro inde i kroen, og ud kom soldaterne, som var der kommanderet hurtig udrykning. De hilste Rasmus med stram honnør og forsvandt hurtigst muligt fra det forbudte område. Først da gik Rasmus ind på kroen, hvor han blev modtaget af den bukkende vært, som tilsyneladende var smigret over det fine besøg. Han bød med udsøgt høflighed løjtnanten velkommen og præsenterede med faderlig stolthed sin smukke datter for Rasmus.

Kromanden beordrede vin på bordet, og både far og datter skålede med den flotte løjtnant. Nogle civile stamgæster sluttede sig til selskabet, og der blev drukket tæt. Det var en herlig aften for Rasmus, for hvem det hele var gratis. Dette var af væsentlig betydning, thi hos Rasmus var pengepungen som regel slunken.

Den falske løjtnant nød rigtig tilværelsen, og Aase – kromandens datter – gjorde med sine ømme blikke Rasmus helt varm, og tillige gjorde spiritusen ham lidt pralende. Han fortalte, at han snart skulle stige i graderne, han var af gammel officersslægt, hans onkel var oberst, og det var denne onkels ønske, at »løjtnanten« skulle komme til at beklæde høje officersposter med tiden.

Selskabet var andægtige tilhørere til pralerierne, og Aase slugte næsten Rasmus med sine beundrende blikke. Så kom tiden, da der skulle brydes op, og Rasmus tog hjertelig afsked med sine nye venner, som håbede, at det ikke var sidste gang, de havde den flinke løjtnant i deres selskab. Aase fulgte Rasmus ud, og han forsøgte at tage hende i sine arme, men hun snoede sig fra ham, og leende hviskede hun: På snarligt gensyn!

Det var en oprømt Rasmus, der ud på natten nåede hjem til vort fælles kvarter. Jeg fik hele aftenens oplevelser refereret: Den enestående fart, hvormed soldaterne havde forladt kroen, da løjtnanten viste sig, og den store gæstfrihed, han havde mødt på den udmærkede kro. Alt var gratis for ham, givet af gavmilde mennesker, og så var der sidst, men ikke mindst, den kønne Aase. Gid hun inden længe må blive min kone, sluttede han.

– Har du da allerede glemt Magna, spurgte jeg forsigtigt.

– Hold din mund, affærdigede han mig. Du kan da vel forstå, at kun den ene af dem kan blive min ægteviv!

Dette måtte jeg erkende. Men – sagde jeg – hvad nu med din militære rang, når løjtnanten kommer tilbage og overtager uniformen? Hvad så med Aase, med kroen og det hele?

– Ja, småbandede han, det bliver et vanskeligt problem, som jeg endnu ikke har gennemtænkt, men måske kan du, din dødbider, finde en udvej i denne alvorlige situation.

Det tvivlede jeg nu på – og Rasmus tvivlede for resten også.

– Men hvorfor lever du ikke med i eventyret? spurgte han, da han krøb ned under dynen.

– Det er fordi, svarede jeg, at jeg er ingen H. C. Andersen, og jeg er heller ikke i besiddelse af evner som dine.

– Det skal du have fuldkommen ret i, mumlede Rasmus søvndrukken, og snart efter sov han ind.

*

Næste dag gik dannebrog til tops på herregårdens flagstang. Anledningen var, at den ene af forpagterens døtre havde fødselsdag, og begge studinerne ventedes hjem. Rasmus fik gennem husassistenten at vide, at en del unge

var indbudt, og det var så meningen, at der om aftenen skulle danses til Rasmuses »orkester«. Det var Rasmus nu ikke særlig begejstret for – han havde andre planer for aftenen. Han måtte jo bruge den kostbare tid, inden løjtnanten kom hjem, for til den tid ville Rasmus jo synke ned til atter at være en menig soldat. Kroen trak med alle dens herligheder, og ikke mindst var det Aase, som drog ham. Så var der jo også fornøjelsen ved at jage de ulydige soldater hjem over stok og sten.

Hen på eftermiddagen ankom de unge piger, og de var straks ude for at overtale Rasmus til at spille til ballet. Han var langtfra villig, men han gav dog efter for deres bønner og lovede at spille i to timer fra kl. 19 til 21. Det gjorde for resten intet afbræk i festen, da Rasmus på grund af andre pligter måtte trække sig tilbage, thi en af gæsterne var også i besiddelse af musikalske evner. Han fik overladt harmonikaen, og dansen gik lystigt videre. Så skiftede Rasmus ham og forvandledes til en flot løjtnant med kårde ved siden, ja, selv løjtnantens revolver i det fine etui blev med bælte og det hele hængt over skulderen.

Rygterne om Rasmuses kanaljestreger var imidlertid nået ind i balsalen, og inden den falske løjtnant havde begivet sig afsted, var hele selskabet smuttet uden for gården og havde taget opstilling på vejen for at nyde synet af den flotte officer. Denne forestilling var afgjort til ubehag for Rasmus, men han lod sig dog ikke anfægte. Han besvarede de bukkende herrers og de nejende damers ærbødige hilsener med en fin officershonnør, der var en højtstående militærperson værdig, og han fortsatte sin gang mod kroen. Her gik livet sin vante gang, kroen var fyldt med gæster, mest soldater, skønt det var langt over den tid, da de skulle være borte, fortsatte de sorgløst deres ophold på forbudt område. Men de havde truffet deres forholdsregler, de havde jo fået et varsko aftenen før, da der uventet dukkede en officer op. Der var udstillet poster på hver side af kroen, og de skulle slå alarm, hvis denne her løjtnant atter skulle vise sig i horisonten. Kromanden havde også truffet sine forholdsregler. Serveringsdamerne havde fået streng ordre til at indkassere bestilte varer ved serveringen. Han ville nemlig ikke risikere, at en del af varerne ved hurtig udrykning ikke blev betalt.

Så skete det, at en officer, altså Rasmus, blev synlig på vejen et godt stykke borte, og han blev straks observeret af den vagthavende forpost, der i vældige spring stormede hen mod kroen, mens han af fuld hals skreg: Fjenden rykker frem fra vest – i fædrelandets navn flygt alle mod øst! Og på et øjeblik var de militære styrker på vild flugt, ikke en eneste soldat blev på valpladsen. Det eneste, de efterlod sig, var øl- og brændevinsslatter. Lidt service var bleven revet ned på gulvet under paniken og den vilde flugt, men kromandens tab bestod kun i nogle ikke tømte ølflasker, som gæsterne ikke havde nået at få tømt, og så havde de simpelthen taget dem med sig.

*

Kromanden var ikke glad ved situationen, da løjtnant Rasmus trådte ind, men denne gengældte nådigt krofatters ærbødige hilsen. Rasmus startede med at meddele, at han var udsendt af sin overordnede, bataillonschefen, for at undersøge, om soldaterne overholdt ordren til at forlade kroen kl. 20, og nu måtte han desværre gøre sin pligt og afgive indberetning om soldaternes skandaløse opførsel. Det kunne gå så galt, at det blev soldaterne helt forbudt at komme på denne udmærkede kro.

Disse sidste rosende ord skyldtes, at Rasmus havde bemærket, at Aase havde travlt med at dække bord. Kromutter havde nemlig i en fart fremtryllet det lækreste smørrebrød, og der var øl og dram på bordet, da Aase med sit mest fortryllende smil bad løjtnanten være hendes bordkavaler – en opfordring, der straks hensatte Rasmus til en rent himmelsk tilværelse. Der blev skænket flittigt for den pligtopfyldende løjtnant, og dette fik da også den ønskede virkning. Rasmus meddelte, at

han nødig ville skade kroens økonomi, og den eneste måde på at omgå pligtens bud var, at han i sin rapport skrev, at han ikke havde truffet en eneste soldat i kroens lokaler.

Aase takkede ved i al fortrolighed at lægge sit kønne hovede ind mod løjtnantens skulder, og hun var kælen som en kattekilling. Det næste, hun foretog sig, var at fjerne revolveren med tilbehør, som hun hængte hen på væggen. Dette tillod Rasmus, men da hun også søgte at frigøre ham for hans kårde, protesterede han.

– Jeg skal nemlig fortælle jer, hvordan det gik mig ovre i dansk Vestindien.

– Har du været derovre? spurgte kromanden forbavset.

– Ja, det har jeg, og derovre var jeg nær bleven dræbt af denne her. Rasmus slog på sin sabel med dyster mine. Ja, det lyder mærkeligt, fortsatte han. Der var bleven uro og tumulter, negrene var bleven agressive ude på kaffe- og gummiplantagerne, de forøvede både vold og mord, og så var det, guvernøren bad om militær hjælp for at få uvæsenet nedkæmpet. Regeringen gav min onkel ordre til at udruste et kompagni veltrænede soldater, som så skulle derover for at genoprette ordenen, og til min store overraskelse udnævnte han mig til anfører for korpset. Jeg gjorde ham opmærksom på, at jeg kun var kornet og derfor af for lav militær rang til den ærefulde opgave. Men obersten affærdigede mig med, at jeg ville blive udnævnt til løjtnant. Han stolede på mine evner og mit mod og på, at jeg ville løse opgaven til mit lands ære.

Det var den stolteste dag i mit liv, da jeg i København gik om bord i et dansk krigsskib med min afdeling. På vejen til Vestindien trænede jeg mine soldater på skibets dæk. Jeg skal ikke rose mig selv, for det lyder ilde, men et er sikkert: det var virkelige soldater, jeg gik i land med, da vi nåede Vestindien. Jeg var ved godt mod, da jeg lovede den bekymrede guvernør, at vi nok skulle være opgaven voksen, og at vi ville gå frem uden skånsel, hvis det blev nødvendigt.

*

Dagen efter vor ankomst begav vi os til det værste urocenter. Det var nogle hårdkogte

fyre, disse negere. De nægtede pure at gå i arbejde, og de tog mod os med stenkast og knive. Jeg prøvede at tale dem til fornuft, men de fortsatte med at kaste sten og udstøde trusler. Da flere af mine folk var bleven såret, tabte jeg tålmodigheden og gav ordre til at slå til. Mange af de sorte måtte bide i græsset, og resten flygtede i panik. Det var den medicin, de trængte til, og nu forstod de, at det gjaldt livet, hvis de ikke holdt sig inden for lovens grænser.

Det tog ikke lang tid, før livet gik sin vante gang i ro og orden, og guvernøren meddelte mig, at vi måtte rejse hjem. Han takkede for vor ærefulde indsats og beklagede de tab, vi havde lidt. En del af mine mænd var faldet i de hårdeste træfninger, og nogle var bleven snigmyrdet, men efter forholdene var vore tab små. Men det var det, jeg kom fra, fortsatte Rasmus sin fantasifulde beretning – jeg var nær bleven dræbt med mit eget våben. Det var en sen aften, jeg kom ind på hotellet, hvor jeg plejede at spise, og som sædvanlig hængte jeg min sabel på en knagerække. Heldigvis beholdt jeg min skarpladte revolver hos mig, thi ellers havde jeg ikke siddet her i aften. Der var en del negere i lokalet, og de var noget højrøstede, men jeg regnede dog med, at der var fred og ingen fare. Pludselig hørte jeg noget pusle bag ved mig, og da jeg vendte mig om, så jeg, at en neger var ved at tilvende sig min kårde. Jeg sprang op, og nåede lige at få min stol hævet over hovedet. Det reddede mig fra et dræbende hug.

– Du skal ikke slippe, hvide mand, hvæsede den rasende neger. I har dræbt min broder, og nu skal jeg gøre dig hovedløs med din egen lange kniv!

En af de andre negere forsøgte at rive stolen fra mig, og samtidig susede en ølflaske forbi mit hovede og knustes mod væggen. Nu forstod jeg, at det gjaldt livet. Jeg rev min revolver frem, og inden negeren fik gjort alvor af sin trusel, sendte jeg ham en kugle i hjernen. Så vendte jeg mig mod hans kammerater, som rædselsslagne flygtede bort.

Den aften glemmer jeg aldrig, fortsatte Rasmus sin historie, især ikke dens sidste fase, før det afsjælede legeme blev fjernet.

Rasmus gjorde et lille ophod for at nyde det indtryk, skildringen gjorde på tilhørerne. Aase ligefrem rystede af forfærdelse, men kromanden tog det mere roligt. Med et lille smil spurgte han, hvad der videre skete.

– Jo, sagde Rasmus, en ældre negerkvinde kom styrtende ind og kastede sig grædende over den dræbte unge mand. Det var en fortvivlet moder, der kærtegnede sin døde søn. Det var en hjertegribende scene. Jeg følte mig som en forbryder, skønt jeg kun havde handlet i nødværge for selv at redde livet.

Rasmus blev helt tyk i mælet, sådan havde han levet sig ind i sin løgnehistorie.

– Jeg kan stadig høre hendes jammerskrig. Nu står jeg ene i al min nød, klagede hun. Min mand druknede, og mine to drenge er faldet for de blodtørstige danskeres kugler!

Aase græd stille, og det gjorde sin virkning på den ellers så tapre Rasmus, så han var på nippet til at bryde sammen. Kromanden skyndte sig at fylde glassene med en god opstrammer, og snart var selskabet atter på højkant. Kromanden trak sig nu tilbage til sine pligter, og de to unge var overladt til sig selv. Dette var de tilsyneladende også godt tilfredse med. Aase var helt væk i den tapre og charmerende løjtnant, og Rasmus betroede hende, at hun var som født til at blive officersfrue. Der gik nogen tid med kys og flirt.

Det var en rigtig vellykket aften for Rasmus, alle bukkede og skrabede for ham, men kunne Rasmus have anet, hvad der ventede ham ved hans hjemkomst, ville han næppe have været så stor i slaget.

*

På herregården gik dansen lystigt, da jeg gik til ro, og ved tonerne fra Rasmuses udlånte harmonika sov jeg ind. Snart efter blev jeg imidlertid vækket ved at døren blev revet op og en mand trådte ind, og i den tro, at det

var Rasmus, mumlede jeg: Er det dig, din gavtyv! Men en røst, som jeg kendte temmelig godt, brølede: Hvad er det, han ligger og vrøvler om – kan han se at blive vågen!

Helt forskrækket fo'r jeg over ende i sengen. Det var ikke den falske, men den rigtige løjtnant, og jeg kunne straks se, at han var i krigshumør. Han hvæsede mig ind i ansigtet:

– Hvor er min oppasser?

Jeg kiggede over på Rasmuses tomme seng, men kunne ikke forklare noget.

– Tag Deres tøj på og kom over på mit værelse, kommanderede løjtnanten.

Han forsvandt ud ad døren, og jeg kom hurtigt i kludene, mens jeg spekulerede over den fortvivlede stilling, Rasmus havde bragt sig selv i. Ovre hos løjtnanten blev jeg præsenteret for en soldateruniform, der skødesløst var slængt hen på løjtnantens seng. Det gøs i mig, for jeg så straks, at det var Rasmuses uniform, og dette måtte jeg indrømme, men jeg var jo meget ked af at sladre om min kammerat. Jeg var dog klar over, at Rasmus ikke stod til at redde.

– Er Rasmus i besiddelse af civilt tøj? spurgte løjtnanten.

– Det tror jeg ikke, svarede jeg.

– Nu skal jeg sige Dem en ting: Hvis De ikke rykker ud med sandheden, så skal jeg sørge for, at De ryger i brummen!

Så indrømmede jeg, at Rasmus formentlig befandt sig henne på kroen.

– Kunne han ikke aflægge besøg der i sin uniform? spurgte løjtnanten mistroisk. Men han ved selvfølgelig, at soldater ikke må opholde sig der efter kl. 20. Han må vel have fået fat i noget civilt tøj!

Jeg undrede mig over, at løjtnanten ikke havde bemærket, at hans støvler, sabel, revolver og uniform var borte, men jeg skulle nok lade være at gøre ham opmærksom på dette forhold, skønt jeg var klar over, at for Rasmus var katastrofen uundgåelig.

Jeg må sige, at løjtnanten efter forholdene tog sagen roligt. Han fortalte mig, at hans uventede hjemkomst skyldtes, at bataillonen havde fået ordre til at bryde op næste morgen for at blive ført til grænsen, hvor vi skulle afløse et andet vagthold. Nu skulle der pakkes og gøres klar, og Rasmus, der skulle ordne disse ting, var borte. Men løjtnanten forsikrede, at han skulle sørge for den karl. Det ville blive mindst 10 døgns mørk arrest. Han beordrede mig til at tage opstilling på gårdspladsen under et stort egetræ, og jeg skulle straks rapportere, når gavtyven dukkede frem i horisonten. Løjtnanten ville personlig byde Rasmus velkommen tilbage.

Der var bleven stille i balsalen, musikken var forstummet. Mon de derinde er bleven klog på, at der er noget på færde? tænkte jeg. Og det var lige det, der var sket. De måtte have observeret mig på min ensomme post under træet. Det eneste levende væsen, jeg bemærkede, var gårdens store lænkehund, der en gang imellem lod sin mægtige røst tone ud i verdensrummet. Jeg bad hunden om at holde kæft, indtil Rasmus kom ind i farezonen, og det tog den til efterretning. Så kom der en udsending fra stuehuset listende for at forhøre sig om stillingen. Jeg kunne kun berette, hvor kritisk det så ud for Rasmus, og hvor håbløst det ville være at prøve at redde ham ud af kniben. Lidt efter kom der en ny visit, husassistenten Magna.

– Hvad går du her og lusker for? spurgte hun nysgerrigt.

– Det er ikke just for min egen fornøjelse, svarede jeg. Jeg er udstillet som vagtpost. Du ved måske ikke, at Rasmus ikke er kommen hjem? Det er løjtnantens mening, at han skal tages levende. Han har løjtnantens revolver med sig, men vi håber, den ikke er ladt, for ellers vil der være fare for, at Rasmus plaffer sig selv over i evigheden, når han bliver klar over, hvorledes landet ligger.

Magna forsvandt, og jeg fortsatte min vandring rundt om træet. Så begyndte lænkehunden »Rex« at lade sin stemme høre, mens den sled i sine lænker. Jeg var nu klar over, at misdæderen nærmede sig, og det samme var løjtnanten. Han tog opstilling ved siden af

mig i egetræets skygge og gav hunden ordre til absolut stilhed. Men Rex var vagthund og vidste, at der skulle slås alarm, når mistænkelige personer nærmede sig.

Vi kunne nu høre en sagte nynnen i det fjerne, og lidt efter skimtede vi omridsene af en militærperson, der kom slentrende med retning lige mod os. Gangen var noget usikker, men manden var i højt humør. Nu sang han:

Her kommer Rasmus hjem fra fest,
på kroen var han hædersgæst,
og Aase i ham helten ser,
hun tror, han er en officer.

Trods situationens alvor kneb det for mig at undertrykke min munterhed, men et blik fra løjtnanten fik mig til at bevare masken. Han dirrede af raseri, og først nu blev han klar over, hvordan det hang sammen med uniformen på hans seng. Da Rasmus nærmede sig træet, sprang løjtnanten løs på ham som en kongetiger på sit bytte. Det var en gruelig overraskelse for Rasmus, han sank næsten i knæ, mens løjtnanten rev huen, bæltet og sablen af ham.

– Åh, jamrede Rasmus – Vorherre i himlen hjælp mig, for nu er jeg i nød!

Men der kom ingen hjælp. Rasmus måtte af med også uniformsfrakken og de fine støvler, og ved den hårde medfart blev han næsten revet omkuld. Da han også måtte give afkald på bukserne, jamrede og græd han. Det eneste, der nu dækkede hans arme krop, var en gammeldags skjorte af den slags, som den gang var almindelige, og så et par sokker.

– Kan han så komme op i retstilling! kommanderede løjtnanten.

Rasmus stablede sig op det bedste, han kunne.

– Så skal han ind og have sine egne klude på!

Rasmus stirrede rædselsslagen op mod gårdens hovedbygning, hvor de unge mennesker havde taget opstilling og meget interesserede fulgte slagets gang. Dette var mere, end hvad Rasmus kunne lade sig byde. Han snurrede rundt og greb til harens våben med retning mod sit værelse i udhuset.

– Stop ham! skreg løjtnanten. Jeg fo'r efter Rasmus og greb ham i skjortens bagsmæk, men jeg måtte lægge alle mine kræfter i for at holde den desperate flygtning fast. Jeg var klar over, at det var hans mening at »sprænge fortøjningen«, men skjortens solide kvalitet hindrede flugten, og uden nåde blev kursen vendt mod hovedbygningen, hvilket fik de unge damer til under latter og hvin at forsvinde ind i huset, mens de unge mænd fortsat nød skuespillet. Rasmus måtte ind på løjtnantens værelse for at komme i sin egen uniform, mens jeg samlede løjtnantens ejendele op. Da denne spurgte mig, om alt var til stede, kastede jeg et stjålent blik til Rasmus, der blev ganske bleg. Jeg turde ikke rykke ud med, at revolveren manglede.

– Åh, klynkede Rasmus, jeg glemte den nede på kroen!

– Hvad er glemt dernede? spurgte løjtnanten.

Da Rasmus ikke svarede, sagde jeg: Revolveren!

Jeg troede, løjtnanten var gået helt amok, og at Rasmus havde fået et nervesammenbrud. Han blev nærmest sparket ud af døren, våbnet skulle hentes, og det skulle ske straks.

*

Jeg fulgte Rasmus i kølvandet, og jeg havde ondt af staklen. Jeg havde aldrig før set Rasmus græde. Jeg foreslog ham at låne en cykel, da han ellers næppe ville nå frem til kroen, før der var lukket og slukket. Jeg listede ind i køkkenet til Magna, og hun havde ikke noget mod at udlåne sin cykel til Rasmus, da jeg forklarede, at han skulle ud i et vigtigt militært anliggende. Rasmus forsvandt hurtigt ud i natten.

– Hvor skal han hen? spurgte Magna nysgerrigt.

– Jo, sagde jeg, det er løjtnantens mening, at han skal skydes ved daggry, og ifølge dansk

lov kan en dødsdømt forlange et sidste ønske opfyldt. Nu er han på vej til kroen for at sige det sidste farvel!

Magna stirrede på mig med vrede øjne.

– Nå, sagde hun – det er den krotøs, han kan takke for alt det, han har rodet sig ind i!

Hun smækkede døren i for næsen af mig. Jeg gik til ro, men sove kunne jeg ikke. Jeg spekulerede jo på, hvordan Rasmus ville klare situationen. – Det samme spekulerede Rasmus på. Kunne han bare få fat i en kammerat, ville han give denne alt, hvad hans slunkne pengepung evnede, hvis han ville henvende sig på kroen og udgive sig for løjtnantens oppasser, der skulle hente den glemte skyder. Rasmus drejede om i en gård, hvor han antog, der var soldater indkvarteret. Her var mørkt over det hele, alle beboerne var gået til ro. Rasmus luskede rundt om stuehuset, og han stoppede op ved et vindue, der syntes at høre til pigeværelset, idet kun den ene karm var mørklagt. Han ville søge at få oplyst, hvor soldaterne sov, og han bankede forsigtigt på vinduet. Gardinet blev trukket til side, og en ung pige kiggede ud på fredsforstyrreren. Men da hun så, at det var en soldat, blev gardinet hurtigt trukket for igen. Fyren derude interesserede hende ikke.

Så begyndte Rasmus at bede om de ønskede oplysninger, han bad og klynkede, og til hans store glæde blev gardinet atter trukket til side, og vinduet blev åbnet. Rasmus åbnede munden for at takke for venligheden, men det skulle han ikke have gjort. Inden han fik sagt et ord, kunne han skimte en hvid genstand i pigens hånd, og en meget dårligt lugtende væske ramte ham i ansigtet. Så blev vinduet smækket i og gardinet trukket for.

Rasmus spyttede og spruttede, og rasende trak han sig tilbage. Nu øjnede han ingen udvej udenom – han måtte ned på kroen i egen person, hvor meget han end krympede sig ved det.

*

Da han nåede til kroen, var der lys. En ældre kvinde var i gang med rengøringen, og dette gav Rasmus håb om, at han kunne få hende til at udlevere revolveren. Døren var låset, og han bankede så på et vindue. Da kvinden kom hen for at se, hvem det var, der kom på denne tid af døgnet, fortalte Rasmus hende, hvad sandt var, at han var løjtnantens oppasser og skulle hente en glemt revolver, der hang i et tilstødende værelse. Konen tog retning mod døren, og Rasmus var allerede forsynet taknemmelig.

Men det skulle ikke gå så let. Kvinden blev stående i den åbne dør, og Rasmus kunne forstå, at hun talte med nogen. Så gik hun tilbage til sit arbejde, og til Rasmuses skræk kom kromanden til syne. Han låsede døren op og bad Rasmus komme inden for. Rasmus forsøgte en protest – han måtte hurtigst

muligt hjem for at aflevere våbnet. Kromanden syntes dog at overhøre, hvad Rasmus sagde. Han gik ind i den stue, som han var kommen fra, og Rasmus listede sig ind i entréen, hvor han blev stående med huen trukket godt ned i panden for ikke at blive genken. Han ventede et stykke tid, og det var ved at gå ham på nerverne. Så åbnede han døren til krostuen, den var helt mennesketom. Rasmus svedte angstens sved – han måtte jo se at komme ind i stuen, hvor den forbistrede skyder hang. Måske kunne han snuppe den og forsvinde som et lyn. Han åbnede ganske stille døren, da ingen svarede på hans banken. Han var så nervøs og oprevet, at han næppe sansede noget. Han stod måbende i den åbne dør – og ved bordet sad Aase og hendes forældre og nød en kop kaffe.

Rasmus ønskede sig tusinde mile bort, og han tabte helt mælet. De to kvinder stirrede på ham, som var han et genfærd, og det var han jo på en måde også, for han var ikke længere en charmerende officer, men et sørgeligt individ af en menig soldat. Så tog kromanden ordet:

– Denne person er nok gået den forkerte vej i graderne. Må vi så få en forklaring!

– Sæt dig ned, befalede konen. Og tag huen af dit dumme hovede, føjede Aase til. Sådan en idiot har holdt os alle for nar, og sådan en har jeg troet på. Jeg tror, jeg får kvalme!

Hun spyttede og tørrede sig om munden.

– Ja, stemte hendes moder i – sådan en kavaler har drukket og spist vore gode sager, som om han allerede var antaget som svigersøn af huset og uden så meget som en øres betaling!

Trods den fortvivlede situation undrede det alligevel Rasmus, at Aase nu kunne optræde som en hel furie. Hendes øjne skød lyn af raseri, og hun så ud til at kunne spytte ham i ansigtet.

– Lad os så få en forklaring på dine gavtyvestreger, sagde kromanden – før får du ikke skidteriet, som hænger der på væggen. Og så vil vi gerne være fri for flere af dine besøg i fremtiden!

Så rykkede Rasmus ud med hele sandheden, afbrudt gang på gang af Aases fnysen og harmfulde udbrud. Omsider fik han revolveren udleveret og gjorde sig klar til afgang. Aase havde taget opstilling ved døren, og inden hun slap ham ud, afleverede hun følgende salut:

– Rejs du tilbage til den ulykkelige negermor, som du så skammeligt gjorde sønneløs, og gift dig med hende. Hun vil nok være et passende parti for en løgner og bedrager!

Så slap hun Rasmus ud, men det rabalder, der lød, da hun smækkede døren i efter ham, glemte Rasmus aldrig. Da han nåede hjem til gården, var at mørklagt. Alt åndede fred og ro – bare ikke i Rasmuses indre. Han kastede et sørgmodigt blik op til Magnas vindue, men her var ingen trøst at hente. Så prøvede han at kaste lidt småsten op på vinduet, og Magna kom til syne. Men hun var slet ikke venlig.

– Nå fik du så taget afsked med krotøsen, din skørtejæger?

– Afsked, gentog Rasmus forbavset – det var sandelig ikke mit ærinde. Jeg var sendt ned på kroen for at give kromanden en reprimande, fordi han skænkede for soldaterne efter den tid, da de skulle være ude af lokalerne.

– Du er en løgnhals, hånede Magna.

– Vil du også svigte mig i min nød, klagede Rasmus.

– Ja, jeg vil ikke røre ved dig med en ildtang!

Efter denne salut blev vinduet lukket. Det var en streng nat for Rasmus, aldrig havde han været ude for sådanne prøvelser. Så fik han en idé. Han tog revolveren frem og spændte hanen. Så kiggede han op til vinduet, hvor han stadig kunne skimte Magna bag gardinerne.

– Nu skal du se Rasmus dø for din skyld, råbte han.

Til glæde for Rasmus blev vinduet igen åbnet, men blev hurtigt til skuffelse.

– Vil du til at begå selvmord, grinede pigen. Må jeg så ikke først få at vide, hvor dit afsjælede skrog skal stedes til hvile. Så vil jeg nemlig komme en gang imellem og spytte på din grav!

– Ak ja, sukkede Rasmus, da vinduet igen var blevet lukket – det er ikke viljen, det skorter på, men mangel på ammunition!

Så stak han revolveren i dens hylster og forsvandt slukøret ind til dramaets sidste fase.

*

Nu stod Rasmus over for et alvorligt problem: Hvis han bankede på og vækkede den vrede løjtnant, kunne han være sikker på, at en byge af skældsord og eder ville regne ned over hans ikke helt uskyldige hovede. Men hvis han efterlod revolveren uden for døren, ville der vanke en omgang, når dagen gryede. Efter en tids overvejelser blev han enig med sig selv om, at han lige så godt kunne efterlade våbnet i forgangen, for det ville være galt, hvordan han end bar sig ad. Så listede han stille over til sit eget sovekabinet.

Her lod han sig dumpe ned på kanten af min seng. Det var ikke den sorgløse Rasmus, som jeg ellers kendte.

– Så er det sket med Rasmus! sagde han i en sørgmodig tone.

– Fik du fat i mordvåbnet? spurgte jeg.

– Du må hellere sige ulykkesvåbnet, sagde Rasmus, og så fortalte han mig om den medfart, han havde fået på sin natlige tur til kroen.

Jeg lyttede tavs og alvorlig, indtil han kom til pigen, der smed sin natpotte i hovedet på ham. Da lo jeg af fuld hals, og dette tog Rasmus mig meget ilde op.

– Nu må jeg være forberedt på et længere ophold i brummen, sukkede han – det kan ingen redde mig fra.

– Da har du såmænd fået straf nok, sagde jeg. Jeg vil foreslå, at du ligesom ved dit første møde med løjtnanten anmoder Vorherre om at hjælpe dig.

– Synes du måske, han har hjulpet mig hidtil?

– Jeg måtte indrømme, at Vorherre syntes at holde sig neutral, men det kunne jo tænkes, han kunne bevæges til at opgive neutraliteten.

Rasmus krøb ned under dynen, og snart efter sov vi begge.

Næste morgen stod i opbruddets tegn. Kompagniet skulle samles ved herregården for derfra at marchere til Viborg, hvorfra vi pr. jernbane skulle fortsætte til grænsen. Jeg var vældig spændt på, hvorledes forholdet mellem løjtnanten og Rasmus ville udvikle sig. Det var en meget ynkelig Rasmus, der tidlig morgen meldte sig til tjeneste hos løjtnanten.

– Nu er du i løvens hule, tænkte jeg, da hoveddøren lukkede sig bag Rasmus. Nu gælder det, om du slipper lige så godt fra det som ham Daniel!

Men det varede kun et øjeblik, før Rasmus kom ud af døren igen som skudt ud af en kanon. Han kom i løb over til mig med besked om, at jeg straks skulle melde mig hos løjtnanten.

– Nå, tog han godt mod dig? spurgte jeg forsigtigt.

– Ja, det skal jeg love for – han lovede mig, at jeg skulle komme for en krigsret og få en masse straf. Og lige så mange dage, som jeg skulle afsone, skulle jeg yderligere tilbringe ved militæret, efter at I andre er hjemsendt.

Jeg stillede så hos løjtnanten, der tog forholdsvis venligt mod mig. Jeg blev antaget som oppasser for ham, og Rasmus måtte tilbage i geleddet til stor forundring for kammeraterne. Men af Rasmus fik de intet at vide om grunden til denne omplacering. Jeg nød tilværelsen som oppasser. Mens kompagniet marcherede ad landevejen, kunne jeg sidde på en vogn, der medførte befalingsmændenes bagage.

Afdelingen skulle på vejen til Viborg passere kroen, hvor Rasmus havde fejret sine sejre og lidt det store nederlag. Kroens personale havde taget opstilling ved vejen for at tage

afsked med deres gode kunder og vel nok også for at se et glimt af løjtnant Rasmus som menig soldat. Rasmus dukkede sig, da han så de kendte ansigter, men han undgik ikke at blive genkendt.

– Der går han, fyren! lød en røst, efterfulgt af en skraldende latter, som skar slemt i Rasmusse medtagne nerver.

*

Efter ankomsten til grænsen blev Rasmus sendt ud med det første hold, der skulle på vagt, og så var jeg klar over, at der ikke var taget fat på ham sådan lige omgående. Ved udløbet af den første uge mente jeg dog at være sikker på, at løjtnantens indberetning var afgivet, men der gik fjorten dage og der gik tre uger, uden at der skete noget. Det lignede ikke løjtnanten at lade nåde gå for ret. Rasmus havde ikke alene tilegnet sig en officersuniform og spillet falsk løjtnant, men han havde også overtrådt forbudet mod ophold på kroen efter kl. 20, og han havde tillige undladt at være hjemme i kvarteret kl. 22, skønt han ikke havde nattegn. Jo, det var alvorlige forsyndelser, som vejede tungt nok til at komme for en krigsret.

En dag traf jeg Rasmus i kantinen. Jeg bød på en kop kaffe, og ved den drøftede vi den sidste tids begivenheder. Jeg lagde ikke skjul på min forundring over, at løjtnanten tilsyneladende ikke havde gjort noget ud af sagen mod Rasmus. Det måtte vel være forsynet, der havde fattet medfølelse med det sølle skrog og opgivet neutraliteten. Rasmus lo bare helt uforskammet.

– Hvad griner du af, din kalorius? spurgte jeg. Var vi ikke helt enige om den skæbnesvangre nat, at ingen jordisk magt kunne redde dig fra kachotten?

– Jo, det er rigtigt nok, grinede Rasmus, men kan du huske den lidt umoralske afklædning, som I to banditter foretog af mig på gårdspladsen i pæne unge damers påsyn? Tror du, det ville have talt i løjtnantens favør, hvis den scene var bleven belyst i den høje krigsret?

– Det har jeg ikke skænket en tanke, men det er da godt, at du er kommen på højkant igen!

– Det med neutralitet og forsyn kan du beholde for dig selv, sagde Rasmus og bød på en cigar, og det samme med højkanten for resten også – for du er jo nok klar over, at jeg har måttet notere to kønne unge piger på min tabskonto – tabt for evigt!

Anton Vestergaard.

fra det gamle album

Parti fra Sundby 1908. Til højre det gamle bageri, ved hushjørnet bagermester Chr. Nielsen og bagerforbundter Anton Andersen (fra Vorupør), på trillebøren bagerlærling Clemmen Brunsgaard. Ved tækkemand Peter Clausens hus til venstre står datteren Kirstine, nu gift med tømrerm. Poul Kirk, Sundby.

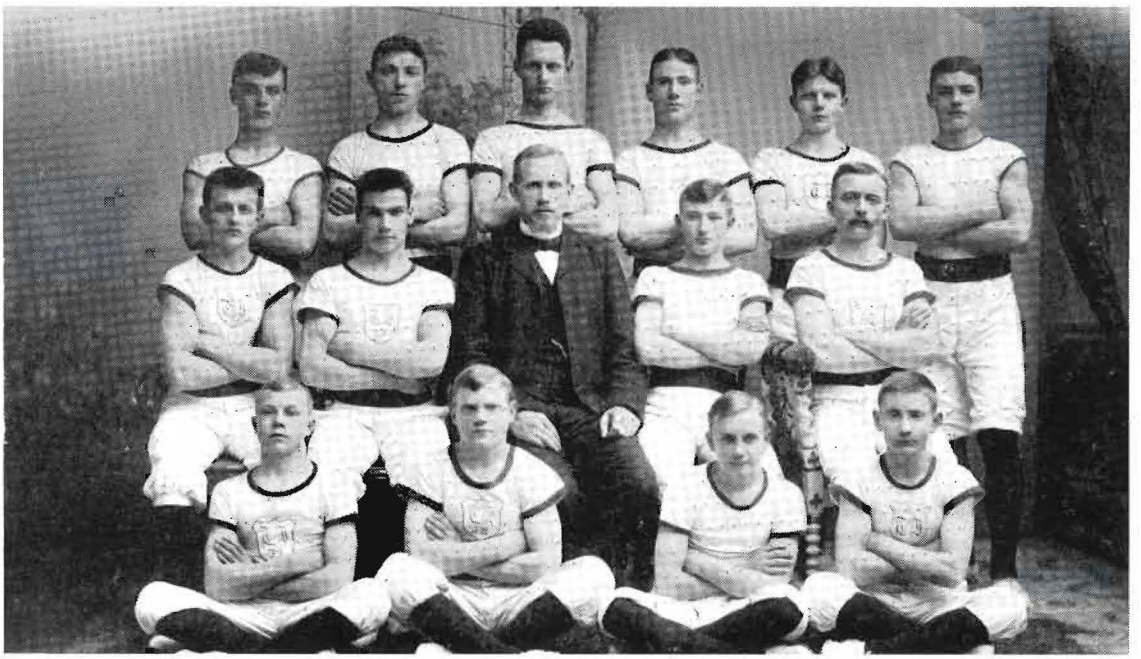

Thisted idrætsklubs første gymnasthold 1906 (efter sammenslutningen med Thisted gymnastikforening af 1893). Forreste række fra venstre: Jens Foged (senere arkitekt), snedker Frederik Nielsen, Vald. Mouritsen, snedker Peter Kirkegaard. Mellemste række fra v.: Snedker Viggo Thomsen, Johs. Kjærulf, lærer Christensen (leder), snedker Niels Christensen (senere Kolding), konditor Hans Topp (broder til typograf Topp, Thisted, død i USA). Bageste række fra v.: Cigarmager Otto Nielsen (broder til snedker N. P. Nielsen, Thisted), Carl Tange (senere farmer i USA), J. Ibsen Sørensen, Jens Kjærulf, barber Niels Pedersen (senere Esbjerg) og Carl Christensen (broder til købm. Fr. Christensen, Thisted, senere slagteridirektør i Skelskør).

fra det gamle album

Pavillonen i Eshoj plantage blev opfort 1913 og blev gennem årene drevet af forskellige restauratorer. Eshoj var et sogt udflugtssted, thistedboerne drog i stort tal herud, enten til fods langs stranden eller med Eshojbåden. I tre-diverne ebbede dette besog ud, pavillonen forfaldt, og omkring 1940 blev den nedrevet.

Bundgaard i Skjoldborg ca. 1895. Gården er senere helt ombygget. Fra hojre ses ejeren Kristen Poulsen (siddende), en tjenestedreng, drengen Poul Nordentoft fra Stagtrup (senere tomrermester i Skjoldborg), sønnerne Peder Svendsen, Nr. Skjoldborg, og Poul Poulsen (sidstnævnte ejede senere i mange år Bundgaard), en tomrer, to tjenestefolk på vognen og datteren Kirsten Poulsen.

fra det gamle album

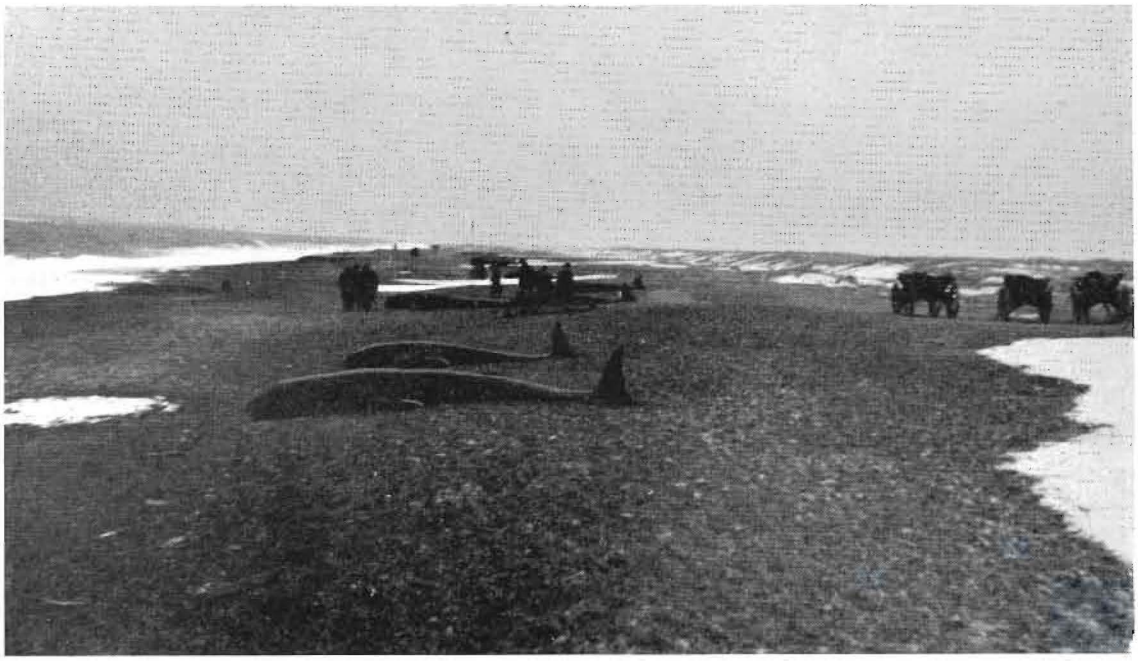

En flok grindehvaler strandede i marts 1936 på stranden ved Vigsø bugt. Det var et ejendommeligt syn at se disse sorte dyr, af hvilke de storste var 6 meter lange, ligge langs den hvide strand. Hvalerne blev transporteret bort og solgt til destruktion.

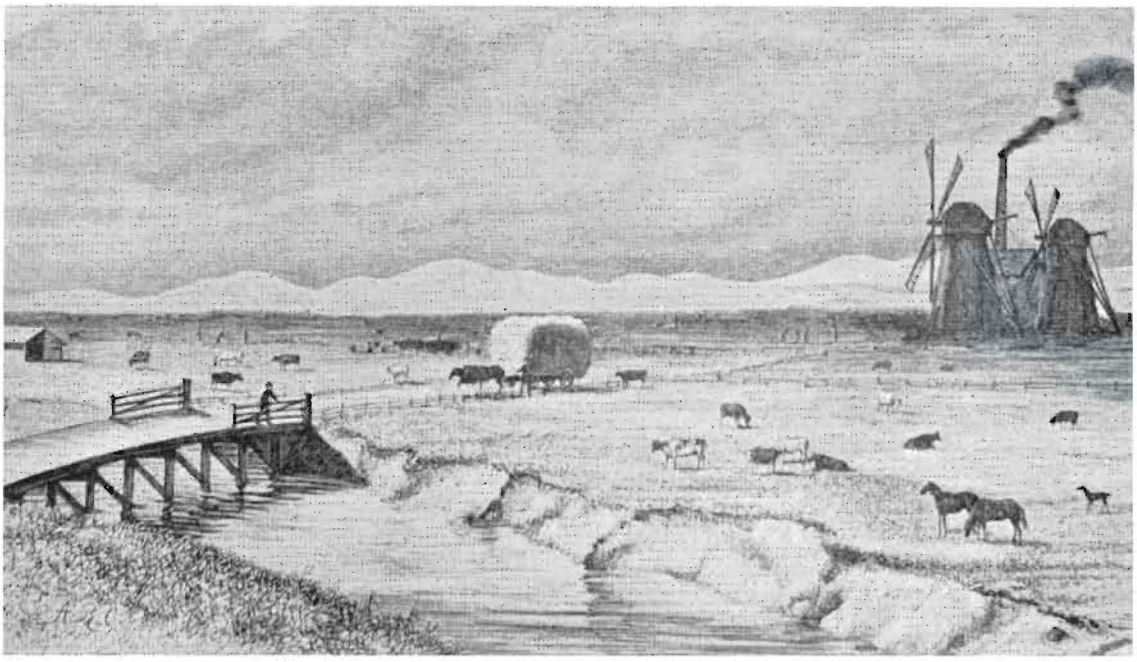

Flade og Ørum søer blev udtørret for knap 100 år siden ved engelsk kapital. Der blev gravet en 7 km lang afvandingskanal og opført pumpestation med dampmaskine og to vindmøller. 1875 var arbejdet til ende, men foretagendet viste sig urentabelt. Englænderne trak sig tilbage og syv år efter tørlægningen stod det hele atter under vand.

fra det gamle album

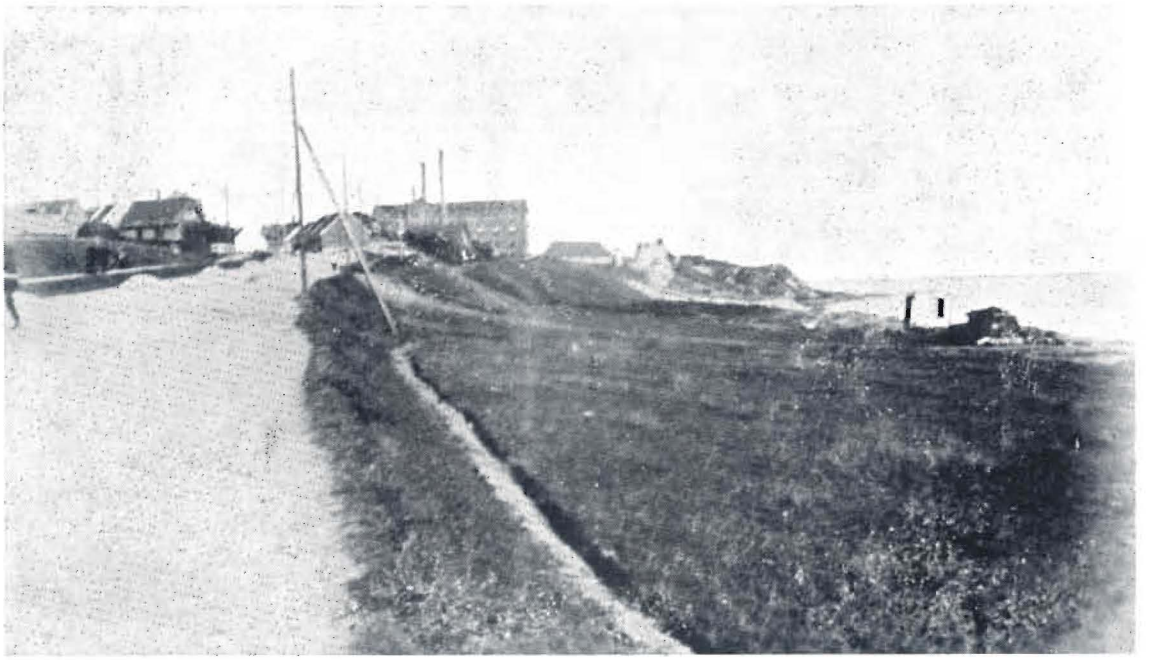

Sonderbakken i Thisted tog sig således ud omkring 1900 – set nede fra Dragsbækvej. Arealet tilhorte kommunen, og der var fri adgang til de græsklædte skrænter. Thisted bryghus, der ses på billedet, var da nylig opfört. Ved stranden til hojre ligger Winkels kalkværk.

Hotel Phonix i Thisted blev opfort 1907 af kobmand Hans Laursen. Desværre kan ikke ret mange af billedets personer identificeres. På overste stillads står ved hjornet murer Kr. Peter Andersen med sort hat og overskæg. De to, der står på afsatsen lige nedenunder, er murerne Nicolaj Jensen og Anton Hald. Nede på jorden står to af entreprenorerne, til hojre tomrermester Eske Kristensen og til venstre for ham i morkt toj murerm. Andreas Jensen. Malerarbejdet var overdraget den unge malermester H. P. Østerby, som selv udforte loftdekorationerne i hotellets sal.

fra det gamle album

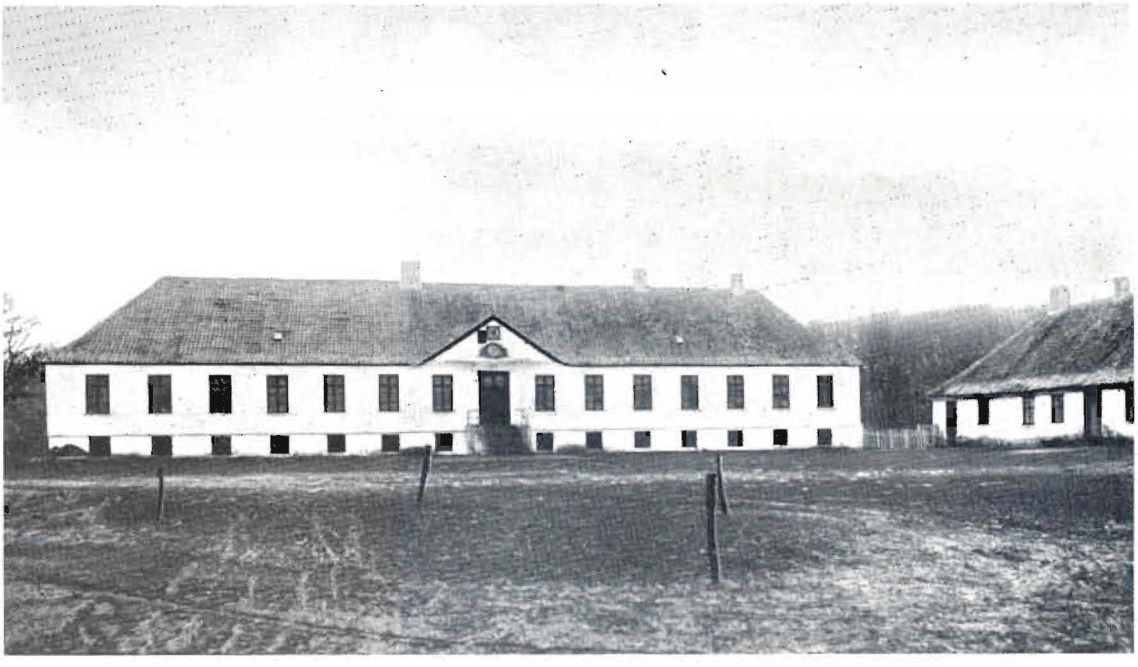

Kjolbygård i Hundstrup – hvor i sin tid den sagnomspundne fru Anne Søe residerede – blev i 1915 solgt til udstykning. Hovedbygningen var opført 1766 af Villum Berregård, en sønneson af Anne Søe og borgmester Enevold Berregård. Den blev fuldstændig nedbrudt, og gårdens store, hundredårige park blev lagt øde.

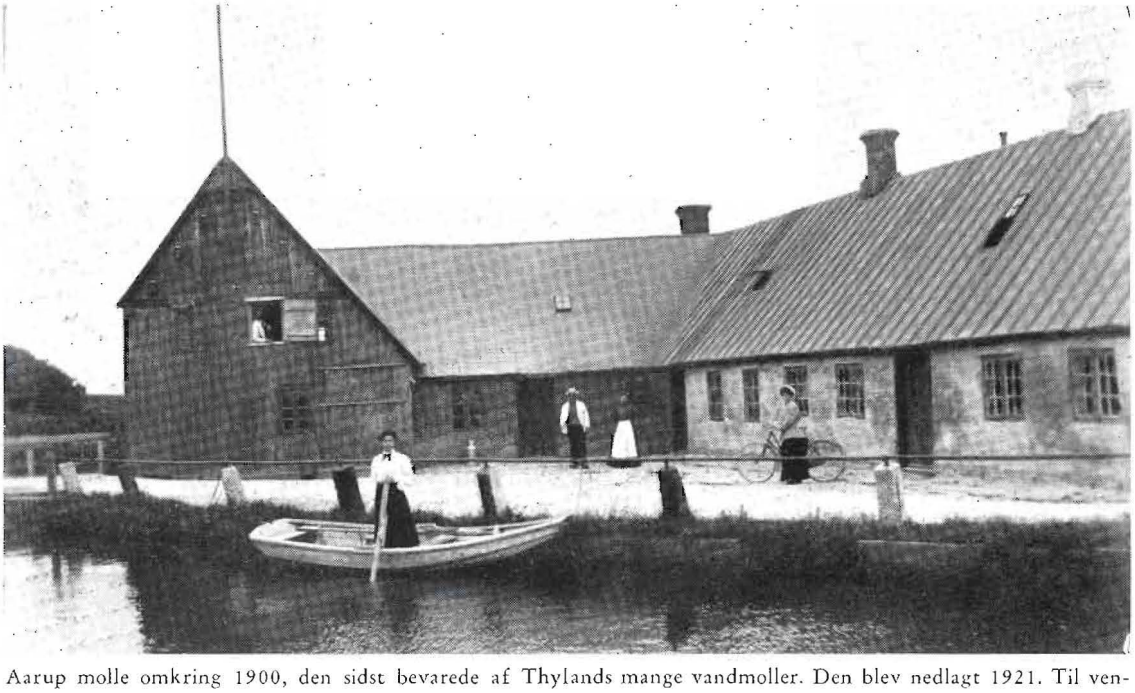

Aarup mølle omkring 1900, den sidst bevarede af Thylands mange vandmøller. Den blev nedlagt 1921. Til venstre for molleriet lå en to etagers bygning med farveri og stampemølle, som også blev drevet ved vandkraft. I forgrunden lidt af den store molledam. Landevejen Snedsted–Stenbjerg snoede sig ned mellem huset og mølledammen og gik i en bue om til Nesgård. Vejen blev reguleret og omlagt i 1935.

fra det gamle album

Der var stor »efterårskrig« i Thy i dagene 2.–12. september 1908. I øvelserne deltog fodfolk fra 27. batl. i Fredericia, 29. batl. i Viborg og 30. batl. i Aalborg samt rytteri fra Randers og artilleri fra Aarhus. Thisted havde også indkvartering, og mandskabet ses her opstillet på Storetorv.

Fra Vildsund marked 1906. Handelsmand Lars Frandsen, Thisted, står foran sin bod med lykkepose, kirsebær og stikkelsbær i femøres poser m. m. Til højre fru Frandsen, datteren Oline (fru smed Laugesen, Thisted) og politibetjent Rasmussen, Thisted. Boden er opstillet ved kroens møding bag de gamle avlsbygninger, der nu forlængst er borte.

fra det gamle album

Dette billede vil vække minder hos mange ældre Thisteddrenge. Det er sydsiden af Th. Christensens pakhus, og her modtes drengene på solskinsdage for at spille klink. Til venstre ses det gamle havnekontor og hjornet af Storegade og Korsgade. Billedet er taget omkring 1920.

Tiendeladen i Strandgade i Thisted (Gronlunds lade eller Th. Christensens pakhus) var den sidste bindingsværksbygning i Thisted. Den blev nedrevet 1929, da Strandgade, som her var ganske smal, blev udvidet.

fra det gamle album

Thistedfruer hos fotografen i halvfemserne. Fra venstre: Fru fiskeeksportør P. Taabbel, fru amtstuefuldmægtig Wittrock, fru brygger Bredahl, fru Gottrup, Struer (søster til P. Taabbel) og fru grosserer Spangberg.

Thisted sangforening 1924. Nederste række fra venstre: Alfred Olesen, Thorkild Sørensen, Carl Christensen, Arthur Larsen, Carl Petersen og Victor Christensen. Mellemste række: Henry Madsen, Chr. Vandet, Carl Soelberg, Sv. Eio Nielsen, kantor Fredskild, Sofus Dollerup, Karl Andersen, Chr. Sørensen og Peter Sørensen. Øverste række: Thomas Smith Christensen, Kr. Vangsgård, Anton Mortensen, Theodor Sørensen, A. Hvid, Morten Hansen, Arnold Nielsen, Peter Norskou, Thorv. Christensen, Nekso, Poul Krogsgård, N. P. Nielsen, Ejner Jensen, J. Vangsgård, polsemager Skov, Chr. Sørensen og Jens Petersen.

LIDT *smosnak* OM NIELS JUEL

AF JOHS. HALD. KØBENHAVN

- HAM Æ THYBOKNÆJT,
DÆ BLØW TE
NØJ EN STUE KÅEL

SOM DI FLEST A WOS WED, wa Niels Juel – ham æ søhelt – jo thybo. Ja, de wel sejj, han wa guenok føj op i Norge, hur hans muer wa rejst hen fræ Naertorp i Ræhr i æ etteroer 1627. De wa den oer, da dem hæe Wallensteins krigskåel øwwesvømmed Jylland, å di nowed osse op i Thy, hur di røwed å pløndred å slow folk ihjel som de paest dem. Men da de uen wejle wa drøwen øwer såen en halajjen oesti etter, kam hun tebåg te Ræhr ijen å hånd bette Niels mæ sæ. Han wa kons tri oger gammel dengång å ku da wes it how swåe møj dæopp fræ hans fødeland.

De wa på Naertorp han wust op å growed tel. Å da han sien hen i hans lyw skikked sæ wal, å wes it swåe manne ku sejj ham nøj epoe, så ka vi indføj thybower wes gjae ta ham te wos som jen a wor ejen å ræen ham fu lisse gue en landsmand som så manne ajjer.

Naertorp, som hans fåer, Erik Juel, dæ wa landsdommer i Naejylland, håd kjowt i 1622, wa po den ti en howsom stue goer po henwe en hunner tønder hartkuer, å desforudden wa han ejer a en par ajjer jawnhen stue goer, jen nie etter Ribe tel, jen po æ Holstebrowkant å jen opp i Wendsyssel, men de mjest å æ ti bowed han po Naertorp.

De wa nue hoer å gremm tier den gång, især fu æ landmænd. De wa jo i dem oer, den hæe tredveoeskrig grassired øwwe næjsten den hal Europa. Danmark bløw da osse ruded ind i æ skjærmydsler en pa gångg, å bløw besåt a fremmed krigsfolk. De gik da oss nøj howt ued øwwe Erik Juels ejendom, å da han døe, håd han en nøj stue gjæld. Men hiel lusfatte wa han da wes it ilywl, å den bette Niels lie wes ingen nøe i hans båendom.

*

De wa helsen en skjønne stej hæe po Naertorp fu såen en knæjt å wus op. Hæe wa plads nok å røer sæ poe, å dæ wa ingen mangel po fresk luft. Dæ wa hie aa ljøng å spreng rundt i, å dæ wa en måed a blobær å plokk om æ sommer. Dæ wa smoe søer mæ en masse fesk i, å opp ajjer æ himmel fløw dæ manne slaws fowll, å de kvidred å sang så skjøn om sommerdaww. Båg we æ kletbakker lå æ wæjsterhaw, dæ ku wæer så stell å blånk en sommerdåe, å som ku brøel å tworren, når de såt ind mæ etteroesstorm å slow æ vand hiel op i æ kletter. Han bløw tille fortrolig mæ æ haw, å de hå kaski gjow nøj te ed, te han fæk lyst te å blyw sømand.

De wa no et så grow manne oer, Niels bløw po Naertorp. Da han wa en sejs-syv oer, bløw han send øwwe te hans moster, fru Karen Kruse, dæ håed en goer, Stenalt we Randers fywwer. We hinne sku han så go te skuel å ha nue kundskaber stapped i æ hue, å hels for ræjsten sku han opdrages, så dæ mæ æ ti ku blyw en swåer knæjt ued a ham.

Dæ hæe moster wa nok helsen en skrap madam. I hinne ong daww wa hun hofmejsterindd we æ konges, Kristjan den fjares, baer, men hun bløw fyred fu de te hun wa så hwergal te tier. Jen gång slow hun jen a æ pigger, hinne Leonora Kristine, å de bløw dæ sien møj snak om. Hun task æ sølle pieg i hinne bågdiel mæ en ris, osse så længg, te æ ris bløw hiel sledt op. Æ sølle prinsesse bløw da så medtåen,

te dæ gik fier oger, inden hun ku goe, å de wåer flie måneder, fae hun kam te krylt ijen. De wa snåe sær, te æ kvindminnesk it bløw strafed, men det bløw hun it.

I den skuel gik Niels i syv oer. Om han nue tier fæk den samme konfekt som Leonora Kristine, de wed æ it, men de wa en skuel, han læer nøj i, å de wa jo osse de, han wa komme dæ fue. Han wa hjemm ijen po Naertorp en hal oestie, å så bløw han ansåt som adelsknabe – de wa såen en slaws page helle tjenner – we jen a æ konges sønner, Frederik. Han wa po den ti ærkebiskop i Bremen. De wa i æ foroer 1643, han kam te å tjen we æ biskop, å de wa i en møj urolle ti. Den hæe tredveoeskrig grassiered stadigvæk dæ nie i Tyskland, å dæ wa stue fåer fue, te Danmark sku komm mæ i den batalli ijen – hwa den da osse kam, inden æ oer håj endd.

De wa Sverrig, vi kam i karambolasi mæ dæ hæe gång, å ham biskop Frederik bløw såt te å ta sæ å æ felttog å sørre fue, te æ fjender it kam ind i æ land. Men de kam han it så godt fræ, ham å så æ rigsmarsk, Ajs Bille, di ku et wal komm te rett om, hudden æ såger sku ordnes, å så rend æ svenskere ind i Jylland søn-

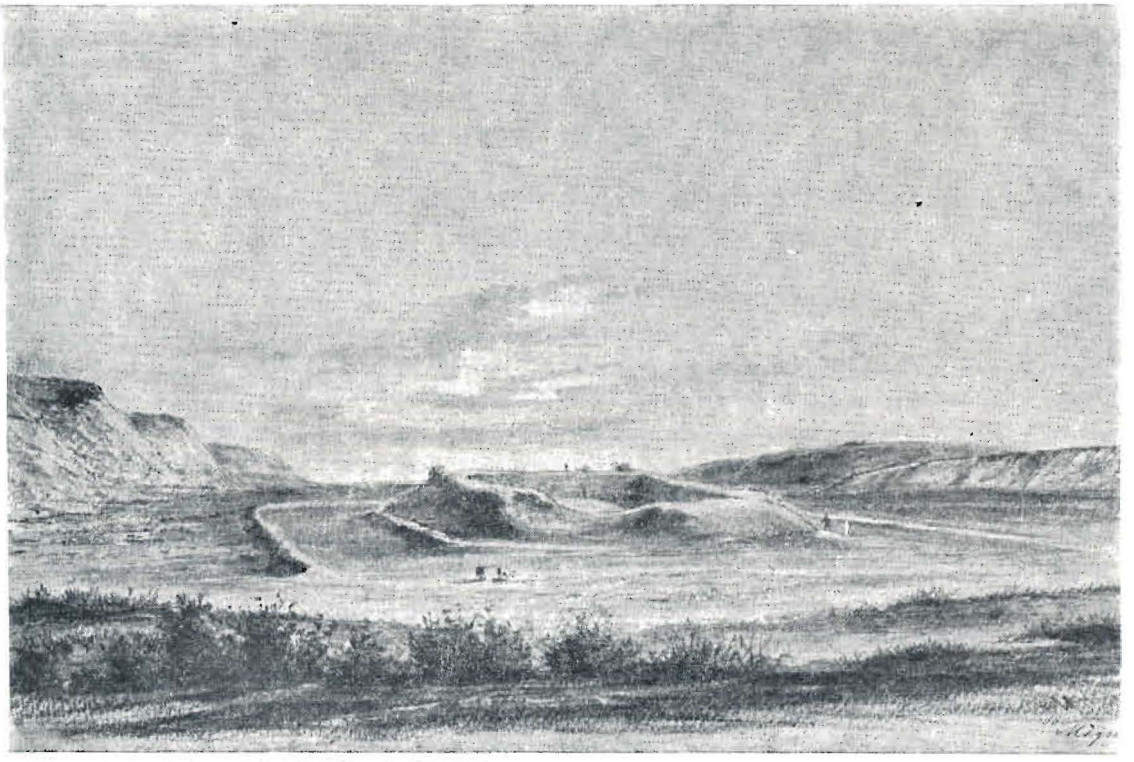

Voldstedet fra Torp (eller Nørtorp) i halvfjerdserne. Siden har det været overpløjet, men det ses dog tydeligt i terrænet.

derfræ. Di nowed da osse hiel op te Thy, å æ thyboer fæk den samm »kjærlighied« å fornemm som Wallensteins soldater håd vist dem en fjowten–sejsten oer faer. Hwans Niels han bedrøw i den ti, æ krig stow epoe, de wed vi it rejtig nøj om, men han slap da løwen fræ ed. Å de æ tenkelig nok, te han fræ den ti hå hat kik po æ svenskere.

✳

Da Niels håd wæt i hans plads i en fier–fem oer, død æ kong hans ældst søn – de wa ham Kristjan, dæ kam te skåe i 1627 å brækked hans jen bien nie po Drasbækvej, da han flyg-

ted fu Wallensteins soldater. Så bløw Frederik kronprins, å alleree æ oer etter bløw han kongg. Niels Juel, dæ no wa en kåel po atten oer, bløw no send te æ akademi i Sorø. De wa en møj fien skuel mæ nue a dem døgtigst lærere, di håd den gång, såen en slaws universitet, hur dem ong adelsmænd bløw uddanned te sien å go i statens tjennest. Når di gik fræ den skuel, så ku di blyw officerer helle kanslere helle gesandter i fremmed landd.

Da Niels håd wæt po æ akademi i en oestie å håd fåt læer en hiel masse jura å historri å matematik å flie ajje fag, å håd fåt læer å rie å fægt, så rejst han te Frankrig, hur han war en par oer. Sien tow han te Holland fue å læer nøj sømandsskab, å de bløw han swær døgtig tel, han bløw jo sienhen en vældig krigskåel te søs. Destån han wa i Holland, wa han en støk ti mæ i krig imued England, walsajtens fue å læer nøj krigswæsen i praksis.

I 1656 kam han tebåeg te Danmark, å så wa han en støk ti hofjunker we hans gammel husbond Frederik, dæ no wa bløwen kongg i ste fu biskop, å Niels bløw så kaptejn po en krigsskib. Sien bløw han chef po Holmen, å de wa en møj stue å betrowed stelling å fo – å den wa da nok osse hiel godt betald! Så bløw Niels jo ettehåen admiral å præsident i æ admiralitet å nøj nær så møj som en mennesk ka blyww. Han stow høt we æ kongg, å de wa it så sjælden, te nådens suel skjent epo ham. Han bløw ridder a Dannebrog, gehejmeråd, ridder a elefanten å kaski mie end de.

*

Den føst juli 1677 wa ed så, te han wand den stue søslåe i Køge bugt, hur han slow æ svenskere å så dem tak fu den skåe, di håd gjow i Danmark i manne oer. Di håd jo osse tåen Skåne, Halland og Bleking fræ wos. De wa hæe, Niels Juel wand hans støst berømmels å gjow hans navn kjend. De wa osse den bedrøwt, dæ wa årsag te, te æ kong forfremmed ham te nøj så fien som generaladmiralløjtnant (de wa sørenme en lång titel å ha te å stå po jen si visitkort!)

Nå, de æ no de – Niels Juel ku osse ånt end å manøvrier mæ nue krigsskieb å slå æ svenskere po djer snuder. De wa snåe de mindst åe, hwans han fæk bestelt i hans daww – siel om vi ræner hans ledels a Holmen å hans præsidentskab i æ admiralitet fu sømandsarbed mæ. Han wa en fåle døgtig forretningsmand, å han wa gue te å administrier hans pæng. Han ku fo dem te å grow å gi nue gue renter. Han sammelt po jowr å kjowt goer op i den stuer stil.

Da hans fåer døed i 1657, etterlo han sæ – som æ hå såe – en temmelig stue gjæld, å møj a de, han ejed, bløw sold. Naertorp å flie ajje goer kam ued a æ familjes ejj, men nøj kromm bløw dæ da tebåeg te Niels. Han bløw ejer a en goer nie i Malt herred imell Ribe å Kolding, den hied Hundsbæk. De wa en stue skrommel goer i hans fåers walmajtsdaww, men i æ krigsoer wa en bløwen møj forfalden å ringg. Niels Juel sold for ræjsten æ goer sien hen å rejjed sæ wes en gråen skjellinger we den hajl. I 1661 bløw han gywt, å mæ hans kuen – Margrete Ulfeldt hied hun – fæk han osse lidt pængg foruden en hiel diel jowrgods øwwe i Skåne (som jo no wa bløwen svensk) å så lidt sprej gods i Jylland å en bette kromm po Bornholm. Så no håd Niels da lidt å begynd mæ, å de bløw sien te mier. I 1667 kjowt han Sæbygård i Wendsyssel, en møj stue goer, å han gjow en ino staer we å kyeb hues å goer, som han lå te æ hovedgoer.

Desuden bløw han we kyeb å bytthajler ejer å helle fæk pårt i kongtiender å kjerktiender rojn om i Wendsyssel.

*

Den hæe slåsen mæ æ svenskere, dem sejre, han wand, å dem erobringer han gjow, de wa osse nøj, dæ ga nøj a sæ. I 1676–77 bløw ed te 22.460 rigsdåler i pris'pængg. Dem skuld æ kong udbetåel ham, men han slap fue å komm å mæ så manne ree pængg. Niels Juel fæk lov te som tak fu hans tro tjenneste i æ krig som hans ejendom å »bekomme alt det ryttergods, som på Tåsinge under provinsen Fyen og Ny-

borg amt beliggende er«. De wel sejj de samm, som te han fæk part i den stue skrommel goer Valdemar slot hovedgård tillieg mæ en hiel diel bøndergods. De hiele bløw taksiered te 32.385 rigsdåler å 30 skjelling, å når så æ pries'pængg wa trokken fræ, så ku Niels nywes mæ å legg 9925 rigsdåler å 30 skjelling po æ bowr, å æ hiele herlighied wa hans. De wa sgi ingen ringg hajl!

Ett swåe læng etter kjowt han æ hiele slot, å den bløw så lawed om å modernisiered, sånte te den bløw jen å æ lands allerskjønnest herregoer.

Niels Juel bløw we å kyeb op, så tesidst wa dæ a dem 175 goer, dæ ialt wa på Tåsinge, kuns 22 tebåeg, dæ ett wa hans. Å så fæk han ed lawed såen, te all de gods, han ejed å eventuel sien fæk kjowt, sku wær skatfri i hans å hans søns løwti. Han wa sgi en kåel, dæ forstow å wær om sæ!

Osse po Sjælland bløw han mæ æ ti ejer å en par stue herregoer, å dem fæk han snåer gjow ino staer we å kyeb goer å hues, ja hiele landsbyer, som han lå tel. Ja, han bløw sågal kromand osse. I 1688 fæk han etter ansøgning te æ kongg low te i en gammel møll, dæ lå we æ landwej te Kalundborg, å indrett »et herberg og værtshus med gode logementer samt vin, øl og mad for rejsende og andre, som de måtte behøve og begære!« Men de sku ski te en billig betalling, fæk han å wed.

*

De wa jo ett så grow tit, Niels Juel ku åsi nøj ti te å ophold sæ po dem manne steer rojn om i æ land, hur han håd ejendom. Hans arbed lå jo i Kjøwenhavn – når han da ett wa te søs mæ æ flåed – så dæe wa han jo nødt te å wæer de mjest å æ ti. Men osse dæe håd han hans ejen hus å bow i. Alleree fae han begynd å blyw stue godsejer, wa han optåen åe å skaf sæ en standsmæssig hjem i kongens by, å han kjowt flie hues å grundd, så han tesidst wa ejer å en stue pårt å de, di no kalder Kongens Nytorv. Da han håd fåt de hiele sammelt sammen å ronded åe, så forelå han æ kongg en plån om, te han wild bøgg en stue grundmured hus po æ plads, å hudden den sku si ued. De tøt æ kongg wa en gue idé, såen en hus wild da pynt swæe po æ torre. Å så fæk Niels Juel frihed fu å betåel grundskat i dem næjst ti oer, å så måtte han indføer all de materiåler te æ hus, som han sku broeg, udden å betåel told.

Så begynd Niels å bøgg, å da han wa færre mæ de, stow dæ en palæ, dæ nok wa waer bodde å si epo å bow i. Dæ wa saloner å festsal, målerier ajer æ lowt å øwer æ daer, stue å dyer kaminer te å warm æ hiele hus op, å æ vægg wa betrokken mæ tapeter å gylden læjer. Hwer å jen ku si, te hæe bowed en mand, dæ wa øwer si såger.

We æ hus wa dæ en stue haww, walplejed å walfrisiered å mæ sprengwand, å fu te almindelig gemen folk it sku go å glo derind å fo undt å æ staes, så bløw dæ såt en hyw plankwærk omkring de hiele.

De wa i 1686, Niels Juel fløtt ind i dæ hæe skjønne hus mæ hans kuen å hans ongest dætter, en tøs po en tretten oer. Hans ajjer baer wa voksen å såt i wej, å no såt han wal i ed å håd en gue stelling, han håd nok å løw åe, han stow høt i kongens gunst, å han ku sedd å grenn aj de hiele – da såen fu vi ajjer å tøkk. Han wa no en mand po op imued de tres oer å wa jo ett hiel ong mier, men wa helsen rask å arbedsdøgtig å håd adrig wæt rejtig syg. Men en fier oer etter, han wa fløt ind i hans ny hus, wa han fu føst gång i hans lyw alvorlig syg i nøj lång ti. De wa i æ foroer 1690, han måtte legg sæ, å æ hiel sommer igjemmel ku han ett komm te møder i æ admiralitet.

*

I æ foroer 1693 wa han en dåe, da han wa ued å kyer, så uheldig, te hans hæjstt rend lobsk, å han fald å æ wuen å brækked hans ormm. De kam te å kost ham tow måneder i æ seng. Den næjst oer wa han ijen møj syg, å i omtrent fier måneder ku han ett møed i æ admiralitet. Han bløw for ræjsten aldrig rejtig rask sien, møj å æ ti wa han skrawle å skidt

tepas. Han hånd jo oss hat møj å tommel mæ i hans daww. å han hånd wal osse sammelt sæ nøj gjegt å nøj ånt skidteri we den hoer lyw te søs.

Han hånd en »reseftbog« po en femåfirsindstyw sier, som han jawnle løest i, når han wa kvak. I den hæe bog stow dæ nemlig en masse gue råe om, hudden jen sku blyw rask ijen å kom te krylt, når æ maskineri it rejtig wild goe, som de skuld. Å dæe stow opskrøwter po mediciner å drober å salver, dæ wa gue å broeg imud all slaws uenskab i jen si krop. Dæ stow for exempel en opskrøwt på nøj, dæ kaldtes »Annis aquavite«. Den sku brøgges sammen a »2½ pund canel og ingefær, af hver slags 3 lod, lakrids 4 lod, brændevin 14 potter, sættes i blød en nats tid eller to, siden destilleres, og når det er destilleret, så kommes dertil 1½ pund smeltet sukker eller sukkersirup«.

Hudden såen en dram hå smajt, å hwans den ku wæer gue fue, de æ ett godt å wedd, men di fjowten potter brændwin hå jo nok slåen igjemmel oll dem ajjer ingredienser å gjow si virkning po folk! Den hæe bog den findes ino på Valdemar slot på Tåsinge.

Te sidst bløw han da så møj ringg, æ maww skabt sæ toble, så han ku ett wal fordøjj hans føe, å den hæe ormm, han hånd fåt brækked, wild heller ett rejtig komm sæ. Siel dem klogest å dem døgtigst dogtorer i hiele Kjøwenhavn ku ett fodryww oll de møj uenskab, dæ grassiered i ham, men så »tyed han te Thy« etter hjælp. Han hånd høt snak om, te dæ po hans hjemejn, po en goer i Wång, sku bow en klog mand, dæ hied Laurids, å som bløw kaldt Badskær. Æ mand wa wes i gronden skræder, men han hånd læer sæ siel å dogterier, å han sku vær gue te å kurier bylder å ånt skidteri, især sku han wær en svær kåel te å sætt ormer å bien sammen. Hiel opp fræ Norge kam folk te ham øwwer æ haw å bløw hjolpen.

Ham send Niels Juel boj etter, om han ett wild komm øwwer å si epo ham, de ku da i de mindst wæer, te han ku fo skik po den hæe ormm, som æ dogtere hånd tommelt mæ i en tri oer, udden te de wa bløwen sturt bejjer, de wa snårer bløwen waer.

Laurids kam osse te Kjøwenhavn, – de wa en lång å besværlig rejs den gång, dæ wa jo hverken lyntog helle flywmaskiner, men Laurids tow æ besvær. Sku den jen thybo eet kun hjælp den ajn? Han fæk sgi osse Nielses ormm sånte i orden, te han ku bøj å stræk en, å han bløw så glåe we Laurids, te han forudden hans betalling telbøj å skaf ham en fast plads imell dem kjøwenhavnsk kirurger. Men Laurids wa ett hiel ong mier, å han wa wes helle ett a den slaww, dæ sætter æ nies så høt, så han wild heller hjem te Thy ijen end å bo i den stue by å »i offentlighedens lys udsætte sig for manges misundelse« (Hist. årbog for Thisted amt 1927). Han døed for ræjsten ett swåe længg etter den hæe kjøwenhavnstuer, å hans søn Mads øwertow hans bestelling.

Heller ett Niels Juel løwed swåe længg. Æ oer etter han hånd hat besøg a Laurids Badskær, døed han i hans palæ i Kjøwenhavn. De wa den 8. april 1697 æ klokk ølle om æ fuemejda. Han wa da knap 68 oer gammel. En bette månedsti faer hånd han wæt te møed i æ admiralitet fu sidst gång. Æ kongg ga beskejn om, te dæ sku stå æresvagt we hans lig bodde næt å dåe. Æ vagt bestow a sejs mand, en kaptejn, en løjtnant å fier skjesanter. Men han bløw ett begrawed faer den 17. juni. De wa helsen en lång ti å ha en lig ståen i æ hus.

Alleree nue oer faer Niels Juel døed, hånd ham å hans kuen skrøwen testament, å hær bløw ed bestemt, hudden oll de møj gods sku fodieles imell dem tri baer, di hånd, å i æ indledning te æ testament bløw dæ skrøwen, te dæ sku ett gjae blyw nøj uenighed helle spitakler imell æ arvinger.

Men ilywl gik ed gal. Da æ testament i 1703, etter Margrete Ulfeldts døe, bløw obent, wa æ fred forbi, æ baer kam op å slåes om æ skjellinger, å de bløw dæ en stue retsså̊g ud åe. De wåer en oestie, inden dæ fald dom i æ såg. De wa snåe sær, te æ baer wild wær de bekjend!

Jobs. Hald.

JYLLANDS STÆRKE SKULDER THY

Af Erik Stokkebye, København

TAKKET være arvet styrke
grønnes Thylands gamle jord,
skønt dets naboskab er farligt:
Hav i vest og hav i nord.

Uden skove, bar og åben
rejser sig dets pandeskal.
Ingen hårpels skjuler kraniets
mange foldninger og fald.

Langsom – gennem sekler – blev de
grønne holmes spredte flok
løftet op og tømret sammen
til en bølgeformet blok.

Der lå Thy i oldtidshavet
saltvandshærget, kærnesundt
med et diadem af kæmpe-
høje horisonten rundt.

Oltidsfolkene har formet
øens rygningslinier om,
lavet bakkebølger efter
i den dødes helligdom.

Som et tavlet tæppe veksler
gylden sæd og kløverfold
på de brede bakkebølger
mejslede før hedenold.

Langs med fjorden i et skær af
himmelblå forglemmigej
bugter sig et drag af brinker
grønnere end løv i maj.

Kvæget driver rundt i vænger
og på høje dagen lang.
I de lodne ører trilrer
blæsten endeløse sang.

Og mod aften, når den vilde
vind går brummende i hi,
defilerer skyernes
uendelige tog forbi.

Møllen står og sover – natten
har besejret alle vejr –
men foroven vandrer himlen
østerpå – mod månens skær.

Himlen vandrer – vandrer – over
gård og vænger, fjord og vig,
over Thy og Thylands hvide
vartegn: Kirke Vestervig.

Ensom luder den i natten,
spejder fra sit højdepunkt
lyttende mod vest, hvor fjenden
trækker vejret dybt og tungt.

Takket være arvet styrke
grønnes Thylands gamle jord,
skønt dets naboskab er farligt:
Hav i vest og hav i nord.

Oldtidsøen blomstrer – ung og
ubesejret til i dag,
skønt det grumme naboskab har
kostet bitre nederlag.

Vesterlandet, vogteren, fik
blodig ryg og døjed savn,
for at østerlandets agre
kunne modnes i hans favn.

Mer end en gang hugged fjenden,
røveren fra vest og nord,
i en kulsort stormflodsnat sin
hvide tand i Thylands jord.

Men bestandig rejser sig af
uvejrs Ragnarok påny
trodsig som i svundne tider
Jyllands stærke skulder: Thy.

ET STYKKE ENGLAND

ved Bygholm vejle

Ingeniør Stevens datter og svigersøn fortæller erindringer fra udtørrings-arbejdernes tid

DET ER I ÅR 50 år siden ingeniør William Stevens døde i Aalborg. Stevens var for et lille hundrede år siden en kendt mand her på egnen, hvor han ledede det store udtørrings-arbejde ved Vesløs og Bygholm vejler. Dette arbejde blev 1866 påbegyndt af et københavnsk ingeniørfirma, som dog snart måtte give op på grund af pengemangel. Et par år senere fik en engelsk jernbaneingeniør John Trewhella koncession på udtørringen. Han byggede den 6 km lange hoveddæmning fra Bygholm til Gøttrup og var ved at have fået Bygholm vejle udtørret, da der indtraf en katastrofe. Under en efterårsstorm med stærkt højvande i 1874 blev dæmningen brudt ned, og hele det kostbare arbejde ødelagdes.

Ingeniør Trewhella var dermed slået ud og måtte give op. Et årstid senere trådte et andet kapitalstærkt engelsk firma til, brd. Livingstone Learmonth fra London, og der kom atter gang i det for den tid imponerende store arbejde, der beskæftigede flere hundrede arbejdere, og som gennem en årrække prægede livet i Vester Han herred. Som leder af arbejdet blev antaget den engelske ingeniør W. Stevens, der kom til egnen i 1878 og forblev her til sin død i 1912. En søn af ham overtog derefter ledelsen af udtørringsarbejderne, der omfattede ca. 13.000 tdr. land og havde kostet ca. 5 mill. kroner. Samme år blev vejlearealerne solgt til et konsortium bestående af købmand Georg Bentzen og murerm. Jens Rasmussen, Aalborg, samt proprietær Isager, Nr. Skovsgaard. Købesummen var 211.500 kr., og de nye ejere fik koncessionen overdraget. Nu er de tre mænd forlængst døde, og

arealerne ejes af deres arvinger. Pumpningen er som bekendt for et halvt hundrede år siden hørt op.

*

Ingeniør Stevens ældste datter, fru Mary Sass, fortæller om livet ved vejlerne i hendes barndom og ungdom:

Af interesse for et stort ingeniørarbejde overtog to engelske brødre Livingstone Learmonth i ca. 1860 vejlerne. De var meget rige mennesker med store ingeniørarbejder og besiddelser ude omkring i verden, og når de om sommeren kom til Bygholm vejle for at se arbejdet her, kom de i reglen direkte fra Australien, hvor de drev stor fåreavl, vistnok også på udtørrede arealer.

Da arbejdet begyndte på Bygholm vejle, var det en ingeniør Trewhella, som startede at bygge hoveddæmningen, der er ca. 7 km lang og skiller Limfjorden fra det inddæmmede areal. Det viste sig imidlertid, at dæmningen var for svag til at modstå de voldsomme storme, den var udsat for. Ingeniør Trewhella havde mange bekymringer over dæmningen og meget andet i forbindelse med arbejdet, så han blev ikke så længe på vejlerne, dog længe nok til at bygge sig et lille »slot«, som det blev kaldt. Det var en stor smuk bygning, store værelser med franske vinduer, meget herskabeligt så det ud med opholdsværelser i stuen og gæsteværelser på 1. sal. Huset lå helt ude ved fjorden på Holmtange. Hvad der forbavsede mest var en lav havestuedør lige ned til fjorden, så der må have været meget koldt, og da der slet ingen have var, syntes man, havedøren kunne være sparet. Ingen træer kunne vokse i den saltholdige jord.

Min fader, ingeniør William Stevens, kom til Danmark i 1868 og ledede arbejderne på Vejlerne til sin død i 1912, kun med en kort afbrydelse i 1873.

En nat i en forrygende vestenstorm gik den før omtalte dæmning i stykker, og Limfjorden brød igennem på to steder. Det kom ikke helt uventet. Min fader havde opholdt sig derude hele natten på hesteryg op og ned ad den 7 km lange dæmning. Han havde et stort antal mænd med skovle og værktøj med sig derude, men intet hjalp mod den voldsomme storm. Ejerne af vejlerne holdt så inde en tid med det vanskelige arbejde, men kun for at begynde forfra et års tid senere, og det blev da min fader, der byggede den dæmning, som holdt, og som holder endnu efter 80 års forløb.

Ved siden af dæmningen blev der bygget et stort maskinhus ved Bygholm, hvor store pumper blev indlagt og i begyndelsen blev der pumpet dag og nat, senere med mellemrum.

Senere kom udtørringen af Vesløs vejle, Tømmerby fjord og Arup vejle til, og i forbindelse med Bygholm vejle blev det et meget interessant arbejde for en ung ingeniør. Jeg husker fra min tidligste barndom, at jeg altid så min fader i fuld aktivitet, altid ridende afsted for at komme rundt til alle de steder, hvor der arbejdedes. Når han ikke kunne nå hjem om aftenen og gerne ville være til stede næste morgen, når arbejdet begyndte, så blev hans »stue« sendt ud, et ret stort firkantet rum på hjul med to vinduer, en lille trappe man gik op ad. Møblerne bestod af en seng, et skrivebord og to stole. »Stuen« blev trukket af en hest, og det gik ret langsomt på de dårlige veje. Når jeg så tydeligt husker stuen, er det fordi mine to ældste brødre og jeg, da vi var vokset lidt til, altid fik lov at køre med kusken, når der blev bragt mad ud til min fader. Undertiden kørte min moder også med, og da blev det en festdag for os alle. Smukt var der alle vegne, det store udsyn og Limfjorden, som man aldrig blev træt af at se på.

Omkring Bygholm kunne træerne først gro efter flere års forsøg på grund af den saltholdige jordbund, men min fader blev ved med at plante hvert år, og med tiden forandrede det sig, og der voksede en dejlig have op, hvori alt kunne dyrkes.

Ingeniørboligen på Bygholm vejle var til en begyndelse ganske lille, men efter engelsk skik blev der bygget til i flere omgange for til slut at danne en meget smuk og herskabelig bolig

med god plads inde og ude. Hjørnestuen med de franske vinduer og den før omtalte havedør fra ingeniør Trewhellas »slot« ved fjorden blev på ruller flyttet til Bygholm og sammenbygget med den øvrige bygning. Denne hjørnestue, der var med hvælvet loft, virkede meget herskabeligt.

Trods det at begge mine forældre var udprægede englændere, befandt de sig vel i Danmark og holdt meget af stedet, men der var jo også deres livsgerning nedlagt.

Deres hjem var uhyre gæstfrit, og der kom gæster i stort antal hos os, mest om sommeren. Ejerne af vejlerne kom over fra England eller andre steder fra. De havde deres egen bolig, kaldet hotel »D'Angleterre«, der lå lidt vest for Bygholm og indeholdt to selvstændige lejligheder. Også mange unge af slægten Livingstone Learmonth kom over fra England for at dyrke jagt og fiskeri.

Min fader havde også ofte besøg af ingeniører, som ville se de arbejder, der udførtes, og jeg husker besøg af mange interessante personer. Blandt disse en gammel professor Feilberg, botaniker, der kunne ligge i timevis i græsset for at finde planter, han mente kun fandtes der, og han kom igen og igen.

Hvad angår de ved vejlerne ansatte folk var det sådan, at de blev i årevis hos mine forældre. De unge piger i huset blev som regel, til de skulle giftes.

De mænd, der havde betroede stillinger, blev der lige til det sidste.

Da min fader døde i 1912, blev vejlerne solgt til et dansk konsortium. Det var lige før første verdenskrig, og arbejdet kunne ikke holdes i gang som på min faders tid.

Det kan jo være lidt svært at tænke på, at det store udtørringsarbejde jo tildels har været forgæves, men det må ikke glemmes, at da englænderne ofrede alle de penge på vejlerne, var det til gavn for masser af mennesker deroppe i den del af landet, hvor der ellers ikke var så store indtjeningsmuligheder. Det var til gavn ikke alene for arbejderne, der fik den gode dagløn, men hvad betød det ikke for de omliggende lodsejere, at store ellers oversvømmede arealer blev tørlagt, og hvor stor betydning havde det ikke for store del af Vendsyssel, at landmændene kunne sende deres kreaturer til græsning på vejlerne.

Når der altid tales om de mange millioner, der blev nedlagt i disse udtørringer, så må det ikke glemmes, at pengene kom fra England, ingen blev noget berøvet herhjemme, og det synes som om megen tak er skyldig til de englændere, der af idealistiske grunde ofrede så store beløb på arbejdet deroppe.

*

Den yngste af Stevens døtre, Dollie, blev gift med ingeniør P. E. de la Cour, som fortæller:

I 1902 kom jeg første gang til Bygholm vejle. Jeg kom på cykel fra Fjerritslev, og det var en dejlig julidag. Turen fra Gøttrup over den store dæmning glemmer jeg aldrig. På den ene side Limfjorden, der lå spejlblank og til den anden side de delvis udtørrede vejler, hvor der var et enestående fugleliv, og hvor man overalt kunne se store flokke af kreaturer og heste, der græssede på vejlerne fra forår til efterår.

Vartegnet for selve ingeniørboligen på Bygholm var den store vejrmølle, der gik dag og nat og så skorstenen fra kedelhuset på pumpestationen.

Kort før man kom til Bygholm, var der en stor selvvirkende sluse bygget omkring år 1900 af staten. Ved lavvande i fjorden kunne vandet fra vejlen flyde ind i fjorden, ved højvande lukkedes sluseportene automatisk.

Selve ingeniørboligen var stor og herskabelig, helt dækket af epheu, og uden om den lå et stort, smukt haveanlæg, hvor efterhånden som jordbunden blev udvasket for salt, alt kunne gro.

Nord for ingeniørboligen var der bygget vognskur, lade, kostald og hestestald, og over en bro over kanalen fra Selbjerg vejle kom

man over på et helt tørlagt areal, hvor der dreves almindeligt landbrug og var bygget et meget stort fårehus.

Den store mølle kunne ses viden om, på samme måde som Øsløs kirke, der lå godt 3 km vest for Bygholm.

Da jeg kom derop i 1902, var Thisted–Fjerritslev banen ikke bygget endnu. Fjerritslev, hvortil der var ca. 20 km, var nærmeste jernbanestation. På Bygholm var der endnu ikke telefon, og når der skulle hurtigt bud ud, skete det gennem telegrammer, der fra Bjerget posthus blev telefoneret til Øsløs brevsamlingssted og udbragt af »telegramkonen« i Øsløs. Der var som sagt brevsamlingssted i Øsløs under postkontoret i Bjerget, og om søndagen sendtes der altid ridende bud til Bjerget efter aviser og breve.

Fra 1902 til 1906 kom jeg ofte på Bygholm, og det særprægede sted og de særprægede, elskelige mennesker var vel værd at gæste. I de 44 år familien Stevens boede på Bygholm kom de til at spille en stor rolle på egnen, og endnu så mange år efter lever de gode minder om dem.

Ingeniør William Stevens var født i London i 1842 og kom som 26-årig i 1868 til Bygholm, hvor han forblev til sin død i 1912. Fru Mary Stevens, hans hustru, var irskfødt, født i 1844 og kom som 25-årig brud til Bygholm. Hun var et sjældent godt menneske, der gav dem, der trængte, med rund hånd. Dygtig var hun i sit hus, og de unge piger, hun havde til medhjælp, lærte utroligt meget og blev som regel i årevis i deres pladser. Fru Stevens døde i 1905.

Efterhånden fik de 7 børn, 4 sønner og 3 døtre. Sønnerne var William, Arthur, D'Arcy og Robert og døtrene Mary, Dollie og Evy. De to ældste sønner rejste, da de var blevet voksne, til henholdsvis Sydamerika og Indien, begge som jernbaneingeniører. De kom altid

hjem på besøg på Bygholm, når de havde orlov. De to yngste sønner blev, da de voksede op, deres faders medhjælpere. D'Arcy blev inspektør på Vesløs vejle, Robert på Bygholm vejle. Robert døde som 25-årig ved et ulykkestilfælde. Den ældste datter Mary blev gift med godsejer Sass, den næstyngste datter Eva døde som barn, og den yngste datter Dollie blev gift med ingeniør P. E. de la Cour og blev bosat i mange år i Canada.

På grund af stedets afsondrethed, nærmeste bebyggelse var landsbyen Øsløs, 2 kilometer derfra, var det et lille stykke England, der var omplantet til Danmark. Ingeniør Stevens og fru Stevens lærte aldrig at tale korrekt dansk, til børnene var der engelske lærerinder, og hele levemåden var på engelsk. En storslået gæstfrihed udvistes i dette hjem, og havde der blot været ført en gæstebog, ville navne på mange fremtrædende personer stå i den.

Et særligt præg var der gennem de mange, gamle, betroede mennesker, der havde været knyttet til arbejderne ved udtørringen fra begyndelsen og endnu var der, da jeg kom dertil i 1902.

Der var Christian Bonde og hans kone Grethe. Christian Bonde var formand på vejlerne og en meget betroet mand. To elskelige gamle mennesker. Grethe Bonde havde lært engelsk kogekunst hos fru Stevens og havde tillige lært så meget engelsk, at hun, når de engelske ejere kom herover, kunne føre hus for dem. En dattersøn af Christian og Grethe Bonde er finansminister Hans R. Knudsen.

Christian Bak og hans kone Dorthe boede ved smedien. Smed var han og tillige passede han den store mølle.

Til at passe de store pumper var der maskinmester Mikkelsen, der senere flyttede til Løgstør.

I den travleste tid, de dæmningen byggedes, var senere grosserer Møgelvang fra Nykøbing Mors regnskabsfører.

En hos fru Stevens højt skattet mand var Chresten Doktor, der passede haven og fik det utroligste til at gro der.

Når man op til århundredets begyndelse skulle til nærmeste købstad Thisted, gik den 35 km lange vej over Vesløs vejle, og den meste tid af året kørte man gennem dybt vand, der kunne gå ind i vognbunden. Vejen var afmærket med koste. Nu er der en udmærket vej, hævet over højeste vandstand. På vejen til Thisted skulle der altid bedes i Østerild kro, for at hestene kunne hvile sig.

I 1906 blev der bygget en ny inspektørbolig på Vesløs vejle, hvor der desuden fandtes store kreaturstalde. Der var også pumpestation, beliggende lige nord for den nuværende Vesløs station. Men efter 1914, hvor der ikke pumpedes mere, er nu hele området, hvor ingeniørboligen og staldene lå, fuldstændig dækket af vand, bygningerne ligger på fjordbunden.

Spøgeri

Af
Carl Nielsen,
København

på SØNDER NORDENTOFT

DER VAR ENGANG en mægtig mand,
som boede i Thy,
han havde væne sønner fem,
der fik forskelligt ry.
Om to af dem jeg her fortælle vil,
den Peder og den Ebbe, der kom så meget til.
Se Ebbe var i kongens gård,
og der var han soldat,
der drømmer han et efterår,
at noget galt er fat.
Han bad om orlov hjem at ride,
han fik det, og med sværd ved side
ankom han til sin faders gård,
og ser, at vel ej alting står,
thi Adelus, hans pige her,
har Peder også fået kjær,
og just den dag de bryllup har,
så nu er Ebbe ikke rar.
Han vog sin Adelus med sværdet,
og Peder misted også vejret,
han hugged moderens ene hånd
og bandt sin far i stærke bånd.
Og aldrig blev den Ebbe mild,
om natten spøger han – så vild.

*

En karl, hvis navn er Bojesen,
har sagt, at Ebbe går igen,
og hør nu, venner:
En begsort nat,
da Bojesen i sengen ligger,
han hører skridt,
men er ej sikker
og dog!
Han halvt sig rejser og er bange,
han har dog ellers mere mod end mange,
men nu!
En skikkelse forbi hans vindu skrider
med raske skridt og hvid –
ja, hvid på alle sider.
Og skikkelsen en stige bærer.
O, Herre Gud, hvem kan det være?
Den Bojesen, hvem skrækken var så nær,
han sprang i natten ud med ladt gevær
og råbte fuld af angst: Hvem der?
Men hør nu løjer:
Skønt ej der løsnet var et skud,
så så det vildt og farligt ud,
thi spøgelset mod jorden gik
med vældig fart og »fuld musik«.
Ved tagets rand der lød et plask,
og nu var fjenden sendt til vask,
i hestens vandtrug havned' han,
og det var just fyldt op med vand.
Den Bojesen blir' bleg og sær:
der ligger jo hans proprietær
med stigen i den ene hånd,
en due i den anden,
med natteskjortens silkebånd
og våd af vand til panden.
O tak for lune jyder!
Den proprietær var kold, men fattet,
han grinede og pjatted,
han havde sovet meget dårligt,
det hændte nogle gange årligt,
og da han keg i natten op,
hans øje måtte skue
så højt til vejrs på tagets top
hans yndlings-præmiedue.
Den skærmes sku' for kat og høg
og deraf blev den megen spøg.
Men duen kom da ned fra taget
og blev sat ind i dueslaget.

MORAL:
Enhver kan træde så mangen sti vild!

Wor ejen Serkus

En Par Grynt
om,
hwans
vi saante goe
aa lawwer

Æ Oer wa laang, æ Wejle skidt, men de ska nok ilywl
kom te aa skjævt sæ saaen fu wos, te vi ka hold nøj Ywl.
De ka da wesnok it slaa fejl, nej, de mo jen da tro –
saa wa ed raaer, om vi ku osse fo nøj Fred og Ro.

Dæ er en Serkus rojn omkring wos bodde hæer aa dæer,
saa fredle Folk jo næjsten it ka fo en Ste aa wæer.
Di sprænger Bomber i æ Luft aa nie i æ Jowr,
– de goe da osse gal en Daa, de æ vi flie, dæ trowr.

Men de æ helsen da jo goen hiel skikle hæe i Thy,
de ka wal sejjes, te vi legger hæe en Graaen i Ly.
Spitakler ka vi ett undgoe, hur gja vi helsen wel,
vi haae wor Serkus, men de mjest goe da fredle tel.

Vi bøgger Skueler stadigvæk i Sønder aa i Naer –
vi haae jo Pligt aa sørre fu nøj Lærdom te wor Baer –
men sikken Tuer, dæ da ka blyw – ja, ih, du Fredsens Hans!
de ka godt somti wold nøj Døww aa enes hæe te Lands.

I Ydby bøgged di en Skuel saa stue aa fin aa flot,
den wa nøj dyer, men Folk di tøt ilywle, de wa godt –
ja, dem po Bojjum gik aa skuled slem dæ wejsterpoe –
de wa saa møj krepierlig da, te di wa lovlig foe.

Di wild jo osse haa en Skuel – de haad di saae saa tit –
fu saaen aa blyw Anneks te Ydby, de wa da nøj Skidt –
di wild da it saa gjae sættes nie i ajjen Klaes,
fu de wa di fo gue tel – jow, de sku nok ku paes!

Men dem i Ydby æ di flest, saa di haae jo æ Majt,
aa di foe nok æ Saager ornt, som de no æ djer Ajt.
Æ Baer fræ Bojjum ska jo saa te Ydby sendes hen –
hur gall di æ saa øwwer de, de goe wal øwwer ijen!

I Søndbjerre gik ed konstig tel – æ Folk æ hels saa raaer,
aa di sku hen aa stemm en Daae, om æ Skuel di wild bewaaer,
aa de wa di swær enig om, den sku wær i Behold –
men dæ wa blot de kisom we ed: Den wa fo længg sien sold!

I Hvidbjerre-Ørum-Lodbjerre haae di osse faat nøj Tuer,
di haae tow pæen Skueler, men ilywl it nøj, dæ duer,
aa hvis di no ska te aa bøgg, saa kan ed jo blyw strængg –
ja, de ka da komm te aa kost en syndig Maaed a Pængg.

Æ Sownraae snakked saa mæ Bedste om den hæe Pinaat,
aa dæ kam osse – tøt di da – nøj ued a djer Praat.
Æ Baer ku komme te Bedste Skuel, ja, bodde Rewl aa Krat,
æ Sownraae tøt, de wa saa nem – aa saa ku di spaaer en Klat!

Men æ Kommunes Folk di æ no it hwerjen saa glaae,
di tøws jo aa mist djer Skueler æ lieg wal møj Skaae,
saa wed jen it, om dæ æ nøj, dæ kan forandres we –
æ tenker, di fo Low aa snakk, aa saa mo di nywes mæ de!

Vi haae en Maaed a Pængg i Thy – aa Hurup haa di fleest,
de speller ingen Roll fu dem, om di sku nue meest.
Fem Hunner Kroner laa aa flød en Daae po Hurup Gaaed,
aa dem wild ingen kinnes we – de wa de konstig aa ed!

De tow da flie Daww, faer æ Ejermand bløw klog
epoe, te dæ wes mangelt lieg en Seddel i hans Bog.
Haad æ Finder vidst, de wa saa svær aa fo ham te aa komm,
han haad wal læt æ Seddel skrie i hans ejen Lomm!

Dæ Sønderpoe en dejlig Stud en Daae gik løs omkring,
aa den bløw faanged, fu vi ska ha Styr po den Slaws Ting,
men di fand ingen Ejermand, endda di søjt saa længg –
de æ de æ sejer: Vi haae en Maaed a bodde Stued aa Pængg!

Æ Kongg haa wæt te sejlen hæe mæ bodde Kuen aa Baer,
men di æ kaski bløwn fornærmt – di kam it te wor Daer.
Ja, æ wed ingen Ting, men hwans – saaen nøj de ka da ski,
aa baare en Par Jegindbower fæk nøj aa æ Stads aa si.

Vi haae jo hat nøj Elwærkskrig – ja, heller it saa lidt,
wor ejen Wærker æ jo bløwen te nøj bette Skidt. –
Vi tøt, di wa saa stue den Gaang, da vi saat dem i Swing,
no duer di, de mo vi sejj, snaae it te nue Ting.

Men Strøm ska vi jo broeg, de ska vi, bodde Næt aa Daae,
aa hvor ska vi saa fo ed fræ? Ja, gi wos lieg en Raae.
Di kloeg ha snakked no saa længg, te de ka snaae wær nok,
di bombardierer wos mæ Tal, saa vi olle forstaar en Plok.

Den jen wel Sønder, den ajn wel Naer, aa nue wel lieg i Wejr,
aa nue wel went aa si, om it æ Tier sku blyw bejjer,
saa de æ it saa nem aa sejj, hwa Wej vi kommer hen –
de æ nøj waer Serkus, men de foe wal Endd ijen.

I Thiste æ di glaae we djer Synopalfabrik,
men nue haae ilywl po den hywe Skostjen Kik,
de polser fræ en Næt aa Daae, æ Røg aa Sued æ hwi,
æ Landskab kan om Sommerdaw si ued som we Winterti.

Aa de æ helsen it saa raaer, de tøwwes manne da,
men ajjer tøws ilywl, de ka godt si Fordiel ha,
fu drekker di Kafe i de fri, sa kan æ Fløed di spaaer –
no hober di, te æ Sukker osse wel nie fræ owen faaer!

I Wejstervig dæ hae di fojn saa møj en gammel By,
dæ ka fortæll wos jet aa aant om fordums Tier i Thy.
Di rueded aa di grawed, aa di fand saa manne Ting,
dem hæe gammel Fyre di haad smidt saaen rojn omkring.

Æ Thybower den Gaang haae nok wæt nue swære døgtig Kaael,
men a djer Ordenssans ku di da wes it go aa praael –
di gik aa ælted rundt, aa de æ tydelig nok aa si,
te di haa løwed i nøj nærmest grusom Svineri.

Aa find nue gue aa pasend Navnn te Gaader aa te Wejj,
de æ i Grunden it saa nem, wel di i Thiste sejj,
aa ka vi hjælp æ Byraae, saa gier di wos Ywlgjæs –
de æ da pæn a dem, aa dæfue ska di haa en Wæs.

Nøj sære Wejle haae vi hat, ja, søde bette Baer –
mæ Lyssen aa Tworn we Ywltie aa Sommer i Januar,
mæ Winterkuld om Sommerdaw – huha, æ trowr I wel!
Ja, sikke da nøj Serkus de hiele blywer tel!

Vi æ jo osse uen aa gall – men hwans ka vi wal laww?
Vi hober po, te dæ wel komm en Ti mæ bejje Daww,
men er æ Wejle nok saa kontra, saa wel vi ilywl
hinajn ønsk, te vi mo fo en gue aa fredle Ywl!

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1961

Oktober

1. Som bestyrer af Thisted rutebilstation antages hidtilværende assistent ved stationen Carl Jensen i stedet for Kaj Dahl Jensen, der overgår til andet erhverv.
Som førstelærer ved Tømmerby centralskole antages Fritz Schaumburg-Møller, Poulsker på Bornholm.
4. Mejeribestyrer M. Gregersen, Rær, tager sin afsked fra 1. november og efterfølges af hidtilværende førstemejerist Nic. Nielsen, Rær.
6. Plantageforeningen Dybdahlsgave i Hundborg fejrer 50 års jubilæum.
Lærer Martin Mortensen, Nim ved Horsens, kaldes til førstelærer i Hørdum fra 1. oktober.
Efteråret er ganske usædvanligt mildt. I går måltes 19–20 gr. varme.
9. Sundby teglværk hærges af en voldsom brand, der anretter skader for ca. 300.000 kr. Ilden menes at stamme fra et oliefyr.
12. Den 78-årige Gert Christensen, Hundstrup, mister livet, da han på cykel ved Kløv bakke kører ud foran en rutebil.
16. Chr. L. Christensens landejendom i Sindrup nedbrænder, men det lykkes at redde indboet og husdyrene.
18. Morup mølle andelsmejeri fejrer 75 års jubilæum.
Jordfordelingskommissionen godkender planen for en jordfordeling i Hundborg mose, omfattende 280 lodsejere med tilsammen 300 ha.
21. Typografernes fagforening i Thisted fejrer 80 års jubilæum.
20. Gdr. Niels Mose, Floulev, og chauffør Chr. Nielsen, Karby, bliver dræbt ved en trafikulykke i Floulev.
Brøndborer Kr. Pedersen, Sundby Mors, bliver dræbt under en mur ved nedbrydning af Line Fredsøes hus i Tilsted.
23. Som erhvervsvejleder for Thisted amt antages lærer Schutz Jacobsen, Viborg.
25. Hannæs frimenighed fejrer 50 års jubilæum.
28. Ved landspløjekonkurrence på Kronborg ved Thisted, blev Chr. Lindgaard Jensen, Aarhus amt, danmarksmester. Aage Kvejborg, Sundby, blev nr. 8.

November

1. Retten i Vestervig afsiger frifindelseskendelse i sagen mod de kommunale revisorer i Hvidbjerg-Lyngs og amtsrevisoren i Thisted.
Mejeriet »Hannæs« i Vesløs fejrer 50 års jubilæum.
2. Den 65-årige arbejdsmand Marinus Larsen, Dover, afgår ved døden efter at være blevet kvæstet ved en færdselsulykke.
4. Skinnerup skole indvies i sin udvidede skikkelse.
Hvidbjerg borger- og håndværkerforening fejrer 75 års jubilæum ved en fest på kroen.
12. Sydthy regnskabsforening har udregnet landbrugets forrentningsprocent til 3,6 mod 4,5 året før.
13. Der nedsættes et byggeudvalg for Hanstholm sømandshjem med pastor Aksel Pedersen, Rær, som formand.
14. Sydthy Landboskole i Hurup har 25 års jubilæum, men der holdes ingen festlighed.
15. Digteren Hans Bakgaard, Ydby, fejrer 70 års fødselsdag og er genstand for megen hyldest.
17. Gdr. Jacob Houe, Ettrupgård, ansættes som forretningsfører for Sydthy eksportforening.

22. Chauffør Bent Pedersens hus i Harring nedbrænder. Det meste af indboet reddes.
Overfredningsnævnet godkender dispositionsplanerne for sommerhusbyggeri i Vorupør-Stenbjergområdet.
23. Regnskabsforeningen for Nordthy opgør landbrugets forrentningsprocent til 4,5 mod 4,1 året før.
24. Thisted skakklub vinder amtsmesterskabet i B-klassen.
26. Et lynnedslag laver stor ravage i Bedsted stationsby, hvor vognmand Arnold Olesens villa bliver helt raseret.
27. Vust afholdsforening fylder 75 år.

December

6. En hård storm anretter en del skade på egnen.
7. I Klitmøller underminerer havet under stormen grosserer Jens Frostholms sommerhus, der bliver helt ødelagt.
Thisted andelssvineslagteris bestyrelse vælger amtsrådsmedlem gdr. Aksel Andersen til formand i stedet for gdr. Lars Poulsen, Nors.
8. Den nye landevejsstrækning fra Vesløs til Øsløs åbnes for trafik.
11. Skifteretten i Vestervig afslutter boet efter fhv. kæmner P. A. Brinch, Hvidbjerg. Der bliver godt 68.000 til fordeling mellem kreditorerne, og heraf får Hvidbjerg-Lyngs kommune ca. 67.000 kr. Dividenden svarer til 4,06 pct.
12. Landboforeningen »Nordthy«s bestyrelse vælger gdr. Poul Karlshøj, Kjelstrup, til formand i stedet for Th. Lund, Hundstrup, der nægtede at modtage genvalg.
13. Fjernvarmecentralen for Thisted vestlige bydel starter. Varmeforsyningen omfatter foreløbig 140 forbrugere, og yderligere 89 har tegnet kontrakt.
14. Jordfordelingskommissionen vedtager at fremme en jordfordeling mellem 55 ejendomme i Kløv, Lønnerup og Klastrup.
16. Uglev elværk fejrer 50 års jubilæum.
27. Mens der fra midten af december næsten uafbrudt havde været stille vejr med let frost, kom juleaftensdag med tø og snesjap. Juledag frøs det igen, og der kom lidt sne.
28. Nørhaa ægpakkeri hærges af en brand, der anretter en del skade.
Den 15-årige Otto Gade, Villerslev, bliver dræbt ved at løbe ind på en bil på landevejen.
29. Frosten bliver strengere, og der viser sig isvanskeligheder for småskibe i Aggersundfarvandet.
31. Vejret er atter mildere, og det gamle år randt ud i stille vejr på grænsen mellem frost og tø.

1962

Januar

4. Hvidbjerg elværk vedtager at gå over til vekselstrøm og søge tilslutning til Thy højspændingsværk.
7. Fru Ane Marie Madsens ejendom i Førby nedbrænder delvist. Stuehuset reddes Brandårsagen var gnister fra en traktor, der blev startet i laden.
8. Forrentningsprocenten for husmandsbrugene i Thisted amt opgøres til 4,1 mod 2,0 året før.
10. Den 40-årige kommuneassistent og pantefoged Helge Højriis, Hurup, tilstår at have bedraget Hurup kommune for ca. 60.000 kr.
11. Finansudvalget bevilger 500.000 kr. til undersøgelse af en broforbindelse over Sallingsund.
13. Den nye centralskole i Stagstrup indvies. Den har kostet 921.000 kr.
16. En 9-årig søn af bager Aksel Andersen, Bjerget, bliver dræbt ved at løbe ud foran en bil.
Hørdum skole, der blev opført 1951, sælges til fabrikant Hove, Kolding, der vil oprette en trikotage- og damekonfektionsfabrik. Købesummen er 225.000 kr. Skolen kostede 400.000 kr. at opføre.
20. Thisted amts elektricitetsforsyning går ind for, at elsamarbejdet mellem amtets tre højspændingsværker ophører fra 1. april, således at Thistedværket går til Nordkraft og de to andre værker til Vestkraft.
23. Apoteker J. Jessen, Frøstrup, får bevilling til Brønshøj apotek ved København.
21. Hotelejer Rokkjær Jensen, Toftum bjerge, får gennem overbevillingsnævnet tildelt spiritusbevilling.
28. Den 37-årige lagerarbejder Sv. Aa. Nielsen, Nykøbing, og den 42-årige landbrugsmedhjælper Gerh. Pedersen, Fårup, drukner under andejagt i Dråby vig.
30. Ydby idrætsforening vælger vognmand Chr. Leed til formand.
Leif Christiansens landejendom i Arup nedbrænder. Husdyrene indebrænder, men indboet reddes.
Reservelæge H. C. Bach Mose, Herning (fra Kallerup på Thyholm), ansættes som medicinsk overlæge ved Terndrup sygehus.
31. Januar måned blev usædvanlig mild uden frost og sne af betydning, men en ret alvorlig snestorm sætter nu ind. Vejtrafiken går næsten i stå, og der sker en hel del skade på ledningsnettene.

Februar

6. Beboerne i Søndbjerg sogn stemmer om Søndbjerg skole, og der afgives 217 ja for skolens bevarelse og 6 nej. Tre stemmesedler var blanke. Deltagelsen var 76,9 pct. Afgørelsen henlægges nu til det nye sogneråd.
11. En hård storm anretter skader mange steder i landet – værst i Holstebro, hvor en skypumpe ødelagde flere ejendomme – men her på egnen skete ingen skader af større omfang.
12. Nykøbing byråd går ind for udmeldelse af NEFO og tilslutning til Vestkraft i Esbjerg.
13. Thisted byråds flertal går imod en indstilling fra elværksbestyrelsen om tilslutning til Nordkraft i Aalborg og vedtager tilslutning til Vestkraft.
16. En ny hård storm går over landet, men også denne gang slipper Thisted amt med forholdsvis små skader.
17. Den voldsomste storm i mange år anretter betydelige skader, især på kysten ved Klitmøller og Stenbjerg. Stormen medfører stærkt højvande og katastrofale oversvømmelser i områderne ved Hamburg.
    Lektor ved Haderslev katedralskole P. I. Kortegaard Pedersen udnævnes til rektor ved Thisted gymnasium fra 1. marts.
19. Thy højspændingsværks bestyrelse går ind for tilslutning til Vestkraft i Esbjerg.
20. Nordthy strømforsynings repræsentantskab vedtager tilslutning til Nordkraft i Aalborg.
21. Thisted handelsstandsforening træffer aftale om, at handelsskolen skal overtage Teknisk skoles bygninger i Kr. Koldsgade fra 1964 for 122.000 kr.
24. Der konstateres hønsepest i Johs. Pedersens hønseri på Jegindø, og 1100 høns bliver aflivet.
26. Boddum-Ydby sogneråd vedtager med 5 st. mod 4 at fremme skolebyggeriet i Boddum.
27. Nors håndværker- og borgerforening fylder 25 år. Nedbørsmængden i februar var 59,6 mm, omtrent det dobbelte af det normale. Månedens laveste temperatur var 5,3 gr. frost.
28. Hotel Phønix i Thisted sælges af fru Johanne Bunck til restauratør J. M. Christensen, Thisted. Denne sælger restaurant Ritz til fru Tina Bunch, Thisted, og gdr. Vagn Oddershede, Sennels.
    En jordfordelingssag, der omfatter 10 ejendomme i Ettrup, afsluttes.

Marts

5. Sidste nat frøs det 5.8 grader, en af vinterens laveste temperaturer.
7. I Skjoldborg afsluttes en jordfordeling mellem 24 ejendomme i anledning af, at amtslandevejen skal forlægges vest om skolen og møllen.
10. Thisted afholdsforenings kvindeforening fylder 75 år.
    Ved Hanstholm havn udsættes den første molekasse.
11. Den 25-årige fisker Jens E. Poulsen, Ørndrup mark, drukner under fiskeri ud for Gullerup.
    Thorsted skole bliver af sognerådet solgt til lærer Balle for 26.500 kr.
13. Til Glyngøre havn ankommer to pontoner som den første begyndelse til bundundersøgelserne vedrørende en Sallingsundbro.
17. Molekasse nr. 2 udsættes ved Hanstholm havn.
    Hørdum konfektionsfabrik starter i den tidligere skolebygning.
18. Thisted amts vognmandsforening vælger Tage Brunsborg, Vandet, til formand.
23. Thisted amts mejeriforening vælger gdr. Lars Poulsen, Nors, til formand.
24. Fru Magda Skallerups villa i Hurup ødelægges ved at et petroleums-kogeapparat eksploderer.
29. I Bedsted åbnes et syge- og hvilehjem i den gamle stationsbyskole med diakon Ingemann Larsen som leder.
30. Uddeler J. Jensen fratræder Skjoldborg brugsforening for at blive kommunekasserer, og han efterfølges af sønnen Erik Jensen.

April

1. Postmester A. Hollesen, Hurup, fejrer 40 års jubilæum ved postvæsenet.
    Amtsrådsmedlem Karl Sørensen, Vesløs, fejrer 25 års jubilæum som sognerådsformand.
2. Bankdirektør K. Hertzum, Landmandsbanken i Thisted, udnævnes til direktør i Landmandsbanken i Nykøbing F. fra 1. juli og efterfølges af hidtidig bankbestyrer Leif C. Rasmussen, København.
3. Skolestriden i Søndbjerg-Odby løses af det nyvalgte sogneråd, der vedtager at bygge en ny centralskole til 1,5 mill. kr.
5. Andelsbankens kredsledelse vælger gdr. M. Godiksen, Sdr. Fladskær i Bedsted, til formand.
8. Et U-landsshow i gymnasiehallen i Thisted indbringer ca. 33.000 kr.
11. Amtsrådmedlem Karl Sørensen, Vesløs, udnævnes til formand for Thisted amts skyldråd.
16. Missionær Johs. Engmark, Hørdum, fejrer 25 års jubilæum om indremissionær.
16. Andelsbanken åbner en filial i Hurup.
18. Overbetjent H. Ladefoged, Thisted, udnævnes til kompagnichef i hjemmeværnet.
24. Påskedagenes vejr var ret godt, og der var masser af turister ude.
25. Overassistent i toldvæsenet Svalgaard, Hobro, udnævnes til toldkontrollør i Thisted.

26. Hundstrup skole sælges til Karl Thøgersen, Hundstrup for 14.513 kr.
27. Den tidligere præstegård i V. Vandet, der er solgt til Skive børnehjælpskomité, indvies til feriehjem og lejrskole.
30. Foråret er meget køligt. Sidste nat var temperaturen i Thisted nede på 0,6 gr. varme.
Pastor Gregersen, Snedsted, fejrer 40 års jubilæum i sit embede.

Maj

2. Motel Oddesund syd hærges af en brand, der lægger tre af bygningens fløje i aske. Brandårsagen var en tjæregryde, der kogte over.
3. Sognerådene i Snedsted og Nørhaa vedtager at indgå skoleforbund, således at børnene fra Stenbjerg og Nørhå søger centralskolen i Snedsted.
4. Ved et forældremøde for Bedsted-Grurup og Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg er der overvejende stemning for, at de to kommuner indgår skoleforbund.
5. Udgravningerne ved jernalderbopladsen ved Vestervig kirke fortsættes, og der findes bl. a. jernknive og jernsøm, som er ca. 2000 år gamle.
7. Forældre fra Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg drøfter på Morup Mølle kro skoleforbundet med Bedsted, og ved en afstemning var der 82 st. for planen, men 89 imod.
8. Den 15-årige landbrugsmedhjælper Gunnar Mogensen Pedersen, Husby, bliver dræbt af elektriciteten ved en roeskærer.
I Thisted landsogn vedtager ca. 100 beboere ved et møde at søge et fjernvarmeselskab dannet.
9. Elektricitetsrådet træffer beslutning om, at Thisted elværk skal have strøm fra Nordkraft i Aalborg. Thisted byråd havde vedtaget at gå til Vestkraft i Esbjerg, mens Nordthy strømforsyning havde valgt Nordkraft.
10. Jørn Sloth, Hurup, vinder amtsmesterskabet i skak.
Foreningen »Norden« i Sydthy vælger skoleinspektør Riis Olesen, Vestervig, til formand.
13. Foreningen af venstre-redaktører holder årsmøde i Thisted.
15. Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg sogneråd går med 6 st. mod 2 ind for skoleforbundet med Bedsted og for nedlæggelse af centralskolerne i Ørum og Hvidbjerg v. å.
18. Studentersangerne fra København giver koncert på hotel »Aalborg« i Thisted.
19. Nordisk østmission holder årsmøde i Thisted.
22. Spørgsmålet om en vej gennem statens vildtreservat drøftes ved et møde i Hansted mellem repræsentanter for sognerådene, naturfredningsforeningen, reservatrådet, klitdirektoratet m. fl. Der træffes dog ingen afgørelse.
23. Ved Thisted postkontor motoriseres tre landpostbude, der hver får en varebil til postsagerne.
25. Vandbygningsvæsenet forbereder anlæget af fire høfder ved Klitmøller.
29. Redaktør Chr. P. Fogtmann, Silkeborg Avis, ansættes som redaktør af Thisted Amts Tidende fra 1. oktober, idet red. Lustrup fratræder på grund af alder.

Juni

1. Hvidbjerg bank fejrer 50 års jubilæum.
Skoleinspektør J. Holm Andersen, Hurup, fejrer 40 års jubilæum ved Hurup skolevæsen.
Klitplantør N. A. Broeng fejrer 25 års jubilæum ved V. Thorup plantage.
Thy samvirkende kvægavlsforeninger vedtager at købe »Kronborg« ved Thisted for 650.000 kr. for her at indrette en afkomsprøvestation.
2. Thisted kolonialhandlerforening fejrer 60 års jubilæum ved en fest på hotel »Aalborg«.
3. Arbejdernes radio- og fjernsynsklub i Thisted fejrer 35 års jubilæum ved en fest på hotel »Phønix«.
4. I Lodbjerg afsløres en mindesten for biskop Chr. Jensen Lodbjerg, Ribe, der stammede fra Lodbjerg.
Thisted soldatervennekreds fejrer 40 års jubilæum i missionshuset.
KFUK i Boddum fejrer 75 års jubilæum i missionshuset.
5. I Thisted landsogn stiftes et fjernvarmeselskab, og arbejdet med anlæget overlades DEC.
11. Pinsedagene havde køligt, men tørt vejr.
En 10-årig datter af Chr. Korsgaard, Sdr. Ydby, bliver dræbt på hovedvejen ved at træde ud foran en bil.
Foreningen af jyske landboforeningers græsmarkssektion holder årsmøde i Thisted.
13. Udlængerne til Børge Baks ejendom i Vang nedbrænder.
Thisted amts fredningsnævn går ind for anlæget af en større sommerhusby ved Vigsø strand.
15. Foreningen af fredningsnævnsformænd i Danmark holder årsmøde i Thisted.
17. Vildsund-udstillingen »Vor moderne tid« slutter og har været en stor succes med ca. 90.000 besøgende.
19. Et tordenvejr drog sidste nat hen over egnen og anrettede nogen skade på elektricitets- og telefonledninger.
21. Studentereksamen ved Thisted gymnasium slutter, og alle 67 består.
24. Sct. Hansaften var kølig, men der faldt dog ingen regn.

Vang skole sælges for 37.000 kr. til Svend H. Pedersen, Fur.

27. Thisted erhvervsråd har udskrevet en arkitektkonkurrence angående bebyggelsen af et industriareal ved Kronborgvej, og 1. pr. 7500 kr. tildeltes arkitekterne Knud Friis, Moltke Nielsen og Niels Noach samt ingeniør S. Abrahamsen, alle Århus. 2. pr. 3000 kr. gik til arkitekterne Mogens Breyen og Mogen Fich samt ingeniørerne A. Lundgreen og Bondo Andersen, København, 3. pr. 1500 kr. gik til arkitekt Kåre Bjørnson, Nærum.

28. Skien skolers guttemusikkorps ankommer til Thisted og giver flere koncerter.

30. Dyrskuet i Fjerritslev havde smukt vejr og besøgtes af godt 4000 mennesker.

Juli

1. Der forøves natlige indbrud i Bedsted hos manufakturhdl. Jeppesen samt i en pølsevogn og en kiosk. Hos Jeppesen åbnede tyven pengeskabet og stjal 2700 kr. og en check på 300 kr.

3. Gerningsmanden til tyverierne i Bedsted, en 16-rig flygtning fra Bråskovgård, anholdes i Frederikshavn.

4. De gamles hjem i Ydby indvies. Hjemmet har kostet 876.000 kr.

5. Snedsted sogneråd vælger gdr. Chr. Houe til formand i stedet for Th. Malle, der er afgået ved døden.
Som mejeribestyrer i Frøstrup fra 1. august antages førstemejerist Juul Hansen, Søbæk ved Horsens.

7. Kongefamilien er på togt i Limfjorden med »Dannebrog«, og kongen aflægger et kort besøg på Jegindø.

8. Årets gymnastikfest afholdes i Vildsundhallen med 500 gymnaster og flere tusinde tilskuere.

9. Det kgl. teaters tourné opfører »Elverhøj« på Thisted friluftteater i smukt vejr.

10. For første gang i år er vejret sommerligt. Det har hidtil været meget køligt. I dag måltes 22,6 gr. varme.

13. Ved Sløjekanalen i V. Han herred indvies en pumpestation, der skal kunne hindre fremtidige oversvømmelser i Gøttrup, Klim og Kollerup sogne.

14. Dyrskuet i Thisted havde smukt vejr og ca. 12.000 besøgende.

16. I Thisted åbnes et nordisk ungdomskursus med deltagere fra Skien, Uddevalla og Loimaa.

17. En voldsom eksplosion ødelægger maskinhuset ved fiskernes ophalingsspil i Klitmøller. Ingen mennesker kommer til skade.

19. Vildsund marked havde en tilførsel af ca. 150 heste. Der var kun efterspørgsel efter norske fjordheste.
Hovedvej 11 gennem Thisted omlægges til kystvejen.

20. Gdr. Niels Jensen, Kallerup, udnævnes til sognefoged efter sin afdøde fader, J. Larsen Jensen.

21. Viceskoleinspektør Erik Polk, Bedsted, udnævnes til skoleinspektør i Stenløse-Fangel fra 1. august.

27. Læge A. Dolmer, Thisted, overdrager sin praksis til læge T. Gjerløff fra 1. august.

28. Ornitologen lærer Leo Novrup, Bredballe, finder i Thy den i Danmark meget sjældne fugl biæderen rugende i en grusgrav.

30. Civilingeniør Jørgen Glud, København, bebuder, at det nye storhotel på Hanstholmen vil stå færdigt næste efterår.
Juli måned har været den koldeste i de sidste 60 år, middeltemperaturen var 14. gr., hvilket er 2 gr. under det normale.

August

1. Sognepræst J. P. Christensen, Vandet-Klitmøller, bekikkes til sognepræst ved Husum kirke i København.

5. Fjerritslev har holdt byfest med smuk succes. En udstilling »Hus, hjem og have« havde 15.000 besøgende.

6. Den nye Luxolvit-vejmaterialefabrik i Ballerum er i drift og leverer sin første produktion til Hamburg.

8. Den 34-årige Frants Røge, V. Thorup, afgår ved døden, efter at han på vejmaterialefabriken i Ballerum var styrtet ned fra en højovn.

9. Den nye centralskole for Hundstrup og Østerild indvies. Den har kostet ca. 1½ mill. kr.

11. Til viceinspektør ved Bedsted centralskole udnævnes lærer Henning Foged, Lindholm ved Aalborg. »Bromølle« i Skovsted sælges af Kr. Hammer til propr. Rob. Christensen, tidligere »Øland«, for 510.000 kr.

12. Arup friskole indvies. Den har kostet 170.000 kr.

13. Stenbjerg skole vil blive nedlagt, idet der ikke fra beboerne er fremkommen begæring om afstemning vedr. skolens bevarelse.
Under restaureringen af Hundborg kirke findes mange kalkmalerier, og under altergulvet findes et gravkammer for familien Kaas til Ulstrup.

16. Thisted amts fredningsnævn afsiger kendelse om, at Feggeklit på Mors skal fredes. Der udbetales 61.700 kr. i erstatninger.

18. Der holdes nordisk firstadsmøde i Thisted med deltagere fra Skien, Uddevalla og Loimaa.

På Thisted flyveplads startes svæveflyveklubben »Svævethy«.

25. Det danske pigespejderkorps Vestjyllands distrikt indvier en ny lejrplads »Tandrup« ved Vandet sø.

26. Landsforeningen af kristelige sangkor holder landsstævne i Hurup. KFUM-spejderne i Nors fejrer 25 års jubilæum.

28. Thisted amts indbyggertal er opgjort til 84.809, hvilket er 276 mindre end for et år siden.

29. Thisted amts mejeriforening beslutter at lade spørgsmålet om rationalisering af mejeridriften i amtet undersøge.
Søndbjerg-Odby kommunes nye alderdomshjem i Uglev indvies. Det har kostet ca. 800.000 kr.

30. Husmand Ejnar Rysgaards ejendom i Aarup nedbrænder totalt.

September

3. En 8-årig søn af lærer Laur. Larsen, Lild skole, bliver dræbt af en lastbil på Bjerget.

6. Kreditforeningen af jyske landejendomsbesiddere holder repræsentantskabsmøde og generalforsamling i Thisted.
Udlængerne til Holger Frosts gård i Gøttrup nedbrænder som følge af børns leg med tændstikker.

15. Dyrskuet i Hurup generes stærkt af regn, og antallet af betalende gæster blev kun 1800 eller kun halvdelen af det normale.

16. Hjemmeværnskompagnierne i Sydthy har besøg af hjemmeværnsfolk fra Moss i Norge.
Ved amtsskyttestævnet i Kronborg plantage bliver Aggersund skyttekreds amtsmester.

20. Fiskeskipper Aage Konge, Klitmøller, kommer til skade ombord i Thyborønkutteren »Clara Konge«. En helikopter gør et mislykket forsøg på at hente ham, og redningsdamperen indbringer kutteren til Thyborøn.

20. Politifuldmægtig J. A. Bodenhoff, Nykøbing, udnævnes til politimester i Thisted, og tidligere politifuldmægtig i Thisted T. Skaalum, Frederikshavn, udnævnes til politimester i Nykøbing M.

24. Gdr. Poul Pedersen, Smerup, indvælges i Hedeselskabets repræsentantskab.

25. Bygforsøg i Sydthy har vist 34 fold.
Tre landpostruter fra Hurup motoriseres.

26. Sydthy andelssvineslagteri modtog i det forløbne år 70.640 svin , en stigning fra forrige år med godt 11 pct.

27. Thisted andelssvineslagteri slagtede i året, der er gået, 158.604 svin, en stigning med 9,77 pct.

Billeder fra det gamle album

Det har vakt stor interesse, at »Jul i Thy« bringer gamle billeder fra egnen, og i nærværende udgave er antallet af gamle billeder stærkt udvidet. Udgiveren er altid taknemlig for at få lov at se billeder, der muligvis kan anvendes.

kør SIMCA

brug Ferguson

KJELD HØY

Aut. Bur.-Wain-forhandler

Thisted . Tlf. 813 - 833

Nordjyllands største bolighus

hos Hvass

med Danmarks billigste priser

Efter juleindkøbene

Thorstensens Konditori

Telefon 202

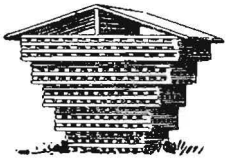

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefoner 57 - 657

Største lager af alle bygningsartikler

Eneforhandling af

INSULITE

A/S **Kulkompagniet**

Telefon 35 og 25 . Thisted

Afdeling i Krik . Telefon Krik 43

Smøreolie
Brændselsolie
Kalk
Mørtel
Kul
Koks
Cinders
Briketter

Marius Sørensen
Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det største udvalg
i guld- og sølvvarer til
JULEGAVER

På gensyn i forretningen!

Engelsk
BEKLÆDNINGS-MAGASIN
NYTORV · TLF. 247 · THISTED

Hilsen og god jul
Austin
Svend Jørgensen . Telefon 970

Julegaver
OSCAR LUND
Guldsmed
Vestergade 25 . Thisted . Telefon 540

B. Bjerre Christensen
statsautoriseret elektro-installatør
Brogade 2 – Telefon 248 – 949 – Thisted
Elektroteknisk specialforretning
Elektriske anlæg af enhver art

Rosenbergs
farvehandel
v/ Richard Mønster
Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

VILH. HELSTRUPS
Vinimport
Amtets eneste vinimport
Grundlagt 1868
v/ S. W. Vøhtz
Telefon 18 . Thisted

LYS SKABER HYGGE
Køb julegaven hos *Siwert & Korsfeldt*
Telefon 664 og 1669 . Thisted
Stort udvalg i lysekroner, bordlamper,
læselamper, lampetter og skærme
samt elektriske varme- og kogeapparater

Landbosparekassen
i Thisted

Alt i rammer – spejle
malerier og reproduktioner
Kvalitetsarbejde i mere end 65 år
Glarmester SVEND ODGÅRD
J. Chr. Johansens eftf.
Storegade 18 . Telefon 345

Forlang
RØNBJERG IS
– den skuffer ikke

Se først
Brugsens fjernsyn
opbygget på helt nye principper
Fordelagtige betalingsvilkår
Thisted Arbejderforening
Telefon 106

Sparekassen for Thisted Amt

Oprettet 30. november 1829
Amtets største og ældste pengeinstitut
Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels
Ekspeditionstid: 10–12 og 13.30–16, lørdag 9.30–12
Telefoner: 1616 fl. linier

TAL MED OS OM OPSPARING MED SKATTEFORDELE

SHELL MED ICA

SHELL SMØRING

SHELL
service-station
v/ Emil Lauritsen . Havnen
Tlf. 634 . Thisted

SHELL
X-100
MOTOR OIL

KUL
KOKS
BRIKETTER
og
OLIE

Angår det brændsel da:

A/S P. O. Poulsen

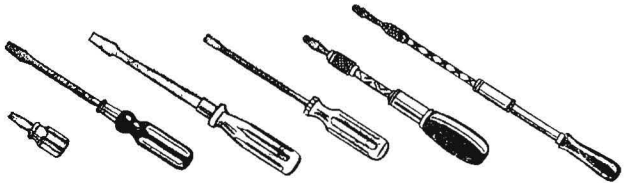

En god julegave er værktøj fra

KNUD MORTENSEN

Thisted værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

BRØD

FABRIKKEN'S

THISTED · TELF. 190

-en brumme bedre!

Sko

til alle

børnesko
damesko
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Ågade 9 . Thisted

Brødrene WHANSEN

ELEKTRO INSTALLATION

-frisk og fin

Dragsbæk
Margarinefabrik

Juleønsket i år

et KAMERA

Vi har kameraer i alle prislag fra kr. 29,— og opefter
Eller måske et gavekort?
Et års garanti på kameraer — en selvfølge
Fuld godtgørelse ved ombytning indenfor en måned

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

Nyd livet i nyt tøj

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

DE RIGTIGE MØBLER — DE RIGTIGE PRISER

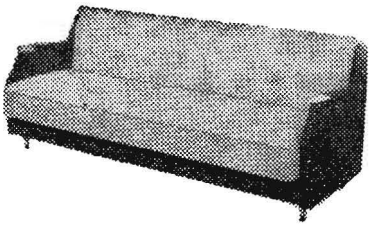

Julegaver der glæder

hele året, finder De let i vort store udvalg
af *møbler* og *gulvtæpper*

Kom ind og se hvad vi har!

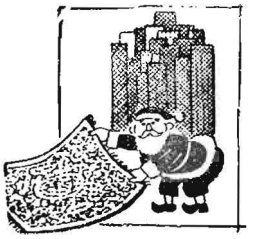

Frøkjær Knudsens møbelhandel *Asylgade . Thisted . Telefon 466 og 467*

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Thisted Afdeling

Telefon 88

Kontortid:
10—12 og 13.30—16
Lørdag 9.30—12

HANSTHOLM KONTOR:
Telefon 515
Kontortid: Tirsdag og
Fredag 9.30—12

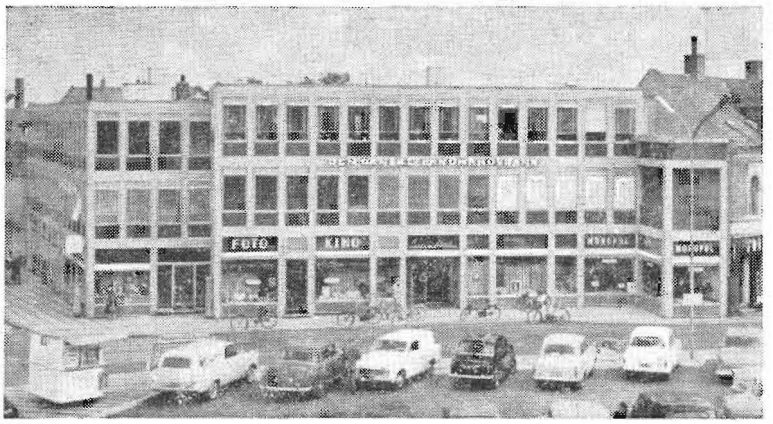

— den gode bankforbindelse

FYLDE – VELSMAG – AROMA

Spangbergs kaffe

– en virkelig nydelse

FORLANG DEN HOS DERES KØBMAND!

Calles konditori

CARL EJNER JACOBSEN

Storegade 8

Telefon 160

Den dynamiske

RENAULT 8

Brandt & Baadsgaard

aut. Renault-forhandlere

BP-service . Thisted . Telefon 700 - 1806

Søger De noget særpræget i

Gardiner

– da henvend Dem til os

Vi kan levere disse klippet, syet og hængt op – alt i smagfulde faconer og ideer

MICHAEL ZOLL

Storegade

Har De prøvet
vore fine oste?
– ellers bør De gøre et forsøg!

Kirkegårds **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

Kulør på tilværelsen...

Tapet og farver

fra

JENSEN & LANGBALLE

Brændselsolie
Fast brændsel

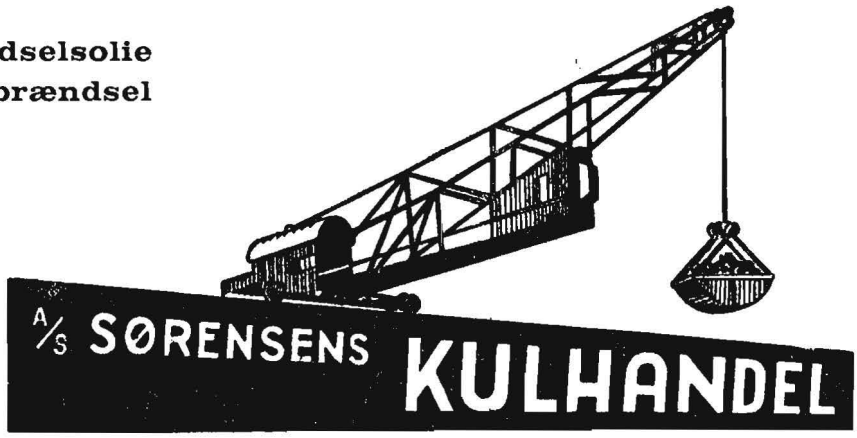

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det,
at vi renser,
nej, det er måden,
vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. kl.s rensning og presning
Kvalitet for alle pengene –

DAMPFARVERIET
Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

... samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 140 Thisted

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536

Jul, du dejlige jul,
du stemmer din streng,
og du løfter din bue...
og ønskeinstrumenterne får vi i
de fineste kvaliteter hos

Ejnar Christensen
THISTED MUSIKHUS
Telefon 304 og 904

Thisted Bryghus

Ved køb af bil eller traktor, vælg et af Fords anerkendte mærker

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 *Autoriseret* Ford *forhandler* **THISTED**

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN
Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får man i

Knuds HERREMAGASIN
Knud Imer Storegade 4
Thisted Tlf 1152

- kvalitet i hele huset...

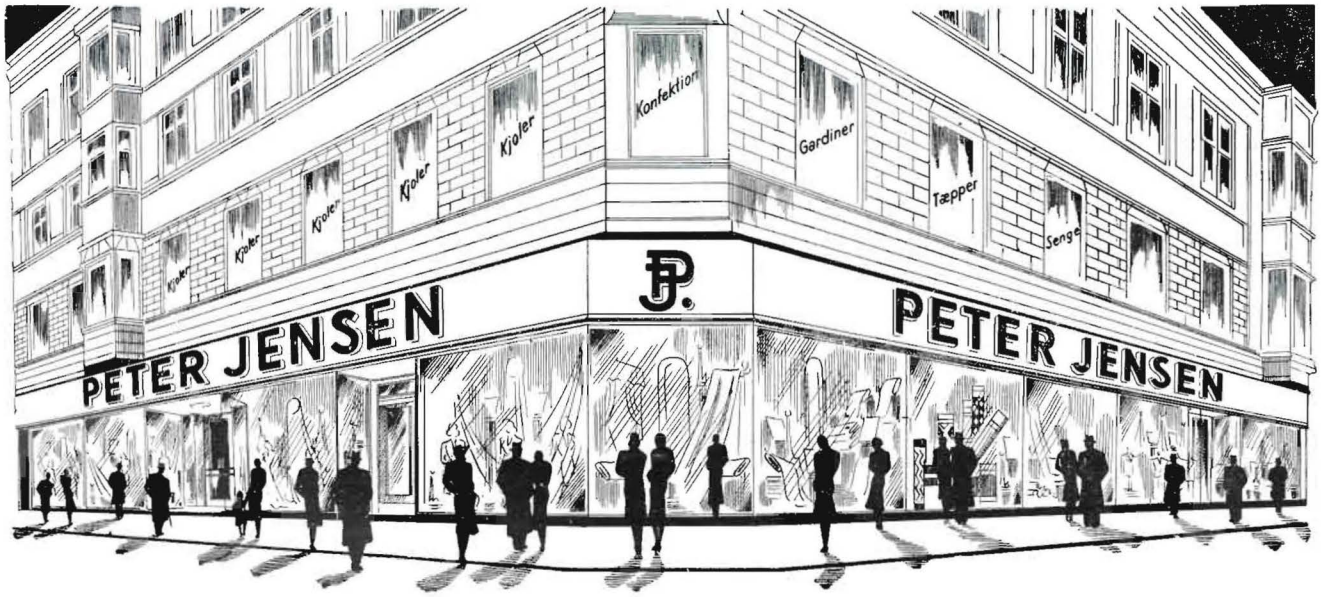

PETER JENSEN
HAR DET HELE!

Textil til

i gode k

Peter Jensen
v/MOGENS LORENTZEN
Thisted, telefon 113 og 62

Lokal
46.4
Jul i Thy
1962

Gaa med hvad De vil naar blot det er rent

TRIKOHI

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308714

JULITHY

1963

DEN STORE FORRETNING MED DE SMÅ PRISER

Alle kender

stedet . . .

*

MANUFAKTUR

I

HELE HUSET

GÅ HELLERE STRAKS TIL

Chr. Søndergaard

DET BETALER SIG

JUL I THY

1963

33. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

BIBLIOTEKET FOR THISTED AMT
19 NOV. 1963

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

JUL I THY * 1963

33. ÅRGANG

*

Indhold

Poul Olsen: Nu kimer julens klokker 3
Johan Skjoldborg: Blade fra hytternes liv 4
Sølvskatten på Øland, et sagn 13
Søren Lind: Limfjorden 14
Johs. Hald: Blandt thyboefterkommere i Syd Dakota 15
J. N. Christensen: Ann Wæwwer å æ atombomb 21
Albert Jensen: En thylandsk forfatter 22
C. Brunsgaard: Heksen fra Hjardemål 27
Anton Jørgensen: Thyland 32
Fra det gamle album, billeder 33
C. Brunsgaard: Thylands hjemmeværn i kamp med englændere 41
Jacob von Thybo: It så sæer, te hun døed 45
Niels Sloth: Rasmus 47
Anton Vestergaard: Da Peter snød Mine 48
Peter Fidus: Wor ejen Serkus 54
Og årene de rulle, årbog for 1962–63 58

Forsidebillede: Kallerup kirke, farvefotografi af Hans Otto Jørgensen.
Tegninger af Carl Lundblad, Gudrun Wienberg-Jensen m. fl.

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy«
bedes sendt til udgiveren:
C. BRUNSGAARD,
Nørreallé 35, Thisted, telefon 1754

EFTERTRYK UDEN AFTALE FORBUDT

Thisted Amtsbogtrykkeri

1963

NU KIMER JULENS KLOKKER

Nu kimer julens klokker festen ind,
der vågner tusind blide barnelængsler,
med varme hænder klapper de min kind,
med dybe drømme fylder de mit sind –
det er som flygter alle hverdagstrængsler.

Og atter vandrer jeg til Bethlehem
at skue ham, som menneske er vorden,
endnu en gang at dvæle i mit hjem
og høre englesangen bruse frem
som mange vande: Fred hen over jorden!

Og atter knæler jeg ved krybben ned
og ser mig glad i barneøjets mildhed.
Her er en verden fuld af kærlighed,
her er et fristed, her er sjælefred,
her er den virkelige store stilhed.

Jeg vandrer atter frem ad kirkesti
og drømmer mig så mangen jul tilbage.
Jeg nynner på en julemelodi,
min sjæl går ud af lange dages hi
og lytter barnligt til den gamle saga.

Nu kimer julens klokker over land,
og julens stjerner tindrer fra det høje.
Jeg styrer båden mod min barndoms strand
og bøjer knæene, så godt jeg kan,
og ser mig glad i barnets glade øje.

POUL OLSEN
HURUP

Af Johan Skjoldborg

Blade fra hytternes liv

Barndomsminder fra Skippergade i Øsløs

MIT BARNDOMSHJEM lå i Øsløs, på nordsiden af den strenge Livø bredning ved den vej, der kaldtes Skippergade. Husene langs vejen var nemlig beboet af småskippere, krejlere, som i fladbundede kåge sejlede rundt i Limfjorden for at handle med ler- og trævarer.

Gennem Skippergade var der forholdsvis megen færdsel. Her kom om sommeren kreaturerne på vej frem eller tilbage fra kærene østerude, her kom vogne med »ilding«, – lyng, skudtørv og fladtørv – fra hedelodderne og med hø fra strandskifterne, altsammen østerude ved vejlen. Og om efteråret, når vind og vejr drev tang og søgræs ind i vigen, hentedes læs på læs af tangen, som vi kaldte ræ, og som brugtes til dækning af roe- og kartoffelkuler eller til at blande i møddingerne.

Altsammen kom det forbi vore vinduer. Om aftenen kom køerne tykvommede med spændte yver, hølæssene førte en krydret vellugt med sig, og vognfulde af vådt, stribet ræ fra vigen glinsede blankt, i brunt, grønt og gyldent som guldbændler og sølvtråde for barnets øje.

Men der kom også fremmedfolk gennem Skippergade. Sagen var: Mod øst lå Bygholms vejle, det store, langagtige fladvand, der fra Limfjorden skærer dybt nord i landet ad Bulbjerg til. Norden om denne vejle førte den kongelige landevej, som amtmand Faye havde fået anlagt, og ad den gik den store trafik, her kørte den fine gule kongelige postdeligence med rødklædt kusk, der blæste i posthorn gennem sognene. Men lang vej kunne spares i forbindelsen Thy – Han herred – Himmerland – Mors, når man kunne vade, ride, køre eller blive færget over Bygholms vejle – det var der mange, der gjorde. Og så skulle de gennem Skippergade forbi vore vinduer.

*

Når thyboer således skulle over til »den kloge kone« på Himmerland om råd, tog de denne vej. De vadede over Vesløs vejle, vandrede så over halvøen Hannæs til Bygholms vejle, vadede videre over den en hel mil, gik over land til Aggersborg holme, vadede atter over grundene til færgeholmen ved Løgstør strøm. Fra færgeholmen vinkede de efter en båd, som satte dem i land på Himmerlands grund, og så var der kun en mils vej til Vindblæs, hvor den berømte kloge kone Maren Haaning boede. Var der højvande i vejlerne, blev de sat over af færgemænd.

Ja, det var såmænd besværligt, men der drog mange over til Maren Haaning, for der var tit noget i vejen for folk, – så kunne de ikke få smør i kærnen, så var det ene »forgjort« og så det andet, så kunne konen ikke holde sin mand borte fra en anden kvinde, så havde den unge karl »vendt sindet« på en

pige, som slet ikke kunne lide ham, men som dog var helt i hans magt. Og så var der jo alle slags sygdomme. Det var galt fat med mange ting dengang som nu. Dengang tyede man til Maren Haaning, nu render folk andre steder hen.

Men altså – de søgende, de vandrende, de vadende fra Thy til Himmerland, de skulle gennem Skippergade forbi vore vinduer, og jeg tror næsten, at de fleste af dem kom inden for hos os. Det var bleven sådan en skik, at de skulle ind i det lille hus ved vejen for at hvile sig lidt, få en dram og en tår øl eller en kop kaffe og lige en bette bid brød, om de var sultne. Og så fik de sig en snak med skomageren, min far, der havde en utrolig udstrakt bekendtskabskreds, fordi han indlod sig med alle – af interesse for menneskers liv og skæbner.

Ved det at far var skomager, havde han flere rede penge mellem hænderne end en almindelig arbejdsmand. Forøvrigt var det billige sager, der kom på bordet: brød, smør og knapost (klosterost) og så naturligvis en dram. Det var det hele. Brændevinen var billig, men produktet var også derefter. Jeg husker to koner, der plejede at drikke en dram sammen, når det om morgenen var koldt og råt i vejret. En dag kom de op at skændes. Den ene holdt nemlig på, at drikken var fra Werners brændevinsbrænderi i Thisted, mens den anden hævdede, at den var fra Kræn Wollesen i Han herred. Da de undersøgte sagen nærmere, viste det sig, at det var petroleum, de havde drukket.

Men hvor tarveligt måltidet end var, så var det den fremmede vel undt, og far sørgede altid for, at der herskede et alverdens dejligt humør under alt, hvad der blev fortalt, leet og pratet.

Her sad jeg lille dreng og så på de fremmede mennesker, forundredes over deres væsen, hørte på deres aparte mål og lyttede til mennesker fra Mors og Thy, dem søndenfra og dem vestenfra, der skulle østenover, og som nu en kort tid hvilede sig her i min faders hus.

Jeg lærte der, at man skal dele sit brød og sin knapost med dem, der i øjeblikket intet har – at det hører med til et hjem at byde den trætte vandrer hvile, og jeg lærte i det lille hus at lytte. Jeg lærte også, hvad ordet hjem vil sige i dets mest oprindelige betydning – et sted, hvor man har ret til at være i ly for blæsten, under tag for regn og uvejr, et sted, hvor man i fred kan hvile sine trætte lemmer – hulen, huset, hjemmet.

*

Noget af det første, jeg kan mindes, var følgende: En aften i mørkningen havde mor været ude hos koen. Hun åbnede døren til stuen og sagde, at der gik to fremmede kvinder ude på vejen, og det så ud til, at de gik og græd. Far gik uden for, og jeg fulgte med. Det er så længe siden nu, at jeg ikke tydeligt kan mindes deres ansigtstræk, men deres skikkelser kan jeg endnu se for mig. Fattigt klædte med tørklæder over deres hoveder kom de langsomt skridende gennem skumringen, tyngede af livets modgang. Den ene havde et barn ved hånden, den anden bar et lille barn på armen.

Jeg var jo ikke ret stor dengang, og jeg ved ikke, hvem de var, hvor de kom fra og hvor de agtede sig hen – der gik så mange på vejene i de tider. Jeg ved kun, at de ikke var fra Hannæsland, de var vel enten fra Thy eller Han Herred, vesten eller østen ovre fra, eller måske fra Mors. Det kan også være, det var vandrende folk, der hverken havde hus eller hjem, og som ikke kunne gøre ordentligt rede for deres slægtsregister. Fattige og hjemløse var de i al fald i øjeblikket, og natten stod for. Det var det, jeg særlig kan huske.

Da gik det for første gang op for mig, så lille jeg var, at der var mennesker, som ikke havde noget at krybe i ly ved om natten, og små bitte børn, som intet hjem havde.

Far standsede de grædende kvinder og spurgte, hvad der var i vejen. Jo, de ville gerne under tag for natten med deres små børn, og nu havde de været inde i flere gårde og bedt

om husly, men intet sted kunne de få lov at være.

– Kom med mig, sagde far med det samme uden at spørge dem nærmere ud. Endnu kan jeg høre hans bløde røst og dens mandige klang. Kvinderne smilede gennem tårer, da de gik ind gennem den lave dør. Jeg tænkte ikke over, hvordan vi skulle få plads til disse fremmede, for vort lille hus forekom mig i dette øjeblik skønnere og rigere end de store gårde i landsbyen. Jeg anede en forskel mellem rig og fattig på to måder, en anelse, der siden hen i min barndom blev til klar bevidsthed.

Mine forældre havde købt huset af Jacob Skomager, som var bleven nødsaget til at sælge, fordi han ikke kunne klare sig. Han døde snart efter, og hans kone drev siden om på vejene med en flaske i lommen. Mine forældre tænkte, om hendes sørgelige stilling muligvis havde sin årsag i, at hun havde mistet sit hjem, og dette tyngede dem meget.

Derfor blev Dorthe Skomager hver gang hun kom til byen, modtaget som en hædersgæst hos os, selv om hun var slemt medtaget og ikke helt ædru. Den nat lå mine forældre på gulvet og overlod Dorthe vor eneste egentlige seng. De følte trang til at lade hende forstå, at der for hende, den strejfende og hjemløse, var et sted på jorden, hvor hun var velkommen, hvor alt måtte vige for hende, hvor hun havde første ret.

Jeg bøjer mig i ærbødighed for denne tankegang, og mit sind vender sig i taknemmelighed til den fattige stue i min faders hus.

*

Der var en ældre ungkarl – lad os kalde ham Jens Polak – hjemme i Øsløs. Han var svagtseende, men også meget doven. Folk sagde, at han hellere ville sulte end give sig til at arbejde. Der var noget mørkt og aparte ved hans udseende, så der havde nok i hans slægtsregister været en fremmed, måske en udenlandsk strejfer, der engang havde hvisket til en Hannæspige. Jens Polak svirede ikke, men der blev set skævt til ham for hans noget fremmedartede udseende og så fordi han var så ukristelig doven. Jens kom også i vort hjem,

han var et ganske godt hovede, og han havde mange særmeninger, hvad far satte pris på.

Sognerådet så også noget surt til Jens Polak, som kostede kommunen penge. De sendte ham på arbejdsanstalt i Aalborg, men det blev de snart kede af, for Jens søgte læge, han fik briller, og der kom regninger. Så tog de ham hjem igen. Jens var den samme.

Det var vist en slags hemmelig indforståelse i sognet, at ingen måtte huse Jens eller give ham føde. Man håbede vel på denne måde at kunne tvinge ham til at bestille noget, men kuren hjalp ikke på Jens. Han lå i Jens Skræders rørskær neden for vort hus i 14 dage og nætter, og det var en gåde, hvad mennesket levede af.

En dag, da far kom forbi, stak Jens sit sorte hovede op over rørtoppene. Far talte med ham, og enden blev, at Jens fulgte med far for at få noget at spise. Han var så sulten, at den ene store humpling efter den anden af vort røgede lammelår forsvandt. Mor vinkede far ud i køkkenet og bad ham betyde Jens, at han skulle spise dygtigt med brød til, for ellers ville han vel æde hele det lammelår, som vi selv skulle have haft fornøjelse af i lang tid.

Mens Jens spiste, talte de sammen. Far spurgte ham ud om, hvordan han havde tænkt sig at leve i fremtiden. Det havde Jens slet ikke tænkt over.

– Kunne der ikke findes en bestilling til dig, noget som der ikke er for meget arbejde ved? spurgte far. Du ser jo ikke godt ud, og du er også doven, det må vi regne med!

Jens Polak grinede med store, hvide tænder i det sorte skæg.

Far spurgte, om han ikke kunne tænke sig at gå rundt og spille på lirekasse.

Jo, det lod til at interessere Jens – men hvor fik man sådan en kasse fra?

Far lovede at prøve. Han gik til sognerådsmøde og foreslog rådet at udstyre Jens med en lirekasse, som han nok kunne leve af, og så var sognerådet ham kvit. Efter at far havde plæderet sagen på bedste måde, blev forslaget godkendt og vedtaget.

– Men du skal være en pæn lirekassemand, sagde far til Jens. Det er godt, at du er ædruelig, men du skal have nyt tøj, så du kan komme pænt til folk!

Far lavede også et par pæne sko, og mor – der havde lært skræderfaget – syede ham et gråt jakkesæt. Tøjet havde far fået på kredit hos købmanden. Jens skulle så betale det hele efterhånden, som han tjente penge. Det gjorde han vistnok også.

Det var en stor dag, da Jens hentede sin lirekasse og spillede det første stykke uden for vort hus. Jens var gået alle andre huse og gårde forbi, han ville, at de første toner skulle lyde for hans venner i Skippergade. Det var et næsten højtideligt øjeblik, da Jens satte spilleværket i gang. Jeg fik lov at kigge ind i kassen, der forkom mig at være et helt underværk.

Efterhånden samlede der sig folk ved huset, navnlig børn, men også en del voksne. Jens spillede stykke efter stykke for det lyttende folk. Der stod den foragtede Jens Polak i midten i sit pæne nye tøj som en hel kejser og spillede på den flunkende nye lirekasse, der skinnede af lak og lugtede af frisk voksdug.

Da forsamlingen havde set sig mæt på underværket, begyndte man at danse. Far dansede også, og mor hentede en kovs øl til dem, der blev tørstige. Det blev en hel indvielsesfest med glæde og sommerfryd uden for vor dør.

Desværre blev Jens efterhånden ked af at slæbe rundt på det tunge instrument, og så byttede han det bort for en kukkasse med billeder og forstørrelsesglas. Senere byttede han også kukkassen bort, og hvad han fik i stedet, husker jeg ikke. Men alle de lirekasser, jeg senere mødte, syntes mig fattige i sammenligning med Jens Polaks. Indvielsen af den første lirekasse, jeg hørte i Skippergade foran vort hus, glemte jeg aldrig.

*

Den smukkeste ældre mand, jeg så i min tidlige barndom, var Kræn Stærup. Hans høje, flotte skikkelse, det smukke hovede med sølv-

hvidt hår og hans gyldentbrune øjne. Klogt og venligt var hans udtryk, og hans stemme – ja, den var mærkelig, den havde en underlig dyb, sørgmodig klang, som jeg kan høre endnu. Den var et bud fra mandens indre – det var manden selv.

Kræn Stærup havde flere gange været straffet for tyveri, og han havde også en kort tid siddet i Horsens tugthus. Derfor var han foragtet af folk i almindelighed, men han var en ven af vort hus. I min bevidsthed står endnu Kræn Stærup som en af de fineste personligheder, jeg kendte i min barndoms dage. Far kendte ham vist fra treårskrigen 1848–50. Han havde været en ualmindelig fin og flot soldat i seks år. Men hvad far beundrede hos ham var hans usædvanlige klogskab, hans sjældent fine tankegang, hans mærkeligt smukke sprog og hans alvorlige sind, der stedse tonede gennem hans dybe tale om livet og dets vanskeligheder.

Kræn Stærup var ingen lykkelig mand. Han måtte have oplevet noget ualmindelig sørgeligt. Han var ellers en sober mand, men det traf, når mørke tanker overvældede ham, at han faldt til drik i nogle dage, og da var det, han sommetider stjal.

Far mente, at han gjorde det for at komme under tvang og i ensomhed, fordi han ikke kunne holde friheden ud. Han stjal i hvert fald ikke af begærlighed, for det var rene ubetydeligheder, han tog – et par gamle støvler, en spadserestok o. l., hvad der ved lejlighed lå for hånden, bare så meget, at han kunne blive sat fast. Ved gentagelser steg straffen, så han tilsidst kom i tugthuset.

Da Kræn Stærup kom tilbage fra Horsens, satte han straks kursen mod vort hus, det eneste sted på jorden, hvor han var velkommen. Han skulle nu »gå på omgang« i sognet, hvert sted arbejde nogle dage for sit ophold, for i det frie arbejde ville ingen have et menneske, der havde været i tugthuset. Han kunne imidlertid ikke i længden udholde foragten og de hånende blikke, han var genstand for, og en dag gik han sin vej ud på markerne og i kærene, hvor han levede af vilde bær og kornets kærner. Det var i høstens tid, så han kunne godt sove under åben himmel.

Der opsøgte min far ham og sagde:

– Du er alt for godt et menneske til at leve som markens dyr – følg med mig hjem!

Han boede hos os en månedstid, og det var vidunderlige dage. Hvilken skønhed og finhed formåede denne smukke, erfarne mand dog ikke at sprede om sig, når vi sad sammen ved vort bord, stadig båret af dyb alvor. Ordene, han talte, kan jeg ikke huske, men stemningen, alvoren, skønheden, finheden – melodien blev uforglemmeligt indskrevet i mit sind.

Under dette ophold talte far med ham om fremtiden. Men Kræn Stærup kunne ikke tænke sig en fremtid anderledes end som nutiden var, således som forholdene lå.

– Men hvis du nu kom til et fremmed land, hvor ingen så ned på dig?

– Ja, se det var noget helt andet – men det er jo umuligt!

Atter gik far til sognerådet, og det blev ordnet således, at Kræn Stærup fik en billet til Australien og tillige så meget i penge, at han havde lidt at stå imod med den første tid.

Den sidste nat inden afrejsen lå min broder og jeg som sædvanlig i den fælles fjælseng, der var slået op mod væggen. Men Kræn Stærup sov ikke den nat. Han tilbragte den ganske nat i bøn og påkaldelse. Først bad han til Gud om tilgivelse for sine synder, og han bad, om Gud ville følge ham med sin kraft nu, da han skulle begynde et nyt liv i det fremmede land. Dernæst nedbad han himlens velsignelse over vort hus, som var det eneste sted på jorden, der med venlighed havde åbnet sine døre for ham. Og han bad for børnene af dette hus, at Guds velsignelse måtte være over dem og følge dem som de voksede til. Når han i Australien havde samlet penge, ville han sende guld hjem, så dette hus kunne blive rigt også på jordisk gods.

Jeg faldt i søvn så lille jeg var, men min broder, der var noget ældre, fortalte mig senere om denne usædvanlige nat.

Da rigsdagsmand Jens Bach fra Vesløs fulgte Kræn Stærup ned til skibet, der lå på Københavns red, og som skulle føre ham til den fjerne verdensdel, kom de – fortalte Jens Bach senere – forbi et stort herskabshus. Her standsede Kræn Stærup og blev stående i dybe tanker, mens tårerne randt ned ad hans kinder. Jens Bach spurgte, om han havde fortrudt, hvad han havde indladt sig på – i så fald skulle han sige til, thi sagen kunne endnu ændres.

Nej, det havde han ikke, men – han pegede på det fine hus: Bag disse mure blev min skæbne afgjort!

Jens Bach forstod, at her var det sørgelige punkt i Kræn Stærups liv – en forbindelse mellem en højtstående frøken og en almindelig soldat fra landet var i de dage aldeles utænkelig.

Mens båden roede dem ud til skibet, sad Kræn Stærup hele tiden med sin hat i hånden. Han tænkte nok, at det var sidste gang, han så sit fædrelands kyst.

Hjemme talte vi meget om ham. I flere år fik far breve fra ham. Min broder, der blev lods i Skagen, drømte i mange år om, at der ville komme en flot lystyacht med lodsflag i masten. Den båd skulle lodsen gå om bord i, og båden var Kræn Stærups. Han vendte hjem fra Australien med guld i lasten.

Denne drøm blev desværre aldrig til virkelighed, men sådan levede vor ulykkelige ven altså i vort minde. Og billedet af Kræn Stærup er et smykke fra det lille hus i Skippergade.

*

Min far interesserede sig i høj grad for oplysningen, for skolens arbejde. Lærerne i byen havde daglig deres gang i vort hjem, og nabolærerne besøgte os ofte, når de havde ærinde til præstegården i Øsløs. Måske var fars interesse for skolearbejdet så stor, fordi han selv som barn næsten ikke havde gået i skole, i hvert fald slet ikke om sommeren. Han var nemlig et fattigmandsbarn, og han mærkede fattigdommen ganske anderledes på sin krop end tilfældet var under min opvækst.

Min farfars hytte lå ved fjorden sønder i byen, tæt ved byens store gård, Søndergård. Farfar var snedker og hustømrer, og han var en snild mand. Han lod sig binde for øjnene, og med den skarpe økse huggede han så for løjer rask ned mellem alle sine fingre, så sikker var han på hånden. Der var mange narrestreger i ham, og han var den eneste i Hannæs, der kunne polere møbler. Når han tømrede en ligkiste, digtede han samtidig et ligvers over den afdøde – sådanne ligvers var dengang almindelige. Desuden var han efter sigende »klog mand« og kunne »vise igen« (finde stjålne og forsvundne ting), men denne evne brugte han meget sjældent.

Han døde forholdsvis ung og efterlod sig enke, Malene hed hun, samt fire drenge og en pige. Disse børn måtte bedstemor alene forsørge, og hun gjorde det, endda uden at modtage fattighjælp, men det kostede hendes liv. Hun sled sig bogstavelig talt ihjel. Hver dag fra morgen til aften sled hun på Søndergård ved det strengeste og groveste arbejde. Om aftenen havde hun mad med hjem fra gården til børnene. Men de var nogle forslugne unger, så der var mange gange ikke brød i huset, helt bogstavelig talt – for var der bare brød, så var den fin. Der løb en bæk lige forbi huset, og her var altid nok af drikkelse.

På den anden side af vejen lå en anden fattig hytte, og folkene i de to små hjem delte brødet med hinanden. Hvis de i den ene hytte intet havde at spise, fik de noget af naboens sparsomme forråd, og der kom kun godt ud af dette fællesskab. Børnene fra de to hytter glemte aldrig hinanden og var trofaste venner gennem hele livet. Således kan dette at dele brødet med hinanden knytte mennesker sammen.

Så snart Malenes drenge kunne gøre nytte, kom de også til Søndergård for at tjene. Her arbejdede de, til de blev konfirmerede og sommetider længere. De havde det efter tidens skik: arbejde hårdt måtte de, tærsk og onde

ord vankede der, men i fri luft levede de, og stærke og skødesløse blev de.

Søndergårds marker ligger højt og herligt som en lille højslette med brat faldende grønne skrænter ned til Livø bredning og med frit udsyn til Himmerland, til Livø, Fur og det nærmere liggende Mors. Her havde Malenes drenge deres tumleplads, mens de passede kreaturerne og senere pløjede og harvede.

Virkelyst og forretningsans havde de allerede som små. De trevlede gamle tøjstumper op og lavede deraf snørebånd til livstykkerne, som pigerne dengang brugte. En af drengene smuttede så i belejlige stunder hen til nabobyerne og solgte snørebånd, og imens passede de andre hans gerning.

Da den næstældste af drengene var 16 år og pløjede i marken, kom gårdmanden ud til ham. Han var misfornøjet med et eller andet og ville give drengen en lussing. Men drengen var en stor kleppert, han holdt hestene med den ene hånd, mens han tog manden, der var mager og noget gammel, under den anden arm. Gårdmanden skældte ud og peb, og drengen grinede. Så snakkede de ikke mere om den sag, og drengen fik aldrig mere hug af sin husbond.

Det er givet, at der ikke blev megen skolegang for Malenes drenge. Den oplysning, de senere fik brug for, måtte de selv skaffe sig. Om vinteren, når de var i skole, gik de hjem i middagsstunden ligesom gårdmandsbørnene, og det skulle forestille, at de også spiste til middag. Men ofte var der overhovedet ikke mad i huset. Så drak de lidt af bækkens friske vand og strakte lemmerne, så var den middag overstået. Men stærke blev de alligevel, og hvis Malenes drenge kom op at slås, kunne de altid klare sig.

Det traf dog, at en af gårdmandssønnerne tog en af Malenes drenge med hjem, og så fik de ordentlig middagsmad. En dag var en af dem med sådan en gårdmandssøn hjemme. Han hed Kristen Hole og var eneste barn og meget forkælet. Der var oksekødsuppe på bordet, men den ville drengen ikke spise, han ville have grød med fløde. Da de igen kom hen i skolen, kvad Malenes dreng:

Kristen Hole
ku' ikke suppen to'le,
men åh, ak,
fløde og grød sa'k!

Da Malene blev gammel og svag, plejede mine forældre hende til det sidste. Et medlem af sogneforstanderskabet kom en dag op mod jul i den bedste hensigt med en halv tønde rug, skønt Malene ikke havde bedt om noget. Da manden var gået, og drengene kunne forstå, at deres mor var ked af at modtage noget af sognet, kørte en af dem sækken tilbage og sagde tak, men deres mor ville altså ikke have kornet.

Fjorten dage senere drog Malene sit sidste suk som den arbejdsbi, hvis vinger er slidt i trevler, synker ned for kuben. Ja, det var hytteliv dengang.

*

Den bøn, hytternes folk alle tider har bedt med størst varme, er sikkert »Giv os i dag vort daglige brød!« Så længe mennesker har bagt brød og bedt til deres gud, så længe har brødet været udtryk for det først fornødne. Brødet blev til et helligt symbol, fordi det var så vigtigt for menneskets liv – især for den fattige. De bedrestillede havde lettere adgang til mange slags vinding og næring, men for fattigfolk, hytternes børn, var selve det bare brød en hellig ting.

Fra den hytte, hvor jeg fødtes, mindes jeg grant, hvordan far aldrig skar hul på et brød uden først at slå korsets tegn over det. Hvis et barn i uartighed kastede et stykke brød fra sig, blev det straffet strengt, da det havde forbrudt sig hånligt mod Guds gave. Tabtes et stykke brød på gulvet, blev det straks taget op i ydmyghed, omhyggeligt tørret af og kysset. De meget gamle tilføjede et stille: Gud forlad mig!

Nu om dage beder man vel ikke med samme varme om det daglige brød, idet man vel er tilbøjelige til at mene: Kornet har Gud ladet vokse på agrene ved menneskets flid, og brødet må vi fordele retfærdigt ved hjælp af en god social ordning – hvad der da også må

være menneskets fornemste opgave her på jorden, for så vidt angår den materielle side af tilværelsen.

Men i hvert fald er der en smuk tanke og et dybt perspektiv i sagnet om pigen fra Mors. Hun var fra et fattigt hjem, men blev optaget i et rigt og fornemt hus, hvor hun nød livet og gik i fine klæder. En dag, da hun skulle besøge sine fattige forældre, havde hun et brød med til dem. Da hun kom til et stykke pløre på vejen, ville hun ikke have sine fine sko smudset til, og hun lagde derfor brødet ned på vejen og trådte på det for på den måde at komme over pløret. Men i det samme sank hun selv ned i jorden, der slugte hende. Det var straffen for den helligbrøde at træde et brød ned i smudset.

Hjemme i min faders hus købte vi vort rugbrød hos bageren, et brød ad gangen, lige fra hånden og i munden. Men én gang om året, nemlig til den store julefest, fik vi en halv tønde rug, avlet på vor egen toft, malet og sigtet hos mølleren og bagt hos bageren, både groft rugbrød og fint sigtebrød. Det var den eneste gang om året, vi havde »finbrød« i huset, den eneste tid på året, vi havde følelsen af en slags overflod, når vi lagde alle disse brød i rad på loftet over hanebjælkerne for at musene ikke skulle æde dem.

Dagen, da vi til jul en fjerdingvej borte

hentede vort brød, stod i højtid næsten over selve juleaften – tænk, så meget brød i huset på én gang, at far måtte køre det hjem ad to gange på en trillebør!

Som lille var jeg altid med til at hente brødet, og det var en stor begivenhed for os alle. Når turen var overstået, og vi holdt uden for døren, kom mor ud og bød os velkommen hjem. Vi hjalp hinanden at bære ind, og nu var det store spørgsmål, om brødet i år var lige så godt som i fjor. Der blev straks, når far havde signet brødet, skåret hul på en sigtekage, mens vi alle stod omkring i stille andagt. I vor glæde syntes vi altid, at brødet denne gang var bedre end det foregående år.

Ja, Gud velsigne det livsalige brød, og æret være kampen for det!

*

Jeg var 4–5 år gammel, da jeg første gang så et stykke vaskesæbe. I hine dage var grønsæben en ret ny opfindelse, og den brugte vi til alle renselsesprocesser. En af Øsløs-krejlerne kom en dag hjem fra den store og fjerne stad Aalborg, og han havde et par stykker af den nymodens vaskesæbe med sig. Hans dreng viste mig dette mærkelige produkt, der nu var kommen til Hannæsland. Jeg troede, det var en fin kage og bed i det – jeg fornemmer endnu smagen, der ikke var behagelig!

Det var den samme skuffelse for mig, som da jeg i 14 års alderen var kommen i handelslære i Nibe og ville smage på en appelsin – denne strålende frugt fra Syden, som vi solgte mange af til bedrestillede folk. Jeg spiste den som et æble, tværs igennem med skræl og det hele. Det var heller ikke behageligt.

Nej, så var der et andet fremmedlands-produkt, der i min barndom blev kendt blandt småfolk norden for Limfjorden, nemlig amerikansk fedt. Man fortalte ganske vist, at i Amerika gik bøflerne ind i den ene ende af en stor maskine, og så kom der amerikansk fedt ud af den anden ende. Men det var billigere end smør – margarine kendtes jo den gang ikke – og derfor var det noget for hytternes folk. Produktet var ikke særlig fint eller velsmagende, og det var så foragtet, at det ikke kunne købes på det egentlige Hannæsland. Men der var en høker i Langvad, der førte amerikansk fedt, og der løb jeg tit hen, når vor ko i nogen tid ikke gav videre med mælk. Der var en mils vej hen til høkeren, men dette stykke vej løb jeg nemt.

Det var også en krejler, der hjembragte den første figen, jeg fik at se. Jeg stod just ved stranden, da han landede med sin kåg. Han rakte mig den fremmede frugt, og jeg stod tvivlrådig med den i hånden. Skipperen sagde godt nok, at det var noget, der kunne spises, men man blev så tit narret af de voksne. Jeg prøvede meget forsigtigt at sætte tænderne i min figen – og hvor smagte den dog lifligt. Det var noget andet end vaskesæben. Næste gang jeg smagte figen, var jeg vel en halv snes år. Da kom min ældste broder, der fo'r til søs, hjem med en hel kasse figen. Han havde også et stort glas med levende guldfisk, som han havde købt i Spanien – det var vel nok et eventyr!

*

Eventyret for vi børn på det smalle land mellem havet og Limfjorden kom i det hele taget søværts til os. De unge sømænd, der var en tur hjemme om vinteren, forekom os mærkeligere end karlene ved landbruget, de havde jo allerede, så unge de var, besøgt fremmede lande og farlige kyster – der var eventyr over dem. Og når vi så dem i deres blå sømandstøj, i deres ternede skjorter og brede livbælter med store messingspænder, som var købt i England, så syntes de os raskere folk end bønderkarlene.

Ja, sømand måtte man blive. Vi småfolksbørn kunne jo ikke komme til at bo i gårdene, der gik i arv i slægterne, men styrmand, kaptajn kunne man blive. Eventyret, den store, vide verden, stod os åben, fremmede lande skulle vi besøge – Middelhavet, hvor figner og andre sydfrugter hang tykt på træerne, Indien, hvor krydderierne kom fra, ja, alle de

varme lande – og Californien, hvor man gravede guld!

Vi børn, hvis tanker fløj vidt om i verden, var derfor godt hjemme i geografien. Vor bedste fornøjelse var at sejle med vore små legetøjsskibe i dammene og de store kærstrækninger, der lå mellem fjordens indre og ydre strand. Vi havde vedtaget, at denne holm var England, at hin halvø var Spanien-Portugal med den farlige Biscayabugt, som vi hørte søfolkene tale om. De fjerne pladser længere henne i kæret var Amerika og Australien.

Således drømte vi drenge ved Limfjorden om fremtiden og den store verden.

Der gik i fywesie vi knæjtt
å wojed lånt å længg –
Jens Skræders Jens å Sørens Niels
å oll di anne drengg
We fywren wunt vi, å vi sov
we sjøngen å we sus –
a howe godt mi bette ti,
mi fåes å mues hus.

JOHAN SKJOLDBORG

Sølvskatten PÅ „ØLAND"

GÅRDEN »Øland« i Harring er en af de ældste gårde her på egnen, en fordums befæstet borg, hvis historie fortaber sig langt tilbage i oldtiden. Og naturligvis knytter der sig adskillige sagn og gamle beretninger til gården.

En gang skulle »Øland« ifølge en af de gamle historier sælges ved auktion, og på auktionsdagen gik en hovbonde, Kræn Bak, og pløjede ved gården, mens hans søn kørte plovhestene. Da der nu kom en del vogne, kunne Kræn Bak – der intet havde hørt om auktionen – ikke forstå, hvad der var på færde, men sønnen fortalte ham, at Øland skulle sælges. Lidt senere sagde den gamle, at han ville se, hvordan det gik med auktionen. Sønnen mente, at faderen bare ville blive til grin mellem de fornemme folk, men Kræn Bak gik ind i gården i sine luvslidte gamle klæder.

Han tog del i budene, og tilsidst faldt hammeren for hans bud. Det vakte en del forundring, at en sølle bonde fik den store gård tilslået, og auktionsholderen spurgte Kræn Bak, om han kunne stille kaution. Det behøvedes vel ikke, mente Kræn Bak – han ville lige gå hjem efter pengene.

Auktionsgæsterne smilede noget skeptisk, men lidt senere vendte Kræn Bak tilbage med en stor pose sølvpenge. Han bad auktionsholderen tage, hvad han skulle have – var der ikke nok, så kunne der hentes flere. Da man ville vide, hvordan han var kommen til så mange penge, fortalte Kræn Bak, at han en dag ville rydde et humlebo for at få fat i honningen, og derved fandt han en kobberkasse fyldt med sølvpenge. Han gemte pengene, og først nu havde han fået brug for dem. Han ville overdrage sin søn gården. Hvem der i sin tid havde gemt pengene hen, blev aldrig opklaret.

LIMFJORDEN

Du lyse fjord, som toner frem bag odder
og næs med vige, bredninger og bugter
midt i vort frodige og grønne land,
der ligger nøgent, frit for alle vinde,
vi glemmer aldrig nogensinde sangen
af bølgerne, der bruser ved din strand.

Hvem kender dine fjorde, sunde, vige?
Snart glider du langs yndefulde kyster,
og snart er mørk og alvorsfuld din bred
med ilter lysglans over vilde bakker,
der fures dybt af skarpe, skumle kløfter
og falder brat mod dine strande ned.

Og du har tusind sind! Vi så dig smile
og glitre blåt i solens glød og gråne,
når vestenvinden spiller op til dans.
Men vi har også set dig tryllebundet
af sommeraftnens fred og dybe stilhed,
når du lå tyst i solens sidste glans.

At være atter her ved dine strande,
hvor alle de henfarne slægters drømme
og himmelbårne længsler er os nær,
at lytte til den gamle sang om lykken
med hjertet fyldt af glade ungdomsminder!
Vort sande hjem, vor verden fandt vi her.

SØREN LIND
HØRDUM

Af Johs. Hald, København

Blandt thybo-efterkommere i Syd Dakota

EN AMERIKATUR, som jeg for nogen tid siden foretog, blev rig på oplevelser. Jeg havde hovedkvarter i Syd Dakota og foretog herfra afstikkere mod øst til Minnesota og mod vest til Black Hills – de sorte bjerge – ved grænsen til Wyoming, hvor vendelboen Gutzon Børglum har hugget kæmperelieffer i bjergsiden af præsidenterne Washington, Jefferson, Lincoln og Theodore Roosevelt. Jeg kørte gennem Nebraska, Missouri, Kansas, Oklahoma og Texas ned til Mexicogolfen og var også et smut over grænsen til Mexico, ligesom jeg fik en del af Chicago og New York at se.

Der kunne fortælles meget om, hvad man sådan ser, når man kommer rundt i »Guds eget land«, men jeg skal ikke prøve at gøre mig klog på forholdene derovre. Jeg vil hellere fortælle lidt om den forholdsvis lille del af USA, som jeg fik bedst kendskab til, om Kingsbury county (amt) i det skønne solskinsland South Dakota. Her boede jeg i den lille by Arlington, der er på størrelse med Snedsted. 10–15 km derfra ligger en sø med det hjemlige navn Lake Thisted.

*

Den hvide mands historie på denne egn er ikke lang. Den begyndte i 1872, da to unge thyboer, Andreas Jensen fra Bedsted og Lars Kristensen fra Snedsted, kom hertil fra kobberminerne i Øvre Michigan, hvor de havde arbejdet et stykke tid. De tog »homestead« i henhold til loven af 1862, der bestemte, at enhver kolonist frit måtte tage 120 tdr. land mod at han forpligtede sig til at bringe det i kultur. Stedet lå ca. 8 miles fra Sioux Falls – som nu er den største by i South Dakota, ca. 53.000 indbyggere – og 80 miles fra nærmeste jernbanestation, Sioux City i Iowa.

De byggede sig en jordhytte, seks fod ned i jorden, og tækkede den med rafter og hø med et godt lag græstørv over, og i denne »hyssel« boede de, mens de brød præriejorden op og efterhånden fik dyrket store arealer med hvede.

Men efter fire års forløb måtte de rejse fra det hele, fordi deres hvedemarker blev ædt op af vældige græshoppesværme, som ikke levnede et strå. De to thyboer gav dog ikke op. De læssede deres habengut på en arbejdsvogn med sejldug over og spændte et par stærke okser for, og så kørte de mod nord for at finde et bedre sted.

Omkring 70 miles kørte de, og en dag slog de lejr ved søen, der nu hedder Lake Thisted. Her var egentlig meget tiltalende, og de tænkte på at slå sig ned ved søen, men vældige sværme af fugle, som holdt til ved søbredden, holdt en støj både nat og dag, så de arme rejsende knap fik søvn i øjnene de par dage, de rastede på stedet. De drog så videre over den uvejsomme prærie.

Ikke så langt derfra fandt de en skøn plet ved en anden sø, Lake Albert, der for resten skal have fået sit navn efter den nævnte Lars Kristensens ældste søn, som var det første hvide barn, der blev født i Kingsbury county. Her tog de så »preemptions land«, d.v.s. jord med forkøbsret. Homestead kunne kun tages én gang. Her fik de deres fremtidige hjem.

De byggede nu to huse ind i en bakkeside og tog så fat på en frisk med at forvandle ødemarken til frugtbart og givtigt agerland. *Et enkelt* hus var for lidt til dem, thi allerede mens de boede ved Sioux Falls havde de fået deres kærester, som gik og ventede derhjemme i »æ gammel land«, herover og havde giftet sig med dem. Andreas Jensens kone, Anna Margrete Olsen, var født i Hvidbjerg på Thyholm, og Lars Kristensens kone, der hed Maren Pedersen, stammede fra Tingstrup.

Et par år senere ankom Lars Kristensens to brødre Peter og Mathias, som i en del år havde boet i Øvre Michigan. De havde deres koner med og tog land i nabolaget. Der kom så efterhånden en del børn til verden, således at det blev til en hel thybokoloni. Der kom også andre kolonister til, og det blev siden til det, der nu hedder Kingsbury county.

Peter Kristensen startede senere en købmandsforretning, og han har nedskrevet en hel del om de første pionerer på Dakotas prærie. Mine oplysninger stammer dels fra ham og dels fra andre ældre folk på stedet.

*

Det var ikke legeværk at være nybygger på prærien. De levede et meget hårdt og primitivt liv, der foruden godt helbred og stærke viljer også krævede en klippefast tro på, at der kunne skabes en fremtid.

De havde ingen maskiner eller andre hjælpemidler, alt omkring dem var vildt og øde, der fandtes ingen hvide mennesker i mange miles omkreds, kun tusinder af vilde bøfler og flokke af omstrejfende, halvvilde indianere, der når som helst kunne finde på at overfalde kolonisterne. (Når sandhed skal siges, så var det jo også deres land, de hvide tog i besiddelse).

Også vejret var vanskeligt, en dag kunne det være det fineste vejr, og næste dag kunne frygtelige haglstorme ødelægge års arbejde for dem. Om vinteren kunne de i måneder være begravet i vældige snemasser, så de måtte grave tunneller for at komme ud til husdyrene. Når der så kom tø, kunne det være så voldsomt, at kreaturerne druknede.

Særlig var vinteren 1880–81 hård og streng. Den første sne kom den 15. oktober, og så var der hård vinter lige til 16. april. Da kom der tøvejr »så det baskede noget«. De sejlede i både over markerne, og mange mennesker og dyr omkom. Om sommeren måtte de tit kæmpe mod præriebrande, som truede med at fortære både huse og afgrøder.

Afstandene var uhyre store, og der fandtes hverken veje eller jernbaner. Deres eneste befordringsmidler var prærieskonnerterne, som de spændte okser for, og det blev ikke just til væddeløbskørsel. En tur ind til byen efter varer tog mange dage. Det var som regel om efteråret, de gav sig ud på sådan en rejse – om vinteren var det helt umuligt at komme frem. Når de så kørte hjemad tværs over prærien, havde de stort læs, proviant til et helt år. Det kunne hænde, at vældige regnskyl, mens

de var borte, havde forvandlet steder, hvor der, da de tog hjemmefra var tørt land, til ufremkommelige moradser. De måtte på sådanne steder tømme »skonnerten« og bære varerne over til tørt land for derefter at slæbe vognen gennem pløret. Det tog jo en gruelig tid!

Tit og ofte kneb det også med penge at betale varer med, så de måtte meget af tiden leve på smalkost i deres kolde jordhuler. Brændselet var kun tørt græs og tørret kogødning. Tændstikker var en kostbar vare – slap de op, måtte man gå flere mil for at låne nogle.

*

Jo, det var hårde tider at komme igennem for de unge thyboer, men igennem kom de, selv om det tog hårdt på nogle af dem. Men efterhånden begyndte det at lysne, og der kom bedre tider og forhold. Flere og flere nye folk kom til – thyboer, morsingboer og andre, så kolonien voksede. Fattigdommen afløstes af jævn velstand, jordhytterne forsvandt, og der kom pæne bygninger i stedet. Der blev råd til at købe maskiner, og de fik heste og »fjedervogne«. Den forhen nøgne prærie bugnede med hvede og majsmarker, og der plantedes træer, som voksede op og gav læ omkring farmene.

Et stort fremskridt skete omkring århundredskiftet, da jernbanerne spændte deres vældige skinnenet ud over prærien. De døgnlange kørsler med det luntende okseforspand kunne nu spares og en masse tid derved indvindes.

I årene op til den første verdenskrig var pionértiden ved at være sluttet, og Dakotaprærien var forvandlet til en ikke så ringe del af USA. Men nu begyndte det også at tynde ud mellem de første pionerer. Andreas Jensens kone An Margret, døde allerede i 1881, kun 33 år gl., og Andreas sad tilbage med fire små børn. Det var en tragedie i en farmerfamilie i de tider, og det var meget vanskeligt at få en kvinde i huset igen. At være farmerkone var jo ingen dans på roser.

I januar 1913 døde Lars Kristensen, koloniens »grand old man«, som var bleven en velhavende og estimeret mand på egnen. Han blev 71 år gl. Der var et meget stort følge ved hans begravelse, 85 vogne og 7 biler.

*

Når man i dag kommer til Kingsbury county, har man vanskeligt ved at tro, at her for ikke så særlig lang tid siden ikke var andet end øde vildmark. Nu er der ikke mange uopdyrkede pletter tilbage, og der er vokset byer op af den bare mark. Nu er det jo også betydeligt nemmere at komme til og fra egnen. Da An Margret fra Hvidbjerg i 1873 endelig nåede frem til sin Andreas i Sioux Falls, havde hun været fire døgn undervejs fra New York i bummeltog, og de sidste mange mil i en stiv vogn. Det var »it jenne lawekåg« at gøre sådan en rejse. I dag gøres turen til Sioux Falls på få timer i jetfly, og derfra kører man i bil ad god vej de 80–90 miles til Arlington.

Når man sådan farer afsted over den fordums ødemark, kan man ikke lade være at sende en tanke til de gamle landsmænd, som skumplede afsted i deres prærieskonnerter over græsmarker og gennem moser og kær. De gamle, der begyndte på bar bund, tog sliddet og slæbet og lagde grunden, på hvilken den nye tid groede op. Nu hviler de i deres grave på de små kirkegårde rundt på egnen.

En af de sidste fra den gamle tid, Jens Larsen fra Snedsted, døde for 7–8 år siden, 94 år gammel. Når man står ved sådan en gammel pionérs grav, må man bøje sit hovede i ærbødighed og beundring for det opbygningsarbejde sådan en gammel landsmand var med til at udføre. Disse gamle slidere var sande helte – lige så store, om ikke større, end dem, der nu forsøger at erobre månen!

*

I dag er Kingsbury county ingen decideret thybokoloni mere. Der er kommen mange folk fra det øvrige Danmark og fra hele Skandina-

vien, men også fra Tyskland, Irland, Skotland, Svejts, Holland og flere andre steder. En god halv snes miles øst for Arlington ligger en by, der hedder Volga. Her boede forhen mange russere, men de flyttede senere op til Nord Dakota, – ikke på grund af den kolde krig mellem øst og vest, som dengang ikke var opfundet –, men fordi klimaet længere mod nord passede dem bedre. Endnu minder byens navn og flere gadenavne om russertiden, men det er hovedsagelig folk af norsk og hollandsk afstamning, der nu befolker byen.

Man kan nemt tælle de folk herovre, der er født i Thy, men man træffer mange efterkommere af thyboer. Kommer man rundt i gaderne og i butikerne eller man står uden for kirken en søndag og giver sig i snak med tilfældige folk, og de hører, man er fra Danmark, så kan man i fem af ti tilfælde være sikker på, at vedkommendes forældre eller bedsteforældre var danskere. Og spørger man nysgerrigt, fra hvilken del af Danmark, de kom, så hører man navne som Thisted, Snedsted, Hundborg, Østerild, Sønderhaa, Vesløs, Glæde, Frøstrup og mange andre af de hjemlige lokaliteter.

Men begynder man at tale dansk, så ryster de fleste på hovedet og siger »not understand«. Nej, så går det i adskillige tilfælde bedre at bruge thybomålet, det forstår dog nogle af dem. Dette sprog blev talt i hjemmene for mange år siden, og endnu lever rester af det.

De fleste af den yngre generation er mere eller mindre »mixede«, blandet op med andre slags folk, men der er dog ikke så få, som er sig bevidst at være af skandinavisk herkomst. Jeg traf flere, som var »ægte« skandinaver – trediedels thyboer, trediedels nordmænd og trediedels svenskere. Det kan man da kalde nordisk samarbejde!

Jens Larsen fra Snedsted og hans endnu levende hustru, datter af havnevægter Søren Madsen, Thisted

Jeg traf en hel del anden generations-thyboer, der både kunne forstå og tale thybodialekt, endda temmelig fejlfrit. Jeg var ude for, at en af disse folk sagde til mig, at jeg vist havde boet for længe i København, han syntes ikke, jeg kunne tale mit modersmål rigtigt. Det var forøvrigt helt mærkeligt at tale med en indfødt amerikaner, der sagde »æ« til sig selv, og som talte rigtig gammeldags thybomål, som det blev talt i Thy for 80–90 år siden.

Men i det store og hele er thybomålet ligesom al anden dansk tale jo stærkt på retur i Amerika og vil vel snart helt forsvinde. Der kommer næsten ingen danske emigranter mere, og de, der kommer, er indstillet på at

skulle tale engelsk. De unge erkender gerne deres afstamning, men de føler sig helt som »american peoples«. At de så mere eller mindre langt tilbage stammer fra Thy, opfatter de nærmest som et sjovt tilfælde.

*

Men selv om disse her mere eller mindre mixede thybo-amerikanere i anden, tredie eller fjerde generation, ikke bruger thybomålet og knap nok ved, at de stammer fra den smalle landstrimmel mellem Vesterhavet og Limfjorden, og selv om de gamle thybopionérers efterkommere kun udgør en del af den samlede befolkning i Kingsbury county, så er det alligevel mit indtryk, at det er dem, der har sat det stærkeste præg på befolkningen som helhed. Jeg kan ikke præcis sige på hvilken måde, men det ligesom ligger i luften, at her er det thylandsk sæd og skik, der giver tonen an, at der er thybosindelag i folkene. Man ligesom føler sig på hjemlig grund, når man færdes mellem dem.

De har således herovre den gamle skik, at når en kone ligger i barselseng, kommer nabokonerne med »barselmad« til hende – en tallerken suppe eller svedskegrød. Denne skik, der forhen var almindelig i Danmark, også i Thy, kendes vel ikke mere herhjemme, men den lever altså blandt vore landsmænds efterkommere »over there«.

Flere andre ting mindede om ældre tider hjemme i Thy. Fra min drengetid husker jeg, at lørdag aften i Thisted var noget af en folkefest. Folk fra landet kom til byen for at gøre indkøb – butikerne holdt jo dengang åben til langt ud på aftenen – men også for at promenere lidt i gaderne og være sammen med venner og bekendte. Man kunne se folk stå i samtale på fortovene eller ude på gaden – der var jo dengang ikke slet så mange biler til at køre folk ned! – De sludrede og udvekslede nyt, og nogle gik vel også på værtshus og blev lidt »snalrede« – det var deres måde at fornøje sig på.

En lørdag aften i Arlington er også en slags festaften. Så stimler folk sammen i Main street, hvor butikerne er åbne til sent på aftenen. Men de kommer ikke til fods eller på cykle som derhjemme i Thisted – hvis de gjorde det, ville andre folk da grine ad dem og mene, at de ikke var rigtig kloge. Her kommer de i deres »cars«, deres biler, også folk, som bor kun et halvt hundrede alen fra hovedgaden. De parkerer langs fortovskanten i hele gaden, på begge sider. De fleste har vel et ærinde, men når det er forrettet, sætter de sig igen ind i bilen og ser på folkelivet. Får de så øje på kendtfolk – og de kender jo næsten allesammen hverandre – så råbes de pågældende an og kommer ind i bilen, hvis der er plads. Ellers står de ved vinduet og sludrer om løst og fast.

Ved nitiden bliver der ekstra liv i gaden, så kører en brandbil op foran kommunekontoret med lyskastere og højttalere. Der er nemlig i dagens løb udleveret gratis lodsedler i forretningerne, og nu meddeles resultatet. Den, der har det rigtige nummer, bliver en 25 dollars rigere. Når spændingen er udløst, kører enhver til sit, og så er den lørdag aften gået.

Det var mit indtryk, at ikke ret mange gik på restauration, de fleste gik i seng for at kunne stå tidligt op søndag morgen og gå til gudstjeneste i en af byens fire kirker. Der er også fire værtshuse i byen, og de manglede tilsyneladende ikke kunder, men i hele den tid, jeg var i Arlington, så jeg ikke en eneste beruset person.

*

Nej, Arlington er ingen wild-westby med bankrøvere og gangstere, og der er heller ingen indianere, som skalperer folk. Der er ellers mange indianere i Syd Dakota, men de fleste af dem bor ude i reservaterne og er skikkelige og fredelige folk. Negerproblemet kender man heller ikke noget til. Jeg så overhovedet ikke en neger i Dakota. Der bor mange rentiers i Arlington, mest farmere, der – i mange tilfælde i en forholdsvis ung alder – har solgt

deres ejendomme, og nu lever af deres penge og folkepensionen.

Der synes at være jævn velsand mellem folk. De holder af et godt bord – jeg er aldrig bleven budt så megen og så rigelig mad som herovre blandt thyboernes efterkommere. Men vi fra Thy har jo også fra gammel tid ord for at sætte pris på bordets glæder.

Folk er meget selskabeligt anlagt og går meget op i hverandres liv og levned. Byen har en avis, »The Arlington sun«, og den er byens og egnens gadespejl. En meget stor del af spaltepladsen optages af lokale nyheder – ikke bare fødsler, forlovelser, bryllupper og brækkede ben, men også rent dagligdags ting som at folk besøger hverandre og drikker en kop kaffe sammen.

Da jeg var ankommen til byen, var jeg »godt stof«. Det blev straks bekendtgjort, at jeg var kommen flyvende fra København for at besøge slægt og venner, og min færden blev fulgt fra dag til dag – hvor jeg spiste frokost og middag, hvor jeg fik eftermiddags- og aftenkaffe osv. Det blev kundgjort, hvis jeg rejste en tur, og når jeg kom tilbage, blev jeg hilst velkommen i avisen. Der var ikke noget sted at gemme sig. Redaktionen af bladets nyhedsrubrik, mrs. Maria Krahn, er for resten en datter af den gamle Jens Larsen fra Snedsted.

*

Jeg deltog i nogle af de såkaldte picnics, som er meget almindelige. Det er sådan en slags udflugter, hvor deltagerne lever på feltfod og laver deres måltider i det frie. Rundt i parkerne og ved andre udflugtssteder er anbragt ildsteder med trækul eller andet brændsel, og så kan folk selv fyre op.

To af de picnics, jeg deltog i, var slægtsfester, der blev arrangeret i anledning af mit besøg. Den ene gang var det efterkommere af Jens Larsen fra Snedsted, der var trommet sammen, og den anden gang var det efterkommere af Jens Larsens søster Stine, gift Wonsbæk, som kom til Dakota for omkring 85 år siden, og som døde i 1915. Der mødte både store og små til disse thybo-efterkommerfester, tre–fire generationer. Jeg var med som en slags æresgæst – jeg hører kun til en sidelinie af familien.

Det går meget fornøjeligt til ved sådanne fester, og der er meget at snakke om, når slægtninge fra forskellige steder kommer sammen. Der bliver spist godt, og der bliver dyrket forskellige slags lege, som f. eks. »å kywl te ring«. Dette foregår med en stor, tung hestesko, som er lavet til det samme. Det er såmænd også den eneste tid, der bruges hestesko – heste er fortidslevninger, som næsten ingen kender. Jeg så kun en eneste hest derovre, det var oppe i de øde egne ved grænsen til Nord Dakota. Der red en mand rundt på en gammel krikke for at holde styr på en stor flok kalkuner.

Den menneskelige funktion at gå på sine ben står ikke i høj kurs – hvorfor skulle man da gå, når man kan køre? Jeg fik sommetider lyst til at røre benene ved en travetur hen ad landevejen og ind over de grønne marker, men jeg lod være. Hvis man kom spadserende på sine flade fødder, kunne man være temmelig sikker på at blive attrapperet af politiet, der ville tro, at man var en fordægtig eller tosset personage.

*

Man bliver faktisk ikke imponeret af særlig meget i USA. De er såmænd ikke synderligt længere fremme med teknik og andre ting end vi herhjemme – det hele er bare i en nok så stor målestok.

Hvad jeg godt kunne lide ved menneskene ude på prærielandet var, at de var så dejligt uhøjtidelige og usnobbede. De var så lige med hverandre, og fremmede tog de hjerteligt imod. Der er ikke meget med formaliteter og dikkedarer. Dette oplevede jeg for resten på en tur til Black Hills. Jeg kom gennem hoved- og residensstaden Pierre, en køn lille by med 5–6000 indbyggere, og jeg var inde at se regeringsbygningen. Da en dame bad mig skrive mit navn i en fremmedbog, og hun så, jeg var fra Danmark, blev hun svært ivrig.

– Nej, se jeg var »dane« – så var jeg jo også

skandinav. Det var guvernøren også, han var af norsk afstamning og ville sikkert gerne hilse på mig.

Jeg tvivlede lidt og troede, at hun spøgte. Men pigebarnet løb ind på et andet kontor og kom straks efter tilbage. Guvernøren, mr. Gubberud, ville meget gerne se mig, og han forstod norsk og kunne give mig besked om alt, hvad jeg ønskede at vide.

Guvernøren tog imod med opsmøgede ærmer bag et mægtigt skrivebord, fyldt med en dynge morgenpost. Han var en stor, stærk mand – tidligere farmer, og det var en ordentlig arbejdsnæve, han langede ud. Det var nu så som så med hans kendskab til norsk, og vi endte med at snakke »american«. Manden var uhyre elskværdig, men jeg kunne forstå, at hans tid var knap, så det blev ingen lang samtale.

I det næste numer af »The Arlington sun« fik folk at vide, at mr. Hald fra Copenhagen havde været inde for at »shake hands« med selve guvernøren. Jeg tænkte ved mig selv: Mon det går lige så formløst til hos mr. Kennedy i »Det hvide hus« eller på vort hjemlige Amalienborg?

Syd Dakota kaldes solskinslandet, landet med de skønne solnedgange, og solen – både Vorherres egen og »Arlington sun« – skinnede da også på mig næsten hver dag, mens jeg var derovre. Jeg boede nogle dage ved bredden af Lake Poinsett, og det var vidunderligt om morgenen at se solen stå op, mens dens stråler spillede på søens blå vand. Men allerskønnest var der dog ved aftentid – sådan en stille aftenstund, når de store prærievidder lå som et bølgende hav, der er falden til ro, mens solen stod rød som et flammende bål, der langsomt dør ud. Når solen forsvandt der langt ude bag kimingens rand, flød dens stråler som floder af guld ud over den grønne prærie. Har man set dette syn, så har man for evigt tabt sit hjerte til South Dakota.

JOHS. HALD

Ann Wæwwer å æ atombomb

Af J. N. Christensen, Hansted

De æ da fåskrækle, hwa di ka find oe å law te undt å fåtræj.
De håd æ it tint,te såen skuld ed goe, de æ kisom, de wel æ da sej.

Halfjæssenstyv oer hår æ løwed, ja ja, å sit å høt epo møj,
I ka trow dæ æ ski nøj sien da, dengång Ann Wæwwer bløw føj.

Æ ka how den føst tog hæe po æ jowr, den føst bil ued po æ vej,
den føst flywmaskine æ soe, ja æ gjoer, I ka trow Ann Wæwwer wa mæj.

Å no ka æ sed mæ æ avis hærindd i æ stuel i mi ejjen stow
å løes, te no håe di osse ku findd po atombomb – ja, de ska æ low.

Jow, di ka find oe, æ ska low fue di ka, men båre på måg å po skidt,
di goe øwwe gevind – ka I how – jaja – hwa Ann Wæwwer hå såe så tit?

Æ atombomb bløw æ prek po æ i, de håd æ et trowed, di kundd.
Di æ osse så wætte lieg i æ ti, men di foe nok lukked djer mundd.

Æ atombomb foe æ kaski oller å si, men I mo sejj, Ann Wæwwer hå fåtold:
I ka godt ræen mæ, jer lyw æ fålist, hvis I foe såen jen i jer knold.

* * * EN * * * THYLANDSK FORFATTER

MARTIN JENSEN, DEN EVNERIGE, DER DØDE * * * * SÅ UNG * * * *

AF ALBERT JENSEN, GETTRUP

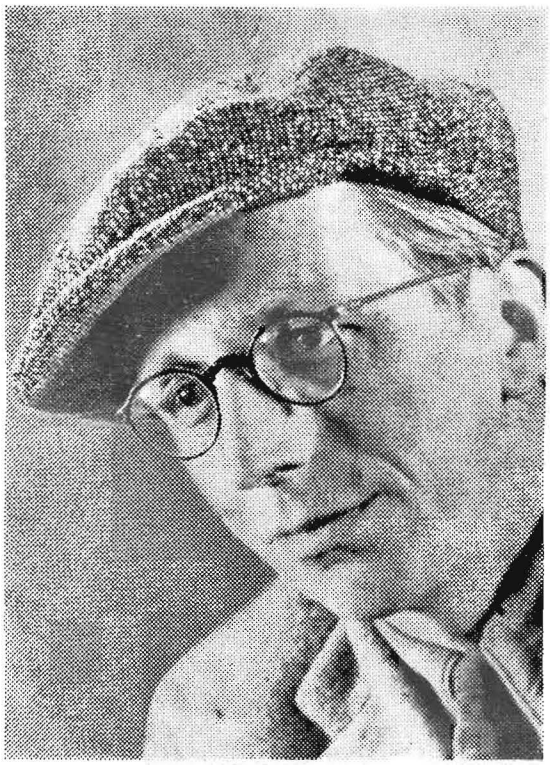

JEG FINDER i mine gemmer tilfældigt et avisudklip fra 1959, en anmeldelse af min broder Martin Jensens bog »Vestenvind«, som da var udkommen i anden udgave. Anmeldelsen bar overskriften »En glemt forfatter« og begynder sådan:

»Martin Jensen døde 1945. 14 år efter er hans navn bogstavelig talt glemt af de fleste, kun hans venner husker ham, kun de, der mere eller mindre tilfældigt har en af hans bøger stående på reolen, har måske tænkt på ham, når deres blik falder på dens ryg . . .« – og så følger iøvrigt en fin anmeldelse af bogen. – – – Og jeg sidder tilbage og tænker, og minder fra barneårene og ungdomstiden vælder op i én, og Martin er i mange af dem, fordi han som en »storebror« var med til at præge éns oplevelser, ja, hele tilværelsen som barn og ung. Javel, han er glemt af mange; i den korte tid, han levede, nåede han ikke at slå sit navn fast, så det blev stående i lange tider, selvom hans bøger nok, da de kom, vakte en del røre. Nogle var begejstrede, andre det vi kalder forargede, få var ligegyldige.

Glemt ja, men ikke af nære venner eller af os, hans søskende, – dertil virkede han for stærkt på os, der var i nær berøring med ham, og ikke mindst på os, der som hans små søskende voksede op og nød godt af hans rige evner og frodige fantasi, sådan som den udfoldede sig allerede i drengeårene.

Det var ham, der satte kolorit på legene derhjemme, det var ham, der levendegjorde de forskellige skikkelser for os, når vi gik op i vore lege, hvad enten det var Robin Hood og hans mænd, Kong Erik og de fredløse, eller når den »gule ulv« sneg sig hen over de endeløse prærier. Legene, skikkelserne blev helt levende og nærværende i kraft af Martins fantasi, det blev til drengeminder, der aldrig glemtes.

Det samme gælder den periode, hvor han i lang tid fortalte en fortsat roman for os, der handlede om, hvordan en flok flygtende jøder havde dannet grundstammen for indianerne. Der blev fortalt, både når vi sorterede kartofler, og om aftenen i sengen. Jeg er aldrig blevet klar over, om der lå noget, han selv

havde læst, til grund for det, han fortalte, eller det bare var fantasi, men spændende var det for os, hans tilhørere.

*

Så gik tiden. Martin rejste hjemmefra, først til Hvidbjerg på realskolen, senere til Birkerød og under studieårene i København, men altid var ferierne højdepunkter i vores tilværelse, for så kom Martin hjem, kom med det friske pust fra en verden, der var fremmed og spændende for os. Det gjaldt, når han fortalte om livet på skolen, men i ligeså høj grad, når han delagtiggjorde os i alt det, der optog ham udenfor selve skolelivet.

Det er Martin, jeg kan takke for, at jeg i de unge år blev hjemme i bøgernes verden, også bøger, en landsbydreng ellers normalt ikke ville læse. Nu var det ikke nok med »Den gule ulv« eller Robin Hood, nu blev det Viktor Hugo, Ibsen, Tolstoj m. fl., og senere blev det tredivernes forfatterkuld, navne der kendtes fra tidsskriftet »Vild Hvede«, og andre unge forfattere, f. eks. Jørgen Nielsens bøger optog os meget.

Der er ingen tvivl om, at vi blev påvirket stærkt af Martins syn på livet – også hans politiske – der var han jo i de unge år orienteret helt til venstre. Det øvede også sin tiltrækning på os, ikke sådan at vi slugte det hele råt, men i diskussioner og samtaler prøvede vi på at vurdere tingene, eller, som det hed mellem os, vi reformerede verden, mange gange i sene nattetimer, når samtalen drejede sig om alt det, der optog os. Det var i en bevæget tid, mellemkrigsårene, med skyggen af Mussolini og Hitler ind over vore grænser, mens den spanske borgerkrig rasede, med LS og JAK-bevægelser, med kriseforlig og politiske studehandeler, i den tid, da politiske demonstrationer blev slået ned af ridende politi, under Stauning og Zahle. Vi gennemdebatterede det hele, og mange gange gik bølgerne højt, når modstridende synspunkter gjorde sig gældende.

Som årene gik, spredtes søskendeflokken over hele landet, til Bornholm, Sjælland og forskellige steder i Jylland, ja, helt til USA. Det blev efterhånden sjældent hele flokken kunne samles derhjemme. Så hændte det en sommerferiesøndag i 1934, da de fleste af os var samlet, hvor det kom på tale, at vi var ved at miste forbindelsen med hinanden; gode til at skrive til hinanden var vi jo ikke, familiesammenholdet var i fare. Da var der en af os, der foreslog, at vi skulle lade en vandremappe cirkulere imellem os, hvorved vi kunne holde forbindelsen vedlige og fortsætte vore drøftelser af de små og store ting, der optog os. Idéen vakte bifald, og den blev straks realiseret. Vandremappen kom til at være familiens bindeled under navnet »Goddav ijen«, som Martin foreslog.

*

Underligt er det at sidde og blade i disse gamle bøger nu. Alt imellem himmel og jord blev drøftet, fra de almindelige familiebegivenheder til de store verdensproblemer, alt fra seksualmoral til Indremission, KFUM og -K, statskirke eller frikirke, smudslitteratur, LS og Dansk Samling, og hvad der ellers var fremme i tiden. Og alle gav vi vort bidrag, men gang på gang, hvis diskussionen var ved at løbe ud og køre i ring om de samme ting, var det Martin, der kastede nyt ved på bålet, kom med nye ting, der skulle debatteres, fremsatte nye, undertiden for os chokerende påstande, som vi så efter bedste evne søgte at gendrive eller underbygge, hvis vi var enige med ham, og der var som før nævnt stof nok.

En af de ting, som optog os meget, var den kløft, der var og stadig er, mellem by og land, arbejder og bonde, og en af Martins drømme gik ud på engang at få skabt et blad, en avis, der kunne være brobygger mellem de to befolkningsgrupper, en drøm, han aldrig nåede at få realiseret.

Martin var den sidste, der skrev i bogen. Da den tyske besættelse var en kendsgerning, indstillede vi skriveriet. Vi ville ikke risikere, at

den på en eller anden måde skulle komme i forkerte hænder. Der var fremsat så mange udtalelser, som besættelsesmagten ikke uden videre ville godtage. I de sidste indlæg, der er dateret den 12. april 1940, skriver Martin: »Så skete det altså, i syv år har man ventet på, det skulle ske, og så blev man alligevel overrasket, da det skete, da man en morgen vågnede og hørte flyvemaskinerne brumme over hovedet, mens det regnede med grønne flyveblade – – – tyske. Ja, jeg synes ikke, jeg kan samle mig til at fortsætte diskussionen i denne bog. Nu taler realiteterne deres eget stærke sprog. Nu gælder det for enhver af os om at vise, hvad styrke vor tro og idealer har . . . .«

Disse ord blev som noget af et løsen for os søskende under besættelsen, forskellige var vi nok, og forskellig blev også den måde, hvorunder vi bekæmpede nazismen, men alle var vi på én eller anden måde med.

Men i dag gemmer vi disse gulnede blade som et minde om en søskendefloks forskellige syn på mangt og meget, og der er ingen tvivl om, at Martin lod sig inspirere gennem den, da han arbejdede på »Vestenvind«, da bad han netop om at få de første bind sendt over til sig, uden tvivl for på den måde at kunne give udtryk for landsbyungdommens synspunkter.

*

De mennesker, der kun kendte Martin gennem hans bøger, fik vist ofte et forkert indtryk. Javel, han kunne slå hårdt, han kunne revse, når det var det, han ville, men også i hans bøger glimter humoren, smilet i øjenkrogen, og humoren var en af de kostelige gaver, han var i besiddelse af. Den kunne give sig udtryk på mange forskellige måder.

Et af de gode minder om Martin er fra den sidste sommer, han levede. Da var han hjemme delvis på rekreation og skulle samtidig gøre sin sidste bog» Hvad udad tabes« færdig. Det var i sommeren 1944, netop i 100-året for højskolens begyndelse i Danmark. Det skulle markeres i vores hjemlige KFUM og K, og det var faldet i min lod delvist at arrangere denne aften. Jeg skulle som følge deraf byde velkommen både til den højskolemand, der var taler, og til forsamlingen.

Alt det snakkede Martin og jeg om, og der var jo noget stof, der interesserede Martin. Hans to sidste bøger var jo netop fra 1848 og 1864, og det var faktisk Martin, der skrev den tale, jeg holdt ved denne lejlighed i missionshuset, hvor baggrunden for højskolens fremstød blev trukket op. Han var selv med denne aften. Vi morede os begge over, at han, den strenge revser af KFUM og K, selv ligefrem var medarbejder, når lejlighed gaves. Dette manuskript gemmer jeg endnu.

*

Martin var bundet med stærke bånd til sit hjem og til mor. Der var så meget, han gjorde oprør imod, så meget, han skulle frigøres fra, så meget han var i opposition til. Det kommer også til udtryk i hans bøger, og alligevel er der jo en hyldest til det ægte, sådan som han kendte det fra mors liv, og han blev aldrig færdig med at hylde mor i sange og digte. Vi gemmer som noget kært Martins digt til mor på en af hendes fødselsdage, sangen om blomstermor:

Stor var ej din stue, mor,
og ungerne var mange . . .
men til blomster blev der plads,
og blomster skaber sange.
Mor – mor – blomstermor,
snart er alting minder,
men af mindets blomster vi
en æreskrans dig binder.

Blev af gæster stuen fuld,
du sa' med fryd og gammen:
»Blomsterne de skal ha' plads,
så får I rykke sammen«.
Mor – mor – blomstermor,
altid plads til glæde
blev der i dit lille hjem,
skønt tit du måtte græde.

Alle som i huset kom,
du skulle blomster vise:
Har I set min kala her?
og se til flinkelise!
Mor – mor – blomstermor,
midt i dagens virke
så du skønheds mindste spor,
din verden blev en kirke.

Fuld af tidsler er vor jord,
og meget må der grædes,
tak til dig, der lærte os
ved grøftens blomst at glædes.
Mor – mor – blomstermor,
mange hundred gange
mindes vi din blomsterskat,
og blomster skaber sange.

Og endnu stærkere giver han udtryk for sin beundring og bundethed til mor i vistnok det sidste digt, han skrev til hende, skrevet på hospitalet i foråret 1944, digtet »Ørnemor«:

Som på ørnevinger
mod himlen steg din tro
bygged fra det lave
mod evigheden bro.

Hverdagslivets stræben,
alverdens usseldom
kunne ikke røre
dit hjertes helligdom.

Stærk som en løvinde
med ukuet mod
gennem livets ørken
gik du fod for fod.

Kraft til alle andre
rummede dit sind,
manges mod du styrked,
klapped mangen kind.

Dine viltre unger
ad egne veje gik,
overalt dog fulgte
os dit moderblik.

Gammel nu ad åre,
men ung af ånd og tro,
over alle kløfter
din kærlighed slår bro.

Moder – ørnemoder,
se din viltre flok
fløj nok bort fra reden,
men vi husker nok,

hvem der mildt os plejed
i de unge år,
hvem der kærligt læged
livets onde sår.

Midt i livets tummel
føler vi dit blik,
hører vi din stemme
som en sød musik.

I vort hjerte toner
med usvækket klang
som genlyd af din stemme
evighedens sang.

Som på ørnevinger
endnu din stærke tro
fra jordens trange dale
mod evighed slår bro.

Er det mærkeligt, at netop ord som disse sætter sig fast i éns sind, for det var jo også vor hyldest og tak, han tolkede.

Besættelsestiden blev for Martin en hård tid, sygdom og personlige afsavn mødte ham, hans hustru måtte flygte til Sverige i efteråret 43, og hele krigens råhed og menneskenedværdigelse, altsammen var det en byrde for ham. Noget af det kommer til udtryk i digtet »Menneskesønnen«, skrevet ved juletid et af krigsårene:

Hvad vil du i denne verden,
ensomme menneskesøn?
troede du, jorden ventede dig
frodig og sommerlig skøn?
ak, den er blevet en ørken,
her kan kun torne gro,
her er ikke stedet,
hvor menneskets søn kan bo.

Hvad vil du i denne verden,
her gælder den stærkes lov,
her hersker de hylende ulve,
som sultne går ud på rov,
sjakalerne lister i mørket
og mætter sig grådigt på lig,
her hører du kun i det fjerne
de døendes hæse skrig.

Hvad vil du i denne verden,
du, som vil stifte fred,
her hvor det gælder at dræbe
og træde hverandre ned.
Hvad vil du i denne verden,
du, som vil glæde og lys,
her er kun plads for angsten
og dødens kuldegys.

Hjemløs er mennesket blevet
her på sin egen jord,
fredløs må mennesket vandre
her, hvor kun rovdyr bor,
skjult i de mørke huler
venter han træt og svag,
venter i længsel at høre
et menneskes hjerteslag.

Martin fik ikke lov at opleve 4. og 5. maj 1945. Hvor kunne jeg have undt ham det, og så ved jeg, at også for ham ville tiden, der fulgte, sådan som den udviklede sig, være blevet den store skuffelse. Havde han fået lov at leve, ville vi have haft een forkæmper mere for humanisme og medmenneskelighed, een mere til at deltage i den aldrig afsluttende frihedskamp.

*

Martins mest kendte bog er »Vestenvind«. Det var den, der slog hans navn fast, og vil man have et sandt billede af tredivernes landboliv, så får man det ved at læse sidste halvdel af denne bog. Men det er jo et spørgsmål, om Martin ikke med de to små bøger »Frihed for Loke« og »Hvad udad tabes«, handlende om 1848 og 1864, ikke har skrevet noget, der vil blive stående længere end »Vestenvind«. Jeg har ofte sagt, når der var tale om »Vestenvin«: I skylder også Martin at læse disse to bøger. Det er også væveren fra Mern, den ganske almindelige almuesmand, der bliver valgt som folkets kårne mand fremfor den lærde professor. Disse bøger var Martins svar til nazisme og bagstræb, det var een af hans måder at føre frihedskampen på.

I en tid, hvor der ofte skulle læses mellem linjerne, hvad der ikke måtte skrives direkte, lod han disse historiske personer være talerør for det, han ville have sagt, og der er vist ingen tvivl om, at netop disse to små bøger giver et mere sandt billede af folkets frihedskamp på den tid end mange andre romantiske fremstillinger. Al det forlorne bragesnak svinger han svøben over, derfor er de stadig nutidige, så sandt som hver slægt skal kæmpe sin egen frihedskamp. Netop på grund af dette er det forstemmende, at han bliver kaldt en glemt forfatter.

På vor barndoms høj i Sundby, den høj, der spillede så stor en rolle for Martin i barndom og ungdom, der hvor han drømte sine drømme, der hvor han altid søgte hen, når han var hjemme, der står en mindesten, der bærer hans navn og data. Den er rejst af hans venner, det sker, der kommer mennesker langvejs fra, og spørger om vej til højen. I stenen er hugget nogle linjer af Martins egne:

Blæs, blæs vestenvind
evig uden hvile,
lær du mig trods storm og blæst
ukueligt at smile.

Det var noget af det, han ville os, lære os og sig selv at smile trods modgang og blæst, lære os den udholdenhed og styrke, som vestenvinden ejer, og blandt andet derfor glemmer vi ham ikke.

ALBERT JENSEN

Heksen fra Hjardemål

Et tidsbillede fra år 1686

Af C. Brunsgaard, Thisted

THY har naturligvis haft sine hekseprocesser i de århundreder, da mørk overtro og religiøs fanatisme fik heksebålene til at flamme over Europa. Der skal nok også have været mange sådanne tragiske begivenheder i fortidens Thy, men det er kun en begrænset del af dem, vi har noget kendskab til. Alene i »heksetiden«s sidste hundredår, fra ca. 1600 til ca. 1700, blev her i Thy en halv snes mennesker brændt for trolddom, mens nogle tiltalte blev landsforvist.

Den sidste hekseproces – men til gengæld den mest omtalte – var den store djævlebesættelsesaffære i Thisted og omegn i 1696–98, i den tid, da voksende oplysning og tolerance var ved at få heksebålene til at ebbe ud. Under denne affære havde den lidet oplyste og meget brændevinsdrikkende almuesbefolkning sikkert glædet sig til at skulle se nogle gode heksebål, men de blev snydt for denne folkeforlystelse. Ligeså gik det ved den næstsidste trolddomssag en halv snes år i forvejen. Skuepladsen var da Hjardemål, og her var lagt rigtig godt op til at få en – som man mente – rigtig nederdrægtig heks svedet af.

*

Baggrunden for Hjardemål-dramaet var den ganske almindelige: sygdom og uheld blandt mennesker og husdyr. Hvor sådant indtraf, søgte man ikke så meget efter en naturlig forklaring som efter en person med »onde øjne« og med evner til at øve trolddom. Uvidenheden var stor, og overtroen havde et forfærdende omfang – men man må dog erkende, at for datidens mennesker var der ikke tale om overtro, men om tro. De troede fuldt og fast på trolddom og djævlevæsen, og når der hændte dem noget ondt og skadeligt, så måtte visse personer ved deres lyssky kunster og deres forbindelse med selve Fanden være ansvarlige derfor.

Hovedpersonen var en kone fra Hjardemål klit, Maren Christensdatter, gift med husmand Søren Christensen, kaldet Store Søren. Om hende samlede de truende skyer sig i sommeren 1686, og i august mødte otte mænd fra sognet på Hillerslev herreds ting og anklagede hende for trolddomskunster. Maren Christensdatter blev arresteret og ført til Thisted, hvor hun sad fængslet, mens sagen stod på. Den 12. oktober kom sagen til behandling og pådømmelse ved herredstinget, hvor retten beklædtes af Christen Poulsen, der var fuldmægtig hos amtsskriveren over Thy og Morsø amt, Jens Hanssøn. Her mødte de otte sognemænd som vidner med deres anklager.

En af dem beskyldte Maren for, at hun gennem en halv snes år af og til ved sin trolddomskunst havde beskadiget ham selv, hans kvæg og hans »mælkind« (køernes mælkeydelse), og det var sket på en så umanerlig måde, at han havde lidt stor skade. Han havde

så taget Maren med op til præsten, hr. Peder Nielsøn i Hjardemål. Denne har efter hvad man kan skønne været en rigtig skrap heksejæger, og efter at han havde haft Maren under behandling, var det blevet meget bedre hos vedkommende mand – hans køer gav så megen mælk, som de aldrig før havde gjort.

Flere af de andre mænd vidnede på lignende måde. Det var bleven rent sølle med deres »mælkind«, og mælken var desuden bleven så ringe, at svinene ikke ville drikke den. De havde så talt dunder til Maren Christensdatter og truet med at anklage hende for øvrigheden. Så var det en tid blevet bedre med køerne, men siden blev det igen galt, indtil Maren blev taget med en tur op til præsten. Det hjalp, og køerne gav så megen god mælk, som de ikke havde gjort i mange år.

En af mændene havde mistet en ko og en kvie, der begge var døde for ham, og da han en dag kom fra Nørstrand med et par svin, mødte han Maren, som gik og rev græs op i klitten. Han betydede hende, at dette ikke var tilladt, og hvis ikke hun holdt op, ville han indklage hende for øvrigheden. 4–5 dage efter døde et af hans svin, og nogen tid senere døde yderligere to svin og et føl. Alt dette lå et par år tilbage, men nogle måneder før retssagen kom frem, havde en af hans køer fået en stor kalv, og desuagtet gav den ingen mælk. Manden nærede mistanke til Maren, og sammen med nogle af de andre vidner lovede han at yde nogle penge til de fattige i sognet, hvis Vorherre ville hjælpe dem til rette i deres sager. Det blev også bedre, da de fattige havde fået pengene, men det varede ikke længe, før en ko blev syg, og den ville i flere uger hverken æde eller drikke. Så talte de med en datter af Maren, og de beklagede sig »med grædende tårer«, idet de beskyldte Maren for at være årsag til ulykkerne.

*

En anden beskyldning gik ud på, at Marens mand, Søren Christensen, tillige med en nabo, Anders Jensen, havde været i handel med en tredie mand om en ko, og de var bleven enige på 4 skilling nær, og det endte med, at de delte dem. Men næste dag lod sælgeren handelen gå tilbage, fordi Anders Jensen ingen fæstepenge havde taget. Siden den tid havde Anders Jensen ingen nytte haft af sine køer, og en af køerne havde en ulidelig pine, så den hele tiden holdt munden åben og dens ånde var hed som ild. Den klagede sig, så det kunne høres langt bort. Dette skyldtes sikkert Marens trolddomskunster.

Sognepræsten Peder Nielsen var også indstævnet som vidne, men havde fået forfald, og der blev fremlagt et skriftligt vidnesbyrd fra ham. Præsten kunne »sandfærdigen vidne«, at Maren Christensdatter gennem de år, præsten havde kendt hende, havde været berygtet for trolddom, »hvilket jeg herved attesterer, så sandt hjælpe mig Gud!«

Dette vidnesbyrd blev tiltrådt af flere, af hvilke nogle tilføjede, at Maren Christensen også havde taget goden af deres mælkind. Således vidnede Karen Ingvartsdatter, at da Maren Christensdatter for ca. 11 år siden i fire år havde »haft goden« af hendes forældres mælkind, kom Maren en dag hen til hendes fader, Ingvart Mikkelsøn, og hende selv, da de stod ved deres tørvestak og vognhus. Maren sagde, at andre folk havde fortalt hende, at Ingvart ville have hende brændt. Derpå kom de op at skændes, og kort efter mistede Ingvart en af sine bedste køer. Næste dag blev en anden ko syg og ville ikke æde noget af sit eget foder i 14 dage. Hvad den skulle æde, måtte de hente andet steds fra, og sådant ville den godt æde.

Peder Pedersøn vidnede, at for ca. tre år siden kom Maren Christensdatter hen til ham og begærede en kjærv (kornneg) af ham, og under hensyn til hendes rygte og til den frygt, både han selv og naboerne nærede for Maren og hendes trolddom, gav han hende kjærven. Flere af de andre vidner ytrede, at de ligeledes af frygt for Maren havde efterkommet ønsker fra hende.

*

Fuldmægtig Christen Poulsen fremlagde nu

de bekendelser, som Maren Christensdatter nogle uger i forvejen i flere vidners nærværelse »frivillig unødt og utvungen« havde aflagt, og som gik ud på, at hun havde taget mælken fra folks køer på den måde, at når hun havde lånt kunne se noget dertil. Og når hun ville bede Gud om forladelse, kunne hun ikke gøre sine bønner med andagt. Hun syntes, at hun var forandret, og at det ikke stod således til med hende som forhen.

deres mælk, slog hun noget af det på ilden i Fandens navn. Herved kom der fløde på hendes egen mælk, og hun fik mere smør af det end tidligere. Hun kunne altså straks mærke, at hun havde taget det gode af de andres mælk. Dette gjorde hun dristig og frimodig og uden frygt, men dog var det noget underligt for hende, når dette skete, skønt hun ikke

Da hun blev spurgt, hvem hun troede, der havde formeret hendes fløde og smør, når hun slog mælken på ilden, svarede hun, at hun vel vidste, at Gud ikke gjorde det. På spørgsmålet om, hvad hun havde lovet Fanden for at han skulle skaffe hende fordele på de andres bekostning, var hendes svar, at Fanden havde villet tilskynde hende at forsværge sin dåb og

kristendom, hvilket hun dog ikke havde villet gøre. Fanden havde da været hos hende i en sort kats lignelse. Tilsidst havde hun dog forsværget sig, men hun havde ikke ment i sit hjerte, at hun ville holde løftet. Endelig bekendte hun, at en kone i Vigsø ved navn Inger havde lært hende kunsterne for mere end 10 år siden, og denne kone var nu død.

Disse bekendelser blev i retten oplæst for Maren, og hun bekræftede dem. Kun var det ikke en kone i Vigsø, men en i Snedsted, der hed Sidsel, som havde lært hende trolddommen. Derefter oplæstes en bekendelse, som hun senere havde aflagt, og som gik ud på, at det var hendes egen moder Sidsel Pedersdatter fra Hillerslev, som havde lært hende kunsterne for 13 år siden, omkring et år før hun døde. Fremdeles bekendte hun, at dengang hun i forsommeren forsvor sin dåb og kristendom, begærede Fanden at få sit mærke sat på hendes kind, hvilket hun dog ikke ville tillade, men hun satte sit mærke på Fandens hoved med sin pegefinger. Hans sorte majestæt havde som nævnt en sort kats skikkelse på.

Efter at hun for retten havde bekræftet også disse bekendelser og ydermere havde draget vanten af sin højre hånd og fremrakt den pegefinger, med hvilken hun havde mærket Fanden, erklærede fuldmægtig Christen Poulsen, at det var klarligt at se, at Maren Christensdatter havde forset sig mod Guds og menneskers love og derfor var skyldig til den straf, som lovens sjette bog, første kapitel, niende artikel fastsatte, og han begærede dom i henhold hertil. Dommeren, herredsfoged Erik Eriksøn og de otte vidner kunne intet indvende mod dette, og dommen lød på, at Maren for sin grove, modvillige syndighed måtte lide straf efter nævnte lovbestemmelse, der lød:

»Befindes nogen troldmand eller troldkvinde at have forsvoret Gud og sin hellige dåb og kristendom og hengivet sig til djævelen, den bør levende at kastes på ilden og brændes«.

*

Så var hammeren falden, og den sølle Maren Christensdatters liv var ikke mange øre værd. Men en dødsdom skulle indankes for landsretten i Viborg, og dette blev da også gjort, idet man fra herredstinget begærede dommen stadfæstet, således at kvinden uden skånsel kunne vorde tilfunden lovens straf, sjælen til frelse, legemet til fordærv og andre til afsky, som det hed i skrivelsen til landsretten.

I Viborg skete imidlertid det for Hjardemålfolkene utrolige, at landsretten kom til et helt andet resultat. Landsdommerne var Erik Rodsten til Lerbæk, Kristoffer Bartholin til Bailumgård og landstingshører Frants Bering. De har været nøgterne og fornuftige folk, som nok kunne indse, at vidneudsagnene mod Maren Christensdatter var noget forvirret tøjeri, og at et kreatur nok kunne blive sygt, uden at det skyldtes trolddom. De har også været klar over, at selv om der ikke var anvendt tortur, så kunne der være huseret sådan med en stakkels enfoldig kvinde, at hun tilsidst ikke vidste hverken ud eller ind.

Hvad sogne præsten har sagt til hende og skræmmet hende med, ved vi ikke, men alt tyder på, at han ikke har været blødsøden, og efterhånden har Maren vel selv troet, at hun var en heks. Hun var jo lige så hildet i djævletroen som alle de andre.

Landsdommerne talte indgående med Maren om hendes bekendelser og spurgte, hvem der havde fået hende til at bekende alt dette. Maren forklarede, at man havde givet hende brændevin og herset så længe med hende, at hun tilsidst sagde det, som de ville have hende til at sige. Når hun i Hillerslev herredsting havde gentaget sin tilståelse, var det »fordi hun ikke havde bedre forstand«.

Landsrettens dom kom til at lyde på frifindelse. De mod Maren Christensdatter rejste beskyldninger kendtes ubegrundede og magtesløse, og de måtte ikke i nogen måde komme hende til skade på liv eller frelse. Således var Maren altså renset og kunne uden fare drage tilbage til Hjardemål. Hvorledes hendes liv senere har formet sig, vides ikke, men man

kan levende forestille sig, at hendes hjemkomst ikke er blevet hilst med glæde i sognet, hvor så stærke kræfter havde været i bevægelse for at få hende kastet på bålet. Hun har sikkert ikke haft det rart mellem de folk, der stadig betragtede hende som en afskyelig troldkvinde.

*

Pastor Peder Nielsøn i Hjardemål, der var hendes »sjælesørger«, og som havde været særlig optaget af at sørge for, at hun blev brændt, har efterladt sig det eneste vidnesbyrd om, hvorledes man i sognet tog mod den frikendte kvinde. Præsten synes at have været helt konfus over, at hun vendte tilbage, og han skrev følgende meget talende brev til biskop Bornemann i Aalborg:

– Da Maren Christensdatter her af sognet, som i lang tid har været berygtet for trolddomskunst, nu på landstinget er frikendt, idet hun har benægtet sine forrige og mange gange gjorte bekendelser, så fordrister jeg mig til at sende Eders velædle højærværdighed en kopi af landstingsdommen. Jeg besøgte samme kvinde fire gange, mens hun sad fængslet i Thisted, og hun bekendte for mig, at hun i tre år havde taget klagernes mælk og smør fra dem. Jeg var siden hos hende den 27. september, og da formanede både jeg og kapellanen i Thisted, hr. Hans, hende så længe med Guds ord, at hun frivillig med flydende tårer på kinderne bekendte 9 poster, så vi andre græd med hende. Men når hun på landstinget løgnagtig har sagt, at man havde givet hende gode ord og brændevin, da formanede vi hende vel med al sagtmodighed, og brændevin fik hun også for en skilling, men ikke i den hensigt, at hun skulle sige, hvad vi ønskede sagt. Når hun fik brændevin, var årsagen, at hun kom til os i et kammer hos Jens Svendsøn i Thisted ved 10-tiden om formiddagen, og da klokken var 3 om eftermiddagen, klagede hun over kulden, og da hun endnu var fastende, fik hun af medynk brændevin for en skilling og et stykke brød dertil. Derefter var jeg tillige med hr. Hans hos hende den 4. oktober, og efter mange påmindelser til hende af Guds ord, bekendte hun endnu to poster. Endelig var jeg hos hende den 24. november, tre dage før hun blev ført til Viborg, og da bekendte hun for hr. Hans og mig ved højeste ed, at hun havde åbenbaret for os alt det, hun vidste sig skyldig i. Den 1. december blev dommen afsagt på landstinget, og den 8. december kom hun her til sognet igen, men siden den tid er hun ikke kommen til folk, langt mindre til kirken i hele 13 uger, thi hun har en ond og bange samvittighed. Mange sognefolk har afsky til hende og frygter hende, de ønsker intet hellere end at hun måtte udryddes af sognet, og skal hun blive her i sognet, da vil mange tage ondt eksempel af hende og hun blive mange til stor forargelse. Jeg behøver Eders velædle højærværdigheds gode råd og vejledning og beder derfor ydmygelig, at Eders velædle højærværdighed vil værdiges at consultere mig med det første, om samme løgnagtige kvinde, som godvillig har bekendt det, hun har været berygtet og sigtet for, bør tolereres her i sognet og fra al straf og disciplin fritages.

Den lidet sympatiske sognepræst tilkendegiver her tydeligt, at der i timevis blev herset med kvinden, som hen på eftermiddagen endnu ikke havde fået et måltid mad. Han har ingen tanke for at hjælpe kvinden, som dog har været så hårdt med, og som nu er frikendt, men ønsker hende tværtimod stenet ud af sognet. Biskop Bornemann har dog været en mand af en anden støbning, og han giver sognepræsten følgende svar:

– Hvad tilforn med denne kvinde er passeret, har enhver vedkommende for Gud at stå til ansvar for, og Gud forbyde, at hans tjenere i nogen måde med nogen uren eller urigtig procedure skulle have besmittet deres hellige embede eller samvittighed. Men såsom landsdommerne med deres dom nu er gået imellem, og kvinden er pure frikendt, forundrer det mig højligen, at I endnu taler om forfølgelse og udryddelse eller om straf og disciplin. Af almuens tanker og misforståelser bør I, som skal lære andre, ikke lader Eder

forlede til nogen forgribelse, men I bør undervise sognefolket, at de ikke farer vild, idet de ville være klogere end øvrighed og dommere og holde dem for skyldige, som retten har kendt uskyldige. Synderne må I nok laste og straffe åbenbart i Eders prædikener, men med synderinden har I intet videre at gøre end i hemmelig samtale at røre ved samvittigheden og redde sjælen, så vidt I kan. Var dette et ukrudt, som skulle have været afhugget, da må de svare dertil, som er betroet sværdet og ikke uddrog det.

Med denne kraftige salut til den nidkære sognepræst slutter Hjardemålkvinden Maren Christensdatters saga for så vidt eftertiden kender den.

C. BRUNSGAARD

THY LAND

AF
ANTON JØRGENSEN
VALBY

Thyland, du er hjemstavnslandet
højt i Jyllands krone lagt.
Skønt vi adskilt er af vandet,
vi om dig står trofast vagt.
Vore bedste tanker bor
hjemme på den jyske jord.

Stærk og skøn naturen hæver
sig på dette kære sted,
barsk fra havet vinden blæser,
mildere ved Limfjords bred,
og når sol går ned bag skyer,
lyser Hanstholms stærke fyr.

Sommeren vor længsel vækker,
lærken sine triller slår,
og i kæret frøen kvækker,
storken over engen går.
Der er skønhed, der er fred,
det vi alle kendes ved.

Vaj da over fødelandet,
dannebrog, vort stolte flag,
over marker, over vandet,
vaj på hver en glædens dag.
Vore tanker højt mod sky
følger dig, vort elskte Thy.

fra det gamle album

Storetorv i Thisted 1912 (guldsmed Henningsens ejendom). J. Chr. Thomsen var fader til ekviperingshdl. Johan Thomsen, Thisted. I døren står til venstre lærling And. Klostergaard Jensen – senere frisørmester i Thisted – og til højre Alfred Jensen – senere frisørmester i Hvidbjerg Thyholm.

Thisted amtsråd 1910–16. Forreste række fra venstre: Gdr. N. Sloth, Hvidbjerg Th., gdr. Gramstrup-Andersen, Vestervig, gdr. Poul Stovlbæk, Karby, amtmandinden, amtmand Bache, gdr. Christoffer Holm, Sønderhå, gdr. Jens Kirk, Hundborg, husmand Anders Thogersen, Kløv, og proprietær Lützhoft, Tandrup. Bagest fra v.: Amtsvejinsp. Dalsgaard, gdr. Niels Madsen, Klim odde, amtsfuldmægtig Karner, proprietær N. Overgaard, Damsgård, gdr. N. Hansen, Toving, og amtsrådssekretær N. Terkildsen.

fra det gamle album

Unge thistedboer i trojen 1908. Fra venstre: Bogholder Ludv. Kortegaard (broder til møbelfabrikant K.), postassistent Jens Bredahl (senere postmester i Kobenhavn), Johannes Unden (son af fabrikant U.) og Frederik Bredahl (senere bryggeridirektor).

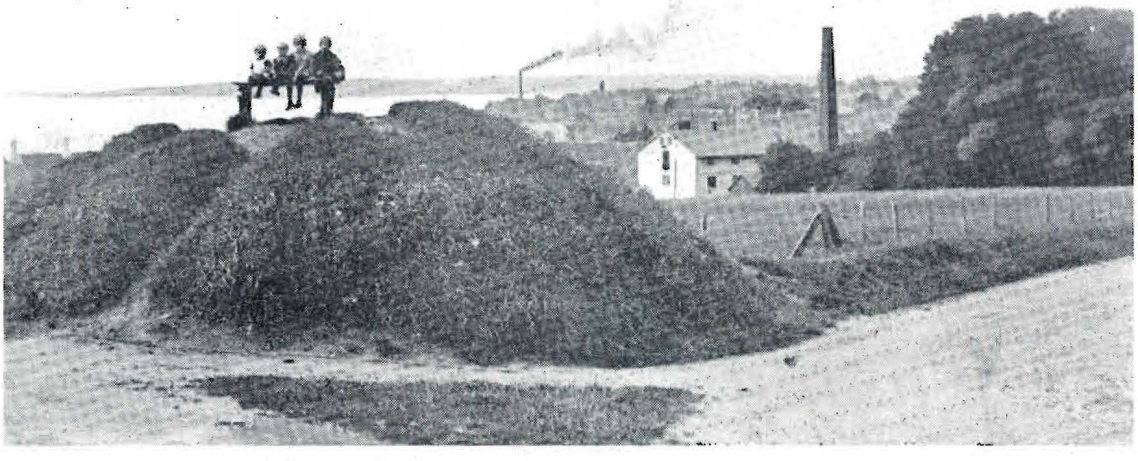

Udsigtshøjen på hjornet af Rosenlundsgade og Kronborgvej i Thisted 1915. Til hojre Thisted dampmølle og Carocksmindes have. Hojen blev fjernet ved en vejregulering 1930. Det var ikke nogen gravhoj.

fra det gamle album

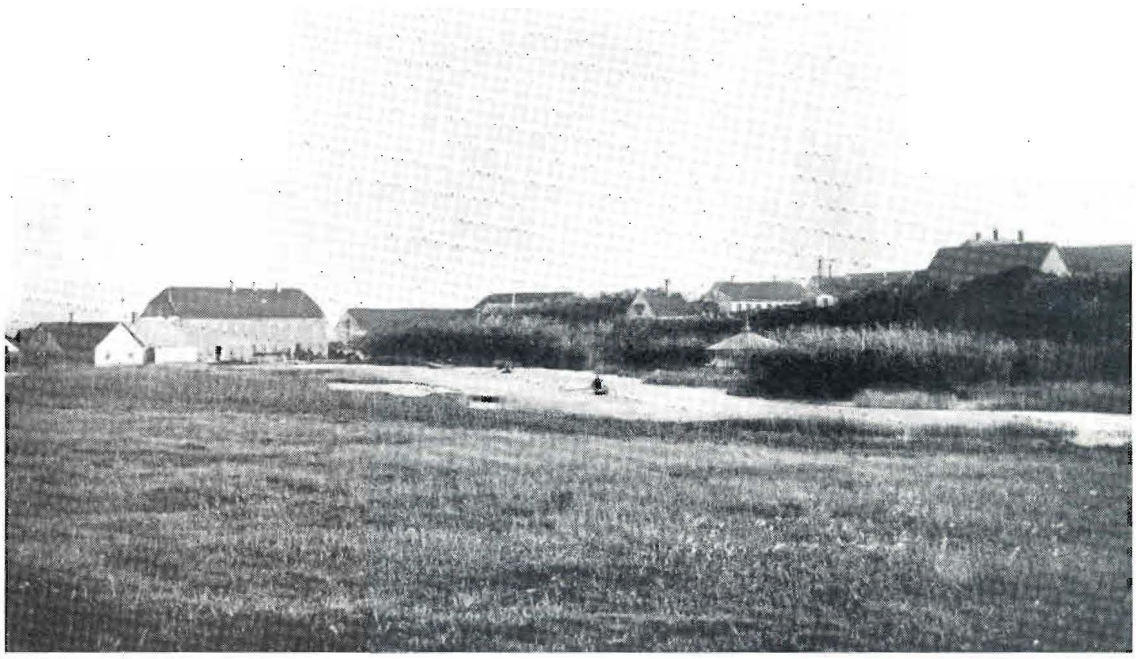

Morup mølle omkring 1910. Til venstre det gamle farveri med stampemølle, der var bygget ud over åen ligesom kornmøllen, der lå bagved, og som var bygget sammen med kroen. Møllen og kroen brændte 1863 og blev genopbygget. Vejen førte over en smal bro mellem de to vandmøller. Krogæsterne sejlede i robåde på molledammen.

400 års købstadjubilæet i Thisted 1924. Borgmester Aaberg byder ved havnen velkommen til kong Chr. d. 10. og dronning Alexandrine. Tilhøjre står amtmand Lehmann.

fra det gamle album

Bulbjerg badehotel opfortes 1907. Der blev i 1913 tilbygget en sal, som blev smukt dekoreret af maleren Gustav Fenger, gift med forfatterinden Thit Jensen. Hotellet blev 1943 nedbrudt af tyskerne, der anlagde befæstninger på Bulbjerg.

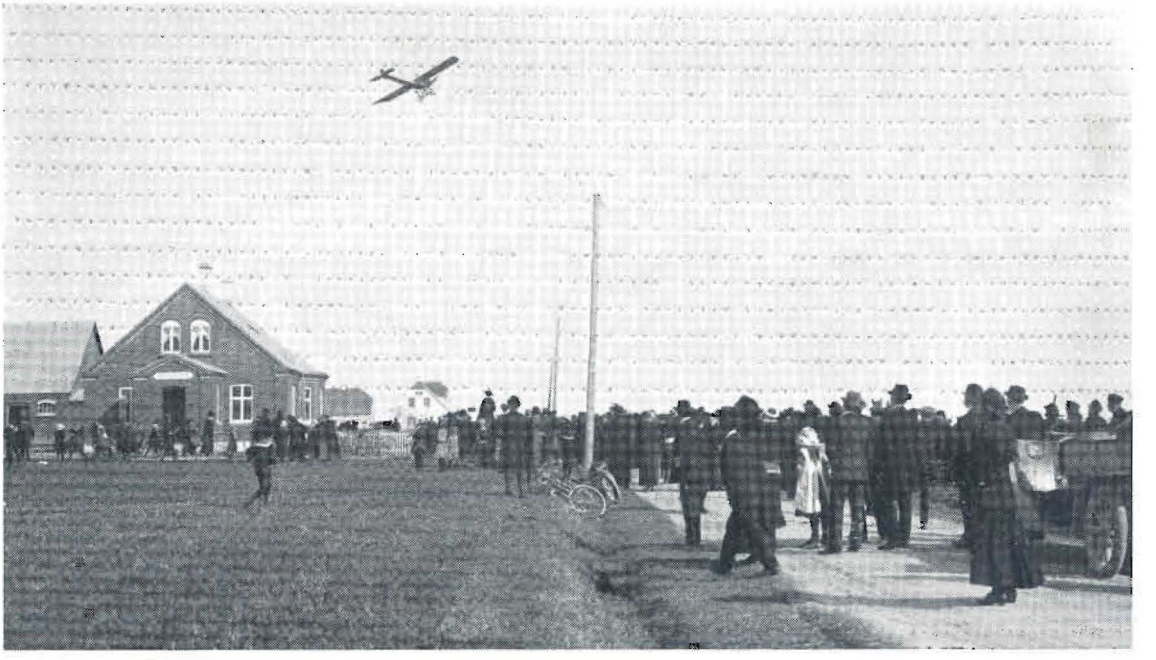

Thyboerne så forste gang en flyvemaskine den 30. september 1911, da franskmanden Poulain gav opvisning på »Rolighed«s marker ved Thisted. Her står »fribilletter« på Fårtoftvej og ser på vidunderet. Maskinen kom med jernbanen, pakket i kasser, og den kunne ikke flyve i blæsevejr. I baggrunden ses »Fjordlyst«.

fra det gamle album

Thisted fattiggård opførtes 1844 ved Munkevej efter at byens første fattighus i Norregade var blevet for lille. Ved socialreformens gennemførelse i 1933 blev forsorgsvæsenet omlagt, fattiggården nedlagdes 1935, og to år senere blev den brudt ned.

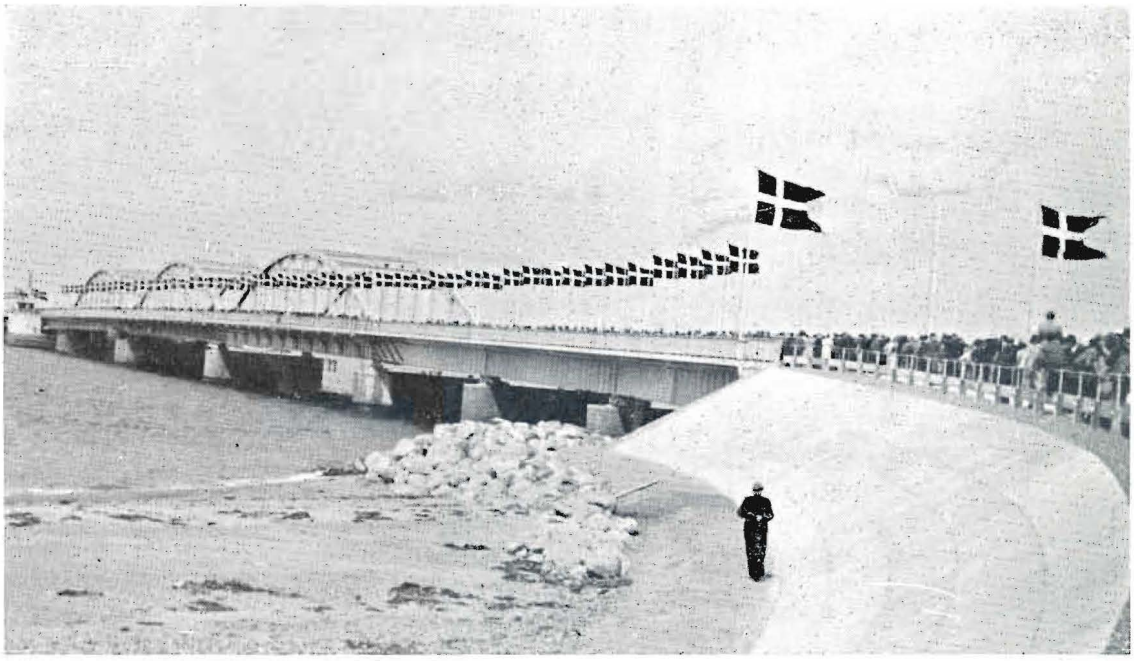

Oddesundbroen har i år fejret 25 års jubilæum. Broen indviedes 15. maj 1938 ved storstilede festligheder. Til stede var kong Chr. d. 10., dronning Alexandrine, kronprins Frederik, kronprinsesse Ingrid og flere ministre. Trafikminister N. Fisker holdt indvielsestalen. Der var 40–50.000 mennesker til stede. Her ses et billede fra sydsiden.

fra det gamle album

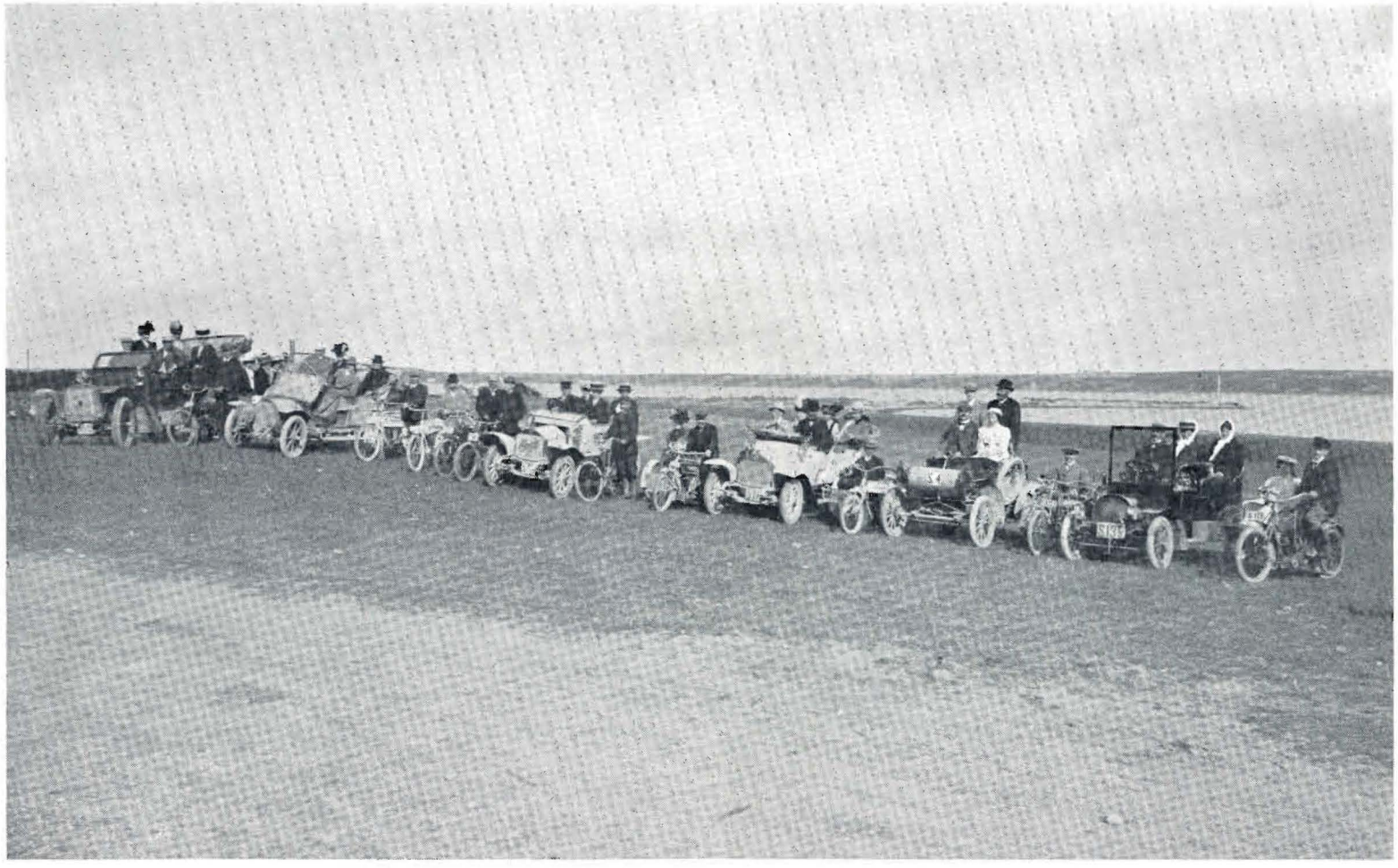

Thisted amts motorklub på udflugt til Sallingsund 1911 – det meste af, hvad amtet kunne præstere af motorkøretøjer. De seks bilister er fra venstre: Vognmand Jens Andersen, Thisted (senere murer i Torp), læge Buus, Hundborg, købmand Mads Skarup, Rær, købmand P. Taabbel, Thisted, ingeniør Sletting, Hansted (læmolens bygmester), og fotograf Slej, Hurup. Motorcyklisterne var næsten alle fra Sydthy og Mors. – I J. Andersens vogn på fløjen ses amtsvejinspektør Dalsgaard (med hvid kasket) og bag Slettings vogn (S 4) står guldsmed Degner, Thisted (med kasket). J. Andersens bil var en stor engelsk Sunbeam, dyr i drift og lidet driftssikker. Slettings vogn var encylindret, den bevægede sig i store hop og løb ofte varm. Benzin fik man for 9–10 øre literen, men til gengæld var gummien dyr, og den blev hurtigt ødelagt af vejenes flinteskærver.

fra det gamle album

De rigtige gamle kobmandsgårde i Thisted horer jo forlængst historien til. Her ses kobmand Nordentofts gård Østergade 8 (nu mejeriet Pasteur). Kobmand Nordentoft står længst til venstre, og foran Klitmoller-deligencen står postkorer N. Immersen Mortensen, Klitmøller.

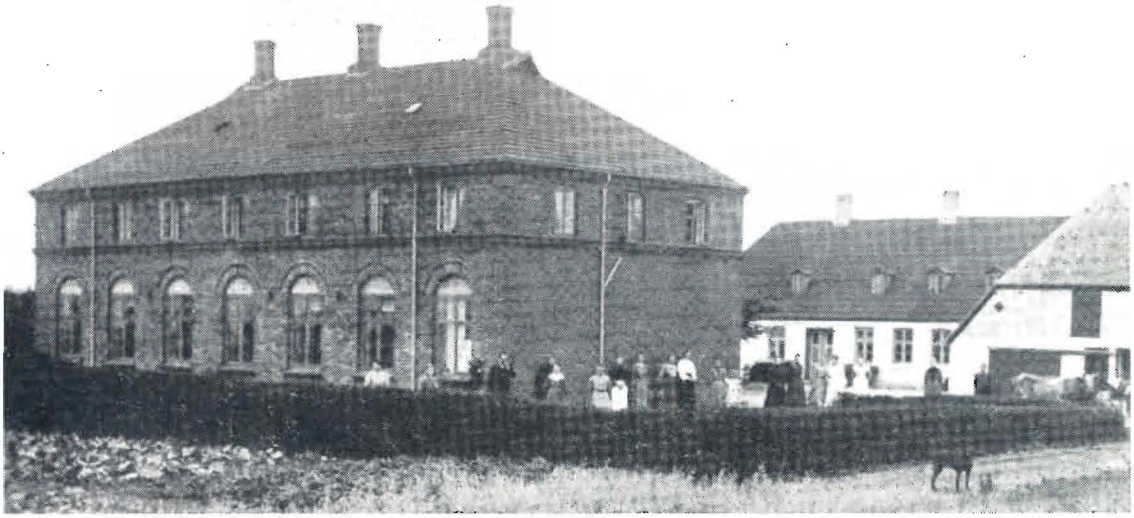

Thylands hojskole i Hundborg begyndte 1895 sin virksomhed i husmandsstedet til hojre, 1897 byggedes en gymnastik- og foredragssal, og ved århundredskiftet opfortes den to etagers skolebygning. Hojskolen blev nedlagt 1913 og bygningerne fjernet.

fra det gamle album

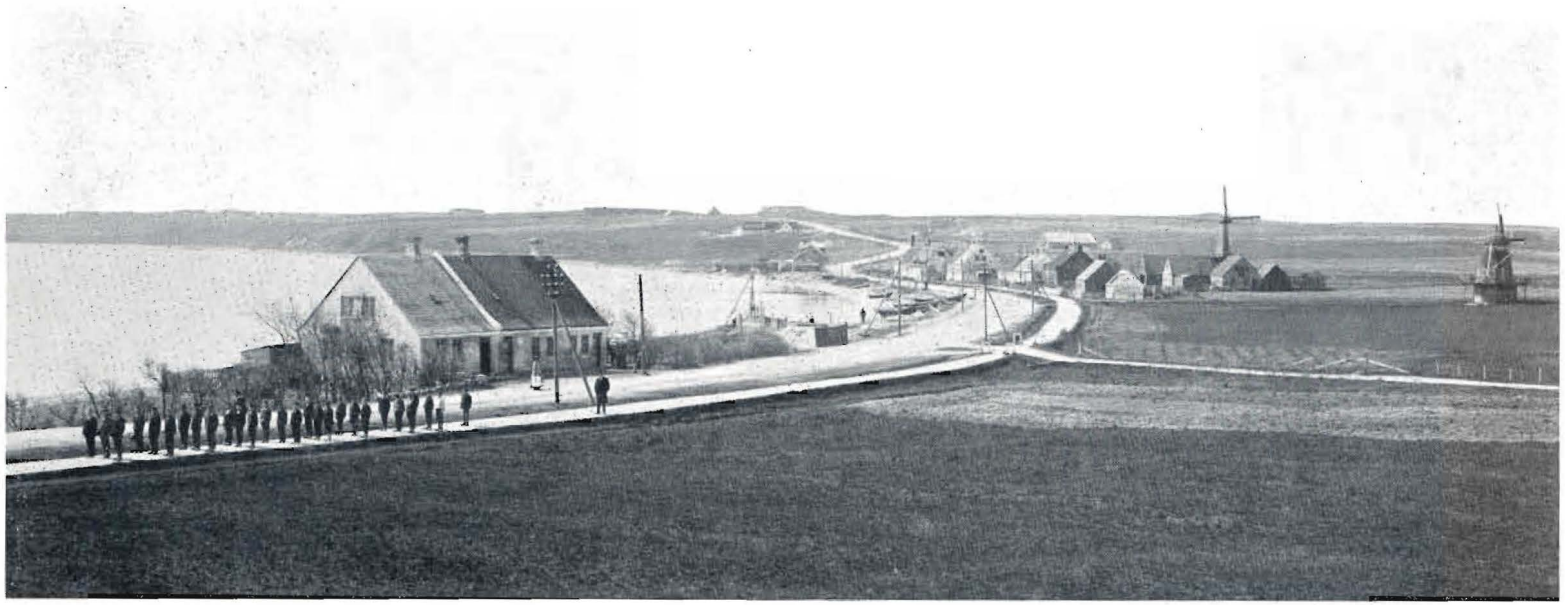

Dragsbæk i 1904 set fra Degnevangen. På landevejen står en klasse skoledrenge, der har spillet bold på Kapelsten. I de to huse til venstre boede Jens Smed og jomfru Winther. Husene blev fjernet 1952, da kystvejen skulle anlægges. Til højre Kapelstenvej og barkemøllen, der hørte til garveriet, som lå tæt op mod Dragsbæk ølbryggeri (nu margarinefabriken). Ved stranden over for bryggeriet ses de tre huse, der blev nedrevet ved en vejregulering i tyverne, og oven over dem Simons gård (nu CF-lejr). Oppe på bakken ses »granskoven«, buntmager Thinggaards hus (senere Mads Fredsø) og Chr. Nordentofts gård.

Har De gamle billeder

som måske kan interessere læserne af »Jul i Thy«? I så fald vil jeg være taknemmelig for at få lov at se dem.

C. BRUNSGAARD
Nørreallé 35, Thisted
Telefon 1754

THYLANDS HJEMMEVÆRN I KAMP MED ENGLÆNDERE

Dramatiske episoder fra krigen 1807—11

AF C. BRUNSGAARD, THISTED

THY og Han herrederne havde for ca. 150 år siden et hjemmeværn – kystmilitsen – som var virksomt under krigen med England 1807–11. Englænderne tog som bekendt den danske flåde, og de gjorde jagt på danske og norske skibe i vore farvande. Langs vestkysten var udstationeret små militære afdelinger, og de fik støtte af kystmilitsen, lokalt mandskab fra de vestlige sogne og fiskerlejer. Denne kystmilits kom adskillige gange i aktion – ikke for at afværge fjendtlig landgang, men for at hindre engelske krigsskibe i at kapre norske eller danske fragtbåde.

Det kom flere gange til fægtninger og dramatiske episoder. Første gang man her på egnen mærkede noget direkte til krigshandlingerne, var da nogle engelske skibe under en storm i december 1807 strandede ved Klitmøller, Vigsø og Lild. Skibenes besætninger blev taget til fange og ført til Thisted, hvorfra de senere afgik til Viborg og Randers.

*

Søndag den 29. maj 1808 kom det til en batalje ved Vigsø. Med sagte østlig vind løb 14 engelske skibe ind i Vigsø bugt, og en orlogsbrig på 18 kanoner nærmede sig land og udsatte to barkasser, som hver var bemandet med 30–40 mand. De blev dækket med heftig kanonade fra briggen, og hensigten var at bemægtige sig en brig, tilhørende Lars Chr. Skjelsgård, Vigsø. Den var samme dag bleven ladet med korn, der for kongelig regning skulle sejles til Norge.

Da skipperen mærkede fjendens hensigt, kappede han ankertovet og satte skuden på grund. Nogle ubevæbnede mænd af kystmilitsen kom de strandede til hjælp, og alle skyndte sig op til Vigsø by for at hente deres våben. Mens de var borte, tog fjenden en norsk båd med to mand, som lå ved stranden, og besatte den strandede brig, som de forsøgte at tage af grunden.

Imidlertid kom kystmilitsen til stede, men da den kun var bevæbnet med spyd, kunne den intet udrette mod englænderne, der opholdt sig på vandet. Først da gårdmand og underbefalingsmand ved kystmilitsen Andreas Eriksen kom til stede med 10 bøsseskytter fra Vigsø, kunne man angribe englænderne, og disse blev ved skydning tvunget til at forlade

Skjelsgårds brig, efter at de havde stukket ild på den. Det lykkedes dog kystmilitsen at få ilden slukket og redde briggen, hvis ladning havde en værdi af 6–7000 rigsdaler.

I august 1808 ville en svensk kaper tage fire kornladede skibe ved Vigsø, men en dansk kaper kom til stede og drev svenskerne bort.

*

Fra Vigsø var også udrustet en kaper, der førtes af Peter Skjelsgård, og som gjorde jagt på engelske og andre skibe. Den tog i hvert fald en enkelt prise, en hollandsk kuf, som den indbragte til Klitmøller,

I sommeren 1809 indkom en norsk kaper på rheden ved Vigsø med en prise, den havde taget. Det erobrede skib, der efter sædvane førte dobbelte papirer, hed »Jupiter« og var en galease. Kaperen fik tilkendt prisen, mod at ladningen førtes til en købstad. Der blev så i Thisted holdt auktion over ladningen, som var meget værdifuld. Rygter fortalte, at værdien var 8 tønder guld, ca. 800.000 rigsdaler. I vore penge i dag ville det vel være ca. 30 mill. kr. Ladningen bestod af manufakturvarer, farvestoffer, cacao, tobak, sukker, sirup, rom, krydderier, medicinalvarer, isenkram, dyreskind m. m.

Auktionen var besøgt af en mængde mennesker. Der var folk fra alle landets større byer, og der var opkøbere fra Hamborg, Leipzig og Wien. De fleste købere var godsejere, og der opnåedes høje priser. Auktionen indbragte ikke 8 tønder guld, men det blev dog til ca. 555.000 rigsdaler. Det var vist den største auktion, der nogen sinde er holdt i Thisted.

I denne forbindelse kan det nævnes, at det nordlige Jylland allerede et par år i forvejen var bleven »opfyldt med stads og luksusvarer«, som en datidig korrespondent udtrykker sig. I december 1807 forliste et rigt lastet engelsk skib ud for Tranum, og auktionerne over dets ladning varede flere dage og indbragte 77.000 rigsdaler. Dette skib blev i folkemunde kaldet »sirtsskibet«, og i lange tider derefter blev der på egnen talt om denne eventyrlige stranding.

*

27. april 1809 kom en engelsk fregat ind under land ved Thorupstrand og forsøgte at sætte sig i besiddelse af to småskibe, der lå på rheden. Angrebet blev dog slået tilbage af kystmilitsen og løjtnant Suhrs militære afdeling. Fregatten skød i to timer med kanoner ind mod land, men der anrettedes dog ikke væsentlig skade.

30. april samme år kom der hen mod aften melding fra ovennævnte løjtnant Suhr til overbefalingsmanden for kystmilitsen i Vester Han herred, at et norsk skib styrede mod land, forfulgt af en engelsk fregat. Der blev straks sendt ridende bud ud til de omliggende sogne, at mandskabet derfra skulle holde sig samlet og være parat til at afgå til Thorupstrand, så snart bavnen på Thorup kløv blev tændt. Dette skete noget senere, og i Klim og Thorup blev der ringet med kirkeklokkerne, et samlingssignal for kystmilitsen. Mandskabet afgik straks til Thorupstrand for at hjælpe det her liggende jægerkommando, som kun bestod af løjtnant von Suhr, en korporal og 19 menige.

På rheden lå syv norske fartøjer, deriblandt en kaperslup på 4 kanoner og to svingbasser, ført af kaptajn Ugland fra Arendal. Ved stranden lå en anden norsk kaperslup, ført af kaptajn Tønsberg fra Arendal. Sidstnævnte var under et sammenstød med fjenden nogle dage i forvejen bleven sat på land.

Det fjendtlige skib var »The Wrangle«, der førte over 40 kanoner, og det udsatte tre barkasser for at tage de norske skibe. De fjendtlige både var dog kun kommen halvvejs til land, da kaperfører Ugland gav ild med sine kanoner. Bådene blev så kaldt tilbage ved signal fra fregatten, som derefter gav det glatte lag, mens den nærmede sig kysten og kastede anker.

Mens dette foregik, bragte de norske kaperførere kanoner og ammunition i land og tog opstilling på stranden med ialt 24 mand. Fjenden udsende barkasser med 150 mand, og det

lykkedes under livlig geværild at besætte Uglands kaper. Englænderne måtte dog igen forlade kaperen, vistnok nærmest fordi Ugland, inden han gik i land, havde ladet hugge hul i skibet, ligesom sejlene var kappet. Under denne kamp blev løjtnant von Suhr såret i skulderen af et flinteskud, og kommandoen blev så overtaget af Hans Peter Severin Søren-

Fjendens bombardement havde varet fire timer, men anrettede dog ikke megen skade. Ud over løjtnanten blev en enkelt mand af kystmilitsen såret. Kanonkuglerne ramte et par huse, således et magasinhus, d.v.s. et pakhus, i hvilket skattekornet blev samlet til udførsel til Norge. Et af de norske fartøjer blev ramt. Så vidt det kunne ses, led fjenden nogle

sen, der havde stået ved kongens livjægerkorps, og som var broder til amtsforvalteren i Thisted, på hvis vegne han skulle modtage magasinkorn i Thorup.

De fjendtlige både roede så tilbage til fregatten, som i en times tid beskød kysten med sine kanoner. Derefter blev der for tredie gang forsøgt angreb med fire både, af hvilke den ene førte en kanon. Men heller ikke denne gang lykkedes det at tage de norske skibe, og efter at fregatten havde fortsat skyderiet til langt ud på aftenen, satte den sejl og stod til søs.

tab, navnlig ved at et kanonskud fra land ramte en af barkasserne.

Af kystmilitsen deltog kun 23 mand i bataljen. Resten af mandskabet fra Klim og Thorup var kun bevæbnet med spyd, og de øvrige sognes mandskab ankom først til kysten, da affæren var endt. I den officielle indberetning nævntes navnene på de 23 mænd, der havde kæmpet så uforfærdet, og endvidere fik underbefalingsmanden Peder Svendsen fra Thorup megen ros. En korporal fra et militært detachement i Vigsø, der havde været i Aalborg med nogle engelske krigsfanger, kunne

fra landevejen høre skydningen, og sammen med sine to jægere skyndte han sig til kampladsen og deltog i træfningen.

*

19. maj 1809 kom en stor engelsk kutterbrig ind under land en halv mils vej syd for Bavnebakken ved Stenbjerg. Den udsatte to bemandede barkasser med det formål at tage en norsk slup, der var ladet med rug, og som var sat på grund. Skønt det var langt fra den nærmeste bebyggelse, mødte dog en del kystmilitsfolk, og ved geværild tvang de englænderne til at forlade det norske skib med et tab af to mand. Orlogsmanden lagde sig nu nærmere mod land og åbnede en heftig kanonild, idet den samtidig udsatte fire bemandede barkasser. Så måtte kystmilitsen give tabt, og fjenden slæbte af med det norske skib, som dog var tilføjet en del overlast.

1. juni 1809 viste fjenden sig igen, denne gang ved Klitmøller. En flåde på 47 skibe styrede langs kysten, mens en kutterbrig holdt mod land og udsatte to barkasser for at tage en norsk galease, der lå på rheden. I Klitmøller var stationeret et jægerkorps under kommando af vicekorporal Ubbe Madsen, Næstrup, og jægerne blev sammen med kystmilitsens skytter og stedlige fiskere posteret skjult bag klitterne. Da barkasserne nærmede sig land, blev der af forsvarerne givet ild med geværer og et par enkelte kanoner, og fjenden måtte flygte. Et fornyet angreb blev også slået tilbage. Fjenden mistede flere mand, men på dansk side var der hverken dræbte eller sårede.

12. april 1810 ville to engelske krigsskibe ved Klitmøller bortsnappe en norsk provianteringsskonnert og en galease fra Klitmøller, der begge lå på rheden, men det lykkedes også denne gang at slå angrebet tilbage.

*

Den 9. maj 1811 ved middagstid kom to engelske brigger, en stor og en mindre, sejlende fra sydvest og styrede ind mod Aggerkysten. De havde udsat to barkasser, en stor med omkring 50 mand og en mindre med 10–12 mand, og disse roede nu foran skibene ind efter. Da de nærmede sig kysten, fik underbefalingsmanden hurtigt samlet 16–20 mand af kystvagten med skarpladte geværer. Men da barkassernes mandskab så disse folk på stranden, vendte de om og lagde til briggerne, som vedblivende styrede indefter mod Aalum og Vester Agger.

Et kvarterstid derefter landsatte den mindre brig en jolle under parlamentærflag med en løjtnant og fem matroser, og begge briggerne viste danske flag. Jollen kom tæt til land, og løjtnanten talte med underbefalingsmanden. Han overbragte hilsen fra den engelske kaptajn, som ønskede at få seks mand fra kysten ombord, og de skulle medbringe nogle fisk, som kaptajnen ville betale. Hertil svarede underbefalingsmanden, at dette kunne han ikke tillade. Parlamentærjollen vendte så tilbage til briggen, som lagde bak i vinden og styrede sydefter.

Der blev fra briggen affyret et løst kanonskud og derefter en del skarpe skud ind mod Agger, idet briggen gik tæt ind til revlen. Efter at være kommen et stykke sønden for Agger kirke (den tidligere kirke i Vester Agger), vendte den over og drev nordpå, mens dens kanoner gav det glatte lag ind mod land. Der blev senere fundet mange 18–20 punds kanonkugler i Agger og Taabel. En stor del af kuglerne gik i Flade og Ørum søer.

Der blev affyret omkring 100 skud, men mærkeligt nok blev hverken mennesker eller dyr ramt. Den største skade anrettedes på fisker Chr. Grøns hus, mens Grøn og hans hustru lå og sov til middag. Tre par spændtræer blev slået i stykker og en del anden skade anrettedes på huset. På skolehuset blev en indmuret tavle skudt ned, men da rummet inden for var pakket med tørv, anrettedes ingen yderligere skade.

Kanonaden, der begyndte ved 1-tiden, varede to timer, hvorefter krigsskibene forsvandt nordpå. Kystmilitsens distriktsafdeling

i Vestervig kom ned til stranden under bombardementet og var vidne til, at der blev fyret i den retning, hvor de fleste folk var at se.

Når et to timers bombardement på så nært hold ikke voldte større skader, må det erindres, at Agger og Aalum byer den gang lå gemt bag høje klitter.

*

Det uhyggeligste drama ved vestkysten under denne krig udspilledes juleaften 1811, da to store engelske orlogsskibe, »Defence« og »Sct. Georg« forliste ud for kysten mellem Thorsminde og Fjand. 1100 mand druknede i denne rædselsnat, og klitterne ud for ulykkesstedet har siden i folkemunde fået navnet »dødemandsbjergene«. Her blev for nogle år siden af den danske presse rejst en sten til minde om det store drama.

C. BRUNSGAARD

It så sær, te hun døed!

Af Jacob von Thybo

Da havboen hentede råd hos Maren Håning

DE THYLANDSKE HAVBOER var jo i ældre tid et folkefærd for sig med en egen indstilling og et særpræget mål – afsondrede som de dengang var fra andre egne. Der går mange fortællinger om dem.

En thybo »fræ æ havkant« havde i halvfemserne den sorg at miste sin kone, og det tog han sig meget nær. Sidenhen ville han dog gerne tale om den sørgelige begivenhed, og han fortalte, at konen var i lykkelige omstændigheder, og just på Mikkelsdag (29. september) nedkom hun med en dreng.

– De wa en swære kåel, sagde manden – æ trowr sandelig, te dæ ku' wær bløwen en dejn a ham, sånte so han da ued – båre han it håd wæt dødføj!

Konen blev efter fødselen meget syg og dårlig, og da manden lagde de forskellige ulykker sammen, kom han til det facit, at hun måtte være »forgjort«, der måtte være en i nabolaget, der havde pudset noget djævelskab på hende. Derfor kunne det ikke nytte at hente læge til hende. Mod hekseri og trolddomskunster kunne en almindelig doktor intet udrette, det vidste man da. Der var nok ikke andre råd end at drage »østernie«, som man sagde, ned til den berømte kloge kone Maren Håning i Vindblæs på Himmerland. Det var en lang og besværlig rejse ned over vejlerne, Hannæs og Aggersund, men manden kom da derned. Han skildrede situationen for Maren Håning og bad hende om råd. Maren hørte på ham, og så rystede hun på hovedet med de brogede tørklæder og sagde:

– Jo, det skal nok passe, at din kone er bleven forgjort på en eller anden måde, men vi skal nok få »de uen« drevet væk. Når du nu kommer hjem, så skal du give hende nogle mellemmader med papir som pålæg, og så skal du en aften ved fuldmåne lade hende krybe gennem en spaltet pilegren. Dette er det vigtigste, men der er også andet, du skal gøre. Efter at du er kommen hjem, vil der ret snart komme en ind ad jeres dør, og det er den, der

er skyld i ulykkerne. Du skal så give vedkommende en forsvarlig øretæve. Når du vil bære dig sådan ad, så skal din kone nok komme sig!

Manden rejste hjem, og just som han var ankommen og sad og fik sig »en bid brød og en dram«, kom naboens unge datter ind ad døren for at spørge til konens befindende. Hun skulle ifølge Maren Hånings anvisning have haft en på skrinet, men da hun var sådan en rar pige og havde været meget god mod den syge Mette Marie, så syntes manden, det ville være både synd og skam at tærske løs på hende. Han gjorde det heller ikke – men det viste sig også, at når ikke den kloge kones anvisninger blev fulgt, kunne Mette Marie ikke blive rask. Det blev stadig ringere med hende.

Manden fandt det snart nødvendigt at gøre endnu en rejse »østernie«, og da Maren Håning tog mod ham for anden gang, var hun ikke blid.

– Hun skjældt mæ ued, såen te æ wa we å trow, te Fajen plawed hind. Hun wa så gal øwer, te æ kamm ijen uden å ha gjow sånte som hun såe.

Omsider fik manden så en ny besked af Maren, men det var det samme om igen med papirsmellemmader, pilegren og lussing til den første, der viste sig i hjemmet. Men da sygdommen nu havde grebet mere om sig, kunne sagen ikke ordnes med en enkelt lussing. Vedkommende skulle have en god sinkadus på hver side af hovedet.

Manden nåede atter hjem, og længe varede det ikke, før hans dør gik op. Det var præstens dreng, der kom på besøg, og han havde en stor newfoundlænderhund med sig. Den sprang ind ad døren foran drengen.

– Nej si da, sagde manden. Så de æ dæ, din grimme køter, dæ render å gye undt for folk. Kaski de æ en ajn jen, dæ hå tåen di skikkels poe, men de æ osse lieg møj, do skal – som han kunne bande – fo ed betald!

Manden var rigtig gal, og han lod sin store næve falde et par gange på hundens hoved. Hunden gav et vældigt hyl fra sig og rystede på hovedet over den underlige form for velkomsthilsen, og så smækkede den resolut sine kæber sammen om mandens hånd. Nu var det ham, der hylede, og det var noget, der kunne høres. Det tog tid for ham at få sin hånd fri. og den var bleven slemt tatoveret af hundens tænder. Manden troede fuldt og fast, at selve den onde stak i bæstet, og han udbrød:

– Enten så Mett-Mari hun løwer helle dør, så wil æ min salighed it risikier mi lemmer å siel blyw te en ståkel!

Og når han senere berettede om hændelserne, føjede han til med et suk:

– Å så wa ed jo it så sær, te hun døed!

JACOB VON THYBO

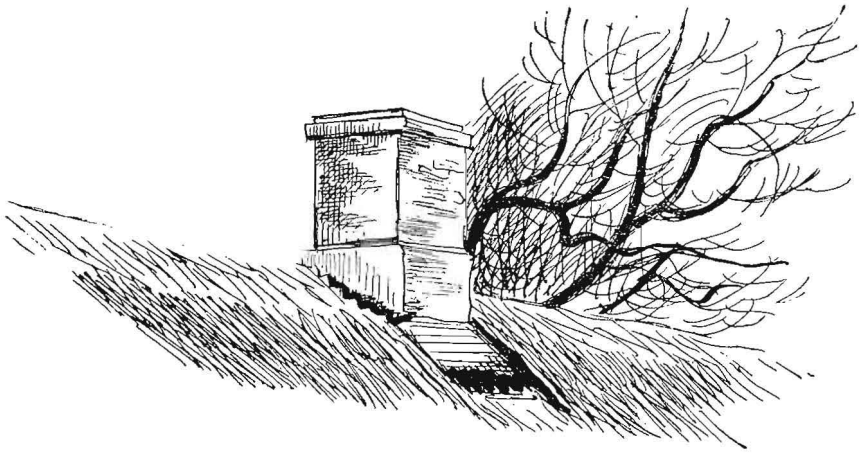

Rasmus

Af
NIELS SLOTH
Hurup

KINNER I RASMUS? Ja, de nok æ trower.
Han er den klogest her omkring, hur vi bower.
Om al ting wed han så gue beskejn,
han er kloger end bodde æ præjst å æ dejn.

Han wed så bestemt, hujn vi ska dryw vor jowr,
hva ti vi ska soe, å når vi ska rens vor rower,
å hwans vi ska dyrk, han wed lisse nyww –
hans ejen mark er han no et så svær te å dryww!

Er vor mark et for ræen, men ukrudt en diel –
for tidsel å følfued di grower a dem siel –
så kritisirer han å gir wos råe for de slemm –
han sku heller si lidt bejjer te hans ejen derhjemm!

Han ved så bestemt, hva vi ska gi vor gries
a vitaminer å miel å hva di hels ska ha å spies.
Tri måneder, så ka æ slagteri dem sammel –
hans ejen vil gjae blyw dobbel så gammel!

Vor kyer ska røjtes så bestemt hver en dåe,
de ka skam it nøt såen imell å slap åe,
å så ska di malkes bestemt te æ ti –
når et han er hjemm, blywe hans ejen hiel fri!

Å opdrag si baer er no it altier så let,
men han ved ed nøjagtig, ja lieg po en plet.
Han møder i æ skuel å tåer parti for han ejen –
de sku no hels wær en såg imell æ baer å æ dejn!

Po biler han hår da en vældig forstand,
hver skru å hver ledning, ja, de ordner han,
å hva jen ska gyer for å undgoe nøj knas –
mæ han ejen hår han altier en gruelig mas!

Ja, Rasmus er den klogest å æ folk her omkring,
han hår forstand po næjsten alverdens ting.
Han er et beskeden i snak å i tåel –
de mått han heller wær end sånte å pråel!

Da Peter snød Mine

... og oplevede sit livs store juleeventyr

Af ANTON VESTERGAARD, Nors

PETER OG MINE var søskende og havde i fællesskab en gård i det nordlige Thy. De havde ved århundredskiftet arvet gården efter forældrene, og de var begge ugifte. Mine var flittig som en bi, men det samme kunne ikke siges om hendes broder. Han var mere forsigtig i sin omgang med arbejde og anstrengelser, og desuden havde han den lille skavank, at han holdt lovlig meget af de stærkere drikke. Dette skjulte han dog efter bedste evne for søsteren. Ude i laden havde Peter i al hemmelighed en »kukmand«, en af de store lerdunke, som den gang var almindelige, og som kunne rumme tre liter brændevin.

Peter lod Mine trække det store læs, både ude og inde grasserede hun fra tidlig morgen til sen aften. I stalden struttede dyrene af velvære under Mines kyndige røgt og pleje, og omegnens beboere hentede mange meter vadmelstøj, som blev forarbejdet på Mines væv. I marken var hun nærmest specialist i roeudtynding, hun kunne overkomme så store arealer, at det var helt fantastisk. Jo, Peter havde en god makker i sin søster. I roeudtyndingstiden var Peter betroet dyrenes pasning på nær malkningen, den turde Mine ikke overlade ham, for sæt, at han ikke fik den sidste mælk ud af køerne! Mine vidste af gammel erfaring, at yverets sidste mælketår er den fedeste.

Gården havde seks korthornskøer, af hvilke den bedste kunne præstere sine tyve kilo mælk daglig. Den var gårdens stolthed, og den havde fået navnet Mette. Mettes afkom var en pryd for besætningen, hvert år præcis til jul nedkom hun med en kalv, som hun kunne være bekendt. Men Mette havde unoder, hun var nærmest overfølsom over for fluer og især da over for oksebremsen, som grasserede slemt, indtil folk blev så kloge, at de fik den udryddet. Jeg skal lige fortælle om en af Mettes skarnsstreger.

*

Det var en varm dag i juni, Mine havde rivende travlt i roerne, og hun havde indtrængende formanet Peter at få køerne hjem i stalden ret tidligt på formiddagen, da det tegnede til at blive usædvanlig varmt, så man måtte regne med, at bremserne ville være særlig aktive. Men det gik som Mine frygtede, Peter gik som sædvanlig og dryssede. Fra marken kunne Mine overskue de græssende dyr, og hun bemærkede med stigende bekymring, at der var ved at blive uro i geledderne. Hun ville dog nødig afbryde sit arbejde og spejdede efter Peter, men uden resultat. Der var nok ikke andet at gøre end at forlade roerne. Men inden hun fik gjort alvor af sagen, konstaterede hun, at Mettes hale pegede lige op mod himlen, et urovækkende signal. Mine smed træskoene, og i sine »fædløs-hueser« løb hun i retning mod Mette. Men hun kom for sent. Som en besat fo'r Mette rundt i tøjrslaget for endelig at sprænge lige ud – op fo'r tøjrpælen, den slog en kurve i luften for så at lande på

Mettes ryg. Dette gjorde koen helt amok – hun troede måske, det var en kæmpebrems, der slog ned på hende, og med en fart af mindst 60 kilometer i timen forsvandt koen i en støvsky ind over nabogårdens marker.

Mine optog forfølgelsen, men dette var håbløst, sådan en fart havde koen på. Nabogårdens ejer iagttog optrinet og morede sig kongeligt. Han fik alarmeret sin fodermester, og i forening søgte de at narre Mette ind i stalden. Men Mette betakkede sig for gæstfriheden og tog i stedet en tur rundt om gården. Imens arriverede Mine, og nu var de tre mod én. Mine kaldte og lokkede, men Mette lagde kursen om og styrede ned mod en sø i nærheden. Dette gjorde Mine helt rundtosset.

– Nu løber hun da nok lige ud i søen for at blive plageånderne kvit, jamrede hun, og så drukner hun da!

Naboen tog situationen med ro og betroede Mine, at hvis koen styrtede sig i søen og omkom, så måtte hun tage en af hans første præmie-køer ud af stalden kvit og frit. Dette beroligede Mine noget. Koen drejede da også af og styrede mod hjemmets stald, hvor den fredeligt lod sig arrestere af Peter. Hvor fredelig Mine var, da hun ankom, ved jeg ikke, men jeg kunne tænke mig, at Peter atter en gang fik at vide, hvilket håbløst individ, han var.

Efter roernes udtynding og efterrensning var der almindevis et lille ophold, inden kornhøsten stod for døren. Men når tiden var inde, nedlagde Peter med leen gårdens kornarealer, og Mine bandt hvert neg op. Det var lange dage med slid og slæb, men Peter hentede trøst og styrke i Mines gode, hjemmebryggede øl, og desuden havde han jo sin hemmelige

reserve i laden at ty til. Brændevinen var dengang billig, omkring 30 øre pr. liter.

Når kornet var bjerget i hus, var næste punkt på dagsordenen rugens såning. Gårdens jorder egnede sig godt til rug, som desuden gav megen halm. Dernæst skulle man tage kartofler op, og af dem havde man rigeligt. Det var en gammel tradition, at kartoflerne skulle være taget op inden Store onsdags markedet i Thisted først i oktober. Dette marked var en af årets store begivenheder for Peter, og han glædede sig altid til ved markedet at træffe et par særlig gode venner, som også holdt af at få sig et par gibbernakkere. Men et år var det slået fejl for Peter, han var kun kommen halvvejs gennem kartoflerne, da Store onsdag oprandt. Forsinkelsen skyldtes vistnok regnvejr, men Peter agtede sig dog til marked. Mine sagde imidlertid nej – kartoflerne gik foran markedsture, og Peter måtte bøje sig for husfredens skyld. Han lovede sig selv, at kartoflerne ikke mere skulle hindre ham i markedsfornøjelserne, og det næste år var han da også rettidig på færde. Store onsdag kørte Peter ad Thisted til med de to røde heste for fjedervognen, to smukke dyr, der var Peters stolthed. I højt humør ankom han til brugsforeningens gård, hvor hestene blev opstaldet.

*

Markedspladsen var fyldt med mennesker og dyr, handelen gik livligt, og på restaurationerne blev der drukket lidkøb. Peter havde fundet sine to kammerater, og de fejrede gensynet med adskillige kaffepunser. De to venner kunne ikke dy sig og ville have en forklaring på, at Peter havde svigtet dem ved forrige års marked. Peter svarede undvigende, at han ikke huskede årsagen, men tilsidst spurgte de lige ud, om det var Mines formynderskab, der var kommet i vejen.

Så fik de omsider Peter gjort vred, og han slog i bordet: Om de troede, han stod under skørtekommando? Han skulle vise dem noget andet. Om de selv var kørende til byen? Nå, de var kommet med toget! Så måtte de hellere køre med ham hjem. De skulle blive beværtet med smørrebrød og sul, øl og drammer, og de skulle også få en god cognac til kaffen.

Tilbudet blev straks modtaget, idet vennerne lod falde en bemærkning om, hvorvidt Mine nu ville være gæstfri sådan ud på natten. Men Peters mod var stivet af med kaffepunse, og han var høj i hatten. Han skulle vise dem, at han var herre i huset.

Under kørselen beundrede de to passagerer højlydt de to røde heste og Peter som en første klasses kusk – folk ville nærmest tro, han var ude på jordemoderkørsel.

– Men du får aldrig brug for jordemoderen, drillede de – Mine skal nok sørge for din anstændige opdragelse!

Nu kogte Peter over. Han rykkede hestene i stå og befalede de to kanutter at forlade vognen med det samme. De bad om godt vejr – det var da nådeløst og uforsvarligt at sætte dem af her på landevejen i nattens mulm og mørke langt fra deres hjem. Peter lod sig også formilde, og så strakte de to røde igen ud med retning mod hjemmet.

*

Peter bød sine gæster ind i stuen og kaldte på søsteren, hun måtte se at komme ud af køjen og servere for tre sultne mænd, der ikke havde fået fast føde hele dagen. Men Mine reagerede ikke, og så tog Peter anretningen i sin egen hånd. Det tog ikke lang tid, før et veldækket bord var arrangeret med brød og sul, øl og snaps, og på panden spruttede spejlæg. Det tegnede til et rigtigt festmåltid, men inden Peter nåede at byde til bords, stod Mine i døren, kun iført den nødtørftigste påklædning. Hun lignede et optrækkende uvejr og så på ingen måde gæstfri ud. Hun betragtede tavs det veldækkede bord, og der var spænding i luften. Så pegede hun med et bistert blik mod de to gæster på døren. De kiggede på Peter og ventede, at han skulle vise sin myndighed – nu måtte tiden være inde. Men Peter udgjorde en bedrøvelig figur af en husherre.

Han mimrede med munden, men fik ikke en lyd frem, og de to kammerater begyndte at trække sig tilbage. Under retræten nåede de lige at se Peters ryg, da han fortrak ind i sit sovekabinet. Grinende forsvandt de ud i natten.

*

Den næste dramatiske begivenhed forefaldt ved juletid. Koen Mette ventede som sædvanlig sin nedkomst, og den indtraf dagen før lillejuledag. Det blev en mægtig tyrekalv, og Peter og Mine måtte lægge alle deres kræfter i for at få kalven trukket i land. De var glade for, at der ikke blev brug for dyrlægen, for der rasede en sådan snestorm, at det nærmest ville have været umuligt at få ham frem. Mette var dog noget medtaget efter fødselen og kunne ikke komme på benene.

– Nu skal jeg brygge en solid hjertestyrkning til hende, trøstede Mine, så kommer hun nok til hægterne!

Mines medicin til køer i den situation var 4–5 liter varmt øl tilsat en liter brændevin, men da Mine fik fat i sin brændevinsdunk, konstaterede hun straks, at den var så mistænkelig let – den var næsten tom. Hun grundede lidt over dette mysterium, hun turde sværge på, at der efter forrige kælvning var mindst en liter i behold. Så kom Peter i forhør,

og han måtte efter mange udflugter ud med sandheden. Han havde været forkølet, og for at afværge den lungebetændelse, han frygtede, var han tyet til dunken, men han anede ikke, at han næsten havde tømt den.

Mine var vred for alvor. Her lå stakkels Mette så syg, at det måske ville koste hende livet, hvis ikke hun fik sin styrkende drik. Brændevinen skulle skaffes. Peter fik ordre til at klæde sig godt på og komme afsted til købmanden med dunken. Dette skulle ske pr. omgående. Peter bad for sig – det var da helt uforsvarligt at jage ham ud i det forfærdelige

Herrens vejr. Men Mine var ubønhørlig, og hun lod Peter forstå, at enten gik han eller også gik hun selv. Så drog Peter afsted.

*

Der var små tre kilometer hen til købmanden, og Peter havde vinden lige imod sig. Sneen piskede ham i ansigtet, og han var klar over, at opgaven let kunne overstige hans kræfter. Han forsøgte at gå baglæns noget af vejen, det peb i hans bryst, når han trak vejret, og til sidst tumlede han i grøften, hvor han blev næsten begravet i sne.

Da han atter kom på ret køl, erkendte han, at han måtte give op. Der var da for resten heller ingen grund til just at sætte livet på spil, for han havde jo sin private dunk i laden. Den var nylig fyldt op, og han havde lovet sig selv, at den ikke skulle røres før juleaften, når han var færdig med at fodre dyrene. Han måtte nu tilbage for at tilstå sin skrøbelighed for Mine – sikket hus der ville blive! Det tegnede ikke just til en glædelig jul!

Men pludselig undfangede han en fiffig idé. Kunne han blot slippe uset ind i laden, så ville han gemme sig på staldloftet et par timer og derefter liste sig ud i snestormen for endelig i forkommen tilstand at melde sig hos Mine med reservedunken.

Det lykkedes ham gennem en bagdør at slippe ind i laden, og på staldloftet borede han sig ned i det lune hø. Han takkede forsynet for reserven, altså den grå dunk, som blev hans redningsplanke. Men nu meldte der sig et nyt problem: Peter havde ikke noget ur hos sig, så han måtte slumpe sig til tidspunktet for sin »ankomst«. Så regnede han ud, at en time var 3600 sekunder, og når han talte til 7000 ville der være gået to timer, og han kunne lade sig se hos Mine.

Det gik godt med tællingen indtil halvvejen, så blev Peter søvnig, og snart efter sov han – om ikke just de retfærdiges søvn.

*

Da der var forløbet et par timer efter Peters afgang, begyndte Mine at blive urolig, han burde have været tilbage nu. Hun var jævnlig nede for at se til Mette, hvis tilstand stadig syntes at være kritisk. Hun lindede stalddøren for at se ud, men havde nær ikke fået den lukket igen, så voldsomt pressede stormen på. Mine blev mere og mere ængstelig. Det var faktisk ikke et vejr at jage en hund ud i, og dog havde hun sendt sin egen kødelige broder afsted. Hun syntes, Mette så bebrejdende på hende, og hun trøstede:

– Ja, lille bos, nu kommer Peter snart, og så skal du få den stærke drik, som du har fortjent, og som nok skal hjælpe dig!

Men der kom stadig ingen Peter. Sæt, at han var gået fast i en snedrive, så kunne kulden nemt overmande ham og gøre det af med ham. Hun søgte ind i sit lønkammer og bad en bøn om, at broderen måtte vende levende hjem. Så slog hun op i bibelen, men her fandt hun nu ingen trøst. Det sted, hun slog op på, handlede om brodermordet, da Kain slog Abel ihjel. Var dette at forstå som en anklage mod hende selv? Stod hun selv over for et brodermord?

Hun lovede sig selv, at hvis Peter nåede velbeholden hjem, så ville hun herefter være ham en god søster. Hun gav sig til at dække bord med det bedste, spisekammeret kunne præstere, og det var ikke småting. Til julen havde en velvoksen fedegris måttet lade livet, og det var et særdeles veldækket bord, der ventede på Peter. På komfuret kogte en kedel vand, for Peter kunne nok trænge til en stor, varm romtoddy, når han kom tilbage.

*

Oppe i høet sov Peter stadig, men han blev brat vækket ved rasende hundeglam neden under i stalden. Det var hunden »Perle« og den store hankat »Mons«, der var bleven uvenner – for resten noget, der hørte til dagens uorden. Peter anede ikke, hvor længe han havde sovet og var helt forskrækket. Nu måtte han se at komme ud i uvejret med dunken og blive sneet godt til, før han præsenterede sig for Mine. Han slap ubemærket ud på vejen,

hvor der havde lagt sig en vældig snedrive. Den vadede han ind i, og da han var ved at gå fast, satte han sig stille ned og lod sneen og stormen regere.

Imens vankede Mine hvileløs om derinde, og hun var ved helt at opgive håbet om at se Peter igen. Det var nu tre timer siden, han begav sig ud på den farlige færd.

Ud turde hun ikke vove sig, men hun gik ind i storstuen, hvor hun ved at ånde på en rude fik et lille kighul ud til vejen. Hun fik øje på noget mørkt i en snedrive og kom til at ryste af skræk. Mon det var Peter, der sad ihjelfrossen så nær ved hjemmet? Hun måtte ud for at se efter, men benene kunne næsten ikke bære hende. Hun nåede dog at komme ned i bryggerset, og her kom i det samme Peter tumlende ind ad døren. Hendes glæde var ubeskrivelig, hun modtog broderen med åbne arme, og hun løftede på dunken – jo, Peter havde klaret opgaven. Hostende og pustende fik Peter overfrakken af, og Mine fik ham lempet ind i det varme køkken, hvor hun bryggede ham en puns, som Peter ikke i lange tider havde smagt mage til. Så var det Mettes tur, og sikken et bryg, koen slubrede i sig. Den ville slet ikke give afkald på spanden, men blev ved at sutte og slikke bunden, og den livede kendeligt op.

Da Peter havde givet punsen sin bekomst, kiggede han ind i dagligstuen. Han ville knap tro sine egne øjne – sikke da en velsignelse af mad – steg, leverpostej, æg og så hans livret, den dejligste grisesylte – og en stor kande fyldt med skummende juleøl. Peter slog smæk med tungen. Mon søsteren var gået fra snøvsen – eller var han selv bleven tosset? Han anede endnu intet om søsterens udståede kvaler. Først da de sad ved bordet, fortalte hun ham, hvor grueligt bange hun havde været, og hvor dybt hun angrede at have sendt ham ud i det forfærdelige vejr.

Peter berettede om den strenge tur. Han havde været lige ved at give op, men hun havde jo sagt til ham, at såfremt han ikke ville hente medicinen til koen, så gik hun selv, og så meget mandfolk var han da endnu, at hvis en af dem skulle vove pelsen, så måtte det være ham. Når det havde taget så lang tid, skyldtes det især, at han meget af tiden måtte gå baglæns for at komme frem mod uvejret. Det var den værste tur, han havde været ude på.

– Men hjemad havde du da vinden i ryggen, trøstede Mine.

– Ja, tak skal du have, men da var driverne bleven så store, at jeg jævnlig måtte hvile midt i en drive og puste ud. Jeg var så bange for, at hjertet skulle slå klik, og hvis jeg havde fået et ildebefindende, ville det snart have været ude med mig i de kuldegrader, jeg var ude for.

– Det var akkurat det, jeg frygtede, sagde Mine stærkt bevæget.

Efter det gode måltid var de begge nede i stalden for at se til Mette, som var kommen på benene, og som var begyndt at æde af sit hø. Der var glæde i hjemmet, Mine bad Peter hvile sig, han havde rigtignok fortjent en god middagslur. Dette lod Peter sig ikke sige to gange, og med velbehag krøb han under dynen. Hunden »Perle« fik som sædvanlig lov at indtage sin plads i sengens fodende, og på dens lådne pels varmede Peter sine fødder.

Han syntes selv, han havde klaret skærene fint, og han havde meget at takke »Perle« for. Hvad kunne der ikke være sket, hvis ikke hunden havde vækket ham? Så havde han vel sovet til langt op på næste dag, og så havde Mine selvfølgelig alarmeret naboerne til en eftersøgning. Når han så var kommen frem fra sit skjul, var der bleven ballade, og han ville gennem lang tid være bleven overbegrinet på egnen.

Han ville aldrig glemme »Perle«, der havde reddet ham fra katastrofen. Nu var han avanceret til at være en helt i Mines øjne, og det morede ham. Der havde han for en gangs skyld pudset hende. Nu var der udsigt til den bedste jul, han længe havde oplevet. Peter trak dynen op over hovedet for at søsteren ikke skulle høre, at han kluklo.

ANTON VESTERGAABD

Wor ejen Serkus

En Par Grynt
om,
hwans
vi saante goe
aa lawwer

Saa skrej dæ da en Oer ijen mæ bodde undt aa godt,
æ Lyw beholdt vi, aa æ Føe haa vi da osse faat,
men Tuer aa Døww haa vi da hat mæ saant forskjellig Ting,
aa en Graaen Serkus haae dæ osse wæt hæe rojn omkring.

En kisom Winter haad vi da, de ska æ evig low,
saa laang aa kold aa fæel aa grem, te de wa liegfram grow.
Jen ku da sjøng den gammel Sang, hvis hels jen haad nøj Røst:
»I denne Winter haae vi hat en usædvanlig Frøst«.

Vi saat wor Lid te »Goliath« – vi trowed naturligvis,
te jen mæ saaen en Kjæmpenavn ku sajtens graes nøj Is.
Men dæe maat vi trow om ijen, aa vi wa spærred indd
hiel te Worherre send wos Tø mæ Suel aa Foroerswindd.

I Wejstervig ska Bette Kjesten jo wær potted hen,
aa di haae tured mæ aa fo hind grawed op ijen.
Dæ wa nue Folk, dæ tøt, de ku wær raaer aa fo aa si,
om dæ wa nøj i oll de Snak om hinne Kjærresteri.

Aa nøj wa dæ nok om æ Snak, saa vidt de ku forstaas,
men ajje Ting de wa da no de ræne, baare Waas.
Nej, jen ska oller stuel po olt, dæ blywe saae aa skrøwen,
fu dæ æ oltier jet aa aant imell ed, dæ æ Løwn.

Den sømand han må lide langt mere ondt end godt, godt, godt,
selv om han går i land, så kan livet være »håt«.
I Thisted sømandsforening de har med fred det småt,
hej komfaldera hurra – ja, det er noget småt.

Ved generalforsamlinger kan man ha det godt, godt, godt,
med fælles kaffebord og et hyggeligt spil kwot.
Denne her med »skål i skivet« kan lyde rigtig godt,
hej komfaldera hurra – ja, også ganske flot.

Men falder sømandsnæver i bordene lidt håt, håt, håt,
og skændes man og tramper, så er det mindre godt,
for det vil nemlig sige, man har ballade fåt,
hej komfaldera hurra – og det er aldrig godt.

Thyhwolm æ jo en dejlig Ejn, ja, snaar den bæjst, vi haaer,
æ Folk di løwer, fu jen aa tøkk, da osse rejtig raaer,
men nue aa dem tøvs ilywl, æ Klima æ wal taer,
di wild godt ha nøj Øl aa Dram nøj nærer we djer Daer.

En Awholdsvært, en gjæwe Mand, dæ nie we Søndbjerre Straaen,
han wild godt rækk di hæe sølle tøste Folk en Haaen,
aa dæ bløw holdt en swære Bojl, di haad ed nøj saa skjøn –
men de fæk han da Utak fue – de æ jo Werdens Løn!

Æ Toldere ku løjt æ Drammer, da di wa ued aa snues,
aa dæ kam Polleti aa tow æ Mand i æ Kardus.
Dæ fald en Bøed po en Par Tusind – de saae rejtig »Bang« –
æ sølle Mand han saat sæ hen aa sang en Klawesang:

Hr. dommer! Hr. dommer! Nu er De for slem,
De nænner mig sådan at støde!
Med bedste samvittighed mødte jeg frem –
De smak mig en væmmelig bøde.

Det var dog uskyldigt, vi holdt dette knald –
De troede mig ikke, men gav mig et skrald,
så hårdt, at jeg næppe mig rejser igen –
mit hjerte mon svide og bløde!

Hvad skal jeg da gøre, når folk lider tørst
og bønfalder mig om et bæger?
I kærlighed må dog vel den være størst,
der andre i nød vederkvæger.

Men se til de fyre jeg vanded som får –
nu alle som en de i nakken mig slår –
ja, verden er ond – jeg må ha' mig en dram,
som hjertesår lindrer og læger!

En Strieb a Kjømmænd sønderpoe haae osse hat nøj Døww,
di wild godt sæel nue Kasser Øl, fu di ska osse løww –
dæ wa en Rend a Folk te Tier, di sprang dem po æ Daer,
aa di wild ha nue Bajere, fu djer Halse wa saa taer.

En haltres Tusind Øller ska dæ osse nok wær skrejen,
men dæ wa de mæ æ Bevilling – hæe wa nøj i Wejen.
Æ Folk, dæ drak æ Øl, di bløw walsajt tepas aa glaae,
de gjow æ Kjømmænd it tesidst, fu di kam lidt te Skaae.

Di haad nøj Ukrued aa nøj Skidt i æ Goer po »Helleriis«,
aa de wild di jo gjae ha rydded væk naturligvis.
Saa strøed di en orlig Law a nøj Kemikaliewærk,
aa saa kam di æ Skidt te Lyws, aa de gik søreme stærk.

De hiele bløw rasiered, fu æ Goer bløw swejen aae –
de wa no helsen it æ Menning, ka jen da forstaa.
De trowed skam, djer »Medicin« haad lovlig kraftig wæt,
(men fand omsier æ Forklaaring i en Cigaret).

Der ligger en fæle mur i Berlin, det synes vi alle er trist,
men at der i Thisted er en lisså »fin«, har mange vel dårligt nok vidst.
Men nu blir der kæmpet om muren et slag, og der slås i bordene hårdt –
Så er det jo spændende for os at se, hvordan man får flyttet den bort!

Mossingbower æ stærkk aa sejj, når de myldrer po æ Wejj –
di wa kommen te aa tro, te di oller wild fo en Bro.

Aa naar dæ æ Nøe po Faer, kommer Mossfolk ued a Daer,
aa di goer it ind ijen, hvis æ Broplan blywe laa hen.

Lindberg han er it så ringg – han kam olt hwa han ku springg,
han tøt it, te de var waer, aa fo saaen en Rend po hans Daer.

Aa æ Mand wa flink a raaer – men hvis der no it ret snaaer,
skier nøj we Sallingsuen, blywe hver Mossingbo rejtig uen.

Kommer de it snaar i Skrej, taae di Kuen aa Baer mæj,
i æ Bil te Krestjansborre, hur di sætter sæ mæ hver si Korre.

Aa naar di haa Wost aa Brøe, ka di godt blyw hæe en Stød,
de ka blyw en hiel »sit down« po en mossingbosk Fasovn.

Krag aa oll di ajje Kaael, blywe nok aa fo i Taael,
di wil slaa fu sæ nue Koss we aa si saaen en Sværm fræ Moss.

Di nok sejer, wel æ tro: Wæsegue, her er en Bro,
taa en mæ jer i en Sæk, baare I saa wel flytt jer væk!

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen i det sidste år

1962

Oktober

1. Amtsskolekonsulent Chr. Mejlby, Sundby Mors, bevilges afsked fra 30. november.
Vestervig andelsmejeri fejrer 75 års jubilæum ved en fest på Hurup missionshotel.
2. Thisted andelsboligforening påbegynder opførelsen af seks husblokke ved Refsvej.
5. Hotel »Broen« i Oddesund sælges af fru Inge Larsen til hotelejer Harald Jespersen, Haslev, der vil drive det som missionshotel.
6. Thisted baptistkirke fejrer 50 års jubilæum.
8. Høsten, der har været meget vanskelig på grund af stadig regn, er tilendebragt med undtagelse af en del lave arealer.
10. Hillerslev andelsmejeri fejrer 75 års jubilæum ved en fest i byens forsamlingshus.
12. Ved amtspløjekonkurrence i Sundby bliver Egon Lyhne Pedersen, Sønderhå, amtsmester med 88½ points af 100 mulige.
13. Ved Vestervig kirke afdækkes Liden Kirstens og prins Buris grave på Nationalmuseets foranledning under ledelse af dr. med. Vilhelm Christensen, Roskilde. I gravene fandtes skeletter af en kvinde først i tyverne og en mand i fyrrerne, men der var intet tegn på, at manden havde været lemlæstet.
15. Thisted flyveklub og svæveklubben lejer et areal på Hundahlsbakke i Sennels til flyveplads, og pladsen er godkendt af luftfartsdirektoratet.
Vejdirektoratet meddeler, at der er bevilget tilskud til udbygning af landevejen fra Nors til Bjerre, 85 pct. af 2,3 mill. kr.
16. Vestervig-Agger kommune køber en villa til 60.000 kr. med det formål at indrette den til kommunekontor.
18. Fjernvarmecentralen i Thisted landsogn starter, og foreløbig får 87 forbrugere fjernvarme. Der er tilmeldt 117.
19. Fhv. kæmner Brinchs fårefarm på Fanø er endeligt likvideret. De uprivilegerede fordringshavere får 113.650 kr. eller 51 pct. Hvidbjerg-Lyngs kommune kommer ikke i betragtning, idet den i sin tid indgik på en særordning.
20. Hotel »Phønix« i Thisted sælges af J. M. Christensen til From Nielsen, Lynæs ved Hundested. Christensen køber restaurant »Morten P.« i Ringkøbing.
Thisted andelssvineslagteri efterbetaler 30 øre pr. kg.
Amtets kystfiskere nedsætter et udvalg til forberedelse af en filetfabrik i Hansted.
I Hvidbjerg på Thyholm oprettes et erhvervsråd med herreekviperingshdl. B. Poulsen som formand.
22. Kristelig lytterforenings storkreds for Thy og Han herred fejrer 25 års jubilæum ved en fest på Thisted afholdshotel.
27. Aggersund Tømmerhandel hærges af en brand, der anretter skader for ca. 75.000 kr.
28. Uglev missionshus fejrer 75 års jubilæum ved gudstjenester samt aftenfest i missionshuset.
30. Doverodde andelsmejeri fejrer 75 års jubilæum ved en fest på Ydby kro.
I Villerslev indvies den nye centralskole, der har kostet 904.000 kr.
29. Boddum forsamlingshus fejrer 50 års jubilæum.

November

5. Villerslev missionshus fejrer 60 års jubilæum.
6. Førstelærer Th. Østergaard, Tilsted, udnævnes til amtsskolekonsulent for Thisted amt.
Hvidbjerg realskole holder forældremøde, og det vedtages at bemyndige bestyrelsen til at forhandle om kommunens overtagelse af skolen.

7. Tilsted sogneråd går ind for en kommunal renovationsordning fra 1. april 1963.
12. Thisted sygehus indvier en ny moderne fløj mod Højtoftevej, som har kostet 9–10 mill. kr.
13. I Nykøbing indvies det nye sygehuskompleks, der har kostet ca. 10 mill. kr.
14. På Hanstholmen er dannet et erhvervsråd med vognmand Egon Harbo som formand.
16. Ved et møde i Hansted mellem repræsentanter for erhvervsrådet, fredningsmyndighederne og kommunerne opnås enighed om en plan for gennemførelse af kystvejen mellem Hansted og Klitmøller.
18. I Heltborg indvies et nyt missionshus, der er rejst ved frivillige bidrag af arbejde og penge, og som kun har kostet 32.000 kr.
19. Edv. Nielsen, Dover, fejrer 25 års jubilæum som formand for Sydthy husmandskreds.
23. Foreningen »Norden«s Thisted afdeling fejrer 25 års jubilæum ved en fest på hotel »Phønix«.
24. Arbejdernes samariterforbund i Thisted fejrer 25 års jubilæum ved en fest på hotel »Phønix«.
26. Sydthy regnskabsforening har opgjort landbrugets forrentningsprocent til minus 0,5 mod plus 3,6 året før.
27. Andelsbanken indvier en ny afdeling i Hurup.
29. Pastor Jens Viggers, Brovst, udnævnes til provst for Hanherrederne.

December

1. Amtslæge Lejf Folke, Thisted, fejrer 25 års jubilæum som embedslæge i Thisted amt.
3. Nordthy regnskabssektion har opgjort landbrugets forrentningsprocent til 2,8 mod 4,5 året før.
   Hjardemål sogneråd vedtager at nedlægge skolen i Hjardemål.
7. Statens jordlovsudvalg sælger Sindrup vejlegård til forpagter Arnold Krabbe for 450.000 kr.
   Gdr. Sigurd Yde, Dover, indvælges i Det kgl. danske landhusholdningsselskabs bestyrelsesråd.
9. Frisørmestrene i Thisted vinder for femte gang bykonkurrencen mod Skive og Holstebro og vinder en pokal til ejendom.
10. Ved et møde i Hurup besluttes det at søge oprettet en halmpapfabrik ved Flade sø. Udgifterne anslås til ca. 25 mill. kr.
11. Overkirurg Ove Lykke Olesen, Middelfart, der stammede fra Vestervig, mister livet ved en bilulykke i Hjerm.
12. Dommer V. Johansen, Thisted, meddeles afsked efter ansøgning fra 1. marts 1963.
   Tilsted gymnastik- og ungdomsforening fejrer 50 års jubilæum.
   Landboforeningen »Nordthy«s bestyrelse vælger inspektør F. C. Frandsen, Thisted til foreningens formand.
13. Den unge fisker Leo Andersen, Slettestrand, mister livet ved at blive slået udenbords under fiskeri.
14. Dansk Folkeferie sikrer sig for ca. 200.000 kr. grunde til en sommerhusby ved Vigsø.
15. Løsøreforsikringen »Thisted amt« antager amtsinspektør Viggo Poulsen, Tilsted, som direktør.
   Til formand vælges Martin Ringgaard, Skyum.
   Uglev håndværker- og borgerforening vælger kontorist P. Pedersen til formand.
17. I/S Vestkraft vedtager at optage Morsø elværk og Thy højspændingsværk med virkning fra 1. april 1963.
22. Sognepræst Kaj Munch, Hjardemål, kaldes til sognepræst for Ferslev og Velling i Helsingør stift.
24. Under restaurering af Rær kirke afdækkes en del gamle kalkmalerier.
   Sognepræst Lyksholm, Burkal i Sønderjylland, kaldes til sognepræst for Vandet-Klitmøller.
27. Julen randt ind med stille frostvejr. Juleaften og juledag faldt ganske lidt sne.
28. Sidste nat bragte årets første snefald. Mens der andre steder i landet er falden ikke så lidt sne i den sidste uge, er vor egn til nu gået fri.
31. Året 1962 sluttede med ret streng frost, stille vejr og begyndende isvanskeligheder i farvandene.

1963

Januar

1. Limfjorden er for store dele islagt, og mindre skibe har svært ved at klare sig. Isbryderen »Goliath« har været på arbejde ved Feggesund.
2. I Hjardemål har 80 pct. af kommunens 106 beboere fremsat ønske om en kommuneafstemning vedrørende den påtænkte nedlæggelse af Hjardemål skole.
3. Temperaturen var i nat i Thisted minus 7,8. Et fragtskib går fast i skrueis ved Oddesundbroen.
8. Det fryser hver nat en 10–15 grader, og alle landets isbrydere er ved at gå i arbejde.
   En del af stuehuset på Tinglaugård i Gøttrup nedbrænder.
   Pastor Hans Kryger Olsen, Norddjurslands valgmenighed, forhen Hassing, beskikkes til residerende kapellan ved Maria kirke i København.
9. Isbryderen »Goliath« kommer til Thisted for at hjælpe et par skibe gennem isen.
11. Østerild håndværker- og borgerforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest på kroen.
   Andelsbanken åbner et kontor i Hansted.

14. Den hårde frost i stille vejr forværrer stadig issituationen. Sejladsen på Limfjorden er ved at gå helt i stå. Næssund færgen har fået rorskade i isen og har indstillet sejladsen. Isen er 10 tommer tyk og kan befærdes med cykler og motorcykler.
15. Den nye centralskole i Hundborg indvies. Den har kostet 1, 4 mill. kr.
16. Thisted byråd vedtager at yde 5700 kr. til etablering af den nye flyveplads ved Hundahlsbakke i Sennels og at yde 7000 kr. årlig i fem år.
17. Gadegård i Helligsø hærges af en brand, der lægger gårdens udlænger i aske. Stuehuset og hovedparten af dyrene reddes. Branden skyldtes kortslutning i laden.
19. Isbryderen »Goliath« giver op over for isen i Vestlimfjorden, og skibsfarten på fjorden er praktisk talt standset.
Fiskeriminister Normann besøger Agger og lover at fremme en indstilling om, at der anlægges fiskerihavn ved Krik.
21. Eksternatskolen i Thisted åbnes i midlertidige lokaler ved Fjordlystvej.
En 17-årig landbrugsmedhjælper Michael Frederiksen fra Nørlem drukner i Nissum bredning, mens han var på vej over isen mod Thyholm.
23. Efter lang tids hård frost havde vi kortvarig tø efterfulgt af mindre streng frost.
24. Boligministeriet har meddelt tilladelse til opførelsen af det påtænkte storhotel i Hansted.
Ved et møde i Vestervig går 90 af de tilstedeværende 110 husejere ind for en plan om fjernvarme.
27. FDF's thylandsdistrikt vælger hotelforpagter P. Ørgaard Nielsen, Vildsund, til formand.
28. Hurup elværks andelshavere vedtager at nedlægge jævnstrømsproduktionen og købe vekselstrøm fra Thy højspændingsværk.
29. Landbrugsministeriet godkender planen for vejen gennem vildtreservatet mellem Klitmøller og Hansted.
En hård blæst bryder isen i Nissum bredning op og forårsager vældige isskruninger ved Draget.

Februar

2. Husmand Aage Andersens ejendom i Lyngs nedbrænder som følge af utæthed i en skorsten. Fire kreaturer og 75 høns indebrænder.
4. Frosten vedvarer, og der falder en hel del sne, men endnu er der ingen fygning.
5. Udlængerne til »Vestergård« i Nors, tilh. Marius Møller, nedbrænder under tærskning. Stuehuset og husdyrene reddes.
Idrætsforeningerne i Sydthy nedsætter et udvalg til at arbejde for opførelsen af en idrætshal i Hurup.
6. Frosten er vedvarende streng, 10–15 gr. celsius. Skibe med fragt til den vestlige Limfjord losser i Thyborøn, hvor der er isfrit. Alle farvande er ellers ved at være lukket.
9. Ved afstemning om Hjardemål skole afgives 37 st. for at bevare skolen og 4 for at nedlægge den. Jastemmerne andrager kun 31,7 pct., og da der kræves 80 pct. for skolens bevarelse, vil den blive nedlagt.
11. Skoleforbundet mellem Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg og Bedsted-Grurup er endeligt i orden. Begge kommuners børn skal undervises i Bedsted.
12. Menighedsrådene i Ø. og V. Han herred opretter en menighedsrådsforening med provst Viggers, Brovst, som formand.
13. Lærer E. C. Jensen, Tilsted, kaldes til førstelærer ved Tilsted skole.
15. Landboforeningen »Nordthy«s regnskabssektion opgør forrentningsprocenten for landbruget i Nordthy til 2,8 mod 4,5 året før.
17. Ved enkeltmandsturneringen i skak bliver Jørn Sloth, Hurup, amtsmester for fjerde gang i træk.
19. Udlængerne til Holger Christensens gård i Semb nedbrænder, men husdyrene reddes på et par enkelte nær.
Den vedvarende strenge vinter sætter kulderekord i Thy, 19,3 grader.
20. Til dommer i Thisted fra 1. marts udnævnes dommerfuldmægtig Ester Søndergaard, Aalborg.
23. En staldlænge til gården »Knudbak« i Odby, tilh. gdr. Alfred Amby, nedbrænder som følge af kortslutning, der menes at skyldes et »hengemt« lyn. Alle husdyr reddes.
25. Vejret bliver lidt mildere med til tider lidt tø i dagtimerne men stadig ret hård nattefrost.
28. Pastor Wagner, Nørhå, kaldes til sognepræst ved Sct. Johannes kirke i Herning.

Marts

2. Fjerritslev andelssvineslagteri har et overskud på 1.230.000 kr. og efterbetaler 30 øre pr. kg.
4. Fredningsmyndighederne godkender en plan om en sommerhuskoloni ved Slettestrand.
5. Kriminalassistent P. Hedehus, Nørresundby, ansættes som leder af kriminalpolitiet i Thisted fra 1. april.
8. Isbryderen »Goliath« forsøger at bryde en rende fra Aalborg til Vestlimfjorden, men må give op i Livø bredning.
13. Jordfordelingskommissionen afsiger kendelse om fremme af jordfordelingssagerne i Hovsør og i Kallerup på Thyholm.

15. Jordfordelingskommissionen godkender jordfordelingssag i Villerslev.
16. Thy have- og plantningsforening fejrer 75 års jubilæum.
19. Næssundfærgen genoptager sejladsen. Jegindøfiskerne saver en rende fra havnen ud til åbent vand.
21. Et nyt ret stærkt snefald med fygning volder mindre trafikvanskeligheder. Frosten strenges efter en noget mildere periode, og der måles en halv snes graders kulde.
23. Ladebygningen til Peter Bonnerups gård i Skovsted nedbrænder.
26. Frostvejret er stærkt på retur, og issituationen bedres. Isbryderen »Goliath« nåede i dag igennem fra Nykøbing til Struer.
28. I Bedsted stationsby stiftes et fjernvarmeselskab.

April

2. Ved et grundejermøde i Vestervig vedtages det at stifte et fjernvarmeselskab.
   Forenede danske motorejere opretter et filialkontor ved havnen i Thisted.
4. Det bebudes, at Gøteborg–Frederikshavn-linien vil åbne en rute Hanstholm–Hartlepool, når havnen bliver færdig.
5. Isen på Thisted bredning bryder op, og fiskerbåde fra Thisted kan komme ud af havnen efter tre måneders indespærring.
7. Rær kirke genindvies efter en omfattende restaurering.
8. Klim bjerg plantage holder 40 års jubilæum.
16. Vejret i påskedagene var køligt med blæst og regn.
17. Thisted havn anløbes af et skib for første gang siden 10. januar.
23. Foråret kommer meget langsomt, og endnu er kornsåningen kun kommen i gang enkelte steder på lettere jorder.

Maj

1. Udlængerne til Grurup Vestergaard nedbrænder totalt. Husdyrene blev reddet på nær 14 kvier og tre søer, der måtte skydes. Brandårsagen var kortslutning i en traktor.
11. Det dansk-tyske vestkystudvalg holder årsmøde i Thisted.
13. Smede- og maskinværkstedet ved Hanstholm havn nedbrænder, forårsaget ved gnister fra en smergelsten.
17. Opførelsen af det nye storhotel på Hanstholmen påbegyndes.
22. Kommunalarbejderforbundets Thisted afdeling fejrer 25 års jubilæum ved en fest på hotel »Phønix«.
23. Thylands refugium indvies i Vang gamle skole.
24. Sydthy husholdningsforening fejrer 25 års jubilæum ved en sammenkomst på landboskolen i Hurup.
28. I Hunstrup indvies en ny campingplads.
   Til skoleinspektør i Sjørring udnævnes førstelærer Carlo Arvin, Idom.
29. Sommeren er omsider på vej, og i går måltes op til 23 gr. varme.
31. På Thisted nye flyveplads på Hundahlsbakke i Sennels holdes rejsegilde på en hangar.

Juni

3. Pinsedagene kom med særdeles smukt solskinsvejr.
4. Den 65-årige landpost Jacob Pedersen, Bedsted, bliver dræbt, da han cyklende i Visby tørner sammen med en bil.
7. Det smukke sommervejr holder sig, og der måles mellem 20 og 25 gr. varme.
8. I jernalderby-tomten i Vestervig findes et stenhuggerværksted fra klostrets opførelse i det 12. århundrede, et i Danmark enestående fund.
10. Vildsundudstillingen »Vor moderne tid« besøgtes af 96.000 gæster.
   Den 17-årige elektrikerlærling Jens Husby Nielsen, Frøstrup, bliver dræbt af elektricitet under arbejde på Kærup holme.
11. På jernalderbopladsen i Vestervig findes en kloak fra Kristi fødsels tid og en ca. 900 år gammel brønd.
12. Historisk samfund for Thy og V. Han herred fejrer 60 års jubilæum på hotel »Royal«.
13. Den 41-årige arbejdsmand Henry Sørensen, Hansted, afgår ved døden som følge af en nedstyrtningsulykke ved Hanstholmhavnen den 25. maj.
18. Fjernvarmeselskabet i Vestervig bliver en kendsgerning, idet der er tegnet 61 andelshavere.
   Hurup realskoles forældrekreds beslutter at afhænde skolen til Hurup kommune.
20. I Thisted nedsættes et samarbejdsudvalg med det formål at skabe mere kontakt mellem skole og erhverv.
20. Som ny forpagter af Hurup missionshotel antages forpagter Risgaard Mortensen, Sanden Bjerggaard ved Slettestrand.
30. Dyrskuet i Hurup havde godt vejr og 3500 besøgende.
   I Fjerritslev var der også ca. 3500 dyrskuegæster.
   Som direktør for Hvidbjerg-Lyngs sparekasse antages førstemejerist Laur. Abildgaard Nielsen, Hvidbjerg.

Juli

1. Til formand for Venstre i Thisted amt vælges inspektør F. C. Frandsen, Thisted
Den 33-årige Hans Nielsen Kollerup, Lildstrand, kommer ulykkeligt af dage ved at få en væltet traktor over sig.
Andelsmejeriet »Dalhøj« i Fjerritslev fejerer 75 års jubilæum.
2. I Snedsted oprettes en kolonihaveforening.
7. Hans Bakgaard holder for 29. gang hjemstavnsfest i Ydby plantage. Vejret var ret godt, og der var 4–500 deltagere.
8. Skoleforbundet mellem Bedsted–Grurup og Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg godkendes af undervisningsministeriet.
9. Landbosparekassen i Thisted antager sekretær cand. jur. Svend Rasmussen, Thisted, som direktør i stedet for Ravn Klausen, der afgår på grund af sygdom.
10. Under udgravningerne på jernalderbopladsen ved Vestervig kirke findes rester af et jernsmelteri, der antagelig stammer fra klostrets opførelse for 800 års siden.
13. Dyrskuet i Thisted generedes lidt af regn, men der var dog ca. 12.000 besøgende.
14. Thisted stadion indvies i sin fuldførte skikkelse.
Ydby FDF fejrer 25 års jubilæum.
17. Det kgl. teater opfører »Helligtrekongers aften« på friluftscenen i Thisted – i lunt vejr under truende regnskyer.
18. Det canadiske Montreal Junior Symphony Orchestra giver koncert i Thisted idrætshal.
20. Udlængerne til gården Helleriis på Thyholm nedbrænder, men besætningen reddes. Brandårsagen var formentlig en henkastet cigaretstump.
26. Købmand G. Hillgårds forretning i Nr. Vorupør nedbrænder totalt som følge af ild fra en gruekedel.
28. I V. Thorup indvies et nyt stadion.
30. Til sognepræst for Nørhaa-Stenbjerg kaldes residerende kapellan i Gladsaxe Johan Oluf Teglbjerg.
31. Jordfordelingskommissionen godkender en jordfordeling vedr. en række ejendomme i Skjoldborg, Møgelvang, Sundby og Stagstrup i forbindelse med amtslandevejens omlægning.

August

4. Et voldsomt tordenvejr forårsager strømafbrydelser her på egnen, men ingen lynbrande.
Indremissionær Stinne Korsgaard Pedersen bliver ved højtideligheder i Hurup kirke og missionshus for fjerde gang udsendt til Øst Jeypore.
5. Pastor Bent Sørensen, Hjortdal, beskikkes til residerende kapellan i Brøndbyøster i Helsingør stift.
Pastor H. Legarth, Jegindø, kaldes til sognepræst i Vivild-Vejlby i Aarhus stift.
8. Hurup idrætsforening vælger Karl Johan Christensen til formand.
9. På Jegindø indvies den nye skole og sognegård, der har kostet 840.000 kr.
13. Søster Anna bevilges afsked fra stillingen som bestyrerinde på Thisted alderdomshjem, grundet på svigtende helbred.
14. Høsten, der i år er noget forsinket, er så småt begyndt på Thyholm.
17. Den 63-årige husmand Kr. Sørensen, Møgelvang, mister livet ved en bilulykke på Viborg–Randersvejen.
18. Thisteds nye flyveplads ved Hundahlsbakke i Sennels indvies.
19. Overfredningsnævnet afsiger kendelse om fredning af 72 ha klitareal mellem Bulbjerg og Lildstrand.
23. I Thisted afsløres en skulpturgruppe, som billedhuggeren William Fridericia har udført over idrætshallens indgang.
24. Høsten er sen og vejret regnfuldt. På Thyholm har en del landmænd dog ophøstet.
I Kettrup-Gøttrup indvies den nye Ørebroskole, der har kostet ca. 1½ mill. kr.
27. Thisted byråd køber gården »Kristinelyst« ved Nr. allé.
Byrådet vedtager at indrette en skoletandklinik i den hidtidige skoleinspektørbolig.

September

1. Hundborg kirke genindvies af biskop Erik Jensen efter en omfattende restaurering.
Dansk missionsforbunds Thisted-Hørdumkreds foretager indsættelse af en ny prædikant, den 25-årige Leif Lundtoft.
I Fjerritslev missionshus holdes udsendelsesfest for lærerinde Gerda Larsen, der rejser til Arabien som missionær.
3. Hotel »Hurup« i Hurup er af Chr. Hansen solgt til bagermester A. Møller, Hørdum.
4. I Øsløs indvies en ny skole, der har kostet godt 500.000 kr.
6. Den 57-årige proprietær H. Hinsberg, Moutrup, bliver dræbt under en væltet traktor.
8. Pastor J. O. Teglbjærg, Nørhå, indsættes i sit embede.
10. Hurup sogneråd og skolekommission går ind for et skolebyggeri til 3–4 mill. kr.
12. I Snedsted stiftes en kolonihaveforening med 18 medlemmer.

13. Udlængerne til Egon Hoves gård i Barslev nedbrænder under tærskning, og der indebrænder 10 kreaturer, 100 svin og 250 høns.
Landvindingsarbejdet i Lille Hillerslev enge afsluttes. Det har kostet 182.000 kr. og omfatter 32 lodsejere.
16. Den tyske trawler »Bussard« af Schulau strander på Aggertangen. Besætningen reddes.
Overfredningsnævnet stadfæster fredningen af Feggeklit på Mors, og der udbetales 96.000 kr. i erstatninger.
Thisted baptistkirke tages i brug efter en omfattende restaurering.
18. Afvandingsarbejdet ved Odby sø afsluttes. Det har kostet 320.000 kr.
22. Den 15-årige Carl Johan Brandt Lassen, Hurup, bliver dræbt ved en motorcykleulykke i Vestervig.
23. I Nykøbing holdes et stort møde om Sallingsundbroen med deltagelse af bl. a. trafikminister Kai Lindberg og generaldirektør Skov fra DSB.
Dover plantage fejrer 75 års jubilæum ved en fest i Morup Mølle.
24. Rær-Hansted-Vigsø kommune får amtsrådets anbefaling af, at kommunens navn ændres til Hanstholm.
28. Husmand Thorvald Møller Hansens ejendom i Villerslev nedbrænder. Indboet og husdyrene reddes på nær seks svin.
29. Under storm er et sommerhus ved Klim strand, tilh. entreprenør Ib Krogh, Løgstør, bleven taget af havet.
Høsten er på grund af det regnfulde vejr endnu ikke helt afsluttet. Hovedparten af kornet er bjerget, men det har lidt en del skade.

Sparekassen for Thisted Amt

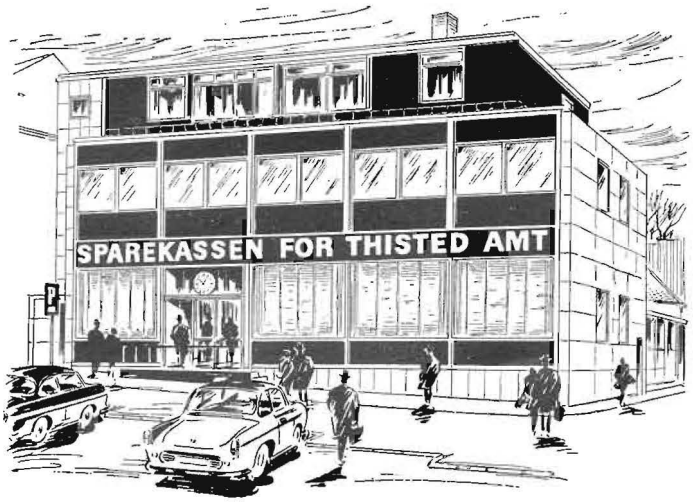

Oprettet 30. november 1829
Amtets største og ældste pengeinstitut
Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels
Ekspeditionstid:
10–12 og 13.30–16,
lørdag 9.30–12
Telefoner: 1616 fl. linier

Tal med os om opsparing med skattefordele

Nordjyllands største bolighus

hos Hvass

med Danmarks billigste priser

Efter juleindkøbene

Thorstensens Konditori

Telefon 202

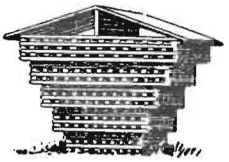

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefoner 57 - 657

Største lager af alle bygningsartikler

Eneforhandling af

INSULITE

A/S **Kulkompagniet**

Telefon 35 og 25

Afdeling i Krik . Telefon Krik 43

Smøreolie
Brændselsolie
Kalk
Mørtel
Kul
Koks
Cinders
Briketter

Julegaver SMUKKE TING I STORT UDVALG FINDER DE HOS *Julegaver*

A. KLARSKOV ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10 . Telf. 1002 . Vestergade 25 . Telf. 540

Hilsen og god jul

Austin

Svend Jørgensen . Telefon 970

På gensyn i forretningen!

Engelsk

BEKLÆDNINGS-MAGASIN

NYTORV · TLF. 247 · THISTED

B. Bjerre Christensen

statsautoriseret elektro-installatør

Brogade 2 . Telefon 248 – 949 . Thisted

Elektroteknisk specialforretning

Elektriske anlæg af enhver art

Rosenbergs

farvehandel

v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

SKÆNK VIN – SKÆNK GLÆDE ... SKÆNK

Helstrups Vine

Wilh. Helstrups vinforretning

v/ S. W. Vøhtz

Grundlagt 1868 Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed

Telefon 23

har det største udvalg

i guld- og sølvvarer til

JULEGAVER

Landbosparekassen i Thisted

Alt i rammer – spejle

malerier og reproduktioner

Kvalitetsarbejde i mere end 60 år

Glarmester SVEND ODGÅRD

J. Chr. Johansens eftf.

Storegade 18 . Telefon 345

Forlang

RØNBJERG IS

– den skuffer ikke

Sund økonomi

Kontant betaling – billigere priser – og endda dividende

Thisted Arbejderforening

kør SIMCA

brug Ferguson

KJELD HØY A/S

aut. Nordisk Diesel-forhandler

Havnen, Thisted . Telefon 813 – 833

Angår det

brændsel

da:

A/S P. O. POULSEN

KUL
KOKS
BRIKETTER
OLIE

Dansk firma *Lokal kapital*

ICA

Biler kører bedst på Super-Shell med I.C.A.

Skift til Super-Shell, der indeholder det patentbeskyttede additiv I.C.A., som neutraliserer belægning af stempler og topstykke og forhindrer glødetænding.

SHELL

SHELL SERVICE STATION

v/ EMIL LAURITSEN

Havnen . Tlf. 634 . Thisted

LYS SKABER HYGGE

Køb julegaven hos

Siwert & Korsfeldt

Telefon 664 og 1669 . Thisted

Stort udvalg i lysekroner, bordlamper, læselamper, lampetter og skærme samt elektriske varme- og kogeapparater.

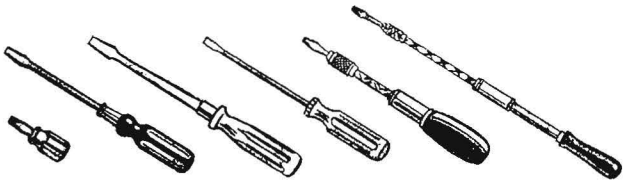

En god julegave er værktøj fra

KNUD MORTENSEN

Thisted værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

BRØD

FABRIKKEN'S

THISTED • TELF. 190

-en krumme bedre!

Sko

til alle

børnesko
damesko
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Aagade 9 . Thisted

brdr. W hansen

elektro-installation

Telf. 375 Thisted

— frisk og fin

Dragsbæk
Margarinefabrik

Juleønsket i år

et KAMERA

Vi har kameraer i alle prislag fra kr. 29,– og opefter
Eller måske et gavekort?
Et års garanti på kameraer – en selvfølge
Fuld godtgørelse ved ombytning indenfor en måned

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

Nyd livet i nyt tøj

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

DE RIGTIGE MØBLER – DE RIGTIGE PRISER

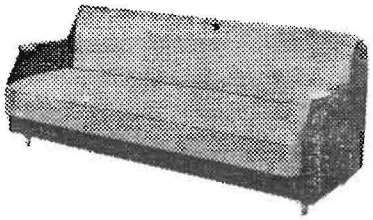

Julegaver der glæder

hele året, finder De let i vort store udvalg af
møbler og gulvtæpper

Kom ind og se hvad vi har!

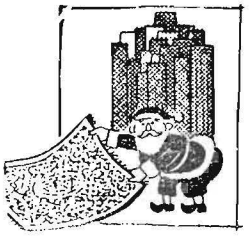

Frøkjær Knudsens møbelhandel *Asylgade . Thisted . Telefon 466 og 467*

Den Danske Landmandsbank
Aktieselskab

Thisted
Afdeling

Telefon 88

Filialer i:

HANSTHOLM
Telefon 88

HUNDBORG
Telefon 515

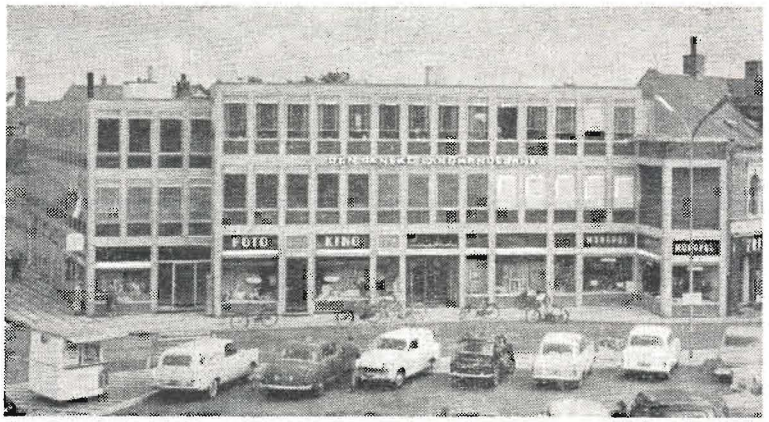

– den gode bankforbindelse

FYLDE – VELSMAG – AROMA

Spangbergs kaffe

– en virkelig nydelse

FORLANG DEN HOS DERES KØBMAND!

Calles konditori

CARL EJNAR JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

Den dynamiske **RENAULT 8**

Brandt & Baadsgaard

aut. Renault-forhandlere

BP-service . Thisted . Telefon 700 – 1806

HUSK: duge, dyner og udstyr køber De også hos

Gardin EKSPERTEN

ERIK SCHARLING

Storegade 15 . Telefon 327

– Byens eneste specialforretning

Ost

i den rigtige smag

Kirkegårds **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

Kulør på tilværelsen...

Tapet og farver

fra

JENSEN & LANGBALLE

Brændselsolie
Fast brændsel

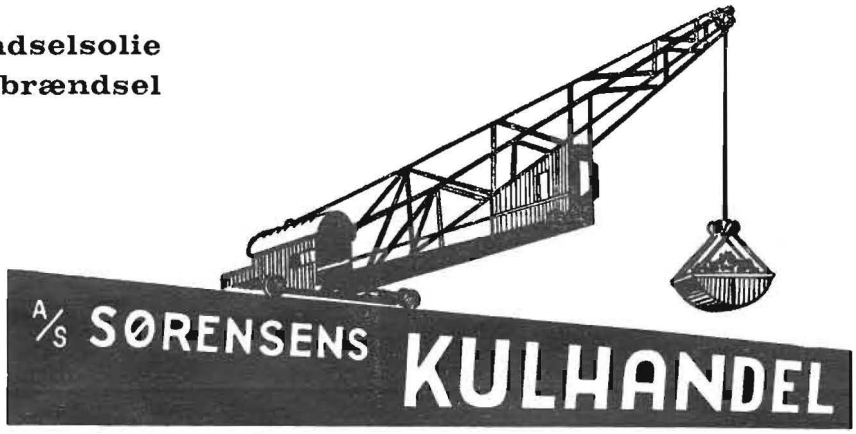

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det,
at vi renser,
nej, det er måden,
vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. kl.s rensning og presning
Kvalitet for alle pengene –

DAMPFARVERIET
Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

. . . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 140 Thisted

-der er gaver i

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536

DANSKE VASKERIERS FÆLLESTILSYN · GODKENDT

et f vaskeri er Deres garanti!

Ring til Thisted 363

Alle f-vaskerier har pligt til at rette sig efter enhver afgørelse af kundeklager, der træffes af ANKENÆVNET FOR VASKERISAGER

DANSKE VASKERIERS FÆLLESTILSYN, som består af Statens Husholdningsråd og Danske Husmødres Forbrugerråd samt Vaskeriernes organisationer, fører til stadighed kontrol med f-vaskerierne.

al vask og skylning sker i blødgjort vand vaskemaskinerne og udstyr efterses til stadighed alle vaskerecepter er gennemprøvet og godkendt der føres stadig kontrol med sæbe og sæbemængder der garanteres begrænset vaskeslid

Klits

VASKERI & KEMISK TØJRENSNING

DRAGSBÆKVEJ 45 · TELEFON 363 *Thisted*

Jul, du dejlige jul,
du stemmer din streng,
og du løfter din bue . . .
og ønskeinstrumenterne får vi i
de fineste kvaliteter hos

Ejnar Christensen
THISTED MUSIKHUS
Telefon 304 og 904

Thisted Bryghus

Gælder det køb af bil eller traktor:

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 *Autoriseret* Ford *forhandler* **THISTED**

Husk Ford for fremtiden

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN
Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN
Knud Imer Storegade 4
Thisted Tlf 1152

- kvalitet i 3 etager ...

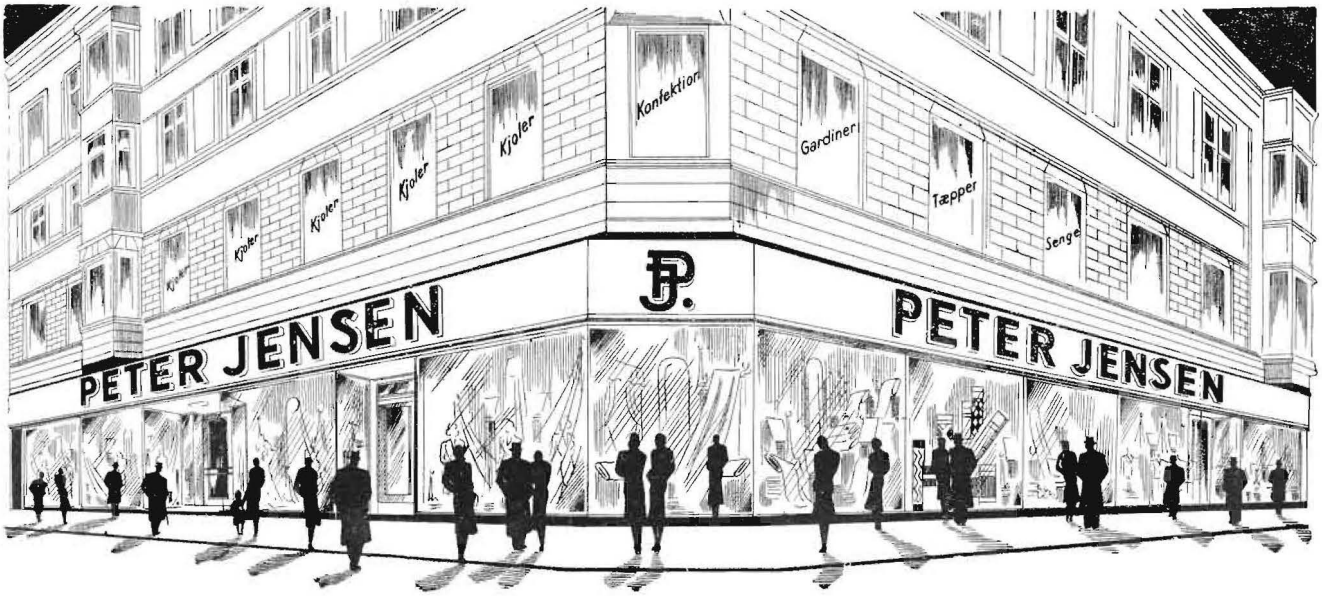

PETER JENSEN
HAR DET HELE!

Textil til

i gode

Peter Jensen
v/MOGENS LORENTZEN
Thisted, tlf. 113 og 62

lokal
46.4
Jul i Thy
1963
årg. 33

Gaa med hvad De vil naar blot det er rent

TRIKOH

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308722

CENTRAL
BIBLIOTEKET
Thisted

Jul i Thy

1964

2L LUNDBLAD.

DEN STORE FORRETNING MED DE SMÅ PRISER

Alle kender stedet...

*

MANUFAKTUR

I

HELE HUSET

GÅ HELLERE STRAKS TIL

Chr. Søndergaard

BYENS STORE TEXTILHUS

DET BETALER SIG

JUL I THY

1964

34. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

En stridsmand giver op

Af Bertel Budtz Müller

JEG VIL BEGYNDE denne lille historie fra en af Thylands afkroge med at bede læseren kaste et blik på landkortet over Nordvest-Thy, egnen mellem Hanstholmen og Klitmøller i vest og søerne omkring højdedragene bagved eller i de store klitplantager i Tveds og Vilsbøl: Norssø, Bådsø, Blissø, Hykjær, Tormål og Sokland hedder de jo.

Her ligger nogle kvadratmile af det ødeste land i Danmark, hvor der afgjort ingen som helst bebyggelse er – her kan mennesker ikke leve. Og nu er det gjort til vildtreservat. Men det har ikke altid været sådant. Hvis ens kort er godt nok, vil man omtrent ude ved havet syd for Risbakke finde anført signaturen for et hus: Skovhuset. Det lyder lovende og ganske usandsynligt – og det er da også lutter løgn. Kommer man derud, vil man hurtigt opdage, at der hverken er skov eller hus.

Det er ikke sådan givet for hvermand at komme derud, medmindre man sejler kystlangs eller er en brav fodgænger, der ikke er bange for at vade i dybt sand eller i meget våde kær med lumske mudderhuller. Det er altså ikke et sted, der kan siges at ligge ved alfarvej. Og dog er det kun en menneskealder siden her boede mennesker, som arbejdede, sled og virkede et usselt brød ud af det øde land.

Endnu viser grønne tomter, spor af grøfter og agre i lyngen og de sure slager, hvor bopladserne har været – en sådan grøn plet på en forhøjning er Skovhuset nu. Nogle forpjuskede graner og fyrrebuske hist og her sammen med lidt løvtræspurler fortæller om, hvorfor dette hus hed Skovhuset. Her har boet en rydningsmand for henved et hundrede år siden, en stejl og stærk natur, en mand i ordets bedste betydning, siden han ikke blot har drømt om at skabe skov og ager herude, men også har søgt at virkeliggøre drømmen. En sand helt og en stor landbygger må han have været, der ville skaffe sig bo på grundlag af de første mislykkede plantningsforsøg fra begyndelsen af det 19. århundrede.

*

Mandens navn kendes ikke. Derimod vides en del om nogle af hans efterkommere derude, de

sidste havboer på pladsen, der blev tvunget til at bryde op og forsvinde til mildere egne, hvor det var lettere at få føden.

Er det nu ikke et skønt tegn på den ukuelige kraft i slægten, i havboen, at der skulle generationers kamp til, før havrag, vestenvind og havgus fik dem fordrevet? Fik lagt skovhuset hen som en grøn tue i det grå ødes flade. Thi andet er der ikke tilbage – en tilgroet dam, resten af en brønd og en hævning, hvor bageovnens stenmasser er sunket sammen. Havrag har sejret fuldt og helt over den sejge havboslægt. Men kampen mellem dem har haft mange bitre og ubarmhjertige afsnit – og her er beretningen om det sidste store slag mellem mand og natur, et slag, der ville være endt endnu mere bittert og ondt, om ikke for en gangs skyld heldet, lykken eller eventyret, hvad man nu kan kalde det, der sætter kulør på menneskenes liv, men som såre sjældent findes ude i disse afkroge – havde grebet ind og kastet lidt varme over de slagne menneskers sidste bitre kamp før det endelige og pinefulde nederlag.

Det er dette eventyr, der gør denne beretning til en typisk julehistorie – for hvad andet er julen end eventyrets glans over de sidste af årets mange dage? Året, der dør i det forjættelsesfulde skær af det bedste i livet og menneskesindet: Det uberegnede, godheden og gaverne – julens eventyr.

*

Det var bleven rent galt for Jens Kristensen i den våde sommer. Der var uheld med lammene, nogle døde, et løb bort, og et par andre tog købmanden og den kørende post som et ringe afdrag på gæld. Renterne, de få kroner, blev ikke betalt – hvor skulle pengene tages fra?

En dag i august kom det første trusselsbrev fra sagføreren inde i Thisted i sin uheldvarslende kulørte konvolut. Det drejede sig om de forfaldne renter. Og netop på samme tid tog havet Jenses båd – ganske uberegneligt, for den var dog trukket op – og med båden røg det gamle vod, der sommeren igennem havde givet lidt makrel til de otte mundes daglige behov og til lidt røgning, som de største drenge løb milevidt ind over landet med i deres rygkurve og solgte til bønderne.

De mindstes ansigter begyndte at blive så små, og der kom grå furer omkring mund og næse på de ældre: sultens trøstesløse stempel. En tidlig morgen gik manden de tre–fire mil ind til Thisted for at bede om godt vejr hos sagføreren. Han sad ude i forkontoret med sin gamle lue dinglende i de slidkrogede hænder, ludende forover og skulende hen til døren ind til det allerhelligste – der, hvor hans skæbne skulle afgøres.

Da han endelig blev sluppet ind, mødte han en flink mand, som viste sig ikke at være andet end »et redskab for en institution, der skulle fodres med renter og afdrag, og ved hvis regelmæssige fodring hele samfundets glatløbende maskineri gik rundt!«

Jens hørte på sagførerens forklaring: Han ville gerne hjælpe, men hvad var han? Kun lidt henstand kunne han tillade sig inden for en meget snæver grænse, ellers mistede han jo sin forretning og sit levebrød!

Han bød cigar af kassen for kunder af Jens Kristensens økonomiske kvalitet – – men han skulle gerne indrømme, at var der et sted, hvor der var grund til at slappe lidt på maskineriet for at mildne det en smule, så var det her – og kan skulle også sørge for, at afdraget blev strøget for denne gang, men renterne måtte Jens vel kunne betale, når han fik den henstand, det lå i sagførerens magt at yde?

– Nej – Jens kunne slet ikke se nogen udvej, sådan som året artede sig.

– Ja, ja, – lad os nu se! Og dermed sluttede samtalen for den gang.

*

Jens drev lidt rundt i gaderne, forsøgte hos isenkræmmeren at få lidt patroner på kredit, men blev mødt med en fordring fra tidligere

ubetalte regninger. Han drev af igen, ned på havnen – hvad skulle han dog gøre? Op i byen igen, om der dog ikke skulle være en kendt mand, han kunne låne så mange øre af, at han kunne få lidt bybrød med hjem til de små. Han vidste, at de allerede nu begyndte at kigge efter ham oppe fra klittoppen østen for huset.

Han søgte om til gæstgivergården, hvor den kørende post holdt til. Der fik han en kop kaffe, men han kunne ikke få sig til at bede om det halvthundrede øre eller tinge sig en plads hjem. Det havde sikkert heller ikke nyttet ham noget, for posten begyndte selv at snakke om den gamle regning, den mange år gamle regning, der ganske vist havde fået et afdrag gennem fårene, men hvad fyldte sådan et par mavre klitfår – dem var der ingen pris på!

Jens sad og fik helt ondt af manden, sådan jamrede han sig over alle de udestående fordringer, han havde, og mildnet af kaffen tilbød han posten sine fem får til nogenlunde afgørelse af hele forholdet – og endelig fik han det da frem, at han måtte have nogle kroner kontant oven i handelen. Han trængte til dem.

Posten trakterede på puns – i lidkøb, kronerne faldt kontant – også han fik ondt af den sky slider, som sad der i sit gamle tøj med den stoppede og slidte uldskjorte – men ren og pæn, og de forsagte bare tæer i stunthoserne lagt i kryds af forlegenhed ved at sidde i den pæne stue, hvor der var varmt og godt, og hvor folk gik og kom for at ordne deres sager med posten.

Det blev mere puns og tilbud om gratis agen hjem. Æ wil it ha oll di foer, Jens, sagde posten – behold jen a dem te ywl – såen en gue røged foerloer – hwa – næ en dram te – de æ ingen ring føe!

– Nej, sukkede Jens og tænkte på børnenes ansigter, der var bleven så små, og der var endnu måneder til jul – men nu var vejen da klaret for i dag og i morgen. Han købte fint bybrød til børnene og lidt kaffe.

Der var ligesom lidt fest derude i Skovhuset den aften – sagføreren havde været flink og havde givet cigar – han var kun et maskineri, der skulle gå rundt som alt andet her i samfundet, forsøgte Jens at forklare sin kone, der ved den uvante nydelse af kaffetåren og brødet ligesom havde fået lidt ro over sig, skønt den kulørte pakke regninger og rykkerbreve stadig hang truende oppe i lampekrogen. Det var en tung sky at have svævende over bordet, ved hvilket man skal nyde sit daglige brød. – Den lettede heller ikke, der kom nye blade til i de kommende uger, og nu var fårene væk. Jens fik for vane ikke en gang at åbne de ulykkessvangre konvolutter, men stak dem uåbnede op i lampekrogen efterhånden som de kom. De indeholdt jo ikke noget nyt for ham. Men de var aldrig ude af hans tanker, og konen blinkede forskrækket op til dem, hver gang hun gik gennem stuen eller de satte sig til bords – – og der blev mindre og mindre at sidde til bords om.

Jens fik rigget et par ruser til og listede dem ud i søerne, hvad han ingen ret havde til. Men de gav da lidt fisk en gang imellem, så sulten lige kunne holdes uden for dørtræet, den sult, der går på livet løs, for næring nok fik de ikke, hverken små eller store – ikke mindst da koen blev gold, kneb det for de mindste, hvem mælken dog havde kvæget i de strenge måneder forud.

Jens var næsten aldrig i ro nu – røgtede han ikke ruser i de grå morgentimer eller listede rundt med ålejernet langs afløbet ud til havet for at bjerge sig et knippe ål, så sled han som en besat i sine små agre. Det økonomiske pres besatte ham med et arbejdsraseri. Han tog ny jord ind til sin ager, tidlig og silde klang greb og spade derude, men han kunne ikke slide det af sig selv. Mad til dagen gav det ikke, og navnlig kunne det ikke afbøde den truende sky over hjemmet, som de blå konvolutter bar vidne om, og som blev flere og flere. Det er ikke alt arbejde, der giver løn i tide, og til det hørte Jenses åbenbart.

Så slog det første lyn ned, og skredet be-

gyndte for alvor. En dag holdt sognefogden, dommerfuldmægtigen og en anden sagfører derude i førstnævntes vogn. Herrerne var arrige over den lange og meget ubehagelige køretur. Børnene samlede sig forskræmt bag tørvestakkene, mens de fremmede tog deres far med ind i stuen. Der blev gjort udlæg – hvad var der at tage? Og så røg da koen og det sidste får.

Jens stod tungt ludende henne ved døren. Konen keg skrækslagen ind fra det lille køkken, mens de fremmede fo'r huset rundt for at finde noget, de kunne slå rettens klo i. Endelig var de færdige, protokollen underskrevet, og sognefogden gav Jens besked om at trække dyrene til byen, når tiden var inde – for du kan vel ikke få det betalt?

– Nej, svarede Jens kort. Der var ikke andet at svare.

*

Nu var skredet begyndt for alvor. Og hvad kunne sølle Jens med sin greb og sin spade gøre mod det? Han tog atter et par timer fra sin søvn og tumlede ud på agrene. Det lå underbevidst i ham, at det stærke, voldsomme slid dog måtte lønne sig – – var det ikke en lov fra fædrene? Og sled han ikke som et bæst? Var han ikke nøjsom indtil sulten med sig og sine?

Konen og børnene gik ude i klitterne i storm og regn for at plukke bær, men hvad fyldte det oppe hos købmanden – prisen var lille og regningen stor, og de måtte faktisk tigge den bette smule varer, de nødvendigvis skulle bruge – tørt brød, lidt fedt og mel og salt var det eneste, han ville give slip på. Ydmygt stod konen og et par børn foran disken, og de blev sidst ekspederet. Surt og gnavent blev smulerne stukket til dem. Som en kostelig gave blev det båret den milelange vej gennem klitterne ud til huset, hvor manden gik og brød jorden som en rasende. De talte næsten ikke mere sammen – hvad var der at tale om?

Da det rygtedes hos sagføreren inde i byen, at der var gjort udlæg, kom der andre rettens rejsende, om der skulle være mere at rive til sig derude. Der blev læst pantebreve på ejendommen for hele den gæld, Jens havde slidt sig til – i bogstaveligste forstand slidt sig sammen gennem årene. Langt op over den vaklende skorsten.

Jenses forstand gik i baglås – han kunne ikke følge med mere. Sommetider pustede han ud i sit monomane slid, så op og mumlede for sig stumper af den venlige sagførers lange tale – maskineri! – sagde han – nikkede tungt og strøg sveden af panden – for så igen at bøje sig over spaden og den genstridige jord, der ikke ville give brødet og hvilen fra sig, selv ved det meste brutale slid.

Til sidst – efter at december termin var overskredet – uden betalte renter og afdrag, kom så den venlige sagfører derud sammen med repræsentanten for prioritetshaverne. Men det var umuligt for dem overhovedet at få et ord ud af Jens. De stod omkring ham ude i marken, de talte venligt til ham og konen, børnene listede de til sig med en femøre, men Jens selv bøjede sig over sin spade, mumlede i skægget og fortsatte sit formålsløse slid.

De gik ind i huset – forfaldent var det. Udhuset var stivet af med strandingstømmer, ovnen gabte af et par vældige revner, taget var nødtørftigt udbedret med skodtørv, men agrene var rene. Der var brudt et vældigt stykke nyt land dette efterår – hvad var der at gøre?

På trods af dette og den pæne mand, sagføreren var, blev Jens Kristensen altså sat ud, men fik lov at blive boende julen over. Så skulle han rykke op i fattighuset inde under bakkerne.

Kampen var forbi, og det var jul i overmorgen. Sagføreren havde stukket et par kroner til konen – i al hemmelighed, som om han skammede sig.

*

Jens gik den aften tidligt til ro – stadig uden et ord, og han stod tidligt op. Før daggry stod

han lidt og så på sine små børns bittesmå ansigter i slagbænken, hvor de lå, to i hver ende. De to store drenge lå ude i sidekamret.

Han listede sig ud efter ålejernet uden at vække nogen – mad måtte de have, hvordan han så skulle bjerge det. Nu var alle sunde lukt – det var han da bleven klar over. Han var trængt op i en krog – fattighuset – fattighuset! Der skulle han ende som et sognets skumpelskud! Galt nok var det, at købmand og post i de sidste år næsten havde bestemt, hvad han skulle putte i munden. Når han kom derop, skulle han have de rige bønder og købmænd, og hvem der nu havde med det at gøre, oppe fra det gode Holmland til også at bestemme over sit arbejde – thi han havde da hørt, at man egentlig ikke var så ked af at få ham derop. »Den arbejdskule er der et vældigt slæb i«, havde den tykke sognerådsformand sagt – »ham kan vi have noget mere og billigere nytte af end en eller anden fordrukken sut, nu vi alligevel skal have ham på sognet med alle hans forsultne unger!«

Den tale var han blevet trøstet med allerede sidste år, da han løb tiggergang efter en kaution for at kunne købe et par kontraktgrise – han fik ingen kaution og ingen grise – nej – han fik intet andet end surt slid og sult til sig og sine.

Og Jens stod på klittoppen oven for sit hus og lyste en ordløs og egentlig ubevidst forbandelse ud over det land, der nu var ved at ryste ham af sig efter de mange års kamp mod ham og hans far, der nu lå og hvilte sig inde under det grønne på kirkegården. Det var da godt, de gamle var døde, at ikke den skam

kom over dem, at skovhusfolket skulle ende under bakken i fattighuset på sognet!

Jens gik ud langs vandløbet og søgte med jernet under sten og skrænter – der var ingen fisk i ruserne. Da han kom ud til det sted, hvor stemmet var ved ålegården, brød han et af fiskeriforpagterens hyttefade op med lysteret og søgte sig et godt, tykt knippe ål ud. Han tænkte egentlig ikke på, hvad han gjorde – han skulle have mad med hjem, og nogle kogte, tykke ål var da ligefrem helligkost, når man blot fik nok af det, og det skulle de nu, det var den sidste jul – ja, næsten den sidste aften, de var sammen. Jens vidste altfor godt, hvordan familierne »på sognet« blev splittet ad – børnene fordelt efter den trang, der i sognet var til arbejdskraft.

– Fattighuset – fattighuset! – stønnede han endelig, da han arbejdede sig op ad den stejle klitskrænt med sit tyvegods i hånden og støttende sig til lysteret. Han blev næsten knuget sammen, sådan bed skammen og smerten i ham, og han greb for sig – – og der mødte han eventyret – det ubegribelige held, der hidtil altid var veget langt bort fra hans vej.

Den bakke, han gik over, var en af de mange såkaldte dødemandshøje, der ligger langs hele vestkysten, og hvori strandvaskere og måske myrdede strandede skibsbesætninger i de mørke århundreder er bleven begravet. Da han greb for sig for ikke at falde, fik han i det løse sand fat i en stor mønt. Han tog den op, og der lå en til. Ved at rode lidt op i sandet fra et mørkt jordlag, der var blæst fri, fik han fat i flere. De var i mange størrelser, men de fleste var som meget store tokroner. Han skrabede i en af dem – det var i hvert fald sølv, selv om han ikke kunne læse præget i dem, der var på et sært sprog – det var latin. Men årstallet var stort og snørklet: 1634. Ok – var de så gamle!

*

Jens sad stille og lod mønterne glide gennem fingrene. Han havde nok hørt om skatte, der var begravet i klitten – enkelte steder havde han fundet en mønt – en kobberslant. Men at han skulle falde, bogstavelig talt, over en sådan rigdom! Thi det var en rigdom, det gik langsomt op for ham.

Der måtte være flere. Jens rodede og gravede med ålejernet, og han fik skrabet nogle hundrede frem ialt. De lå tæt sammen i det gamle tørvelag. Her var de nok blevet gravet ned for mange, mange år siden – af hvem? Jens sad og tænkte – var de mon hans?

Han fik trøjen af og lavede ligesom en sæk af den, som han slog over nakken, plantede lysteret i jorden for at kunne finde stedet igen, tog sit knippe ål i hånden – tænkte et øjeblik på at lægge dem tilbage i hyttefadet, men opgav det – hvorfor skulle han det? De lå jo kun derovre i hyttefadet og ventede på at komme i pris, så forpagteren kunne tjene endnu mere på dem.

Da han kom hjem, talte han lidt med konen, der havde sendt børnene den milelange vej over til købmanden med de kroner, sagføreren havde givet hende. Hun turde ikke tale til Jens om det – han var blevet så sær, og endnu mere sært opførte han sig nu, da han kom hjem med de skønne ål.

Konen foldede hænderne og takkede stille for den rigdom – så var da julekosten bjerget, og når nu købmanden var lidt flink, så gik det nok altsammen – – men hvad gik der dog af Jens? Han lukkede sig inde og hentede en gammel vadsæk, som han havde fra den gang han var soldat. Han klædte sig om.

– Skal du fra by? vovede hun sig til forsagt at spørge. Thi han ville vel ikke – hun turde næsten ikke tænke tanken ud – gå bort fra dem, så sær som han var blevet?

– Ja, jeg skal, bette mor, nu er vi jo smidt ud her – – og der kæmpede sig et blegt og vanskabt smil frem af hans hærgede træk. Det forsvandt hurtigt igen, det følte sig vel ikke hjemme, så længe det var siden Jens havde smilet. Men det smil forskrækkede næsten konen allermest. Det var dog sært af ham – og så det, han sagde:

– Een må jo se at få fat på en herregård, når een ikke kan få lov at være husmand her i

æ klit. Nu skal du ha fåwal – du ser mig, når jeg kommer!

Så hankede Jens op i vadsækken og strøg østpå. Konen listede ud efter ham og så, at han tog vejen efter Thisted. Hun samlede rådløst sammen på de grå tjavser af håret, som den friske vind tog i. Hun gik et par skridt frem, åbnede munden, som om hun ville råbe efter ham, vendte sig et par gange om sig selv, men gik så sukkende ind til de små og ålene. Skulle hun gå efter ham? – – Nej, hun måtte hellere se tiden an og i hvert fald vente, til børnene kom hjem.

Og Jens havde smilet – hvad var der dog i vejen? Han var da vel ikke blevet helt tumbet – sølle Jens – og sølle børn! Og juleålen blev godt saltet af den lille mors uforstående tårer.

*

Det kneb for Jens at komme ind til sagføreren. Han var først »ikke på kontoret«, men da Jens roligt satte sig til at vente med vadsækken mellem benene, forsvandt en kontorist ind bag den hellige dør. Han kom tilbage for at sige, at »sagføreren ikke havde tid«.

– Æ ka went! sagde Jens med en for ham ualmindelig høj røst.

– Ja, men er det ikke noget, jeg kan besørge?

– Æ wil snakk mæ ham sel – færdig – kontoristen måtte ind igen.

Han kom ud med en tikroneseddel. Om Jens ville have den at holde jul for, skulle han hilse – og iøvrigt bede hr. Kristensen komme igen efter nytår.

– Nej, helles tak – æ wil snakk mæ ham – å æ hå gue ti!

Så kom Jens og vadsækken for. Sagføreren bandede og skældte ud, fordi han ikke kunne få fred, men han grinede beroligende, da han havde fået luft og alligevel ikke kunne blive fri for Jens. Han gav en cigar – og hvad kan jeg gøre for Dem, Jens Kristensen? Det er drøjt, men jeg er jo kun en maskine – – og så videre. Jeg ville gerne hjælpe, men jeg skal jo også leve – – klemte han på, pint af den tunge slider, han ikke kunne hjælpe.

– Jow – jow – – og så kom Jens frem med sin historie – nu ville han spørge om den skat var hans.

– Lad os se på den!

Og de gamle, århundredsorte dalere trillede ud over sagførerens bord. Han var en flink mand, og nu var der jo også ny olie til at sætte maskinen i venlig gang for – før var det en uvenlig og usmurt gang! Jens fik en stor seddel a conto til at holde jul for. Det var jo et rent eventyr, sagde sagføreren og fik en anden og bedre cigar frem.

Og det blev et eventyr for de små ude i Skovhuset, da far kom hjem – helt belæsset med kaffe, fint bybrød, bolcher og gaver. Det blev et eventyr for konen, hvis dag var gået i navnløs angst – hun glemte ganske, at købmanden kun havde givet lidt mel, salt og et kræmmerhus bolscher til børnene – og taget resten af pengene »som et afdrag«.

Hvad betød det altsammen nu? Jens skulle nok få det hele ordnet, det havde sagføreren lovet ham – nu gik det altsammen.

*

Sagføreren havde en stor kamp med Jens Kristensen efter nytår. Nogen rigdom betød de fundne penge ikke, og der var ikke tale om, at han ville give Jens lov at blive ude i klitten.

– De har jo slidt nok, og om nogle år er det hele historien om igen. Nej, lad De nu kreditforeningen beholde kassen – ellers erklærer jeg Dem fallit!

Jens vidste ikke, hvad fallit var, men det gjorde vel ikke særlig ondt?

– Nej, men vær De glad for, at De nu kan komme derfra på en pæn måde. Der er en plads på teglværket med hus og have – den kan jeg skaffe Dem!

Og sådan blev det så. Jens var vel også bleven brudt af det sidste års kamp, siden han mod sin natur, sit stejle væsen, gav op. En af de første dage i det nye år forlod familien

Skovhuset, og den flyttede ind til den milde fjord med gode, arbejdsomme dage, der gav sin løn.

– Men hvad så med æ hus? spurgte Jens bekymret.

– Lad De mig og kreditforeningen om det – og kreditorerne! »Skatten« holder De mund med, for vi jurister er også til for at dække vore klienters tyvestreger – det skal jeg nok ordne for Dem altsammen. Dyrk nu Deres kartofler og stryg Deres teglsten og lad Deres sagfører og Vorherre om resten. Har han kunnet gøre så meget for Dem, så skal jeg ikke holde mig tilbage. Og nu kan De jo betale – så går alt lettere her i livet – særlig for vi sagførere – – og han filosoferede videre langt hen over hovedet på Jens, der imidlertid var klar over, at han skulle holde mund med »skatten« og det. Det har han også gjort – men det har den snakkesalige sagfører ikke!

– Det var et af de tilfælde, hvor man virkelig har glæde af at være retskyndig, sagde han. Jeg vidste jo, at vi ikke uden om myndighederne måtte sælge den smukke møntsamling, og derfor gjorde jeg det – – men det vidste Jens ikke – – det gælder altid om at bevare troen på den ubesmittede retfærdighed hos de umyndige – er De for resten ikke liebhaver til Skovhuset? spurgte han mig.

– Nej, svarede jeg, for det er der ikke mere!

Bertel Budtz Müller

VOR HJEMSTAVN

Jeg ser dig, Thyland, i freden,
og kender din daglige lyd
med hønekaglen fra reden
og børnenes latter og fryd.

Og lærken, der går under skyen
og synger sin herlige sang,
der blandes med larm fra byen
og genlyd af leernes klang.

Og alle de grønne marker
med dyrenes gumlende lyd,
hvor føllet tumler og sparker,
og lammene hopper af fryd.

Jeg ser dig så fin og fager
i solskin og viftende vind,
mens tusinde minder drager
igennem mit lyttende sind.

Jeg ser dig i sommertøjet
og klædt i den skinnende sne.
Og altid er du for øjet
det skønneste syn, jeg kan se.

Jeg ser dig med dal og banke
og alle de levende hegn.
Og tanke føjes til tanke
med tak for vor hjemlige egn.

PEDER KR. JENSEN
Hillerslev

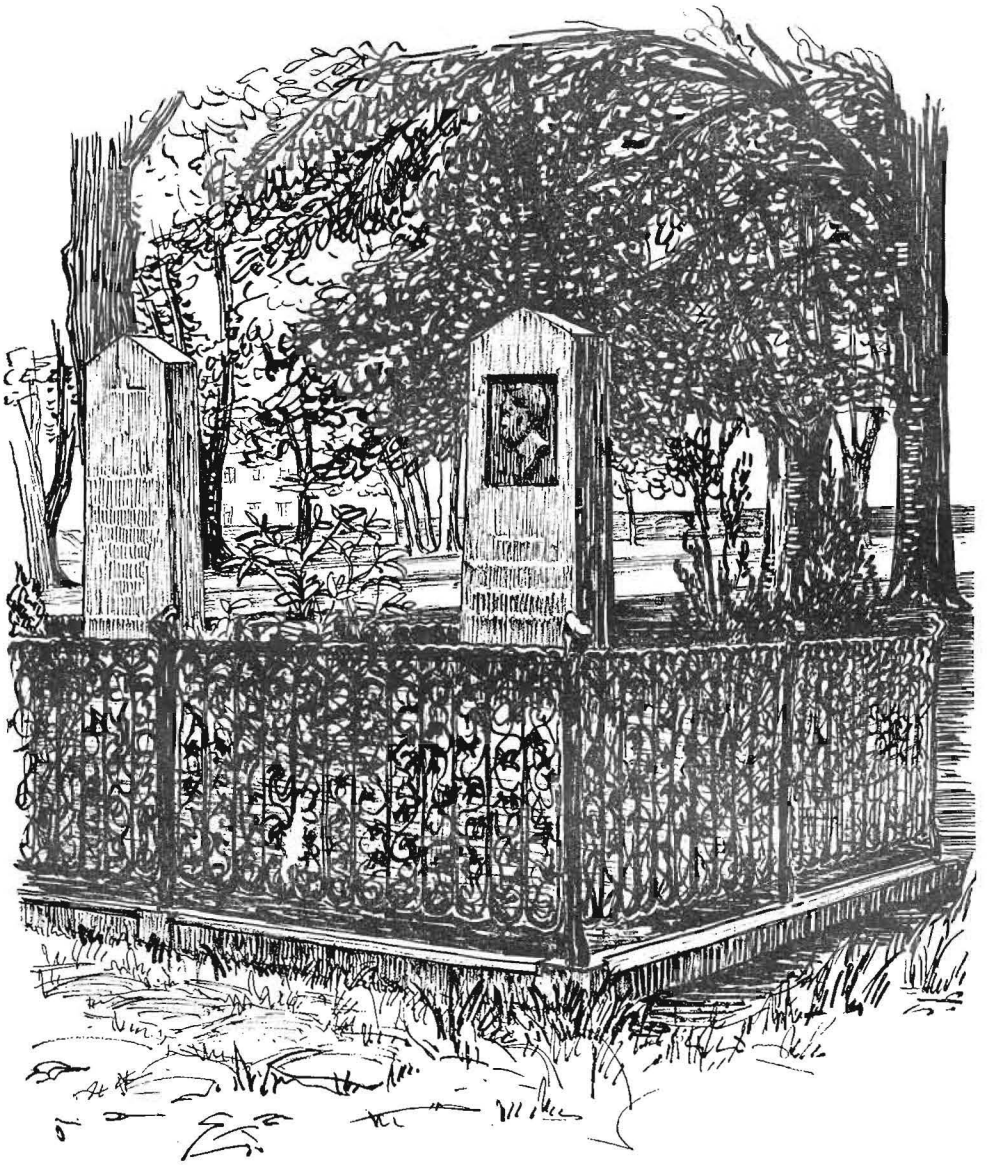

Ved I. P. Jacobsens grav

AF OLAF ANDERSEN
forhen Thylands højskole i Hundborg

Tit har jeg stået ved denne grav,
hvor dunkelheden grønligt skimred,
mens over stenens rustne lav
en enlig stråle frygtsomt flimred.

I skyggen af de store træer
med glimt af kirketårnets hvidhed
kom jeg dit sangerhjerte nær,
dit stumme smil, din trods, din blidhed.

Jeg så og så – blev aldrig træt
af disse fine træk at skue,
det gådefulde linienet,
som dulgte sjælens mørke lue.

Din stormomsuste fædrejord
gik bølgende og skøn imod dig.
Ak, fandtes der ved hav og fjord
en eneste, som ret forstod dig?

Nu bader sig den gamle by
i glansen omkring sønnenavnet.
Den døde mesters vundne ry
har solomstrålet sønnesavnet.

Dog hænder det, at HAN og HUN,
at nogen kommer for at dvæle
et øjeblik, en andagtsstund,
ved mindestenens brudte mæle,

og høre solsortsangen ømt
fortryllet over stenen dale,
og aner, hvad din sjæl har drømt
i skumringssus og aftensvale.

OLAF ANDERSEN

Gamle minder fra Thyholm

AF ANNA C. VIGENDORF, TARRAWANNA, AUSTRALIEN

SOM ALLE ANDRE STEDER i landet er der i løbet af det sidste århundrede sket meget store forandringer med den sydligste del af Thy, halvøen Thyholm, selvom landskabet der tildels har bevaret sin smilende ynde. De mennesker, som boede der for år tilbage, ville vist have særdeles vanskeligt ved at kende de steder igen, hvor de i sin tid levede og virkede, og det er vel også tvivlsomt, at de ville have syntes om mange af de forandringer, der er sket. – Alt var også så anderledes mere enkelt i disse såkaldte gamle dage. Man var ligesom naturen så meget nærmere dengang, ja, næsten helt op til den første verdenskrig, hvorefter ændringerne for alvor tog fart.

Snevintrene kunne være hårde og vanskelige at stå igennem, især for fattigfolk, men til gengæld synes man at have haft rigtig sommer dengang med sol og varme, ikke bare et par enkelte solskinsdage og ellers for resten af tiden »grå kulde«, blæst og regn. Endog menneskene selv synes at have været mere naturlige og ligetil, knap så glatte som nutidsmennesker.

Et ord som i forrige århundrede havde en nærmest respektindgydende klang i jævne folks øren, var »æ landvej«, som for Thyholms vedkommende jo gik, og stadig går, fra den lange, lige vejstrækning mellem de to fjorde, den blide og den barske, med andre ord Draget, og til Oddesund.

På denne vej gik »æ dagvogn«. Det var jo før togenes tid. Det har sikkert ikke været kedeligt, men vel heller ikke altid lige behageligt at være dagvognskusk.

*

Lad os tænke os tilbage til en sommerdag omkring 1870. – Trætte af en lang vandring henad den støvhvide landevej har vi sat os ved en milesten for at holde et lille hvil. Her fra Floulev bakke er der en vid udsigt over det smilende landskab. Himlen er skyfri og blå. Solen bager, og et sted der langt oppe i den varmedirrende luft hænger en lærke og triller og jubler i en uendelighed. Ude mod sydvest glimter Limfjorden blå som en kornblomst og ruller sine små, krappe bølger ind mod den stenede strand, som den har gjort det i tusinde år. Nu og da bringer en lun brise med sig en duft af muld og høst og vilde urter. Alt er så stille. Men lidt efter høres lyden af mange og hurtige hovslag. Lyden kommer nærmere, og nu ser vi en stor støvsky, der nærmer sig henad vejen. – Jo, ganske rigtigt, der kommer en flok heste i skarpt trav.

Manden som rider på den forreste og nærmeste hest er Poul Munch fra Barslev, en kraftig og bredskuldret mand i sin bedste alder, med resolutte træk og med kasketten flot på skrå på det kulsorte hår. Vore blikke mødes, og han hæver hånden til hilsen i forbifarten. Hele flokken larmer forbi. Snart fortoner støvskyen og lyden af hovslagene sig i det fjerne, og alt er stille som før. – Det er heste,

solgte til Tyskland, som nu er på deres vej sydpå. At føre disse heste den lange vej til Hamborg var et krævende, ansvarsfuldt og ikke ufarligt job, der fuldtud krævede en mands indsats.

En anden dag kan man så træffe at møde et ganske andet, i vore dage aldeles utænkeligt, syn. – Henad den støvede vej kommer en stor skare af pludrende gæs, langsomt, uhyre langsomt, bredende sig ud over hele vejen og ustandseligt prøvende på at gøre afstikkere eller standse op for en bid græs fra grøftekanten. En ældre mand med rødligt hår og med en lang stok i hånden har påtaget sig det i sandhed store tålmodighedshverv at drive disse gæs til deres bestemmelsessted. Manden er Kresten Munch fra Barslev.

*

På den tid var tænkemåden en del anderledes end nu. Man troede således på mangt og meget, som mange nutildags kun har skuldertræk tilovers for. Og dog skal der jo efter sigende »være mere mellem himmel og jord o.s.v.«. – Vitterligt er det, at en »klog mand«, som var bleven overfuset af en gårdmand dernede østpå, tog en styg hævn. »Æ ska nok lukk æ mund på dæ,« sagde han, og gårdmanden var berøvet talens brug i flere år.

Et andet eksempel, om end af en lidt anden art. – En ung pige havde en vissen arm, som lægerne fra både langt og nær ikke kunne gøre noget ved. En klog mand »der sønden øwer«, som man søgte hjælp hos, gav dem da det råd at slagte en fed, sort hund og omgående sprætte dens mave op, hvorefter Pigen skulle lægge den visne arm ind i hundens varme bughule og lade den blive der, sålænge den endnu var varm. Armen kom sig ganske rigtigt, og pigen blev iøvrigt gift ikke længe efter. Min far (født 1855), som har fortalt om disse to hændelser, kendte personligt de pågældende mennesker.

Et andet tidens tegn var det tiggeri, som gik for sig. Dengang var der jo ingen socialforsorg. – Fra min mors barndom husker hun især et stort, enfoldigt kvindfolk, som var meget trofast med sine »besøg«. Når så bedstemor havde givet Ane alt, hvad denne kunne komme i tanker om, det var som regel fødevarer, der spurgtes efter, kunne samme Ane stå ganske stille en stund, stadig tøvende, og bedstemor vidste på en prik, hvad der nu ville

komme. Og så kom det, uvægerligt det samme hver gang: »I maaer da ærre mi gibus (fødselsdag)«. Så måtte bedstemor jo yderligere op med en lille »fødselsdagsgave«.

*

Smerup fattiggård var i mange år hjemsted for utallige triste skæbner. Her, under et tag, samledes de, alle de, som af en eller anden grund ikke kunne klare sig selv – gamle, syge, fattige, og heraf mange med børn, subsistensløse og sindssyge. Gården deroppe på bakken havde værelser med jernstænger for vinduerne. Som oftest var det vel ufarlige sindssyge, man havde, men alligevel.

Jeg husker således engang, jeg som barn var på besøg hos mine bedsteforældre, som boede et stykke vej derfra. – Det var en stille efterårsdag. Stedet lå ret ensomt, og kun en privat vej førte dertil. Pludselig hørte jeg høje råb, lyden af piskesmæld og en slags prusten, og straks efter kom der løbende en mand af ubestemmelig alder, barbenet, barhovedet og med vilde øjne. Han var iført en stribet bluse, der hang udenover et par korte, grå vadmelsbukser. Han havde en kørepisk i hånden, og samtidig med at han knaldede med pisken, råbte han op og galopperede rundt derude på grønsværen foran stuehuset. – Jeg var selvfølgelig rædselsslagen, men blev dog hurtigt beroliget af bedstemor.

»Åh,« sagde hun, »det er såmænd bare »Toble Ajs«. Han gør ingen fortræd, men han forestiller sig jo, at han er en hest.«

Lidt efter forsvandt manden igen, stadig i en slags kluntet galop, op over bakken og var snart ude af syne.

En anden tildragelse har jeg hørt fortalt af et yngre ægtepar, som havde boet i en naboejendom til fattiggården.

En aften var de gået til fødselsdag hos en anden nabo og havde efterladt deres små børn, det ældste 3 år, sovende trygt i deres senge. – På hjemvejen ser de, at der er fuldt oplyst derhjemme, ja, fra hvert eneste vindue i hele huset. Grebet af bange anelser løber de begge, alt hvad de kan, og ganske åndeløse når de hjem. Men der er intet som helst usædvanligt at se eller høre, og alligevel – alle lamper og lys i hele stuehuset er tændt (der var ikke elektrisk lys) børnene sover stadig trygt, og det hele synes uforståeligt.

Da pludseligt får de øje på en skikkelse, som kryber sammen inde under spisestuebordet. Det er en kvinde, med håret hængende langt, løst og tjavset ned for ansigtet, så næsten kun et par skinnende øjne er at se. Hun sidder ganske urørlig og blot stirrer.

»Åh, men er det dig, Marie,« siger manden, helt lettet. »Nå, er du sådan kommen for at besøge os. – Tror du alligevel ikke, det er bedst, at jeg følger dig hjem nu.« (til fattiggården).

Man spørger uvilkårligt sig selv: Hvad kunne der ikke være sket med denne såkaldt ufarlige sindssyge på »besøg« alene i huset med små børn?

*

I sidste halvdel af forrige århundrede var der i Hvidbjerg en rebslager, som gik under navnet »æ grin-rebslår«, hvilket skyldtes hans noget voldsomme latteranfald og hans aldeles manglende evne til at holde op igen, hvis han først fik begyndt. En dag var det nær blevet hans endeligt.

Han havde stået i sin dør ud mod vejen og set et løbsk hestekøretøj komme rasende forbi med dr. Krag i sin »doktorstol« som en højst ufrivillig medspillende i dramaet. – Naturligvis fik rebslageren et af sine helt store anfald, så ustyrlig komisk forekom synet ham. Iøvrigt skete der vist ingen skade med det løbske køretøj. Efter et par dages forløb lo han stadig ved tanken, og til sidst blev han syg af al den megen morskab, så syg, at hans nærmeste endog fandt det nødvendigt at tilkalde lægehjælp, hvilket dengang som oftest skete umiddelbart før døden skønnedes at måtte indtræde. Det skulle man nu alligevel ikke have gjort. For da dr. Krag viste sig i døren, og den

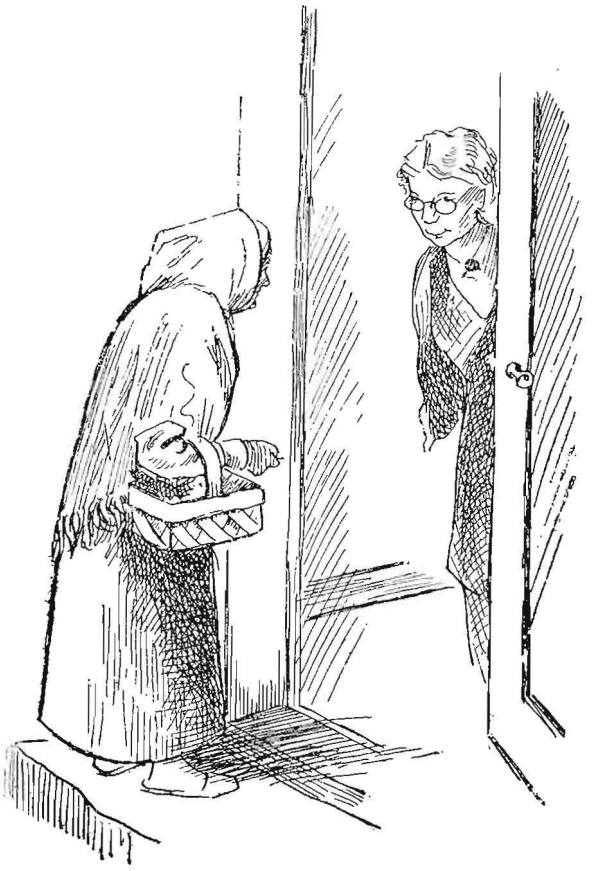

lidende rebslager fik øje på ham, kan det nok være, det gik løs igen med latteren. Så vidt vides overlevede han dog denne gang.

*

Det kan jo ikke nægtes, at man drak en del i forrige tider. Det var vist yderst få hjem, der ikke havde en »kukmand«, (en grå lerdunk med brændevin) og det var, dog mest for mænds vedkommende, regnet for en uhøflighed, hvis man kom et sted og ikke blev budt en dram eller en »bette swåt« (en kaffepuns). Det var dog for det meste en forholdsvis uskyldig form for drikkeri, der fandt sted, selv om der jo nok var enkelte, der fik for megen smag på flasken. Her skal lige nævnes en lille pudsig episode, som fandt sted omkring århundredskiftet.

To ældre landmænd, gode venner, og drikkebrødre i al sømmelighed, havde en aftenstund fået for meget af den våde vare hos en bekendt i nabolaget, og på deres vej hjem kom de for en gangs skyld ret voldsomt op at skændes. Den ene af de to var, hvad man der på egnen kalder »nøj haste« (hidsig og opfarende). Den anden var til gengæld udpræget flegmatiker, med andre ord, han var »slidsindet«. – Det endte dog med slagsmål. Efter lidt tumlen omkring på markvejen, de gik på, var den »slidsindede« kommen øverst og satte sig roligt og besindigt til rette skrævs over brystet af modparten. Denne rasede og larmede en tid lang, truede med både politi og retssag og iøvrigt alt, hvad han kunne finde på af ulykker og fortræd. Den anden gad ikke så meget som svare, men blev trøstigt siddende.

– »Men to hwa, han såd jo osse godt,« som fortælleren lunt bemærkede. Tilsidst var den lille dog løbet tør for galde, fandt vel i det hele taget situationen en smule trættende. Og efter en tids stilhed, hvor der ikke blev sagt noget, kom det, pludseligt og overraskende, og i hans sædvanlige godmodige tone:

– »Hør, hvis do nu vil følle mæj hjem, så vil æ gi æ ka'fe«. – Hvorefter de begge to rejste sig og stavrede videre med hinanden under armen. Historien er absolut autentisk.

*

Ikke langt derfra, hvor dette optrin foregik, var en pige kommen »galt af sted« med en ung fyr fra omegnen. Hendes far var meget påholdende, for at sige det pænt, og nu, da der var kommen uventede og uvelkomne udgifter, var hans lune ikke det bedste, og ikke mindst da han ikke havde nogen særlig stor tiltro til den pågældende unge mand.

Her syntes hans mistillid dog at blive gjort grundigt til skamme. Det unge menneske vidste tilsyneladende ikke det gode, han ville gøre kæresten, mens hun nu lå der til sengs. Han kom daglig på småbesøg og så lød det:

– »Vil hun et hå en høne?« eller »Vil hun

et ha nøj Vin? – For der ska ingenting spåres.«

Og den gamle gned sig i hænderne. Til trods for sin nærighed var han selv meget lækkersulten, så han lod det unge menneske købe ind og rettede an efter en større målestok.

– »Hwa skidt, sålænge æ tåri (fæ) betåler,« tænkte han vel. Hvor meget pigen selv fik af herlighederne vides ikke, men de to mænd, den unge og den gamle, levede både højt og vel. For en tid i hvert fald. Så begyndte nemlig regningerne at komme og til den gamle vel at mærke, da alt viste sig at være skrevet i hans navn. Til gengæld trak den troløse bejler sig tilbage og ophørte ganske med sine besøg. Så her synes det gamle ord om »spot og skade«, der så ofte følges ad, at have haft en god del af sandhed i sig.

*

Et af de mere særprægede mennesker, jeg husker fra min barndom, var en spinkel gammel mand med gråt fuldskæg. Han havde altid en cigarstump i munden og gik ret ejendommeligt klædt. Jeg har således aldrig set ham iført en almindelig jakke, men når skolelæreren, som også var kirkesanger, kasserede en såkaldt »diplomat«, overtog nævnte gamle mand det ærværdige klædningsstykke. At læreren var en god del højere blev ikke taget så højtideligt, selv om frakkeskøderne nåede deres ny ejermand omtrent til hælene. I tidens løb, og medtaget af sol og alskens vejr, antog frakken efterhånden en slags brunlig-grøn farve.

Når dertil kommer, at byens doktor, som engang i tidernes morgen havde været skibslæge, havde foræret samme mand en gammel tropehjelm (som blev båret til stadighed), begynder man at få et nogenlunde billede. For fuldstændighedens skyld må det desuden nævnes, at i nogenlunde føre var fodbeklædningen altid et par uhyre sivsko.

Denne mand var ellers både klog og velbegavet og havde i sin tid været dygtig i sit fag. – Engang som gammel mand gik han til fods den lange vej fra Hvidbjerg til København for at hilse på kongen, hvad han da også opnåede. – Hvorvidt han ved den lejlighed har været iført den vante mundering, får dog stå hen.

*

Ja, mange og store er de forandringer, som er sket på Thyholm. Desværre kan de vel ikke alle siges at være til det bedre. Her som andre steder er der drænet og »kultiveret« så langt over gevind, og derved banet vej for den truende erosion. Hvor er de henne, alle de små og større naturlige vandløb? – Jeg husker så vel en eng nær mit barndomshjem. Her var en lille dam, og fra denne dam banede en rislende bæk sig vej gennem engen, som hvert forår var et lysende, gyldent tæppe af engkabbelejer. Også trævlekroner, den blide engkarse samt hjertegræs og andre søde, vilde blomster var her i mangfoldighed, og langs bækkens kanter groede der forglemmigejer.

Men ak! Også her blev der drænet, tørlagt og planeret. Ret meget korn eller ret mange kartofler kan det dog alligevel ikke blive til på så lille en plet jord, så hvorfor berøve landskabet selv de sidste rester af naturlig skønhed?

Borte er vel også de fleste af de gamle diger med de levende hegn, kønne i landskabet og nyttige til læ sommer og vinter. – Jeg husker også en vild rosenbusk, der i årenes løb havde vokset sig stor ved siden af en ret befærdet vej til glæde for mange vejfarende. For det var en såkaldt æblerose, hvor som bekendt også bladene dufter, især efter regn. Den var ikke i vejen for nogen eller for nogenting, men alligevel blev den fældet.

*

Den mest naturskønne del af hele Thyholm, ja vel af hele Thy, er vel nok det frodige Egebjerg med de bølgende marker, de lyngbegroede kæmpehøje og de skovklædte bakkedrag ud mod den blå fjord, med udsigt over denne til Jegindø og Mors. For en naturelsker betaler det sig at forlade den asfalterede vej til Tambohus og følge markveje og stier til

forholdsvis uberørt natur i skov, kær og mose. Den, der en lun sommeraften har stået og set ud over kæret, hørt frøernes mangestemmige kor og alle de mange fuglestemmer derude fra og set månen hæve sig over den stille fjord (æ øster fywr), vil være et smukt minde rigere.

Jeg kendte engang en gammel have i Egebjerg. Den var såmænd ikke ret stor, men her syntes altid at være sol og læ, og her fandtes så at sige alle de blomster, der er noget ved. – Denne have var omgivet af en høj tjørnehæk, som hvert forår, når den sprang ud, udsendte en stærk og usandsynlig dejlig »grødeduft«. I haven var der hjerteblomst og en gammeldags rose med en særegen, fin duft. Her var rebis og syren, kaprifol og jasmin, store, tunge pæoner, røde tulipaner og blå sko. Der var naturligvis også både vintergækker, påske- og pinseliljer og en slags sødtduftende mørkerøde aurikler. Der var også en lille plet med kærminder af en størrelse og en farve så himmelblå, som jeg ikke har set andre steder. Henad mod høst duftede her sødt og tungt af latyrus og levkøj. Hver årstid var repræsenteret, og der sluttedes af sidst på året med klynger af røde vinterasters.

*

Nej, det er ikke altid, at »mindet lader som ingenting«. Ofte bringer det med sig en sugende længsel efter at se de kendte, kære steder igen, *som de var dengang,* men det lader sig jo ikke gøre.

Lad mig til slut nævne et af de smukkeste juleminder jeg har fra min barndom på Thyholm.

Det var henimod aften. Vinden havde lagt sig, og jorden var hvid af nyfalden sne. Nu faldt der rim, og snart var havens buske og træernes grene klædt i hvidt. Jeg stod alene derude midt i al den hvide stilhed. Det var koldt, men jeg ænsede det ikke, for nu begyndte kirkeklokkerne at kime julen ind. Jeg kender ingen kirkeklokker med så skøn og ren en klang, som dem fra Hvidbjerg kirke. De lød så smukt, disse fine klange, der nu tonede ud over det tyste, hvide landskab.

Og netop da brød den synkende sol igennem for et kort nu. I dens rødlige skær funklede og lynede alle rim-krystallerne, og alt syntes badet i et overjordisk lys. Men det varede kun så kort. Så slukkedes glansen, klokkerne tav, og kulden blev stærkere. Jeg frøs nu, mærkede jeg. Men inde hos mor var lyset forlængst tændt, så jeg, og alt var smykket til fest derinde. Uanede glæder ventede der, og far var allerede gået ind.

Hvor så i verden vi færdes, så tror jeg, at minderne fra barndommen og julen der er nogle af de dyreste, vi ejer.

Anna Christine Vigendorf

C. BRUNSGAARD, THISTED

SKRÆDERENS EG

Et minde om et drama ved Vildsund

PÅ SKJOLDBORG KIRKEGÅRD står syd for kirkeskibets midte et egetræ. Det er omkring 70 år gammelt og har udviklet sig smukt med en krone, som kun i mindre grad er mærket af vestenvinden. Det hænder vel, at en og anden funderer lidt over grunden til, at der er plantet en eg her mellem gravstederne, og det er næppe mange, som i dag ved, at der til dette træ knytter sig en historie – ret dramatisk endda. Træet er »Skræderens eg«, faktisk et gravmæle, plantet på en grav, hvor en fattig og hjemløs mand endte sin omflakkende tilværelse. Her hviler skrædersvend Chr. Jensen, kaldet »Den letbenede Jensen«, som for 70–80 år siden var kendt på hvert skræderværksted landet over.

*

En dag først i maj 1895 var de sindige Vildsund-færgekarle ved at lægge ud fra Thylandssiden for at vende hjem til færgekroen på Mors, da de hørte råb fra bakken nord for færgens anløbsbro. En mand kom løbende ned ad bakken, mens han hvøvtede med armene og råbte, så det var ret tydeligt at forstå, at han ønskede at blive sat over vandet.

– Dæ æ wes en hal mark a tjenn, mælede Store Dres, som havde kommandoen over den store, klodsede rofærge og dens bemanding af fire bomstærke færgekarle.

– Men dæ blywe nok ingen kafepons te wos, føjede han vurderende til. Færgekarlene var vant til at taksere deres folk, og Dres havde i den kommende genkendt en af landevejens sønner, som kendte lidet til jordisk mammon, og som selv med sin bedste vilje ikke ville være i stand til at yde det ellers passende vederlag – en gang kaffepunse – fordi færgen havde ventet på ham.

Manden, en landevejshærget håndværkssvend, bager af profession, kom forpustet om bord. Han vendte sig og så forundret tilbage:

– Hvor er skræderen? sagde han.

– Hwa for en skræder?

– Ih tho ham den letbenede Jensen. Han har da gået og dasket lige i hælene på mig fra Thisted hertil, men nu er han altså væk. Ja, ja, det må han jo selv om, han er gammel nok til at gå på egen hånd!

Der var ingen skræder at øjne, og færgen gled for de stærke karles åretag langsomt over mod Morsøs bakkede kyst. Solen stod lavt i sydvest, og den tidlige forårsdag var ved at dø i skønhed. Men den gamle farende svend var forlængst ude over det stadium, da en solnedgang kunne begejstre ham. Han var træt af at løbe efter færgen, og han var knotten på skræderen, der hele dagen havde været tvær og vringlet, og som lige med et nu havde gjort sig usynlig. Og endelig havde bageren halvtredie mil at vandre til Nykøbing, før de stive ben kunne finde hvile. Han lod skræder være skræder.

*

Et par dage senere havde gæstgiver Søren Yde på »Bakkegården«, det nuværende »Vildsund

Strand«, sendt sin tjenestekarl et ærinde hen til stranden under bakkerne nord for kroen. Karlen vendte kort efter forpustet tilbage.

– Der – der ligger en døe mand henn ajje æ bakker, sagde han.

– Hwa seje do, knejt? Søren Yde så inkvisitorisk på sensationens sendebud for at udforske, om der ikke skulle laves kunster.

– De æ kattenfoe sandd, bedyrede karlen. Da æ kam goen långs æ stråen, så wa æ lieg we å faldd øwe såen en døe spøgels – hubav endda, hur han æ grem!

Kromanden jokkede med karlen hen under de høje fjordskrænter, som den gang ikke var tilplantede. Jo, det var rigtigt nok, hvad karlen havde berettet. Her lå ved stranden en lurvet klædt mandsperson, øjensynlig med knækket hals, død for længe siden.

Den døde blev båret hen til kroen, hvor han lagdes på en båre, som blev stillet ind i en vognport. Og så gik der bud til Thisted efter herredsfoged og distriktslæge. Disse høje herrer kom også i løbet af en halv dags tid agende, og de kom – uden at det overraskede nogen – til det resultat, at manden med den brudte hals var død.

Ved hjælp af en ildrager ransagede de så godt det lod sig gøre den dødes lommer. De fandt en vandrebog med den letbenede skræders navn, Chr. Jensen, født i Thorslunde på Sjælland. Bogen var et par dage i forvejen stemplet på herredskontoret i Thisted. Derudover fandtes der i lommerne intet af jordisk gods at være.

– Chr. Jensen, sagde herredsfogden og rynkede panden – det er jo ham skræderen, men hvor er bageren? De to var sammen inde på herredskontoret for at blive visiteret, og da foreviste skræderen en tokrone. Hvor er nu tokronen, og hvor er bageren?

*

Den arme bager blev som himmelfalden, da han nogle dage senere efter at være nået til Silkeborg, blev taget i krebsen af en stor betjent, der lod ham forstå, at der nu næppe var lang vej til Horsens tugthus. Skræderen var fundet død og udplyndret for al sin rørlige ejendom, og hvem andre end hans vandrekammerat kunne have forøvet en sådan nedrig udåd?

Ikke det mindste hjalp bagerens vilde protester. Han fik lov at kukkelure i arresten, og det så rigtig sort ud for ham. Der kunne ikke findes nogen rimelig forklaring på mysteriet ved Vildsund, og der blev næppe heller lagt nogen større iver i efterforskningen. Man havde jo morderen under lås og slå. Hvorledes var vel skræderen ellers kommen til at ligge i den tilstand der på stranden? Naturligvis havde kammesjukken puffet ham ud over skrænten for at få fat på daleren. Der var slet ingen ben i den historie.

Bageren kunne ikke forklare andet, end at de sammen havde været inde på herredskontoret, og at de herfra var vandret gennem Aas mod Vildsund med Nykøbing som mål. Skræderen havde været så underlig tvær og havde hele tiden holdt sig nogle skridt bagud. Han var ellers ingen dårlig fodgænger, han havde været en ren hjort til at rende, hvad også hans kælenavn vidnede om. Men nu var han jo rigtignok ved at blive gammel – han var over de halvfjerds – og han var sagtens ved at være gået træt på den endeløse vandring ad landevejene.

Da bageren oppe fra bakken havde set færgen ligge klar til afgang, satte han farten op, og han bemærkede ikke, at skræderen ikke fulgte efter, lige så lidt som han anede, hvordan samme skræder var forsvundet ud af kompagniskabet. Dette var sandt, om det så var de sidste ord, han skulle mæle på denne jord.

Herredsfogden kunne ikke få andet og mere ud af bageren, men han sagde til betjenten: Lad ham nu sidde og få et lille kursus i hukommelse, så skal det nok komme!

*

Alt imens øvrigheden baksede med den formodede morder og ransmand, var den letbenede skræder bleven begravet. Da han endte

sine dage inden for Skjoldborg-Kallerup kommunes grænser, foregik jordfæstelsen på Skjoldborg kirkegård og på kommunens bekostning. Sognerådsmedlemmerne bar kisten til graven. Det kan dog næppe med sandhed siges, at grunden hertil var en udpræget interesse for den hedengangne, der så brat havde forladt en kummerlig tilværelse, og som endda havde taget sig den frihed at vælge netop deres kommune til sin endestation. Men der var simpelthen ingen andre til at bestride hvervet, og skræderen fik på den måde en helt pæn begravelse. Han var da også på kristelig vis bleven afført sit gamle kluns og var bleven klædt i ligtøj.

Kromanden i Vildsund fik for sin ulejlighed lov at beholde afterladenskaberne, der som alt nævnt ikke var mange. Han solgte for en krones penge det gamle kluns til sognets kludekræmmer, Peder Madsen fra Skjoldborg, og dermed var egentlig den letbenede skræders saga ud. Men som Anton Berntsen så træffende digter: Dæ ka gjemmes di ting i en inderlom, som jen oller hånd drømt om å findd!

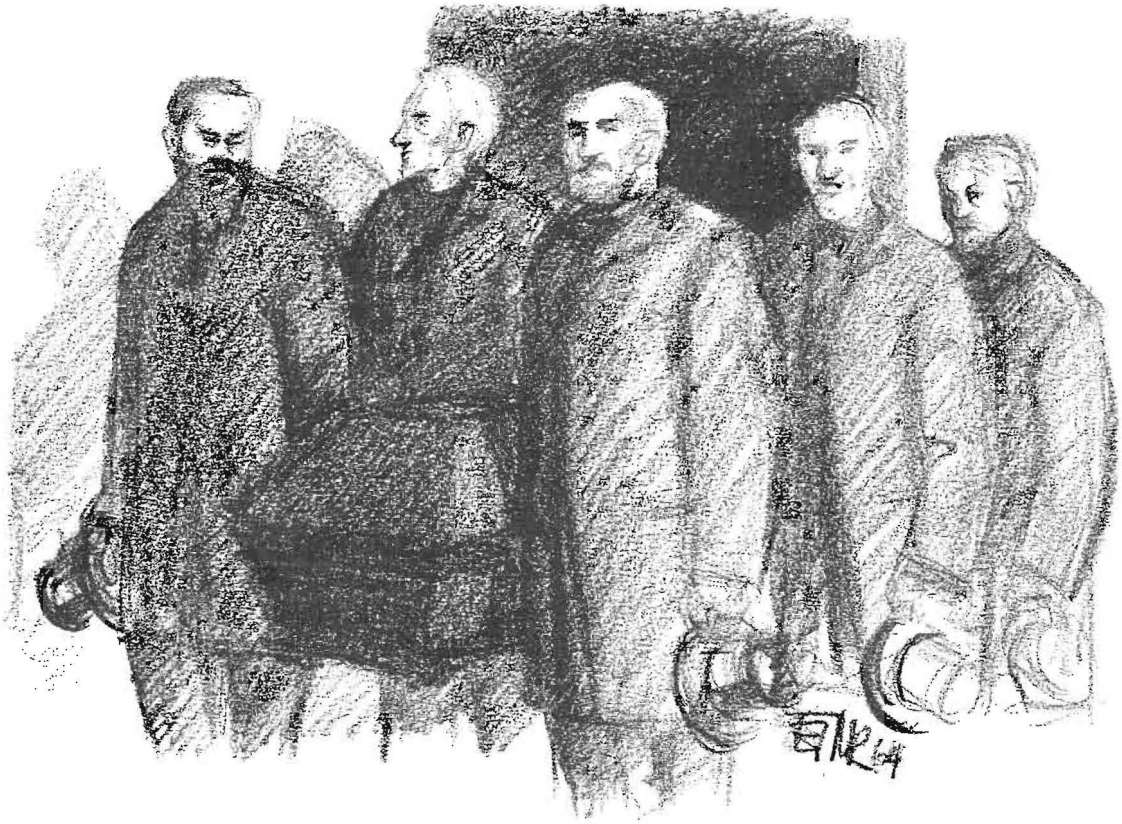

Ved en nøjere ransagning af skræderens kluns fandt kludekræmmeren til sin overraskelse en pung med knap to kroner. Af den savnede daler manglede lige akkurat, hvad en pægl brændevin kostede, og brændevinsflasken var godt nok funden under skrænten, hvor skræderen for sidste gang lagde sig.

Nu begyndte det at klare op for den stakkels nedtrykte bager i arresten. Historien kom i avisen med tilføjende, at skræderens penge

var fundet, og at bageren, selv om han var morder, dog ikke var en gemen tyv og røver. Dette beroligede folket. At puffe en sølle landevejsridder ud over en skrænt, så han brækkede halsen, var jo ikke videre pænt, men det kunne dog tilgives. Der var såmænd nok til at rende og bisse på vejene. Men den, der neglede en tokrone, var jo en yderst farlig person.

Herredsfogden brummede i skægget. Det skulle nok passe, at der kom en eller anden og ødelagde tegningen, netop som man var lige ved at få morderen til at gå til bekendelse. Avishistorien blev læst af en tjenestepige på Øst Vildsund kro, lige over for stedet, hvor nedtrimlingen skete.

– Nej, ved I hvad, udbrød hun. Jeg husker så bestemt, at jeg den dag var omme ved møddingen med aske og da så jeg en mand komme løbende fra landevejen derovre ned ad skrænten, og her trimlede han omkuld. Jeg tænkte ikke videre over det, men det skal nok have været denne her skræder!

Nu havde man faktisk hele mysteriet løst. Skræderen havde villet skyde genvej ned til færgen, og så var han snublet. Bageren blev sluppet løs fra arresten, og han fik endda 25 kr. i erstatning for uforskyldt varetægtsarrest. Det var i de dage for en vandrende svend en hel formue, og bageren skyndte sig da også at få en vældig kæfert på. Siden fortalte han rundt på landets svendehjem og til hvem, der ellers ville høre på ham, at magen til tjans havde han aldrig haft som dengang han var arresteret for mord på den letbenede Jensen. Han fik gratis kost og logi i 14 dage og en pæn sum penge oven i købet. Det var vel nok en oplevelse!

*

På Skjoldborg kirkegård var skræderens grav bleven kastet af sognets ringer og graver, Søren Nielsen, den senere kendte præmiehusmand, og det var ham, der plantede træet på graven.

– Han var nok en sølle fattig lus, der blev »kåst hen« på sognets bekostning, sagde Søren Nielsen, men han blev dog båret til graven af sognets største hartkorn,så hans henfart var ikke så ringe endda. Og han kan såmænd vel være lige så god over for Vorherre som adskillige af dem, jeg har givet husly i andre grave med fine gravsten på. Jeg har altid ligesom holdt mest af de fattiges sidste minder i denne verden. De bedrestillede hytter sig i livet og så langt ud over døden som penge kan række. Sådan en sølle en som skræderen havde det ikke for godt i sit liv, og det tog en trist ende for ham. Han skal have en god, rummelig grav, sagde jeg til mig selv, han skal ikke trykkes på nogen kanter. Det er da det mindste, man kan gøre for sådan et stedbarn. Der var jo ingen penge til mindesten, men jeg syntes alligevel, skræderen skulle have et gravminde, og så plantede jeg egen, og den har jeg værnet om. Jeg tænker også den holder længere end de fleste af gravstenene. Det bliver nok den sidste af de nuværende gravminder, der forsvinder her fra kirkegården. Den bliver pinnede ikke nem at få bort, hvis da roden skal med.

C. Brunsgaard

Feskerparabler

GENFORTALT AF M. MIKKELSEN, HANSTED

En Awten, de kneb aa fo æ Ti te aa goe,
saa drøw æ øwer i æ Butik etter en hal Pund Skroe,
Dæe stow Wolle aa Tammes aa Just – ham æ Hwaael –
bette Jens Kræn, Pi Peesen aa en tow–tri ajje Kaael.
Di haad mindst wæt der en styw Klokstaaen
aa fortold Parabler, den jen møj waer end den aaen.

Jen haad skodt en Snepp, en ussel sølle Krawl,
saa let, te en it ku søkk, faer en wa fyldt mæ Hawl.
Jen haad en Bøes, dæ wa forgjow saa min Sandd,
saa han maat nie te den kloeg Kuen i Himmerlandd.
Saa te Slut æ dæ jen, dæ sejer:
Fortæl do no, bette Just, lissom do plejer!

Just han retted sæ op i æ Stuel
aa spøtt en swære Blarris hen aj æ Guel,
nøj kam imell æ Tvebakker, nøj kam po æ Wust,
men de ku jo oller kom te aa raw Just.

– Ja, no ska I høer: De wa just den ajn Daw,
bette Kræn Wolsen haad fulle mæ hjem fræ æ Haw,
aa vi snakked løs om, hwans dæ no ku fald fuer,
aa tesidst trowr æ nok, de wa mæ, dæ spuer,
om it han haad Løst te aa slaa en Slaw
lidt rundt mæ æ Bøes den næjst Daw.

– Tho de wa da osse nøj aa bye mæ,
sejer Kræn Wolsen, æ hae jo it nøj aa skyed mæ!
Saa kam æ i Tanker om en Jenløber po mi Lowt,
en svære Forlajer, som mi Gammelfaaer haad browt.
Den fæk Kræn Wolsen, lidt Hawl aa lidt Krued,
saa han siel ku laj en, om helsen han forstow ed.

No, vi kam te Drøwt den næjst Daaes Maaer,
Kræn Wolsen wa heldig aa jawed straks en Haaer.
Han fæk mæ de samm æ Kanon te æ Kindd
– en swære Baltworn – aa i Wejr mæ hans Bien!

Æ kam jo springen de bæjst æ haad læer,
men saa skreg Kræn Wolsen, dæ sod o hans Knæer:
Nej, waar dæ da, waar dæ – pas o, bette do,
dæ æ sandelig da en Skoed i en ino!

Endda æ Mennesk laa dæe, saa resen om hans Kindd,
saa ku æ ilywl knap hold mæ fue aa grindd.
Jow, tenk sæ, Kræn Wolsen haad saa durkdrøwen wæt,
te han ku broeg en Jenløber som Dublet.

Hans Bakgaard

I naturens rige verden

ALLEREDE før det blev lyst, var jeg godt skjult ude i vildtreservatet, det store terræn på mange tusinde tdr. land, der strækker sig langs havet mellem Klitmøller og Hanstholm, et paradis for jægere og naturelskere. Fra mit skjulested i marehalmen på den høje klittop, vil jeg, når det bliver lyst, i den skarpe kikkert have et glimrende milevidt udsyn over terrænet, et vildt landskab med heder og fyrreplantager og høje banker bevokset med marehalm, og ikke at forglemme de to og halvtreds damme og søer, der i morgen- og aftensol kan glitre som skåle af guld.

Allerede før morgenstjernen har slukket sit lys, kan jeg høre suset af vildgæs og vildænder, der haster forbi på vej mod een af de mange damme og søer i terrænet. En flok hvinænder haster forbi mig med en brusen som fra et eksprestog. Jo, der sker noget her i ensomheden, nu da den store, lyse vår holder sit indtog.

Fra flere af søerne bruser sangen fra de vilde svaner. Også storspoven lader sin røst lyde. Og hjejlen, Blichers kære fugl, lader ligeledes sine vemodige fløjt høre. Fra en dam i nærheden kan jeg tydeligt høre en flok gråænder, der flygter skrigende og rappende til alle sider. Og da der i det samme styrter nogle skrigende viber til, er jeg overbevist om, at det er den røde røver ræven, der er på spil. I spænding venter jeg nu på, at det skal blive så lyst, at jeg kan se, hvad der foregår omkring mig. Men spændingen stiger endnu mere, da jeg gentagne gange hører plask fra en nærliggende sø, plask, der kan stamme fra en odder. Eller er det måske en af de sumpbævere, der i sin tid slap ud af deres fangenskab og dannede koloni her i reservatet, hvor der er idel fred og ingen fare fra jægernes ildspyende våben.

Selv om det er koldt her i mit skjulested, varsler de gyldne skyer i øst en skøn dag. Og jeg er fast besluttet på at tilbringe den hele dag her i reservatet, der med sine vældige og ensomme vidder øver en dragende magt på en jægers og naturelskers sind. Varm kaffe og smørrebrød har jeg nok af i rygsækken.

*

En underlig følelse griber mig her i den store ensomhed, hvor jeg er alene, fjernt fra mennesker og alfar vej. Her er stedet, der giver tankerne flugt. Da jeg retter kikkerten mod det månelyse Vesterhav, der durer svagt som et pianissimo fra et kirkeorgel, kommer jeg til at tænke på Beethovens Måneskinssonate. Og da solen bryder frem og lægger sit guld i søen i syd med de vilde svaner, kommer jeg til at tænke på svanesangen i »Lohengrin« af Richard Wagner. Til en sø, der ligger mod nordvest, trækker grågæs og sædgæs ustandseligt i flokke fra 10–15 stk., og det gibber i mig, når

en flok af de store gæs passerer mig på et passende skudhold.

Bedre bliver det ikke, da en stor ræv fra en af søerne kommer svansende lige mod mig. Jægerblodet bruser med den vilde lyst til at rette bøssen mod ræven, der nu er på skudhold. En gåde for mig selv har det altid været med denne lyst til med bøssen at sætte punktum for et stykke vildts liv. Jeg, der som dreng i fødegården kategorisk nægtede at have noget som helst med slagtningen af grise og får at gøre, og som ligeledes havde lyst til at lange slagteren en lussing, når han kørte bort fra gården med de lam, han havde købt. Derimod undså jeg mig ikke for at tage min fars bøsse ned fra væggen og skyde min første ræv med den, før jeg blev konfirmeret.

Da ræven, der havde passeret mig på kort afstand uden at opdage mig, var forsvundet hen mod fyrreplantagen, dukker der atter en ræv op ved en nærliggende grøft. Et par viber ledsager den et kort stykke vej med musik. Endnu har de ingen æg i reden.

I nogle øjeblikke bliver ræven borte ved bredden af en dam, hvor en flok gråænder støjende og skrigende letter. Og først da kommer den atter til syne – slukøret efter sin mislykkede jagt på ænderne. Da den styrer mod samme plantage, hvor den første ræv forsvandt, retter jeg kikkerten mod den. Da den passerer mig på ca. 100 meters afstand, kan jeg tydeligt se, at det er en stor hanræv med en meget havareret og afdanket pels, uden tvivl på grund af mange slagsmål med rivalerne om det smukke køn i parringstiden.

Da der stikker nogle fjer ud mellem tænderne på ræven, beslutter jeg mig til at overraske den, når den passerer en klitbanke. Og da den er forsvundet bag den, stikker jeg i dukkende stilling hastigt hen til banken, for at se, hvad det er, ræven har i munden. Men da jeg når toppen af banken, bliver jeg højlig overrasket, idet en råbuk og to råer springer op foran mig og sætter straks kurs mod samme plantage som ræven. Da jeg hastigt dukker mig i marehalmen, standser bukken et stykke fra plantagen, smeldende og skældende sit: Bøv, bøv, bøv! Og længe efter, at den er forsvundet i plantagen, hvor også råerne var gået ind, blev den ved med at skælde ud over forstyrrelsen i sit kongerige.

Ræven forsvandt i en busk i en lavning, så jeg fik aldrig at se, hvad den holdt mellem tænderne. Da jeg igen rejser mig, opdager jeg, at der går et stort træk af ænder mod søen mod øst. Det er brunnakker, der flok efter flok kaster sig ned i søen. Ligeledes forøges gåseflokken betydeligt i den store sø mod sydvest.

Da jeg hører en puslen i marehalmen på en af de mange veksler, drejer jeg hastigt hovedet og får på 15 meters afstand øje på et par hareører i hastig bevægelse viftende over marehalmen på vekselen. Da haren med de viftende ører kommer til syne på en sandrevle, standser den og laver mund og begynder derefter at vaske sig med sine forpoter. Men et øjeblik efter kommer der fire harer dundrende mod den. Jeg gættede straks på, at det var ramlere – fire ophidsede herrer, der forfulgte den skønne, altså den hare som først passerede mig, og som så måtte være en setter.

Min overbevisning slog også til, thi i samme øjeblik de fire harer nærmede sig den tilbedte, stak hun i fuld fart af mod plantagen, mens hendes bejlere opflammede af lidenskab og raseri begyndte et drabeligt slagsmål, så uldtotter fløj til alle sider. De elskovssyge harer var på det nære hold så optaget af deres slagsmål, at de slet ikke ænsede mig. Da de havde passeret mig, listede jeg forsigtigt kravlende tilbage til mit første skjulested. Hvis de store flokke af gæs og ænder og svaner observerede mig, vilde der snart blive røre og uro i lejren. Og jeg vil endnu en stund fryde mig over det store kæmpeopbud af vildt her. Jo, der er sandelig megen mad i Guds kælder. Og intet under at næsten al slags vildt holder til her i dette panorama, her hvor ingen drønende motorlarm forstyrrer freden.

*

Da solen nu er steget højere på himlen og har lagt sit guldskær over det store terræn, der lyser og funkler som et ferige, trækker der pludselig 14 svaner hen over mig. Lidt efter slår de sig med et vældigt brus ned i søen hos de mange ænder. Lidt efter kommer der en flok grågæs og slår sig ned på græsjorden ved den samme sø for at fouragere. Da der kun er ca. 200 meter til gæssene, kan jeg i kikkerten tydeligt se, at nogle af gaserne gør kur til gæssene. Jo, den store vår hvisker om fornyelse.

Da jeg stadigvæk lader kikkerten svippe rundt i terrænet, får jeg øje på to brune pletter på heden langt mod øst. I den lange lyng er det mig umuligt at se, om det er harer, ræve eller rådyr. Men da de kommer ud fra heden, med retning mod mig, kan jeg se, at det er en gammelrå og en smalrå, sikkert en mor med sit lam fra forrige år. Da de når nogle grønne buske, nipper de til bladene af dem og fortsætter derefter langsomt i en bue uden om mig stadig ædende og nippende af de grønne buske, de passerer.

I kikkerten kan jeg tydeligt se, at gammelråen er tung og med lam. Til min store forundring dukker den ræv, der havde en fugl i munden, op igen. Jeg kan tydeligt kende den på dens havarerede pels. Den var åbenbart ikke færdig med sin jagt endnu. Da den strøg forbi råerne, rejste de hovederne, og gammelråen stampede i jorden, men ræven fortsatte uanfægtet, og lod som han slet ikke så dem.

Da han kom i nærheden af de fouragerende gæs, lettede de omgående og trak mod andre kanter. Lidt efter fik ræven besøg af nogle trækkende krager, der skreg op som besat og straks kaldte flere af deres slags til. Da de arrige krager flere gange foretog styrtdykninger over ræven, foretog denne i raseri flere desperate spring i luften efter dem for om muligt at klappe tænderne sammen om en af de nærgående skrighalse, men forgæves. Under rabalderet røg to skovsnepper op fra solsiden af en bakkeskråning bevokset med marehalm. Først da ræven var forsvundet i en lille plantage, høre det skrigende rabalder fra kragerne op.

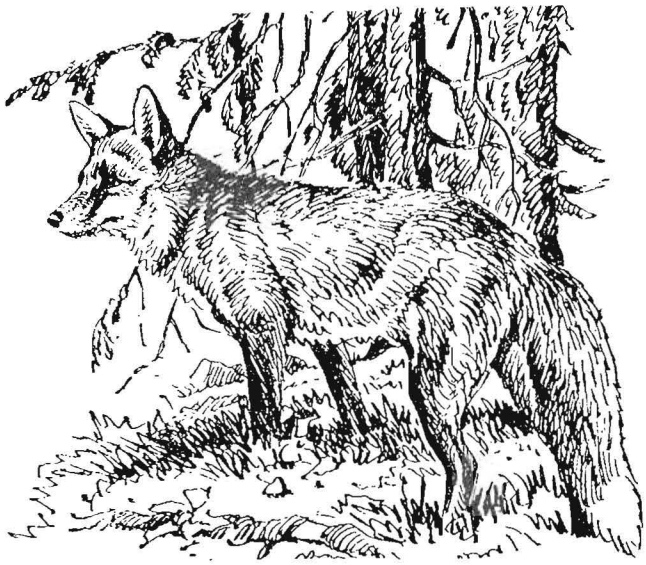

Da det er langt ud på morgenen, begynder jeg at overveje, om ikke jeg skulle rejse mig og begynde min vandring gennem terrænet. Men

tanken om det store postyr hos de mange svaner, gæs og ænder holder mig tilbage. Dog er jeg spændt på at komme ned til søen, hvor jeg, før det blev lyst, hørte plask i vandet. Jeg er omtrent sikker på, at plaskene stammer fra en odder på jagt efter ålene og de kæmpestore ørreder i søen.

*

Men det blev ikke mig, der blev den første fredsforstyrrer i terrænet, thi pludselig fik jeg øje på en mørk prik, der tegnede sig højt oppe mod den sydlige himmel. Grebet af en uhyre spænding dukkede jeg mig endnu dybere ned i mit skjulested, hviskende til mig selv: Kongeørnen, plantørens skræk – og en svøbe for vildtet i de store miledybe plantager langs havet, hvor den er gæst en tid hvert forår, når den trækker nordpå og ligeledes om efteråret, når den trækker sydpå. Ligeledes holder havørnen ofte til her på samme tid som kongeørnen. Et par dyre pensionærer, der hver for sig kræver en hare eller en fasan eller gås eller and eller så galt en ræv til deres daglige måltid.

For en tid siden blev en af plantørerne vidne til et makabert optrin, der fandt sted i en af skovene, hvor kongeørnen som et lyn slog ned på en ræv, slog sine frygtelige fangere i nakken og ryggen på ræven og steg derefter op i stor højde med den forgæves kæmpende og skrigende ræv, som ørnen derefter lod dumpe ned på den stenede strand, for at den kunne slå sig ihjel på stenene.

Da det ikke lykkedes for ørnen at dræbe ræven ved første styrt, var den igen over den vaklende ræv med det samme – parat til styrt nr. 2. Men her reddede plantøren ræven ved hujende og råbende at styrte til. Da ørnen steg til vejrs, forsvandt ræven vaklende og slingrende ind i plantagen.

Brutal er vildmarkens lov, hvor den stærkeste har retten. Ikke sært, at plantøren ofte er gram i hu, da det er i kæmpegranerne i hans domæne, ørnen holder til. For ikke så længe siden fandt han resterne af et stort rålam en halv snes meter oppe i en af granerne. Men hvad under, at ørnene har fundet behag i at dvæle her en tid, når de er på træk mod andre egne. Hvor finder de mon bedre jagtmarker og større fred og stilhed end i de miledybe og ensomme skove og plantager her.

Da den sorte plet kommer nærmere, kan jeg i den skarpe kikkert tydeligt se, at det er en stor fugl cirklende i betydelig højde snart inde over plantagerne og snart ude over havet. Men det kan jo være en hønsehøg. At jeg skulle have det fantastiske held til at se kongeørnen slå ned på et bytte, tør jeg slet ikke tro, selv om plantøren havde sagt mig, at jeg havde en stor chance for at se et lynstyrt fra ørnen, når jeg ved morgen eller aften var godt skjult i det store terræn, som den dagligt svævede hen over i den tid, den opholdt sig her.

Da fuglen kom nærmere, stadigt svævende i cirkler højt oppe, passede jeg omhyggeligt på at være godt skjult. Et minut senere begyndte den store flok af gæs og ænder i den sydlige sø at strække hals, og et øjeblik efter lettede de fra søen med en buldren som en torden. Og da brunnakkerne samtidig lettede i den nordlige sø, var terrænet på sekunder forvandlet til et virvar med rappen og skræppen og skrigen i alle retninger. Blishønsene i dammene strøg som torpedoer ind i græsset og sivene for at skjule sig. Hvad enten den cirklende fugl, der kom nærmere, nu var en hønsehøg eller en kongeørn, aftvang den respekt hos de mange fugle, så det forslog.

Kun svanerne, de majestætiske fugle tog ikke flugten. De strakte vagtsomt hals og udstødte nogle høje toner. Da den store fugl kom nærmere og lidt senere svævede hen over mig, kan jeg tydeligt se, at det er kongeørnen. Og at den er ude efter bytte nu i morgenstunden, er jeg sikker på. Med sit skarpe blik undersøger den terrænet omhyggeligt.

Men hvor vil lynstyrteren slå ned? Vil det blive på en fisk i havet eller på en af de store ørreder i en af søerne? Eller sidder der måske et eller andet sted i terrænet et stykke vildt, som jeg ikke kan se, men som ørnen allerede

med sit skarpe syn fra luften har udvalgt sig som sit offer, som måske nu døser i sit skjul intetanende den bratte død, som truer den. Ved tanken om ørnens eventuelle drab går der en gysen gennem mig. Hvor ofte har jeg ikke fra en klippe i bjergene ved Delawarefloden i De forenede Stater overværet kongeørnens lynstyrt på dens ofre, som forgæves skrigende og kæmpende søgte at rive sig løs fra ørnens kløer på vej til dens spisebord.

Da ørnen er nået så langt nordpå, at den kun tegner sig som en mørk prik, tænker jeg, at den har sagt farvel til terrænet for i dag.

Men pludselig vender den omkring og kommer tilbage. Nogle gæs og ænder, der atter havde begyndt at danne flokke i søerne, flygtede i hast. Nogle måger i en dam i nærheden flygtede ligeledes. Et par krager steg straks op og foretog med et skrigende rabalder en forfølgelse af ørnen, der fortsatte sin cirklende flugt så rolig og uanfægtet, at kragerne hurtigt opgav forfølgelsen.

Da ørnen var ca. 100 meter øst for mig, lod den sig pludselig synke og begyndte derefter på stive vinger at cirkle over et stykke hede med nogle spredte småfyr. Med ét standsede den sin cirklende flugt og blev i nogle øjeblikke med vibrerende vinger hængende stille i luften. Derefter foldede den vingerne sammen og foretog sit lynstyrt mod jorden. Nedslaget fra ørnen var så kraftigt, at jeg i det stille vejr tydeligt hørte hvinet fra de mægtige vinger og ligeledes skrigene fra offeret – en hare, som ørnen omgående steg til vejrs med, for derefter hastigt at sætte kursen mod syd. – Et drama i vildmarken var atter fuldbyrdet.

*

Da nedslaget fra ørnen fandt sted sprang en anden hare op i nærheden af drabsstedet og forsvandt i lange spring mod en plantage. Jo, her var så sandelig fjernsyn, så det forslog.

Et par minutter senere stod jeg ved den dræbte hares leje, der var halvt skjult af et lille fyrretræ i lyngen. På en af grenene fandt jeg uld af haren og ligeledes et par fjer af ørnen.

Da jeg lidt senere stod ved søen, hvorfra jeg om morgenen havde hørt plaskene i vandet, fandt jeg levninger af en stor ørred, der stammede fra odderens morgenmåltid.

Da den flyvende drabsmand ørnen er forsvundet, begynder gæssene og ænderne atter at vise sig, og da jeg langt ude i periferien får øje på en stor flok grågæs, der har retning mod mig, springer jeg atter i dækning, mens gæssene lidt efter atter sætter mit jægerblod i kog, da den store flok stryger lavt hen over mig. Hvilken duble kunne jeg ikke have fået her. Men jeg skal nok vogte mig for ikke at svigte opsynsmanden Kjelds tillid. Her er de eneste våben stok og kikkert.

Da jeg senere er på vandring gennem terrænet nordpå, entrer jeg en høj klitbanke, der hæver sig 140 fod over havet, som nu lader sine små bølger med en svag rytmisk duren glide frem og tilbage over stranden, som om det slet ikke kendte til død eller grav. Men skulle en ukendt sjæl finde på at sætte en jolle ud på dette hav og stikke over dets tre revler for at foretage sig en lille lysttur, må han hellere vogte sig. For på mindre end en time kan dette hav, der nu ligger så blidt og roligt, forvandle sig til et tordnende og brølende uhyre og sende hans jolle ind over revlerne som pindebrænde og han selv som lig.

Ak ja, hvis havet her havde den menneskelige stemme, hvor kunne det så ikke fortælle mig om begivenheder, der ville ryste mig. For eksempel når de djærve fiskere, de navnløse helte, i redningsbåden kæmper på liv og død med havet for at nå ud og frelse sømænd, der har surret sig fast på vraget af deres skib, som er strandet på den yderste revle. Eller hvad kunne havet ikke fortælle om de fem mørke år, da det vældige terræn her genlød af tunge støvlers tramp fra vore ubudne gæster, og ligeledes om det gigantiske og blodige opgør mellem to flåder på havet, hvor drønet fra skibskanonerne rystede husene langs kysten og knuste deres ruder, mens havet i de følgende dage efter opgøret mellem flåder sendte ti tusinde døde marinesoldater iført redningsveste, stående op i vandet, ind på stranden.

Men havet kunne jo også fortælle et muntert træk fra de mørke år, som nok kan få os til at trække på smilebåndet. Det var da havet pludseligt fandt på at slå gus ind over egnen, mens de ubudne gæster i hast rædselsslagne flygtede mod deres bunkers råbende og skrigende: Gas, gas, gas! En episode, som folk her på egnen endnu morer sig kosteligt over.

Da jeg fortsætter min vandring, støder jeg nu og da på resterne af en del tyske bunkers, som havet forlængst fik til at slå kolbøtter ved at æde sig ind under dem. De ubudne gæster kendte ikke Vesterhavets gigantiske kraft.

Jeg retter kikkerten mod fiskerbyen Hanstholm, hvor de fremmede anbragte de store kanoner, der sammen med kanonerne, som de anbragte i Norge, skulle hindre alle andre i at passere havet mellem de to lande, og tillige vel en drøm af de fremmede om at regere de to lande for stedse. Men nu er arbejdet begyndt på bygningen af den store havn, til glæde for fiskerne, der nu ser deres årelange drøm gå i opfyldelse. Og ved havnen vil der nu rejse sig en ny storby, ikke på en diktators kommandoordre, men ved et enigt dansk folketings vedtagelse.

*

Da jeg drejer om en klitbanke for at vandre tilbage til mit udgangspunkt, støder jeg pludselig på en dame, der har slået sit staffeli op, i færd med at fæstne landskabet på sit lærred. Er det ikke Seneca, der siger, at al kunst er efterligning af naturen. Da vi har sagt goddag til hinanden, skotter jeg til lærredet, der allerede pranger med en blå sø med en flok vilde svaner. Da hun vender sig bort fra sit lærred for at skue ud over terrænet, kommer der et drømmende skær frem i hendes øjne, og først da ser jeg, hvor smuk hun er. Vi præsenterer os ikke for hinanden, men da jeg er kommet et langt stykke bort fra hende, og jeg ser mig tilbage, vinker hun til mig med sit lommetørklæde, mens jeg vinker tilbage.

På et sted på den østlige side af en sandbanke får jeg lidt efter øje på et lille æbletræ, ganske vist vildt og forkrøblet, men alligevel – og jeg kommer straks til at tænke på Kaj Munks blå anemone. Og hvilket eventyr kunne H. C. Andersen ikke have skrevet om dette lille træ. Et æbletræ her i dette vilde og barokke landskab. Og så er der endda mennesker der siger, at underets tid er forbi, siden Kristus forlod verden. Mon ikke det er en af hans små fugle, der har plantet det lille træ her.

I den stille forårsaften overværer jeg fra en klitbanke solfaldet i havet. Et betagende skue. Mod øst slutter en hedelærke dagen med sang.

Endnu savner jeg frøernes sang og mosekonens bryg og de jublende gøge. Men vent til de lyse nætter lægger deres slør over landskabet her.

I den stille aften kan jeg tydeligt høre klokkeklang fra en kirke i det fjerne. En underlig følelse gennemstrømmer mig, da jeg samtidig drejer hovedet og skotter til en af de fremmede gæsters bunkers her så langt fra havet, thi på den samme banke, hvor jeg nu sidder, sad jeg en aften i de mørke år med helt andre følelser – følelser, der var fyldt med gru ved tanken om at dette landskab og hele mit fædreland var i fremmed vold. Først da aftenstjernen viser sig i sydvest, og månen løfter sit ansigt over Nors sø, forlader jeg terrænet hilst af vibeskrig, hjejlefløjt, anderap, gåseskræp og svanesang, der forener sig i et brus lig et stort orkester, snart tonende i fortissimo og snart i pianissimo, en skøn musik, der lyder i mit øre som en af Carl Nielsens symfonier eller Jean Sibelius's Finlandia.

Så, nu kan månen vise mig vej ud af det vilde landskab. Nu vil jeg op og overnatte hos mine venner, Ricard og Valborg, der har bygget deres gård på den høje skråning mod øst, så de altid har det storladne terræn for øje. I morgen tidlig kan jeg atter fra gæsteværelsets ruder få et glimt af det vilde og storladne terræn og måske få et glimt af lynstyrteren kongeørnen.

Hans Bakgaard

Herremændenes væddemål

Et sagn om Vestergård i Sundby

GÅRDEN VESTERGÅRD i Sundby hørte i sin tid under Øland gods, men herremanden på Øland tabte den i et væddemål til herremanden på Todbøl, hvorfra den siden blev solgt.

Herremanden på Todbøl havde engang væddet med Ølandmanden om, at hans røgter kunne spise en kavring (en stor hjemmebagt tvebak) hurtigere end Ølandmandens hund. Det kan jo synes at være et ejendommeligt problem at blive uenige om, men folk kunne vel dengang som nu få nogle sære indfald. Manden på Øland satte gården i Sundby ind mod en lignende gård under Todbøl gods, og til den fastsatte tid kom Todbølmanden med to store kavringer. Han havde været så snedig at smøre den ene godt ind i smør, og den fik hunden, mens røgteren fik en almindelig tør kavring. Men snedigheden viste sig at give bagslag. Hunden brugte først en hel del tid til at slikke smørret bort, inden den gav sig i lag med kavringen, og imens havde røgteren ganske roligt fortæret sin part. Han blev først færdig, Ølandmanden tabte væddemålet og måtte afstå gården i Sundby.

fra det gamle album

Thisted brandvæsen under udrykning i Vestergade 1906. Vandet blev fra de offentlige pumper kørt til håndsprojten i såkaldte sluffer, og visse hesteejere havde pligt til at møde med heste. De to første kuske, der mødte, fik præmier på 3 og 2 kr. Vandtønderne var oftest utætte, og det hele var ikke meget effektivt. Til venstre ses Håndværkerforeningens ejendom (nu Løveapoteket), snedker J. C. Nielsens ejendom (nu Handels- og Landbrugsbanken) og nedenfor købmand Tachau (nu Chr. Søndergaard) og gavlen af huset, hvor N. C. Sørensens enke havde 50 ores forretning (nu Importoren). Hvem den unge herre i billedets højre side er, vides desværre ikke. Måske kan en af læserne identificere ham!

fra det gamle album

»Gamle Lines hus« syd for Hanstholm fyr, hvor Hansted vandmolle engang lå. Huset opførtes 1850 af fyrpasser Kr. Hammer. Efter krigens slutning 1945 var her oplagret 2000 tyske landminer, som en dag eksploderede. Huset røg i luften, og to danske marinesoldater blev dræbt. Til højre vejen op til Bådsgård.

Landmandshotellets gård i Vestergade i Thisted 1892. Ejedes i mange år af dyrlæge Møller. Fra venstre ved bagdøren til butiken forretningsbestyrer Jens Nielsen (senere tømmerhandler), kommis Chr. Bjerregaard (senere købmand), en dreng, arbejdsmand Lars Pugdahl, gårdskarl og avlskarl Anders Christensen, ved døren husjomfru frk. Lunding og dyrlæge Foget, til højre for døren en ikke identificeret dame, samt frk. Foget (ved katten), søster til dyrlægen), bryggerspige Ane Christensen (senere fru tømmerhdl. Nielsen), frk. Møller og bryggerspigen Bitte Grethe. I hjørnet til højre den gamle, åbne brønd med hejseværk og i døren til højre gårdskarl Lars Chr. Pedersen (senere ølkusk ved Carocksminde).

fra det gamle album

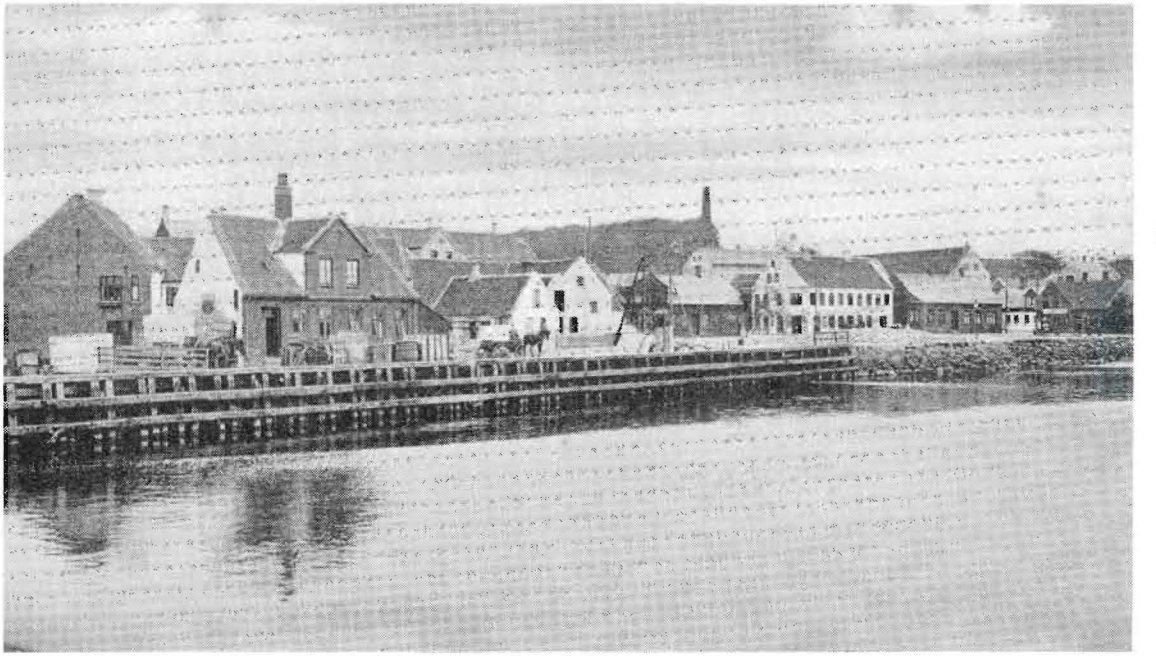

Fra Thisted havn 1910. Næsten alle disse bygninger er nu borte. Fra venstre gavlen af Korsgade 4, café »Limfjorden« (brændt 1914), det gamle havnekontor, Th. Christensens pakhus, købmand Th. Christensen, købmand Dige, dampmøllens direktørbolig, Christensens bageri og smed Andersens ejendom.

Thisted håndværkerforenings bestyrelse og repræsentantskab 1915. Fra venstre Møbelfabrikant Kortegård, guldsmed Mar. Sørensen, skomager Niels Jensen, slagtermester M. Agerholm, urmager Carl Dela, faktor Behr, sadelmager Jul. Mensen, tømrerm. Eske Kristensen, stenhuggerm. Carl Jensen, redaktør M. Aaberg, skomager A. Mikkelsen, bogbinder Chr. Christensen, snedkerm. Knakkergaard, smed Anton Larsen, stenhuggermester Sanderhof Jensen, blikkenslager W. Christensen, kunstdrejer C. K. Bunch og skræderm. Selmer.

fra det gamle album

Tiden og udviklingen er faret hårdt frem mod de gamle huse i Thisted. Her ses en hustype, som ikke mere findes, ejendommen Kastet 58, der blev nedbrudt i trediverne. Ved siden af den ses gavlen af tømrer Borgaards hus, som også er borte.

Anton Dalgaards ejendom i Tousig 1902, en typisk hedegård med to adskilte længer og gavlene mod vest. Fra venstre ses børnene Jørgen Dalgaard (nu Bjerget), Ane (død) og Agnes (nu pens. oversygepl. i Østerild). Konen Nicoline står med drengen Soren Dalgaard (nu Østerild), Anton Dalgaard selv, en tjenestepige, faderen Jørgen Dalgaard og to tjenestedrenge, ham til højre er Berg Gregersen, der senere boede i Næssund.

fra det gamle album

Den 16. juli i år var det 25 år siden, Vildsundbroen blev indviet. Borgmester Chr. Iversen modtager her ved Thisted havn kong Chr. d. 10. og dronning Alexandrine. Bag dem står kronprins Frederik og til venstre står amtmand Egedorf.

Thisted-typograferne holdt 1921 karneval på hotel »Thy«. Titlen var »I Dovregubbens hal«. Fra venstre ses P. Sorensen, G. Svalgaard, Ejnar Hansen, Aage Pedersen, Peter Kjær (siddende), Aage Christensen, G. Birkemose, Wilh. Pedersen og Gunnar Hansen. Damerne foran er fra venstre Ellen Christensen, Nora Sørensen, Kirstine Svalgaard, Anna Pedersen, Maja Birkemose og Sorine Mikkelsen.

fra det gamle album

Tre brave Thisted-murere under kalkning af amtslægeboligen i Skovgade 1924. Fra venstre Jens Hedeholm, Kr. P. Andersen og Peter Nørskou. Den unge dame er datter af amtslæge Maltesen. Hun læste til arkitekt og var for en tid i murerlære.

Thisted borgerskole drager på udflugt 1905. Ved lågen til venstre står skolens leder, overlærer Gravers Norgaard med krykke og stok. Navnene på de fikst klædte lærerinder med paraplyerne kendes desværre ikke.

fra det gamle album

Thisted havde indtil omkring 1950 en af landets sidste åbne rebslagerbaner, hvor det gamle rebslagerhåndværk endnu blev holdt i hævd. Til højre står rebslagermester Peter Jensen (død 1946) på banen på »Tyrager« sammen med sin mangeårige svend Johs. Hattens.

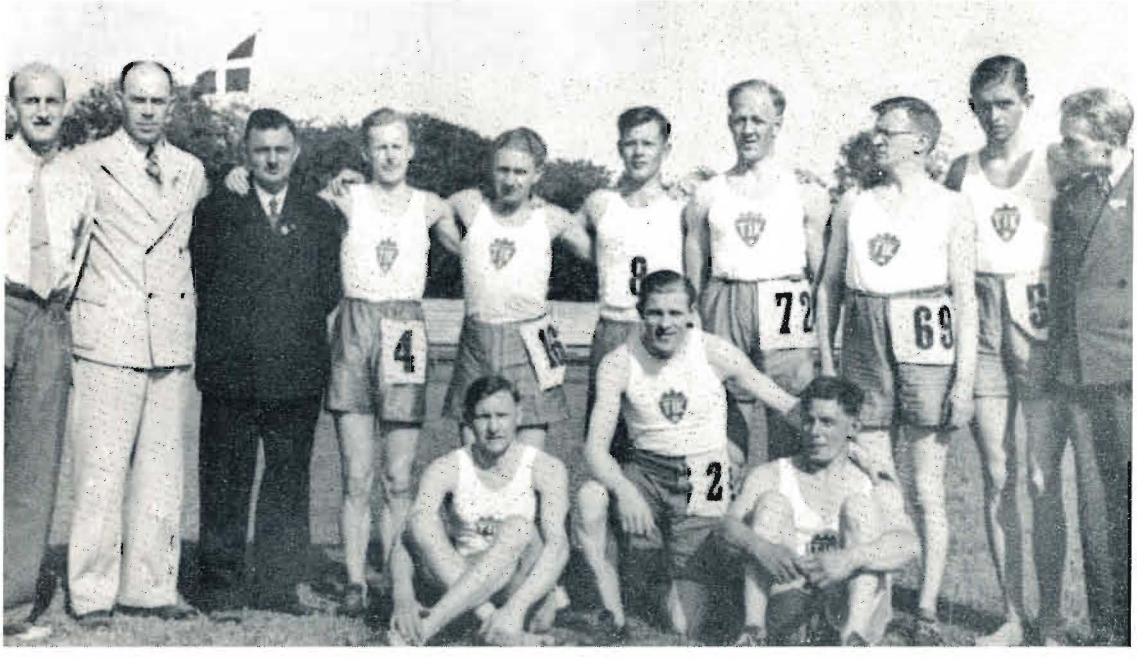

Thisted idrætsklubs atletikhold, der blev nr. 2 ved de jyske mesterskaber i Aarhus 1937. Stående fra venstre: Henry Søndergaard, Mar. Jørgensen, Fr. Hansen, Karl Knudsen, Andr. Nygaard, Aage Larsen, Poul Bunk, Ejnar Jensen, Aksel Pedersen, Martin Pedersen. Siddende fra venstre: Gustav Johansen, Magnus Knudsen og Erik Hansen.

fra det gamle album

Ungdom i Thisted plantage 1903. Pigen til venstre og den lille dreng i forgrunden er ikke identificeret. De øvrige er fra venstre: Wiggo Taabbel, Magnus Tachau, Knud Lyhne, Erik Lyhne (sønner af sagfører Lyhne) og yderst til højre Bertel Budtz Müller.

Afdøde murer Anton Hald, Torp ved Thisted var 1882–83 infanterist ved 11. batl. i Aalborg. Uniformen var finere end dem, vore dages jenser går i. Måske er huen og de flotte støvler dog »lånte fjer«.

Sådan levede vi i halvfjerdserne

*

Et tidsbillede fra det ældre Thisted

*

Af C. Brunsgaard, Thisted

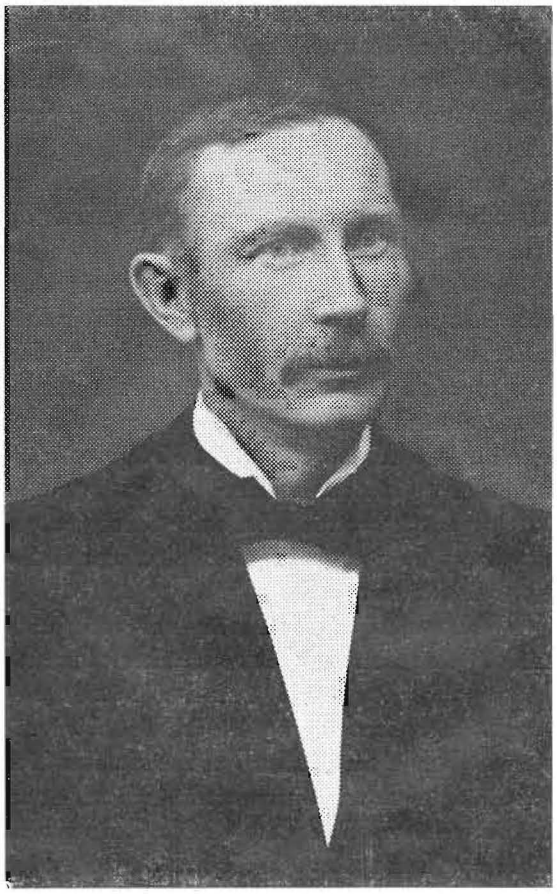

GRAVER JULIUS HANSEN, Thisted, var et »julebarn«, idet han var født anden juledag 1862. Men dette til trods mærkede han i sin barndom og opvækst ikke videre meget til lykke og venlighed. Hansen kunne altså i 1962 have fejret 100 års fødselsdag, hvis han havde levet. Han nåede at blive 95 år og døde i maj 1957.

Mange thistedboere husker Julius Hansen, der i ca. 60 år virkede ved kirkegårdene i Thisted, og som helt op i sin høje alderdom var en arbejdsom, frisk og djærv mand. Da han i 1942 stod foran sin 80 års fødselsdag, traf jeg ham lige før jul på Søndre kirkegård i fuldt sving med at pynte grave til julen. Jeg vidste, at Hansen havde opholdt sig i Thisted fra sin barndom, og at han havde en glimrende hukommelse. Jeg ville derfor gerne have ham til at fortælle noget om forholdene i længst henrundne tider. Det var ikke så nemt at få Hansen til at lukke op for posen, men da jeg havde afgivet løfte om, at intet af det, han fortalte, ville blive offentliggjort, så længe han var i live, så kom han på gled, og han gav mig en interessant og farverig beskrivelse af tider og forhold, som i dag må forekomme os næsten middelalderlige.

*

Jeg blev født 1862 i Thisted – fortalte Hansen –, men da jeg var to år gammel, rejste jeg med mine forældre til Altona. Min fader, murer Martin Hansen, var nemlig tysker. Han kom til Danmark i 1857, idet mange tyske håndværkere på den tid drog herop. Der var meget byggeri her i landet, og de danske mu-

rere var endnu ikke rigtig fortrolige med anvendelsen af cement. Min fader kom til at arbejde i Thisted, hvor også adskillige andre tyske håndværkere fik beskæftigelse. Nogle af dem blev boende her, og gennem navnene kan man spore deres efterkommere. Min fader var bl. a. med til at bygge Thisted præstegård, og han blev gift her i byen.

Så kom krigen 1864, og dermed var tyskere ikke længere velsete her i landet. Mine forældre rejste til Altona, hvor min fader blev syg og døde tre måneder senere. Min moder boede så 12 år i Altona som enke med tre børn, og vi havde det meget fattigt. Vi boede i nærheden af en soldaterkaserne, og her kunne vi fattige unger somme tider være heldige at få noget suppe og nogle brødhumpler, som soldaterne havde levnet.

Vi blev nødt til at melde os til fattigvæsenet, og da min moder ikke havde tysk statsborgerskab, blev vi i 1876 sendt hjem til Danmark. Jeg var dengang 14 år. To ældre søskende blev dernede. Den ene, en søster, fik jeg aldrig mere at se, men broderen traf jeg en del år senere i Haderslev. Vi blev ledsaget til Kolding af en tysk politibetjent, der forøvrigt var rigtig flink. I Kolding havde man ikke andre steder at anbringe os for natten end i arresten. Vi blev installeret i en celle, men døren blev dog ikke låset. Jeg husker tydeligt en ældre mand med fuldskæg – det var vistnok dommeren – der gav mig en 25-øre, det var jo dengang en hel kapital. Hvad han sagde, husker jeg ikke, for jeg forstod ikke ret meget dansk.

Næste morgen skulle en dansk politibetjent føre to fanger til Horsens tugthus. Ham skulle vi følges med, og han ledsagede os videre til Skive. Længere gik toget dengang ikke, og vi fik lov at rejse alene det sidste stykke vej med postdiligencen over Salling og Mors til Thisted. Diligencen stoppede op ved havnen, hvor posthuset lå på hjørnet af Toldbodgade, og her mødte min onkel for at tage mod os. Han hed Markus Vilsted, men var kendt under navnet Markus Malirum. Han var fiskehandler, maler og tusindkunstner. Han var fyrværker og »transportant«, d.v.s. han rejste med håndværkssvende, som var taget for betleri og derfor skulle hjemsendes til deres forsørgelseskommuner.

*

Vi boede et par dage hos onkel, og så blev vi anbragt på fattiggården ved Munkevej. Vi kunne få en kælderlejlighed i Dragsbæk, men huset var endnu ikke færdigt. Min broder, Chr. Hansen – senere slagteriarbejder i Thisted – og jeg skulle så møde hos fattigudvalgets formand, en manufakturhandler i Storegade, og vi blev liciteret ud til dem, der ville have os billigst. Jeg kom hen til skomager Chr. Larsen i Nørregade – han flyttede senere til Bisgårdsgade – mens broder Christian kom ud til lærer Drostrup i Tved. Denne var en hjemsendt slesviger og kunne tale tysk. Han havde en halv snes børn og var meget fattig.

Min broder fik ikke nogen rigtig undervisning, han måtte passe kreaturer, slå lyng i heden osv., og han havde det forfærdelig strengt.

Manden på Vorringgård fik kendskab til, at min broder ikke havde det godt, han påtalte det i sognerådet, og enden blev, at min broder kom til Vorringgård. Her fik han det bedre end hos læreren, for det var rige folk. Konen var dog noget påholden, og der var stor forskel på den mad, hun gav min broder og sin egen datter med i skole. Den ene fik rugbrødshumpler, mens den anden fik »finmellemmader« med godt pålæg. Dette lagde de andre børn i skolen mærke til, og de fortalte det i deres hjem, hvilket bevirkede, at maden efterhånden blev bedre. Min broder blev senere karl på gården, og som voksen fik han arbejde på Koopmanns svineslagteri i Thisted, der blev anlagt 1898.

Skomager Chr. Larsen var rigtig flink mod mig. Jeg fik undertiden en ved siden af hovedet, men den havde jeg nok fortjent. Jeg blev konfirmeret, da jeg i et halvt år havde gået i borgerskolen i Storegade på hjørnet af Havne-

stræde. Overlæreren boede i det hus ved havnen, hvor senere café »Morsø« blev indrettet. Jeg skulle så være skomager, men da jeg havde stået et par år i lære, blev jeg ked af det. Og efter en tids forløb kom jeg i møllerlære hos møller Poul Nørgaard i Vestermølle ved Hundborgvej. Han boede i ejendommen Hundborgvej 22. Efter at jeg havde været soldat, blev jeg møllersvend i Mellemmølle på Østerbakken. Først var jeg dog en tid hos økonom Nielsen, der bestyrede tvangsarbejdsanstalten i Thisted i den ejendom, hvor nu missionshotellet og KFUM har lokaler. 1897 blev jeg medhjælper hos graver Nielsen, der havde den gamle kirkegård og Søndre kirkegård, som var anlagt 1894, og i 1901 blev jeg ansat som graver.

*

Thisted havde i 1876, så vidt jeg husker, ca. 3500 indbyggere. I gaderne var der petroleumslygter, som sorterede under otte natvægtere, der havde tjeneste i fire hold, to ad gangen. Om dagen pudsede de gadelygterne og hældte olie på dem, og om natten gik de vagt i gaderne, i vintertiden kl. 21–6 og om sommeren kl. 22–4. Når vagten begyndte, skulle vægterne ringe med en af kirkeklokkerne for at øvrigheden kunne vide, at de var på deres post. Klokkerebet hang ned mod Vestergade. Desuden var der borgerlig ringning kl. 8 morgen, 12 middag og 2 eftermiddag.

Byen havde kun en enkelt politibetjent, der tillige var landbetjent, og han hed Häuser. Arrestforvareren hed Engelgreen og blev senere økonom på fattiggården. Häuser var af tysk afstamning, men vistnok født i Fredericia, og han havde været underofficer. Han var en skrap og bøs herre, der yndede at optræde, som om han var politimester i byen. Befolkningen havde en vældig respekt for ham, og da navnlig børnene og de unge. Byfogden hed Clausen, og han var både borgmester, politimester og dommer. Han var for resten fader til plantør, ritmester Clausen, som i mange år boede i V. Vandet.

Thisted havde ingen kloaker, men åbne rendestene i gaderne. Alt spildevandet fra gårdene blev fejet ud i rendestenene. Hver ejendom havde en åben mødding, og når den skulle tømmes, blev indholdet kørt ud til hovedgaden. Her måtte det ligge en bestemt tid, og landboerne fra den nærmeste omegn kom så kørende efter det. Det gav godt med »duft« i gader og huse, men det tog man ikke så nøje. Ved de fleste ejendomme var der egen brønd, og den skulle også engang imellem renses. Hvad der ved sådanne lejligheder kom til syne, var næsten helt utroligt – døde katte, døde rotter og andre uhumskheder af mange slags. Når man nu til dags taler om rotteplage, så var det noget helt andet dengang. Rotterne sværmede allevegne og løb ofte oppe på hustagene.

Byens brandvæsen var meget primitivt. Der stod forskellige steder i byen brandpumper, og den, der først opdagede en brand, skulle løbe hen for at ringe med kirkeklokken. Så rykkede trommeslageren ud og lod trommen lyde, mens han råbte: Brand, brand! Så vågnede byen jo, og forskellige borgere, som havde heste, skulle møde for at køre vand i trætønder til håndpumpen ved brandstedet. Disse tønder lå på slæder eller sluffer. Der var intet egentligt brandkorps, men der var en brandinspektør, murermester Weye, Nørregade. De unge mænd skulle møde på brandsession, hvor en del blev udtaget til at møde ved brand.

Byfogedkontor og herredskontor fandtes i hotel »Royal«s nuværende sal, og indgangen fra Torvegade var på samme sted som nu. Kontoret blev senere flyttet til Asylgade over for præstegården, og her boede byfogden (borgmesteren). Der, hvor jernbanestationen og posthuset nu ligger, var der åbne marker, som hørte til arbejdsanstalten i Frederiksgade, som dengang kun var en markvej. Mellem det nuværende hotel »Phønix« og den røde to etagers ejendom på den modsatte side af gaden var markleddet til arbejdsanstaltens jorder. Op til disse jorder stødte »Knudsens toft« langs den nuværende Dr. Louisegade,

der blev anlagt omkring århundredskiftet. Navnet stammer fra avlsbruger Daniel Knudsen, der boede i gården Vestergade 25. Han ejede også det gartneri ved Hundborgvej, der senere blev købt af gartner Jens Andersen (nu Houmann).

Det, vi nu kalder Jernbanegade, hed Esmanns have efter prokurator Esmann, og jorden lå i samme højde som den gamle kirkegård, der skrånede ned mod Grydetorv. Man kunne gå fra den gamle kirkegård ad en sti ned til præstegården, og der var ingen trapper. Så blev Esmanns have gravet ud, og Jernbanegade anlagt. Fylden blev brugt ved anlæget af stationspladsen ved Thybanens gennemførelse 1880–82. Langs Jernbanegades vestside opførtes så muren, der nu hegner musæets have.

På Storetorv blev der handlet med kød, fisk og andre produkter. Havboerne kom kørende med torsk og kuller i læssevis, og Lars Hjertbjerg gik rundt i gaderne og råbte »Hestekød på torvet« eller »Frisk fisk på torvet«. Der holdtes også krammarked på Storetorv, her stod skomagere, pibedrejere og andre håndværkere med deres boder, landboerne strømmede til, og handelen gik livligt. Det var ikke så ofte, bønderne kom til byen, trafikmidlerne var jo sparsomme. De, der ikke selv havde befordring, måtte tage turen til fods eller tage med »dagvognen«, den kørende post.

*

Lars Hjertbjerg var en af de forskellige originaler, der hver for sig havde små job og som iøvrigt ikke bestilte stort andet end at drikke brændevin. Der var Lars Holst, Lars Ølbrygger, »kunstmaler« Beck, Tyvekaren, Madam Tordendal og flere andre. Trommeslageren gik rundt i gaderne og bekendtgjorde auktioner og offentlige nyheder. Han oplæste med høj røst de officielle bekendtgørelser, og han læste også med pathos underskriften »Clausen« (byfogdens navn).

Byens største dage var grundlovsfesterne. Da kom landboerne i stort tal kørende og gående til byen, og alle købmandsgårdene fyldtes til trængsel af heste, vogne og mennesker. Selve festen blev fejret i plantagen, hvor der rejstes tribune og spisetelt. Som regel talte tre byrådsmedlemmer, en for kongen, en for grundloven og en for fædrelandet. Kl. 12 middag åbnedes festen ved, at Markus Malirum affyrede ni kanonskud på markedspladsen (Frederikstorv). Festen sluttede med dans og fyrværkeri, og mange landboere blev så beskænkede, at de måtte forblive i byen om natten.

På kong Chr. d. niendes fødselsdag var der også stor fest. Man begyndte med ni kanonskud kl. 12, og kl. 4 eftermiddag gik der igen ni skud. På torvet stillede borgervæbningen op med farver Meulengracht som chef. Kl. 12 mødte amtmanden og byens embedsmænd i uniform på rådhuset, og når der blev udbragt et leve for kongen, viftede politibetjent Haüser fra et af rådhusets vinduer med et lommetørklæde. Dette signal opfattedes af en udstillet post, der igen signaliserede til Markus Malirum, og så brændte denne sin kanonsalut af. Der blev sagt, at alle, der mødte på rådhuset, fik vin og kransekage, men jeg ved ikke, om det passer. Jeg var aldrig selv derinde.

Valgene til rigsdagen foregik offentligt på Storetorv, hvor der rejstes en tribune. Valghandlingen begyndte på slaget 12, og her mødte så kandidaterne og valgbestyrelsen med formanden, den kgl. borgmester, i spidsen. Torvet var fyldt til trængsel af by- og landboere – der foregik jo ikke afstemning ude i landkommunerne. Borgmesteren oplæste det kgl. åbne brev, og kandidaterne holdt hver sin valgtale, ligesom stillere holdt anbefalingstaler for kandidaterne. Afstemningen foregik ved håndsoprækning; borgmesteren tog et skøn over antallet af oprakte hænder og sagde så: Ja, jeg skønner, at N.N. fik de fleste stemmer! Det var svært at kontrollere, og nogle rakte begge hænder op. Modkandidaten kunne så forlange skriftlig afstemning, og den foregik i rådhussalen. Hver vælger, der kom ind,

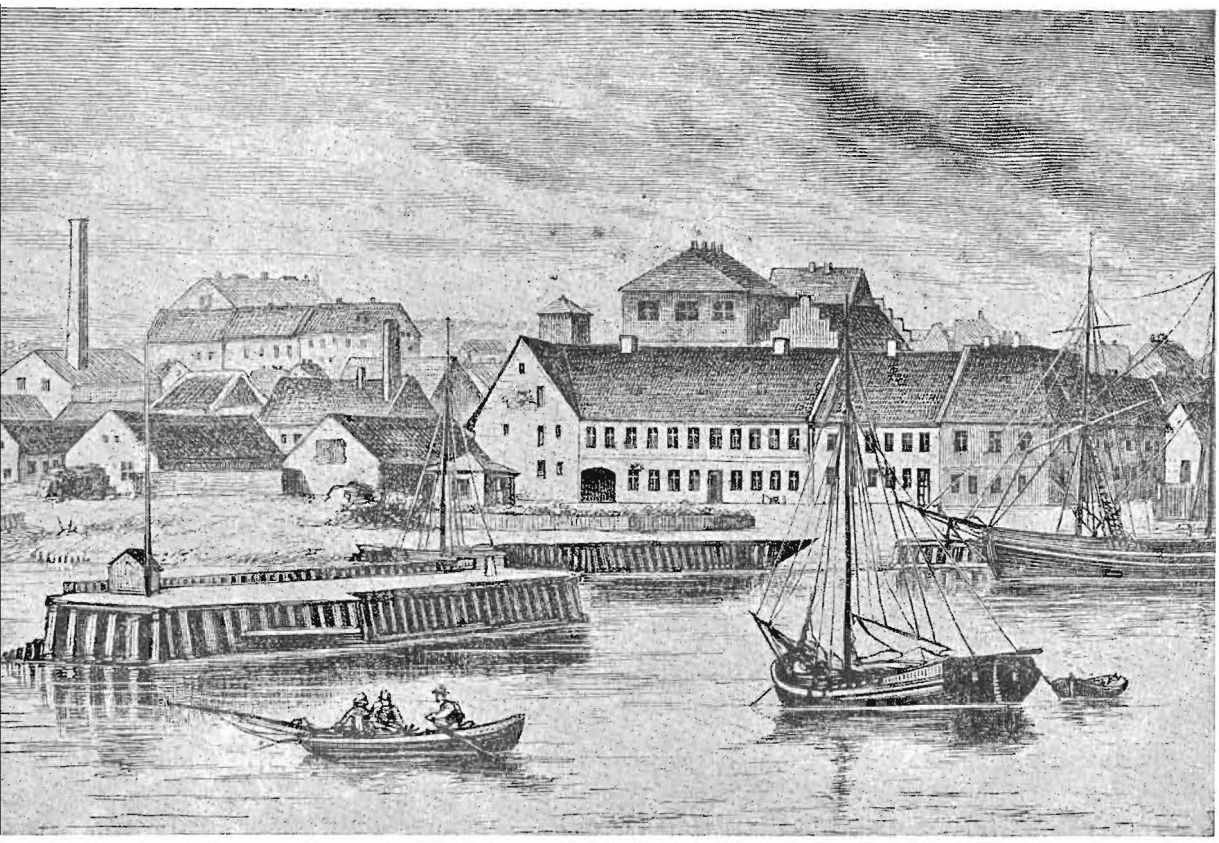

Thisted havn i firserne. Over J. P. Jacobsens barndomshjem ses posthuset og jernbanestationen

skulle højt og tydeligt sige, hvem han stemte på.

Byens købmænd havde dengang ikke så få folk i arbejde, thi de fleste af dem havde markjorder foruden deres ret anselige forretninger. Når så en af disse arbejdere kom op til valgbordet, vidste han, at han risikerede at miste sit arbejde, hvis ikke han stemte på højrepartiets kandidat.

*

I ejendommen Asylgade 7 var der herberg, og herbergsfatteren var en tysk nagelsmed, August Tofote. Her holdt håndværkssvendene til, både de tilrejsende og de fastboende, og Tofote gik rundt med brændevinskaraffelen og skænkede for dem. Han kendte ikke noget til snapsemål, enhver fik en halv eller en hel pægl ad gangen. På den ene side af gadedøren var der dansesal, og her kunne enhver komme til offentlig dans. De fleste balgæster var dog omrejsende svende og mindre estimerede folk fra byen. På en tribune sad »kunstmaler Beck« og spillede blokfløjte eller harmonika, og hen på tiden blev der stort leben. Så mødte Haüser op i lang skødefrakke, og de, der ikke ville makke ret, kom i kachotten.

Nagelsmeden Tofote havde værksted i ejendommens gård. Dengang smedede man jo søm i hånden. Hos ham boede en slagter, hvis navn jeg ikke mere husker. Når landboerne havde heste eller kreaturer med tuberkler, så kom de til denne slagter med dyrene. Han havde hverken slagtehus eller butik, men stod og slagtede i nagelsmedens sodede værksted. Det var

langt fra hygiejnisk, ja, det var rent ud skrækkeligt. Tuberkelkødet blev solgt på torvet eller også løb slagterens kone rundt ved dørene med det.

Der var brændevinsbrænderi i den bygning ved Strandgade, hvor senere Thisted dampmølle fik til huse, men iøvrigt blev der lavet brændevin mange steder i byen. Alle købmændene havde ret til udskænkning, og som regel havde de et brændevinsanker og et pæglemål stående på disken, så enhver kunne tappe sig et bæger. Når der var marked, holdt landboerne til i købmandsgårdene, hvor de gjorde indkøb. Gårdmændene og deres koner blev budt ind på købmandens kontor, hvor de fik kaffe, mens husmandsfolk som regel fik lov at blive i butikken. Det var almindeligt, at småkårsfolk fra landet, når de var i Thisted, købte sig et 10 øres surbrød og spiste det med sirup til.

I Toldbodgade boede købmand Bang, og her søgte havnearbejderne hen for at få sig en såkaldt hjertestyrkning. De tappede en pægl brændevin af og slog det i halsen. Der blev i det hele taget drukket en grusom masse brændevin. Når landboerne kørte hjem fra byen, havde de også en brændevinsforsyning med sig, ved juletid et helt anker. Bajerskøllet, der var begyndt at komme frem, ankom med skib fra Gl. Carlsberg i store fade, og det solgtes af øltappere, som selv tappede det på flasker.

*

Før thybanen blev anlagt, gik der to mindre rutedampere mellem Thisted og Aalborg. Hjuldamperen »Aalborg« og skruedamperen »Ørnen«. Fra Aalborg var der så bådforbindelse til København. Hotel »Aalborg«, der blev bygget i halvtredserne, efter at havnen var anlagt, tog navn efter byens hovedforbindelse ud mod den store verden. Der gik også et par dampere i fart mellem København og Thisted med passagerer og gods. Det var »Thy« og »Limfjorden«. Kaptajn Pedersen på »Limfjorden« stillede hver sommer skibet til rådighed for en udflugt med skolebørnene, og ved sådanne lejligheder mødte byens købmænd op med godter til børnene.

Der var i halvfjerdserne kun to læger i Thisted og slet ingen i oplandet. Vi havde distriktslæge Heiberg, der senere blev stiftsfysikus i Viborg, og han havde Tolderlund – den senere distriktslæge – som hjælpelæge. De passede også sygehuset, men det var primitivt og havde ikke ret mange patienter. Byen havde fem rebslagerbaner. Rebslager Willumsen (fader til afholdsvært W.) havde sin bane ved sygehuset, mens rebslager Jensen holdt til ved Munkevej over for fattiggården. Rebslager Kjær boede ved Reberbanen, en lille sidegade til Vestergade, rebslager Pedersen havde sin bane bag ejendommen Dragsbækvej 7, og rebslager Christiansen holdt til på »Tyrager« neden for plantagen.

Byen havde flere vindmøller. Der var Østermølle ved Aalborgvej, Mellemmølle på Østerbakken, Halds mølle (Nørremølle) ved Hansted landevej, Winthers mølle ved Langdyssen, Skaarups mølle ved Møllevejen og Smalmølle (eller Vestermølle) ved Hundborgvej.

*

Brændsel blev sejlet til byen i skonnerter, af hvilke Thisted havde en anselig flåde. De sejlede på England og kom tilbage med kul til købmændene. Dengang kendte man ikke koks. Købmanden averterede i avisen, når han ventede kulskib, og så mødte kunderne ved havnen med deres vogne. En tønde kul kostede 2 kr. Der var også en del småskibe, som sejlede en masse tørv til byen, ligesom de kom med favnbrænde til bagerne, der jo havde brændeovne.

I ejendommen Brogade 4, hvor nu Engelsk Beklædnings Magasin findes, var der »Borgerklub« på første sal. Her samledes i restaurationen især de bedrestillede borgere. Huset ejedes af isenkræmmer Dolleris, der også var vært i klubben. Han var fader til tobaksfabrikant Dolleris, Nykøbing M. På den modsatte side

af gaden boede agent Gjørup, hvor nu Aage V. Kjær har forretning, og senere boede her købmand Anton Sørensen, der havde hvidtølsbryggeri ud mod Kringeltorv (Nytorv).

Byen havde dengang flere folk med titlen agent eller kongelig agent. Jeg husker fornævnte Gjørup, der var købmand, agent Vestergård, der var direktør i Thisted bank (nu Landmandsbanken), agent Werner, der havde brændevinsbrænderi ved Strandgade. Werner ejede også gården Kronborg, hvor han opfedede stude med mask fra brænderiet. Tillige ejede Werner Wilhelmsborg og Idasminde i Skinnerup. Han havde to sønner, af hvilke den ene fik Idasminde, og den anden Wilhelmsborg. Sidstnævnte var ingeniør og anlagde Thybanen fra Thisted til Hassing. En søn af ingeniøren var borgmester Wilh. Werner i Odense. Endelig var der agent Tachau, der havde manufakturforretning i ejendommen Vestergade 6 (nu Chr. Søndergaard). Tachau , der opførte denne ejendom, var jøde, og han var medlem af byrådet og var anset som et af rådets dygtigste medlemmer. Tachau interesserede sig meget for at få noget sat i sving og havde især interesse for fiskeriet i Limfjorden.

Arbejderne ved Thybanens anlæg fik 25 øre i timen, mens timelønnen i Thisted almindeligvis var 20 øre. Gennem kommunen og Arbejderforeningen blev der uddelt rugbrød til trængende familier. I halvfjerdserne fik vi en del fødevarer fra Amerika, især fedt, flæsk og kød, ligesom der kom islandsk lammekød hertil. Disse ting, der var relativt billige, brugtes især i småkårshjemmene, hvor børnene ofte fik mellemmader med amerikansk fedt, belagt med sirup eller puddersukker. Disse udenlandske fødevarer så ikke særlig appetitlige ud, og der blev sagt slemme ting om dem, bl. a. at man kunne finde en død negerdreng i kødtønderne.

Der var et »assistenshus« hos pantelåner Schibbye, Lillegade 7. Han gav kun lån i genstande, som folk kunne bære hen til ham, ure, billeder, beklædningsgenstande osv. Jeg husker ikke hans lånevilkår, men han drev sin forretning i mange år.

*

Af gamle købmandsgårde husker jeg følgende: N. P. Hilligsøe, Vestergade 74, der også drev landejendom og bl. a. ejede jorder ved Langdyssen. Hvor firmaet Hedegaard & Hilligsøe nu har kontor, boede købmand F. V. Yde. Der var en høj stentrappe op til hans butiksdør. Vestergade 19, hvor nu PJ-huset ligger, var en lav, enetages bygning, og her boede købmand Iversen. I det nuværende Landmandshotel boede dyrlæge Anders Møller, der drev en stor forretning med landhandel, tømmerhandel, landbrug og beværtning tillige med at han praktiserede som dyrlæge. En del af hans jorder er den nuværende dyrskueplads, Købmand Lars Sørensen boede Nørregade 11 (nu P. Poulsen), og han ejede gården Kristianslyst (nu alderdomshjem). Købmand Hundahl havde forretning, hvor nu Esbjørn Larsen har isenkramforretning, og her boede senere købmand N. P. Worm. Konsul N. C. Andersen boede, hvor nu købmand Krogh Nielsen har forretning, og han drev tømmerhandel og landbrug. Han havde de jorder, hvor nu J. P. Jacobsensgade, Elmegade og Fayesallé ligger. Andersen byggede de første fire huse i J. P. Jacobsensgade (Pudserhusene kaldet, fordi nogle depotarbejdere eller pudsere, som de kaldtes, kom til at bo der). Det var konsul Andersen, der anlagde J. P. Jacobsensgade og gav den navn – han var gift med en søster til digteren. Konsul Andersen havde også skuder, der gik på udlandet med korn etc.

Købmand L. P. Lambertsen ejede komplekset Nørregade 1 (senere Grand hotel) tillige med grunden ved Aagade, som brugsforeningen »Nordthy« nu har. Købmand Adrian Dolleris boede Nørregade 12, og han var fader til afdøde branddirektør Axel Dolleris. Chr. Nordentoft havde forretning Østergade 8 (nu mejeriet Pasteur) og drev landbrug. Købmand N. C. Kjærgaard boede Østergade 9 og havde

en af byens største forretninger foruden et landbrug. Hans bogholder, A. N. Kjærgaard, fik senere købmandsforretningen Vestergade 60 (nu Nic. Møller & søn) og blev direktør i Sparekassen for Thisted amt. I Strandgade nr. 9 boede købmand Heskjær (senere købm. Rødbroe). Ved Storetorv boede købm. F. C. Kjærsgaard (nu sparekassens ejendom) og Koldsgaard, der havde jorder ved Hundborgvej og ned mod fjorden, Niels Hundahl (bedstefader til senere overlærer Hundahl, realskolen). Overretssagfører Oluf Lykke ejede konditor Krabbes nuværende ejendom, hvor Sparekassen for Thisted amt havde sit første kontor. Ved Hjultorv boede avlsbruger Agerholm, hvis søn, Poul Agerholm, blev byråds-

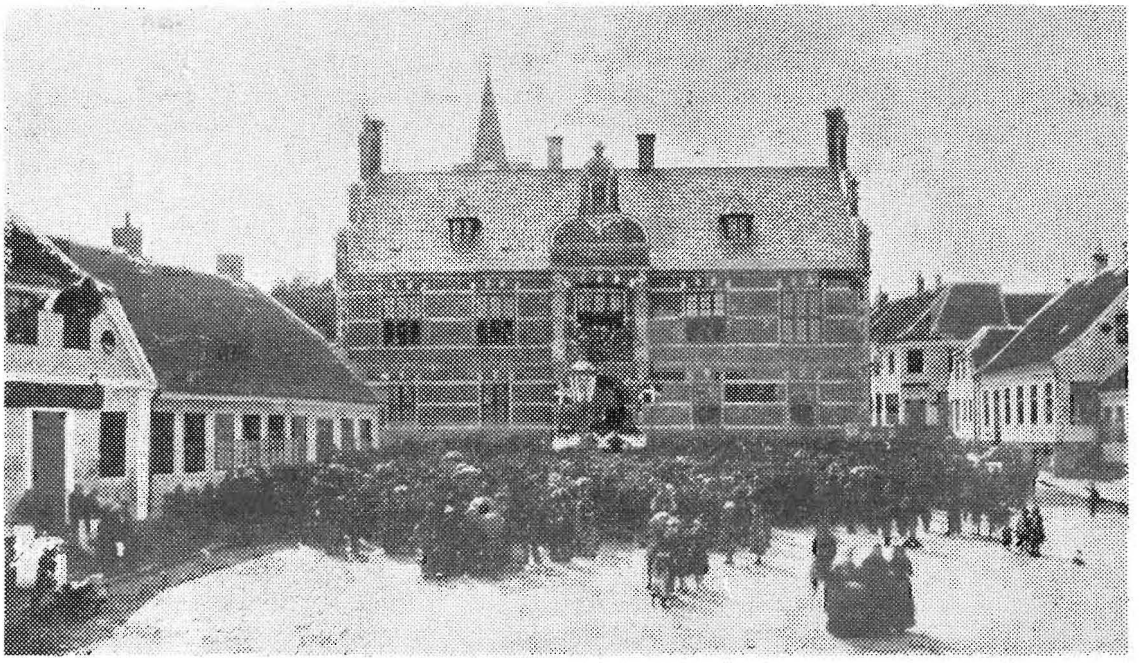

Folketingsvalg på St. torv i firserne

købm. Anton Jensen (nu H. Kamp). På hjørnet af Havnestræde boede købm. Balhausen, senere købm. O. K. Kappen.

Af manufakturhandlere husker jeg Peter Toppenberg, Storetorv, Anders Olsen Storetorv (nu hotel »Royal«), Rømer i Torvegade, konsul Bahner, Storegade 21, Peter Leerhøy, Korsgade, samt Wilh. Brinkmann og Faddersbøl ved Storetorv.

*

Avlsbrugere i byen var bl. a. Daniel Knudsen, Vestergade 25, der ejede Knudsens toft, arealerne ved Dr. Louisegade og Skolegade, Th. medlem. Sagfører Nørgaard, der var ansat på ors. Lykkes kontor, drev også stort landbrug og ejede bl. a. de jorder, hvor Vestre kirkegård blev anlagt, ligesom han ejede Søgård i Nors. Avlsbruger Lars Nielsen, Østergade 23, (nu maskinfabrikant Bach) havde jorder øst for byen (Bachs jorder, hvor Spangbergsvej, Johnsens allé m. v. nu ligger). Grosserer Chr. Jacobsen (Kræn Skued), Havnen, havde sine marker ved Kronborgvej.

Hos disse avlsbrugere, der næsten alle var købmænd, købte byboerne deres forbrug af mælk til 8–10 øre pr. pot. Vi afhentede mælken i køkkenet. Vognmand Johs. Hamborg,

Grydetorv (nu vognm. Jensen) havde byens største landbrug.

Der var ved byen flere kalkovne af den primitive gammeldags type. Reberbanevej gik dengang helt ned til fjorden – før Thybanen kom – og her lå Kløvborgs kalkværk. Vest for Strandparken lå Hobolts kalkværk, senere ejet af Martin Eriksen. Ved den gamle dyrskueplads på Østerbakken lå også en kalkovn. Når der brændtes kalk i disse ovne, drev en forfærdelig røg ud over omgivelserne, og den var ofte lige ved at kvæle de folk, der boede i nærheden.

Grosserer Winkel, der opførte ejendommen Frederiksgade 16 (nu Bøggild Klitgaard) havde en tid Hobolths kalkværk, der til sidst blev overtaget af købm. N. I. Thykier og sagfører Lyhne og nedlagt, da kalkovnene i Torp blev anlagt.

*

Der var ikke noget bajerskølbryggeri i Thisted før 1899, men der var flere hvidtølsbryggerier: Jensen, Carocksminde, Nielsen, Dragsbæk, og Gjørup, Lilletorv. Ølvognene kørte rundt med hel-, halv- og kvartankre hængende i kæder under vognene eller liggende på et specielt lad. Kuskene havde deres bestemte kunder og gik selv ned i kældrene, hvor de erstattede tømte ankre med fyldte, satte haner i og slog spunsen løs. Et kvartanker kostede omkring 65 øre.

Af hoteller havde byen kun »Aalborg« og »Thy«, begge ved Storegade. Jørgen Larsen, der ejede »Thy«, solgte i 1877 dette hotel til den senere navnkundige Steffen Poulsen, hvorefter Jørgen Larsen oprettede hotel »Royal«. Beværtning var der i hvert andet hus, for der var fri næring, men de fleste beværtninger var ganske små. I Vestergade var der bl. a. beværtning i nr. 67, og skønt huset var lille, var der dansesal i den ene ende. Der var P. Chr. Helleberg ved Dragsbækvej, Martin Jensen, Vestergade 45 (Bitte Danmark), Poul Vilsbøl, Frederiksgade (senere Vinkelstræde), Bahner i Landmandshjemmet i Nørregade, Niels Kjær på hjørnet af Østergade og Korsgade, madam Hyllested, Strandvejen 3, madam Teglbrænder, Skolegade, Aug. Tofote, Asylgade, J. Jensen, Storetorv, Jesper Christensen, Nørregade, Lundsgaard, Strandgade 9, Niels Tovdahl, Havnestræde, J. L. Jacobsen, »Snorren« ved havnen, Kjeld Olsen, »Hannæs«, Lars Jensen, Vestergade 31, Jens Chr. Pedersen, Vestergade 54, Christensen, Torvegade, Wagner, Vestergade 15, Niels Edvardsen, Lilletorv, Poul Christensen (Kaldahl), Vestergade 11, Jens Christensen, Havnen 22 (senere Toldbod-Vinhus), Peder Østergaard, Nytorv, P. Sørensen, Frederiksgade (Jylland), P. C. Jensen, Vestergade 60, Skaarup Worm, Frederiksgade 6, og vist adskilligt flere.

*

Fattigvæsenet havde byen inddelt i distrikter, der hver havde sin fattigforstander, til hvem trængende kunne henvende sig. Fattigforstanderen mødte så op i hjemmet for at se på forholdene, og derefter blev sagerne afgjort i fattigudvalget.

Fattigdommen var rent ud grusom. Et fattigt menneske, der blev sygt eller kom til skade, havde ikke nogen anden udvej end at melde sig til fattigvæsenet. Man taler så tit om de gode gamle dage, men dem vil jeg nødig ønske tilbage, særlig når jeg tænker på arbejderstanden. Arbejdstiden var fra 6 morgen til 6 aften, og timelønnen var en snes øre. Der fandt ofte overarbejde sted, men ekstra betaling herfor kendtes ikke. Når man ikke selv har set det, vil man slet ikke tro, hvor elendigt arbejderne i Thisted gik klædt, og hvor usselt de boede. Der var for en arbejder intet andet at tænke på end at slide, spise, drikke brændevin og sove. De drak naturligvis ikke alle lige meget, og de fleste holdt måde, men de havde altid brændevin i hjemmet og på arbejdspladsen. En helflaske kostede kun 23 øre.

Arbejderne var ganske uoplyste og kun få af dem kunne læse en bog. Noget sådant tænkte de slet ikke på, og bøger var også van-

skelige at få fat på. En arbejder tjente ca. 2 kr. om dagen, når han da havde arbejde, og hvis der så var nogle børn i hjemmet, var han bundet til håbløs fattigdom. Et 8 punds rugbrød kostede i hvert fald i perioder omkring 1 kr., og et pund bondesmør ca. 80 øre – margarine kendtes ikke og heller ikke mejerismør. I sådanne hjem vankede der yderst lidt med sulevarer, og når dagen var endt, var der ikke meget i behold af et 8 punds rugbrød – der var hjem, hvor man skulle bruge et 12 punds brød om dagen, hvis ungerne skulle mættes. Et sæt søndagstøj kostede ca. 40 kr. og et par fjedersko ca. 10 kr., og hvordan skulle en mand med en så ringe løn og en del børn få samlet penge fra til tøj og sko? Det var umuligt.

Om vinteren var der desuden ofte småt med arbejde, og så gik arbejderne ud på omegnens gårde for at tærske korn. Her fik de kosten, og om aftenen gik de hjem med 50 øre i lommen til familien.

Jeg husker, at fattigfolk, der om vinteren blev tildelt tørv, stillede ved fattiggården med deres små slæder for at få en pose tørv med sig hjem. Jeg kendte smedesvende i Thisted, der fik 4 kr. om ugen plus kosten, og jeg har set de mellemmader, de fik bragt ned i smedien, hvor de måtte spise. Det var nogle uappetitlige tykke humpler, som jeg nødig ville have givet mig i lag med. Svendenes og lærlingenes værelser lå lige oven over smedien, og de var under al kritik. Noget lignende var forholdene også i andre fag.

*

Mange gamle mennesker, især kvinder, gik om lørdagen ud for at tigge hos købmændene, og de kunne være så heldige at få en tøre hvert sted. Nogle kvinder gik på landet for at tigge uld ved den tid, da fårene blev klippet, og så sad de hjemme og kartede og spandt. Mange kvinder gik ud på landet med en spand for at bjerge lidt mælk, brød, flæsk etc., og som regel var landboerne gode mod dem.

Jeg husker forresten et træk fra den tid, da min broder opholdt sig i Vorring. Da kom betjent Haüser kørende i hestevogn ind i Vorringgård med en gammel kone ved siden af sig i agestolen. Manden på gården, som var brav og retfærdigt tænkende, var snart klar over situationen, og han bemærkede: Nå, Maren, du er nok kommen fint op at køre! Ja, sagde konen – og så fortalte hun, at hun skulle med til Thisted og arresteres. Hun havde på en gård tigget sig til lidt mælk og et halvt sigtebrød, og så mødte hun betjenten.

Nå, sagde gårdmanden til Haüser, skal Maren arresteres, så skal du den samme vej, for du har da her på gården tigget halm til din hest, og kunne du have fået havre, ville du gerne have haft det. Kom du hellere ned af vognen, Maren, så skal du få lidt i din spand her hos os, men Haüser får ingen halm denne gang. Han bliver heller ikke budt på mad og drikke hos os mere!

Maren kravlede ned, og Haüser kørte – det havde dog næppe været hans mening at arrestere den gamle kone, men kun at give hende en forskrækkelse.

*

Ja, det var noget fra gamle dage, slutter Julius Hansen. Det er jo helt eventyrligt, hvad der er sket af udvikling og fremskridt i den tid, jeg kan huske. Vi lever nu i en helt anden verden, og det er godt, for der var meget, der trængte til forbedring. Det, der glæder en gammel fyr som mig allermest, det er, at vi er kommen den forfærdelige fattigdom til livs, for den var en forbandelse for en masse mennesker. Når man husker forholdene i svundne tider, så glædes man daglig over de pæne hjem, der nu skabes, over at vi nu alle kan leve på menneskelig vis, og at børnene fra arbejder- og husmandshjem kan have lige så gode livsvilkår og fremtidsmuligheder som alle andre. Nu har vi det stort set godt her i Danmark, og lad os håbe, at en lignende god udvikling vil ske andre steder i verden, hvor man endnu er langt tilbage.

C. Brunsgaard

Fra hoveriets tid på Ågård

Af Aug. F. Schmidt, Brabrand

OMKRING ÅR 1200 sad to trediedele af Danmarks bønder som herrer på deres gårde. De var selvejere, mens resten var fæstere. I de følgende 500 år gik det bestandigt tilbage for selvejerne, så de tilsidst var ganske få i tal. Denne tilbagegang standsede ca. 1760. Fra nu af gik udviklingen den modsatte vej, flere og flere fæstere frikøbte deres gårde og blev selvejere.

De gamle fæstebønder skulle udføre *hoveri,* bondens hårdeste byrde. Under navnet dagsværk kendes hoveriet helt tilbage til 1148. Oprindelig var det en meget rimelig ydelse og dertil praktisk, fordi bonden nemmere kunne betale ydelsen med arbejde end med penge. Hvad et nøjeseende herskab kunne sætte sine bønder til af arbejde, var mangfoldigt. Derfor var det et meget stort fremskridt, da hoveriet blev fastsat til en *bestemt* arbejdsydelse. Det skete i 1790'erne i forbindelse med de store bondereformer. Men selv om hoveriet blev fastsat, var det byrdefuldt nok endda. Derfor blev der også fra interesseret side arbejdet på at få hoveriet afskaffet ved lov. Dette skete dog ikke før 1850.

Der var i slutningen af afvigte århundrede naturligvis mange minder fra hoveriets sidste årtier opbevaret i folkets hukommelse, hvorfor det bl. a. lykkedes folkemindesamleren *Evald Tang Kristensen* at optegne slet ikke få minder om forhold og tilstande i hoveriets tid. Således indsamlede han forskellige træk om vort emne knyttet til herregården *Ågård* i Kettrup sogn.

Niels Kristian Bertelsen i Gøttrup fortalte ham, at bøndernes fæstebreve lød på, at de skulle være fri dagen efter, at de havde gjort hove. Men det misbrugtes sådan af herren til Ågård, at de tit gjorde hoveri to eller tre dage i træk. Niels Kr. Bertelsens fader sagde tit: »Nu i dag skal vi have det og det gjort«. Men så kom der pludselig bud fra herregården, og så afsted til hove. Så blev det arbejde liggende. Niels Kristians fader blev så fortumlet, at han opgav det hele til ejeren af Ågård. Han skyldte ham 30 rigsdaler, og dem så han ingen råd til at betale, derfor løb han fra det.

Han var jo gammel, og uvidende var han tilligemed, oplyser sønnen. Han kom ind på gården med fire bæster (heste) og skiltes ved den med syv, og så stjal han to plage der ud fra ved nattetid. Det behøvede han jo ikke at have gjort, for han lod en rugstak stå, der var 16 læs rug i, og den fik han ingen erstatning for, da han ingen forlangte.

Der var ved den tid (vel o. år 1800) ikke en mand i Kettrup, der kunne skrive sit navn. På Ågård havde de 22 heste og intet at bruge dem til. Når én havde en god hest, sagdes altid: Det er jo en hest som et herregårdsbæst.

Da hoveriet i 1850 ophørte, glædede det meget alle Danmarks fæstebønder; thi nu kunne de arbejde i marken, når de ville, uden at tænke på, at de pludselig kunne blive tilsagt til hove, således som vi hørte om det ovenfor vedrørende Niels Kristian Bertelsens fader, der måtte lade hjemligt planlagt arbejde ligge, når hovbud fra Ågård kom for døren.

Det er også lærerigt at høre, hvad Kristian Kristensen Norge fra Gøttrup kunne fortælle

fra hoveriets dage. Det var da således, når hovbønderne fra Ågård mødte på *sop-eng* for at slå, at hver karl havde en ridehest med. Når høsletten så havde ende, skulle sletfolkene have et lille *dansegilde* på engen. De havde sørget for at få musikanter til det. Dernæst skulle karlene op at ride hver på sin hest og ride ind til *Fjerritslev*. Alle vognene med de andre slåfolk og piger kørte bagefter. Det gjaldt nu om for de ridende at komme først til Fjerritslev, for den, der havde den bedste hest til at løbe, han drak frit i kroen, hvorimod alle de andre skulle betale for ham. Så kom de kørende, og alle fik en »nydelse« og sagde så farvel til hverandre for det år. Der kunne godt være et par hølékarle fra hver en gård, og var gårdene for bitte, slog to sig sammen om et skifte. Men der fulgte kun én hest med fra hver gård, så hvis den havde to sletkarle, var det den vildeste af dem, der skulle ride.

Sletfolkene (hovbønderne) var alle sammen gode venner og så lige. De var jo fattige hver én og følte godt, at den ene ikke havde grund til at hovmode sig over den anden. Hjordedrengene sagde: »Wås fåer hår *lidt* penge, derfor skal vi passe godt på høvderne«.

Med hoveriets afskaffelse forsvandt naturligvis også de folkeskikke, der havde særlig tilknytning til hovarbejdet, hvor de mange samlede arbejdsfolk nok skulle vide at benytte lejligheden til lidt fest og gemytlighed.

Niels Kristian Bertelsen har endvidere berettet om, hvorledes et år i høstens tid en haglbyge ødelagde kornet i *Kettrup*. Niels Kristians fader var just ude at hente skudtørv, men kunne ikke komme hjem uden at køre en uhyre omvej. Da thyboerne og folkene på Thyholm hørte, hvordan kornet i Kettrup var blevet ødelagt af de store hagl, skød de sammen og samlede korn i Thisted, hvorefter de sendte bud, at Kettrup-folkene måtte hente kornet dér. Manden på Ågård lod dem lægge kornet op på kirkeloftet, og der blev det styrtet af sækkene. Men så fik Kettrup-folkene bud om at køre kornet til Nørre Sundby, og der lod herremanden det sælge.

Efter denne oplysning kunne det se ud til, at herremanden har haft magt til at befale hovbønderne at køre kornet til Nørre Sundby. Det er muligt, at der var tale om tiendekorn eller om andet afgiftskorn, som bønderne skulle afstå til godset.

De herremænd, der ejede Ågård i hoveriets sidste tidsalder, var: Christen Hviid, som var her i årene 1787–94. Dernæst kom hans broder Mathias Hviid (død 1815), hvis enke 1822 solgte gården til kammerherre Johan Casper Mylius, som anvendte meget for at ophjælpe gården, men i 1828 måtte han afstå den til statskassen, hvorefter Ågård 1842 købtes af E. C. Storm, der bortsolgte næsten alt bøndergodset og i 1848 afhændede gården til jægermester C. E. Roulund, der døde 1886.

Aug. F. Schmidt

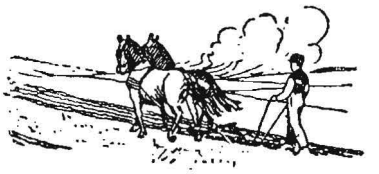

Wor ejen Serkus

En Par Grynt om, hwans vi saante goe aa lawwer

Vi haaer ed jawnhen godt i Thy – jo, de mo jen da sejj –
aa hvis vi ska en Tuer i By, haae vi da nok a Wejj.
Di turer mæ aa law »Sjasseer« i sønder aa i naer,
saa fien aa flott aa bree aa dyer, te søde bette Baer!

Vi ska jo kyer i Bil hwerjen, aa vi ska somtie laant,
aa de ska osse go lidt rask, fu vi haa grusom traant,
saa vi ka da it læ wos tøe a Bakker aa a Sving,
dem skjær vi væk i saanten Faart – de koster ingen Ting!

Vi ska da haa ed saante, te wor Biler ret ka sues,
aa vi haa slet it Ti aa si po Folkes pæen Hues.
Vi ku da faehen godt fo Staaen aa kye igjemmel en By –
no sie vi knap en Baagdaer, fae vi forsvinder i en Sky.

Æ hiele Ejn den æ forandred aa knap nok te aa kindd,
aa Wej te gammel Wenner ka jen døw lidt mæ aa findd,
aa mæ en bette Klat a Wenner jen snaae mo ta te takk –
di flest haae jo saa hulens traant aa sjalden Ti aa snakk.

Di haad en bette stakke Glee derued we æ Haw,
dæ drøw nue stue Skrommel Tønder ind den ajn Daw,
aa di wa mærked »Tuborg øl«, saa Folk di bløw jo glaae,
hiel te di soe, æ Tønder wa tomm – de wa en fæle Skaae!

Æ Krieg i Hjaermoel æ forbi, aa di haa slutted Fred,
de wa jo osse we aa blyw en faale Relighed.
Æ Folk æ sandeligen flinkk aa raaer aa fredle nok,
men de wa lieg epo æ Kant, te di wa goen amok.

No er æ Sindd wal falden lidt te Ro dæe po æ Ejn,
no haae di ingen Skueler aa heller ingen Dejn
aa strides om, sa goer ed wal – hvis altsaa it de næjst
sku blyw te nue wel osse ta djer Kjerrk aa saae djer Præjst.

I Hanstholm haae di møj aa gye, de ka enhver da si,
aa de ka sandelig da nem blyw te nøj Bulteri.
Di tøt saa de wa bæjst aa fo en Kommunaldirektør,
aa di wa osse heldig mæ aa findd en saaen Klør.

De wa en Kjøwenhavner aa nok en kjælle Kaael,
han ment, han ku sæ klaaer i Thy, men de wa baare Praael –
æ Sus ifræ æ Wejsterhaw de gjow æ Mand saa ræj –
han stak æ Haael imell æ Bien, aa saa rend han si Wej.

Æ Feskere po Jegindø, di taae nue Flynderfisk
saa dejlig stue aa tykk, som jen ka ønsk sæ po æ Disk,
men dem ska æ Kontrol jo somti hen aa kikk epoe,
aa saa kan han find po aa sejj, te di æ ræen for smoe.

Men – sejer saa æ Fesker – mi kjære bette Mand,
saa mo æ Fisk wær krymped, sien æ fæk dem po Land –
de wa nue knippel Flynder – æ soe dem sjalden staer,
men di mo jo wær skrumpet ind, da di æ bløwen taer.

Og ræven lå under birkerod bortved lyngen,
og jægerne listed på lette fod gennem lyngen.
Hr. Mikkel var bleven dem lovlig fræk,
nu skulle han få et ordentligt træk over nakken.

Et halvt hundred jægere listede frem over lyngen,
her skulle de Mikler ha deres hjem under lyngen,
her leved en mængde i lune bo
og avled unger i fred og ro under lyngen.

Og jægerne kigged i syd og nord over lyngen,
de spejdede både ved hav og fjord og i lyngen.
Hvor er du henne, du lumske ræv?
Kom frem og få dig en god gang tæv her i lyngen!

Geværernes haner stod let på halv hos dem alle,
de længtes at give hr. Mikkel et knald, se ham falde.
Ved gule ærter og stribet flæsk
de ville sig glæde over de tærsk, han fik, den kanaille.

Men Mikkel han flired i røden skæg under lyngen
og lured stille med samt sit læg under lyngen.
Lad dem kun kigge og gøre ved,
jeg agter ikke at lege med her i lyngen!

Halvhundred jægere og deres stræv rundt i lyngen,
gav kun i bonus en enkelt ræv hist i lyngen – –
men selv om man ikke fik meget skodt,
så smagte ærter og flæsk dog godt – efter lyngen!

*

Jen ska jo spaaer saa møj, jen ka – æ Priser di æ hyww –
æ Pængg ka kniben nok slaa tel, saa jen ska da wær nyww.
Hvis jen ka spaaer æ Hundskat aa æ Forsikringspængg,
saa kan jo de, jen tjenner, da waaer nok saa længg.

En Mand i Ydby haad rænt ued, te hæe wa en Fidus,
men de føer no for Ræjsten ingen Walstand te hans Hus –
hans Hund fæk nemlig en Par Biler lawed kjøn i Stand –
no ligger dæ en Ræning po tri Tusind te æ Mand.

Di mangler just it Pængg dænie i Frøstrup Mejeri,
men di ska osse haa en Bank helle Kaes aa sæt dem i,
aa sikke da en Døww di haaed mæ aa fo de i Klejjer –
de wa nøj wae Serkus, de æ dæ flie dæ sejer.

Naar æ Bestyrels foreslow æ Bank, sku de nok paes,
te dæ wa Fliertal fue aa hold sæ te æ Spaaerkaes.
Saa gik æ hiele Bestyrels, aa dæ kam ajje tel,
men de wa baare lisse kontra – sikke da en Spel.

Di foe en ny Bestyrelse saaen omtrent i hver en Oeg –
no æ dæ wal kons foe tebaaeg, som di ka saante broeg,
saa de ka rele tenkes, hvis di ska ha flie ny,
te di ska hentes i Wendsyssel helle osse nie i Thy.

I Spæring haae di ingen Skuel aa helle ingen Dejn, –
– saaen er ed bløwen skjæwt saa manne Steer po wor Ejn –
aa de haa sajtens osse wæt lidt smaat mæ djer Humør,
men vi ska si, no foe djer Lyw en hiel ny Kulør.

No foe di nemlig nok en Krower i æ Stej,
hur di ka foe en Gibbernak aa saante hen a Wej –
hæe ka di slok æ Sorre øwer æ Skuel, dæ forsvand
aa klink saa glaae i Kafeponser helle Sodavand.

Jo, saante gik æ Ti jo fue wos i den gammel Oer –
men saa dem Daww, dæ kommer? Æ tenker nok de goer!
Vi haae da somti Lojjer, a vi haa Tidsfordryw –
wor ejen gammel Serkus den holder nok æ Lyw!

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1963

Oktober

1. Andelsmejeriet »Godthåb« i Uglev fejrer 75 års jubilæum.

4. Gdr. Mads Jensen og hustru, Over Astrup, får tildelt De jydske Landboforeningers sølvmedalje for mønsterbrug.

   De jydske Landboforeningers sølvmedalje for landboflid tildeles boelsmand Mads Odgaard og hustru, Harring, Severin Nielsen og hustru, Kærup holme, Chr. Borregaard og hustru, Skræm, Thomas Gravesen og hustru, Aagaard skov, og Lars Bach og hustru, Kettrup.

7. Centralskolen i Ørum sælges til automobilforhandler Ove Pedersen, Morup mølle, for 130.000 kr.

8. Repræsentanter for de vestlige Limfjordshavne retter henvendelse til handelsministeriet med det formål at få gennemført en forbedring af isbrydningstjenesten i den vestlige del af fjorden.

9. I Snedsted vedtages en sammenslutning af gymnastikforeningen og idrætsforeningen.

12. Ved amtspløjekonkurrencen i Tilsted bliver Egon Lyhne Pedersen, Sønderhå, nr. 1 med 105,7 points.

14. Den 21-årige mekaniker Kurt Sørensen fra Øsløs afgår ved døden som følge af en bilpåkørsel i Nors.

16. Pengeskabet i Thyholms korn- og foderstofforretning i Hvidbjerg er i nat brudt op af tyve, hvis udbytte blev ca. 17.000 kr., men deraf var godt 14.000 kr. i checks.

17. Ved et møde i Sjørring stiftes et læplantningslaug for Sjørring-Thorsted.

18. I Hjardemål afsluttes skolestrejken, og forældrene sender – omend under protest – børnene til Hjardemål klit skole.

19. Sydthy andelssvineslagteri har et overskud på 1,7 mill. kr. og efterbetaler 34 øre pr. kg.

21. Bedsted centralskole, der fremtidig også skal tage børnene fra Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg – skal udvides for 1,5 mill. kr.

24. I Nykøbing stiftes et fjernvarmeselskab.

25. Thisted andels-svineslagteri har et overskud på 3,9 mill. kr. og efterbetaler 34 øre pr. kg.

    Hjemmeværnets kamppatrulje i Thisted vinder konkurrencen for kamppatruljer i region 1.

26. Sognepræst Madsbøl Nielsen, Thorup, bevilges afsked fra 31. december på grund af alder.

27. Sjørring-Thorsted andelsmejeri fejrer 75 års jubilæum ved en fest på »Sjørring vold«.
    Jegindø missionshus fejrer 75 års jubilæum.

28. Snedkermester J. V. Christensens ejendom i Bedsted med værksted og møbellager nedbrænder som følge af antændelse fra en gruekedels aftræksrør.

30. Staten køber 16 ha klitareal i Hjardemål og Tved til beplantning.
    Oktober måned gav 104 mm nedbør mod normalt 70, og det fugtige vejr sinker efterårsarbejdet.

November

1. Pastor E. Gregersen, Snedsted, bevilges afsked fra 31. december på grund af alder.
   Han herreds husmandskreds vælger Aage Jensen, Tranum, til formand.

3. Den 50-årige gårdejer Kr. Bukhave Nør i Tødsø,

bliver dræbt ved at blive slået i hovedet af et kabelstik.

4. Boddum missionshus fejrer 50 års jubilæum.
5. Thisted byråd vedtager at indrette Højtoftegårds stuehus til beskæftigelseshjem under åndssvageforsorgen.
6. En østtysk trawler strander ved Klitmøller, men kommer flot ved egen hjælp.
7. I Thisted tændes en trafik-lyskurv ved Storetorv.
11. I Hansted holdes rejsegilde på det nye storhotel »Hanstholm«.
12. Hvidbjerg kro sælges af Edv. Christensen til Svend Aage Christensen, København for 265.000 kr.
13. Hundstrup borgerforening vælger pastor Langkjer til formand.
En storm fra vest forårsager oversvømmelser ved Klim fjordholme.
14. Som kæmner i Vestervig-Agger ansættes kommuneassistent Arne Hyttel, Vestervig, fra 1. december.
15. Den 71-årige fhv. murer Jens P. Pedersen, Sperring, mister livet, da han på knallert i Sjørring svinger ind foran en bil.
18. Landbrugets forrentningsprocent i Nordthy opgøres til 3,6 mod 2,8 året før. I Sydthy opgøres forrentningsprocenten til 2,4 mod minus 0,5.
I Hurup genoplives gymnastikforeningen, og inspektør Aksel Andersen vælges til formand.
21. Stuehuset til Carl Eigil Christensens gård i Ø. Vandet nedbrænder, og indboet ødelægges. Ilden stammede fra vasketøj, der var ophængt ved en kakkelovn.
22. Som kæmner i Kettrup-Gøttrup antages kommuneassistent Jens Dahl, Aalborg.
23. Sydthy husmandskreds vælger Laur. Iversen, Helligkilde, til kredsformand.
24. Længere tids regnvejr forårsager store oversvømmelser i Gøttrup og Klim.
26. Den 40-årige værkfører Chr. Olsen, Klim, mister livet ved at blive klemt ved et transportbånd i et ralleje.
27. Fjernvarmeanlæget i Bedsted tages i brug. Der er foreløbig 134 forbrugere.
28. Hundborg-Jannerup sogneråd køber en grund ved Hundborg mølle til opførelse af et plejehjem til 1,2 mill. kr.
29. Thy samvirkende kvægavlsforeninger indvier den nye tyre- og afkomsprøvestation på gården »Kronborg« ved Thisted. Den hidtidige tyrestation i Sundby sælges til Henning Christensen, Tødsø, for 185.000 kr.
30. Uddeler Arne Olsen, Sperring, ansættes som uddeler i Vammen ved Viborg fra 1. december.

December

2. Hvidbjerg-Lyngs går over til købstadordnet skolevæsen og centralskolen i Hvidbjerg bliver til Hvidbjerg central- og realskole.
3. Ved Hanstholm havn udsættes betonkasse nr. 100 i østmolen.
4. Som bestyrer på andelsmejeriet »Frem« i Hurup antages mejeribestyrer Eilif Østergaard, Alken.
5. Den første frost indfandt sig i nat, og der måltes 2–3 graders kulde.
8. Vesløs borger- og håndværkerforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest på hotellet.
9. Det meddeles officielt, at Lyngs jernbanestation fra 1. januar bliver reduceret til trinbrædt, og postekspeditionen flyttes til Hvidbjerg.
11. Ved afstemningen om Klim strandskole afgives 56 stemmer for skolens bevarelse, 5 stemmer for dens nedlæggelse. Da stemmeflertallet ikke dækker 80 pct. af beboerne, vil skolen blive nedlagt.
13. Bestyrelsen for Hurup realskole godkender, at skolen sælges til kommunen for 175.000 kr. plus særlig betaling for inventar.
15. Der er begyndende isdannelser i Limfjorden.
Pastor Evald Christensen indsættes i embedet på Jegindø.
16. Som kommunaldirektør i Hanstholm fra 1. marts antages revalideringschef, cand. jur. Johs. Mourits-Andersen, Glostrup.
17. Vinterens første sne falder, og det er vedvarende let frost. Sneen skaber nogle trafikvanskeligheder.
18. Som uddeler i Sperring brugsforening fra 1. januar antages kommis Anders Møller, Holme brugsforening ved Aarhus.
19. Det radikale venstre på Mors opstiller gdr. Johs. Krogh, Ljørslev, som folketingskandidat.
I Hvidbjerg v. å opgives planen om at bygge kirketårn. Der rådes over 36.000 kr., og de skal anvendes til kapel og centralvarme i kirken.
21. Udlængerne til Chr. Gades gård i Bjørndrup på Mors nedbrænder, idet en elektrisk varmeovn antænder traktorgaragen.
24. Efter en god uges frostvejr randt julen ind med stille vejr og let frost.
27. Juledags aften slog vejret om til tø, og vejene blev meget glatte. Der har været isdannelser i Limfjorden, men isen forsvinder igen.
30. Sallingsund færgekro overtages fra nytår af H. J. Larsen og hustru.
Den 81-årige Mads J. Yde, Skyum afgår ved døden efter en bilpåkørsel.
31. Året slutter i stille, mildt vejr med nogen tåge og regn. Året gav i Thy 826 mm nedbør, hvilket er ca. 200 mm over normalen.

1964

Januar

1. Salgsleder Kaj Wøldicke Schmidts ejendom i Næstrup hærges af en brand, og familien var i fare for at indebrænde.
2. Kettrup skole sælges til tømrerm. E. Rasmussen, Korsholm, for ca. 50.000 kr.
4. Thisted andels-svineslagteri havde i 1963 ialt 170.443 slagtninger, 6,64 pct. flere end året før.
5. Missionshuset »Nazareth« i Hørdum fejrer 50 års jubilæum.
7. Fra Vestervig-Agger rettes henvendelse til folketingets finansudvalg om udbygning af Krik havn til fiskerihavn. Det drejer sig om ca. 3 mill. kr.
8. Morsø andelssvineslagteri fejrer 50 års jubilæum.
   En ny skjortefabrik starter i Hvidbjerg på Thyholm.
10. Efter nogen tids tøvejr fryser det igen nogle grader.
12. I Vestervig missionshus holdes udsendelsesfest for sygeplejerske Inga Bruun, Randrup, der for anden gang rejser til missionsmarken i Nigeria.
14. I stille frostvejr er isdannelser atter i gang, og der stanges ål på Krik fjord.
16. I Hundborg oprettes en jagtforening med Richard Andersen som formand.
21. Vejret er atter usædvanlig mildt. I Thisted måles 7,2 gr. varme.
24. Bilende tyve bortfører pengeskabet fra Sønderhå brugsforening. Skabet indeholdt 1200 kr. i kontanter og ca. 4000 kr. i checks.
25. Til kgl. vejer og måler i Thisted udnævnes Leo J. C. Iversen, Thisted.
26. Trafikassistent J. Smed Knattrup, Hvidbjerg, udnævnes til stationsmester i Oddesund fra den 1. februar.
    I Aalborg anholdes to mænd, der tilstår at have forøvet pengeskabstyveriet i Sønderhå, og de har pengene i behold. Pengeskabet med checks og bøger er fundet i nærheden af Legind kalkværk.
27. Til direktør for det nye Hanstholm-hotel udnævnes inspektør Carl. Aug. Paech, Hotel Angleterre i København.
    Socialdemokratiet i Hurupkredsen genopstiller redaktør Tage Sloth, Ikast, som kandidat til folketingsvalg.
29. Kirkeministeriet godkender en plan om istandsættelse af Skjoldborg kirke til 110.000 kr. – men der må stadig ikke bygges tårn på kirken.
    Udlængerne til Tinglaugård i Gøttrup nedbrænder. 60 svin indebrænder.

Februar

2. Den nye sognepræst i Hjardemål, J. Meng Sørensen indsættes i embedet.
3. I Agger begynder undervisningen i landsdelens første fiskerskole, der har 12 elever.
4. Hotel »Klitrosen« ved Slettestrand sælges til inspektør Christensen, Løkken badehotel, fra 1. marts.
   Som kommuneingeniør i Hanstholm er antaget ingeniør Aage Holm, Glostrup.
5. En hård storm fra nordvest går over landet, men her på egnen anrettes ikke større skader.
7. Det farlige vejsving på Lyngs drag er nu reguleret, og vejen lagt over mod jernbanen.
8. I ejendommen Brogade 1 i Thisted anrettes meget stor vandskade ved sprængning af en fjernvarmeradiator.
   På Hanstholmen modtager man meddelelse om, at den nyansatte kommunaldirektør, Johs. M. Andersen, Glostrup, alligevel ikke vil overtage stillingen.
9. Som værtspar på Sanden Bjerggård ved Slettestrand antages missionær Thiedemann Nielsen og hustru, Nykøbing S., fra 1. marts.
11. Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg kommune får frigivet den sidste del af kystvejen gennem kommunen, et arbejde til knap 1. mill. kr.
12. Gdr. Chr. J. Christensen, Ø. Vandet, antages som direktør for Morsø kreatureksportforening.
    Hurup sogneråd vedtager at opføre en bilsyningshal til brug for justitsministeriets motorsagkyndige.
    I Klitmøller modtager man den nye redningsbåd, der er bygget på Thisted skibsværft.
13. Finansudvalget bevilger ca. 50.000 i erstatninger til ejerne af fredningsarealerne i Stenbjerg-Vorupør.
14. Efter en længere periode med helt forårsagtigt vejr, sætter frosten ind igen.
    Pastor E. Glenthøj, Hassing, er kaldet til sognepræst i Borum-Lyngby i Aarhus stift.
16. Som leder af ordenspolitiet i Thisted ansættes politiassistent Karl Christiansen, Skelskør.
17. Indenrigsministeriet har godkendt, at Rær-Hansted-Vigsø kommune fra 1. april kommer til at hedde Hanstholm kommune.
18. Dansk arbejdsgiverforenings Thisted afdeling fejrer 50 års jubilæum ved en fest på hotel »Aalborg«.
21. Provisor Erik Krumhardt, Virum, får bevilling til at drive Vestervig apotek.
24. Et brat vejromslag med isslag medfører uhyggeligt glatte veje, og trafiken er næsten lammet.
27. Folketinget vedtager, at Thyborøn i politisk henseende overføres til Lemvigkredsen og Jegindø til rupkredsen.
    Hurup menighedsråd vedtager at opføre et nyt kapel ved kirken.

30. Februar var gennemgående mild. Temperaturen har svinget mellem 8,5 graders kulde og 7,4 graders varme.

Marts

1. Amtsmesterskabet i enkeltmands-skakturnering vindes af Niedolf Nielsen, Fjerritslev.
5. Til ungdomsskolekonsulent for Thisted amt udnævnes førstelærer C. B. Jacobsen, Overlade, fra 1. april.
6. Fjerritslev andelssvineslagteri slagtede i 1963 ialt 58.842 svin mod 54,234 året før.
   Den 72-årige arbejdsmand Jens Østergaard, Erslev, bliver dræbt ved at styrte ned i en lade under tærskning.
9. Forsvarsbroderselskabet for Sydthy vælger krininalassistent Bing, Hurup, til formand.
12. Vejret er ganske usædvanlig mildt, og enkelte landmænd har påbegyndt såningen.
13. En liberal gymnasiastforening stiftes i Thisted med Johannes Rysgaard som formand.
14. Venstres ungdom i Nordthy fejrer 50 års jubilæum ved en fest på hotel Phønix.
15. Som uddeler i Lyngs brugsforening fra 1. juni antages købmand Peter Olsen, Heltborg.
19. Den nye centralskole i Sjørring indvies. Den har kostet 1.726.000 kr.
20. En deputation fra Vestervig-Agger har i København en forhandling med trafikminister Kai Lindberg om Krik havn. Ministeren gav tilsagn om velvilje, hvis man lokalt kan skaffe halvdelen af de 1,4 mill. kr., der regnes med.
22. Det kølige vejr vedvarer, og i går faldt så megen sne, at der adskillige steder var sneplove ude.
23. Det konservative Folkepartis amtsudvalg vælger direktør V. Vestergaard, Doverodde, til formand.
24. Vandbygningsdirektør Lehnfeldt udtaler, at Hanstholm havn, der efter planen skulle være færdig 1. oktober 1966, er et år forsinket.
28. Kunstmaler Ove Trabs hus ved Lildstrand hærges af brand.

April

3. Planteavlskonsulent Aage Grindsted Jensen, Thisted, er fra 1. april ansat som direktør for Sønderjydsk tørreindustri i Løgumkloster.
4. Udlængerne til hønseriejer Aage Mikkelsens ejendom i Tømmerby nedbrænder. 1450 høns og kyllinger indebrænder, og 26.000 æg ødelægges.
5. Stenbjerg plantage hærges af en brand, der skyldtes to drenges leg med tændstikker. Det lykkes at begrænse ødelæggelserne til ca. 10 tdr. land.
7. Skoleinspektør J. Holm-Andersen, Hurup, bevilges afsked fra 31. juli.
8. Vestervig-Agger sogneråd nægter for anden gang med 5 stemmer mod 4 at anbefale spiritusbevilling til Agger badehotel, og sagen går til overbevillingsnævnet.
9. Som bestyrerinde på alderdomshjemmet i Østerild antages fru Anna Kusk, Vejrumbro.
10. Venstres ungdom i Thisted amt vælger Martin Kappel, Thorsted, til amtskredsformand.
11. I det fine forårsvejr er kornsåningen tilendebragt over det meste af amtet.
14. Den første stork ankom i formiddags og slog sig ned på telefonpælen ved Østerild st.
15. I Thisted tages fjernvarmecentral nr. 2 i brug.
16. Som direktør for Hundstrup-Østerild sparekasse antages vognmand Oskar Lynge, Østerild.
17. Venstres ungdom i Nordthy vælger Magnus Krogh, Vilhelmsborg, til formand.
18. Vejret er i disse dage helt usædvanlig fint med omkring 20 graders varme.
    Arbejdsmændenes fagforening i Hundborg indvier en ny fane.
20. Nationalmusæet går atter i gang med udgravninninger i jernalderbyen ved Vestervig kirke.
21. Indre Mission i Han herred vælger missionær S. Zacho, Brovst, til kredsformand.
22. Hanstholm kommune køber af staten den teaterbygning, tyskerne lod opføre under krigen, for 254.000 kr. Der skal være kommunekontor i bygningen.
    Kredsbestyrelsen for KFUM og K i Thy vælger pastor E. Christensen, Jegindø, til formand.
    Ørebroskolen i Kettrup-Gøttrup indvies. Den har kostet ca. 2 mill. kr.
23. Sparekassedirektør Sv. Rasmussen, Thisted, ansættes som kommunaldirektør i Hanstholm.
    Hurup håndværker- og borgerforening fejrer 75 års jubilæum.
25. Odd-Fellow logen »Petrus Beyer«, Thisted, fejrer 75 års jubilæum.
27. Harring-Stagstrup sogneråd vedtager at nedlægge Sundby skole fra 1. juli.
28. I Fjerritslev holdes et møde til drøftelse af en plan om indretning af musæum i det gamle bryggeri i Fjerritslev, som er skænket til formålet.
30. I Hørdum stiftes et fjernvarmeselskab.

Maj

1. Til sognepræst for Klim-Thorup-Vust kaldes cand. theol. Villy Andersen, Slagelse.
3. Ved mesterskabs-kampskydning i Borris vinder Thisted amts skytter overlegent med 396 points.

Stuehuset til gården Hedeholm ved Bedsted nedbrænder som følge af gnister fra skorstenen. Indboet reddes.

10. Thisted amts KU vælger Laurits Søndergaard, Snedsted, til kredsformand.

11. Til sognepræst i Snedsted kaldes pastor Frode Grønbæk, Søften-Foldby i Århus stift.

12. En jordfordelingssag i Tåbel, Vesterby og Oksenbøl afsluttes. Den omfatter 67 lodsejere og godt 200 ha.

16. Det nye kommunekontor i Hansted indvies.

18. Pinsedag kom med køligt vejr og truende skyer, men 2. pinsedag bragte solskin og meget smukt vejr.

20. Landbosparekassen i Thisted antager sparekassekonsulent Svend Fanø som direktør fra 15. juni.

21. Det nye storhotel Hanstholm indvies. Det har kostet mellem 3 og 4 millioner kr.

25. Tøttrupgård i Koldby overdrages af fru Korsgaards arvinger til sønnen Kaj Korsgaard for godt en mill. kr.

27. Vejret er i denne tid usædvanligt smukt og varmt. Der måles her på egnen 20–30 grader.

28. Finansudvalget har bevilget 60.000 kr. til et ophalingsspil ved Hansted landingsplads.

31. Købmand E. Sørensens ejendom i Visby hærges af en voldsom brand. Indboet brændte og varelageret blev stærkt beskadiget. Branden skyldtes formentlig kortslutning.

Juni

1. Thylands baptistmenighed antager søndagsskolesekretær frk. Anna Valbak Andersen som præst fra 11. august.
Pastor Bjerre Hvid, Kettrup, ansættes som sømandspræst i London.

3. Fjernvarmeanlæget i Vestervig tages i brug.

7. Vildsundudstillingen »Vor moderne tid« slutter. Den har været besøgt af 93.000 gæster.
Et voldsomt uvejr med lyn og torden går hen over Sydthy. I Heltborg dræbes en kalv af lynet, og i Vestervig beskadiges en villa ved lynnedslag.
Den nye sognepræst i Snedsted, Frode Grønbæk, indsættes i sit embede.

8. Harring-Stagstrup sogneråd antager sognerådskonsulent E. Brolev, Tingstrup, som kæmner.
Udtørringen af Odby sø afsluttes ved en kendelse. Udgifterne har andraget 320.000 kr.

9. Ved kommuneafstemning om Hassing skole stemmer kun 75,2 pct. af beboerne for skolens opretholdelse, og sognerådet er frit stillet.
Søndbjerg-Odby sognerådsflertal nægter at anbefale en ansøgning om beværterbevilling til Tambohus kro.

11. Til skoleinspektør ved Thisted borgerskole fra 1. juli udnævnes skoleinspektør Orla Chr. Nielsen, Holsted.

12. Fredningsnævnet i Thisted amt giver tilladelse til udstykning af ca. 500 tdr. land, som et københavnsk konsortium har købt til sommerhusudstykning ved Klim strand.

13. Bestyrelsen for De samvirkende danske sognerådsforeninger holder møde i Thisted.

14. Den nye sognepræst for Thorup-Klim-Vust, Villy Andersen, indsættes i sit embede.
Landsforeningen af kristelige sangkor holder stævne i Thisted med aftenkoncert i kirken.

15. Dansk Folkeferie køber arealer i Vigsø for 75.000 kroner.

16. Under restaurering af Skjoldborg kirke findes interessante kalkmalerier fra den sengotiske tid.

18. Hassing-Villerslev sogneråd beslutter at nedlægge Hassing skole fra det nye skoleårs begyndelse.

19. Partiet Dansk samling stifter en vælgerforening for Thisted amt med frimenighedspræst Folke Trier Hansen, Hundborg, som formand.

20. Købmandsforeningen for Syd- og Nordthy samt Hannæs fejrer 60 års jubilæum ved en fest på hotel »Aalborg« i Thisted.

25. Vestervig håndværker- og borgerforening beslutter at åbne en indsamling med det formål at overtage og bevare Kloster mølle ved Vestervig.

26. Dyrskuet i Hurup begunstiges af fint vejr, og der var ca. 4500 besøgende. I Fjerritslev besøgtes dyrskuet af ca. 3000 gæster.

28. Den 47-årige landbrugsmedhjælper Viggo Møller Jensen, Over Astrup, mister livet, da han på knallert i Sundbykrydset støder sammen med en bil.

29. Gartnernes salgsforening i Thisted indvier en ny hal ved Hanstedvej.

30. Juni måned blev usædvanlig fugtig med omkring 100 mm nedbør mod normalt 40–50 mm.

Juli

1. Sygehuslæge Eduard Pedersen, Fjerritslev, trækker sig tilbage fra sygehuset og efterfølges af læge Walther F. Christiansen.

2. Den 18-årige Knud Erik Villadsen, Nors, bliver dræbt ved en færdselsulykke på Aggersund-Årsvejen.

3. Ved musæet i Thisted afsløres en mindesten for musæets skaber, viceskoleinspektør P. L. Hald, rejst af Thyboforeningen i København.

4. 322 beboere i Søndbjerg-Odby indgiver skriftlig

begæring om kommuneafstemning vedrørende beværterbevilling i Tambohus kro.

5. Hans Bakgaard holder for 28. gang hjemstavnskoncert i Ydby plantage med ca. 2000 besøgende.

6. Den 21-årige Bent Folmer Larsen fra Sjørring, der var soldat i Nr. Uttrup, omkommer ved en færdselsulykke ved Nørresundby.

8. Med henblik på eventuelle kommunesammenlægninger i Thisted amt nedsættes et udvalg med amtmand Martensen-Larsen som formand.

12. Fhv. købmand E. Ottesen, Tilsted, som den 29. juni forsvandt under en fisketur på Nors sø, findes som lig i søen.

11. Dyrskuet i Thisted generes stærkt af regn, men besøget lå dog omkring 12.000. Det kgl. teater skulle have givet forestilling i Thisted friluftteater, men grundet på regn måtte man aflyse.

12. I årets gymnastikfest i Vildsundhallen medvirker 300 gymnaster.

13. Den nedlagte skole i Sundby sælges til A/S Sundby konfektion for 75.000 kr.

15. Vildsund marked tilføres ca. 200 heste, men der er ingen stor omsætning.
Ved kommuneafstemningen om beværterbevilling til Klitmøller badehotel afgives 366 stemmer for bevillingen og 149 imod.

16. Hundborg-Jannerup sogneråd vedtager at nedlægge Faddersbøl skole fra 1. august.

20. To unge fiskere, Henry Svenningsen fra Ø. Assels og Chr. Hansen, Nykøbing, drukner under sildefiskeri ved Thyborøn.

18. Vildsundbroens 25 års jubilæum markeres ved en fest i Vest Vildsund. Trakfikminister Kaj Lindberg og flere andre taler.

23. Skoleinspektør A. Bitsch, Bedsted, bevilges afsked fra 31. august. Han bliver seminarielektor i Skive.

26. Kontrolassistenternes landsforening holder årsmøde i Thisted.

30. Den første melding om byghøst kommer fra Hellerød på Thyholm.

31. Juli måned var regnfuld og kølig med sparsomt solskin. I Thisted måltes 79,2 mm nedbør, hvilket er 19,2 over normalen.

August

1. Kolonnechef Birkenfeldt-Nielsen forlader CF-kolonnen i Dragsbæk for at flytte til Middelfart. Han afløses af tidligere sektionsleder H. N. Riisberg, Odense.

2. I Østerild indvies en ny sportsplads for Hundstrup og Østerild.

3. Som uddeler i Vesløs brugsforening ansættes kommis Henning Sørensen, Hundstrup, fra 1. september.

4. I Hjardemål er fristen for begæring om kommuneafstemning vedr. klitskolen udløben. Ingen har forlangt afstemning, og skolen er dermed nedlagt.
Vestervig-Agger kommune køber Gadegård i Vestervig for 160.000 kr. med udstykning til byggegrunde som formål.

11. Skyum-Hørdum sogneråd vedtager at garantere for et lån på 536.000 kr. til fjernvarmeanlæget i Hørdum.

13. Snedsted andelsmejeri forkaster ved en generalforsamling et forslag om samarbejde med Sundby mejeri.

14. Som uddeler i Vestervig brugsforening fra 1. oktober antages førstekommis i Hillerslev brugsforening M. Andersen.
Vestergades brugsforening i Thisted forkaster ved en generalforsamling et forslag om sammenslutning med Thisted arbejderforening.
I Lyngby fejres 100 årsdagen for fiskerbyens grundlæggelse.

16. I Nors kirke indvies Svend Søe Pedersen og hustru til missionærgerning i Tanganyika.

19. Amtsrådsmedlem, landpostbud Chr. Poulsen, Hundstrup, afgår ved døden. Han efterfølges i amtsrådet af gartner Niels Hermansen, Fjerritslev.

20. Et fransk lystfartøj med tre mand ombord strander under storm ved Vorupør og bliver halet ind på landingspladsen.

27. Årets hidtil varmeste dag. I Thisted måltes 25,6 gr. celcius.

28. I Sennels vedtages det at bygge et nyt vandværk til ca. 25.000 kr.

29. Sognepræst Th. C. Willer, Hundborg, bevilges afsked fra 30. november.

30. Strandfogedforeningen holder årsmøde på hotel Hanstholm.

31. Fyrmester A. Leer Petersen, Lodbjerg, ansættes som fyrmester i Skagen fra 1. oktober.

September

6. I Hurup holdes byfest, der giver 20.000 kr. i overskud til den planlagte Huruphal.

7. Dansk kirke i udlandet holder årsmøde i Thisted.

10. Overfredningsnævnet afsiger kendelse i klitfredningssagen i Stenbjerg-Vorupør og forhøjer lodsejer-erstatningerne fra 60.000 til 151.000 kr.

12. Overbevillingsnævnet udsteder gæstgiverbevilling med ret til spiritusudskænkning til Agger badehotel.

14. Udlængerne til Ing. Pedersens gård i Øsløs ned-

brænder. Husdyrene blev reddet på nær et par svin. Brandårsagen var en lampe i laden.

15. Thisted amtsråd vedtager at opføre en ny østfløj til ca. 10 mill. kr. ved centralsygehuset i Thisted.

16. Herman Støvrings gård i Tilsted nedbrænder delvist som følge af kortslutning. Stuehuset blev reddet. 30 svin indebrænder.

17. Sallingsundbrokommissionen anbefaler bygning af en højbro over sundet ved »Pinen og Plagen« til ca. 61 mill. kr. Med jernbanespor vil udgifterne andrage ca. 83 mill. kr.

18. Den 19-årige letmatros Henning Thiesen fra Snedsted omkommer ved en kæntringsulykke ud for Brisbane i Australien.

22. Ved kommuneafstemningen om beværterbevilling til Tambohus kro afgives 421 ja og 171 nej.
Ved folketingsvalget fik socialdemokratiet i Thisted amt 14.217 st. og et kredsmandat, Th. Have, Nykøbing, konservative 8768 og et kredsmandat, H. C. Toft, og venstre 16.275 st. og to kredsmandater, Kr. Damsgaard og J. P. Dalsgaard. Venstre tabte et kredsmandat til konservative.
Ved afstemning om beværterbevilling til en ny restauration i Sperring skole afgives 405 ja og 340 nej.

23. Dykker Martin Engbjerg, Nors, mister livet ved et bilsammenstød i Hansted.

24. Udlængerne til Georg Nielsens gård i Hassing nedbrænder som følge af kortslutning under svejsearbejde. 140 svin og 10 kreaturer indebrænder.

26. Udlængerne til N. Thorsted Hvidbergs gård i Ø. Vandet nedbrænder ved uforsigtighed med halmafbrænding. Besætningen reddes.

28. Udlængerne til Edv. Svalgårds ejendom i Tilsted nedbrænder under tærskning. Husdyrene reddes.

30. I Fjerritslev indvies en ny rutebilstation.

Sparekassen for Thisted Amt

Oprettet 30. november 1829
Amtets største og ældste pengeinstitut
Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels
Ekspeditionstid:
10–12 og 13.30–16,
lørdag 9.30–12
Telefoner: 1616 fl. linier

Tal med os om opsparing med skattefordele

På gensyn i forretningen!

Engelsk
BEKLÆDNINGS-MAGASIN
NYTORV . TLF. 247 . THISTED

RIO SKO

Vestergade 20 – Thisted – Telefon 599

Efter juleindkøbene

Thorstensens Konditori

Vestergade 32 . Telefon 202

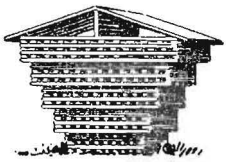

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefoner 57 - 657

Største lager af alle
bygningsartikler
Eneforhandling af
INSULITE

A/S Kulkompagniet

Telefon 35 og 25
Afdeling i Krik . Telefon Krik 43

Smøreolie
Brændelsolie
Kalk
Mørtel
Kul
Koks
Cinders
Briketter

Julegaver SMUKKE TING I STORT UDVALG FINDER DE HOS *Julegaver*

KLARSKOV ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10 . Telf. 1002 . Vestergade 25 . Telf. 540

Hilsen og god jul **Austin**

Svend Jørgensen . Telefon 970

Landbosparekassen

Telefon 2225

– lige ved byens største parkeringsplads

El-firmaet

Bjerre Christensen

v/ H. M. Mortensen

Telf. 248 – THISTED – Telf. 949

SKÆNK VIN – SKÆNK GLÆDE ... SKÆNK

Helstrups Vine

Wilh. Helstrups vinforretning
v/ S. W. Vøhtz

Grundlagt 1868 Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det største udvalg
i guld- og sølvvarer til
JULEGAVER

Rosenbergs

farvehandel

v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

Alt i rammer – spejle
malerier og reproduktioner
Kvalitetsarbejde i mere end 60 år

Glarmester SVEND ODGÅRD

J. Chr. Johansens eftf.
Storegade 18 . Telefon 345

Forlang

RØNBJERG IS

– den skuffer ikke

Sund økonomi

Kontant betaling –
billigere priser
– og endda dividende

Thisted Arbejderforening

kør SIMCA

brug

Ferguson

KJELD HØY A/S

aut. Nordisk Diesel-forhandler

Havnen, Thisted . Telefon 813 – 833

Angår det

brændsel

da:

A/S P. O. POULSEN

Telefon 950

KUL
KOKS
BRIKETTER
OLIE

Dansk firma *Lokal kapital*

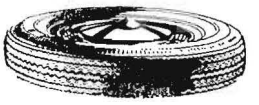

Hurtig udskiftning og reparation af dæk og slanger

Rigtige dæk og gode slanger er meget vigtigt for sikker kørsel. Vi udfører udskiftning og reparationer af både dæk og slanger hurtigt og sikkert.

SHELL

SHELL SERVICE STATION

v/ EMIL LAURITSEN

Havnen . Tlf. 634 . Thisted

LYS SKABER HYGGE

Køb julegaven hos

Siwert & Korsfeldt

Telefon 664 og 1669 . Thisted

Stort udvalg i lysekroner, bordlamper, læselamper, lampetter og skærme samt elektriske varme- og koge-apparater

KNUD MORTENSEN

Thisted værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

Sportsartikler er kærkomne julegaver

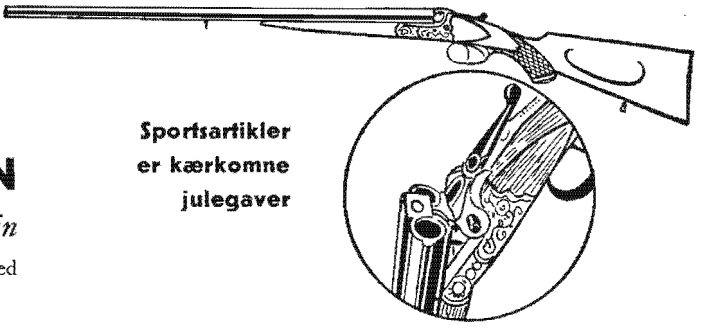

BRØD

FABRIKKEN'S

THISTED • TELF. 190

-en krumme bedre!

Sko

til alle

børnesko
damesko
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Aagade 9 . Thisted

brdr. W hansen

elektro-installation

Telf. 375 Thisted

—frisk og fin

Dragsbæk Margarinefabrik

Juleønsket i år

et KAMERA

Vi har kameraer i alle prislag fra kr. 29,– og opefter
Eller måske et gavekort?
Et års garanti på kameraer – en selvfølge
Fuld godtgørelse ved ombytning indenfor en måned

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

GODT TØJ ER EN GOD TING –

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

De rigtige møbler –
de rigtige priser

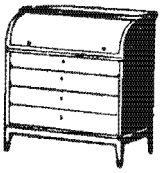

Julegaver der glæder

hele året, finder De let i vort store udvalg af møbler og tæpper i alle prisklasser.

Kom ind og se hvad vi har!

Frøkjærs
MØBLER
THISTED · TLF. 466·467

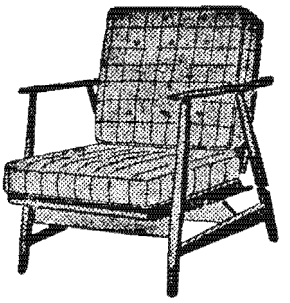

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Thisted Afdeling

Telefon 88

Filialer i:

HANSTHOLM
Telefon 88

HUNDBORG
Telefon 515

TILSTED
Telefon 2188

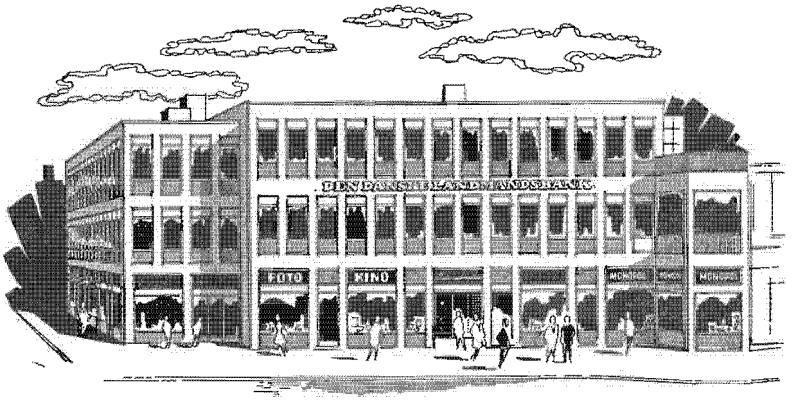

– den gode bankforbindelse

Nordjyllands største bolighus

hos Hvass

med Danmarks billigste priser

Calles konditori

CARL EJNAR JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

HØJESTE UDMÆRKELSE · AMTS-UDSTILLING · THISTED · 1898

FYLDE – VELSMAG – AROMA

Spangbergs kaffe

– en virkelig nydelse

FORLANG DEN HOS DERES KØBMAND !

SØLVMEDAILLE

HUSK: duge, dyner og udstyr køber De også hos

Gardin EKSPERTEN

ERIK SCHARLING

Storegade 15 . Telefon 327

– Byens eneste specialforretning

Ost

i den rigtige smag

Kirkegårds **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

Kulør på tilværelsen...

Tapet og farver

fra

JENSEN og LANGBALLE

ØRA

Brændselsolie
Benzin
Smøreolie
Fast brændsel

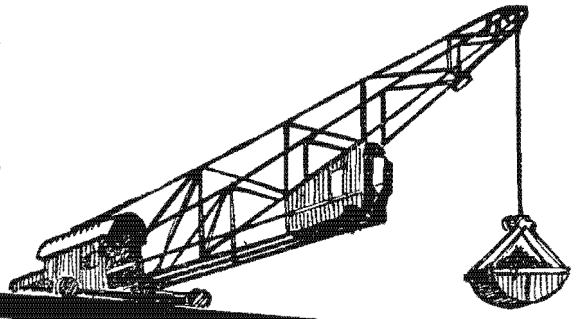

A/s SØRENSENS KULHANDEL

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det,
at vi renser,
nej, det er måden,
vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. kl.s rensning og presning
Kvalitet for alle pengene –

DAMPFARVERIET
Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

. . . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 140 Thisted

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536

Amtets
største og mest moderne
private vaskeri

VÅD VASK . TØRRET VASK . RULLEVASK . M'ANCHETTØJ

Udlejning af kitler, sengelinned, dækketøj og håndklæder til private, hoteller og institutioner

Grundlagt 1931

Jul, du dejlige jul,
du stemmer din streng,
og du løfter din bue . . .
og ønskeinstrumenterne får vi i
de fineste kvaliteter hos

Ejnar Christensen
THISTED MUSIKHUS
Telefon 304 og 904

Thisted Bryghus

Gælder det køb af bil eller traktor:

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 *Autoriseret* Ford *forhandler* **THISTED**

Husk Ford for fremtiden

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN
Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN
Knud Imer Storegade 4
Thisted Tlf 1152

CENTRAL
BIBLIOTEKET
THISTED

-kvalitet i 3 etager...

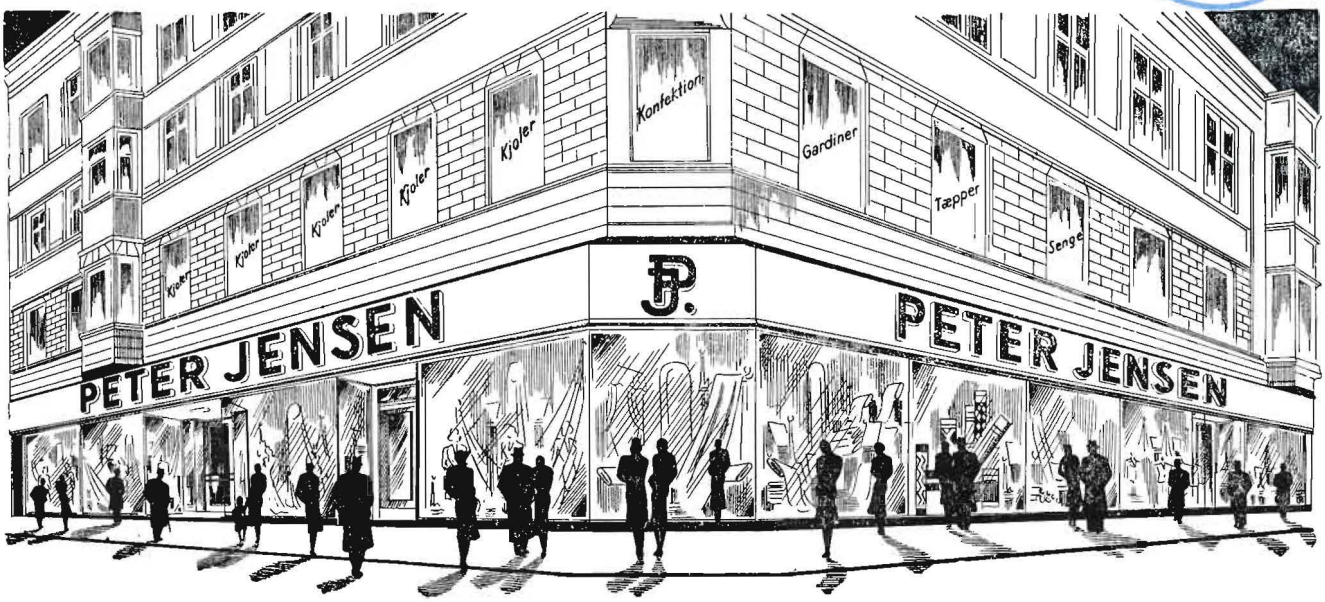

LORENTZEN
HAR DET HELE!

Textil til Dem o

i gode kvalitete

VI MØDES HOS Lorentz

LOKAL
46.4 Jul i Thy
Thy
ex 1 1964

CENTRAL
BIBLIOTEKET
Thisted

Gaa med hvad De vil naar blot det er rent

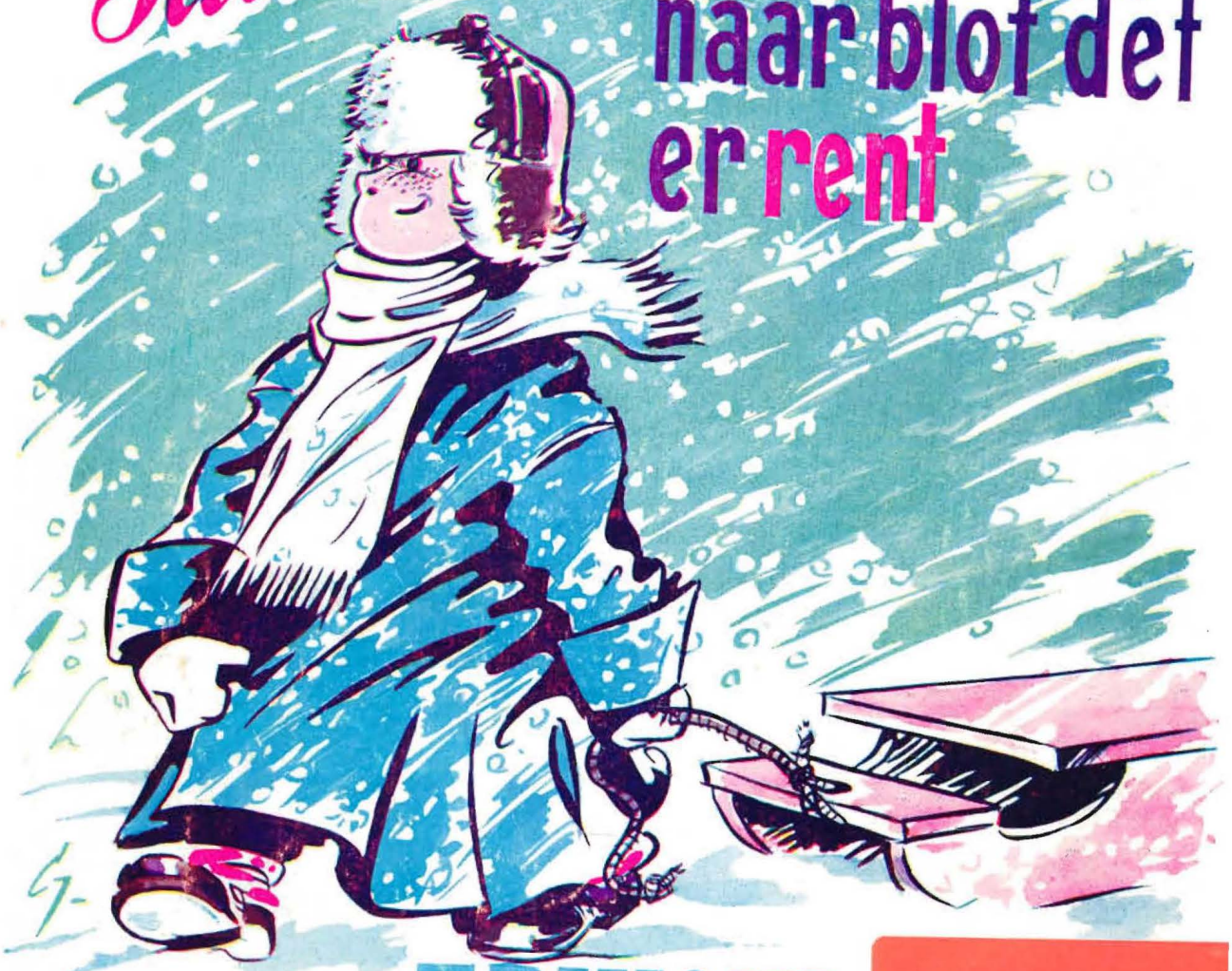

TRIKOHI

ikke til hjemlån

CENTRAL
BIBLIOTEKET
787 Thisted Bibliotek
VO 811308730